



วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.11 (November 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติ และการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.เรีนฤทัย รอดสุวรรณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.วงศ์สิริ เรืองศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นางอำภาพันธ์ พรหมรา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายเอกพร เอียดจ้อย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง



ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายศักดิ์ดา ทารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภินันท์ คำหารพล

โรงเรียนนาจานชัยสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

 ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

 จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676



บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 11 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 30 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index - TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์

นางสาวปัทมยุดา จงละเอียด
บรรณาธิการ



สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	1
THE DEVELOPMENT OF BASIC THAI LANGUAGE LEARNING ACTIVITY PACKAGES TO PREPARE STUDENTS FOR THE BACHELOR OF EDUCATION PROGRAM IN THAI AT LOEI RAJABHAT UNIVERSITY	
ศิริสุตา ธนาวานิชยกุล, สุธาสินี ธนัฐนันท์ และปัจจุรี ศรีโชค	
กลุ่มลายลูกแก้ว: กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	16
LAI LOOK KEAW: PARTICIPATORY INTERDISCIPLINARY PROCESS FROM THE CULTURAL RESOURCE BASE TO DEVELOP THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY IN THE KHUAN KHANUN COMMUNITY ENTERPRISE GROUP KHAO CHAI SON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE	
รุ่งรวี จิตภักดิ์ และวันพระ สืบสกุลจินดา	
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้มารับบริการทันตกรรม ในคลินิกทันตกรรมวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก	30
FACTORS ASSOCIATED WITH ORAL HEALTH BEHAVIORS AMONG PATIENTS ATTENDING THE DENTAL CLINIC AT SIRINDHORN COLLEGE OF PUBLIC HEALTH, PHITSANULOK PROVINCE	
พรพรรณ มั่นตะสูตร, ชลดา มั่นตะสูตร, ฌัญฐธิดา จันทศิลา และพัสดราภรณ์ พยัคฆภาพ	
องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา	43
COMPONENTS OF INTEGRATED LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS	
เพชรประกาย อะโคตรมี, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และนภาพร วรรณทอง	
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา	58
THE DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL GEO-LITERACY BASED LEARNING MODEL TO ENHANCE LOCAL LEADERSHIP SKILL FOR PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS	
สุทธิษา สมณา, กิตติคุณ รุ่งเรือง และวุฒิชัย บุญพุก	
โมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง	71
SUSTAINABLE MODEL FOR RESOLVING LAND CONFLICTS IN BANTHAT MOUNTAIN RANGE AREA, TRANG PROVINCE	
วิวัฒน์ ฤทธิมา	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	83
THE DEVELOPMENT OF INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY ENHANCEMENT PROGRAM BASED ON LOCAL RESOURCES FOR TEACHERS IN SMALL PRIMARY SCHOOLS TO DEVELOP READING, ANALYTICAL THINKING, WRITING SKILLS AND ACADEMIC ACHIEVEMENT	
วัยวุฒิ อินทวงศ์, จุติพร อัครโสวรรณ, อรดา โอภาสรัตนกร, กฤษฎา กุณพล และชราพร หนูฤทธิ์	
ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล	100
FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF AN ONLINE DATABASE MODEL AT RAMKHAMHAENG UNIVERSITY LIBRARY FOR DIGITAL AGE	
วัชร ณรงค์ฤทธิเดช	
การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง	113
THE DEVELOPMENT OF INDICATORS AND EVALUATION CRITERIA OF COMPETENCY IN MATHEMATICAL PROOFS FOR PRE-SERVICE MATHEMATICS TEACHERS BY USING THE MODIFIED DELPHI TECHNIQUE	
สมพล พวงสั้น, ขวัญ เพียชัย, สุกัญญา หะยีสานและ และเอนก จันทจรูญ	
ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100	129
THE RELATIONSHIP BETWEEN CORPORATE GOVERNANCE, LIQUIDITY, AND FIRM PERFORMANCE OF THE LISTED COMPANIES IN THAILAND: SET100	
ฉมพร มีชนะ, ระริน เครือวรรณ และอมรรัตน์ สุทธิธรรมานนท์	
การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน	143
DEVELOPING A MODEL FOR PROMOTING INNOVATION NETWORKS FOR QUALITY EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE LAMPANG LAMPHUN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE	
วิไลวรรณ ยะสินธ์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์ และสายฝน แสนใจพรม	
กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก	157
กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก	
STRATEGIES FOR PROMOTING CREATIVE TOURISM ACCORDING TO THE PROVINCIAL TOURISM DEVELOPMENT PLAN PHITSANULOK CASE STUDY OF BAN MUNG NOEN MAPRANG DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE	
อดิศักดิ์ พรหมเมศ, ศรชัย ท้าวมิตร และโชติ บติรัฐ	

สารบัญ (ต่อ)

การสื่อสารสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อและพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	174
HEALTH COMMUNICATION, MEDIA LITERACY AND CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE PREVENTION BEHAVIOR AMONG PEOPLE IN THA CHANG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE	
กาญจนา สมพันธ์, ณัฏฐา ทรัพย์อุบลัมภ์ และชลกานดา นาคทิม	
การเสริมพลังสมรรถนะบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา: โครงร่างฐานข้อมูลสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประสบการณ์	191
EMPOWERMENT OF FAITH-BASED TOURISM PERSONNEL COMPETENCY: AN INTEGRATED FRAMEWORK FOR DRIVING THE EXPERIENCE ECONOMY	
นราธิป อธิธาธร, ธนวัฒน์ บุรีรัตน์, ศิวพร ถาวรวงศา, จาตุรนต์ ชุติธรรมพงษ์ และพลอยชมพู สุขทร	
ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของของเด็กและเยาวชน ในจังหวัดอุดรธานี	204
FACTORS INFLUENCING RECIDIVISM IN DRUG-RELATED OFFENSES AMONG JUVENILES IN UDON THANI PROVINCE	
วันจักร น้อยจันทร์ และทิพธิวา หงษ์เวียง	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา	217
FACTORS AFFECTING THE CONFIDENCE OF MEMBERS OF THEPA AGRICULTURAL COOPERATIVE LIMITED, SONGSKHLA PROVINCE	
อรุณลักษณ์ อรรถ, อรจันทร์ ศิริโชติ และเจษฎา นกน้อย	
การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง	228
DEVELOPMENT OF AN APPLICATION FOR LINKING TOURISM ROUTES AND PROMOTING THE IDENTITY OF CHINESE ETHNIC CUISINE IN NAKHON SI THAMMARAT AND TRANG PROVINCES	
ศศิพัชร บุญขวัญ, นิภารัตน์ นักรัตน์พงศ์, พลอยชมพู สุขทร และวิจิต สุขทร	
แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการฝ้าย้อมคราม ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี	245
INDIGO-DYED FABRIC ENTREPRENEURS DEVELOPMENT COMMITTEE IN KUT CHAP SUB-DISTRICT, KUT CHAP DISTRICT, UDON THANI PROVINCE	
ประภาพร สุปัญญา	
อิทธิพลของปัจจัยทางการแข่งขัน และการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี	262
THE INFLUENCE OF COMPETITIVE FACTORS AND STRUCTURAL EQUATION MODELING ANALYSIS OF LOGISTICS FACTORS ON THE SELECTION OF FREIGHT PARKING SERVICES IN LAEM CHABANG YARD, CHONBURI PROVINCE	
กฤษฎา มะแอ, กิตปวีร์วรรค์ บุญวยาวีร์ และเสาวลักษณ์ ใจบาน	

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์ สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย MODEL AND INNOVATION FOR DEVELOPMENT OF COMMUNITY MODEL ON ENHANCEMENT OF BUDDHISM-INTEGRATED NEW NORMAL LIFE QUALITY FOR SPIRITUAL HAPPINESS AND FRIENDLY SOCIETY CREATION FOR ELDERLY IN ANCIENT LOEI RIVER COMMUNITIES พิมพ์อร สดเอี่ยม, ชิณณพงศ์ ครุจันทร์, กรรณิกา ไวโสภา และจักรพล ป้องศิริ	274
รูปแบบการพลิกโฉมมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยใช้เทคนิคการทำนายและหวังผลแบบเปลี่ยนรูปในสองมิติ THE TRANSFORMATION MODEL OF PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY BY USING TWO-DIMENSIONAL PREDICTION AND HOPE FOR RESULTS พรรณี คอนจ่อหอ, พิชิต สุดตา, ธนัทเมศร์ วัชรพิบูลวงศ์ และวศิน อิงคพัฒนากุล	289
แนวทางการพัฒนาโมเดลธุรกิจฟาร์มเมลอนตามมาตรฐาน GAP: กรณีศึกษา ฟาร์มเมลอน Be Fruits จังหวัดสงขลา GUIDELINES FOR DEVELOPING A GOOD AGRICULTURAL PRACTICE MELON FARM BUSINESS MODEL: A CASE STUDY OF BE FRUITS FARM, SONGKHLA PROVINCE ปานไพลิน เทพช่วย และเจษฎา นกน้อย	303
การพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี THE RESEARCH ON DEVELOPING THE COMPETENCY OF LOCAL WISDOM FOOD ENTREPRENEURS TO INCREASE VALUE AND GENERATE INCOME FOR SMALL ENTREPRENEURS AND ENTERPRISE GROUPS IN PHETCHABURI PROVINCE เสาวลักษณ์ วิบุรณ์กาล, พันัส ชัยรัมย์, ดารัณ พรหมณ์แก้ว, ดรฤณี ทิพย์ปลุก, ฐิติมา สุวรรณชาติ และเกศรินทร์ คงเหมียน	317
องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน THE COMPONENTS OF CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS คณินนิต บุพศิริ, วาโร เฟ็งสวัสดิ์ และวันเพ็ญ นันทะศรี	335
การพัฒนาทฤษฎีฐานรากในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย DEVELOPING A GROUNDED THEORY OF PARENTAL DECISION-MAKING IN SCHOOL CHOICE AMONG THAI PARENTS FOR THEIR CHILDREN จรรยา เกิดแก้ว, ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม และองอาจ นัยพัฒน์	349

สารบัญ (ต่อ)

การจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดเพชรบุรี	363
MANAGEMENT OF GASTRONOMY AND RELIGIOUS CULTURAL TOURISM UNDER THE TOURISM PROMOTION POLICY IN PHETCHABURI PROVINCE	
ดาร์ณ พรหมณ์แก้ว, เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล และดร.ณิ ทิพย์ปลูก	
การพัฒนาแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสระแก้ว	375
DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL FOR LEARNING MANAGEMENT AT KHAO CHAKAN WITTAYAKHOM SCHOOL UNDER THE SA KAEU PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION	
รัชศักดิ์ นาคินชาติ	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่ม สื่อสารของผู้บริโภค ในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน	396
FACTORS INFLUENCING BRAND LOYALTY IN CONSUMER ELECTRONICS OF COMPUTER DEVICES IN CHENGDU, SICHUAN PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA	
เจ๋อ หวัง, ธนกร สิริสุคันธา และสุรัชย์ กังวล	
ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความ เข้มแข็งของชุมชนในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	410
EFFICIENCY IN PERFORMING DUTIES AND THE ROLE OF THE VILLAGE HEADMEN IN THE POLICY OF STRENGTHENING THE COMMUNITY IN MUEANG PHITSANULOK DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE	
อนุชิต โมลา, ศรชัย ท้าวมิตร และโชติ บดีรัฐ	
การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย	427
DEVELOPMENT OF A FACTOR-BASED MODEL OF CULTURAL TOURISM MANAGEMENT IN THAILAND	
กัญญพัตส บุญล้ำ และมนตรี โสคติยานุรักษ์	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	443

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษา
ที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*
THE DEVELOPMENT OF BASIC THAI LANGUAGE LEARNING ACTIVITY PACKAGES TO
PREPARE STUDENTS FOR THE BACHELOR OF EDUCATION PROGRAM
IN THAI AT LOEI RAJABHAT UNIVERSITY

ศิริสุตา ธนาวานิชยกุล, สุธาสินี ธนัฐนัตินันท์*, ปัจจรี ศรีโชค

Sirisuda Thanavanitchayakul, Suthasinee Thanutnutinun*, Patcharee Srichok

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: namsom.lru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานสำหรับเตรียมความพร้อมนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 2) หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานตามเกณฑ์ 80/80 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยพื้นฐานก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น โดยเป็นการวิจัยและพัฒนาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 60 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน 5 ชุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา การเก็บข้อมูลใช้การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน การประเมินความพึงพอใจ และการตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test for Dependent Samples และการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน 5 ชุด ได้แก่ อ่านคล่องต้องแตกฉาน สุขสำราญในการเขียน ฟัง ดู พูด อย่างพากเพียร เรียนรู้หลักภาษาไทย และวรรณคดีและวรรณกรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม 2) ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์เท่ากับ 81.25/82.15 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.53)

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน, ความพึงพอใจของนักศึกษา, นักศึกษาครูภาษาไทย, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Develop a set of Thai language foundation learning activities to prepare students entering the Bachelor of Education program in Thai at Loei Rajabhat University; 2) Determine the efficiency of the developed learning activity packages based on the 80/80 criterion; 3) Compare students' learning achievement in Thai language foundation before and after using the learning activities; and 4) Examine students' satisfaction toward learning through the developed activities. This was a Research and Development (R&D) study that adopted a mixed-methods approach. The target group consisted of 60 first-year students enrolled in the program in Thai, during the first semester of the 2025 academic year, selected by purposive sampling. The research instruments comprised: 1) Five Thai language foundation learning activity packages; 2) Learning achievement test; and 3) Student satisfaction questionnaire. Data were collected through pre-test and post-test assessments, student satisfaction evaluation, and expert validation of the learning packages. Data were analyzed using mean, standard deviation, t-test for dependent samples as well as efficiency calculation (E_1/E_2). The research findings were as follows: 1) The five developed learning activity packages passed the quality evaluation by three experts, with Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67-1.00, indicating good consistency between objectives, content, and learning activities, 2) The efficiency of the learning packages met the established standard, with an average efficiency value of 81.25/82.15, considered at a very good level, 3) Students' post-test scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level, and 4) Students' satisfaction toward the learning activity packages was at the highest level ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.53).

Keywords: Thai Language Foundation Learning Activities, Student Satisfaction, Thai Teacher Education Students, Bachelor of Education, Loei Rajabhat University

บทนำ

ในปัจจุบันโลกกำลังเคลื่อนเข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด มีการเปลี่ยนโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการ และกระบวนการทางสังคม รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยจึงต้องเร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยในบริบทของประเทศไทย เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถตอบสนองปัญหาความท้าทายที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่หรือเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และด้วยบริบท

ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กรอบแนวคิดในการออกแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ตามหมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูงมุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต จึงทำให้เกิดกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน ทั้งสถานะของทุนในมิติต่าง ๆ บทเรียนการพัฒนาที่ผ่านมา การปรับตัวเพื่อก้าวให้ทัน และรองรับการเปลี่ยนแปลง สอดรับกับการพัฒนาของประเทศและสังคมโลก มีหัวใจสำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรจึงมุ่งเน้นเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน โดยมีการบริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาบัณฑิตที่ก้าวทันเทคโนโลยี มีความฉลาดรู้ดิจิทัลเพื่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนสามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติให้มีความทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นไทยผสมผสานกับความเป็นสากล อันก่อให้เกิดดุลยภาพของท้องถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มุ่งเน้นและส่งเสริมให้บัณฑิตต้องเป็นผู้รู้จริง ก้าวทันเทคโนโลยี มีความฉลาดรู้ดิจิทัลเพื่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนสามารถใช้ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีทักษะที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และวิชาชีพ สามารถชี้แนะและถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนและสังคมอย่างสร้างสรรค์ คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นไทยผสมผสานความเป็นสากล อันก่อให้เกิดดุลยภาพของท้องถิ่น ดังนั้น หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งที่จะให้เป็นเครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพส่วนผู้เรียนจะต้องเอาใจใส่ศึกษา เล่าเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง รวมทั้งเป็นการช่วยอนุรักษ์ภาษาไทยให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติด้วย (คณาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย, 2566) การอบรมเนื้อหาพื้นฐานทางภาษาไทยให้กับนักศึกษาถือได้ว่าเป็นแผนงานที่สาขาวิชาภาษาไทยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ตามตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 การส่งเสริมและพัฒนานักศึกษา (งานประกันคุณภาพการศึกษา, 2565) และในด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษา ดังเป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ที่มีกระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น คณะผู้วิจัย ในฐานะกรรมการผู้รับผิดชอบหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งที่จะให้เป็นเครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกแบบหลักสูตรในครั้งนี้ ได้นำหัวใจหลักในด้านเนื้อหาประกอบการปรับปรุงหลักสูตร คือ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามสาระการเรียนรู้

แกนกลางที่ว่าด้วยเรื่อง การอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด วรรณคดีและวรรณกรรม ทั้ง 5 สารการเรียนรู้ มาจัดทำเป็นรายวิชาเอกสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องเนื้อหาการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษา รวมไปถึงเนื้อหาที่จำเป็นต่อวิชาชีพครูอีกด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การเริ่มต้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญ คือ เพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความพร้อมในการเริ่มศึกษาต่อในหลักสูตรผลิตครู ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและลดความตึงเครียดก่อนเข้าศึกษาจริง ในหลักสูตร นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้กับอาจารย์ผู้สอนและผู้รับผิดชอบหลักสูตร มองเห็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน สำหรับเตรียมความพร้อมนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยพื้นฐานของนักศึกษาก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน การพัฒนาทักษะภาษา และการเตรียมความพร้อมทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน โดยออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน จำนวน 5 ชุด ให้เหมาะสมกับนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาไทย เน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย และสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมทั้ง 5 สารการเรียนรู้แกนกลางทางวิชาภาษาไทย (แสดงชุดกิจกรรมดังภาพที่ 1)

ชุดที่ 1 อ่านคล่องต้อง แตกฉาน	ชุดที่ 2 สุขสำราญใน การเขียน	ชุดที่ 3 ฟัง ดู พูด อย่างพากเพียร	ชุดที่ 4 เรียนรู้ หลักภาษาไทย	ชุดที่ 5 วรรณคดีและ วรรณกรรม
				
 คิวอาร์โค้ดชุดกิจกรรม				

ภาพที่ 1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยทั้ง 5 ชุด และคิวอาร์โค้ดชุดกิจกรรม

ระยะที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้ ตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและการวัดและประเมินผล เพื่อประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของเนื้อหา และความชัดเจนของกิจกรรม จากนั้นนำชุดกิจกรรมที่ผ่านการปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 เพื่อหาค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมตามเกณฑ์ 80/80 ตามเกณฑ์มาตรฐานของการประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้

ระยะที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเพื่อวัดพัฒนาการทางการเรียนรู้ พร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรมในด้านเนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม สื่อประกอบ และความเหมาะสมโดยรวม เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาชุดกิจกรรมให้สมบูรณ์และมีคุณภาพสูงสุดก่อนนำไปใช้จริงในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน

ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่ผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบแทรกข้อมูลคุณภาพ ซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม (E_1/E_2) และค่าความพึงพอใจของนักศึกษา ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและความคิดเห็นปลายเปิดของนักศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านประสิทธิภาพเชิงตัวเลข (Quantitative) และความเหมาะสมเชิงบริบท (Qualitative) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานที่มีคุณภาพ ใช้ได้จริง และสามารถเสริมสร้างความพร้อมทางวิชาการแก่นักศึกษาครูภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ก่อนเข้าศึกษาต่อในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 60 คน การเลือกกลุ่มเป้าหมายครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 5 ชุด แต่ละชุด ประกอบด้วย คำนำ จุดประสงค์การเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียน บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม แบบทดสอบหลังเรียน และแบบฝึกหัดประกอบ

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ใช้เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยพื้นฐานของนักศึกษา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ และหาความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ใช้วัดความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม ครอบคลุมมิติด้านเนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม สื่อและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ความเหมาะสมกับผู้เรียน และประโยชน์ที่ได้รับ

โดยผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ประเภท ดังที่ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ลำดับ	เครื่องมือวิจัย	รายการตรวจสอบคุณภาพ	ค่าที่ได้	การแปลผล/ ระดับคุณภาพ
1	ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน (5 ชุด)	ค่า IOC รายข้อ = 0.67 - 1.00 ค่าเฉลี่ยทั้งหมด = 0.79	0.79	อยู่ในระดับ “เหมาะสม”
2	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (50 ข้อ)	ค่าความยาก - ง่าย (p) = 0.38 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) = 0.25 - 0.36 ค่าความเชื่อมั่น (KR - 20) = 0.84	0.84	อยู่ในระดับ “ดีมาก”
3	แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา (30 ข้อ)	ค่า IOC = 0.67 - 1.00 ค่าเฉลี่ยทั้งหมด = 0.83	0.83	อยู่ในระดับ “เหมาะสม”
4	แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา (รายชุดกิจกรรม)	ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's α) รายชุด = 0.82 - 0.87 ค่าเฉลี่ยทั้งหมด = 0.87	0.87	อยู่ในระดับ “ดีมาก”
5	ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน	เกณฑ์ $E_1/E_2 = 81.25/82.15$	$\geq 80/80$	ผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากตารางที่ 1 พบว่า เครื่องมือทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพอยู่ในระดับ “ดีมาก” ถึง “เหมาะสม” โดยเฉพาะแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นสูง (KR - 20 = 0.84 และ Cronbach's α = 0.87) แสดงให้เห็นถึงความเที่ยงและเสถียรภาพของเครื่องมือที่สามารถ

นำไปใช้วัดผลได้อย่างน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานทั้ง 5 ชุดยังมีค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.79 อยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสม” และเมื่อนำไปทดลองใช้จริง พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1/E_2 = 81.25/82.15$ ซึ่งสะท้อนว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นนวัตกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษาไทยแก่นักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทุกประเภทมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความเชื่อมั่นในระดับสูง และมีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้วัดผลและประเมินผลในกระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในแต่ละช่วง และทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน ด้วยสถิติ t-test for Dependent Samples เพื่อพิจารณาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานสูงกว่าก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2. การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน ทำการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมตามเกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$ โดยค่า E_1 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ คำนวณจากคะแนนระหว่างเรียนที่ได้จากแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมในแต่ละชุด ค่า E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้ คำนวณจากคะแนนแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยของ E_1 และ E_2 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพื่อพิจารณาว่าชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่

3. ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในแต่ละประเด็น

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน คณะผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน จำนวน 5 ชุด ได้แก่ 1) อ่านคล่องต้องแตกฉาน 2) สุขสำราญในการเขียน 3) ฟัง ดู พูด อย่างพากเพียร 4) เรียนรู้หลักภาษาไทย และ 5) วรรณคดีและวรรณกรรม โดยแต่ละชุด ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ คำชี้แจง จุดประสงค์การเรียนรู้ บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม แบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.79 อยู่ในระดับเหมาะสม ซึ่งแสดงว่าชุดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน จากการคำนวณค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$ พบว่า ชุดกิจกรรมมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.25/82.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ แสดงว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพทั้งในด้านกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียน (E_1) และผลลัพธ์

การเรียนรู้หลังเรียน (E_2) อยู่ในระดับดีมาก สามารถนำไปใช้เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทย พื้นฐานของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน แสดงผลข้อมูลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน

รายการ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	df	p	ขนาดอิทธิพล (Cohen's d_H)
คะแนนก่อนเรียน (Pre-test)	60	25.67	5.56	18.55	59	< .001	2.39
คะแนนหลังเรียน (Post-test)	60	37.75	5.89				

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent Samples) พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 37.75$, S.D. = 5.89) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 25.67$, S.D. = 5.56) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 18.55$, $p < .001$) โดยมีค่าขนาดอิทธิพลของการเรียนรู้ (Cohen's $d = 2.39$) ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก แสดงว่าชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสูงขึ้นอย่างชัดเจน

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน แสดงผลข้อมูลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน

ชุดกิจกรรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
ชุดที่ 1 อ่านคล่องต้องแตกฉาน (การอ่าน)	4.32	0.55	มากที่สุด
ชุดที่ 2 สุขสำราญในการเขียน (การเขียน)	4.48	0.50	มากที่สุด
ชุดที่ 3 ฟัง ดู พูด อย่างพอกเพียร (ฟัง-ดู-พูด)	4.46	0.52	มากที่สุด
ชุดที่ 4 เรียนรู้หลักภาษาไทย (หลักและการใช้ภาษา)	4.23	0.57	มาก
ชุดที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม	4.44	0.52	มากที่สุด
ภาพรวม	4.39	0.53	มากที่สุด

Cronbach's Alpha = 0.87

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.53) โดยชุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชุดที่ 2 สุขสำราญในการเขียน ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ชุดที่ 3 ฟัง ดู พูด อย่างพอกเพียร ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.52) และชุดที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.52) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในเนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม และสื่อประกอบการเรียนรู้ในระดับสูงมาก นอกจากนี้ แบบประเมินความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.87 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก แสดงถึงความเที่ยงและความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย” สามารถอภิปรายผลได้ตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐาน ผลการตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม แสดงว่าชุดกิจกรรมมีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบชุดกิจกรรมในครั้งนี้มีความครอบคลุมทั้งด้านสาระทางภาษา และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะนักศึกษาครูสาขาภาษาไทย ซึ่งจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ทางภาษาอย่างมั่นคงก่อนเข้าสู่การเรียนรายวิชาเอกเฉพาะด้านสาเหตุที่ชุดกิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องและเหมาะสม เป็นผลมาจากแนวทางการพัฒนาที่อิงหลักการทางทฤษฎีและแนวคิดด้านการเรียนรู้สมัยใหม่ ดังนี้

ประการแรก การออกแบบตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย และยังสอดคล้องกับ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 ที่มีการแยกตัวชี้วัดระหว่างทาง และตัวชี้วัดปลายทางอย่างชัดเจน โดยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมจากง่ายไปยาก สอดคล้องกับตัวชี้วัดระหว่างทาง และนำไปสู่การประเมินสมรรถนะตามตัวชี้วัดปลายทางอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รวิพัทธ์ นิลพัฒน์ ที่กล่าวว่า ชุดการสอนนี้สร้างตามหลักวิชาการ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน เนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน การจัดกิจกรรมมีความต่อเนื่อง และเป็นไปตามลำดับขั้นตอน กิจกรรมมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน และมีประโยชน์ต่อการใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน (รวิพัทธ์ นิลพัฒน์, 2562) ดังนั้น ชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานจึงมีความเชื่อมโยงทั้งในมิติของโครงสร้างการเรียนรู้ภายในชุดกิจกรรม และในมิติของนโยบายหลักสูตรระดับชาติที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะภาษาไทยของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาครูให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาระการเรียนรู้ภาษาไทยทั้ง 5 ด้านตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 ครอบคลุมทักษะการใช้ภาษาไทยอย่างรอบด้าน ทั้งการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษาไทย และวรรณคดี วรรณกรรม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่นักศึกษาครูสาขาภาษาไทยควรได้รับการเสริมสร้างก่อนเข้าสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษา การนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน จึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ อันจะช่วยยกระดับ

ความพร้อมของนักศึกษาในการก้าวสู่การเป็นครูภาษาไทยที่มีคุณภาพในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ คณาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย กล่าวว่า หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งที่จะให้เป็นเครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และการประกอบอาชีพ การเรียนการสอน ภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพส่วนผู้เรียนจะต้องเอาใจใส่ศึกษา เล่าเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง (คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย, 2566) ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้นำสาระทั้ง 5 ด้านมาบูรณาการและพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน จำนวน 5 ชุด ทั้งนี้ ผลการสังเกตระหว่างการทดลองใช้ พบว่า นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมสูง มีความตั้งใจทำแบบฝึกหัดครบทุกชุด และสะท้อนความคิดเห็นว่า “กิจกรรมช่วยให้เข้าใจภาษาไทยได้ชัดเจนขึ้น และกล้าแสดงความคิดเห็นมากกว่าเดิม” ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่สนับสนุนผลการพัฒนาชุดกิจกรรมในเชิงประสิทธิภาพอย่างชัดเจน

ประการที่สอง การเชื่อมโยงระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม การที่ชุดกิจกรรมมีค่า IOC เฉลี่ยสูงถึง 0.79 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องว่าทุกองค์ประกอบในชุดกิจกรรมมีความเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม ชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดของการวิจัยนี้ถูกออกแบบให้ทุกกิจกรรมสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และมีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่วัดตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ รวิพัชร์ นิลพัฒน์ กล่าวว่า ชุดการสอน คือ ชุดของสื่อประสมที่สร้างขึ้นสำหรับใช้ประกอบกิจกรรมการสอนของครู ประกอบด้วย คำแนะนำการใช้ชุดการสอนสำหรับครู คำแนะนำ การใช้ชุดการสอนสำหรับนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ แผนจัดการเรียนรู้รายหน่วย ใบความรู้ บัตรภาพ แบบฝึกหัดพร้อมแบบเฉลย แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน พร้อมเฉลย (รวิพัชร์ นิลพัฒน์, 2562) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับแนวทางของงานวิจัยนี้ ทำให้การออกแบบชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานในครั้งนี้จึงมีความครบถ้วนทั้งในด้านโครงสร้าง สื่อ และกลวิธีการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาไทยได้ตามเป้าหมายของหลักสูตรและตามสมรรถนะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาครูภาษาไทย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นันทนธร บรรจงปรุ และคณะ พบว่า ได้ชุดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องตามโครงสร้างของชุดกิจกรรม ผลการตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมโดยค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากของทุกรายการประเมิน สำหรับผลการตรวจสอบความสอดคล้อง พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แสดงให้เห็นว่าในแต่ละองค์ประกอบของชุดกิจกรรมมีความสอดคล้องกัน (นันทนธร บรรจงปรุ และคณะ, 2560)

ประการที่สาม การออกแบบให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานถูกพัฒนาให้ตอบสนองต่อสมรรถนะสำคัญของนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เชษฐา จักรไชย ที่พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ส่งเสริมความสามารถในการเขียนเค้าโครงการวิจัยทางภาษาและวรรณกรรมไทย สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทยได้ (เชษฐา จักรไชย, 2566)

2. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานตามเกณฑ์ 80/80 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานทั้ง 5 ชุด พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนว่าชุดกิจกรรมมีคุณภาพทั้งในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียน (E_1) และผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E_2) สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวทางในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน และใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องเหมาะสม โดยในฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 ได้แยกตัวชี้วัดระหว่างทาง และตัวชี้วัดปลายทาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินสมรรถนะของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการวัดประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ของการวิจัยนี้ กล่าวคือ ค่า E_1 สะท้อนการเรียนรู้ระหว่างกระบวนการ ส่วนค่า E_2 สะท้อนผลลัพธ์ปลายทางที่เกิดขึ้นหลังการเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิชาชน เทศน์ธรรม และคณะ ที่พบว่า ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.25/82.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 (วิชาชน เทศน์ธรรม และคณะ, 2565) ทั้งนี้ สอดคล้องกับข้อมูลจากข้อมูลเชิงคุณภาพของแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า นักศึกษาแสดงความเห็นว่าชุดกิจกรรมมีเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย และช่วยให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้ปรับปรุงในส่วนของคำชี้แจงและลำดับกิจกรรมบางตอน เพื่อเพิ่มความต่อเนื่องและลดภาระงานของผู้เรียน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่สอดคล้องกับผลเชิงปริมาณด้านประสิทธิภาพและช่วยชี้แนะแนวทางปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทศนวรรณ รามณรงค์ ที่ระบุว่า การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สามารถสร้างความเข้าใจเชิงลึกและจดจำได้ยาวนาน (ทศนวรรณ รามณรงค์, 2560) ซึ่งตรงกับลักษณะของชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดในงานวิจัยนี้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Noreen, R. & Rama, A. M. K. พบว่า การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นเทคนิคการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกใช้กระบวนการคิด ช่วยให้ความรู้คงอยู่เป็นเวลานาน (Noreen, R. & Rama, A. M. K., 2019)

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรม ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยพื้นฐานของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะภาษาไทยพื้นฐานของนักศึกษาครูได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถเชิงทักษะ ผลการเพิ่มขึ้นของคะแนนหลังเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาธิติยา งอกสิน ที่พบว่า ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีสอนแบบ MIA สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีสอนแบบ MIA ซึ่งการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ MIA นั้น เป็นการสอนที่บูรณาการการใช้ทักษะทั้ง 4 ทักษะเข้าด้วยกัน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้รอบรู้ทางภาษาเพราะได้พัฒนาทุกทักษะไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งมีการให้ทำแบบฝึกหัดที่ต้องคิดและเขียนออกมาเป็นคำพูดของตนเองเพื่อเป็นการฝึกกระบวนการคิด และฝึกทักษะการเขียนไปในตัวด้วยเพราะผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเองจากการทำกิจกรรมที่หลากหลายและสนุก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ที่นักศึกษาผู้เรียนส่วนใหญ่ระบุว่ากิจกรรมมีความสนุก

เข้าใจง่าย และช่วยให้กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น (อาธิติยา งอกสิน, 2564) นักศึกษาได้สะท้อนว่า หลังจากเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมทำให้เข้าใจหลักภาษาไทยชัดเจนขึ้น ขณะที่อีกส่วนให้ความเห็นว่าการทำบัตรกิจกรรมช่วยฝึกการคิดวิเคราะห์และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลคะแนนที่เพิ่มขึ้นและแสดงถึงพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะภาษาไทยเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ การเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมยังช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย นักศึกษาหลายคนระบุว่ากิจกรรมมีความสนุกและช่วยให้กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และรู้สึกภูมิใจเมื่อสามารถอธิบายหลักภาษาไทยได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นมิติทางอารมณ์และแรงจูงใจที่สนับสนุนผลการเรียนรู้เชิงปริมาณให้เกิดขึ้นอย่างมีคุณค่า ผลคะแนนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เชษฐา จักรไชย ที่รายงานคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญหลังใช้ชุดกิจกรรม (เชษฐา จักรไชย, 2566)

4. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะชุดที่ 2 สุขสราญในการเขียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสะท้อนว่าผู้เรียนเห็นว่าการเขียนช่วยฝึกทักษะการใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เชษฐา จักรไชย ที่พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเขียนเค้าโครง งานวิจัยในระดับมากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมมีความชัดเจน มีขั้นตอนเป็นลำดับ และช่วยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งตรงกับลักษณะของชุดกิจกรรมสุขสราญในการเขียน ในงานวิจัยนี้ที่ให้นักศึกษาฝึกเขียนย่อความเรียงความ และงานเขียนสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์จริง (เชษฐา จักรไชย, 2566)

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยของนักศึกษาคณะครูหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และรู้สึกสนุก เข้าใจง่าย และใกล้ชิดกับชีวิตจริงมากกว่าการเรียนแบบบรรยาย โดยเฉพาะชุดที่ 2 สุขสราญในการเขียน ซึ่งได้รับความนิยมสูงสุด ผู้เรียนส่วนใหญ่ระบุว่า กิจกรรมการเขียนในชุดนี้ช่วยฝึกการใช้คำ การเรียบเรียงประโยค และการเขียนย่อความให้กระชับได้มากกว่าการเรียนในห้องเรียนปกติ บางคนสะท้อนว่า รู้สึกภูมิใจเมื่อสามารถเขียนย่อความได้ถูกต้อง ได้รับคำชมจากเพื่อนในกลุ่ม และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ ทำให้การเขียนไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป นักศึกษาหลายคนให้ข้อคิดเห็นตรงกันว่า จุดเด่นของชุดกิจกรรม คือ การมีแบบฝึกและสื่อหลากหลาย ที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เช่น บัตรกิจกรรม บัตรคำศัพท์ แบบฝึกเขียน และตัวอย่างบทความจากชีวิตประจำวัน ผู้เรียนรู้สึกว่าการมีสื่อเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจสิ่งที่เรียนได้โดยไม่ต้องท่องจำ และสามารถนำไปใช้เขียนรายงานหรือสื่อสารทางวิชาชีพครู ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ ทศนวรรณ รามณรงค์ ที่ระบุว่าการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (ทศนวรรณ รามณรงค์, 2560) จากการสังเกตการเรียนรู้ในระหว่างทดลองใช้ พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมสูงขึ้นอย่างชัดเจน นักศึกษาหลายคนกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น โดยเฉพาะในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอภิปรายวรรณคดี การฝึกเขียนสรุปบทอ่าน หรือการพูดนำเสนอผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมชัย ไชแสงจันทร์ และคณะ ที่พบว่า ชุดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเกิดปฏิสัมพันธ์ทางภาษาในห้องเรียนอย่างมีชีวิตชีวา (สมชัย ไชแสงจันทร์ และคณะ, 2566) ในมิติของการประเมินคุณภาพชุดกิจกรรม ผู้เรียนบางรายให้ความเห็นว่า แบบประเมินความพึงพอใจท้ายชุดกิจกรรมช่วยให้สะท้อนความคิดเห็นได้จริง และการมีคำแนะนำท้ายชุดแต่ละหน่วยช่วยให้เข้าใจข้อผิดพลาดของตนเอง

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Disathaporn, C. et al. ที่พัฒนาชุดกิจกรรมสำหรับครูนอกระบบ พบว่า ผู้เข้าร่วมให้คะแนนความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และเนื้อหาในระดับสูง เพราะชุดกิจกรรมมีการสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ (Disathaporn, C. et al., 2024) ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดสนับสนุนผลเชิงปริมาณอย่างชัดเจนว่า นักศึกษาครูภาษาไทยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐาน เนื่องจากกิจกรรมถูกออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้ฝึกปฏิบัติจริง ใช้สื่อหลากหลาย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีคุณค่าในสิ่งที่เรียน รู้สึกสนุก มีความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยมากขึ้น และมองว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นประสบการณ์เตรียมความพร้อมสู่การเป็นครูภาษาไทยในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานทั้ง 5 ชุด ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งในเชิงเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และผลลัพธ์ต่อผู้เรียน ชุดกิจกรรมได้รับการตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ในระดับเหมาะสม ค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ อีกทั้งค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ที่อยู่ในเกณฑ์ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชุดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะภาษาไทยพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) การนำชุดกิจกรรมไปใช้ในการเรียนการสอนจริง ผู้สอนในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน หรือรายวิชาปรับพื้นฐาน นักศึกษาครู ควรนำชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมด้านภาษาไทย โดยจัดลำดับกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เพราะผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า ชุดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับดีมาก ซึ่งสะท้อนว่าชุดกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะภาษาไทยได้ครบทุกด้าน ได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง ดู พูด หลักภาษา และวรรณคดีวรรณกรรม 2) การประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย เช่น 2.1) ชุด “อ่าน คล่องต้องแตกฉาน” ใช้ในรายวิชา การอ่านสำหรับครูประถมศึกษา/มัธยมศึกษา 2.2) ชุด “สุขสราญในการเขียน” ใช้ในรายวิชาการเขียนสำหรับครูประถมศึกษา/มัธยมศึกษา 2.3) ชุด “ฟัง ดู พูด อย่างพากเพียร” ใช้ในการฟัง การดู และการพูดสำหรับครูภาษาไทย 2.4) ชุด “เรียนรู้หลักภาษาไทย” ใช้ในรายวิชา หลักภาษาไทย 1/2 และ 2.5) ชุด “วรรณคดีและวรรณกรรม” ใช้ในรายวิชา วรรณคดีและวรรณกรรมคัดสรรในหนังสือเรียนระดับชั้นประถมศึกษา/มัธยมศึกษาโดยการเชื่อมโยงชุดกิจกรรมเข้ากับรายวิชาเหล่านี้ จะช่วยยกระดับความต่อเนื่องของการเรียนรู้และสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้แก่ นักศึกษาครูภาษาไทย 3) การใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ชุดกิจกรรมลักษณะนี้สามารถพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการออกแบบกิจกรรมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเหมาะกับนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรม ผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาในรูปแบบออนไลน์ เช่น e-Book หรือ Interactive Worksheet เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ และ 4) การใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรปรับพื้นฐานของคณะครุศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมภาษาไทยพื้นฐานมีความเหมาะสมต่อการเตรียม

ความพร้อมนักศึกษาปี 1 ก่อนเข้าสู่รายวิชาในสาขาวิชาชีวศร ดังนั้น คณะครุศาสตร์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรปรับพื้นฐานรายสาขาอื่น เช่น สาขาภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา หรือคณิตศาสตร์ โดยปรับโครงสร้างชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสาระและทักษะเฉพาะของแต่ละสาขา ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนประสิทธิผลของนวัตกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนสนับสนุนงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐา จักรไชย. (2566). การส่งเสริมความสามารถในการเขียนเค้าโครงการวิจัยทางภาษาและวรรณกรรมไทย โดยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้. *วิจิตรวรรณสาร*, 6(1), 140-156.
- คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย. (2566). รายงานผลการดำเนินงานหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. เลย: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- งานประกันคุณภาพการศึกษา. (2565). คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ทัศนวรรณ รามณรงค์. (2560). ชุดกิจกรรมการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก <https://www.toknow.org/256699>
- นันทนธร บรรจงปรุ และคณะ. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ทักษะการคิดขั้นสูง ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(99), 16-27.
- รวิพัชร์ นิลพัฒน์. (2562). ผลการใช้ชุดการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การดูแลรักษาบ้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิภาชน เทศน์ธรรม และคณะ. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาภาษาไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 46(3), 47-62.
- สมชัย ไชแสงจันทร์ และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลวัดบูรพา จังหวัดสกลนคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 17(1), 168-179.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/02/ร่างแผน13.pdf>
- อาธิติยา งามอกสิน. (2564). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีสอนแบบ MIA เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และกลยุทธ์การอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Disathaporn, C. et al. (2024). Competency of non-formal education teachers. *Interdisciplinary Research Review*, 17(2), 21-25.
- Noreen, R. & Rama, A. M. K. (2019). Activity-based teaching versus traditional method of teaching in Mathematics at elementary level. *Bulletin of Education and Research*, 41(2), 145-159.

กลุ่มลายลูกแก้ว: กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม
จากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง*

LAI LOOK KEAW: PARTICIPATORY INTERDISCIPLINARY PROCESS FROM
THE CULTURAL RESOURCE BASE TO DEVELOP THE QUALITY OF LIFE OF
THE ELDERLY IN THE KHUAN KHANUN COMMUNITY ENTERPRISE GROUP
KHAO CHAI SON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

รุ่งรวี จิตภักดี, วันพระ สืบสกุลจินดา*

Rungrawee Jitphakdee, Vanpra Seubsakulajinda*

คณะสหวิทยาการและการประกอบการ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง ประเทศไทย

Faculty of Multidisciplinary Sciences and Entrepreneurship, Thaksin University, Phatthalung, Thailand

*Corresponding author E-mail: vanpra.s@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สู่การออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างกระบวนเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) โนรา มีสถานะได้เปรียบอย่างโดดเด่น (Unfair Advantage) จากตำนานกำเนิดแรกที่วัดเขียนบางแก้ว การประกาศให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ พ.ศ. 2564 กับทั้งมีบทบาทที่กินอาณาบริเวณไปถึงพื้นที่ทางจิตวิญญาณ โนราจึงถูกใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในฐานะฐานคิดหลักเพื่อการออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการ 2) การปรับโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยจัดตั้งกลุ่มลายลูกแก้วขึ้นเป็นลูกข่าย ดำเนินการจำเพาะในการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมจากลูกปิดโนราบริหารจัดการองค์รวมตามห่วงโซ่คุณค่าด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีองค์กรทางวิชาชีพและวิชาการ ต้นน้ำ ผ่านการการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และจัดทำบัญชีต้นทุนวัตถุดิบในรูปแบบธนาคารลูกปิด กลางน้ำ ออกแบบกระบวนการจัดการสินค้ารายตัว การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การจัดทำข้อมูลสินค้า บัญชีรายรับ - รายจ่าย ปลายน้ำ ดำเนินการจัดหาตลาดสินค้าทางวัฒนธรรม และ 3) กระบวนการเชิงสหวิทยาการจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม ส่งผลกระบวนเชิงบวกให้ผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนสถานภาพ

ทางสังคมจากกลุ่มเปราะบางผู้มีรายได้น้อยเป็นกรณีปัญหาสร้างรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนขั้นต่ำเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ 50 - 100 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับก่อนดำเนินการ

คำสำคัญ: สหวิทยาการ, ทรัพยากรทางวัฒนธรรม, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, วิสาหกิจชุมชน, ปลายลูกแก้ว

Abstract

This research article aims to study the cultural resource base of Khao Chaison District, Phatthalung Province, to collaboratively design an interdisciplinary process that generates a positive social and economic impact on the elderly members of the Khuan Khanun Community Enterprise Group. Conducted as field-based Participatory Action Research (PAR), the study leveraged 1) The traditional performance art of Nora as the core strategic asset, recognizing its “Unfair Advantage.” This is due to its legendary origin at Wat Khian Bang Kaeo, its recognition as an Intangible Cultural Heritage of Humanity in 2021, and its profound regional spiritual significance, all of which secured exceptional cooperation from the community as Cultural Capital. 2) The project implemented an interdisciplinary process by restructuring the Community Enterprise. A sub-network, the 'Lai Look Keao,' was established to specialize in cultural product creation using Nora beads. Organizational management was integrated across the value chain in collaboration with academic and professional partners. The process included three main stages: Upstream: Studying cultural identity and establishing a raw material cost account ('Bead Bank'). Midstream: Designing product management procedures, creating prototypes, and compiling detailed financial records. Downstream: Identifying markets for the new cultural products. and 3) This resource-based, participatory interdisciplinary intervention successfully transformed the target elderly group's social status from low-income, vulnerable members to income-generating local wisdom masters. The minimum per-household income is projected to increase by a significant 50 to 100 percent compared to baseline levels prior to the project's implementation.

Keywords: Multidisciplinary, Cultural Material, Quality of Life of The Elderly, Community Enterprise, Lai Look Keao

บทนำ

จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย ซึ่งเป็นผลมาจากการสั่งสมภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน ทรัพยากรเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการแสดง ประเพณี พิธีกรรม งานหัตถกรรม หรืออาหารพื้นเมือง ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมของพัทลุง การทำความเข้าใจและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้อย่างเหมาะสม

จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาจังหวัดอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์นวัตกรรมและต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่ม จะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างเข้มแข็ง (กรมศิลปากร, 2563) จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีศักยภาพในสถานะพร้อมใช้เพื่อการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรในพื้นที่ เพียงแต่ยังขาดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างกลไกการบริหารการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อความยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพัทลุงมีบทบาทสำคัญในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาวัตถุดิบหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าเพิ่ม หนึ่งในตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ วิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่ได้นำเอา “ลูกปัดโนรา” ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการแต่งกายของโนรา มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ลูกปัดโนรา มีสีสันสดใสและมีลวดลายที่สวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตและความคิดสร้างสรรค์ของช่างฝีมือท้องถิ่น การนำลูกปัดโนรามาผลิตเป็นเครื่องประดับ ของที่ระลึก หรือสินค้าอื่น ๆ ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมโนราให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอีกด้วย นอกจากนี้ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความรู้และทักษะ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรของตนเอง โดยที่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนนี้กว่าร้อยละ 90 เป็นผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นผู้ที่สั่งสมประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่เป็นการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุอีกด้วย การรวมกลุ่มกันในเชิงอาชีพ (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2560) การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคมโดยรวม การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน (Pretty, J. et al., 2009)

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “โนรา” และ “ลูกปัดโนรา” และนำมาออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติสังคมและเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ผลจากการวิจัยนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
3. เพื่อสร้างกระบวนเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research) ที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้และการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในพื้นที่จริง โดยใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นรูปแบบหลักในการดำเนินงาน เพื่อออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary Process Design) และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อกลุ่มเป้าหมายในมิติสังคมและเศรษฐกิจ

1. พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

1.1 พื้นที่การวิจัยพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเน้นเฉพาะพื้นที่ของ ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายและเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมโนรา

1.2 กลุ่มเป้าหมายหลักในการวิจัยนี้ คือ ผู้สูงอายุในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทีมวิจัยเข้าร่วมปฏิบัติการและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินการกระบวนการวิจัยในฐานะผู้วิจัยร่วม (Co-researchers) จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประเด็นการสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติการร่วม (Focus Group & Workshop) ใช้ในการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Asset Mapping) การระบุปัญหาและความต้องการ และการออกแบบโครงสร้าง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม

2.2 แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation Form) ใช้ในการติดตามและบันทึกกระบวนการทำงาน การปฏิบัติการ และความร่วมมือระหว่างทีมวิจัยกับผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบบันทึกข้อมูลการเงิน (บัญชีรายรับ - รายจ่าย) ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้านเศรษฐกิจ เพื่อประเมินผลกระทบเชิงบวกต่อรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายบัญชีต้นทุนวัตถุดิบ (รูปแบบธนาคารลูกปิด) ใช้ในการบริหารจัดการและควบคุมคุณภาพวัตถุดิบในห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าทางวัฒนธรรม

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Cycle) และบูรณาการแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เข้ากับการจัดการฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม “โนรา” เป็นฐานคิดหลัก โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพ (Planning) การสำรวจและวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นฐานคิดหลักในการออกแบบกระบวนการการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการและการออกแบบเชิงสหวิทยาการ (Action & Design) เพื่อปรับโครงสร้างการดำเนินงานและบริหารจัดการตามห่วงโซ่คุณค่าการดำเนินการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและการสะท้อนคิด (Observation & Reflection) โดยเน้นการวัดผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจเปรียบเทียบข้อมูลรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือน ก่อนและหลัง การดำเนินกระบวนการ เพื่อประเมินการเพิ่มขึ้นของรายได้ขั้นต่ำ (เป้าหมาย 50 - 100 เปอร์เซ็นต์) ประเมินการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมาย (จากกลุ่มเปราะบางผู้มีรายได้น้อยเป็นครัวเรือน) ผ่านการสัมภาษณ์และการสะท้อนคิดร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และแบบบันทึกการสังเกต จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม และอธิบายกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณข้อมูลรายรับ - รายจ่ายที่เก็บรวบรวมได้ จะนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการเปรียบเทียบสัดส่วน (Percentage Change) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น (50 - 100 เปอร์เซ็นต์) อันเป็นผลกระทบเชิงบวกทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

1. ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

1.1 โนราในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ โนราเป็นฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง แม้ว่าโนราจะเป็นศิลปะการแสดงที่มีความแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทย แต่โนราในอำเภอเขาชัยสนมีลักษณะเฉพาะและมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โนราไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน จึงเป็นทั้งมรดกและการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีความหมายลึกซึ้งต่อผู้คนในท้องถิ่น นอกจากนี้ โนรายังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ภูมิปัญญา และคติสอนใจจากรุ่นสู่รุ่น มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน

อำเภอเขาชัยสนมีตำนานที่กล่าวถึงกำเนิดแรกของโนรา ซึ่งทำให้โนราในพื้นที่นี้มีสถานะพิเศษและโดดเด่น ตำนานเล่าว่ากำเนิดแรกของโนราอยู่ที่ “เวียงกลางบางแก้ว” ซึ่งเป็นชื่อเดิมของบริเวณวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน ตำนานนี้ทำให้โนราในอำเภอเขาชัยสนถูกมองว่าเป็นต้นกำเนิดของโนราในภาคใต้ และเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่สำคัญ การที่โนรามีรากเหง้าที่ลึกซึ้งในประวัติศาสตร์และตำนานของท้องถิ่น ทำให้โนรามีความสำคัญทางจิตใจและเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ของชุมชน การที่องค์การการศึกษา

วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้โนราเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติในปี พ.ศ. 2564 ยิ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของโนราในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่เมื่อได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติเป็นการแสดงให้เห็นว่าโนราไม่ได้เป็นเพียงแค่ศิลปะการแสดงท้องถิ่น แต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญในระดับโลก การขึ้นทะเบียนโนราเป็นมรดกโลกช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้คนในท้องถิ่น และเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการอนุรักษ์และสืบทอดโนราต่อไป นอกจากนี้ การที่โนราได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน เชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับโลกภายนอก

1.2 ดำเนินการโนรากับพื้นที่วิจัย เรื่องเล่ากำเนิดแรกของโนรา ณ “เวียงกลางบางแก้ว” ได้สร้างความเชื่อและความผูกพันอย่างลึกซึ้งระหว่างโนรากับพื้นที่อำเภอเขาชัยสน ทำให้โนราที่นี่มีสถานะพิเศษและแตกต่างจากโนราในพื้นที่อื่น ๆ การที่โนราเริ่มต้นกำเนิดจากพื้นที่นี้ ส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คน เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางวัฒนธรรม ผู้คนในท้องถิ่นต่างให้ความเคารพและศรัทธาในโนรา ทำให้โนราได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง และดำเนินกำเนิดโนราก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรม การมีตำนานกำเนิดที่ชัดเจน ทำให้โนราที่นี่มี “ความได้เปรียบอย่างโดดเด่น” (Unfair Advantage) เมื่อเทียบกับโนราในพื้นที่อื่น ๆ เรื่องเล่าที่เป็นต้นกำเนิดแรกของโนราได้สร้างความน่าสนใจและความพิเศษให้กับโนราเขาชัยสน ทำให้โนราที่นี่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในวงกว้างช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2. กระบวนการเชิงสหวิทยาการจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

2.1 การปรับโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและการสร้างกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” กระบวนการเชิงสหวิทยาการนำไปสู่การปรับโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและการจัดตั้งกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” ซึ่งเป็นตัวอย่างของการพัฒนาองค์กรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน งานวิจัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน เพื่อให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา การจัดตั้งกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” เป็นการสร้างหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการออกแบบ พัฒนา และผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของตลาดได้

การบริหารจัดการองค์กรตามห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการปรับโครงสร้าง รวมถึงการบริหารจัดการในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิต ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การตลาด และการจำหน่าย การบริหารจัดการตามห่วงโซ่คุณค่าช่วยให้ชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจในระยะยาวตั้งแต่ต้นน้ำ (การจัดหาวัตถุดิบและการออกแบบ) กลางน้ำ (การผลิตและการควบคุมคุณภาพ) และปลายน้ำ (การตลาดและการจำหน่าย) ในแต่ละขั้นตอน

ของกระบวนการผลิต มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง นอกจากนี้ ยังมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ กระบวนการเชิงสหวิทยาการที่ดำเนินการในตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยเดิม 1,740 บาทต่อคน เป็น 2,850 บาท คิดเป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 63.79 โดยรวม อยู่เฉพาะรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 - 100 ซึ่งส่งผลดีต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของครอบครัว การมีรายได้เสริมช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ดีขึ้น และยังช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัว นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุมีรายได้เป็นของตนเอง ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมั่นคงทางเศรษฐกิจและความรู้สึกพึ่งพาตนเอง

การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรม และเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ การที่ผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราได้รับความนิยมจากตลาด ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสให้ชุมชนในการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดการพึ่งพาภายนอก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนในระยะยาว การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนช่วยให้เกิดการกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดีและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและตลาดใหม่ ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ

3.2 ผลกระทบด้านสังคม การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม จากเดิมที่อาจถูกมองว่าเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการดูแล ไปสู่การเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าในความรู้และประสบการณ์ของตนเอง ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้พบปะและทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความ

เป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ เนื่องจากช่วยลดความรู้สึกเหงาและความรู้สึกถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความรู้สึกเป็นประโยชน์ต่อสังคม

นอกจากนี้ ผลกระทบด้านสังคมยังสามารถคลี่มองได้ในมิติของการส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการลดความโดดเดี่ยว การเรียนรู้ทักษะใหม่และการพัฒนาตนเอง และการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี โดยวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มลายลูกแก้ว วิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้แก่

3.2.1 การส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การเข้าร่วมกลุ่มลายลูกแก้วและการมีส่วนร่วมในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกดีใจและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ได้มีโอกาสใช้ความรู้และทักษะที่ตนเองมีในการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน แม่จุ่มได้กล่าวว่า “แม่รู้สึกภูมิใจมากที่ศิลปะของบ้านเราไม่ได้หายไปกับกาลเวลา แต่กลับได้รับความสนใจ และกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าในสายตาคนทั่วไป” คำกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นว่า การที่ผลงานของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก ได้ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก การที่ผู้สูงอายุได้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคม

นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และทักษะของตนเองให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แม่จุ่มได้เล่าว่า ตนเองได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการทำสร้อยคอลูกปัดโนราแบบโบราณ และได้นำความรู้นี้ไปสอนต่อให้กับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ที่ไม่เคยทำก็ได้ลงมือทำ ผู้ที่เคยทำมาก่อนก็ได้พัฒนาฝีมือให้ดียิ่งขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้เป็น “ครูภูมิปัญญา” ในชุมชน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้อื่นในฐานะผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึkmั่นใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ การที่ผู้สูงอายุได้เห็นผลงานของตนเองเป็นที่ชื่นชอบและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน นักท่องเที่ยว หรือแม้แต่คนในเมือง ก็ยิ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคม

3.2.2 การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการลดความโดดเดี่ยว การเข้าร่วมกลุ่มลายลูกแก้วและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกว่า การได้ออกมาพบปะพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขารู้สึกมีความสุขและไม่เหงา แม่รมย์ได้กล่าวว่า “แต่ก่อนก็ไม่ค่อยออกจากบ้าน พอได้เข้ากลุ่ม ก็มีกิจกรรม มีเพื่อน” คำกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะผู้คนและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มักพบในผู้สูงอายุ การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่คนเดียว และยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม



นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มสายลูกแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกปัดโนรา การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การได้ทำงานเป็นทีม และการได้แบ่งปันความสุขและความทุกข์ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มเหมือนเป็นครอบครัว แม่จุ่มได้กล่าวว่า “กลุ่มนี้เปรียบเหมือนครอบครัวเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันเพื่อรักษาสืบตราบของบ้านเรา” การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยลดความโดดเดี่ยว แต่ยังส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุอีกด้วย การที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้เราพวกเขามีความสุขและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

3.2.3 การเรียนรู้ทักษะใหม่และการพัฒนาตนเอง โครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในตำบลควนขนุนได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ผู้สูงอายุหลายท่านได้เรียนรู้ทักษะการร้อยลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะหัตถกรรมที่ต้องใช้ความประณีตและความอดทน ผู้สูงอายุบางท่านยังได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น การสั่งซื้อลูกปัดออนไลน์และการใช้ไลน์กลุ่มในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่ม แม่เพียรได้กล่าวว่า “ตอนนี้ป้าอยู่ในกลุ่มไลน์ร้อยลูกปัด อยู่ด้วยกันสิบคน ใครทำเสร็จก็ถ่ายรูปส่งให้ดูกัน ใครติดตรงไหนก็ถามบอกกันได้” คำกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่เพียงแต่เรียนรู้ทักษะด้านศิลปะหัตถกรรม แต่ยังเรียนรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นสิ่งใหม่สำหรับพวกเขา

การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถผลิตลูกปัดโนราและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ อีกด้วย การได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ช่วยกระตุ้นความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้แม้จะมีอายุมากขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้เห็นพัฒนาการของตนเองและสามารถทำสิ่งใหม่ ๆ ได้สำเร็จ ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมั่นใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถ การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ยังช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกที่ตนเองไม่ตกยุคและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ การที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้พวกเขาสามารถติดต่อสื่อสารกับลูกหลานและผู้อื่นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน

3.2.4 การส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี การเข้าร่วมกลุ่มสายลูกแก้วและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกว่า การได้ทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจและมีความสุข ช่วยให้เราพวกเขารู้สึกผ่อนคลายและไม่เครียด แม่เพียรได้กล่าวว่า “ป้าดีใจนะที่มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยทักษิณมาทำงานกับผู้สูงอายุ กับคนจน ๆ ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ สอนอาชีพ โดยเฉพาะการร้อยลูกปัดโนราที่ป้าอยากทำอยู่แล้วยิ่งทำแล้วขายได้ มีคนสั่งก็ยิ่งดีใจ มีลายใหม่ ๆ มาให้ฝึกทำก็ยิ่งชอบ” คำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า การได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นในกลุ่มสายลูกแก้ว ยังช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขาอีกด้วย การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การได้หัวเราะ และการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุรู้สึกที่ตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้เราพวกเขามีความรู้สึกเชิงบวกและมีความสุขในการดำเนินชีวิต การที่ผู้สูงอายุได้เห็นผลงานของตนเอง

เป็นที่ชื่นชอบและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความรู้สึกว่าตนเองเป็นประโยชน์ต่อสังคม การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีและมีความเป็นอยู่ที่ดี ย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตโดยรวมของพวกเขาด้วย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกที่สำคัญของกระบวนการเชิงสหวิทยาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในกลุ่มลายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ผลการวิจัยยืนยันว่าการเข้าร่วมกลุ่มลายลูกแก้วส่งผลดีต่อทั้งมิติทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยในมิติทางสังคม ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และมีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาผลกระทบของการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้

ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มลายลูกแก้วมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีประโยชน์และมีคุณค่า การที่ผลงานของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และทักษะของตนเองให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การที่ผู้สูงอายุได้เป็น “ครูภูมิปัญญา” ในชุมชน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้อื่นในฐานะผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเองและความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

การเข้าร่วมกลุ่มลายลูกแก้วยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้สูงอายุได้ออกมาพบปะพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขารู้สึกมีความสุขและไม่เหงา การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มักพบในผู้สูงอายุ การได้ทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มลายลูกแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกปัดโนรา การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การได้ทำงานเป็นทีม และการได้แบ่งปันความสุขและความทุกข์ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มเหมือนเป็นครอบครัว การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยลดความโดดเดี่ยว แต่ยังส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุอีกด้วย การที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้พวกเขามีความสุขและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปัดโนรามีผลกระทบเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ การมีรายได้เสริมจากการทำลูกปัดช่วยเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือนและเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพ ดังที่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุหลายท่านนำรายได้จากการทำลูกปัดไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือครอบครัว หรือเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น การมีรายได้เป็นของตนเองยังช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัว และส่งเสริมความรู้สึกพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาศักดิ์ศรีและความเป็นอยู่ที่ดี การที่ผู้สูงอายุสามารถหารายได้ได้ด้วยตนเองได้ ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและชุมชน และสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้มากขึ้น

นอกจากนี้ การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปัดโนรายังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรม และเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน การที่ผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราได้รับความนิยมจากตลาด ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสให้ชุมชนในการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดการพึ่งพาภายนอก การที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปัดโนรา ทำให้พวกเขามีโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพและเรียนรู้การบริหารจัดการธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

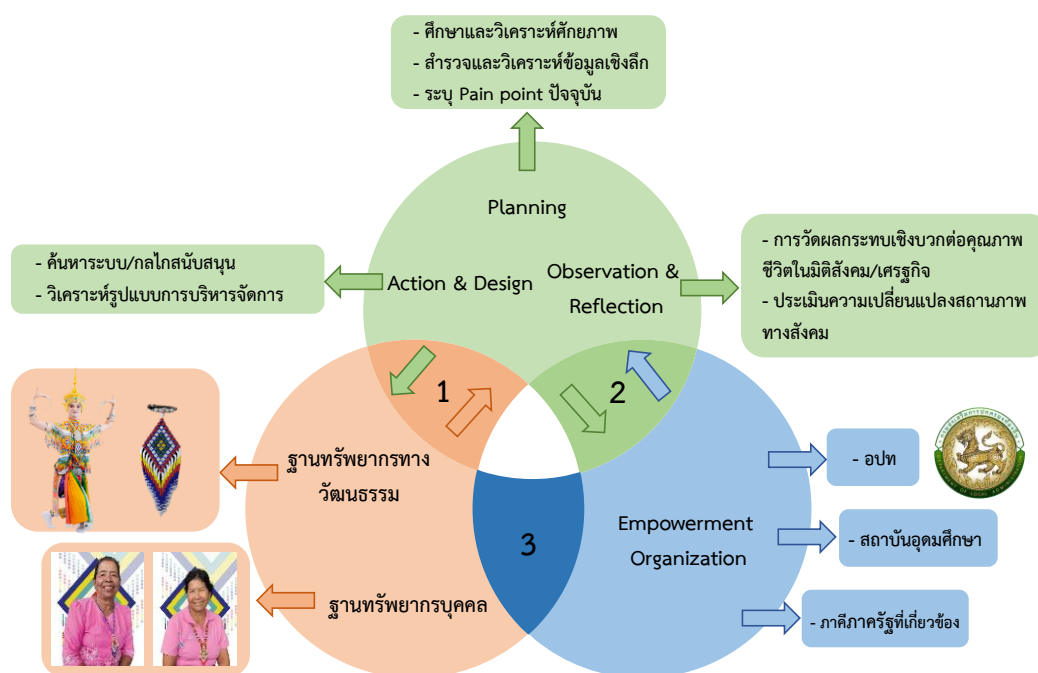
ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ (Rowe, J. W. & Kahn, R. L., 1997) และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง (Atchley, R. C., 2000) นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองของคนในชุมชนได้ (Hawkes, J., 2001) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีจุดเด่นที่การศึกษาผลกระทบของการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มักถูกมองข้ามในการวิจัยด้านการพัฒนาชุมชน

ผลการวิจัยนี้ต่อยอดและเสริมสร้างองค์ความรู้เดิมในหลายด้าน ประการแรก ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืน ประการที่สอง ผลการวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปัดโนรา ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของพวกเขา ประการที่สาม ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกได้ทั้งในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกลุ่มสายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ทั้งในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้นในชุมชนได้ และแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จากผลการวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรแก่โครงการพัฒนาชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และนักวิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรต่าง ๆ และพัฒนาเครื่องมือและวิธีการวัดผลกระทบดังกล่าว

สำหรับแนวทางการวิจัยในอนาคต มีหลายประเด็นที่น่าสนใจและสามารถต่อยอดจากงานวิจัยนี้ได้ ประการแรก ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการดำเนินงาน ประการที่สอง ควรศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนที่แตกต่างกัน ประการที่สาม ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และประการสุดท้าย ควรพัฒนารอบแนวคิดและเครื่องมือในการวัดผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม
ของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ลูกปัดโนรา มาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าและบริการในกลุ่มวิชาชีพชุมชน สามารถสร้างประโยชน์ได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อผู้สูงอายุ การบูรณาการนี้ไม่เพียงแต่สร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกรักมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ การเข้าร่วมกลุ่มวิชาชีพชุมชนยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของรูปแบบการบูรณาการนี้ คือ การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้สูงอายุในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต การตลาด ไปจนถึงการบริหารจัดการกลุ่มวิชาชีพชุมชน การที่ผู้สูงอายุได้เป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิชาชีพชุมชน ช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรู้สึกว่าการมีอำนาจในการกำหนดชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ การสนับสนุนจากชุมชนและภาครัฐก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ชุมชนควรให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ และภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากร เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิชาชีพชุมชนผู้สูงอายุ องค์ความรู้ที่ต่อยอดจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อสร้างการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการแบบมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในกลุ่มสายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ในมิติทางสังคม ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และมีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง การมีส่วนร่วมในกลุ่มวิชาชีพชุมชนยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับชุมชน คือ การที่ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบสานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน สำหรับภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรแก่โครงการพัฒนาชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชน และสร้างกลไกในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” สร้างมูลค่าเครือข่ายท่องเที่ยวพัทลุงสู่มหานครแห่งสุขภาวะเพื่อยกระดับเศรษฐกิจจากรากสู่โลก สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท. เอกสารรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ COA No.TSU 2025_076 REC No.0172

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2563). คู่มือโนรา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2560). โนรา: มรดกภูมิปัญญาแห่งภาคใต้. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง. (2566). ข้อมูลลิวอิสากิจชุมชนจังหวัดพัทลุง. พัทลุง: กรมการพัฒนาชุมชน.
- Atchley, R. C. (2000). Social forces and aging: An introduction to social gerontology. (9th ed.). Belmont CA: Wadsworth.
- Hawkes, J. (2001). The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning. Melbourne Vic: Common Ground Publishing.
- Pretty, J. et al. (2009). An assessment of the impact of the arts on health and well-being. Journal of the Royal Society for the Promotion of Health, 129(6), 256-264.
- Rowe, J. W. & Kahn, R. L. (1997). Successful aging. The Gerontologist, 37(4), 433-440.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้มารับบริการทันตกรรม

ในคลินิกทันตกรรมวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก*

FACTORS ASSOCIATED WITH ORAL HEALTH BEHAVIORS AMONG PATIENTS ATTENDING THE DENTAL CLINIC AT SIRINDHORN COLLEGE OF PUBLIC HEALTH, PHITSANULOK PROVINCE

พรพรรณ มั่นตะสูตร^{1*}, ชลดา มั่นตะสูตร², ณัฐธิดา จันทศิลา¹, พัสตราภรณ์ พัยคมภาพ¹

Pornpat Muntasoot^{1*}, Chonlada Muntasoot², Nutthathida Janthasila¹, Pastraporn Payakpab¹

¹วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดพิษณุโลก พิษณุโลก ประเทศไทย

¹Sirindhorn College of Public Health Phitsanulok, Phitsanulok, Thailand

โรงพยาบาลพุทธชินราชพิษณุโลก พิษณุโลก ประเทศไทย

²Buddhachinaraj Phitsanulok Hospital, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: tawpon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้มารับบริการในคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 305 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC = 0.94 ค่าความเชื่อมั่น KR-20 = 0.92 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟา คอนบราค = 0.95, 0.81, 0.89, 0.94 ,และ 0.87 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อันดับที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบ 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 37.94 ปี ศึกษาในระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ปัจจัยความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทักษะด้านสุขภาพช่องปาก และการเข้าถึงบริการ ทันตกรรมอยู่ในระดับสูง การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง แรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงมาก พฤติกรรมทันตสุขภาพอยู่ในระดับดี 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ พบว่า เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก การเข้าถึงบริการทันตกรรม และแรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่ไม่พบความสัมพันธ์ คือ ระดับการศึกษา และทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก จากการศึกษาควรนำข้อมูลไปพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมทันตสุขภาพ เพื่อเพิ่มการรับรู้ และส่งเสริมปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ และทำวิจัยแบบกึ่งทดลองเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมทันตสุขภาพ กับการให้ทันตสุขศึกษาตามปกติ

คำสำคัญ: ผู้มารับบริการ, คลินิกทันตกรรม, พฤติกรรมทันตสุขภาพ, ช่องปาก

Abstract

This correlational study aimed to examine the levels of personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing factors, and their relationships with oral health behaviors among clients attending the dental clinic of Sirindhorn College of Public Health, Phitsanulok. The sample comprised 305 participants. Data were collected using a questionnaire with an index of item-objective congruence (IOC) of 0.94, KR-20 reliability of 0.92, and Cronbach's alpha coefficients of 0.95, 0.81, 0.89, 0.94, and 0.87 for each respective component. Descriptive statistics were used for data analysis, while Spearman's rank correlation coefficient and the eta correlation coefficient were employed to determine relationships between variables at a significance level of 0.05. The findings revealed that most participants were female, with a mean age of 37.94 years. The majority held a bachelor's degree and had a monthly income of less than 10,000 THB. Oral-health knowledge, oral-health attitudes, and access to dental services were at high levels, perceived oral-health problems were at a moderate level, social support was at a very high level, and overall oral health behaviors were rated as good. Correlation analysis showed that sex, age, monthly income, oral-health knowledge, perceived oral-health problems, access to dental services, and social support were significantly associated with oral health behaviors. In contrast, education level and oral-health attitudes showed no significant association. Based on these findings, it is recommended that the results be applied to develop oral-health promotion programs aimed at enhancing awareness and strengthening factors that are significantly related to oral health behaviors. Future quasi-experimental studies should compare the effectiveness of tailored oral-health behavior promotion programs with conventional oral-health education to further improve oral-health outcomes among service recipients.

Keywords: Patient, Dental Clinic, Oral Health Behaviors, Oral Cavity

บทนำ

สุขภาพช่องปากถือเป็นปราการด่านแรกของการมีสุขภาพร่างกายที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “ช่องปากเป็นประตูสู่สุขภาพ” ทั้งนี้เพราะฟันและอวัยวะในช่องปากเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของร่างกาย ทำหน้าที่บดเคี้ยวอาหาร ช่วยในการพูดออกเสียง เมื่อมีความผิดปกติของฟัน และอวัยวะในช่องปากย่อมนำไปสู่ความผิดปกติของระบบบดเคี้ยว และการทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามไปด้วย ปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขของทุกกลุ่มวัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพทางกายและจิตใจ ลดประสิทธิภาพในการทำงาน กรณีไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องโรคจะลุกลามและทำให้สูญเสียฟันในที่สุดส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งพบว่า ปัญหาสุขภาพช่องปากและรายจ่ายค่ารักษาสุขภาพต่อประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (World Health Organization, 2022)

จากรายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติครั้งที่ 9 พ.ศ. 2566 พบว่า โรคในช่องปากที่เป็นสาเหตุ ในการสูญเสียฟันของคนไทย คือ โรคฟันผุ และโรคปริทันต์ โดยที่ในกลุ่มประชากรวัยทำงาน และวัยผู้สูงอายุตอนต้นมีการสูญเสียฟันเพิ่มมากขึ้นกว่าในการสำรวจครั้งก่อน (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2567)

ทั้งนี้ ผลการดำเนินการด้านทันตสาธารณสุขของจังหวัดพิษณุโลก ในปีงบประมาณ 2563 และ 2565 พบว่า อัตราการให้บริการทางด้านทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี โดยหัตถการการอุดฟัน มีจำนวน 27,104 ครั้ง และ 27,736 ครั้ง หัตถการการถอนฟัน จำนวน 34,107 ครั้ง และ 35,975 ครั้ง ตามลำดับ ซึ่งอัตราของโรคฟันผุคงเดิมและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น แสดงว่าการส่งเสริมพฤติกรรมทันตสุขภาพ ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร พฤติกรรมทันตสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทันตสุขภาพของบุคคล หรือชุมชน ทั้งในภาวะที่เป็นโรค และ ไม่เป็นโรค ทั้งพฤติกรรมที่อาจจะสังเกตได้ เช่น การไปพบทันตแพทย์ วิธีการแปรงฟัน เป็นต้น หรือ พฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ อันได้แก่ ความรู้ และทัศนคติ เช่น ความกลัวต่อทันตแพทย์ ความรู้และความเข้าใจถึงกระบวนการเกิดโรคฟันผุ ความเข้าใจถึงผลของการรักษาอนามัยช่องปาก กับโรคในช่องปาก พฤติกรรมทันตสุขภาพเกิดขึ้นโดยมีหลายปัจจัยเป็นตัวกำหนด พฤติกรรม (World Health Organization, 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ ในผู้มารับบริการทันตกรรม ที่คลินิก ทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลกมาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ผู้มารับบริการทันตกรรม ที่คลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก มีพฤติกรรมทันตสุขภาพเป็นอย่างไร และปัจจัยใดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ PRECEDE MODEL (Green, L. W. & Kreuter, M. W., 1980) มาเป็นกรอบแนวคิด โดยนำเฉพาะขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาครั้งนี้ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพของของผู้ใช้บริการคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ให้ประชาชนผู้มารับบริการทันตกรรม เกิดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่จะลด หรือชะลอการเกิดโรคในช่องปากมิให้อาการของโรคลุกลามรุนแรงจนเป็นเหตุให้สูญเสียฟันได้ และนำไปสู่การมีสุขภาพช่องปากที่ดีขึ้นและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการในคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมกับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการในคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) โดยมีวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

ประชากร ผู้เข้ารับบริการทันตกรรมของคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ในปี 2567 จำนวน 1,458 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan

$$n = \frac{\chi^2 \cdot N \cdot P(1-P)}{d^2 (N-1) + \chi^2 P(1-P)}$$

แทนค่า
$$n = \frac{3.841 \cdot 1458 \cdot 0.25}{0.05^2 (1458-1) + 3.841 \cdot 0.25}$$

$$n = 304.18$$

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 305 คน

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีจับสลาก จากแบบสอบถามของผู้มารับบริการทางทันตกรรมคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเกณฑ์คัดเข้าคือเป็นผู้มารับบริการทันตกรรมที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์ สามารถอ่าน และเข้าใจภาษาไทย ได้อย่างดี มีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ ผู้ที่ไม่สามารถทำแบบสอบถามได้จนครบสมบูรณ์ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยส่งแบบสอบถามที่ทำเสร็จในกล่องที่บับ ผู้วิจัยจะสุ่มหยิบจากแบบสอบถามในกล่องเก็บแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ทำเรียบร้อยแล้วทุกสัปดาห์ ตลอดระยะเวลา 1 ปี จนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ ครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ 305 คนจึงยุติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือของศิริพันธ์ หอมแก่นจันทร์ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง นำมาปรับถ้อยคำ (ศิริพันธ์ หอมแก่นจันทร์, 2559) และข้อความในข้อคำถามบางส่วน ให้เหมาะสมกับบริบทของคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก โดยประกอบด้วย 7 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้เข้ารับบริการทันตกรรม จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำ เป็นแบบทดสอบความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก จำนวน 12 ข้อ มี 2 คำตอบ คือ ใช่ และ ไม่ใช่ เกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูก 1 คะแนน และตอบผิด 0 คะแนน คะแนนรวมมีค่า 0 - 12 คะแนนแบ่งเป็น 3 ระดับ ระดับสูง (10 - 12 คะแนน) ระดับปานกลาง (7 - 9 คะแนน) และระดับต่ำ (น้อยกว่า 7 คะแนน) โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom, B. S. et al., 1956)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำ เป็นแบบสอบถามทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำ เป็นแบบสอบถามการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อ เป็นแบบสอบถามการเข้าถึงบริการทันตกรรม จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเสริม เป็นแบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคม จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 7 แบบสอบถามพฤติกรรมทันตสุขภาพ จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 3 - 7 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 5 = ท่านเห็นด้วยอย่างยิ่ง, 4 = ท่านเห็นด้วย, 3 = ท่านไม่แน่ใจ, 2 = ท่านไม่เห็นด้วย และ 1 = ท่านไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และพิจารณาจากการแบ่งเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลความหมาย โดยการแบ่งช่วงคะแนนเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน ซึ่งสามารถแปลความหมายของคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, J. W., 1977)

4.21 - 5.00 หมายถึง แบบสอบถามด้านนี้อยู่ในระดับสูงมาก

3.41 - 4.20 หมายถึง แบบสอบถามด้านนี้อยู่ในระดับสูง

2.61 - 3.40 หมายถึง แบบสอบถามด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง แบบสอบถามด้านนี้อยู่ในระดับต่ำ

1.00 - 1.80 หมายถึง แบบสอบถามด้านนี้อยู่ในระดับต่ำมาก

การตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข 1 ท่าน ทันตแพทย์เฉพาะทางด้านทันตสาธารณสุข จำนวน 1 ท่าน และทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเกี่ยวกับทันตสาธารณสุข 1 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยวิธี IOC กำหนดคะแนนผลการพิจารณา ดังนี้

ให้ +1 = แน่ใจว่าสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ 0 = ไม่แน่ว่าสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ -1 = แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาของแบบสอบถาม คำนวณได้จากค่าเฉลี่ยของดัชนีความตรงตามเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่า IOC ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยข้อคำถามที่ใช้ได้ต้องมีค่า IOC มากกว่า 0.6 ขึ้นไป จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มผู้มารับบริการทางทันตกรรมในคลินิกบริการชุมชนวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ราย ซึ่งมีลักษณะประชากรคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก จากสูตรของคูเดอร์และริชาร์ดสัน (KR-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก 0.92 ในส่วนของแบบสอบถามทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก แบบสอบถามการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก แบบสอบถามการเข้าถึงบริการทันตกรรม แบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคม และแบบสอบถามพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ทำการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา คอนบราค ได้ค่า 0.95, 0.81, 0.89, 0.94, และ 0.87 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ได้รับการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการทดสอบเครื่องมือแล้ว แจกให้กับผู้มารับบริการทางทันตกรรมคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ในช่วงเดือน มกราคม 2567 - ธันวาคม 2567 ในเวลาทำการของคลินิก ทันตกรรม ผู้วิจัยแนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมทั้งขั้นตอนการเก็บข้อมูลการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ในการตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ไม่ต้องระบุชื่อ และนามสกุล ลงในแบบสอบถาม อีกทั้งยังสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย การตอบแบบสอบถาม และสามารถออกจากการศึกษาได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องบอกเหตุผลและไม่มีผลกระทบต่อการให้บริการทางทันตกรรม หรือเกิดความเสียหายใด ๆ ผู้วิจัยจะทำการการสุ่มเก็บแบบสอบถามที่สมบูรณ์จากกล่องที่ปิดทุกสัปดาห์ เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ครบ 305 ชุด แล้วจึงยุติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทักษะด้านสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก การเข้าถึงบริการทันตกรรม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมทันตสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน) ปัจจัยนำ (ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทักษะด้านสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก) ปัจจัยเอื้อ (การเข้าถึงบริการทางทันตกรรม) ปัจจัยเสริม (แรงสนับสนุนทางสังคม) ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน และศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ) ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อันดับ

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การวิจัยผ่านการรับรองการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ตามเอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัย เลขที่ SCPHPL 6/2567.1.1.1

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 305)

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	115	37.70
	หญิง	190	62.30
อายุ (ปี)	ต่ำกว่า 20 ปี	41	13.44
	21 - 30 ปี	99	32.46
	31 - 40 ปี	35	11.48
	41 - 50 ปี	38	12.46

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 305) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
51 ปีขึ้นไป	92	30.16
Mean $\pm$ SD (ปี) = 37.94 $\pm$ 14.73 ปี		
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	50	16.39
มัธยมศึกษา	90	29.51
ปวช./ปวส./อนุปริญญา	48	15.74
ปริญญาตรี	117	38.36
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
น้อยกว่า 10,000 บาท	163	53.44
10,001 - 15,000 บาท	57	18.69
15,001 - 20,000 บาท	51	16.72
20,001 - 25,000 บาท	6	1.97
มากกว่า 25,001 บาท	28	9.18
Mean $\pm$ SD (บาท) = 12,869.50 $\pm$ 8,122.08 บาท		

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ มีทั้งสิ้น จำนวน 305 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 62.30 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21 - 30 ปี มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 32.46 อายุเฉลี่ย 37.94 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ที่ระดับปริญญาตรี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 38.36 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 53.44 มีรายได้เฉลี่ย 12,869.50 บาท/เดือน

2. ร้อยละ และระดับของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละและระดับของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ (n = 305)

ปัจจัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับ
ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก			
(10 - 12 คะแนน)	174	57.05	ระดับสูง
(7 - 9 คะแนน)	40	13.11	ระดับปานกลาง
(ต่ำกว่า 7 คะแนน)	91	29.84	ระดับต่ำ
Mean $\pm$ SD = 8.88 $\pm$ 3.06			
ทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก			
4.51 - 5.00	68	22.30	ระดับสูงมาก
3.51 - 4.50	114	37.38	ระดับสูง
2.51 - 3.50	56	18.35	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	44	14.43	ระดับต่ำ
1.00 - 1.50	23	7.54	ระดับต่ำมาก
Mean $\pm$ SD = 3.52 $\pm$ 0.94			

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละและระดับของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ (n = 305) (ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับ
การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก			
4.51 - 5.00	59	19.34	ระดับสูงมาก
3.51 - 4.50	108	35.41	ระดับสูง
2.51 - 3.50	133	43.61	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	5	1.64	ระดับต่ำ
Mean ± SD = 3.57 ± 0.64			
การเข้าถึงบริการทันตกรรม			
4.51 - 5.00	130	42.62	ระดับสูงมาก
3.51 - 4.50	151	49.51	ระดับสูง
2.51 - 3.50	24	7.87	ระดับปานกลาง
Mean ± SD = 4.15 ± 0.50			
แรงสนับสนุนทางสังคม			
4.51 - 5.00	165	54.10	ระดับสูงมาก
3.51 - 4.50	79	25.90	ระดับสูง
2.51 - 3.50	50	16.39	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	6	1.97	ระดับต่ำ
1.00 - 1.50	5	1.64	ระดับต่ำมาก
Mean ± SD = 4.15 ± 0.79			
พฤติกรรมทันตสุขภาพ			
4.51 - 5.00	97	31.80	ระดับดีมาก
3.51 - 4.50	154	50.49	ระดับดี
2.51 - 3.50	42	13.77	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	12	3.94	ระดับพอใช้
Mean ± SD = 3.78 ± 0.89			

จากตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 57.05 มีทัศนคติด้านสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 37.38 มีการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 43.61 มีการเข้าถึงบริการทันตกรรมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 49.51 มีการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงมาก ร้อยละ 54.10 และมีพฤติกรรมทันตสุขภาพอยู่ในระดับดี ร้อยละ 50.49 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเพศ กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ (n = 305)

ปัจจัย	พฤติกรรมทันตสุขภาพ	
	η	ระดับความสัมพันธ์
เพศ	0.70	สูง

ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า เพศชาย และหญิงมีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรมทันตสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ (n = 305)

ปัจจัย	พฤติกรรมทันตสุขภาพ		
	R	p-value	ระดับความสัมพันธ์
อายุ	-0.12*	0.03	ต่ำมาก
ระดับการศึกษา	0.10	0.06	ไม่มีความสัมพันธ์
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.25*	0.00	ต่ำ
ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก	0.12*	0.03	ต่ำมาก
ทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก	0.08	0.13	ไม่มีความสัมพันธ์
การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก	0.12*	0.02	ต่ำมาก
การเข้าถึงบริการทันตกรรม	0.57*	0.00	ปานกลาง
แรงสนับสนุนทางสังคม	0.66*	0.00	สูง

*ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ ($r = -0.12$, $p = 0.03$) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ($r = 0.25$, $p < 0.00$) ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ($r = 0.12$, $p = 0.03$) การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก ($r = 0.12$, $p = 0.02$) การเข้าถึงบริการทันตกรรม ($r = 0.57$, $p < 0.00$) และแรงสนับสนุนทางสังคม ($r = 0.66$, $p < 0.00$) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคม ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ คือ ระดับการศึกษา และทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก

อภิปรายผล

ปัจจัยนำ เกี่ยวกับความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก พบว่า ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ระดับสูง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 57.05 ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของสุรชาติพย์ วังศิริ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก พบว่า ส่วนมากมีความรู้ในระดับต่ำ ร้อยละ 49.85 (สุรชาติพย์ วังศิริ, 2567) ทัศนคติด้านสุขภาพช่องปาก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 37.38 ขัดแย้งกับการศึกษาสุรชาติพย์ วังศิริ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ระดับปานกลาง ร้อยละ 53.43 การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.61 ทั้งนี้อาจมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอยู่คนละภูมิภาคกัน จึงมีทัศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากที่ต่างกัน (สุรชาติพย์ วังศิริ, 2567) ปัจจัยเอื้อ เกี่ยวกับการเข้าถึงบริการทางทันตกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 49.51 สอดคล้องไปในทางเดียวกันกับการศึกษาของนพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน ที่พบว่า ถ้าสถานพยาบาลที่ให้การรักษาทางทันตกรรมตั้งอยู่ใกล้กับชุมชน ก็จะทำให้ผู้ที่มารับบริการทันตกรรมสะดวกมากขึ้น (นพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน, 2567) ปัจจัยเสริม เกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงมาก คิดเป็น

ร้อยละ 54.10 สอดคล้องกับการศึกษาของนพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน ที่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 55.90 (นพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน, 2567) ระดับของพฤติกรรมทันตสุขภาพในการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 50.49 ต่างจากการศึกษาอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี หรือเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยการสาธารณสุข ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากดีอยู่แล้ว จึงมีพฤติกรรมทันตสุขภาพดีกว่ากลุ่มตัวอย่างการศึกษาอื่น

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้ที่มารับบริการทันตกรรม ในคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร ผุดผ่อง ที่ทำการศึกษปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก (สุภาพร ผุดผ่อง, 2563) และการศึกษาของ ศิริภา คงศรี ที่กล่าวว่า ทักษะการจัดการตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากมีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับตัวแปรอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะมองสุขภาพเป็นเรื่องธรรมดาตามวัยจึงไม่ได้ใส่ใจดูแลสุขภาพช่องปากมากนัก กล่าวคือ เมื่ออายุมากขึ้น จะมีการดูแลทันตสุขภาพลดลง (ศิริภา คงศรี, 2561) แต่ในขณะเดียวกันก็ขัดแย้งกับงานวิจัยส่วนใหญ่ ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล มักไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ เช่น งานวิจัยของนพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน เกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าช้าง ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก หรือพฤติกรรมทันตสุขภาพ คือ ระดับการศึกษา (นพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน, 2567) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่บุคคลจะมีความรู้ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทันตสุขภาพไม่จำเป็นต้องมาจากการเรียน ในสถานบันการศึกษา แต่อาจมาจากปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ที่ได้รับมาจากแหล่งความรู้อื่น ทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ทางสถิติ

เมื่อพิจารณาในส่วนของปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก การเข้าถึงบริการทันตกรรม และแรงสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ พบว่า ปัจจัยนำ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ แสดงว่า ผู้เข้ารับบริการทางทันตกรรมที่มีความรู้ด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก มีการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากที่ดี มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอธิบายได้ตามแนวคิดของเพนเดอร์ และคณะ ที่ว่า บุคคลมีแนวโน้มปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพมากขึ้น หากเขาเชื่อว่าพฤติกรรมนั้นจะให้ผลดีที่มีคุณค่าต่อชีวิต (Pender, N. J. et al., 2002) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับทำการศึกษปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี ของสุภาพร ผุดผ่อง ที่พบว่า ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทักษะการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก และพฤติกรรมทันตสุขภาพ มีความสัมพันธ์กัน (สุภาพร ผุดผ่อง, 2563) ปัจจัยเอื้อ ซึ่งก็คือ การเข้าถึงบริการทันตกรรม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ แสดงว่า ผู้มารับบริการ ที่สามารถมาเข้ารับบริการทางทันตกรรมได้ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากดีขึ้น ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มีความสัมพันธ์กับ

พฤติกรรมทันตสุขภาพ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มาก ก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี ของสุภาพร ผุดผ่อง (สุภาพร ผุดผ่อง, 2563)

ปัจจัยเสริม ซึ่งก็คือ แรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ ซึ่ง แรงสนับสนุนทางสังคม คือ ปัจจัยที่เป็นการป้อนข้อมูลย้อนกลับจากบุคคลอื่น ทั้งจากครอบครัว เพื่อน หรือทันตบุคลากร ภายหลังที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมทันตสุขภาพ ลักษณะของปัจจัยเสริมจะมีทั้งการสนับสนุน และขัดขวาง ต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพ มีลักษณะเป็นการกระตุ้นเตือน การยอมรับ การยกย่องชมเชย หรือแม้กระทั่งการตำหนิ ดังนั้นแรงสนับสนุนทางสังคมจึงอาจมีอิทธิพลต่อบุคคลในการยอมรับ หรือไม่ยอมรับพฤติกรรมทันตสุขภาพนั้น ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของปาริชาติ แยมส์ และคณะ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรม การดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน เขตสุขภาพที่ 6 ที่พบว่า ปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพของ อสม เขตสุขภาพที่ 6 (ปาริชาติ แยมส์ และคณะ, 2567) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้บริการที่คลินิกทันตกรรมวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี หรือเป็นนักศึกษาในวิทยาลัย ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอยู่แล้ว เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการศึกษาข้างต้น ทำให้ผลการวิจัย สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (ปาริชาติ แยมส์ และคณะ, 2567) แต่ในขณะเดียวกันก็ขัดแย้งกับการศึกษา ของปณิดา ครองยุทธ และคณะ ที่ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ใน ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี พบว่า การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อนและบุคลากรทางการแพทย์ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพทางช่องปาก (ปณิดา ครองยุทธ และคณะ, 2564) ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากความแตกต่างของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาอื่น ๆ พบว่า ปัจจัยระดับการศึกษา เป็นหนึ่งในปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ และในการศึกษา ของปณิดา ครองยุทธ และคณะ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา จึงอาจทำให้ ผลการศึกษามีความแตกต่างกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้มารับบริการทันตกรรม ในคลินิก ทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ทักษะคดีด้านสุขภาพช่องปากและการเข้าถึงบริการทันตกรรมอยู่ในระดับสูง มีการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง มีการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงมาก และมีพฤติกรรมทันตสุขภาพอยู่ในระดับดี การวิเคราะห์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพของผู้รับบริการ ในคลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทันตสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก การเข้าถึงบริการทันตกรรม และแรงสนับสนุนทางสังคม ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์

กับพฤติกรรมทันตสุขภาพ ได้แก่ ระดับการศึกษา และปัจจัยด้านทัศนคติด้านทันตสุขภาพ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในปรับปรุงโปรแกรมส่งเสริมทันตสุขภาพ หรือโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากของผู้มารับบริการทันตกรรม หรือบุคคลทั่วไป ให้ตรงกับปัจจัยของผู้มารับบริการทันตกรรมที่อยู่ในระดับต่ำกว่าปัจจัยอื่น โดยอาจทำการวิจัยแบบกึ่งทดลองเปรียบว่าโปรแกรมส่งเสริมทันตสุขภาพ หรือโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปาก จะมีประสิทธิภาพต่างจากการใช้สื่อ และให้ทันตสุขภาพแบบเดิมมากน้อยเพียงใด และควรนำเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาใช้เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับสาเหตุหรือเงื่อนไขของการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้ทราบสาเหตุของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และเพื่อการส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี ทันตบุคลากรควรมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้มารับบริการทันตกรรมหรือบุคคลทั่วไป เพื่อสร้างความตระหนักในการรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก และส่งเสริมให้ผู้มารับบริการทันตกรรมกลับไปพบทันตบุคลากรทุกๆ 6 เดือน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ที่อนุญาตให้เข้าใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูล และขอขอบคุณคนไข้ที่มารับบริการทางทันตกรรม ณ คลินิกทันตกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลกทุกท่าน ที่ได้กรุณาอนุญาตให้เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- นพวรรณ แก้วแดง และถาวร มาตัน. (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าช้าง ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารสาธารณสุขมูลฐาน (ภาคเหนือ), 35(2), 44-56.
- ปณิดา ครองยุทธ และคณะ. (2564). พฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา, 1(1), 47-60.
- ปาริชาติ แยมสี และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน เขตสุขภาพที่ 6. วารสารทันตภิบาล, 35(2), 98-108.
- ศิริพันธ์ หอมแก่นจันทร์. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. ใน สารนิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการส่งเสริมสุขภาพ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริภา คงศรี. (2561). องค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพในการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ จังหวัดขอนแก่น. วารสารทันตภิบาล, 29(2), 55-68.
- สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. (2567). รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 9 ประเทศไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์.

- สุธาทิพย์ วังคีรี. (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลช่องปากผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ, 9(4), 783-790.
- สุภาพร ผุดผ่อง. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ อำเภอเมืองสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์, 4(1), 101-119.
- Best, J. W. (1977). Research in education. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bloom, B. S. et al. (1956). Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain. New York: David McKay.
- Green, L. W. & Kreuter, M. W. (1980). Health promotion planning: An educational and environmental approach. California: Mayfield Publishing Company.
- Pender, N. J. et al. (2002). Health Promotion in Nursing Practice. (4th ed.). New jersey: Prentice-Hall.
- World Health Organization. (2022). Global oral health status report: towards universal health coverage for oral health by 2030. World Health Organization. Retrieved October 30, 2023, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240061484>

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา*

COMPONENTS OF INTEGRATED LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS

เพชรประกาย อะโคตรมี*, วาโร เฟ่งสวัสดิ์, นวพร วรณทอง

Phetprakai Akotmee*, Waro Phengsawat, Nawaphon Wannathog

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: poopephetprakai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 10 แหล่ง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา แล้วนำผลการสังเคราะห์มาคัดเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่ปรากฏซ้ำและมีค่าความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาองค์ประกอบให้มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านการสังเคราะห์และปรับปรุง โดยอาศัยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการจากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการมีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.49)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ, องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษา, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The purpose of this research article was to examine the components of integrated leadership among school administrators in primary schools in the Northeastern region of Thailand. This study employed a mixed-methods approach comprising three phases. Phase 1 involved identifying the components of integrated leadership through a review of documents, concepts, theories, and related research from a total of 10 sources. The synthesized components were then screened to retain only those that appeared repeatedly and had a frequency of at least 50 percent, which were designated as the preliminary components. Phase 2 consisted of interviews with five experts, selected through purposive sampling, to obtain their perspectives on the components of integrated leadership. Semi-structured interviews were used, and the data obtained were analyzed to refine and further develop the components to ensure greater clarity and comprehensiveness. Phase 3 focused on assessing the appropriateness of the synthesized and refined components by five experts. The research instruments included a document analysis form, a semi-structured interview form, and a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using basic statistics, namely frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that the components of integrated leadership derived from document synthesis and expert interviews consisted of five key components: 1) Vision 2) Teamwork 3) Emotional Intelligence 4) Creativity and 5) Achievement Motivation. The evaluation of their appropriateness by experts indicated that the overall suitability of the integrated leadership components was at the highest level ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.49).

Keywords: Integrative Leadership, Components of Integrative Leadership, School Administrators, Primary School, Northeastern

บทนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญทำให้โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ และการเมือง จากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของประชาชนไทยและประชากรทั่วโลก จากสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพสังคมไทยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมค่อย ๆ ปรับเป็นสังคมอุตสาหกรรมเบา ตามมาด้วยสังคมอุตสาหกรรมหนัก และถึงปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน สภาพการณ์และบริบทแวดล้อมทำให้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของประเทศ ทั้งด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด การปรับเปลี่ยนโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 ทำให้ประเทศต่าง ๆ

ทั่วโลกต้องการพัฒนาประเทศโดยการสร้างประเทศให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based Society) หรือขับเคลื่อนประเทศด้วยสังคมฐานความรู้ ซึ่งสังคมฐานความรู้สามารถที่จะพัฒนาคนหรือประชากรให้มีคุณภาพและมีศักยภาพที่สูงขึ้น เพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

การบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบันจะมีลักษณะที่อาศัยภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นพัฒนามาเป็นแนวทางบริหาร ซึ่งพบว่า มีหลักของภาวะผู้นำที่หลากหลายซึ่งมีลักษณะที่มุ่งเน้นการบูรณาการให้เกิดการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ อันได้แก่ พฤติกรรมการมุ่งความสำเร็จของผู้บริหาร รวมถึงความสามารถในการกำหนดกรอบแนวคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการในการบริหารงาน มีกระบวนการของการทำงานเป็นทีมในการพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในยุคนี้ เพราะภาวะผู้นำเชิงบูรณาการช่วยทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิผลสูงสุดเป็นไปตามเป้าหมายและประโยชน์ขององค์กร (Kettunen, J., 2015)

การบริหารเชิงบูรณาการจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในปัจจุบัน เพราะการบริหารเชิงบูรณาการช่วยทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิผลสูงสุดเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิผลสร้างทีมงานแบบบูรณาการ สร้างพลังให้บุคลากรจัดลำดับความสำคัญของระบบงานทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานตอบสนองความต้องการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร (พิมพ์ภัส ประสิทธิ์เตสัง, 2562) ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ คือ ความเป็นองค์รวมในการนำตนเองและผู้อื่นที่สะท้อนมุมมอง การรับรู้ ตระหนักรู้ ความรู้สึกนึกคิด และวิธีการตอบสนองและพฤติกรรมของผู้นำที่นำองค์กรไปสู่เป้าหมายโดยมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกใน 4 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับองค์กร และระดับสังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาขององค์กร โดยผสมผสานแนวคิด แนวปฏิบัติในการนำและมุ่งเน้นความสำคัญของบุคคล นโยบาย และระบบการทำงานให้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร (ปทุมพร เปียถนอม, 2554) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการเป็นแบบของภาวะผู้นำที่ดีและเหมาะสมกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ สามารถทำให้เกิดประสิทธิผลของงานและองค์กรสูงขึ้น แม้ว่าสภาพการณ์ขององค์กรจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ เพียงใด (นารี น้อยจินดา, 2559)

ในบริบทของประเทศไทยยังพบสภาพปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระบุว่า โรงเรียนประถมศึกษาจำนวนมากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก คิดเป็นกว่า 70% ของโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งผู้บริหารต้องรับผิดชอบงานบริหารหลายด้านพร้อมกัน ขาดบุคลากรสนับสนุนเพียงพอ และมีภาระงานที่มากกว่ามาตรฐาน ส่งผลให้ผู้บริหารจำนวนไม่น้อยขาดโอกาสในการพัฒนาภาวะผู้นำตามที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ ผลประเมินคุณภาพภายในบางพื้นที่ยังสะท้อนให้เห็นว่างานบริหารในหลายมิติ เช่น การใช้เทคโนโลยี การทำงานเป็นทีม และการติดตามประเมินผล ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการอย่างเร่งด่วน ปัญหาที่พบในผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาบางส่วน คือ ขาดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ขาดความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อวางแผนและตัดสินใจ ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการงานร่วมกับครูและชุมชน และบางครั้งขาดทักษะในการนำกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในยุคใหม่ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารจัดการเรียนการสอน คุณภาพผู้เรียน และประสิทธิภาพโดยรวมของสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในแง่การทำความเข้าใจ ศักยภาพ จุดอ่อน และความต้องการจำเป็นของผู้บริหาร รวมถึงการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยตั้งแต่ระดับรากฐาน และคาดว่าจะมีประโยชน์อย่างมากสำหรับการกำหนดนโยบาย การพัฒนาผู้บริหาร การออกแบบหลักสูตรอบรม และการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนประถมศึกษาไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสารเป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถเป็นข้อมูลในการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์ มาจัดระเบียบข้อมูลหลังจากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้และสร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ขององค์ประกอบ การสังเคราะห์องค์ประกอบจากแหล่งที่ศึกษาในตารางวิเคราะห์องค์ประกอบ รูปแบบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่และสรุปผลโดยใช้ความถี่ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เกี่ยวกับประเด็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย
 - 1.1) อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านการศึกษ ตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ โดยดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน
 - 1.2) ผู้บริหารการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ประสบการณ์ด้านการงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

1.3) ศึกษานิเทศก์ ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 1.4) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน และ 1.5) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 2.1) เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และ 2.2) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือผู้วิจัยร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาและนำร่างแบบสัมภาษณ์ให้ประธานคณะกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของประธานคณะกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1.1) อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ โดยดำรงตำแหน่ง ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 1.2) ผู้บริหารการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 1.3) ศึกษานิเทศก์ ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 1.4) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน และ 1.5) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คือ 2.1) แบบสอบถามในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (วโร เพ็งสวัสดิ์, 2551) ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และ 2.2) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ได้นำองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาร่างแบบสอบถามเพื่อหาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ นำร่างแบบสอบถามให้ประธานคณะกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ความหมายของการใช้ภาษาและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะและจัดพิมพ์แบบสอบถาม 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา และนำแบบประเมินที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน ได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) โดยเลือกองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมาก หรือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จากนั้นสรุปข้อมูลและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา



ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ	การศึกษจากเอกสาร										การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ							
	ทิพมาศ เศวตวรโชติ	ศักดิ์ดา แจ่มแจ้ง	พินิจภัฏ ประสิทธิ์ระตัง	ปทุมพร เปียณอม	ศักดิ์ดา พรหมกุล	เก็จกัญญา จิตเสน	ปณิดดา ศิลปชัย	Ginny	Shaikh	Bolin	ความถี่	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การมีวิสัยทัศน์	✓			✓	✓	✓	✓	✓			6	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
2. การทำงานเป็นทีม	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓		7	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
3. ความฉลาดทางอารมณ์	✓					✓		✓	✓		4	✓	✓	✓	✓	✓		✓
4. การสร้างเครือข่าย			✓			✓					2			✓			1	
5. ความคิดสร้างสรรค์	✓	✓			✓		✓	✓		✓	6	✓	✓		✓	✓	4	✓
6. การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		7	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
7. ภาวะผู้นำ		✓	✓							✓	3							
8. กำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงาน		✓									1							
9. ทำงานเชิงรุก		✓									1							
10. ความสามารถในการแก้ปัญหา			✓								1							

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ ภาวะผู้นำเชิง บูรณาการ	การศึกษาจากเอกสาร										การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ							
	ทิพมาศ เสวตวรโชติ	ศักดิ์ดา แฉ่มแจ้ง	พิมพ์ภัฏฐ ประสิทธิ์เตสัง	ปทุมพร เปี้ยณอม	ศักดิ์ดา พรหมกุล	เก็กัญญา จิตเสน	ปณิดา ศิลปชัย	Ginny	Shaikh	Bolin	ความถี่	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
11. มีความทันสมัย	✓										1							
12. การใช้อำนาจในตำแหน่งที่เหมาะสม				✓					✓		2							
13. การสนับสนุนการทำงานของผู้นำนโยบาย				✓					✓	✓	3							
14. เน้นการสร้างประโยชน์									✓		1							
15. ให้การยอมรับความแตกต่าง										✓	1							
16. การสื่อสาร								✓			1							
17. การจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย			✓								1							
18. การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง			✓								1							
รวม	4	7	5	6	4	5	4	5	6	5		5	5	5	5	5		

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ได้



จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้ค่าที่ความถี่ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จจากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา

2. นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ องค์ประกอบแต่ละด้านได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ พร้อมกำหนดตัวบ่งชี้เพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การมีวิสัยทัศน์	พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการมองการณ์ไกล ใจกว้าง กล้าที่จะปรับเปลี่ยนเรียนรู้เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ การมองภาพที่เป็นไปได้ในอนาคตอย่างชัดเจนที่นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการบริหาร มีการวางแผนกำหนดแนวปฏิบัติ กำหนดกลยุทธ์ที่จะทำให้วิสัยทัศน์กลายเป็นจริง และสื่อสารไปยังผู้ปฏิบัติให้มองเห็นทิศทางการปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ	1. ผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายของการบริหารได้อย่างชัดเจน มีการวางแผนกำหนดแนวปฏิบัติ กำหนดกลยุทธ์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการนำองค์การสู่คุณภาพ 2. ผู้บริหารมีความสามารถในการถ่ายทอดให้คนในผู้ใต้บังคับบัญชามีความเข้าใจในวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สามารถเปลี่ยนวิสัยทัศน์ส่วนบุคคลให้เป็นวิสัยทัศน์ของส่วนรวม มีวาทีศิลป์ในการอธิบายและโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรยอมรับวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้น 3. ผู้บริหารมีการนำวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติจริงให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ออกมาให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน พร้อมทั้งจะสนองตอบรับวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ ให้มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด
2. การทำงานเป็นทีม	พฤติกรรมของผู้บริหารที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากร ร่วมกันดำเนินกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรในการทำงานร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นกำลังคน วัสดุสิ่งของประสานความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อีกทั้งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพื่อร่วมกัน	1. ผู้บริหารมีการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับข้อมูลข่าวสารตลอดจนปัญหา ในการทำงานได้ชัดเจนตรงไปตรงมา และทั่วถึงด้วยความจริงใจ ซึ่งผู้รับสามารถโต้ตอบ และตรวจสอบข้อสงสัยได้อย่างเปิดเผย มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันด้วยความจริงใจและเปิดเผย 2. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มคนในองค์กรร่วมกันคิด การวางแผน การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการ

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
	แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาองค์กรให้ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ	ประเมินผลและการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน ให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จ 3. ผู้บริหารมีการวางแผนกำหนดสิ่งที่ทุกคนในองค์กร ต้องการให้เกิดขึ้นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยบุคลากรในองค์กรร่วมกันคิด และกำหนดขึ้น ให้ทิศทางของการทำงานที่แน่ชัด ซึ่งเป็นแรงผลักดัน ให้ปฏิบัติการกิจหน้าที่การงานให้สำเร็จ 4. ผู้บริหารทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจอันดี ยอมรับ ซึ่งกันและกันมีความสนิทสนมคุ้นเคยรักใคร่ มีความ นับถือกัน และความเต็มใจ ที่จะให้ความร่วมมือซึ่งกัน 5. ผู้บริหารสร้างความเชื่อที่สมาชิกภายในองค์กร ว่าบุคลากรจะซื่อสัตย์ ไม่ทำร้ายหรือเอาเปรียบกัน การเอาใจใส่สมาชิกในองค์กร เป็นปัจจัยพื้นฐานที่แสดง ถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ที่ดี ๆ ต่อกันเกิด ความตั้งใจที่จะทำสิ่งดี ๆ ให้กัน ให้ความร่วมมือ ในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจจริงและ เกิดความภาคภูมิใจต่อกัน 6. ผู้บริหารได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน กลุ่มเพื่อน และ บุคคลอื่นทั่วไป ซึ่งเป็นการยอมรับในความสามารถ ในการทำงานหรือตำแหน่งหน้าที่การงานภายในองค์กร หรือภายในทีม จะทำให้บรรยากาศในการทำงาน เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดส่งผลให้การ ทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ความฉลาด ทางอารมณ์	พฤติกรรมของผู้บริหารในการควบคุม อารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา สามารถ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่าง เหมาะสมและมีความยืดหยุ่น มีมนุษย สัมพันธ์ เห็นคุณค่า มีความเชื่อมั่นใน ตนเอง มีความภูมิใจและพึงพอใจในชีวิต มองโลกในแง่ดี สามารถดำเนินชีวิตอย่าง สร้างสรรค์และประสบผลสำเร็จ	1. ผู้บริหารสามารถรับรู้และเข้าใจความต้องการของ ตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์เหล่านั้น ตลอดจนผลที่เกิดขึ้น กับบุคคลอื่น อันเนื่องมาจากความรู้สึกอารมณ์ และความต้องการของตนเอง และแสดงพฤติกรรม อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ 2. ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง อย่างมีเหตุผล สามารถใช้กระบวนการคิด ก่อนลงมือ ปฏิบัติได้ สามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ที่ยุ่งยากได้ อย่างเหมาะสมและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มี การเปลี่ยนแปลงและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้



ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
		3. ผู้บริหารสามารถสร้างแรงกระตุ้นและผลักดันตนเองด้วยความมานะ ความขยันอดทน ความกระตือรือร้น มองโลกในแง่ดีไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคและความล้มเหลว มีพยายามที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 4. ผู้บริหารสามารถรับรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ การใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น เป็นผู้รับฟังที่ดี สามารถตอบสนอง ความต้องการของผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสมและชาญฉลาด โดยเข้าใจถึงธรรมชาติของความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อเรียนรู้ความต้องการของผู้อื่น
4. ความคิดสร้างสรรค์	พฤติกรรมและความสามารถของผู้บริหารในการจินตนาการและรวบรวมความรู้ โดยนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานทำให้เกิดความคิดใหม่ อย่างหลากหลาย รวดเร็ว หลายทิศทาง หลายแง่ หลายมุม คิดได้กว้างไกล ลักษณะความคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมทั้งการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้สำเร็จ	1. ผู้บริหารมีความสามารถทางการคิด ในการคิดหาคำตอบได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและต่อเนื่องและได้คำตอบมาก ๆ ในเวลาที่จำกัด 2. ผู้บริหารมีความสามารถทางการคิดของในการคิดหาคำตอบที่ถูกต้องได้หลายทาง หลายรูปแบบ และสามารถเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาได้ทันทีที่รู้ว่ามีคำตอบ 3. ผู้บริหารมีความสามารถทางการคิด ในการคิดหาคำตอบที่ถูกต้องมีความแปลกใหม่และแตกต่างจากความคิดของผู้อื่น
5. การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ	พฤติกรรมของผู้บริหารในการให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร ทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงานรวมทั้งการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์กร และตลอดถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กร	1. ผู้บริหารมีการพิจารณา ไตร่ตรองเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พิจารณางานที่เป็นภาระผูกพันของหน่วยงานหรือองค์กรที่จะต้องทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย 2. ผู้บริหารมีการกำหนดปัจจัยที่สำคัญต่อการบรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ขององค์กร การให้หลักการแนวทางหรือวิธีการที่เป็นรูปธรรมในการยึดโยงการปฏิบัติงานทุกระดับ ให้มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้บุคลากรในองค์กรรู้ว่าต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ขององค์กร 3. ผู้บริหารมีการกำหนดการวัดความก้าวหน้าของการบรรลุปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ หรือผลสัมฤทธิ์ขององค์กร โดยเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตกลงกันไว้ สามารถไขผลของการวัดและการประเมินความก้าวหน้าของการบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
		4. ผู้บริหารมีการวางแผนในการกำหนดวิสัยทัศน์องค์กร มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด ตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานขององค์กร ให้บรรลุเป้าหมาย 5. ผู้บริหารมีการกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานต่าง ๆ มีการสำรวจและศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องทำ รวมทั้งความรู้ ทักษะความชำนาญ ประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบที่จะให้บุคลากรสามารถทำงานได้บรรลุผลสำเร็จ

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ได้สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยเพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ จากนั้นได้นำผลการสังเคราะห์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบดังกล่าว เพื่อให้การประเมินมีความถูกต้องและครอบคลุม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำในสถานศึกษา จำนวน 5 คน

3. ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่	ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การมีวิสัยทัศน์	4.67	0.51	มากที่สุด
2	การทำงานเป็นทีม	4.73	0.48	มากที่สุด
3	ความฉลาดทางอารมณ์	4.77	0.46	มากที่สุด
4	ความคิดสร้างสรรค์	4.80	0.45	มากที่สุด
5	การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ	4.68	0.56	มากที่สุด
รวม		4.74	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) ความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.46) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.48) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.56) และการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.51)

ผลการวิจัย สามารถสรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาได้ 5 องค์ประกอบ โดยพิจารณาจากการแจกแจงความถี่ที่มีค่าร้อยละ 40 ขึ้นไปของความถี่รวม ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พบว่า ทุกท่านมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายของสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้ค่าความถี่ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จจากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ องค์ประกอบแต่ละด้านได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ พร้อมกำหนดตัวบ่งชี้เพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล 3) ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความฉลาดทางอารมณ์ การทำงานเป็นทีม การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ และการมีวิสัยทัศน์ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายของสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดที่ก่อให้เกิดความแปลกใหม่และเป็นประโยชน์ ซึ่งผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องใช้เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Guilford, J. P., 1967) ขณะเดียวกัน ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าใจและจัดการความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mayer, J. D. & Salovey, P., 1997) อีกทั้งการทำงานเป็นทีมในบริบทการศึกษาช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกื้อกูลกัน และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน (Johnson, D. W. & Johnson, R. T., 2005) นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมาย (Goal-Setting Theory) และความพยายามต่อเนื่องยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จในการบริหาร (Locke, E. A. & Latham, G. P., 2002) ส่วนการมีวิสัยทัศน์เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่า วิสัยทัศน์ของผู้นำทางการศึกษา คือ พลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (Fullan, M., 2001)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันว่า วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของผู้นำสามารถกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ทั้งระดับบุคคลและทีมงาน ผ่านการตั้งเป้าหมายร่วมกันและความสอดคล้องระหว่างเป้าหมายของผู้นำกับผู้ตามส่วน (Zhang, L. et al., 2023) อีกทั้ง Sukartini, T. et al. พบว่า การทำงานเป็นทีมและการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของครู มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิชาชีพ การตีความได้ว่า ผู้นำที่ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ จะทำให้เกิดวัฒนธรรมของการคิดใหม่ทำใหม่ในโรงเรียน (Sukartini, T. et al., 2021)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถเขียนเป็นภาพโมเดลได้ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าทั้ง 5 องค์ประกอบ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการขับเคลื่อนนโยบายและการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ

การของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม ความฉลาดทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ 2) นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบแต่ละด้านได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ พร้อมกำหนดตัวบ่งชี้เพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความฉลาดทางอารมณ์ การทำงานเป็นทีม การมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ และการมีวิสัยทัศน์ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายของสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นกรอบในการพัฒนาตนเอง ปรับปรุงวิธีการทำงาน และกำหนดเป้าหมายในการบริหารงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถนำองค์ประกอบทั้งห้านี้ไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคลของผู้บริหาร และใช้ประกอบการติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้ทุกขั้นตอนของการทำงานตอบสนองต่อคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ สถานศึกษายังสามารถส่งเสริมบรรยากาศการทำงานร่วมกันภายในองค์กร สร้างทีมงานที่เข้มแข็ง และสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนผ่านกระบวนการทางวิชาชีพที่หลากหลาย อีกทั้งยังสามารถกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ตามองค์ประกอบมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประเมินคุณภาพของงานในระดับองค์กรได้อย่างเป็นระบบ และ 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการวางแผนจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาผู้นำทั้งห้าด้านอย่างครบถ้วน รวมถึงจัดทำเครื่องมือประเมินภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ เพื่อให้ผู้บริหารในพื้นที่สามารถประเมินตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยกระดับศักยภาพร่วมกันในเชิงคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่ที่ยังสามารถพัฒนาระบบพี่เลี้ยงสำหรับผู้บริหารรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้และเสริมสร้างทักษะเชิงปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- นารี น้อยจินดา. (2559). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต, 10(2), 69-80.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปทุมพร เปียถนอม. (2554). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ภัส ประสิทธิ์เตสัง. (2562). “องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคกลาง”. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 16(30), 1-13.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). วิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.

Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.

Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2005). *Joining together: Group theory and group skills*. (9th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Kettunen, J. (2015). *Integrated management of higher education: Leadership, quality and policy*. Rotterdam: Sense Publishers.

Locke, E. A. & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist*, 57(9), 705-717.

Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? . In Salovey, P. & Sluyter, D. J. (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp. 3-31). New York: Basic Books.

Sukartini, T. et al. (2021). Teamwork and self-efficacy of teachers related to professional creativity in education. *Journal of Educational Research and Evaluation*, 25(2), 155-168.

Zhang, L. et al. (2023). Visionary leadership and creativity in educational organizations: The mediating role of shared goals. *International Journal of Educational Management*, 37(4), 512-527.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้พื้นฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL GEO-LITERACY BASED LEARNING MODEL TO ENHANCE LOCAL LEADERSHIP SKILL FOR PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS

สุทธิสา สมณา^{1*}, กิตติคุณ รุ่งเรือง², วุฒิชัย บุญพุก¹

Sutthisa Sommana^{1*}, Kittikoon Rungruang², Wuttichai Boonpook¹

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sutthisa.sommana@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พื้นฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อเสริมทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา และ 2) ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างจากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักศึกษาครูสังคมศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 40 คน การเรียนรู้ดำเนินการ เป็นเวลา 16 สัปดาห์ รวม 64 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้พื้นฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ 2) แบบประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น 3) แบบประเมินความรู้ทางภูมิศาสตร์ 4) แบบประเมินแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และ 5) แบบประเมินความพึงพอใจ ข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired Sample t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้พื้นฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ การวัดและประเมินผล และบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.87, S.D. = 0.18, IOC = 1.00) ด้านประสิทธิภาพ พบว่า 1) นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ 2) นักศึกษามีค่าเฉลี่ยความรู้ทางภูมิศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ 3) นักศึกษาสามารถจัดทำและนำแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปใช้จริงได้ และ 4) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.68, S.D. = 0.05)

คำสำคัญ: การรู้เรื่องภูมิศาสตร์, รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น, นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์

Abstract

This research aimed 1) To develop of geo-literacy based instructional and learning model to enhance local leadership skills for pre-service social studies teachers and 2) To examine the effectiveness of the developed model. The study employed a research and development (R&D) design. The sample was selected using purposive sampling and consisted of 40 pre-service social studies teachers enrolled in the Local Studies course during the first semester of the 2024 academic year. The learning activities were implemented over a period of 16 weeks, totaling 64 hours. The research instruments included 1) Geo-literacy based instructional and learning model, 2) A local leadership skills assessment form, 3) A geography knowledge test, 4) A local community development action plan evaluation form, and 5) A satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, paired sample t-test, and content analysis. The findings revealed that the geo-literacy-based instructional model for enhancing local community leadership skills among pre-service social studies teachers consisted of the following components: principles and concepts, objectives, a five-step instructional process, implementation guidelines, assessment and evaluation methods, and defined roles of teachers and students in learning activities. Expert validation by 10 specialists indicated that the model was highly appropriate (Mean = 4.87, S.D. = 0.18, IOC = 1.00). Regarding its effectiveness, the results showed that 1) Students' local community leadership skills after learning were significantly higher than before learning, 2) Students' geography knowledge after learning was significantly higher than before learning, 3) Students were able to design and implement local community development action plans in real contexts, and 4) Students' satisfaction with the model was at the highest level (Mean = 4.68, S.D. = 0.05)

Keywords: Geo-Literacy, Local Leadership Skills, Instructional Model, Pre-Service Social Studies Teachers

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สังคมมนุษย์เผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนในหลายมิติ ทั้งเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง จนเกิดสถานะที่ไม่อาจคาดการณ์อนาคตได้แน่นอน (VUCA World) ส่งผลให้ประชากรยุคใหม่ต้องมีทักษะใหม่ในการดำรงชีวิตและทำงานท่ามกลางความไม่แน่นอน กรอบทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเน้นทักษะชีวิตและอาชีพ การปรับตัว การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และภาวะผู้นำ ในฐานะทักษะแกนที่ทำให้สมรรถนะอื่นเกิดขึ้นจริง (Ohio Department of Education, 2007);

(Asia Society, 2020); (Fullan, M., 2021) โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงพื้นที่ (Spatial Leadership) ที่เน้นการตัดสินใจบนข้อมูลและบริบทท้องถิ่น และการสร้างแนวทางพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม แนวคิดนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Interaction) การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยงระหว่างกัน (Interconnection) และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ (Implication) (Edelson, D. C., 2012) องค์ประกอบทั้งสามทำหน้าที่เป็นกรอบคิดและเครื่องมือให้ผู้นำในระดับชุมชนอ่านสถานการณ์เชิงพื้นที่ได้ลึกซึ้ง ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรับผิดชอบ

ในบริบทของประเทศไทย ภาวะผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นหัวใจของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีปัญหาเชิงโครงสร้างหรือขาดแคลนผู้นำทางสังคมที่สามารถเข้าใจบริบทพื้นที่ วิเคราะห์สถานการณ์อย่างเป็นระบบ และสามารถเชื่อมโยงภาคีความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมภาวะผู้นำในเยาวชนไทยจึงมีความสำคัญ ซึ่งระบบการศึกษามีบทบาทหลักในการปลูกฝังผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย ในระดับอุดมศึกษา สถาบันผลิตครูอย่างมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งมีพันธกิจเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น ตามยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นระยะยาว พ.ศ. 2560 - 2579 ได้ตระหนักถึงการพัฒนาคู่มือผู้นำชุมชนที่เชื่อมโยงความรู้กับบริบท วิจัยปัญหา ศักยภาพพื้นที่ และออกแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างมีจริยธรรมและสร้างสรรค์ (สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2561) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้บัณฑิตครูมีสมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนรู้สอดคล้องกับบริบทชุมชน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และจิตอาสาเพื่อสังคม ซึ่งล้วนเป็นฐานคุณลักษณะของครูผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างแท้จริง (คุรุสภา, 2562)

อย่างไรก็ตาม จากการสังเคราะห์ งานวิจัยพบว่า ยังขาดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิศาสตร์เข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ทั้งที่วิชานี้มีศักยภาพในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของนักศึกษาครูสังคมศึกษาให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (Dikmenli, Y., 2014) นอกจากนี้ จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา รวมถึงผู้นำชุมชนในพื้นที่ ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์ พบว่า การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษายังมีข้อจำกัดหลายประการ ประเด็นแรก การบูรณาการเนื้อหาวิชากับบริบทของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางสังคมศึกษาและภูมิศาสตร์กับสถานการณ์ปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ประเด็นที่สอง การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงเน้นในห้องเรียน ทำให้โอกาสในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในชุมชนมีจำกัด นักศึกษาขาดทักษะสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล การสื่อสารกับคนในพื้นที่ และการแก้ปัญหาเชิงระบบตามบริบทจริง ประเด็นที่สาม ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานในท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำชุมชนอย่างชัดเจน เช่น การตัดสินใจเชิงระบบ การวางแผนเชิงพื้นที่ และการทำงานร่วมกับภาคีในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนยังสะท้อนว่ากิจกรรมของนักศึกษาครูส่วนใหญ่เป็นลักษณะการมาเก็บข้อมูลชั่วคราวมากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำกัดโอกาส

ในการสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อชุมชน ทั้งนี้ ผู้นำชุมชน และผู้บริหารต่างเห็นว่าหลักสูตรจำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่บูรณาการองค์ความรู้กับพื้นที่จริง โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวคิดการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำเชิงพื้นที่ที่ตอบสนองต่อปัญหาและศักยภาพของพื้นที่อย่างแท้จริง

จากสถานการณ์และช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานแนวคิดการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการการคิดเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วมกับชุมชน และการพัฒนาแผนปฏิบัติการท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทจริง ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมทั้งการเป็นผู้มีอิทธิพลในการริเริ่มการพัฒนาชุมชน การเป็นผู้นำที่กระตุ้นชุมชนท้องถิ่นให้ตื่นรู้ การเป็นผู้ตระหนักรู้บริบทชุมชนท้องถิ่น และการเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ 2) การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจด้านภูมิศาสตร์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเชิงระบบ เข้าใจความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ และตัดสินใจอย่างมีข้อมูล และ 3) การสร้างความสามารถในการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนที่ตอบสนองต่อปัญหาและศักยภาพของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การผลิตรายของมหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่น และสร้างครูผู้นำชุมชนท้องถิ่น ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา ในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคกลาง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ในภาคเรียนที่ 1/2567 จำนวน 40 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากวิชาท้องถิ่นศึกษาเป็นรายวิชาบังคับเลือกซึ่งมีเปิดการเรียนการสอนเป็นบางมหาวิทยาลัย ในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคกลาง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งในภาคเรียนที่ 1/2567 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ เปิดให้นักศึกษาสาขาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 3 ได้ทำการศึกษาในรายวิชาดังกล่าว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น 2) แบบประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา 3) แบบประเมินความรู้ทางภูมิศาสตร์ 4) แบบประเมิน

แผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ และ 5) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษาของนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา

ขั้นตอนการวิจัย

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน ของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากแนวคิด งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของสังคมไทยในปัจจุบัน ด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ตลอดจนความต้องการของท้องถิ่นในพื้นที่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์ความคิดเห็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จำนวน 5 คน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น สามารถแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน และ 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และจุดแข็ง จุดอ่อนของรูปแบบ จากนั้นนำโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เสนอคณะกรรมการควบคุมดูแลนิพนธ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลังจากปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมดูแลนิพนธ์แล้ว ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือประเมินความเหมาะสมโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมของโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาได้ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.18)

นอกจากนี้ แบบประเมินความสอดคล้องโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบมาตราประเมินค่า 3 ระดับ ได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง ซึ่งพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน มีค่าความดัชนีความสอดคล้องที่ 1

ซึ่งแสดงว่าโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่สอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงแก้ไขโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษานำร่องการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการนำโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปศึกษานำร่องกับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ปีการศึกษา 2566 ที่มีลักษณะใกล้เคียงแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 ครั้ง ใช้เวลา 12 คาบ โดยประกอบด้วยเครื่องมือ ดังนี้

- คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย วิธีการปฏิบัติเพื่อจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้รูปแบบมีความชัดเจน สะดวกในการนำไปสู่การปฏิบัติจริง (IOC = 0.99)

- มคอ. 3 รายวิชาท้องถิ่นศึกษา จำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต (2 - 2 - 5) โดยแต่ละแผนการสอนมีองค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย ชื่อหน่วยการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล (IOC = 1)

- แบบประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา เพื่อประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีภาวะความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง แนวคิดคุณลักษณะของผู้นำชุมชน และการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ซึ่งแบบประเมินนี้ใช้ประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น ก่อนและหลัง การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา โดยกำหนดระดับการแสดงผลออกเป็น 4 ระดับ ตั้งแต่ระดับการพึ่งพาผู้อื่น ไปจนถึงการเป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำ การพัฒนาชุมชน และการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับกลาง ระดับสูง และระดับเชี่ยวชาญ (IOC = 0.995)

- แบบประเมินความรู้ทางภูมิศาสตร์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Interaction) การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยงระหว่างกัน (Interconnection) และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ (Implication) โดยกำหนดชั้นตามระดับความซับซ้อนของการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ สามระดับหลัก ได้แก่ ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง (IOC = 0.97)

- แบบประเมินแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ เพื่อวัดประเมินแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา โดยเกณฑ์การพิจารณาแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับที่ 5 หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ไปจนถึง ระดับที่ 1 หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงน้อยที่สุด (IOC = 0.98)

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Research: R2) นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ในภาคเรียนที่ 1/2567 จำนวน 40 คน โดยทำการทดลอง 16 สัปดาห์

สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวม 64 ชั่วโมง โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประเมินความรู้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อวัดประเมินผลก่อนและหลังเรียน ส่วนเครื่องมือแบบประเมินแผนปฏิบัติการพัฒนาท้องถิ่น และแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษาของนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา ประเมินผลหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ (Development: D2) ดำเนินการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากนั้น ทบทวน ปรับปรุงและแก้ไขเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ฉบับสมบูรณ์ ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประกอบไปด้วย 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการตั้งคำถามเชิงพื้นที่ (Spatial Questioning and Engagement) ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry and Data Gathering) ขั้นที่ 3 ขั้นการวางแผนและออกแบบการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ (Planning and Presenting Geographic Solutions) ขั้นที่ 4 ขั้นการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงานเชิงพื้นที่ (Spatial Analysis and Creative Implementation) ขั้นที่ 5 ขั้นการสังเคราะห์และประยุกต์ใช้บทเรียนจากพื้นที่จริง (Synthesis and Geographic Application) และ 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม สิ่งสนับสนุน และจุดแข็งจุดอ่อนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประกอบไปด้วย

1. ผลการประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น 4 องค์ประกอบ พบว่า ผลการประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นทั้ง 4 องค์ประกอบ พบว่า มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยองค์ประกอบด้านการเป็นผู้มีอิทธิพลในการริเริ่มพัฒนาชุมชนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.30 (S.D. = 0.07) เป็น 3.59 (S.D. = 0.09) ทั้งสองช่วงอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ สะท้อนถึงศักยภาพพื้นฐานที่ดีและได้รับการส่งเสริมให้สูงขึ้น ด้านการเป็นผู้นำที่กระตุ้นชุมชนให้ตื่นรู้เพิ่มจากระดับสูง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.31) เป็นระดับเชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.09) แสดงถึงพัฒนาการด้านการสื่อสารและแรงจูงใจต่อชุมชน ส่วนด้านการตระหนักรู้บริบทชุมชนเพิ่มจาก 3.01 (S.D. = 0.03) เป็น 3.44 (S.D. = 0.04) จากระดับสูงเป็นระดับเชี่ยวชาญ แสดงถึงความเข้าใจเชิงลึกในโครงสร้างและบริบทของพื้นที่ และองค์ประกอบด้านการเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจเพิ่มจากระดับสูง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.03)

เป็นระดับเชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.05) สะท้อนถึงความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันของนักศึกษาครูสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา

องค์ประกอบ	ทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นก่อน			ทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นหลัง		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. การเป็นผู้มีอิทธิพลในการริเริ่มพัฒนาชุมชน	3.30	0.07	ระดับเชี่ยวชาญ	3.59	0.09	ระดับเชี่ยวชาญ
2. การเป็นผู้นำที่กระตุ้นชุมชนให้ตื่นรู้	3.17	0.31	ระดับสูง	3.48	0.09	ระดับเชี่ยวชาญ
3. การเป็นผู้ตระหนักรับรู้บริบทชุมชน	3.01	0.03	ระดับสูง	3.44	0.04	ระดับเชี่ยวชาญ
4. การเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ	3.17	0.03	ระดับสูง	3.58	0.05	ระดับเชี่ยวชาญ
รวม	3.18	0.28	ระดับสูง	3.52	0.10	ระดับเชี่ยวชาญ

2. ผลการประเมินความรู้ภูมิศาสตร์ เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยด้าน Interaction และ Implication หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ด้าน Interconnection คะแนนเฉลี่ยด้าน หลังเรียนสูงขึ้นเล็กน้อย และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ทางภูมิศาสตร์ในรายวิชาท้องถิ่นศึกษาโดยจำแนกตามองค์ประกอบ 3 ด้าน

ผลการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	sig
Interaction	ก่อน	15	9.90	39	-6.283	0.0000002
	หลัง	15	13.12			
Interconnection	ก่อน	15	10.72	39	-1.031	0.3089
	หลัง	15	11.35			
Implication	ก่อน	15	6.55	39	-6.749	0.00000004
	หลัง	15	9.97			

3. ผลการประเมินแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พบว่า แผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 5 บ้านต้นกระบก พ.ศ. 2568 - 2573 แผนมีความครบถ้วน สมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับชุมชน โดยสะท้อนปัญหาและความสำคัญของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ที่เป็นระบบ มีการวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม แผนยังควรเพิ่มเติมการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ที่เป็นระบบ และการนำเสนอข้อมูลกลุ่มเปราะบางกับโครงสร้างครอบครัวให้ครบถ้วนยิ่งขึ้น

4. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา พบว่า นักศึกษาครูสังคมศึกษา จำนวน 40 คน ที่เรียนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.05)

อภิปรายผล

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยผ่านการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของรูปแบบในการพัฒนาทักษะของนักศึกษาครูสังคมศึกษาในบริบทจริงได้อย่างเหมาะสมรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ หลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน แนวทางการนำไปใช้ การวัดและประเมินผล รวมถึงบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน โดยกระบวนการเรียนรู้ถูกออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) (ทิตินา แคมมณี, 2556); (Joyce, B. R. & Weil, M., 2015); (Friesen, S. & Scott, D., 2013) ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา ผลการศึกษาสามารถนำเสนอการอภิปรายผล ได้ดังนี้

2.1 ผลการประเมินทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น นักศึกษาครูสังคมศึกษามีค่าเฉลี่ยทักษะความเป็นผู้นำหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา ครอบคลุมองค์ประกอบภาวะผู้นำชุมชนท้องถิ่น 4 ด้าน ตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bass, B. M. คุณลักษณะของความเป็นผู้นำชุมชน (Bass, B. M., 1985) ของ Carter, R. E. S., ณัฐนรี ศรีทอง, จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน และการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ได้แก่ การเป็นผู้มีอิทธิพลในการริเริ่มพัฒนาชุมชน การเป็นผู้นำที่กระตุ้นชุมชนให้ตื่นรู้ การเป็นผู้ตระหนักรู้บริบทชุมชน การเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Carter, R. E. S., 2016); (ณัฐนรี ศรีทอง, 2552); (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน, 2561)

2.2 ผลการประเมินความรู้ทางภูมิศาสตร์ พบว่า นักศึกษาครูสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้ทางภูมิศาสตร์สูงขึ้นหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงถึงการพัฒนาระดับความรู้ทางภูมิศาสตร์อยู่ในระดับขั้นกลางถึงขั้นสูง (Middle to High-Level Geographic Knowledge) (Dikmenli, Y., 2014); (Sugiyanto, S. et al., 2017); (Oigara, J., 2006)

2.3 ผลการประเมินแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่นักศึกษาครูสังคมศึกษาได้จัดทำขึ้นภายหลังจากการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบครบถ้วน เชื่อมศักยภาพ - ปัญหาจริงของพื้นที่ ตั้งแต่วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กิจกรรม และแผนดำเนินงานที่นำไปใช้ได้ แสดงความรู้ทางภูมิศาสตร์ระดับสูง ที่ผสมผสานการเข้าใจภูมิสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การคิดเชิงวิพากษ์

และการวางแผนอย่างเป็นระบบ (Rock, A., 2021); (อุมาพร อ่อนคำ, 2561); (ธีรวิทย์ เชื้อพระทอง และคณะ, 2564) พร้อมกันนั้น ผู้เรียนได้แสดงภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ผ่านการทำงานเป็นทีม การรับฟังเสียงชุมชน และการขับเคลื่อนแนวทางที่เป็นไปได้จริง

2.4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา พบว่า อยู่ในระดับสูงมาก เหตุปัจจัยสำคัญ คือ เนื้อหาที่เชื่อมงานกับชุมชนจริง ลำดับกิจกรรมจากง่ายสู่ยาก บทบาทผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมที่หนุนการแลกเปลี่ยน - ใคร่ครวญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานว่ากิจกรรมสืบสอบ - ชุมชนเป็นฐานกระตุ้นการมีส่วนร่วม ศักยภาพผู้นำ และการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้ภาคสนามเสมือนเมื่อจำเป็น (บรรพต พิจิตรกำเนิด และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดบูรณาการระหว่างกรอบการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) กับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) โดยมุ่งเน้นให้การเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์มิได้เป็นเพียงการเข้าใจข้อมูลเชิงพื้นที่เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนตระหนัก

ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ไปสู่ภาวะผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้จริง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงถือเป็นความใหม่เชิงแนวคิดที่ได้บูรณาการการรู้เรื่องรู้เรื่องภูมิศาสตร์ เข้ากับภาวะผู้นำเชิงพื้นที่ภายใต้กรอบการเรียนรู้เชิงสืบสอบ และมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งยังไม่ปรากฏในงานวิจัยเดิม ในบริบทการผลิตครูสังคมศึกษาไทย

โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน แนวทางในการนำใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการตั้งคำถามเชิงพื้นที่ (Spatial Questioning and Engagement) เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญสถานการณ์ปัญหา ผู้สอนกระตุ้นผู้เรียนด้วยคำถามเชิงภูมิศาสตร์ และตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงบริบทพื้นที่ในมิติต่าง ๆ จากนั้นผู้เรียนและผู้สอนจึงร่วมกันอภิปรายความรู้ จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry and Data Gathering) เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหา ผู้เรียนทำหน้าที่ในการสังเกต สำรวจ ตั้งคำถาม สืบค้น และรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ ร่วมกันวิเคราะห์ และร่วมกันอภิปรายเพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการวางแผนและออกแบบการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ (Planning and Presenting Geographic Solutions) เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันระดมสมองเพื่อวางแผนในการแสวงหาความรู้จากข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงานเชิงพื้นที่ (Spatial Analysis and Creative Implementation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติการเพื่อสร้างสรรค์ผลงานตามแผนปฏิบัติการในขั้นที่ 3 ร่วมกัน จัดลำดับความสำคัญ และทำการตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหา หรือประเด็นการพัฒนายอย่างเป็นระบบ และ นำประเด็นปัญหาที่เลือกมาร่วมกันปฏิบัติการสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 5 ขั้นการสังเคราะห์และประยุกต์ใช้บทเรียนจากพื้นที่จริง (Synthesis and Geographic Application) เป็นขั้นถอดบทเรียนจากประสบการณ์การปฏิบัติการของผู้เรียน โดยผู้เรียนนำเสนอเพื่อสะท้อน ข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ ผ่านการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับขยายขอบข่าย ไปสู่การเป็นปฏิบัติจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานการรู้เรื่องภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะความเป็น ผู้นำชุมชนท้องถิ่นของนักศึกษาครูสังคมศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสม ของรูปแบบมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด และมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ด้านประสิทธิผลของรูปแบบ

พบว่า 1) นักศึกษาครูสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะความเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) คะแนนความรู้ทางภูมิศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงการพัฒนาความรู้ทางภูมิศาสตร์จากระดับกลางสู่ระดับสูง 3) แผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่นักศึกษาจัดทำขึ้น (หมู่ที่ 5 บ้านต้นกระบก พ.ศ. 2568 - 2573) มีความครบถ้วน สมบูรณ์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในระดับชุมชน และ 4) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ควรนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาที่มุ่งเสริมสร้างการคิดเชิงระบบ การตัดสินใจอย่างมีข้อมูล และภาวะผู้นำในชุมชน เช่น รายวิชาภูมิศาสตร์ชุมชน หรือการพัฒนาชุมชน 2) ควรประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะครูภูมิศาสตร์และครูสังคมศึกษา เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีความเข้าใจเชิงพื้นที่และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 3) หน่วยงานการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในโครงการพัฒนาชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก หรือโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน และ 4) รายวิชาหรือสาขาที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชุมชน ควรเริ่มต้นด้วยกิจกรรมสำรวจพื้นที่เบื้องต้น (Observation Walk) การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือการเก็บข้อมูลโครงสร้างชุมชน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและลดความกังวลของผู้เรียนและผู้สอน ก่อนพัฒนาไปสู่การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติในระยะต่อไป ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษาและชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาและขยายองค์ความรู้เชิงพื้นที่ในระดับที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา. (2562). ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(3), 527-538.
- ณัฐริ ศรีทอง. (2552). การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- ทีศนา แคมมณี. (2556). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวุฒิ เชื้อพระทอง และคณะ. (2564). การจัดการเรียนรู้กระบวนการภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแบบองค์รวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารภีพิทยาคม. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(1), 412-424.
- บรรพต พิจิตรกำเนิด และคณะ. (2563). การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานเพื่อความตระหนักรู้การวิจัยรับใช้สังคมในระดับอุดมศึกษา. RMUTI JOURNAL Humanities and Social Sciences, 7(1), 114-127.
- อุมาพร อ่อนคำ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(2), 50-65.

- Asia Society. (2020). *Educating for Global Competence: Preparing Our Youth to Engage the World*. New York: Asia Society & OECD.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance beyond Expectations*. Free Press: Collier Macmillan.
- Carter, R. E. S. (2016). Human Geography 'Place' and 'Space' Understandings: An Integrated Review of Insights Drawn from Literature to Inform Community Leadership Practice. Retrieved February 26, 2024, from <https://www.researchgate.net/publication/311963371/>
- Dikmenli, Y. (2014). Geographic literacy perception scale (GLPS) validity and reliability study. *Mevlana International Journal of Education (MIJE)*, 4(1), 1-15.
- Edelson, D. C. (2012). Geo-Education: Preparation for 21st-Century Decisions. Retrieved February 26, 2024, from <https://www.esri.com/news/arcnews/summer12articles/geo-education-preparation-for-21st-century-decisions.html>
- Friesen, S. & Scott, D. (2013). Inquiry-Based Learning: A Review of the Research Literature. Retrieved February 26, 2024, from <https://galileo.org/publication/inquiry-based-learning-a-review-of-the-research-literature/>
- Fullan, M. (2021). *The right drivers for whole system success*. Victoria: Centre for Strategic Education.
- Joyce, B. R. & Weil, M. (2015). *Models of Teaching*. Boston, MA: Pearson Education.
- Ohio Department of Education. (2007). *Partnership For 21st Century Skillscore Content Integration*. Washington, DC: One Massachusetts Avenue.
- Oigara, J. (2006). A multi-method study of background experiences influencing levels of geographic literacy. In Doctor of Philosophy Dissertation in Education. University of New York at Binghamton.
- Rock, A. (2021). Bringing Geography to the Community: Community-based Learning and the Geography Classroom. *GeoJournal*, 87(2), 235-247.
- Sugiyanto, S. et al. (2017). A preliminary study on developing geography literacy based on social studies learning model to improve teachers 21st century skills. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 145(1), 012062. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/145/1/012062>.

โมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง*

SUSTAINABLE MODEL FOR RESOLVING LAND CONFLICTS IN
BANTHAT MOUNTAIN RANGE AREA, TRANG PROVINCE

วิวัฒน์ ฤทธิมา

Wiwat Rittima

คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ตรัง ประเทศไทย

Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, Trang, Thailand

Corresponding author E-mail: vi2528@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ความขัดแย้งด้านที่ดิน และ 2) เสนอโมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 216 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวน 40 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 71 คน ตลอดจนประชาชนและผู้แทนจากองค์กรชุมชน จำนวน 88 คน การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม จำนวน 23 ครั้ง และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ดำเนินการจำแนกจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาสรุปเป็นภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า 1) ความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรังเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนจากการได้แย่งสิทธิ์ความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจรัฐตามกฎหมายของภาครัฐ การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินและการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการสมประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่าย พร้อมทั้งพัฒนาแนวทางแก้ไขที่นำไปปรับใช้ในระดับพื้นที่และเชิงนโยบาย และ 2) โมเดลที่เหมาะสมและก่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง จะต้องดำเนินการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วม และรับรองเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินให้กับประชาชนในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การจัดการและแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: โมเดล, การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดิน, พื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง

Abstract

This research aims to 1) Examine and analyze land conflicts. and 2) Propose a sustainable model for resolving land conflicts in the area. This research applied qualitative methodologies including related-documentary research, in-depth interview with 216 participants (17 scholars and local philosophers, 40 government officials and forestry officers, 71 local leaders and chiefs along with 88 local residents and community organization representatives), unofficially interview with some individuals related with land conflict problems, 23 meetings with participation and including participatory observation. To classify and systematize the data, followed by content analysis to derive the overall findings. The results of the study revealed that 1) Land conflicts in the Banthat Mountain Range area of Trang Province are conflicts between the government sector and local people as well as community organizations. These conflicts arise from disputes over the citizenship rights claimed by local people and community organizations in contrast with the legal authority exercised by the state. Sustainable land conflict resolution and land management must create a balance of mutual benefits for both parties, along with developing remedial approaches that can be applied at both local and policy levels. and 2) A suitable and sustainable model for resolving land conflicts in the Banthat Mountain Range area of Trang Province requires the participatory demarcation of boundaries between community agricultural and residential areas and conservation forest areas based on empirical data, the participatory designation of special buffer zones, and the official recognition of land-use rights for local residents with active community participation will lead to sustainable management and long-term conflict resolution.

Keywords: Model, Resolving Land Conflicts, Banthat Mountain Range Trang Province Area in Trang Province

บทนำ

การแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อจับจองที่ดินทำกินและก่อตั้งชุมชนตลอดแนวแถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง มีวิธีการดำรงชีพที่พึ่งพาและอยู่ร่วมกับป่าอย่างสมดุล การเข้ามาจับจองที่ดินในช่วงแรก ๆ นั้นมิได้คำนึงถึงสิทธิในที่ดิน แต่เป็นเพียงการทำไร่ปลูกร้าง ปลูกผัก ไม้ผลและไม้ใช้สอย ต่อมาเมื่อภาครัฐเข้ามาส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกยางพาราสายพันธุ์ดั้งเดิมร่วมกับไม้ผลและไม้ใช้สอยชนิดต่าง ๆ ในรูปแบบของป่าผสมผสานหรือที่ชุมชนเรียกว่าป่าสมรม ส่งผลให้ได้ผลผลิตของยางพาราไม่ดีเท่าที่ควร ประกอบกับผลผลิตจากยางพาราเป็นที่ต้องการจำนวนมาก ภาครัฐจึงเข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบการปลูกยางพาราจากการปลูกในลักษณะป่าสมรมมาเป็นการปลูกในรูปแบบพืชเชิงเดี่ยว พร้อมทั้งส่งเสริมให้นายางพาราสายพันธุ์ใหม่มาปลูกแทนยางพาราสายพันธุ์ดั้งเดิม และส่งเสริมให้ขยายพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่ม จากการอนุญาตให้แผ้วถางพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขยายพื้นที่ปลูกยางพารา โดยไม่ได้มีการควบคุมและมีข้อกำหนดที่ชัดเจน ก่อให้เกิดการแผ้วถางทำลายพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์เพื่อ

ทำการปลูกยางพาราและเกิดการขยายพื้นที่ของชุมชนขึ้นจำนวนมากตามมา ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงนำมาสู่การเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและเกิดภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ (Rittima, W. & Sareemasae, I., 2019) เพื่ออนุรักษ์และสงวนไว้ซึ่งพื้นที่ป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ภาครัฐจึงกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าพุทธศักราช 2481 (Forest Act, 1939) กำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพุทธศักราช 2507 โดยมีได้มีการลงพื้นที่สำรวจและกำหนดแนวเขตพื้นที่ให้ชัดเจนระหว่างพื้นที่ทำกินของประชาชนกับพื้นที่ป่าสงวน (National Parks Act, 1961) เกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน แม้จะมีการกำหนดให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงบังคับใช้ ถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าวให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์และรัฐสามารถเพิกถอนสิทธิการใช้ในที่ดินนั้น ซึ่งมีประชาชนบางส่วนไปยื่นคำร้องแต่ก็ไม่ได้แจ้งจำนวนที่ดินตามความเป็นจริงเนื่องจากกลัวภาระที่จะเกิดขึ้น คือ การต้องจ่ายภาษีหรือค่าน้ำมันดินและบางส่วนก็ไม่ได้ไปดำเนินการยื่นคำร้องการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน ประกอบกับภาครัฐไม่ได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ประชาชนจึงสามารถดำรงชีพและทำกินในพื้นที่ได้อย่างปกติสุขแม้ไม่มีหลักฐานแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน (Rittima, W., 2017)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาบรรทัดในบางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (Wildlife Preservation and Protection Act, 1960) และปี พ.ศ. 2525 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ป่าเขาบรรทัดเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า จึงเกิดปัญหาพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน (Rittima, W., 2016) ในเวลาต่อมาภาครัฐให้ความสำคัญกับเอกสารสิทธิในที่ดิน ซึ่งประชาชนในพื้นที่มองว่าการจ่ายภาษีบำรุงท้องที่ (ภพท. 5) และเอกสารการแจ้งการครอบครองที่ดินว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าได้ครอบครองที่ดินแปลงใดอยู่ และมีจำนวนเท่าใด (ส.ค.1) ถือว่าเป็นเอกสารสิทธิในที่ดินไปด้วยเนื่องจากความไม่เข้าใจในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ต่อมาภาครัฐได้ประกาศการยกเลิก ภพท. 5 และเอกสารการแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) หากประชาชนไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 (The land code Act, 1954) จึงต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้และอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้อย่างผิดกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่ได้อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการที่ดิน นำมาสู่การเกิดความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างประชาชนกับภาครัฐ จึงเกิดการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานของภาครัฐลงมาดำเนินการแก้ไขปัญหาและความผิดพลาดที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินตามวิถีของชุมชน ด้วยระบบการดำเนินของภาครัฐที่ล่าช้าและไม่เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหา ประกอบกับแนวทางและวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินของภาครัฐนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ตลอดจนภาครัฐไม่คำนึงถึงข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ส่งผลให้ความขัดแย้งด้านที่ดินในพื้นที่จึงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม (Rittima, W. & Sareemasae, I., 2024)



กว่า 64 ปีมาแล้ว ที่ภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังด้วยการนำว่าด้วยการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ แต่กลับนำมาสู่การเกิดความขัดแย้งด้านที่ดินเพิ่มมากยิ่งขึ้น อีกทั้งแนวทางและวิธีการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินของภาครัฐนั้นขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในเชิงบริบทพื้นที่และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ต้องเผชิญกับความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน เนื่องจากการประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินของประชาชนซึ่งอยู่อาศัยมาก่อน (กรมป่าไม้, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของสิทธิการใช้ที่ดินและการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เพ็ญพรรณ จันทร์ทอง, 2022) แนวทางการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนควรยึดหลักการบริหารจัดการที่ดินแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเชิงพื้นที่โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนร่วมกำหนดแนวเขตและแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกับภาครัฐ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2023)

เพื่อนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินและการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องก่อให้เกิดคุณภาพแห่งการสมประโยชน์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาแนวทางแก้ไขที่นำไปปรับใช้ในระดับพื้นที่และเชิงนโยบายในการยุติความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้และครอบครองที่ดินบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย พร้อมทั้งวางแผนใช้ที่ดินอย่างสมดุลโดยอาศัยฐานข้อมูลจริงที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ความขัดแย้งด้านที่ดินและเสนอโมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินเพื่อนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การจัดการและแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน และพัฒนาโมเดลการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง
2. เพื่อเสนอโมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ผู้แทนจากองค์กรชุมชน และภาคประชาชน ดำเนินการคัดเลือกโดยวิธีเจาะจงซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องมีบทบาทและเข้าใจความขัดแย้งด้านที่ดิน ข้อมูลหมายและแนวทางแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินในพื้นที่ จึงได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญครอบคลุมพื้นที่ จำนวน 216 คน ประกอบด้วย นักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 17 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวน 40 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 71 คน และประชาชนและผู้แทนจากองค์กรชุมชน จำนวน 88 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์และกรอบการดำเนินเวทีซึ่งมีลักษณะแนวคำถามเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านที่ดิน โมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรังในรูปแบบมีโครงสร้างที่ดำเนินการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพื่อแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องของภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาเชิงเอกสารเป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา บริบทพื้นที่และลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความขัดแย้งด้านที่ดิน วิธีการและรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง

การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุม เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่และประชาชนและผู้แทนจากองค์กรชุมชน ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจถึงความขัดแย้งด้านที่ดินและแนวทางแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง ทั้งหมด จำนวน 216 คน

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่ผู้ทำการวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ร่วมในพื้นที่เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพความขัดแย้งด้านที่ดิน การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดิน รูปแบบ แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรังกับนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่และประชาชนและผู้แทนจากองค์กรชุมชน

การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นลักษณะของการจัดกระบวนการจัดประชุมตามกรอบการดำเนินเวทีการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมกับนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้นำท้องถิ่นและผู้ผู้นำท้องที่และประชาชนและผู้แทนจากองค์กรชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจถึงสภาพความขัดแย้งด้านที่ดิน การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดิน รูปแบบ แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง เพื่อส่งเสริมการระดมสมองและแก้ไขปัญหา เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมครอบคลุมพื้นที่ ทั้งหมด จำนวน 23 ครั้ง

การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล จัดการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ด้วยการถอดความ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นรองในรูปแบบตารางสรุปและตีความ โดยนำข้อมูลมาตรวจทาน วิเคราะห์หาแนวโน้ม จำแนกและจัดระบบข้อมูล นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาและการวิเคราะห์สาเหตุและผล บูรณาการข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันสร้างข้อสรุปที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหมวดหมู่โดยนำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและแสวงหาข้อเท็จจริงในภาพรวมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านที่ดินและโมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการศึกษาข้อมูลเอกสาร ผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ พบว่า ความขัดแย้งด้านที่ดินนั้นเกิดจากมุมมองและวัตถุประสงค์การบริหารจัดการที่ดิน การแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดินมีความแตกต่างกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับองค์กรชุมชนและภาครัฐ นำไปสู่การอ้างสิทธิความชอบธรรมในที่ดินระหว่างภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับอำนาจตามกฎหมายและหลักการตามนโยบายกับสิทธิความเป็นพลเมืองที่ได้ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อนของภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

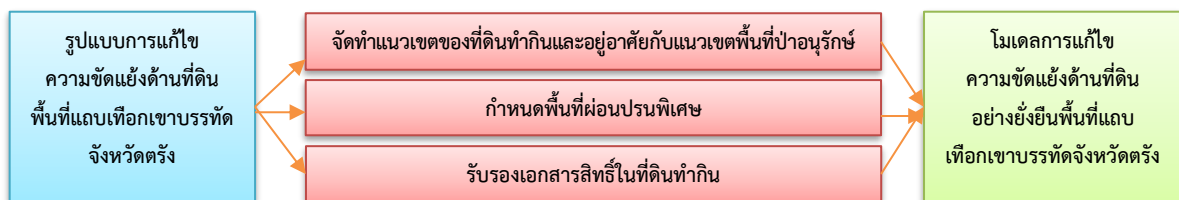
1. ความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง การบริหารจัดการที่ดินที่ยึดตามข้อกำหนดและอำนาจของภาครัฐ ขาดการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา ประกอบกับการดำเนินงานของภาครัฐที่ขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมไปถึงการไม่เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจของภาครัฐกำหนดพื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พุทธศักราช 2481 กำหนดเป็นพื้นที่ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พุทธศักราช 2507 โดยไม่ได้ดำเนินการกำหนดแนวเขตระหว่างที่ดินทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชนกับพื้นที่ป่าสงวน ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาบรรทัดบางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 และในปี พ.ศ. 2525 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดในส่วนที่เหลือเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ซึ่งเป็นการทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน แม้กำหนดให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าวให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์และรัฐสามารถเพิกถอนสิทธิการใช้ในที่ดินนั้น จากข้อกำหนดดังกล่าวจึงมีประชาชนบางส่วนไปยื่นคำร้องแต่ก็ไม่ได้แจ้งจำนวนที่ดินตามความเป็นจริงเนื่องจากกลัวภาระที่จะเกิดขึ้นตามมา ก็คือ การต้องจ่ายภาษีที่ดินหรือค่าน้ำมันดิน ในขณะที่ประชาชนจำนวนมากก็ไม่ได้ไปดำเนินการยื่นคำร้องการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินเพราะมองว่าภาครัฐคงไม่ดำเนินการยึดที่ดินคืน ประกอบกับภาครัฐไม่ได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ประชาชนสามารถดำรงชีพและทำกินได้อย่างปกติ แม้ไม่มีหลักฐานแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน ต่อมาเมื่อภาครัฐเข้ามาบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังพร้อมทั้งอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมาย จึงเกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของประชาชนที่นำไปสู่การโต้แย้งสิทธิในที่ดินของประชาชนและองค์กรชุมชนผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการกำหนดเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในฐานะความเป็นพลเมืองและสิทธิอันชอบธรรมของผู้ที่ได้ครอบครองมาก่อนกับภาครัฐที่มีอำนาจตามกฎหมาย

การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดิน การบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐเกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนและเกิดความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ภาครัฐจึงนำมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2541 มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนที่ครอบครองและทำกินในพื้นที่ทับซ้อนกับป่าอนุรักษ์ ต้องประสบกับความล้มเหลวเมื่อประชาชนและองค์กรชุมชนไม่ยอมรับและดำเนินงานตามนโยบายกระบวนการพิสูจน์สิทธิที่ดิน ต่อมาภาครัฐได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พุทธศักราช 2553 เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้กับประชาชนตามหลักของสิทธิชุมชนหรือสิทธิร่วมกันของชุมชน แต่ประชาชนและองค์กรชุมชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ยอมรับและดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พุทธศักราช 2553 กระทั่งมีการดำเนินการตามนโยบายทวงคืนผืนป่าซึ่งเป็นมาตรการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 64/2557 การปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และคำสั่งที่ 66/2557 เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าไม้ ด้วยการจัดทำแนวเขตที่ดินที่ชัดเจน เร่งรัดกระบวนการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดิน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ประชาชนเพื่อการป้องกันรักษาป่าและให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อสนองต่อนโยบายข้อสั่งการ และเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าให้คืนสู่สภาพป่าสมบูรณ์ก่อให้เกิดความ ใสรู้ ดัดพันทำลายพืชผล อาสินประชาชนโดยใช้คำสั่งทางปกครองและการจับกุมดำเนินคดี ไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินได้

ความขัดแย้งด้านที่ดินแถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังนั้นเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนโยบายของรัฐกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนและความขัดแย้งระหว่างกับภาครัฐกับองค์กรชุมชนและความขัดแย้งด้านที่ดินในรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรชุมชนและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน

2. โมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังที่ก่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่จะต้องจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์กำหนดพื้นที่ผืนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและการรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน



ภาพที่ 1 โมเดลการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง

1. จัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นสามารถแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนได้ เพราะเมื่อมีความชัดเจนของแนวเขตพื้นที่ที่ดำเนินการแบ่งเขตแนวจากข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบัน สามารถที่จะเป็นหลักประกันของการได้ทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ พร้อมทั้งก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ในการร่วมกันจัดทำและรับรองแนวเขต โดยการกำหนดแนวเขตระหว่างที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับพื้นที่แนวเขตป่าอนุรักษ์นั้นมีอยู่ด้วยกัน 9 ขั้นตอนประกอบไปด้วย 1) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน 2) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินเพื่อสร้างความชัดเจนทางด้านแนวคิดในการจัดการร่วมกัน 3) จัดทำและรวบรวมฐานข้อมูลชุมชน 4) จัดทำแนวเขตที่ดินร่วมกันจากผู้แทน 3 ฝ่าย คือ ผู้แทนจากภาคประชาชนผู้แทนจากหน่วยงานราชการและผู้แทนจากองค์กรชุมชน 5) ดำเนินการสำรวจพื้นที่และปักหมุดแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 6) ดำเนินการปรับปรุงและจัดทำระเบียบข้อตกลงว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับตำบล 7) สรุปและพิจารณาปรับปรุงข้อมูลร่วมกับคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน 8) จัดทำรายงานข้อมูลที่จัดทำเรียบร้อยแล้วเพื่อเสนอต่อหน่วยงานราชการ และ 9) การดำเนินการเพิกถอนเขตพื้นที่ที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนให้เป็นพื้นที่ผืนปรนพิเศษ

2. กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วม พื้นที่ผ่อนปรนพิเศษนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อผ่อนผันให้บุคคลหรือชุมชนท้องถิ่นอยู่อาศัยได้เป็นการชั่วคราวและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนตามความจำเป็นและให้รวมถึงบริเวณที่ผ่อนผันให้บุคคลหรือชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณติดต่อกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติบางชนิดได้ การกำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมนั้นถือเป็นแนวทางหนึ่งของการกำหนดเขตพื้นที่การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดิน ก่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของแนวเขตพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับพื้นที่แนวเขตป่าไม้อนุรักษ์ การกำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมนั้นถือเป็นการกำหนดแนวเขตพื้นที่ในการใช้ที่ดินอย่างมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินและก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในที่ดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอยู่ด้วยกัน 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) 2) การสำรวจการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน 3) เดินสำรวจและจับ GPS รวบรวม และ 4) การกำหนดแนวเขตพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วม

3. การรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินให้กับประชาชน การรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินถือเป็นแนวทางที่มีความสำคัญและนำไปสู่การเกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินได้ การรับรองสิทธิในที่ดินทำกินให้กับประชาชนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและแบ่งกลุ่มคนให้ชัดเจน เมื่อการบริหารจัดการที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังของภาครัฐด้วยการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เกิดความผิดพลาดเพราะไม่ได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจแนวเขตให้ชัดเจนและก่อให้เกิดปัญหาการทับซ้อนกับที่ดินเดิมของประชาชน แม้จะมีการท้วงติงจากภาคประชาชนในพื้นที่ก็ตามภาครัฐก็ไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของที่ดิน เพื่อแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินสำหรับกลุ่มคนที่ไม่ได้ทำการแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินจะต้องกำหนดประเภทการเข้ามาถือครองในที่ดินของประชาชนในชุมชนแถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังได้ 5 กลุ่ม 1) กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินก่อนการประกาศป่าสงวนแห่งชาติ 2) กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศป่าสงวนแห่งชาติแต่ก่อนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด 3) กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด 4) กลุ่มคนที่เข้าถือครองในที่ดินหลังการประกาศป่าสงวนแห่งชาติแต่ก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และ 5) กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่าหรือกลุ่มคนที่มีเอกสารราชการออกในรูปแบบของ ภ.บ.ท. 5 นั้นด้วยการกำหนดให้พื้นที่ผ่อนปรนพิเศษเพื่อให้ประชาชนสามารถทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ และดำเนินการออกหนังสือรับรองแนวเขตถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินให้กับประชาชนตามแนวทางการกำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและสำหรับกลุ่มคนที่ถือครองที่ดินในพื้นที่ซึ่งมีเอกสารแสดงสิทธิการครอบครองที่ดินเป็นใบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) เป็นหลักฐานว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าตนนั้นได้ครอบครองที่ดิน ซึ่งไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิที่ดินเพราะไม่ใช่หลักฐานที่ทางราชการออกให้เพียงแต่เป็นการแจ้งการครอบครองที่ดินของราษฎรเท่านั้นและในรูปแบบหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (แบบ น.ส. 3 และแบบ น.ส. 3ก.) นั้นเป็นหนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิครอบครองแต่ไม่มีกรรมสิทธิ์จะต้องดำเนินการเร่งรัดให้ดำเนินการออกโฉนดในที่ดิน เพราะการออกโฉนดในที่ดินให้กับประชาชนนั้นถือเป็นการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเนื่องจากโฉนดที่ดินสามารถใช้แสดงความเป็นเจ้าของที่ดิน

ความขัดแย้งด้านที่ดินพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรังเกิดจากการโต้แย้งสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจรัฐตามกฎหมายของภาครัฐ ในการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินและการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องพัฒนาแนวทางแก้ไขที่นำไปปรับใช้ในระดับพื้นที่และเชิงนโยบายที่ก่อให้เกิดคุณภาพแห่งการสมประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่ายด้วยการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและการรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน

อภิปรายผล

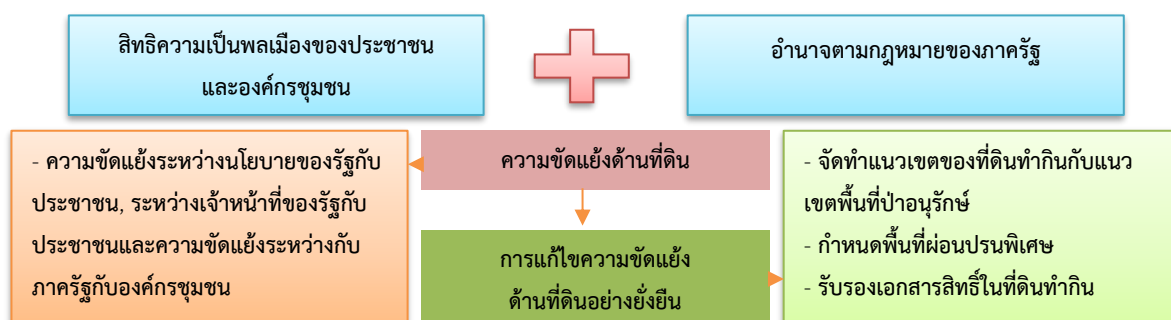
ความขัดแย้งด้านที่ดินเกิดจากการโต้แย้งสิทธิระหว่างสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐ ซึ่งเกิดจากมุมมองและวัตถุประสงค์ต่อการบริหารจัดการที่ดินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการที่ดินที่มีความแตกต่างกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับองค์กรชุมชนและภาครัฐโดยความขัดแย้งด้านที่ดินแถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนโยบายของรัฐกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนและความขัดแย้งระหว่างกับภาครัฐกับองค์กรชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งด้านที่ดินในรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรชุมชนและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน สอดคล้องกับ Chung, K. H., & Megginson, L. C. ซึ่งพบว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ที่ไม่ลงรอยกันในเรื่องความต้องการ ความคิด ผลประโยชน์หรือบุคคลกับ (Chung, K. H. & Megginson, L. C., 1981) เพราะการโต้แย้งสิทธิระหว่างสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐที่เป็นข้อขัดแย้งระหว่างกันและจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นประสบกับเป้าหมายที่ไม่เกิดความพึงพอใจโดยเกิดการขัดขวางหรือมีการใช้กำลังของอีกฝ่ายเพื่อก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นมา (DuBrin, A. J., 1984) เมื่อมีการทับซ้อนของสิทธิในที่ดิน การบริหารจัดการไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการใช้ที่ดิน นำไปสู่การเกิดความเหลื่อมล้ำในการบริหารจัดการที่ดิน ตลอดจน Land Reform Committee ที่มองว่าการประกาศเขตตามกฎหมายซึ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของแนวเขตในกรณีชุมชนหรือที่ดินทำกินอยู่ในแนวรอยต่อกับที่ดินของรัฐหรือทับซ้อนชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และประชาชนไม่มีโอกาสเข้าสูการครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย ระบบฐานข้อมูลที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐซึ่งมีแนวเขตทับซ้อนกันเองที่ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนและความขัดแย้งในการถือครองที่ดินระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ (Land Reform Committee, 2011) ในการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุงนั้นนำไปสู่ความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างประชาชนในพื้นที่กับองค์กรชุมชนและภาครัฐ (Rittima, W. et al., 2020) ซึ่งความขัดแย้งด้านที่ดินเป็นปัญหาสำคัญทางสังคมและการบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ประชาชนพึ่งพาทรัพยากรที่ดินเพื่อการดำรงชีพและก่อให้เกิดจากความไม่ชัดเจนของสิทธิการครอบครองที่ดิน การประกาศพื้นที่ของรัฐทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินของประชาชนและการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการกำหนดนโยบายที่ดิน (ธารรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์, 2020) และก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนและลดความไว้วางใจต่อระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (วิไลวรรณ สายทอง, 2021)



การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการสมประโยชน์ของภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่เกิดกระบวนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วยการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินให้กับประชาชนสอดคล้องกับ Rittima, W. et al. ซึ่งพบว่า รูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนประกอบไปด้วยการดำเนินการบริหารจัดการที่ดินในรูปแบบของการปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน การปลูกพืชตามวิถีและการปลูกพืชตามลักษณะที่ดินซึ่งเป็นการปลูกตามระดับของความลาดชันของพื้นที่ รวมทั้งดำเนินการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและการรับรองเอกสารสิทธิในที่ดิน (Rittima, W. et al., 2020) และแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนจึงต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่มีบทบาทร่วมในการตัดสินใจ วางแผนและกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากที่ดิน (ประสาน เกื้อทาน, 2019) ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อกำหนดแนวเขตที่ดินให้ชัดเจนและส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2023)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ความขัดแย้งด้านที่ดินเกิดจากการโต้แย้งสิทธิระหว่างสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐ ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนโยบายของรัฐกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนและความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับองค์กรชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างประชาชนกับองค์กรชุมชนและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน สำหรับการแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องดำเนินการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินให้กับประชาชนที่ก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการสมประโยชน์ระหว่างประชาชนและองค์กรชุมชนกับภาครัฐ



ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนนั้น การพัฒนาแนวทางแก้ไขที่นำไปปรับใช้ในระดับพื้นที่และเชิงนโยบายเพื่อยุติความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้และครอบครองที่ดิน พร้อมทั้งวางแผนใช้ที่ดินอย่างสมดุลภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การจัดการและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความขัดแย้งด้านที่ดินเกิดจากการโต้แย้งสิทธิระหว่างสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐ ซึ่งเกิดจากมุมมองและวัตถุประสงค์ต่อการบริหารจัดการที่ดินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการที่ดินที่มีความแตกต่างกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับองค์กรชุมชนและภาครัฐโดยความขัดแย้งด้านที่ดินแถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนโยบายของรัฐกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนและความขัดแย้งระหว่างกับภาครัฐกับองค์กรชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งด้านที่ดินในรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรชุมชนและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินอย่างยั่งยืนจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการสมประโยชน์ของภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนด้วยการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วมและรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินให้กับประชาชน ข้อเสนอแนะที่สำคัญ 1) การแก้ไขความขัดแย้งด้านที่ดินมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับบริบทของพื้นที่ตลอดจนต้องยึดหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาชุมชนที่ป่าอยู่ได้คนอยู่ดี 2) การกำหนดแนวเขตที่ดินระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยให้มีความชัดเจนด้วยการตกลงร่วมกันและข้อมูลเชิงประจักษ์ในปัจจุบัน 3) สร้างความชัดเจนในการรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินและกำหนดประเภทการเข้ามาถือครองในที่ดินของประชาชน ตลอดจนควรมีการศึกษาลงทุนการดำเนินการตามนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของภาครัฐ ตัวแบบและปัจจัยแห่งความสำเร็จการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเกี่ยวกับหลักการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแนวเขตพื้นที่ และรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชน ตลอดจนรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2564). รายงานสถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคใต้ตอนล่าง. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้.
- อรรถศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2563). การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประสาน เกื้อทาน. (2562). การบริหารจัดการที่ดินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น. วารสารการบริหารท้องถิ่นไทย, 15(1), 33-47.
- เพ็ญพรรณ จันทรวง. (2565). การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ภาคใต้ตอนล่าง. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย, 7(2), 45-60.

- วิไลวรรณ สายทอง. (2564). สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรที่ดิน: บทเรียนจากพื้นที่ภาคใต้. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 9(2), 88-102.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). แนวทางการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- Chung, K. H. & Megginson, L. C. (1981). *Organizational Behavior: Developing Managerial Skills*. New York: Harper & Row.
- DuBrin, A. J. (1984). *Foundations of organization behavior: An applied perspective*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Forest Act. (1939). As announced by the Speaker of the House of Representatives. Bangkok: House of Representatives.
- Land Reform Committee. (2011). *Land: Problems, causes and guidelines for fair allocation*. Bangkok: Land Reform Committee.
- National Parks Act. (1961). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- Rittima, W. & Sareemasae, I. (2019). *Policy Recommendation of Sustainable Arable Land Solutions in Forest conservation Area at Lower South 7 Provinces*. Research report. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- _____. (2024). *Arable Land Solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 879-892.
- Rittima, W. (2016). *Sustainable Land Conflicts Management in Banthat Mountain Range Trang Province Area*. (Doctoral Dissertation). Chonburi: Burapha University.
- _____. (2017). *Land Conflicts of Banthat Mountain Range Trang Province*. *Journal of Southern Technology*, 10(2), 147-156.
- Rittima, W. et al. (2020). *Sustainable of Arable land Management in Conservation forest at Banthat range Phatthalung Province area*. Research report. Songkhla: Thaksin University.
- The land code Act. (1954). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- Wildlife Preservation and Protection Act. (1960). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐาน
ทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะ
การอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*

THE DEVELOPMENT OF INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY
ENHANCEMENT PROGRAM BASED ON LOCAL RESOURCES FOR TEACHERS IN
SMALL PRIMARY SCHOOLS TO DEVELOP READING, ANALYTICAL THINKING,
WRITING SKILLS AND ACADEMIC ACHIEVEMENT

วิญญู อินทวงศ์*, จุติพร อัสวโสรณ, อรดา โอภาสรัตนาร, กฤษณา กุณฑล, ชีราพร หนูฤทธิ์

Waiyawut Intawong*, Jutiporn Assawasowan, Orada Opasrattanakorn, Krisda Kunthon, Chiraporn Nhoorit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Waiyawut2561@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ 3) ประเมินผลการใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ระยะที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้สอน จำนวน 84 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 และ ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 500 คน เครื่องมือ คือ แบบประเมินทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนและแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการจัดการเรียนรู้บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) และครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ได้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ Integrate Local Resources Model 6 ขั้นตอน ผลการประเมินหลังการใช้โปรแกรม พบว่า ครูมีสมรรถนะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$)

นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนระดับดีเยี่ยมร้อยละ 68.80 ระดับดีร้อยละ 26.20 ระดับผ่านเกณฑ์ร้อยละ 5.00 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70

คำสำคัญ: โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะ, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, ทรัพยากรท้องถิ่น, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก, การอ่านคิดวิเคราะห์เขียน

Abstract

This participatory action research and development study aimed to 1) study the problems and needs of developing integrated learning management competencies based on local resources of teachers in small primary schools.; 2) develop a program for enhancing the competency of teachers in small primary schools in integrated learning management based on local resources; and 3) evaluate the effectiveness of the developed program. The research was conducted in three phases. Phase 1 consisted of 84 teachers. The instrument was a questionnaire investigating problems and needs related to reading, analytical thinking, writing, and integrated learning management based on local resources. The data were analyzed using mean and standard deviation. Phase 2 was developing a competency enhancement program for integrated learning management based on local resources with an item-objective congruence (IOC) index ranging from 0.67 to 1.00. Phase 3 consisted of 500 primary school students. The instruments were a reading, analytical thinking, writing skills assessment form and a learning achievement test. The findings revealed that teachers' competency in managing learning based on local resources was at a moderate level ($\bar{x} = 3.44$). Teachers' needs for competency development were at a high level ($\bar{x} = 4.33$). The developed Integrate Local Resources Model consisted of six learning management steps. After implementing the program, teachers' competency in designing integrated learning management based on local resources achieved was at the highest level ($\bar{x} = 4.53$). Students' reading, analytical thinking, and writing skills were rated at an excellent level for 68.80%, a good level for 26.20 %, and a satisfactory level for 5 %. The students' learning achievement scores were higher than the criterion average score of 70%.

Keywords: Competency Building Program, Integrated Learning Management, Local Resources, Small Primary Schools, Critical Reading and Writing

บทนำ

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการศึกษา หากภาคการศึกษาสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้อย่างทันทั่วทั้งที่ จะส่งผลให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม

ที่เปลี่ยนแปลงไป เศรษฐกิจเป็นเหมือนเครื่องยนต์ขับเคลื่อนสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจึงส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน รวมถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาด้วย ผลกระทบเหล่านี้อาจเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคในการปรับตัวของภาคการศึกษา และเพื่อรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ภาคการศึกษาโดยเฉพาะระดับประถมศึกษาควรปรับตัวโดยพัฒนาทักษะพื้นฐานเน้นการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และการแก้ปัญหา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลุกฝังให้นักเรียนมีความอยากเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ต่ำ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดมาจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤติการศึกษาเมื่อผลการทดสอบ PISA ของเด็กไทยครั้งล่าสุด คือ พ.ศ. 2565 พบว่า คะแนนผลสอบของเยาวชนไทยลดต่ำลงทุกทักษะเมื่อเทียบกับการสอบครั้งก่อนหน้าในปี 2561 คะแนนของเด็กไทยลดลงมาอยู่ในจุดที่ต่ำสุดในรอบ 20 ปี การอ่าน คะแนนลดลง 4% (อันดับ 64 จาก 81 ประเทศ พื้นที่ที่เข้าร่วม) ประมาณ 35% ของจำนวนเด็กไทยอายุ 15 ปีทั้งหมด วัดผลการอ่านได้ในระดับ 2 ขึ้นไป และแทบไม่มีนักเรียนไทยคนใดที่ได้คะแนนการอ่านตั้งแต่ระดับ 5 ขึ้นไป (ค่าเฉลี่ย OECD: 7%) แปลว่าเด็กไทยอายุ 15 ปีทั้งหมดมีทักษะการอ่านอยู่ในระดับ 2 - 4 เท่านั้น (ธราธร รัตนนฤมิตร, 2565) การอ่านและการเขียนจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพราะเป็นทักษะที่สำคัญมาก การพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนจำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา กิจกรรมที่จัดต้องเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน และให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง เกิดความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่อไป จากการสังเกตและการสะท้อนคิดของครูประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า ครูยังยึดติดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหนังสือของสำนักพิมพ์ ขณะเดียวกันครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กคนเดียวต้องสอนหลายวิชา ทำให้ความเชี่ยวชาญไม่ครอบคลุมทุกวิชาเพราะครูแต่ละคนย่อมมีความถนัดและความเชี่ยวชาญในบางวิชามากกว่าวิชาอื่น การสอนทุกวิชาทำให้ครูต้องสอนในวิชาที่ตนเองอาจไม่ถนัด ซึ่งส่งผลให้คุณภาพและความลึกซึ้งของเนื้อหาที่ถ่ายทอดไม่เท่าเทียมกันในทุกรายวิชา การปฏิบัติงานในลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภายใต้ข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงต้องมีการปรับรูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะการบูรณาการเรียนรู้อยู่โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การนำเอาบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์หลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะ การอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน และผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย หากครูใช้เนื้อหาวิชาเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ภูมิปัญญา ประเพณี หรืออาชีพในท้องถิ่น ผู้เรียนจะรู้สึกว่าการเรียนรู้มีความสำคัญและมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น ช่วยกระตุ้นความอยากรู้ ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ผ่านการสังเกต ลงมือปฏิบัติ และสอบถามจากผู้คนในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky, L. S. เน้นว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการคิดของนักเรียน (Vygotsky, L. S., 1978) การบูรณาการโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นช่วยให้ครูสามารถบูรณาการหลายวิชาเข้าด้วยกันได้ง่ายภายใต้ธีมเดียวซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา ได้กล่าวถึง การบูรณาการว่า เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบ ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ ตอบสนองธรรมชาติ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาความรู้มากกว่าหนึ่งวิชารวมเข้าด้วยกันภายใต้โครงการหรือกิจกรรมเดียวกันเพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2563) ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

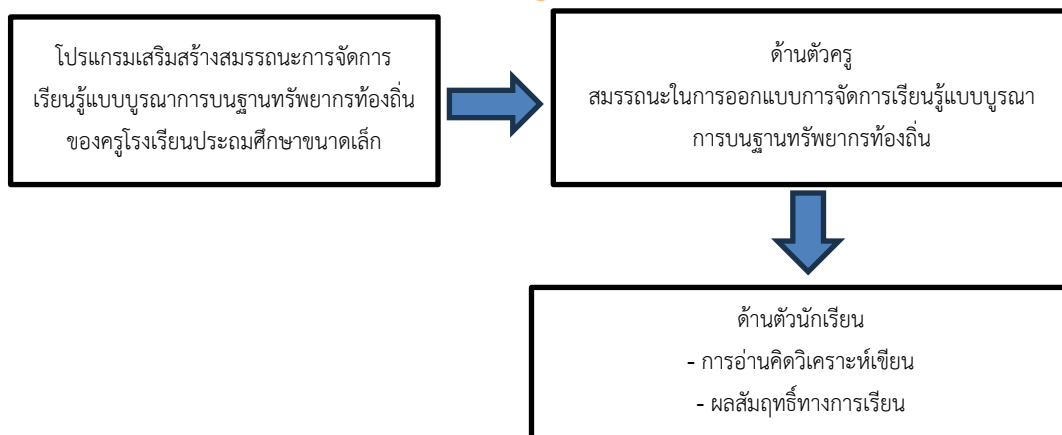
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เพื่อประเมินผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีกรอบแนวคิดในการวิจัยปรากฏดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประชากร ประชากร/กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มเป้าหมาย เป็นครูและนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยเลือกเจาะจงโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 8 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า โรงเรียนบ้านไสบ่อ โรงเรียนบ้านเหนือคลอง โรงเรียนบ้านช่องหาร โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ โรงเรียนบ้านบางหมาก และโรงเรียนหาดสำราญ ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติการสอนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 8 โรงเรียน รวม 84 คน และกลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่ นักเรียนที่ครูนำมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 8 โรงเรียน นักเรียนสมัครใจและผู้ปกครองให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการ รวม 500 คน

โดยทุกกลุ่มผู้วิจัยสามารถประสานงานได้ และมีความพร้อมในการให้ข้อมูลหรือร่วมพัฒนาโรงเรียน ให้ความร่วมมือและไม่เป็นผู้มีความขัดแย้งกับผลประโยชน์ในพื้นที่

เนื้อหาและระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เนื้อหาโดยครูแต่ละระดับชั้นพิจารณาสาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความรู้เฉพาะของศาสตร์และความรู้ข้ามศาสตร์ การอ่านคิดวิเคราะห์เขียน การระบุสาระที่เหมาะสมกับระดับชั้นที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ ใช้ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียน จากนั้นจึงเชื่อมโยงไปสู่จุดประสงค์และเนื้อหาโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของหลักสูตรและตัวชี้วัด จัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

การดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้ดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

สำรวจบริบทสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นต้นน้ำในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น หากคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence) เพื่อวัดความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การตัดสิน ผลการ ประเมินและการแปลผลค่าเฉลี่ย เป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ คำนวณค่าเฉลี่ยที่ได้ นำมาแปลความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2550)

4.50 - 5.00 หมายความว่า มีความต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายความว่า มีความต้องการพัฒนาในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายความว่า มีความต้องการพัฒนาในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายความว่า มีความต้องการพัฒนาในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายความว่า มีความต้องการพัฒนาในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครู โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตรวจสอบคุณภาพโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรง ของเนื้อหาได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.67 - 1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. จัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กตามโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากร ท้องถิ่นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน

1. การเตรียมการเพื่อนำโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้

1.1 ประชุมครูและผู้บริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก คือ โรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า โรงเรียนบ้านไสบ่อ โรงเรียนบ้านเหนือคลอง โรงเรียนบ้านช่องหาร โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ โรงเรียน บ้านบางหมาก และโรงเรียนหาดสำราญ สร้างความเข้าใจและกำหนดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐาน ทรัพยากรท้องถิ่นไปใช้

1.2 ประเมินสมรรถนะของครูในการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ คือ สมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ บูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การตัดสิน ผลการ ประเมินและการแปลผลค่าเฉลี่ย เป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ คำนวณค่าเฉลี่ยที่ได้ นำมาแปลความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2550)

4.50 - 5.00 หมายความว่า มีสมรรถนะในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายความว่า มีสมรรถนะในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายความว่า มีสมรรถนะในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายความว่า มีสมรรถนะในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายความว่า มีสมรรถนะในระดับน้อยที่สุด

1.3 การดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้น

1.3.1 ครูแต่ละระดับชั้นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาสาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความรู้เฉพาะของศาสตร์และความรู้ข้ามศาสตร์การระบุสาระที่เหมาะสมกับระดับชั้น พัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยครูแต่ละระดับชั้นนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามขั้นตอนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ในการประชุมเชิงประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยครูแต่ละระดับชั้นประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญรับรองแผนการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้าน คือ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนกระทั่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ให้การรับรองทั้ง 4 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในทุกแผนการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคิดเป็นสัดส่วนโดยความเห็นร้อยละ 100

1.3.2 ครูแต่ละระดับชั้นกำหนดแบบแผนการทดลองจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยใช้การทดลองแบบ One-Group Posttest Only Design เป็นการออกแบบการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง การออกแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้หลังการทดลองกับสิ่งที่คาดหวัง (Gay, L. R., 1992) การวิจัยนี้สิ่งที่คาดหวังหลังการทดลอง คือ ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. การวิเคราะห์ผลการประเมินการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้น

ประเมินทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยครูผู้สอนประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ซึ่งข้อมูลในแต่ละด้านถูกวิเคราะห์ออกมาเป็นคะแนนเฉลี่ย (Mean) ระดับคุณภาพของการอ่านและการเขียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาและประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ด้วยแบบประเมินเกณฑ์คุณภาพ (Rubric) โดยเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดจะมีลักษณะเป็นเกณฑ์แบบแยกส่วน (Analytic Criteria) ซึ่งแบ่งคุณภาพออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับพอใช้ หรือผ่านเกณฑ์ และระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์ โดยเกณฑ์แต่ละตัวชี้วัด มีดังนี้ ระดับดีเยี่ยม ได้ 3 คะแนน ระดับดี ได้ 2 คะแนน ระดับพอใช้หรือผ่านเกณฑ์ได้ 1 คะแนน และระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์ได้ 0 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอดคล้องตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ



ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่น

รายการ	สมรรถนะตนเอง			ความต้องการพัฒนาสมรรถนะ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
โรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า	3.96	0.17	มาก	4.76	0.12	มากที่สุด
โรงเรียนบ้านไสบ่อ	3.32	0.11	ปานกลาง	4.12	0.12	มาก
โรงเรียนบ้านเหนือคลอง	2.70	0.11	ปานกลาง	4.58	0.08	มากที่สุด
โรงเรียนช่องหาร	3.88	0.14	มาก	4.09	0.28	มาก
โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่	3.65	0.16	มาก	4.04	0.12	มาก
โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่	4.28	0.18	มาก	4.42	0.24	มาก
โรงเรียนบ้านบางหมาก	2.93	1.23	ปานกลาง	4.00	0.48	มาก
โรงเรียนหาดสำราญ	3.40	1.14	ปานกลาง	4.54	0.42	มากที่สุด
รวม (เฉลี่ย)	3.44	0.08	ปานกลาง	4.33	0.06	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตรัง ประเมินสมรรถนะตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) และมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณารายโรงเรียน พบว่า ครูมีสมรรถนะระดับปานกลาง 4 โรงเรียน เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ย คือ โรงเรียนหาดสำราญ ($\bar{X} = 3.40$) โรงเรียนบ้านไสบ่อ ($\bar{X} = 3.32$) โรงเรียนบ้านบางหมาก ($\bar{X} = 2.93$) โรงเรียนบ้านเหนือคลอง ($\bar{X} = 2.70$) ส่วนครูมีสมรรถนะระดับมาก 4 โรงเรียน เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ย คือ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ ($\bar{X} = 4.28$) โรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า ($\bar{X} = 3.96$) โรงเรียนบ้านช่องหาร ($\bar{X} = 3.88$) โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ ($\bar{X} = 3.65$) แต่ครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) โดยครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด 3 โรงเรียน เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ย คือ โรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า ($\bar{X} = 4.76$) โรงเรียนบ้านเหนือคลอง ($\bar{X} = 4.58$) และโรงเรียนหาดสำราญ ($\bar{X} = 4.54$) ส่วนโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก 5 โรงเรียน เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ย คือ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ ($\bar{X} = 4.42$) โรงเรียนบ้านไสบ่อ ($\bar{X} = 4.12$) โรงเรียนบ้านช่องหาร ($\bar{X} = 4.09$) โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ ($\bar{X} = 4.04$) และโรงเรียนบ้านบางหมาก ($\bar{X} = 4.00$) ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การลงนามความร่วมมือทางวิชาการและร่วมวางแผนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก กิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมที่ 3 การนิเทศติดตาม Open Classroom และกิจกรรมที่ 4 การจัดกิจกรรม Symposium Open Learning นักเรียนแต่ละโรงเรียนนำเสนอผลลัพธ์การเรียนรู้และมอบรางวัลสำหรับหน่วยการเรียนรู้ดีเด่น

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ใช้โมเดล การบูรณาการท้องถิ่น Integrate Local Resources Model ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประเด็นและเป้าหมายการเรียนรู้ (Identify Driving Question and Learning Goals) ครูและนักเรียนร่วมกันสำรวจและระบุปัญหาหรือประเด็นที่น่าสนใจจากทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพในชุมชน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณี หรือปัญหาสังคมในชุมชน โดยเน้นประเด็นที่นักเรียนมีความสนใจและสามารถต่อยอดเป็นโครงการได้ ใช้เทคนิค “อยากรู้อะไร” (What I Want to Know) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้โดยบูรณาการเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนโครงการ (Project Planning) บูรณาการความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชา กำหนดคำถามสำคัญ/คำถามประจำหน่วย พัฒนาคำถามปลายเปิดที่เชื่อมโยงกับประเด็นที่เลือก เพื่อให้นักเรียนเกิดความท้าทายและคิดวิเคราะห์ ออกแบบแผนการสำรวจ/เก็บข้อมูล เน้นการอ่าน คิดวิเคราะห์เขียน ระบุแหล่งเรียนรู้/ทรัพยากรในท้องถิ่นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการ และพัฒนากิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การลงมือปฏิบัติและเก็บรวบรวมข้อมูล (Implementation and Data Collection) นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้ โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้ บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การอ่าน หรือการทดลอง นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่ม วิเคราะห์ และสรุปเป็นประเด็นสำคัญ โดยครูให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงาน (Product Creation) นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ มาสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานหรือผลผลิตที่เป็นรูปธรรม เพื่อแสดงออกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลงาน (Presentation of Work) นักเรียนนำเสนอผลงานของตนเองต่อสาธารณะ เพื่อแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้และรับฟังข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและการสะท้อนคิด (Evaluation and Reflection) การประเมินผลจะเกิดขึ้นตลอดกระบวนการ ครูใช้วิธีประเมินผลที่หลากหลายและให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เช่น สังเกตวิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนตรวจผลงาน ทดสอบ ประเมินจากการอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ การนำเสนอรายงานหรือผลงานของนักเรียน ประเมินจากการจัดนิทรรศการของนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน ฯลฯ



3. ผลการประเมินการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

3.1 ประเมินสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตารางที่ 2 สมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

รายการ	การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้			การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
โรงเรียนบ้านตะเคียนหลุบฟ้า	4.76	0.43	มากที่สุด	4.81	0.39	มากที่สุด
โรงเรียนบ้านไสบ่อ	4.78	0.42	มากที่สุด	4.62	0.49	มากที่สุด
โรงเรียนบ้านเหนือคลอง	4.67	0.47	มากที่สุด	4.62	0.49	มากที่สุด
โรงเรียนบ้านช่องหาร	4.23	0.50	มาก	4.40	0.58	มาก
โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่	4.43	0.86	มาก	4.43	0.83	มาก
โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่	4.42	0.50	มาก	4.46	0.50	มาก
โรงเรียนบ้านบางหมาก	4.42	0.52	มาก	4.60	0.53	มากที่สุด
โรงเรียนหาดสำราญ	4.47	0.50	มาก	4.53	0.52	มากที่สุด
รวม (เฉลี่ย)	4.53	0.57	มากที่สุด	4.57	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณารายโรงเรียน พบว่า ครูมีสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด 3 โรงเรียน คือ ครูโรงเรียนบ้านไสบ่อ ($\bar{X} = 4.78$) โรงเรียนบ้านตะเคียนหลุบฟ้า ($\bar{X} = 4.76$) และโรงเรียนบ้านเหนือคลอง ($\bar{X} = 4.67$) และมีสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนหาดสำราญ ($\bar{X} = 4.47$) โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ ($\bar{X} = 4.43$) โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ ($\bar{X} = 4.42$) โรงเรียนบ้านบางหมาก ($\bar{X} = 4.42$) และโรงเรียนบ้านช่องหาร ($\bar{X} = 4.23$) ด้านการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณารายโรงเรียน พบว่า ครูมีทักษะการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นในระดับมากที่สุด 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านตะเคียนหลุบฟ้า ($\bar{X} = 4.81$) โรงเรียนบ้านไสบ่อ ($\bar{X} = 4.62$) โรงเรียนบ้านเหนือคลอง ($\bar{X} = 4.62$) โรงเรียนบ้านบางหมาก ($\bar{X} = 4.60$) และโรงเรียนหาดสำราญ ($\bar{X} = 4.53$) ครูมีทักษะการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นในระดับมาก 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ ($\bar{X} = 4.46$) โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ ($\bar{X} = 4.43$) โรงเรียนบ้านช่องหาร ($\bar{X} = 4.40$) ตามลำดับ

3.2 ประเมินความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนของนักเรียน

ตารางที่ 3 ความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนของนักเรียน

โรงเรียนเครือข่ายอุดมศึกษาที่เลี้ยง	ระดับความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียน							
	ดีเยี่ยม (คน)	ร้อยละ	ดี (คน)	ร้อยละ	ผ่าน เกณฑ์ (คน)	ร้อยละ	ไม่ผ่าน เกณฑ์ (คน)	ร้อยละ
โรงเรียนบ้านตะเคียนหลาบฟ้า	35	51.47	24	35.29	9	13.24	-	-
โรงเรียนบ้านไสบ่อ	38	66.67	18	31.58	1	1.75	-	-
โรงเรียนบ้านเหนือคลอง	44	74.58	15	25.42	-	-	-	-
โรงเรียนบ้านช่องหาร	51	64.56	20	25.32	8	10.13	-	-
โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่	47	61.04	26	33.77	4	5.19	-	-
โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่	15	62.50	9	37.50	-	-	-	-
โรงเรียนบ้านบางหมาก	55	80.88	10	14.71	3	4.41	-	-
โรงเรียนหาดสำราญ	59	86.76	9	13.24	-	-	-	-
รวม (500 คน)	344	68.80	131	26.20	25	5.00	-	

จากตารางที่ 3 แสดงว่า นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นมีความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนระดับดีเยี่ยม 344 คน คิดเป็นร้อยละ 68.80 ระดับดี 131 คน คิดเป็นร้อยละ 26.20 ระดับผ่านเกณฑ์ 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 และไม่มีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ เพื่อพิจารณารายโรงเรียน พบว่า โรงเรียนหาดสำราญ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียน ระดับดีเยี่ยมมากที่สุด คือ ร้อยละ 86.76 รองลงมา คือ โรงเรียนบ้านบางหมาก ร้อยละ 80.88 โรงเรียนบ้านเหนือคลอง ร้อยละ 74.58 โรงเรียนบ้านไสบ่อ ร้อยละ 66.67 โรงเรียนช่องหาร ร้อยละ 64.56 โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ ร้อยละ (62.50) โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ ร้อยละ 61.04 และโรงเรียนบ้านตะเคียนหลาบฟ้า ร้อยละ 51.47 ตามลำดับ

3.3 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยกำหนดเกณฑ์เฉลี่ยขั้นต่ำของแต่ละโรงเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ตารางที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	เกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ขั้นต่ำ (ร้อยละ)	คะแนนเฉลี่ยหลัง การจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ)	ความแตกต่างเทียบกับ เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยขั้นต่ำ
1.	โรงเรียนบ้านตะเคียนหลาบฟ้า	70	74.65	+ 4.65
2.	โรงเรียนบ้านไสบ่อ	70	76.65	+ 6.65
3.	โรงเรียนบ้านเหนือคลอง	70	80.84	+ 10.84
4.	โรงเรียนบ้านช่องหาร	70	82.27	+ 12.27
5.	โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่	70	90.11	+ 20.11
6.	โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่	70	91.38	+ 21.38
7.	โรงเรียนบ้านบางหมาก	70	85.38	+ 15.38
8.	โรงเรียนหาดสำราญ	70	84.94	+ 14.94



จากตารางที่ 4 แสดงว่านักเรียนทั้ง 8 โรงเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นมีคะแนนเพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดคือ คะแนนร้อยละ 70 โรงเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังร่วมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นสูงสุด คือ โรงเรียนบ้านไร่ใหญ่ (91.38) รองลงมา คือ โรงเรียนวัดทุ่งใหญ่ (ร้อยละ 90.11) โรงเรียนบ้านบางหมาก (ร้อยละ 85.38) โรงเรียนหาดสำราญ (ร้อยละ 84.94) โรงเรียนบ้านช่องหาร (ร้อยละ 82.27) โรงเรียนบ้านเหนือคลอง (ร้อยละ 80.84) โรงเรียนบ้านไสบ่อ (ร้อยละ 76.65) และโรงเรียนบ้านตะเคียนหลบฟ้า (ร้อยละ 74.65) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การลงนามความร่วมมือทางวิชาการ และร่วมวางแผนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก กิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมที่ 3 การนิเทศติดตาม Open Classroom และกิจกรรมที่ 4 การจัดกิจกรรม Symposium Open Learning

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ใช้โมเดล การบูรณาการท้องถิ่น Integrate Local Resources Model ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประเด็นและเป้าหมายการเรียนรู้ (Identify Driving Question and Learning Goals)

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนโครงการ (Project Planning)

ขั้นตอนที่ 3 การลงมือปฏิบัติและเก็บรวบรวมข้อมูล (Implementation and Data Collection)

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงาน (Product Creation)

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลงาน (Presentation of Work)

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและการสะท้อนคิด (Evaluation and Reflection)

โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทำให้ครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) และเมื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน พบว่า นักเรียนทุกโรงเรียนมีผลการประเมินทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนระดับดีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 80 และคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยขั้นต่ำร้อยละ 70

อภิปรายผล

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประเด็นที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ทรัพยากรในห้องเรียน การที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตรัง ประเมินสมรรถนะตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) เป็นเพราะครูยังยึดการสอนตามหนังสือเรียนหรือหนังสือจากสำนักพิมพ์ และครูคนเดียวสอนหลายวิชา จากการสอบถาม พบว่า ครูผู้สอนยังเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลักและเกรงว่าตนเองจะสอนไม่ครบตามเนื้อหาที่กำหนด ครูยังยึดติดการสอนแบบเดิม คือ การอธิบายและการทำแบบฝึกหัด อย่างไรก็ตาม ครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) การที่ครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะเพิ่มขึ้น เพราะต้องการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับ พระพัฒน์พล สิริสุวณโณ (เพชรไชย) และวิทยา ทองดี กล่าวว่า การพัฒนาตนเองช่วยให้ครูมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ทันสมัย เหมาะสมกับการสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม อีกทั้งยังส่งผลดีต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (พระพัฒน์พล สิริสุวณโณ (เพชรไชย) และวิทยา ทองดี, 2566) ครูจึงมีความต้องการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นและการพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ส่งเสริมสมรรถนะของครูโดยการลงนามความร่วมมือทางวิชาการและร่วมวางแผนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งองค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย กล่าวถึง ข้อดีของการลงนามความร่วมมือว่าเป็นการสร้างความตั้งใจและเป้าหมายร่วมกัน ก่อนจะลงมือทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน ลดความคลุมเครือและความขัดแย้ง ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย, 2564) การอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้ครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) การนิเทศติดตาม Open Classroom ทำให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาและปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายครูที่มีคุณภาพ ส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดีขึ้น สอดคล้องกับรายงานของ โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาคม เกี่ยวกับการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Open Class ที่พบว่า การใช้กระบวนการนิเทศแบบ Open Class ผู้รับการนิเทศมีความพึงพอใจในระดับดี และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น (โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาคม, 2565) และกิจกรรมสุดท้ายของโปรแกรม คือ กิจกรรม Symposium Open Learning เป็นการจัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเปิด เป็นการเปิดพื้นที่นวัตกรรมให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นครั้งนี้ ครูผู้สอนและนักเรียนแต่ละโรงเรียนนำนวัตกรรมการสร้างสรรคงานจากการเรียนการสอนมาปฏิบัติและขยายผลการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนอื่น ๆ

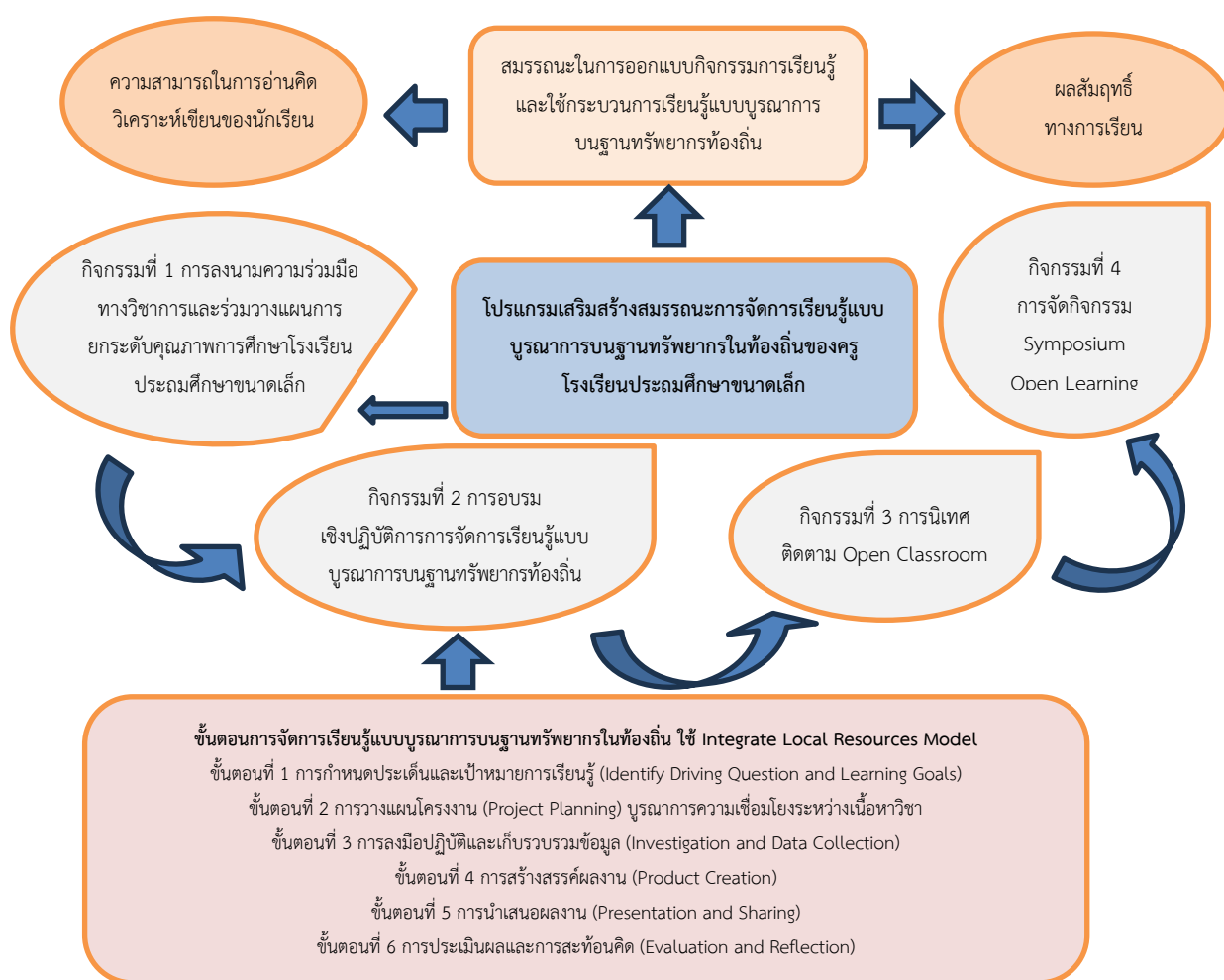
ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ใช้โมเดล Integrate Local Resources Model 6 ขั้นตอน ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดการบูรณาการซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา ผล กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นภารกิจที่ครูในยุคปฏิรูปการศึกษาทุกคนต้องปฏิบัติ การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร โดยนำความรู้มาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่เดียวกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นไปของโลก การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงสัมพันธ์และพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ลุ่มลึกสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียน เรียนรู้อย่างมีความหมาย (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2563) และสอดคล้องกับคำกล่าวของ ยูริดา คำปวน ที่ว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนของครูยุคใหม่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาสู่โลกอนาคตเป็นอย่างมาก ในศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันนี้ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้มากเท่าที่ตนอยากรู้ (ยูริดา คำปวน, 2560) ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา กล่าวถึงการดำเนินชีวิตในแต่ละวันว่าจำเป็นต้องใช้ความรู้พื้นฐานจากหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผสมผสานกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือ Experiential Learning Theory (ELT) (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2563) ส่วน Barnard, I. C. อธิบายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างจริงจังและมีสิ่งเร้าที่หลากหลายกว่าการบรรยายของครูจะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากขึ้น ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ตนเอง เนื่องจากประสบการณ์อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะมั่นใจได้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่การบูรณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวนซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยลำพังหรือเกิดขึ้นโดยกระบวนการกลุ่มจากการอภิปราย (Barnard, I. C., 1996) สอดคล้องกับแนวคิดของ Kolb, D. A. นักทฤษฎีการศึกษา ที่อธิบายว่าการสะท้อนมักก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ หรือ การดัดแปลงแนวคิดเชิงนามธรรมที่มีอยู่ ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองแล้ว (Abstract Conceptualization) การเรียนรู้จะไม่จบลงเพียงแค่การได้แนวคิดใหม่ แต่ผู้เรียนจะได้ลองใช้ความคิดกับบริบทรอบตัวของตัวเอง เพื่อดูว่าเกิดอะไรขึ้น (Active Experimentation) ซึ่งถ้าหากในอนาคต ผู้เรียนได้เข้าไปรับประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มเข้ามาอีก จะเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือทำจึงเป็นความท้าทายของการเรียนรู้ (Kolb, D. A., 1984) และการเชื่อมโยงเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และการเรียนรู้ที่ยังอยู่ในความสนใจของเด็ก ทำให้ครูสามารถนำเรื่องราวของทรัพยากรในท้องถิ่นพัฒนาทักษะชีวิตและพัฒนางานอาชีพได้

3. การประเมินผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ผลการประเมินว่าครูมีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน นักเรียนทุกโรงเรียนมีผลการประเมินทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระดับดีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาการอ่าน

คิดวิเคราะห์เขียนได้ สอดคล้องกับ ปิยะพร พิมพิศาล ที่พบว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ควรมีกระบวนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ดีขึ้น (ปิยะพร พิมพิศาล, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา กำแพงทิพย์ พบว่า การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเรื่อง “ป่าเขา ลำน้ำ วิถีชีวิต ชุมชนลุ่มน้ำเจียง” ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ปรีชา กำแพงทิพย์, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากงานวิจัยนี้ คือ โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ใช้โมเดลการบูรณาการท้องถิ่น Integrate Local Resources Model ซึ่งเป็นการพัฒนาสมรรถนะการเรียนการสอนให้ครูใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นตอบสนองต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปรากฏดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสามารถพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการจัดการเรียนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นและการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์และมีคุณภาพมากขึ้น หลักการของการบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจส่งเสริมและให้กำลังใจให้ครูสามารถปรับวิธีการเรียนเปลี่ยนวิธีสอนในการนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นไปใช้ ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นใช้เนื้อหาโดยผู้เรียนเลือกเรื่องที่ตนสนใจ ครูจึงต้องพิจารณาสาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความรู้เฉพาะของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระและการระบุสาระที่เหมาะสมกับระดับชั้นจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ เน้นการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนของแต่ละระดับชั้น ครูผู้สอนต้องทำการศึกษาค้นขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจ จนกระทั่งได้แนวคิด วิธีการที่สำคัญของขั้นตอนการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้และปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและตัวชี้วัด การวิจัยครั้งนี้จัดทำเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดตรัง ผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้สามารถได้ผลที่ขยายไปสู่บริบทที่กว้างขึ้น และการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรศึกษาตัวแปรตามอื่น ๆ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น หรือการพัฒนางานอาชีพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณงบประมาณสนับสนุนจากโครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณเงินแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 แผนงานพื้นฐานด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ผลผลิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2550). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธราธร รัตนนฤมิตร. (2565). PISA 2565' วิฤติการศึกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1103423>
- ปรีชา กำแพงทิพย์. (2563). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเรื่อง “ป่าเขา ลำน้ำ วิถีชีวิต ชุมชนลุ่ม. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 43(3), 125-137.
- ปิยะพร พิมพ์พิศาล. (2563). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- พระพัฒน์พล สิริสุวรรณ (เพชรไชย) และวิทยา ทองดี. (2566). การพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(1), 757-766.
- ยุวธิดา คำปวน. (2560). การบูรณาการ: เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารการบริหารและนิตเทศ การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 8(1), 25-38.
- โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยา. (2565). นวัตกรรมกรณีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Open Class ด้วยวงล้อแห่ง การพัฒนา PDSA โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยา. นนทบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2562). การบูรณาการเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.
- _____. (2563). Open Learning: การเรียนรู้แบบเปิด. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). แนวทางการพัฒนาและประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และ เขียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566 จาก https://academic.obec.go.th/images/document/1517565097_d_1.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิคจำกัด.
- องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย. (2564). คู่มือมาตรฐานการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง องค์การ สวนสัตว์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์กับ หน่วยงานภายในประเทศและหน่วยงานต่างประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.zoothailand.org/index.php>
- Barnard, I. C. (1996). The Functions of the Executive. England. London: Harvard Universit Press Cambridge.
- Gay, L. R. (1992). Educational Research: Competencies for Analysis and Application. (4th ed.). New York: Merrill/Macmillan.
- Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. New Jersey: Practice Hall.
- Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล*

FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF AN ONLINE DATABASE MODEL AT RAMKHAMHAENG UNIVERSITY LIBRARY FOR DIGITAL AGE

วัชร ณรงค์ฤทธิเดช

Vatchara Naronglitidach

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Central Library, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: Vatchara.best@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล รูปแบบการฝึกอบรม ความต้องการในการฝึกอบรม และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุคดิจิทัล 2) เปรียบเทียบความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทสมาชิก 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม และ 4) ศึกษาปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลต่อความต้องการในการฝึกอบรม และปัจจัยด้านความต้องการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ประชากร คือ สมาชิกผู้ให้บริการของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. 2567 กลุ่มตัวอย่างมี 273 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.969 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test ANOVA สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31 - 40 ปี รายได้เฉลี่ย 25,001 - 35,000 บาท และเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีความต้องการในการฝึกอบรม การพัฒนารูปแบบ และความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 2) ผู้ใช้บริการที่มีประเภทสมาชิกแตกต่างกันมีความต้องการในการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการในการฝึกอบรมกับรูปแบบการฝึกอบรม และรูปแบบในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ และความต้องการมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: รูปแบบการฝึกอบรม, ฐานข้อมูลออนไลน์, สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article presents a quantitative research study aimed to: 1) Examine personal factors, training formats, training needs, and satisfaction of users at the Central Library, Ramkhamhaeng University, in the digital era; 2) Compare the training needs of users classified by gender, age, education level, average monthly income, and membership type; 3) Investigate the relationships between training formats and training needs, as well as between training needs and satisfaction with training; and 4) Analyze the factors of training formats that affect training needs and the factors of training needs that influence user satisfaction. The population consisted of members who used the services of the Central Library, Ramkhamhaeng University, in 2024. The sample group included 273 respondents. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.969. Data analysis employed basic statistics such as percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics including t-test, ANOVA, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The results revealed that: 1) The majority of respondents were female, aged 31 - 40 years, with an average monthly income of 25,001 - 35,000 baht, and most were undergraduate students. Their training needs, development of online database training formats, and satisfaction with training were all at a high level. 2) Users with different membership types had significantly different training needs at the .05 level. 3) There were significant relationships between training formats and training needs, as well as between training needs and satisfaction, at the .01 level. and 4) Training format factors had significant effects on training needs at the .01 and .05 levels, and training needs significantly affected user satisfaction at the .01 level.

Keywords: Training Formats, Online Databases, Central Library of Ramkhamhaeng University, Digital Era

บทนำ

ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมความรู้มาโดยตลอด เป็นสถานที่ที่ผู้คนจากทุกสาขาอาชีพสามารถมาเรียนรู้และเติบโตได้ ในโลกยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ห้องสมุดจำเป็นต้องก้าวให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป (Hodonu-Wusu, J. O., 2025) เนื่องจากในยุคที่เปลี่ยนแปลงนี้ แนวคิดเกี่ยวกับห้องสมุดได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันผู้คนมีเวลาน้อยมาก และมีความเร่งรีบ ยุคอินเทอร์เน็ตได้จำกัดการใช้งานโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และอุปกรณ์ต่าง ๆ ทั่วโลก (Chaudhary, S. K., 2021) จากเดิม คือ ผู้ใช้บริการเดินทางมาห้องสมุดและค้นหาข้อมูลและเอกสารด้วยตนเอง แต่ปัจจุบันผู้ให้บริการสามารถสืบค้นสารสนเทศของห้องสมุดได้ในลักษณะออนไลน์จากบ้าน หอพัก มหาวิทยาลัยหรือสถานที่ทำงานได้อย่างง่าย (Ozkanal, B. et al., 2021)

ในปัจจุบันได้เป็นโลกแห่งยุคดิจิทัล (Rahmatullah, A. S. et al., 2022) ทุกคนสามารถอบรมผ่านทางออนไลน์ ดังนั้น การค้นหาข้อมูลนั้นไม่จำเป็นที่จะมาห้องสมุดเพียงอย่างเดียว นักศึกษา คณาจารย์หรือบุคลากรสามารถค้นคว้าได้จากทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งข้อมูลนั้นเชื่อมต่อบนโลกออนไลน์และสามารถค้นหาได้รวดเร็ว ผู้ให้บริการ



สามารถจัดรูปแบบการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงความต้องการในการฝึกอบรม ทำให้ผู้บริการเกิดความพึงพอใจในการฝึกอบรมและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการอบรมไปใช้ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ ทำให้งานออกมามีคุณภาพตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด (Ali, M. A. & Mughari, S., 2025); (Saidu, I. et al., 2023); (ทิพนทร ปาสนานำ และณัฐพัชร วงศ์ณัฐ, 2566)

จากปัญหาการค้นหาข้อมูลออนไลน์นั้น พบว่า นักศึกษาไม่สามารถหาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์ หรือ สารนิพนธ์ได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงนักศึกษาบางคนนั้นไม่ทราบแหล่งข้อมูลที่สามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ในส่วนคณาจารย์และบุคลากร จะต้องนำข้อมูลมาเขียนขอตำแหน่งทางวิชาการ เขียนตำราเรียน หรือทำคู่มือ ไม่สามารถหาบทความทางวิชาการที่มีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือได้ และการเผยแพร่บทความทางวิชาการ และการเขียนอ้างอิงที่เหมาะสม เพราะฉะนั้น ฐานข้อมูลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าหาบทความระดับชาติและนานาชาติที่มีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ และเผยแพร่บทความทางวิชาการ เพื่อให้ผลงานทางวิชาการได้มีการเผยแพร่ และอ้างอิงได้อย่างเหมาะสม (Ali, M. A. & Mughari, S., 2025); (Saidu, I. et al., 2023); (ณัฐธณิษฐ์ ศรีมาเสริม, 2565)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ โดยศึกษากลุ่มสมาชิกผู้บริการซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความต้องการสารสนเทศที่มีความทันสมัย ถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าการทำวิจัยและการสอน ซึ่งผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบพฤติกรรมการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัลให้ตรงกับความต้องการของผู้บริการซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพของงานบริการฐานข้อมูลออนไลน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคล รูปแบบการฝึกอบรม ความต้องการในการฝึกอบรม และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ประเภทของสมาชิก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม และ ความต้องการในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการฝึกอบรมที่ส่งผลความพึงพอใจของผู้บริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกผู้ใช้บริการของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปี พ.ศ. 2567 ประกอบด้วย นักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาระดับปริญญาโท นักศึกษาระดับปริญญาเอก บุคลากรของมหาวิทยาลัย และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 854 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 273 คน ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Yamane, T. และทำการสุ่มตัวอย่างโดยสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบ่งสัดส่วนตามประเภทบุคลากรในแต่ละชั้นภูมิ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาระดับปริญญาโท นักศึกษาระดับปริญญาเอก บุคลากรของมหาวิทยาลัย และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (Yamane, T., 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยการนำไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยหลังจากที่ได้ทำการปรับแก้ไขเนื้อหาแล้ว นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และด้านวิชาการตรวจสอบความเที่ยงตรง และความชัดเจนของภาษา โดยพิจารณาคัดขีความสอดคล้องกับคำนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อหาค่า IOC แล้วได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับสมาชิกผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคที่ได้ อยู่ที่ 0.969 (Cronbach, L. J., 1970) ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถึง คณบดีคณะต่าง ๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บด้วยตนเอง และเก็บข้อมูลออนไลน์ นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนก่อนนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ คือ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2) สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson's product-moment correlation, และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis-MRA)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล รูปแบบการฝึกอบรม ความต้องการในการฝึกอบรม และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล

1.1 กลุ่มตัวอย่างของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.10 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.30 ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 38.10 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001 - 35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.40 และประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 59.30



1.2 ความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) พบว่า ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.45$) ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ($\bar{X} = 4.39$) ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.39$) และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.39$)

1.3 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) พบว่า ด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ($\bar{X} = 4.52$) ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ($\bar{X} = 4.40$) และ ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ($\bar{X} = 4.29$)

1.4 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) พบว่า ด้านวิทยากร/ผู้ฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.52$) ด้านสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.47$) และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.46$)

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ จำแนกตามเพศ เป็นรายด้าน

ความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ	เพศ				t	p
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล	4.40	0.64	4.38	0.62	.160	.873
2. ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์	4.46	0.62	4.40	0.61	.256	.798
3. ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์	4.43	0.61	4.37	0.65	.723	.470
4. ด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์	4.41	0.65	4.38	0.65	.440	.660
รวม	4.42	0.60	4.40	0.60	.423	.673

*p < 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการโดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

2. เปรียบเทียบความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ประเภทของสมาชิก

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล จำแนกตามประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการ เป็นรายด้าน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล					
ระหว่างกลุ่ม	5.827	4	1.457	3.841*	.005
ภายในกลุ่ม	101.640	268	.349		
รวม	107.467	272			

*p < 0.05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล จำแนกตามประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการ เป็นรายด้าน (ต่อ)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์					
ระหว่างกลุ่ม	5.974	4	1.493	4.189*	.003
ภายในกลุ่ม	95.536	268	.356		
รวม	101.509	272			
ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์					
ระหว่างกลุ่ม	3.693	4	.923	2.296	.060
ภายในกลุ่ม	107.787	268	.402		
รวม	111.480	272			
ด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์					
ระหว่างกลุ่ม	6.460	4	1.615	4.024*	.003
ภายในกลุ่ม	107.575	268	.401		
รวม	114.035	272			
ภาพรวม					
ระหว่างกลุ่ม	5.307	4	1.327	3.918*	.004
ภายในกลุ่ม	90.749	268	.339		
รวม	96.056	272			

*p < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีประเภทของสมาชิก ผู้ใช้บริการต่างกัน ได้แก่ มีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการโดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ไม่แตกต่างกัน

ผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการคณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาเอก และคณาจารย์ กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการ คณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาเอก และคณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการ คณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาเอก และคณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการ ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีประเภทของสมาชิกผู้ให้บริการ คณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาโท และคณาจารย์ กับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ให้บริการ ด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ของรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม และ ความต้องการในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจของผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาแบบการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการฝึกอบรม

การพัฒนาแบบการฝึกอบรม ฐานข้อมูลออนไลน์	ความต้องการในการฝึกอบรม			
	ด้านแหล่งที่ทำให้ ทราบข้อมูล	ด้านวิธีการเรียนรู้ การใช้ข้อมูล ออนไลน์	ด้านวัตถุประสงค์ ในการใช้ฐานข้อมูล ออนไลน์	ด้านวิธีการใช้ ฐานข้อมูล ออนไลน์
ด้านการจัดการเรียนการสอน ฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.752**	.743**	.736**	.731**
ด้านสื่อการเรียนการสอน ฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.762**	.774**	.724**	.742**
ด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอน ฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.749**	.771**	.695**	.720**

** p < .01

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนาแบบการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ความสัมพันธ์กับ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ในระดับสูงที่ 0.752 0.762 และ 0.749 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ความสัมพันธ์กับ ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ในระดับสูงที่ 0.743 0.774 และ 0.771 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ความสัมพันธ์กับ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ในระดับสูงที่ 0.736 0.724 และ 0.695 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ความสัมพันธ์กับ ด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ในระดับสูงที่ 0.731 0.742 และ 0.720 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการในการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรม

ความต้องการในการฝึกอบรม	ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรม		
	ด้านวิทยากร/ ผู้ฝึกอบรม	ด้านสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก	ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์
ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล	.744**	.825**	.829**
ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์	.741**	.795**	.875**
ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์	.714**	.736**	.863**
ด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์	.718**	.738**	.814**

** $p < .01$

จากตารางที่ 4 พบว่า ความต้องการในการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

1. ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ความสัมพันธ์กับด้านวิทยากร ผู้ฝึกอบรม ในระดับสูงที่ 0.744 0.741 0.714 และ 0.718 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล มีความสัมพันธ์กับด้านสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก ในระดับสูงมากที่ 0.825 (มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01) ส่วนด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ความสัมพันธ์กับด้านสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก ในระดับสูงที่ 0.795 0.736 และ 0.738 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ ในระดับสูงมากที่ 0.829 0.875 0.863 และ 0.814 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการฝึกอบรมที่ส่งผลความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อใช้ทำนายความต้องการในการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจัยทำนาย	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย		SE	t	p value
	b	Beta			
1. ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.189	.174	.079	2.404	.017*
2. ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.409	.389	.059	6.886	.000**
3. ด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์	.394	.363	.062	6.377	.000**

$R = .854$, $R^2 = .729$, Adjusted $R^2 = .726$, $F = 240.742$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต้องการในการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต้องการในการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรสามารถอธิบายความต้องการในการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ร้อยละ 72.60

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อใช้ทำนายความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจัยทำนาย	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย		SE	t	p value
	b	Beta			
1. ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล	.296	.342	.058	5.080	.000**
2. ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์	.232	.280	.044	5.288	.000**
3. ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์	.262	.311	.056	4.698	.000**

R = .885, R² = 0.783, Adjusted R² = 0.780, F = 323.119

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรสามารถอธิบายความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ร้อยละ 78.00

อภิปรายผล

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของผู้ใช้บริการ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัลสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับของรูปแบบการฝึกอบรม ระดับของความต้องการในการฝึกอบรม และระดับของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่โลกยุคดิจิทัล

ผู้ให้บริการสำนักหอสมุดกลางมีรูปแบบการฝึกอบรม ความต้องการในการฝึกอบรม และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง สอดคล้องงานวิจัยของ Ali, M. A. & Mughari, S., Saidu, I. et al., ทิพเนตร ปาसान่า และณัฐพัชร์ วงศ์ณัฐรัฐ ในการค้นหาข้อมูลนั้นไม่จำเป็นที่จะมาห้องสมุดเพียงอย่างเดียว นักศึกษา คณาจารย์หรือบุคลากร สามารถค้นคว้าได้จากทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งข้อมูลนั้นเชื่อมต่อบนโลกออนไลน์และสามารถค้นหาได้รวดเร็ว (Ali, M. A. & Mughari, S., 2025); (Saidu, I. et al., 2023); (ทิพเนตร ปาसान่า และณัฐพัชร์ วงศ์ณัฐรัฐ, 2566)

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทของสมาชิก อภิปรายได้ดังต่อไปนี้

ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีความต้องการในการฝึกอบรมโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล แก้วขี้ม และคณะ พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกันมีรูปแบบการพัฒนาการฝึกอบรมที่ส่งผลต่อ ความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรสายสนับสนุนไม่แตกต่างกัน (นฤมล แก้วขี้ม และคณะ, 2563) และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อีรวดี ยิงมี และมณฑลชัย โปลังศิริ พบว่า บุคลากรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรไม่แตกต่างกัน (อีรวดี ยิงมี และมณฑลชัย โปลังศิริ, 2562)

ส่วนผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีประเภทของสมาชิกแตกต่างกัน มีความ ต้องการในการฝึกอบรมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ อรกัญญา เมธา พบว่า ผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีสถานภาพที่ต่างกันจะมีความต้องการต่อการใช้บริการ ห้องสมุดไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีผู้ใช้บริการที่เป็นนักศึกษาระดับ ปริญญาเอกเป็นจำนวนมากที่มีความต้องการฝึกอบรมจะเน้นไปที่การวิจัยขั้นสูงและการเข้าถึงฐานข้อมูลเฉพาะทาง จึงมีความต้องการในการฝึกอบรมโดยภาพรวมแตกต่างกัน (อรกัญญา เมธา, 2562)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการ ฝึกอบรมกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.1 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ford, J. K. et al. ความสัมพันธ์ของการประเมินผลลัพธ์ความต้องการฝึกอบรมและ แนวทางการเลือกวิธีการฝึกอบรม (Training Methods) ที่นำไปสู่การถ่ายโอนทักษะ โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง (Ford, J. K. et al., 2022)

3.2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ พบว่า ความต้องการในการฝึกอบรมในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยภาพรวม อยู่ระดับสูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Srinivasan, S. & George, R. W. พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรม กับความพึงพอใจของลูกค้าในอุตสาหกรรมบริการ โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง (Srinivasan, S. & George, R. W., 2024)

4. ปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการฝึกอบรม ที่ส่งผลความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

4.1 ผลการศึกษาปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลความต้องการในการฝึกอบรม พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ด้านแบบ วัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต้องการในการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของ ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Hetiancheng, Z. พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมหลากหลายส่งผลต่อประสิทธิผลของการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Hetiancheng, Z., 2024)



4.2 ผลการศึกษาความต้องการในการฝึกอบรมที่ส่งผลความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ พบว่า ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการฝึกอบรมฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Srinivasan, S. & George, R. W. พบว่า การฝึกอบรมส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในอุตสาหกรรมบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Srinivasan, S. & George, R. W., 2024)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า 1) กลุ่มตัวอย่างของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.10 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.30 ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 38.10 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001 - 35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.40 และประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 59.30 โดยความต้องการในการฝึกอบรม การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ อยู่ในระดับมาก 2) ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีประเภทของสมาชิกผู้ใช้บริการต่างกัน มีความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ใช้บริการโดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ และด้านวิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความต้องการในการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน 3) ความสัมพันธ์ของรูปแบบการฝึกอบรมกับความต้องการในการฝึกอบรม และความต้องการในการฝึกอบรมกับความพึงพอใจ อยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ปัจจัยด้านรูปแบบการฝึกอบรมใดบ้างที่ส่งผลความต้องการในการฝึกอบรมเพียงตัวแปร 2 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อความต้องการในการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และด้านแบบวัดผลสัมฤทธิ์การสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ และมี 1 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อความต้องการในการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนฐานข้อมูลผ่านออนไลน์ ได้ร้อยละ 72.60 และปัจจัยด้านความต้องการในการฝึกอบรมใดบ้างที่ส่งผลความพึงพอใจ เพียงตัวแปร 3 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อความต้องการในการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านแหล่งที่ทำให้ทราบข้อมูล ด้านวิธีการเรียนรู้การใช้ข้อมูลออนไลน์ และด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ได้ ร้อยละ 78.00 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ห้องสมุดควรทำวิดีโอสอน หรือบทเรียนออนไลน์ สำหรับการค้นหาข้อมูล เพื่อให้ทุกคน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และ 2) ห้องสมุดควรจัดทำคู่มือการค้นหาข้อมูลที่อ่านง่าย ให้ผู้ใช้บริการสามารถศึกษาเองได้ และต้องมีช่องทางให้สอบถามปัญหาหรือขอความช่วยเหลือ ในการทำวิจัยครั้งถัดไป ควรศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจาก งบประมาณรายจ่ายจากรายได้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเภทมหาวิทยาลัย โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา งบประมาณประจำปี 2567

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐณิชา ศรีมาเสริม. (2565). ความรู้ความเข้าใจในการสืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลออนไลน์ของอาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารนิเทศสยามปริทัศน์, 21(2), 159-178.
- ทิพนทร ปาสนานำ และณัฐพัชร์ วงศ์ณัฐ. (2566). การสืบค้นข้อมูลและการนำไปใช้. วารสารการบริหารการปกครอง และนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(3), 307-324.
- ธีรวดี ยี่มี และมงคลชัย โพธิ์ศิริ. (2562). ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นฤมล แก้วขี้ม และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาการฝึกอบรมที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากร สายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 11(1), 177-186.
- อรกัญญา เมธา. (2562). การศึกษาความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ali, M. A. & Mughari, S. (2025). Effect of AI literacy on online information search competencies among medical students in Pakistan. *Information Development*, 41(3), 811-824.
- Chaudhary, S. K. (2021). Due to the internet, people's fascination with the library has decreased. *Business Studies Journal*, 13(5), 1-4.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- Ford, J. K. et al. (2022). Understanding the outcomes of training to improve employee mental health: A novel framework for training transfer and effectiveness evaluation. *International Journal of Training and Development*, 26(1), 1-17.
- Hetiancheng, Z. (2024). Factors affecting the performance of employees in small and medium-sized enterprises in Xi'an, Shaanxi Province. In the dissertation of Doctor of Business Administration. Siam University.
- Hodonu-Wusu, J. O. (2025). The rise of artificial intelligence in libraries: the ethical and equitable methodologies, and prospects for empowering library users. *AI Ethics*, 5(1), 755-765.
- Ozkanal, B. et al. (2021). Online information searching strategies of open and distance learners: Anadolu University Sample. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 22(3), 163-176.
- Rahmatullah, A. S. et al. (2022). Digital era 4.0: The contribution to education and student psychology. *Linguistics and Culture Review*, 6(3), 89-107.

- Saidu, I. et al. (2023). Application of online information search skills for retrieval of online information resources among selected academics of federal college of education. *Samaru Journal of Information Studies*, 23(2), 119-131.
- Srinivasan, S. & George, R. W. (2024). The impact of employee training and development on Educational Administration: Theory and Practice, 30(5), 3134-3138.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์
สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง*

THE DEVELOPMENT OF INDICATORS AND EVALUATION CRITERIA OF
COMPETENCY IN MATHEMATICAL PROOFS FOR PRE-SERVICE MATHEMATICS
TEACHERS BY USING THE MODIFIED DELPHI TECHNIQUE

สมพล พวงสัน*, ขวัญ เพียชัย, สุกัญญา หะยีสานและ, เอนก จันทร์จรูญ

Sompon Puangsun*, Khawn Piasai, Sukanya Hajisalah, Anek Janjaroon

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Science, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sompon.ps@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง จำนวน 3 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ มัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ใน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 1.1 เขียนจำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ ตัวชี้วัด 1.2 เขียนแสดงโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ และตัวชี้วัด 1.3 เขียนแสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ องค์ประกอบที่ 2 การแสดงผลทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 2.1 เขียนอ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ และตัวชี้วัด 2.2 เขียนแสดงผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ และองค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 3.1 เขียนคำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อย่างสื่อความได้ และตัวชี้วัด 3.2 เขียนเรียบเรียงภาษาในการพิสูจน์อย่างเหมาะสมได้ พร้อมด้วยเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 5.00 (เหมาะสมมากที่สุด) และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์เท่ากับ 0.00 (สอดคล้องกันสูงมาก) ส่วนเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัดมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ถึง 5.00 (เหมาะสมมากถึงมากที่สุด) และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ตั้งแต่ 0.00 ถึง 1.00 (สอดคล้องกันสูงถึงสูงมาก) โดยทุกตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัดผ่านฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

คำสำคัญ: สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์, ตัวชี้วัด, เกณฑ์การประเมิน, เทคนิคเดลฟาย

Abstract

This research aimed to develop indicators and evaluation criteria of competency in mathematical proofs for pre-service mathematics teachers by the modified Delphi technique. This research is mixed-methods research. The sample consisted of 17 experts, which was obtained by purposive sampling. The research instruments were three questionnaires for the modified Delphi technique. The statistics used in this research included frequency, percentages, medians, and interquartile ranges. The results of the research revealed that competency in mathematical proofs for pre-service mathematics teachers consists of seven indicators in three components. The first component, problem-solving in mathematical proofs, consisted of Indicator 1.1 Able to write a classification of what is given and what must be proved; Indicator 1.2 Able to write a proof structure for what must be proved; and Indicator 1.3 Able to write a step-by-step proof that leads to a conclusion. The second component, mathematical reasoning, consisted of Indicator 2.1 Able to write, referring to the given statements or the assumptions in proving; and Indicator 2.2 Able to write, giving reasons for proving by mathematical structures. And the third component, mathematical communication, consisted of Indicator 3.1 Ability to write mathematical terms and symbols meaningfully; and Indicator 3.2 Ability to write languages appropriately in proof. Additionally, there were evaluation criteria for each indicator. Each indicator has a median of 5.00 (most appropriate) and an interquartile range of 0.00 (very high consistency). The evaluation criteria for each indicator have a median of 4.00 to 5.00 (very appropriate to most appropriate) and an interquartile range of 0.00 to 1.00 (high consistency to very high consistency). Moreover, all indicators and evaluation criteria for each indicator have passed the consensus of the expert group.

Keywords: Mathematical Proof Competency, Indicator, Evaluation Criteria, Delphi Technique

บทนำ

การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์เป็นการแสดงการให้เหตุผลแบบนิรนัยอย่างสมเหตุสมผลโดยการใช้ข้อเท็จจริงที่ยอมรับมาแล้วและข้อมูลที่กำหนดเป็นข้ออ้าง แล้วใช้รูปแบบของการให้เหตุผลนำไปสู่ผลสรุปที่ต้องการ (ยุพิน พิพิธกุล และปรีชา เนาว่าเย็นผล, 2562) ซึ่งสัมพันธ์กับโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ประกอบด้วย พจน์อนิยาม พจน์นิยาม สัจพจน์ และทฤษฎีบท (ปรารธนา ใจผ่อง, 2562) การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ (Tsamir, P. et al., 2009) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาคณิตศาสตร์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เพื่อใช้ทั้งในการศึกษารายวิชาทางการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ และการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป แต่นักศึกษาคณิตศาสตร์ยังคงประสบกับปัญหาในการเขียนพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (สมพล พวงสั้น และคณะ, 2567)

สมรรถนะเป็นความสามารถของบุคคลในระดับที่สามารถปฏิบัติงานใดงานหนึ่งได้สำเร็จ โดยใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติหรือคุณลักษณะที่ตนมีอยู่ ซึ่งสมรรถนะในบริบททางการศึกษาสามารถจำแนกได้เป็นสมรรถนะหลัก และสมรรถนะเฉพาะ โดยสมรรถนะหลักมีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้น แก่ผู้เรียนได้ในวิชาที่หลากหลาย ส่วนสมรรถนะเฉพาะเป็นสมรรถนะเฉพาะวิชาหรือสาขาวิชาซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการ จัดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการผลิตบัณฑิตครูคณิตศาสตร์ ของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามหลักสูตรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ของกลุ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏ จะพบว่า สมรรถนะหนึ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ คือ สมรรถนะ ที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ต้องการให้นักศึกษาครูคณิตศาสตร์สามารถอธิบาย หลักการ บทนิยาม และทฤษฎีบททางคณิตศาสตร์ได้ รวมถึงสามารถพิสูจน์และให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ได้ (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์, 2562) ซึ่งสมรรถนะนี้จะเป็นสมรรถนะเฉพาะของนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนฐานสมรรถนะไม่ว่าจะเป็นสมรรถนะหลักหรือสมรรถนะเฉพาะ จำเป็นต้องศึกษา และสังเคราะห์ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะนั้นให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมหรือพัฒนา สมรรถนะนั้นให้มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ คือ สมรรถนะเป็นฐาน ผสานตัวชี้วัด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจหรือลงข้อสรุปในเรื่องใด เรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบซึ่งปราศจากการเผชิญหน้าโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ด้วยวิธีการรวบรวมและสอบถาม ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2560) ดังนั้นเทคนิคนี้จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีอิสระ ในการตอบหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกัน โดยไม่ถูกรบกวนด้วยกระบวนการกลุ่ม (บุญมี พันธุ์ไทย, 2565) เทคนิคเดลฟายถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านการศึกษาทั้งในการสร้างแนวทางการจัดการศึกษา กำหนดมาตรฐาน การศึกษา และทำนายแนวโน้มทางการศึกษา (Green, R. A., 2014) รวมถึงนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินของการปฏิบัติงานหรือสมรรถนะในบริบทต่าง ๆ ดังเช่น การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการ ออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (มินตรา นามมูลตรี และรัชนิวรรณ ตั้งภักดี, 2563) และในปัจจุบันได้มีการปรับกระบวนการของเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิมเพื่อลดข้อจำกัดในหลายแนวทาง เช่น การใช้แบบสอบถามปลายปิดหรือการใช้การสัมภาษณ์แทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก การใช้ คอมพิวเตอร์เป็นฐานโดยใช้ระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ส่งไฟล์แบบสอบถามไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ซึ่งเรียก เทคนิคเดลฟายที่มีการปรับกระบวนการตามแนวทางเหล่านี้ว่า เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (ชัชวาล ทัชชีวัต, 2553)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะ การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการ วัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ รวมถึงเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ต่อไป อนึ่ง การวิจัยนี้ดำเนินการด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง ซึ่งจะได้ข้อมูลที่เป็นพระชนะและฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ



ที่มีประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนรู้การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จึงทำให้ผลของการพัฒนามีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเอกสารและเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) เป็นผู้มีความรู้หรือประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ หรือมีความรู้หรือประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์และดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางด้านคณิตศาสตร์ขึ้นไป 2) มีประสบการณ์การสอนในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป และ 3) มีประสบการณ์การสอนรายวิชา หลักการทางคณิตศาสตร์ หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับปริญญาตรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติครบตามที่กำหนดไว้ จำนวน 17 คน ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมสำหรับเทคนิคเดลฟาย (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2560) ได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 1 มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงต่อตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาในแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินของตัวชี้วัดนั้นว่า เห็นด้วย เห็นด้วยโดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หรือไม่เห็นด้วยโดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 2) แบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความเหมาะสมของแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) ด้วยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง ซึ่งแบบสอบถามรอบนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของระดับความเหมาะสม 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด (ระดับ 5) มาก (ระดับ 4) ปานกลาง (ระดับ 3) น้อย (ระดับ 2) และน้อยที่สุด (ระดับ 1) และ 3) แบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 3 มีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงพิจารณายืนยันระดับความเหมาะสมของแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) จากการตอบแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 ซึ่งแบบสอบถามรอบนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเช่นเดียวกับ

แบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 โดยเพิ่มตำแหน่งของระดับความเหมาะสมที่ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นตอบไว้ในแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 และแสดงข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติจากการตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ประกอบด้วย ตำแหน่งของมัธยฐานและขอบเขตพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตอบคำถามเดิมของตนเองเทียบกับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านสามารถเปลี่ยนแปลงคำตอบจากเดิมหรือยืนยันคำตอบเดิมของตนเอง ทั้งนี้ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเสนอต่อคณาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท รวมถึงได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางด้านสถิติและการประเมินผลทางการศึกษา พบว่าแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง จำนวน 3 ฉบับ มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมโดยรวม เท่ากับ 4.67 4.73 และ 4.87 ตามลำดับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยามของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์และนิยามของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ซึ่งใช้เป็นข้อตกลงเบื้องต้นด้านความหมายในการศึกษานี้ แล้วสังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์

3.2 ผู้วิจัยติดต่อและประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ จำนวน 17 คน พร้อมส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง

3.3 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงแต่ละรอบในรูปของไฟล์ข้อมูลผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน โดยกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและส่งกลับในแต่ละรอบของเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงภายในระยะเวลา 7 วัน ผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

3.4 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลการตอบกลับของแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงในแต่ละรอบเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรอบของเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้ความถี่และร้อยละ รวมถึงการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้มัธยฐาน (Median: Med) และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range: IQR) ของความเหมาะสมในแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด รวมถึงการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

4.3 แปลผลความเหมาะสมและความสอดคล้องกันของแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 3 ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2 (พิชามญช์ กาหลง, 2564) และพิจารณาเกณฑ์ฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับแต่ละตัวชี้วัดและเกณฑ์



การประเมินของตัวชี้วัด คือ ต้องมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.50 จึงจะถือว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ (ฉันทนา ปาปดธา, 2563)

ตารางที่ 1 การแปลผลความเหมาะสมจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

มัธยฐาน (Med)	การแปลผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
น้อยกว่า 1.50	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นเหมาะสมน้อยที่สุด
1.50 - 2.49	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นเหมาะสมน้อย
2.50 - 3.49	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นเหมาะสมปานกลาง
3.50 - 4.49	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นเหมาะสมมาก
ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นเหมาะสมมากที่สุด

ตารางที่ 2 การแปลผลความสอดคล้องจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR)	การแปลผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
0.00 - 0.99	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นสอดคล้องกันสูงมาก
1.00 - 1.99	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นสอดคล้องกันสูง
2.00 - 2.99	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นสอดคล้องกันต่ำ
ตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในรายการนั้นไม่สอดคล้องกัน

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ กำหนดนิยามของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นการแสดงการอ้างเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดข้อสรุปที่ต้องการด้วยการใช้ข้อมูลที่กำหนดให้ ข้อสมมติ บทนิยาม สัจพจน์ หรือทฤษฎีบทที่ได้รับการพิสูจน์มาก่อนอย่างสมเหตุสมผล และกำหนดนิยามของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาครูคณิตศาสตร์เป็นความสามารถของนักศึกษาในการเขียนพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ได้จนประสบความสำเร็จ เมื่อพบกับเนื้อหาใหม่หรือเนื้อหาที่ซับซ้อนขึ้นในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ทักษะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ และคุณลักษณะที่มีอยู่ในตนเอง ส่วนผลการสังเคราะห์เอกสารเพื่อจัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 1.1 เขียนจำแนกสิ่งที่กำหนดให้ และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้	0 คะแนน	ไม่จำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ <u>หรือ</u> จำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง
	1 คะแนน	จำแนกสิ่งที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง แต่จำแนกสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง <u>หรือ</u> จำแนกสิ่งที่กำหนดให้ไม่ถูกต้อง แต่จำแนกสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้อง
	2 คะแนน	จำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้องอย่างครบถ้วน

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) (ต่อ)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
ตัวชี้วัด 1.2 เขียนระบุโครงสร้างการพิสูจน์ ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้	0 คะแนน	ไม่มีการระบุโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ <u>หรือ</u> มีการระบุโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง
	1 คะแนน	มีการระบุโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้อง แต่ยังไม่ครบถ้วน
	2 คะแนน	มีการระบุโครงสร้างการพิสูจน์ได้ถูกต้องอย่างครบถ้วน
ตัวชี้วัด 1.3 เขียนแสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุป อย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้	0 คะแนน	ไม่แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุป <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปไม่ถูกต้อง <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้เพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องเป็นบางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	4 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	6 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 2.1 เขียนอ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้หรือ ข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้	0 คะแนน	ไม่อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ <u>หรือ</u> อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้อง เพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	ใช้สิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้องเป็นบางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	ใช้สิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	3 คะแนน	ใช้สิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้องครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
ตัวชี้วัด 2.2 เขียนระบุเหตุผลประกอบการ พิสูจน์ด้วยโครงสร้างทาง คณิตศาสตร์ได้	0 คะแนน	ไม่ระบุเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ <u>หรือ</u> ระบุเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้เพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	ระบุเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องเพียง บางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	ระบุเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	3 คะแนน	ระบุเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องอย่าง ครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)



ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) (ต่อ)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 3.1 เขียนคำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อย่างสื่อความได้	0 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้ไม่ส่วนใหญ่ (หรือน้อยกว่าร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้เป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้อย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
ตัวชี้วัด 3.2 เขียนเรียบเรียงภาษาอย่างเหมาะสมได้	0 คะแนน	เรียบเรียงภาษาอย่างเหมาะสมได้ไม่ส่วนใหญ่ (หรือน้อยกว่าร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	เรียบเรียงภาษาอย่างเหมาะสมได้เป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 70 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	เรียบเรียงภาษาอย่างเหมาะสมได้อย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่า ตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) มีทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด ใน 3 องค์ประกอบ ซึ่งในแต่ละตัวชี้วัดมีเกณฑ์การประเมินเป็น 3 ระดับและ 4 ระดับ และมีผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 1 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 1

ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน ของสมรรถนะการพิสูจน์ทาง คณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง)	จำนวน (ร้อยละ)			
	เห็นด้วย			ไม่เห็นด้วย โดยมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	ไม่มีข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม	มีข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม	รวม	
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์				
ตัวชี้วัด 1.1	16 (94.12)	1 (5.88)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.1	9 (52.94)	6 (35.29)	15 (88.24)	2 (11.76)
ตัวชี้วัด 1.2	11 (64.71)	6 (35.29)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.2	13 (76.47)	4 (23.53)	17 (100.00)	0 (0.00)
ตัวชี้วัด 1.3	14 (82.35)	3 (17.65)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.3	8 (47.06)	7 (41.18)	15 (88.24)	2 (11.76)
องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์				
ตัวชี้วัด 2.1	16 (94.12)	1 (5.88)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 2.1	6 (35.29)	8 (47.06)	14 (82.35)	3 (17.65)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน ของสมรรถนะการพิสูจน์ทาง คณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง)	จำนวน (ร้อยละ)			
	เห็นด้วย			ไม่เห็นด้วย โดยมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	ไม่มีข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม	มีข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม	รวม	
ตัวชี้วัด 2.2	14 (82.35)	3 (17.65)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 2.2	9 (52.94)	6 (35.29)	15 (88.24)	2 (11.76)
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์				
ตัวชี้วัด 3.1	15 (88.24)	2 (11.76)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 3.1	4 (23.53)	11 (64.71)	15 (88.24)	2 (11.76)
ตัวชี้วัด 3.2	15 (88.24)	2 (11.76)	17 (100.00)	0 (0.00)
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 3.3	3 (17.65)	11 (64.71)	14 (82.35)	3 (17.65)

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่า แต่ละตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) มีผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยรวม จำนวน 17 คน (ร้อยละ 100.00) ซึ่งเห็นด้วยโดยไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจำนวน 11 - 16 คน (ร้อยละ 64.71 - 94.12) ส่วนเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับร่าง) มีผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วย รวมจำนวน 14 - 17 คน (ร้อยละ 82.35-100.00) แต่เห็นด้วยโดยไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจำนวน 3 - 13 คน (ร้อยละ 17.65 - 76.47) ทั้งนี้มีประเด็นหลักจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ การใช้คำในตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน การกำหนดระดับและร้อยละของเกณฑ์การประเมิน ซึ่งมีผลการปรับปรุงตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 1.1	0 คะแนน	ไม่จำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์
เขียนจำแนกสิ่งที่กำหนดให้		หรือจำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง
และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้	1 คะแนน	จำแนกสิ่งที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง แต่จำแนกสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง
		หรือจำแนกสิ่งที่กำหนดให้ไม่ถูกต้อง แต่จำแนกสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้อง
	2 คะแนน	จำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้อง
ตัวชี้วัด 1.2	0 คะแนน	ไม่แสดงโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์
เขียนแสดงโครงสร้างการพิสูจน์		หรือแสดงโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ไม่ถูกต้อง
ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้	1 คะแนน	แสดงโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ถูกต้อง แต่ยังไม่ครบถ้วน
	2 คะแนน	แสดงโครงสร้างการพิสูจน์ได้ถูกต้องครบถ้วน



ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) (ต่อ)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
ตัวชี้วัด 1.3 เขียนแสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุป อย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้	แนวทางที่ 1	
	0 คะแนน	ไม่แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุป <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปไม่ถูกต้อง <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องเพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 30 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องเป็นบางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 59 ของทั้งหมด)
	4 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 89 ของทั้งหมด)
	6 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องอย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
	แนวทางที่ 2	
	0 คะแนน	ไม่แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุป <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปไม่ถูกต้อง <u>หรือ</u> แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 15 ของทั้งหมด
	1 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 15 ถึง ร้อยละ 29 ของทั้งหมด
	2 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 30 ถึง ร้อยละ 44 ของทั้งหมด
	3 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 45 ถึง ร้อยละ 59 ของทั้งหมด
	4 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึง ร้อยละ 74 ของทั้งหมด
	5 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 75 ถึง ร้อยละ 89 ของทั้งหมด
	6 คะแนน	แสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 90 ของ ทั้งหมด
องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 2.1 เขียนอ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้หรือ ข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้	0 คะแนน	ไม่อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ <u>หรือ</u> อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้อง เพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 30 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้องเป็น บางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 59 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ถูกต้องเป็นส่วน ใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 89 ของทั้งหมด)

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) (ต่อ)

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด	
	ระดับ	คำอธิบาย
ตัวชี้วัด 2.2 เขียนแสดงเหตุผลประกอบการ พิสูจน์ด้วยโครงสร้างทาง คณิตศาสตร์ได้	3 คะแนน	อ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้และ/หรือข้อสมมติประกอบ การพิสูจน์ได้ถูกต้องอย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด) <u>หมายเหตุ</u> กรณีสิ่งที่กำหนดให้หรือข้อสมมติมีอ้างอิงน้อยกว่า 3 จุด จะใช้จำนวนการอ้างอิงของสิ่งที่กำหนดให้หรือข้อสมมติเป็นระดับคะแนน
	0 คะแนน	ไม่แสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ หรือแสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้เพียงเล็กน้อย (หรือน้อยกว่าร้อยละ 30 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	แสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องเพียงบางส่วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 59 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	แสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 89 ของทั้งหมด)
	3 คะแนน	แสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องอย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์		
ตัวชี้วัด 3.1 เขียนคำศัพท์และสัญลักษณ์ทาง คณิตศาสตร์อย่างสื่อความได้	0 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้ไม่ส่วนใหญ่ (หรือน้อยกว่าร้อยละ 60 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้เป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 89 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	ใช้คำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์สื่อความได้อย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)
ตัวชี้วัด 3.2 เขียนเรียบเรียงภาษา ในการพิสูจน์อย่างเหมาะสมได้	0 คะแนน	เรียบเรียงภาษาในการพิสูจน์เหมาะสมได้ไม่ส่วนใหญ่ (หรือน้อยกว่าร้อยละ 60 ของทั้งหมด)
	1 คะแนน	เรียบเรียงภาษาในการพิสูจน์เหมาะสมได้เป็นส่วนใหญ่ (หรือตั้งแต่ร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 89 ของทั้งหมด)
	2 คะแนน	เรียบเรียงภาษาในการพิสูจน์เหมาะสมได้อย่างครบถ้วน (หรือตั้งแต่ร้อยละ 90 ของทั้งหมด)

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่า ตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) มีทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด ใน 3 องค์ประกอบ ซึ่งในแต่ละตัวชี้วัดมีเกณฑ์การประเมินเป็น 3 ระดับและ 4 ระดับ เช่นเดียวกับในฉบับร่าง ยกเว้นเกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.3 มีการนำเสนอแนวทางของเกณฑ์การประเมินเป็น 7 ระดับ และมีผลการประเมินความเหมาะสมของตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ดังตารางต่อไปนี้



ตารางที่ 6 ความเหมาะสมของตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง รอบที่ 2 และรอบที่ 3

ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง)	รอบที่ 2		รอบที่ 3		การแปลผล	การแปลผล
	Med	IQR	Med	IQR	ความเหมาะสม	ความสอดคล้อง
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์						
ตัวชี้วัด 1.1	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.1	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
ตัวชี้วัด 1.2	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.2	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
ตัวชี้วัด 1.3	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 1.3						
- แนวทางที่ 1	4.00	1.00	4.00	1.00	มาก	สูง
- แนวทางที่ 2	5.00	1.00	5.00	1.00	มากที่สุด	สูง
องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์						
ตัวชี้วัด 2.1	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 2.1	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
ตัวชี้วัด 2.2	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 2.2	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์						
ตัวชี้วัด 3.1	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 3.1	5.00	1.00	5.00	1.00	มากที่สุด	สูง
ตัวชี้วัด 3.2	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด	สูงมาก
เกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัด 3.2	5.00	1.00	5.00	1.00	มากที่สุด	สูง

จากตารางที่ 6 จะเห็นว่า ทุกตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) มีค่ามัธยฐานเท่ากับ 5.00 (เหมาะสมมากที่สุด) และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์เท่ากับ 0.00 (สอดคล้องกันสูงมาก) ส่วนเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัดมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ถึง 5.00 (เหมาะสมมากถึงมากที่สุด) และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ตั้งแต่ 0.00 ถึง 1.00 (สอดคล้องกันสูงถึงสูงมาก) โดยทุกตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัดผ่านฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยไม่มีประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับทุกตัวชี้วัด แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับการกำหนดเป็นช่วงร้อยละของเกณฑ์ประเมินในบางตัวชี้วัด การนำเกณฑ์ประเมินของตัวชี้วัด 1.3 ไปใช้กับข้อความทางคณิตศาสตร์ที่มีบทพิสูจน์สั้น และการพิจารณาความเหมาะสมที่ใช้ในเกณฑ์ประเมินของตัวชี้วัด 3.2



อภิปรายผล

จากการกำหนดนิยามของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จะเห็นถึงส่วนแรกเป็นการแสดงการอ้างเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดข้อสรุปที่ต้องการอย่างสมเหตุสมผล (Taylor, J. & Garnier, R., 2014) และในส่วนที่สองเป็นการใช้ข้อมูลที่กำหนดให้ ข้อสมมติ บทนิยาม สัจพจน์ หรือทฤษฎีบทที่ได้รับการพิสูจน์มาก่อน (ปรารณา ใจผ่อง, 2562) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้เป็นลักษณะเฉพาะของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ในขณะที่สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ถูกกำหนดตามแนวคิดของสมรรถนะที่ต้องเกิดมาจากบุคคลได้ประยุกต์ใช้หรือบูรณาการใช้ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีอยู่ในตนเอง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2564) มิใช่แนวคิดของสมรรถนะ ที่ประกอบด้วย การมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในแต่ละองค์ประกอบเพียงเท่านั้น โดยความสามารถของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ที่ต้องแสดงออกและมุ่งเน้นประเมินการปฏิบัติของสมรรถนะนี้ คือ การเขียนพิสูจน์ รวมถึงกำหนดเป็นการปฏิบัติได้อย่างประสบความสำเร็จ เมื่อพบกับเนื้อหาใหม่หรือเนื้อหาที่ซับซ้อนขึ้น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ, 2566) ซึ่งทำให้สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์มีความแตกต่างจากความสามารถในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์อย่างชัดเจน ส่วนศักยภาพที่นำไปสู่สมรรถนะนี้ ประกอบด้วย ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ทักษะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ และคุณลักษณะที่มีอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกส่งเสริมให้ประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดสมรรถนะนี้กับนักศึกษาครุต่อไป ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์มีทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ มี 3 ตัวชี้วัด ซึ่งเน้นประเมินการทำความเข้าใจกับปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์และการเขียนแสดงการพิสูจน์ องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์ มี 2 ตัวชี้วัด ซึ่งเน้นประเมินการเขียนอ้างอิงและแสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ และองค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์ มี 2 ตัวชี้วัด ซึ่งเน้นประเมินการเขียนคำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ และการเรียบเรียงภาษารวมทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด พร้อมด้วยเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งจะทำให้การเขียนพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในเนื้อหาใหม่หรือเนื้อหาที่ซับซ้อนขึ้นของนักศึกษาครุมีความชัดเจนและผู้อ่านสามารถพิจารณาตามได้ โดยตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ 1 สอดคล้องกับงานของ Varsavsky, C. et al. ที่พิจารณาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ด้วยเกณฑ์โครงสร้างการพิสูจน์และเกณฑ์การอ้างเหตุผลและความสมบูรณ์ (Varsavsky, C. et al., 2014) และยังสอดคล้องกับงานของ วีริศ กิตติวรากล ซึ่งพิจารณาในด้านการทำความเข้าใจในปัญหาและด้านการเขียนแสดงการพิสูจน์ (วีริศ กิตติวรากล, 2561) ส่วนตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ 2 สอดคล้องกับงานของ Bleiler, S. K. et al. ที่พิจารณาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในด้านของลำดับของหลักฐาน โครงสร้าง และความชัดเจน (Bleiler, S. K. et al., 2015) และยังสอดคล้องกับงานของ Varsavsky, C. et al. ซึ่งพิจารณาด้วยเกณฑ์การใช้ข้อสมมติและเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงตรรกะ (Varsavsky, C. et al., 2014) รวมถึงสอดคล้องกับงานของ Schilling, K. ที่พิจารณาในด้านของทฤษฎี ทั้งการใช้ทฤษฎีบท บทตั้ง และบทนิยาม (Schilling, K., 2016) ในขณะที่ตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ 3 สอดคล้องกับงานของ Schilling, K. ที่พิจารณาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในด้านการใช้คณิตศาสตร์และด้านการเขียนซึ่งเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์และกลไกในการเขียน (Schilling, K., 2016) และสอดคล้องกับงานของ วีริศ กิตติวรากล ในการพิจารณาด้านการใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการพิสูจน์ (วีริศ กิตติวรากล, 2561) ทั้งนี้ เกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดมีการกำหนดระดับคะแนนรวมหรือการให้น้ำหนัก

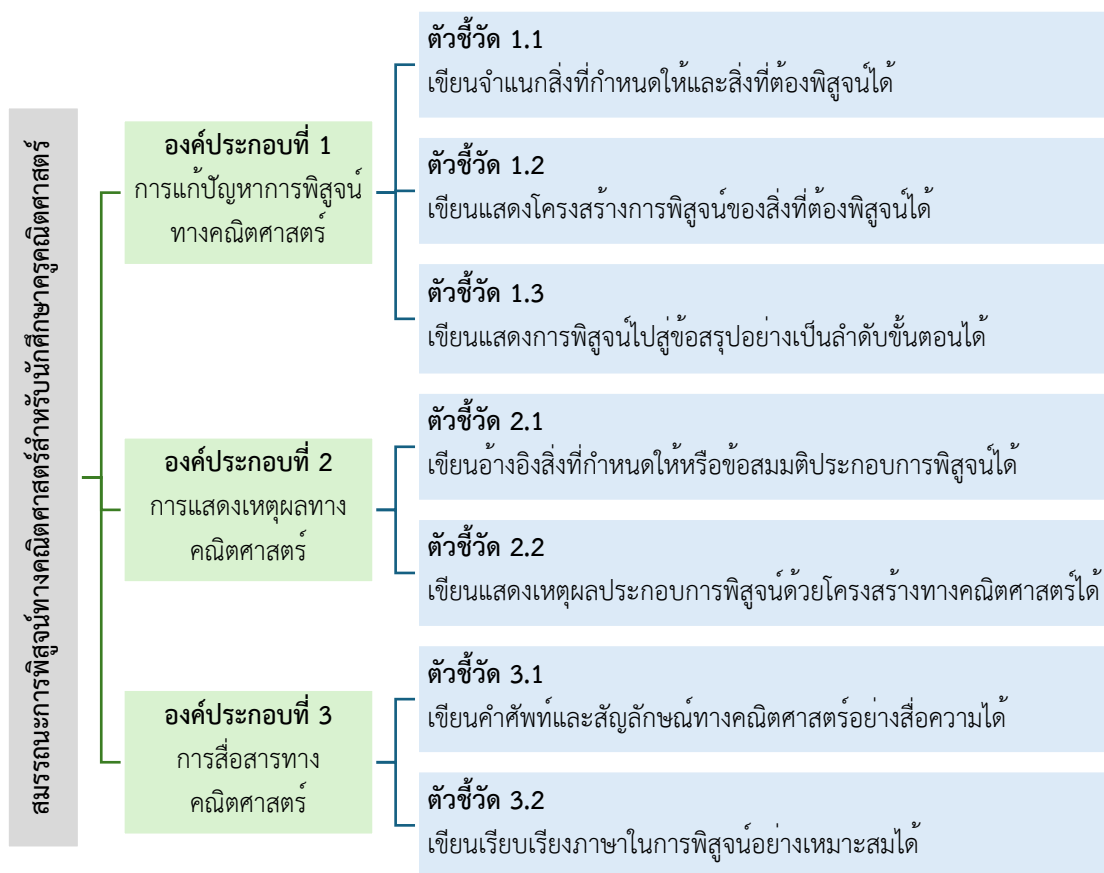


แตกต่างกัน (กฤษฎาภาญจน์ โตพิทักษ์, 2563) ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญในแต่ละตัวชี้วัดแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดอาจถูกพิจารณาเป็นตัวชี้วัดหลักหรือตัวชี้วัดเสริมของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์

จากการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง จะเห็นว่า ทุกตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ มีความเหมาะสมมากที่สุด และเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัดมีความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญ สำหรับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงมีความคิดเห็นในทุกตัวชี้วัดสอดคล้องกันสูงมาก และมีความคิดเห็นในเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัดสอดคล้องกันสูงถึงสูงมาก ซึ่งทุกตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัดผ่านฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้เป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จึงยิ่งเหมาะสมในการนำตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัดไปประยุกต์ใช้ในการวัดและประเมินผลสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ใน 3 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 1 พร้อมด้วยเกณฑ์ประเมินของแต่ละตัวชี้วัด



ภาพที่ 1 ตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า สมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ใน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ปัญหาการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 1.1 เขียนจำแนกสิ่งที่กำหนดให้และสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ ตัวชี้วัด 1.2 เขียนแสดงโครงสร้างการพิสูจน์ของสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้ และตัวชี้วัด 1.3 เขียนแสดงการพิสูจน์ไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ องค์ประกอบที่ 2 การแสดงเหตุผลทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 2.1 เขียนอ้างอิงสิ่งที่กำหนดให้หรือข้อสมมติประกอบการพิสูจน์ได้ และตัวชี้วัด 2.2 เขียนแสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ด้วยโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ได้ และองค์ประกอบที่ 3 การสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 3.1 เขียนคำศัพท์และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อย่างสื่อความได้ และตัวชี้วัด 3.2 เขียนเรียบเรียงภาษาในการพิสูจน์อย่างเหมาะสมได้ พร้อมด้วยเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 5.00 (เหมาะสมมากที่สุด) และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์เท่ากับ 0.00 (สอดคล้องกันสูงมาก) ส่วนเกณฑ์การประเมินของแต่ละตัวชี้วัดมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ถึง 5.00 (เหมาะสมมากถึงมากที่สุด) และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ตั้งแต่ 0.00 ถึง 1.00 (สอดคล้องกันสูงถึงสูงมาก) โดยทุกตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินในแต่ละตัวชี้วัดผ่านฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ข้อ ดังนี้ 1) อาจมีการปรับช่วงร้อยละของเกณฑ์ประเมินในบางตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทในชั้นเรียนนั้น 2) ควรนำตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ไปเป็นกรอบในการสร้างแบบทดสอบวัดสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เพื่อให้สามารถวัดผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูได้อย่างตรงประเด็นและเป็นระบบ และ 3) ควรมีการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนหรือรูปแบบการเรียนการสอนตามตัวชี้วัดของสมรรถนะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาครู

เอกสารอ้างอิง

- กฤธยากาญจน์ โตพิทักษ์. (2563). การประเมินการปฏิบัติ: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฉันทนา ปาปัดถา. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะวิชาชีพนักสื่อสารมวลชนดิจิทัลด้วยเทคนิคเดลฟาย. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 3(1), 89-100.
- ชัชวาล ทัชชิวต์. (2553). การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 8(1), 185-223.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2560). การนำเทคนิคเดลฟายไปใช้สำหรับการวิจัย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4(2), 47-64.
- บุญมี พันธุ์ไทย. (2565). เทคนิคเดลฟาย. วารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 1(1), 8-22.
- ปรารธนา ใจผ่อง. (2562). แนวคิดหลักมูลของคณิตศาสตร์. เชียงใหม่: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชามญช์ กาหลง. (2564). การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินงานจัดซื้อสินค้า สำหรับงานพัสดุมหาวิทยาลัยมหิดลด้วยวิธีเดลฟาย. วารสารการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย, 8(1), 44-52.



- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และคณะ. (2566). การเรียนรู้เชิงรุกเสริมสร้างสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. (2562). หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562. ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- มินตรา นามมูลตรี และรัชนิวรรณ ตั้งภักดี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 121-133.
- ยุพิน พิพิธกุล และปรีชา เนาว์เย็นผล. (2562). รูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ (2). ใน สาคร บุญดาว (บรรณาธิการ). ประมวลสาระชุดวิชา สาระดัดแปลงวิธีทางคณิตศาสตร์ หน่วยที่ 6-10 (หน้า 1-65). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- วีริศ กิตติวรากุล. (2561). การศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์และความสามารถในการพิสูจน์ เรื่อง วงกลม ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสร้างข้อความคาดการณ์และพิสูจน์ ร่วมกับโปรแกรม GeoGebra. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมพล พวงสั้น และคณะ. (2567). การศึกษาปัญหาและการรับรู้เกี่ยวกับการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษา ครุคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ด้วยการประเมินตนเอง. วารสารวิชาการ ครุศาสตร์ สานสนันทา, 8(1), 85-98.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี. _____ (2566). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับ ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- Bleiler, S. K. et al. (2015). Community development and evolution of a rubric for proof writing. In Suurtamm, C. & McDuffie, A. R. (Eds.), Annual perspectives in mathematics education 2015: Assessment to enhance learning and teaching (pp. 97-108). VA: NCTM.
- Green, R. A. (2014). The Delphi technique in educational research. SAGE Open, 4(2), 1-8.
- Schilling, K. (2016). Mathematical proof rubric. Retrieved February 6, 2025, from https://espace.bsu.edu/wp-content/uploads/sites/132/2016/07/Rubric_General_Proof_1.1.pdf
- Taylor, J. & Garnier, R. (2014). Understanding mathematical proof. Boca Raton: CRC Press.
- Tsamir, P. et al. (2009). Should proof be minimal? Ms T's evaluation of secondary school students' proofs. Journal of Mathematical Behavior, 28(1), 58-67.
- Varsavsky, C. et al. (2014). Developing a shared understanding of assessment criteria and standards for undergraduate mathematics. Sydney: Office for Learning and Teaching.

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของ
บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100*

THE RELATIONSHIP BETWEEN CORPORATE GOVERNANCE, LIQUIDITY, AND
FIRM PERFORMANCE OF THE LISTED COMPANIES IN THAILAND: SET100

ฉมพร มีชนะ, ระริน เครือวรพันธุ์*, อมรรัตน์ สุทธิธรรมานนท์

Chamaporn Meechana, Rarin Khuawaraphan*, Amornrat Sutthithamanon

วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ตรีัง ประเทศไทย

College of Hospitality and Tourism, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang, Thailand

*Corresponding author E-mail: Rarin.k@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากงบการเงินย้อนหลังเป็นระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - 2567 จำนวน 363 ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า สภาพคล่องของกิจการที่วัดโดย อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานที่วัดโดยอัตรา กำไรขั้นต้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทน ต่อยอดขายและกำไรต่อหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 ในขณะที่ การกำกับดูแลกิจการที่วัดโดยระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี พบว่า มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ที่วัดโดยอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ขณะที่สภาพคล่องที่วัดโดยกระแสเงินสดจากการดำเนินงานและ อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้น ผลของการวิจัยนี้เผยให้เห็นถึง สภาพคล่องของกิจการ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลการดำเนินงาน ขณะที่การกำกับดูแลกิจการยังไม่ปรากฏความสัมพันธ์อย่าง ชัดเจน อาจสะท้อนให้เห็นว่าการกำกับดูแลกิจการในหลายองค์กรยังคงอยู่ในลักษณะของการปฏิบัติตามข้อกำหนด มากกว่าการนำมาใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

คำสำคัญ: การกำกับดูแลกิจการ, สภาพคล่อง, ผลการดำเนินงาน



Abstract

This research aimed to study the relationship between corporate governance, liquidity, and firm performance of companies listed on the Stock Exchange of Thailand in the SET100 group. The sample consisted of 363 companies listed in the SET100 group, with data collected from financial statements over a five-year period from 2020 to 2024. This study employed a quantitative research design, using secondary data and analyzing it with descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as multiple regression analysis. The results of the study revealed a significant association between liquidity, measured by cash flow from operations to total assets, and firm performance, measured by gross profit margin, return on assets, return on equity, return on sales, and earnings per share. Meanwhile, corporate governance, measured by corporate governance scores, showed a significant association only with return on equity. Liquidity, when measured by cash flow from operations and the debt-to-assets ratio, was also significantly associated with gross profit margin. These findings indicate that corporate liquidity has a significant association with firm performance, while corporate governance does not show a clear association. This may reflect that corporate governance in many organizations remains primarily compliance-oriented rather than being applied as a strategic tool to create value and enhance competitiveness.

Keywords: Corporate Governance, Liquidity, Firm Performance

บทนำ

ในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องการทำกับดูละกัจการ (Corporate Governance) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ถือหุ้น นักลงทุน รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย อาจกล่าวได้ว่าการทำกับดูละกัจการ คือ ระบบที่กำหนดโครงสร้างและกระบวนการในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการ บริษัท และผู้ถือหุ้น เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืน ในตลาดทุนไทย พบว่า บริษัทที่มีการทำกับดูละกัจการเข้มงวดมักมีความสามารถในการจัดการกระแสเงินสดและวางแผนการลงทุนระยะสั้นอย่างรอบคอบ ทำให้สภาพคล่องและผลการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การทำกับดูละกัจการไม่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยตรงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพของสภาพคล่องบริษัทด้วย ตามที่ Nguyen, N. P. A. & Dao, T. T. B. กล่าวว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกับดูละกัจการและสภาพคล่องสามารถให้ภาพที่ชัดเจนว่าบริษัทใดมีแนวทางบริหารจัดการที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ (Nguyen, N. P. A. & Dao, T. T. B., 2022) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงการทำกับดูละกัจการกับผลการดำเนินงาน คือ สภาพคล่อง (Liquidity) ซึ่งสามารถวัดได้จาก อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว และอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อสินทรัพย์รวม ส่วน ผลการดำเนินงานของบริษัท วัดได้จากตัวชี้วัดทางการเงิน เช่น อัตรา

กำไรขั้นต้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย และกำไรต่อหุ้น นอกจากนี้ ขนาดของกิจการ (Size) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt Ratio) มีผลต่อความสามารถในการสร้างผลตอบแทนและการบริหารสภาพคล่อง โดยบริษัทขนาดใหญ่และมีภาระหนี้สินต่ำมักมีความได้เปรียบในการบริหารจัดการเงินทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานแม้ว่าสภาพคล่องมักถูกมองข้ามในด้านการบริหารการเงิน แท้จริงแล้วกลับเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้จัดการฝ่ายการเงินต้องใช้เวลาและความใส่ใจอย่างมาก การขาดสภาพคล่อง หมายถึง บริษัทไม่สามารถใช้ประโยชน์จากส่วนลดทางการค้า หรือโอกาสทางธุรกิจที่ให้ผลกำไรได้อย่างทันท่วงที ขณะที่การขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงบ่งชี้ถึงความสามารถของบริษัทในการชำระหนี้สินหรือภาระผูกพันระยะสั้น ซึ่งอาจนำไปสู่การขายทรัพย์สินหรือลงทุนบางส่วนอย่างจำใจ และในกรณีร้ายแรงที่สุดอาจส่งผลให้บริษัทเข้าสู่ภาวะล้มละลายได้ Masood, O. et al. อธิบายว่าสภาพคล่อง คือ อัตราส่วนที่บ่งบอกถึงความสามารถของบริษัทในการแปลงสินทรัพย์เป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็วเพื่อชำระหนี้สินปัจจุบัน เช่น เงินกู้และเจ้าหนี้ (Masood, O. et al., 2016) อาจกล่าวได้ว่านักลงทุนสามารถประเมินสภาพคล่องและความสามารถในการชำระหนี้สินทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้จากอัตราส่วนดังกล่าว Alhabsji, T. et al. ชี้ว่าสภาพคล่องเป็นดัชนีสำคัญที่บ่งชี้ถึงการรักษาระดับและการเติบโตของบริษัทส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการอย่างถูกต้อง (Alhabsji, T. et al., 2017) การบริหารสภาพคล่องจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของบริษัทได้หากดำเนินการอย่างถูกต้อง และในทางกลับกัน Omondi, M. M. & Muturi, W. เห็นว่าสภาพคล่องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัท โดยบริษัทต่าง ๆ มักจะล้มเหลวในการดำเนินงานเนื่องจากการบริหารจัดการสภาพคล่องที่ผิดพลาด (Omondi, M. M. & Muturi, W., 2013) ในบริบทของประเทศไทย Adrian, T. et al. ชี้ว่าสภาพคล่องของตลาดทุนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อความมีประสิทธิภาพของตลาดและผลการดำเนินงานของบริษัท (Adrian, T. et al., 2017) เพราะบริษัทที่มีสภาพคล่องสูงสามารถระดมทุนได้ง่าย มีต้นทุนทางการเงินต่ำ และตอบสนองต่อโอกาสทางธุรกิจได้รวดเร็วกว่า ในทางกลับกัน Amihud, Y. & Mendelson, H. พบว่า บริษัทที่มีสภาพคล่องต่ำจะเผชิญกับข้อจำกัดด้านเงินทุนและความเสี่ยงในการซื้อขายหลักทรัพย์สูงขึ้น (Amihud, Y. & Mendelson, H., 1986) สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว Chan, H. W. & Faff, R. W. ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องในประเด็นสภาพคล่องร่วมกับการกำกับดูแลกิจการ เพื่อวิเคราะห์ว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีช่วยส่งเสริมให้บริษัทมีสถานะสภาพคล่องดีขึ้น และส่งผลต่อผลการดำเนินงานในที่สุด (Chan, H. W. & Faff, R. W., 2005)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอัตราส่วนสภาพคล่องทางการเงินกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100



วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 ข้อมูลอ้างอิง ปี พ.ศ. 2568 จากฐานข้อมูล SETSMART ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลระหว่าง ปี พ.ศ. 2563 ถึง ปี พ.ศ. 2567 เป็นเวลา 5 ปี โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเงื่อนไข คือ ยกเว้นบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน และกลุ่มอุตสาหกรรมการเงินด้วยเหตุผลของโครงสร้างทางการเงินแตกต่าง ดังนั้นการ จัดประเภท รายการบัญชีจึงมีความแตกต่างจากธุรกิจกลุ่มอื่น เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปใน แนวทางเดียวกันจึงไม่นำกลุ่ม ธุรกิจข้างต้นมารวม คงเหลือกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 363 ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary) ในการศึกษาเก็บรวบรวม จากฐานข้อมูลเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และข้อมูลจาก ฐานข้อมูล SETSMART

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. ตัวแปรอิสระ

1.1 การกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) วัดค่าโดย ระดับคะแนนการกำกับดูแล กิจการที่ดี (Corporate Governance Score: CGS) โดยสถาบันกรรมการบริษัทไทย ซึ่งมีการจัดลำดับคะแนนเต็ม 100 คะแนน เป็น 5 ระดับ แต่มีการเปิดเผยเพียง 3 ระดับ ดังนี้ “ระดับดีเลิศ (ได้คะแนนมากกว่า 80 คะแนน)” วัดค่าด้วยคะแนนเท่ากับ 5 “ระดับดีมาก (ได้คะแนนมากกว่า 70 - 79 คะแนน)” วัดค่าด้วยคะแนนเท่ากับ 4 “ระดับดี (ได้คะแนนมากกว่า 60 - 69 คะแนน)” วัดค่าด้วยคะแนนเท่ากับ 3 สำหรับบริษัทที่ไม่ถูกเปิดเผยวัดค่า ด้วยคะแนนเท่ากับ 1 (สมใจ วัฒนजारเรือง, 2566)

1.2 อัตราส่วนสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity Ratio) อัตราส่วนสภาพคล่องทางการเงิน หมายถึง อัตราส่วนที่ใช้วัดสภาพคล่องในการดำเนินงานของกิจการว่ามีความสามารถชำระหนี้สินเมื่อถึงกำหนด ชำระได้มากน้อยเพียงใด (ศรัญญา สิงห์ระราช, 2562) สภาพคล่องเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าของบริษัท สภาพคล่องเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับบริษัทในการชำระหนี้ที่ครบกำหนด (Uyar, A. et al., 2021)

1.2.1 อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Current Ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างสินทรัพย์ หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน บอกให้ทราบว่า กิจการมีสินทรัพย์หมุนเวียนเป็นกี่เท่าของหนี้สินหมุนเวียน (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น และฉันทกร จันทรสาส์น, 2565) อีกทั้งยังเป็นอัตราส่วนที่วัดความสามารถของบริษัทในการชำระหนี้สิน ระยะสั้นที่ครบกำหนดชำระทันทีเมื่อเรียกเก็บเงินเต็มจำนวน (Grundke, P. & Kühn, A., 2020); (Uyar, A. et al., 2021)

$$CRO = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

1.2.2 อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (Quick Ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างสินทรัพย์หมุนเวียน หักลบด้วยสินค้าคงเหลือและหนี้สินหมุนเวียน ทั้งนี้การคำนวณอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็วตัดสินค้าคงเหลือออก จากสินทรัพย์หมุนเวียนเนื่องจากเป็นรายการที่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นเงินสดได้ช้ากว่าเงินสดหรือรายการเทียบเท่า เงินสด จึงตัดออกเพื่อให้สะท้อนสภาพคล่องที่แท้จริงของกิจการ (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น และฉันทกร จันทรสาส์น, 2565)

$$\text{QRO} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน} - \text{สินค้าคงเหลือ}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

1.2.3 อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Operating Cash Flow) อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดในการประเมินความสามารถในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการใช้ทรัพยากรของกิจการยังอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ที่สูง แสดงให้เห็นว่ากิจการใช้สินทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Almomani, P. et al., 2023)

$$\text{OCF} = \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

2. ตัวแปรตาม

2.1 ผลการดำเนินงาน

2.1.1 อัตรากำไรขั้นต้น (Gross Profit Margin) เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงความสามารถในการทำกำไรขั้นต้นของบริษัท อัตราส่วนนี้แสดงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบริษัท ในด้านการขาย การจัดซื้อสินค้าเพื่อขาย หรือการจัดหาวัตถุดิบในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทที่มีกำไรขั้นต้นเทียบกับยอดขายสุทธิ ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการทำการกำไรขั้นต้น อัตราส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงนโยบายการตั้งราคา และการบริหารงานด้านการผลิต อัตราส่วนกำไรขั้นต้น ยังทำให้ทราบอัตราส่วนต้นทุนขายกับยอดขายสุทธิอีกด้วย โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของยอดขายสุทธิ ต้นทุนขาย และกำไรขั้นต้น หากอัตราส่วนนี้มีค่ามาก แสดงให้เห็นว่าบริษัทมีความสามารถในการหารายได้ มีการควบคุมการผลิตที่ดี คำนวณโดย (Mueansamurjai, P. et al., 2022)

$$\text{GPM} = \frac{\text{ยอดขายสุทธิ} - \text{ต้นทุนขาย}}{\text{ยอดขายสุทธิ}}$$

2.1.2 อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (Return on Asset) อัตราส่วนที่บ่งบอกถึงความสามารถของบริษัทในการทำกำไรเปรียบเทียบกับสินทรัพย์ที่บริษัทมีทั้งหมด โดยไม่สนใจแหล่งที่มาของเงินทุนในการจัดหาสินทรัพย์ ซึ่งการวัดประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ให้เกิดกำไรมัน สะท้อนให้เห็นถึงสินทรัพย์ที่มีอยู่จริง และการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ที่มีมาใช้ในการดำเนินงานของบริษัทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mueansamurjai, P. et al., 2022)

$$\text{ROA} = \frac{\text{กำไรก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษีเงินได้} \times 100}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

2.1.3 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity) เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นจะได้รับ และเป็นอัตราส่วนที่วัดความสามารถในการทำกำไร ซึ่งรวมถึงผลของการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการลงทุน และจัดหาเงิน โดยอัตราส่วนทางการเงินนี้ ผู้ลงทุนในหุ้นสามัญให้ความสำคัญมากที่สุด โดยหากค่าที่ได้จากการคำนวณสูง แสดงว่าผู้ถือหุ้นจะมีโอกาสได้รับผลตอบแทนสูง (Mueansamurjai, P. et al., 2022)

$$\text{ROE} = \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}}$$



2.1.4 อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (Return on Sale) เป็นอัตราส่วนทางการเงินที่คำนวณว่าบริษัทมีการสร้างรายได้ที่มีประสิทธิภาพมากเพียงใด จะวัดประสิทธิภาพของ บริษัทโดยการวิเคราะห์เปอร์เซ็นต์จากรายได้รวมที่แปลงเป็นผลกำไรจากการดำเนินงาน นักลงทุน และผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้อัตราส่วนนี้เพื่อวิเคราะห์เปอร์เซ็นต์ของเงินสดบริษัท และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพในการจ่ายปันผล โอกาสลงทุนใหม่ ความสามารถในการชำระหนี้ของบริษัท ได้อธิบายว่า ผลลัพธ์ของอัตราผลตอบแทนยอดขาย ทำให้เห็นถึงความสามารถในการทำกำไรสุทธิ ที่สัมพันธ์กับยอดขาย (Mueansamurjai, P. et al., 2022)

$$\text{ROS} = \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ยอดขาย}}$$

2.1.5 กำไรต่อหุ้น (Earnings Per Share) เป็นอัตราส่วนทางการเงินที่ทำให้ผู้ลงทุนทราบถึงความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหาร และกำไรส่วนที่ ผู้ลงทุนจะได้รับจากบริษัท ต่อหุ้นสามัญของบริษัทที่ซื้อขายในตลาดหุ้น และนำไปสู่การวิเคราะห์ของกำไรสุทธิต่อหุ้นใน อนาคต และมูลค่าที่แท้จริง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน (Mueansamurjai, P. et al., 2022)

$$\text{EPS} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{จำนวนหุ้นสามัญที่เรียกชำระแล้วของบริษัท}}$$

3. ตัวแปรควบคุม

ขนาดของกิจการ (Size) คำนวณได้จากค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์ของบริษัท i ในปี ที่ t (Kyriazopoulos, G., 2017)

อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to Assets Ratio) คำนวณจาก หนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์ (Kyriazopoulos, G., 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ได้สมมติฐานของงานวิจัย ดังต่อไปนี้

H1: คะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

H2: อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

H3: อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็วมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

H4: อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล โดยประกอบด้วย ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าสูงสุด (Maximum), ค่าต่ำสุด (Minimum) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จะใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 363 ข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในกลุ่มดัชนี SET 100 ตามแต่ละตัวแปร

ตัวแปร	Minimum	Maximum	Mean	S.D.
ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS)	3.00	5.00	4.79	0.49
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO)	.05	6.61	1.72	1.19
อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO)	.04	6.39	0.96	0.91
อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF)	-.23	.47	0.08	0.09
อัตรากำไรขั้นต้น (GPM)	-193.15	100.00	28.43	22.26
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA)	-16.96	63.25	8.40	8.15
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	-38.57	72.53	11.80	13.42
อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (ROS)	-63.90	36.60	2.10	7.32
กำไรต่อหุ้น (EPS)	-15.93	39.31	1.96	4.45
ขนาดของกิจการ (SIZ)	3.54	6.54	4.88	0.59
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR)	.09	.95	0.51	0.18

จากตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 มีค่าสูงสุด 5.00 และค่าต่ำสุด 3.00 อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 มีค่าสูงสุด 6.61 และค่าต่ำสุด 0.05 อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 มีค่าสูงสุด 6.39 และค่าต่ำสุด 0.04 อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.08 มีค่าสูงสุด 0.47 และค่าต่ำสุด -0.23 อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.43 มีค่าสูงสุด 100.00 และค่าต่ำสุด -193.15 อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.40 มีค่าสูงสุด 63.25 และค่าต่ำสุด -16.96 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.80 มีค่าสูงสุด 72.53 และค่าต่ำสุด -38.57 อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (ROS) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 มีค่าสูงสุด 36.60 และค่าต่ำสุด -63.90 กำไรต่อหุ้น (EPS) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 มีค่าสูงสุด 39.31 และค่าต่ำสุด -15.93 ขนาดของกิจการ (SIZ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 มีค่าสูงสุด 6.54 และค่าต่ำสุด 3.54 และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.51 มีค่าสูงสุด 0.95 และค่าต่ำสุด 0.09

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

Variable	CGS	CRO	QRO	OCF	SIZ	DAR
CGS	1					
CRO	-0.073	1				
QRO	-.126*	.759**	1			
OCF	-.199**	0.07	.202**	1		
SIZ	.358**	-.270**	-.195**	-.246**	1	

* หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, ** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 01



ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (ต่อ)

Variable	CGS	CRO	QRO	OCF	SIZ	DAR
DAR	.148**	-.599**	-.508**	-.280**	.491**	1

* หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, ** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรอิสระที่พิจารณาจากค่าสถิติ Pearson Correlation เพื่อพิจารณาปัญหา Multicollinearity พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด ไม่เกิน 0.759 (CRO-QRO) ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 0.8 ที่อาจบ่งชี้ปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) หรือค่า Tolerance ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้แสดงว่ามีปัญหา Multicollinearity ส่วนค่า Tolerance หากมีค่าเข้าใกล้ศูนย์จะบ่งชี้ว่ามีแนวโน้มเกิดปัญหาดังกล่าวเช่นกัน จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 3 - 7 พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance ไม่เข้าใกล้ศูนย์ จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดไม่มีปัญหา Multicollinearity และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงาน ที่วัดโดยอัตรากำไรขั้นต้น ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
(Constant)	36.052		.011		
CGS	-2.005	-.044	.425	.847	1.180
CRO	-.738	-.039	.652	.341	2.933
QRO	1.447	.059	.464	.394	2.541
OCF	49.342	.192	.001**	.839	1.191
SIZ	1.501	.040	.522	.661	1.512
DAR	-18.958	-.150	.038*	.494	2.024

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

$R^2 = .081$ Adjusted $R^2 = 0.06$ F-Value = 5.23 Sig. F = 0.000

จากตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS), อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO), อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO) และขนาดของกิจการ (SIZ) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้น (GPM) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 (P-Value > 0.05) ในขณะที่อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05



ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานที่วัดโดยอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
(Constant)	18.675		.000		
CGS	-1.896	-.114	.008**	.847	1.180
CRO	1.561	.227	.001**	.341	2.933
QRO	-1.836	-.206	.001**	.394	2.541
OCF	53.594	.571	.000**	.839	1.191
SIZ	-.910	-.066	.174	.661	1.512
DAR	-4.386	-.095	.093	.494	2.024

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

$R^2 = .442$ Adjusted $R^2 = .433$ F-Value = 47.071 Sig. F = 0.000

จากตารางที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS), อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO), อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO) และอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF) มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P-Value < 0.05) ในขณะที่ขนาดของบริษัท (SIZ) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) ไม่พบความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (P-Value > 0.05)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานที่วัดโดยอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
(Constant)	22.017		.003		
CGS	-1.461	-.053	.268	.847	1.180
CRO	2.503	.221	.004**	.341	2.933
QRO	-3.668	-.249	.000**	.394	2.541
OCF	80.762	.522	.000**	.839	1.191
SIZ	-2.728	-.121	.027*	.661	1.512
DAR	4.834	.064	.313	.494	2.024

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

$R^2 = .305$ Adjusted $R^2 = 0.293$ F-Value = 26.069 Sig. F = 0.000

จากตารางที่ 5 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์พบว่า อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO), อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO), อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF) และขนาดของกิจการ (SIZ) มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 อย่างมี



นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P\text{-Value} < 0.05$) ในขณะที่ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) ไม่พบความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ($P\text{-Value} > 0.05$)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานที่วัดโดยอัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
(Constant)	3.848		.420		
CGS	-.177	-.012	.835	.847	1.180
CRO	-.017	-.003	.975	.341	2.933
QRO	-.923	-.115	.168	.394	2.541
OCF	12.279	.146	.011*	.839	1.191
SIZ	.018	.001	.982	.661	1.512
DAR	-2.200	-.053	.476	.494	2.024

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

$R^2 = .029$ Adjusted $R^2 = 0.013$ F-Value = 1.79 Sig. F = 0.000

จากตารางที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์พบว่า อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF) มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (ROS) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P\text{-Value} < 0.05$) ขณะที่ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS), อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO), อัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO), ขนาดของกิจการ (SIZ) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) ไม่พบความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย ($P\text{-Value} > 0.05$)

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานที่วัดโดยกำไรต่อหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
(Constant)	-12.165		.000		
CGS	-.556	-.061	.230	.847	1.180
CRO	.231	.062	.444	.341	2.933
QRO	-.054	-.011	.881	.394	2.541
OCF	15.136	.295	.000	.839	1.191
SIZ	3.578	.478	.000	.661	1.512
DAR	-4.541	-.180	.007	.494	2.024

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

$R^2 = .029$ Adjusted $R^2 = 0.013$ F-Value = 1.79 Sig. F = 0.000

จากตารางที่ 7 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์พบว่า อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (OCF), ขนาดของกิจการ (SIZ) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DAR) มีความสัมพันธ์กับกำไรต่อหุ้น (EPS) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P\text{-Value} < 0.05$)

ขณะที่ระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGS), อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CRO) และอัตราส่วนทุนหมุนเวียนเร็ว (QRO) ไม่พบความสัมพันธ์กับกำไรต่อหุ้น ($P\text{-Value} > 0.05$)

อภิปรายผล

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า สภาพคล่องของกิจการที่วัดโดยอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทุกตัวแปรในการวัดผลการดำเนินงานของกิจการ ทั้งในส่วนของอัตรากำไรขั้นต้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย และกำไรต่อหุ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dechow, P. M., Ali, A. & Zhang, W. ซึ่งระบุว่า สภาพคล่องที่สูงบ่งบอกถึงความน่าเชื่อถือ ความมั่นคง และความสามารถในการบริหารจัดการที่ดีในตลาด สัญญานี้ดึงดูดนักลงทุนมากขึ้น (Dechow, P. M., 1994); (Ali, A. & Zhang, W., 2015) การศึกษานี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jihadi, M. et al., Jannah, R. & Handayani, A. ที่สรุปว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานสะท้อนถึงคุณภาพของกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการ (Jihadi, M. et al., 2021); (Jannah, R. & Handayani, A., 2022) บริษัทที่มีกระแสเงินสดแข็งแกร่งมักมีความสามารถควบคุมต้นทุนและบริหารสภาพคล่องได้ดี ทำให้สามารถรักษากำไรขั้นต้นในระดับสูงได้ในขณะที่ตัวแปรด้านการกำกับดูแลกิจการให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน โดยพบว่า การกำกับดูแลกิจการไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย และกำไรต่อหุ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaisalee, T. & Manapreechadeelert, P. ที่แสดงให้เห็นว่าระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดีไม่ได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าของกิจการ เนื่องจากปัจจัยอื่นเข้ามามีบทบาทมากกว่าในการกำหนดมูลค่าของกิจการ (Chaisalee, T. & Manapreechadeelert, P., 2024) แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานของ Ammann, M. et al., Caprio, G. et al. และ ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานทางการเงินและตลาดหุ้นของบริษัทต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนว่าระดับการกำกับดูแลกิจการอาจไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการทำกำไรขั้นต้นของบริษัทในระยะสั้น เนื่องจากการกำกับดูแลกิจการมักเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ความโปร่งใส และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ มากกว่าที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการผลิตและต้นทุนสินค้าโดยตรง (Ammann, M. et al., 2011); (Caprio, G. et al., 2007) ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับงานของ Claessens, S. & Yurtoglu, B. B. ที่ระบุว่า การมีระบบกำกับดูแลกิจการที่ดีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของบริษัทและผลการดำเนินงานได้ เนื่องจากการสร้างการกำกับดูแลกิจการที่เข้มแข็งช่วยลดต้นทุนตัวแทนและสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริหารมุ่งเพิ่มมูลค่าของผู้ถือหุ้น (Claessens, S. & Yurtoglu, B. B., 2013) อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ในบริบทของประเทศไทยอาจแตกต่าง เนื่องจากการกำกับดูแลกิจการในหลายบริษัทอาจเป็นเพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนด มากกว่าการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ภายใน ขณะเดียวกัน อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีภาระหนี้สินสูงอาจเผชิญกับต้นทุนทางการเงินที่เพิ่มขึ้น และมีความยืดหยุ่นทางการดำเนินงานลดลง

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและสภาพคล่องกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 ผลการศึกษาแสดงว่า การกำกับดูแลกิจการในระดับที่ดีไม่ได้มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่กระแสเงินสดจากการดำเนินงานและอัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้นในทิศทางที่มีนัยสำคัญ สะท้อนว่าปัจจัยด้าน สภาพคล่องและโครงสร้างทางการเงิน มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานในเชิงต้นทุนและรายได้มากกว่าปัจจัยด้านธรรมาภิบาลในระยะสั้น ข้อเสนอแนะ 1) ควรมีการขยายขอบเขตและช่วงเวลาการศึกษา: เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความแม่นยำทางสถิติ 2) นักลงทุนสามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับกำกับดูแลกิจการ และสภาพคล่องไปใช้ประกอบการการตัดสินใจลงทุน ทั้งนี้ควรพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วยเพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำมากขึ้น และ 3) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาตัวแปรปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อการกำกับดูแลกิจการ

เอกสารอ้างอิง

- ศรัญญา สิงห์ระราช. (2562). อิทธิพลของอัตราส่วนทางการเงินด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100. ใน วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศุภเจตน์ จันทรสาส์น และฉันทกร จันทรสาส์น. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจโรงแรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 14(2), 57-73.
- สมใจ วัฒนจาวเรือง. (2566). การวางแผนภาษี การกำกับดูแลกิจการ และราคาหลักทรัพย์: หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารสภาวิชาชีพบัญชี, 5(15), 46-67.
- Adrian, T. et al. (2017). Market liquidity after the financial crisis. *Annual Review of Financial Economics*, 9(1), 43-83.
- Alhabsji, T. et al. (2017). Effect of growth, liquidity, business risk and asset usage activity toward capital structure, financial performance and corporate value (Study at manufacturing companies listed in Indonesia Stock Exchange in 2010 - 2015). *Journal of Accounting and Business Management*, 24(2), 15-32.
- Ali, A. & Zhang, W. (2015). CEO tenure and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 59(1), 60-79.
- Almomani, P. et al. (2023). The Impact of Liquidity, Solvency, and Operating Cash Flows on Earnings Persistence: The Evidence of Listed Manufacturing Firms at ASE. *Journal of System and Management Sciences*, 13(2), 211-224.

- Amihud, Y. & Mendelson, H. (1986). Asset pricing and the bid-ask spread. *Journal of Financial Economics*, 17(2), 223-249.
- Ammann, M. et al. (2011). Corporate governance and firm value: International evidence. *Journal of Empirical Finance*, 18(1), 36-55.
- Caprio, G. et al. (2007). Governance and bank valuation. *Journal of Financial Intermediation*, 16(4), 584-617.
- Chaisalee, T. & Manapreechadeelert, P. (2024). Environmental, Social, Governance Performance Score on Firm Value of Thai Listed Firms: The Analysis of the Moderating Role of Board Independence. *Journal of Accounting and Financial Studies*, 12(1), 20-45.
- Chan, H. W. & Faff, R. W. (2005). Asset pricing and the illiquidity premium. *Financial Review*, 40(4), 429-458.
- Claessens, S. & Yurtoglu, B. B. (2013). Corporate governance in emerging markets: A survey. *Emerging Markets Review*, 15, 1-33. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2012.03.002>.
- Dechow, P. M. (1994). Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance: The role of accounting accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 18(1), 3-42.
- Grundke, P. & Kühn, A. (2020). The impact of the Basel III liquidity ratios on banks: Evidence from a simulation study. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 75, 167-190. <https://doi.org/10.1016/j.qref.2019.02.005>.
- Jannah, R. & Handayani, A. (2022). The effect of profitability, liquidity, and solvency on the value of health companies listed on the Indonesia Stock Exchange. *Indonesian Vocational Research Journal*, 1(2), 1-14.
- Jihadi, M. et al. (2021). The effect of liquidity, leverage, and profitability on firm value: Empirical evidence from Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(3), 423-431.
- Kyriazopoulos, G. (2017). Corporate governance and firm performance in periods of financial distress. *Corporate Ownership & Control*, 14(3-1), 209-222.
- Masood, O. et al. (2016). Predicting Islamic banks performance through CAMELS rating model. *Banks & Bank Systems*, 11(3), 37-43.
- Mueansamurjai, P. et al. (2022). The relationship between corporate governance assessment and performance: A case study of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *RMUTP Journal of Business and Innovation Management*, 1(2), 50-66.

- Nguyen, N. P. A. & Dao, T. T. B. (2022). Liquidity, corporate governance and firm performance: A meta-analysis. *Cogent Business & Management*, 9(1), 2137960. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2137960>.
- Omondi, M. M. & Muturi, W. (2013). Factors affecting the financial performance of listed companies at the Nairobi Securities Exchange in Kenya. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(15), 99-104.
- Uyar, A. et al. (2021). Institutional drivers of sustainability reporting in the global tourism industry. *Tourism Economics*, 27(1), 105-128.

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน*
DEVELOPING A MODEL FOR PROMOTING INNOVATION NETWORKS FOR
QUALITY EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE LAMPANG LAMPHUN
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วิไลวรรณ ยะสินธุ์*, ชูชีพ พุทธรประเสริฐ, ศิริมาศ โกศลย์พัฒน์, สายฝน แสนใจพรม

Wilaiwan Yasin*, Choochip Phutaprasert, Sirimat Kosanpipat, Saifon Saenjaiphrom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: wilaiwan.lpn@sueksa.go.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์และยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเครือข่าย 3) พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพหุระยะ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ 24 คน ผู้เชี่ยวชาญ 15 คน ผู้บริหาร ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 105 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่าย แบบสอบถามความคิดเห็นสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมเครือข่าย แบบตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และแบบประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและค่าสถิติพื้นฐาน ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณลักษณะผู้นำเครือข่าย 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 4) การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 5) การบริหารจัดการ 6) การวัดและประเมินผล และ 7) การสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ปัญหาอยู่ในระดับน้อย วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไก เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการตรวจสอบพบว่า ทุกองค์ประกอบมีความถูกต้องและเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด



คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริม, เครือข่ายนวัตกรรม, คุณภาพสถานศึกษา

Abstract

This research titled “Developing a Model for Promoting Innovation Networks for Quality Educational Institutions under the Lampang–Lamphun Secondary Educational Service Area Office” aimed to: 1) Synthesize and verify the components and factors related to promoting innovation networks for quality educational institutions, 2) Study the current situation, problems, and development guidelines, 3) Develop and validate the model and its implementation manual, and 4) Evaluate the feasibility and usefulness of the developed model and manual. A multi-phase research design was employed, integrating both qualitative and quantitative methods. The participants included 24 scholars, 15 experts, and 105 school administrators, teachers, and school board members. Research instruments consisted of a checklist for confirming model components and factors, a questionnaire on current conditions and problems, a model and manual verification form, and an evaluation form. Data were analyzed through content analysis and basic statistics. The results revealed that: 1) The model comprised seven components a) leadership characteristics, b) Shared vision, c) Member participation, d) Member development, e) Management, f) Measurement and evaluation, and g) Continuity and sustainability supported by both internal and external factors; 2) The current situation was at a high level, while problems were at a low level; 3) The developed model and manual included principles, objectives, system and mechanism, and success conditions, with all components validated as 100% accurate and appropriate; and 4) The model and manual were rated at the highest level for feasibility and usefulness. These findings indicate that the developed model can serve as an effective and sustainable framework for promoting innovation networks that enhance educational quality.

Keywords: Promotion Model, Innovation Network, Educational Institution Quality

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 โดยมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาแบบเครือข่ายสถานศึกษา เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด (พิสิฐ เทพไกรวัล, 2554)

อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้พัฒนาและส่งเสริมระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ตาม กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 เพื่อให้เกิดมาตรฐานการศึกษาที่เทียบเคียงได้ในระดับชาติและนานาชาติ

ความสำคัญและคุณค่าของการพัฒนาเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการ “เรียนรู้ร่วมกัน แบ่งปัน และช่วยเหลือกัน” ระหว่างสถานศึกษาในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และแนวปฏิบัติที่ดีอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายดังกล่าวช่วยสร้างความเข้มแข็งภายในสถานศึกษา ส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพ และสร้างระบบความร่วมมือที่ยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ที่ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นได้รับรางวัล IQA Award เป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพให้กับสถานศึกษาอื่นต่อไป

สภาพปัจจุบันและปัญหาของการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน มีสถานศึกษาหลายแห่งที่ยังมี ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศในปีการศึกษา 2565 สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการเรียนรู้ ปัญหาที่พบสามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ ได้แก่ 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน พบว่า คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศ 2) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ขาดระบบการบริหารแบบเครือข่ายที่มีโครงสร้างและกลไกชัดเจน ส่งผลให้การพัฒนาร่วมกันระหว่างโรงเรียนยังไม่ต่อเนื่อง 3) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ครูบางส่วนยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม อีกทั้งยังไม่มีระบบพี่เลี้ยงที่ชัดเจนในการพัฒนาอาชีพครู 4) ด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า การดำเนินงานยังมุ่งเน้นด้านเอกสารมากกว่าการพัฒนาเชิงคุณภาพ และ 5) ด้านความร่วมมือของภาคีเครือข่าย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภายนอกยังมีข้อจำกัด ไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบได้อย่างเต็มศักยภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนา “รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา” เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ช่วยให้สถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา สามารถยกระดับคุณภาพได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์และยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน
3. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

4. เพื่อประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพหุระยะ มีขั้นตอนการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สัมภาษณ์และยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรม คุณภาพสถานศึกษา การสัมภาษณ์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และแนวคิดทั้งในและต่างประเทศภายใน 10 ปี จำนวน 14 แหล่งข้อมูล (องค์ประกอบ) และ 11 แหล่งข้อมูล (ปัจจัย) ประกอบด้วย เอกสาร ตำราและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องการตรวจสอบและยืนยันโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 3 คน นักวิชาการ 3 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการ 3 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ 1) ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 2) มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย ตารางสัมภาษณ์ แบบบันทึก การสนทนากลุ่ม และแบบตรวจสอบองค์ประกอบและปัจจัย ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดลำดับความถี่ของข้อมูล

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา

[illegible]

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบและยืนยันปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา

[illegible]

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบและยืนยันปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา (ต่อ)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพ สถานศึกษา	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ									รวม	ร้อยละ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9		
ปัจจัยภายนอก											
ปัจจัยที่ 1 ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
ปัจจัยที่ 2 ด้านการเมืองการปกครอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
ปัจจัยที่ 3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
ปัจจัยที่ 4 ด้านทรัพยากร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน นักวิชาการศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา จำนวน 2 คน โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน จากเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือ 3 เขต ได้แก่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำนวน 12 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ จำนวน 15 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 63 คน มีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ จำนวน 21 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 21 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล (5 ข้อ) สภาพปัจจุบันและปัญหา (60 ข้อ มาตรฐาน 5 ระดับ) ข้อเสนอแนะแนวทาง (8 ข้อคำถามปลายเปิด) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ดำเนินการโดยผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำ จำนวน 5 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน (จากโรงเรียนแกนนำ 5 แห่ง) เพื่อพิจารณา (ร่าง) รูปแบบและ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบ การตรวจสอบผ่านการสัมมนา อิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 5 คน นักวิชาการ 5 คน และครู 5 คน สำคัญสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไก เงื่อนไขความสำเร็จ และแนวทางการนำไปใช้ (4 ขั้นตอน - วางแผน ดำเนินงาน นิเทศติดตาม และประเมิน ปรับปรุง) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อสรุปผลและปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ตามข้อเสนอแนะ



ระยะที่ 4 ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ โดยจัดประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearings) เพื่อประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 42 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 21 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา จำนวน 21 คน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบและคู่มือ พร้อมแบบบันทึกการประชุม การเก็บข้อมูลการวิจัยดำเนินการโดยรับฟังข้อเสนอแนะ ปรับปรุงรูปแบบและคู่มือให้เหมาะสมและนำไปใช้ได้จริง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สังเคราะห์และยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า 1) ผลการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า องค์ประกอบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย องค์ประกอบที่ 2 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย องค์ประกอบที่ 5 การบริหารจัดการ องค์ประกอบที่ 6 การวัดและประเมินผล และ องค์ประกอบที่ 7 การสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งปัญหาข้อเสนอแนะมาใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ และ 2) ผลการตรวจสอบและยืนยันปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยภายใน ได้แก่ 1.1) ภาวะผู้นำเครือข่าย 1.2) การบริหารจัดการ 1.3) ความร่วมมือของสมาชิกในเครือข่าย และ 1.4) ระบบการเรียนรู้ และ 2) ด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ 2.1) นโยบายและยุทธศาสตร์ 2.2) การเมือง การปกครอง 2.3) สังคมและวัฒนธรรม และ 2.4) ทรัพยากร ทั้งนี้ การส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษามีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยภายในและภายนอก โดยจุดแข็งอยู่ที่ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ส่วนจุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความต่อเนื่องในการดำเนินงานมีโอกาสจากนโยบายและเทคโนโลยีที่สนับสนุน แต่เผชิญอุปสรรคจากความเหลื่อมล้ำและการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ทั้งนี้ การพัฒนารูปแบบควรมุ่งสร้างระบบบริหารจัดการที่เข้มแข็งยั่งยืน และใช้ข้อมูลผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัญหาการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ดังตารางที่ 3



ตารางที่ 3 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น					
		สภาพปัจจุบัน			ปัญหาการส่งเสริม		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.	คุณลักษณะผู้นำเครือข่ายนวัตกรรม	4.41	0.05	มาก	2.24	0.82	น้อย
2.	ด้านการดำเนินงานให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกัน	4.48	0.64	มาก	1.94	0.68	น้อย
3.	ด้านการดำเนินงานให้เกิดการมีส่วนร่วม	4.40	0.64	มาก	1.79	0.71	น้อย
4.	ด้านการดำเนินงานพัฒนาสมาชิก	4.30	0.62	มาก	2.40	0.75	น้อย
5.	ด้านการบริหารจัดการ	4.24	0.75	มาก	1.61	0.64	น้อย
6.	ด้านการวัดและประเมินผล	4.31	0.64	มาก	1.80	0.59	น้อย
7.	ด้านการสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน	4.41	0.62	มาก	1.79	0.58	น้อย
8.	ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในเครือข่าย	4.40	0.62	มาก	1.43	0.53	น้อยที่สุด
9.	ด้านผู้นำเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพ	4.47	0.62	มาก	1.47	0.52	น้อยที่สุด
10.	ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายนวัตกรรม	4.47	0.62	มาก	1.47	0.52	น้อยที่สุด
11.	ระบบการเรียนรู้ของเครือข่ายนวัตกรรม	4.38	0.55	มาก	2.16	0.80	น้อย
12.	นโยบายและยุทธศาสตร์ เครือข่ายนวัตกรรม	4.32	0.64	มาก	1.94	0.75	น้อย
13.	ด้านการเมือง การปกครอง ของเครือข่าย	4.33	0.65	มาก	1.95	0.77	น้อย
14.	ด้าน สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม	4.35	0.64	มาก	1.89	0.79	น้อย
15.	การสนับสนุนทรัพยากรของเครือข่าย	4.37	0.57	มาก	2.16	0.80	น้อย
รวมเฉลี่ย		4.37	0.59	มาก	1.88	0.69	น้อย

2.2 แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 พัฒนาผู้นำเครือข่ายให้มีศักยภาพ โดยจัดประชุม สัมมนา อบรม และยกย่องเชิดชูเกียรติผู้นำต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและขยายผลความสำเร็จสู่เครือข่ายอื่น

2.2.2 สร้างและสื่อสารวิสัยทัศน์เครือข่ายร่วมกัน ให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับแผนพัฒนาโรงเรียน และถ่ายทอดผ่านกระบวนการ PLC อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดทิศทางเดียวกันในการดำเนินงาน

2.2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย โดยเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ และร่วมกันวางแผนพัฒนา ตัดสินใจ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม

2.2.4 พัฒนาสมาชิกเครือข่ายด้านนวัตกรรมและภาวะผู้นำทางวิชาการ ผ่านการอบรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการติดตามประเมินผล เพื่อยกระดับศักยภาพบุคลากรในเครือข่าย

3. ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า



3.1 รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบและกลไกการส่งเสริม เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ

3.2 คู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 รูปแบบการส่งเสริม เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพ สถานศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ส่วนที่ 4 บรรณานุกรม และส่วนที่ 5 ภาคผนวก

3.3 ผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรม คุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละ ของผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริม เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

รายการ	ระดับความคิดเห็น							
	ความถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง		ความเหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. หลักการของรูปแบบส่งเสริมเครือข่าย	15	100	-	-	15	100	-	-
2. จุดมุ่งหมายของรูปแบบ	15	100	-	-	15	100	-	-
3. ระบบและกลไกการส่งเสริมเครือข่าย	15	100	-	-	15	100	-	-
3.1 ปัจจัยนำเข้า (Input: I)								
3.2 กระบวนการ (Process: P)	15	100	-	-	15	100	-	-
3.3 ผลผลิต (Output: O)	15	100	-	-	15	100	-	-
3.4 ข้อมูลย้อนกลับ	15	100	-	-	15	100	-	-
4. เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ การส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมฯ	15	100	-	-	15	100	-	-
รวมเฉลี่ย	15	100	-	-	15	100	-	-

3.4 ผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของ คู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริม เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละ ของผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของคู่มือการใช้ รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

รายการ	ความถูกต้อง		ไม่ความถูกต้อง		ความเหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ส่วนที่ 1 บทนำ	15	100	-	-	15	100	-	-
ส่วนที่ 2 รูปแบบการส่งเสริมเครือข่าย	15	100	-	-	15	100	-	-
ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ	15	100	-	-	15	100	-	-
ส่วนที่ 4 บรรณานุกรม	15	100	-	-	15	100	-	-



ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละ ของผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน (ต่อ)

รายการ	ความถูกต้อง		ไม่ความถูกต้อง		ความเหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ส่วนที่ 5 ภาคผนวก	15	100	-	-	15	100	-	-
รวมเฉลี่ย	15	100	-	-	15	100	-	-

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ดังนี้

4.1 ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ผู้การปฏิบัติในสถานศึกษา ความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

รายการ	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของรูปแบบส่งเสริมเครือข่าย	4.73	0.44	มากที่สุด	4.83	0.37	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของ รูปแบบการส่งเสริมเครือข่าย	4.71	0.46	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด
3. ระบบและกลไกการส่งเสริมเครือข่าย						
3.1 ปัจจัยนำเข้า (Input: I)	4.69	0.52	มากที่สุด	4.71	0.45	มากที่สุด
3.2 กระบวนการ (Process: P)	4.70	0.46	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
3.3 ผลผลิต (Output: O)	4.69	0.46	มากที่สุด	4.67	0.47	มากที่สุด
3.4 ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback: F)	4.64	0.48	มากที่สุด	4.69	0.47	มากที่สุด
4. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.69	0.46	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.70	0.48	มากที่สุด	4.74	0.46	มากที่สุด

4.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ในการนำคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ด้านความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 7



ตารางที่ 7 ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

รายการ	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ส่วนที่ 1 บทนำ	4.70	0.46	มากที่สุด	4.88	0.32	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 รูปแบบการส่งเสริมเครือข่าย	4.66	0.47	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ	4.65	0.62	มากที่สุด	4.79	0.57	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 บรรณานุกรม	4.81	0.39	มากที่สุด	4.83	0.37	มากที่สุด
ส่วนที่ 5 ภาคผนวก	4.86	0.35	มากที่สุด	4.86	0.35	มากที่สุด
รวม	4.71	0.45	มากที่สุด	4.83	0.37	มากที่สุด

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบของเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา มี 7 ด้าน ได้แก่ ผู้นำเครือข่ายที่มีคุณลักษณะดี วิสัยทัศน์ร่วม การมีส่วนร่วม การพัฒนาสมาชิก การบริหารจัดการ การประเมินผล และการสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากการดำเนินงานของเครือข่ายคุณภาพสถานศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่าย การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และการบริหารจัดการที่ดี จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางและสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดความร่วมมือ ขณะเดียวกัน การพัฒนาสมาชิกอย่างต่อเนื่องและการประเมินผลที่ชัดเจนช่วยให้เครือข่ายสามารถปรับปรุงและรักษามาตรฐานคุณภาพได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ พิสิฐ เทพไกรวัล ที่ชี้ว่าปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการและระบบการเรียนรู้ เป็นพื้นฐานสำคัญของความเข้มแข็งของเครือข่าย (พิสิฐ เทพไกรวัล, 2554) รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักรินทร์ สมพิศนภา ที่เสนอองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือ 9 ด้าน ซึ่งครอบคลุมมิติของนโยบาย การจัดการ การมีส่วนร่วม และเทคโนโลยีดิจิทัล (ศักรินทร์ สมพิศนภา, 2565) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ธีรวุฒิ กายแก้ว ที่อธิบายว่าความสำเร็จของเครือข่ายต้องอาศัยผู้นำที่มีภาวะผู้นำ กระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดี และทรัพยากร ที่เพียงพอ (ธีรวุฒิ กายแก้ว, 2556) องค์ประกอบที่พบทั้ง 7 ด้านสะท้อนถึงความจำเป็นของ “ผู้นำวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งเป็นปัจจัยร่วมที่ทำให้เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษามีความเข้มแข็งและยั่งยืน

2. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมเครือข่ายอยู่ในระดับมาก ปัญหาอยู่ในระดับน้อย โดยแนวทางสำคัญ คือ การพัฒนาผู้นำเครือข่ายให้มีศักยภาพ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินผลตามสภาพจริง และสร้างความยั่งยืนผ่านระบบสนับสนุนที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะ สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการมีเครือข่ายในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากรร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาระบบที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาที่พบน้อย เนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณและโครงสร้างบริหาร สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2562 - 2580) ด้านการพัฒนาศักยภาพคนและมาตรฐานการศึกษา (สุรเดช รอดจินดา, 2562) และแนวคิดของ จิรวัฒน์

รักฟ่วง และคณะ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาแบบองค์รวมต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายใน เช่น วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สมรรถนะครู การมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยภายนอก เช่น ระบบราชการ เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การส่งเสริมเครือข่ายอยู่ในระดับสูงสะท้อนถึงระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนนโยบายระดับชาติ และความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (จิรวัดน์ รักฟ่วง และคณะ, 2566)

3. การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการส่งเสริมเครือข่ายผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า รูปแบบการส่งเสริมเครือข่าย ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบกลไก และเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ผลการประเมิน พบว่า รูปแบบและคู่มือมีความถูกต้อง เหมาะสม เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้เพราะ กระบวนการพัฒนาและตรวจสอบได้ดำเนินการผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานจริง ทำให้ รูปแบบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและมีความเป็นระบบตามแนวคิดเชิงกลไก จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของรูปแบบ คือ ความครบถ้วนขององค์ประกอบและความเป็นระบบ จุดอ่อน คือ การนำไปใช้จริง อาจต้องอาศัยผู้นำเครือข่ายที่มีทักษะด้านการบริหารและความเข้าใจแนวคิดระบบอย่างเพียงพอ โอกาสอยู่ที่ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมและความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ส่วนอุปสรรค คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและการบริหารในระดับเขตพื้นที่ที่อาจกระทบต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรเดช รอดจินดา ที่ให้ความสำคัญกับการวางแผน จัดองค์กร ดำเนินงาน และประเมินผลเครือข่ายอย่างเป็นระบบ (สุรเดช รอดจินดา, 2562) รวมถึง วียะดา ธนสรรรวณิช ที่เสนอองค์ประกอบ การบริหารเครือข่าย ได้แก่ ผู้นำสนับสนุน ความพร้อม ทรัพยากรเพียงพอ และความมุ่งมั่นร่วมกัน (วียะดา ธนสรรรวณิช, 2558) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และคณะ ที่เสนอรูปแบบการจัดการเครือข่าย 5 ส่วน คือ สภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยป้อนเข้ากระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับสูง การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการออกแบบบนพื้นฐานของแนวคิดเชิงระบบ ช่วยให้ได้เครื่องมือที่มีความเหมาะสม ใช้ได้จริง และสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และคณะ, 2567)

4. การประเมินรูปแบบและคู่มือ ผลการประเมิน พบว่า ทั้งรูปแบบและคู่มืออยู่ในระดับ “มากที่สุด” ทั้งด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ แสดงว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลิตดา รสชา, อัญญผล ธิรพรพงษ์ศิริ ที่ชี้ว่ารูปแบบและคู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วลิตดา รสชา, 2563); (อัญญผล ธิรพรพงษ์ศิริ, 2564)



องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 การบริหารเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษาเชิงระบบ

จากภาพที่ 1 พบว่า การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยระบบเครือข่ายความร่วมมือที่สร้างคุณค่าและนวัตกรรมคุณภาพ การวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการบริหารเครือข่ายทางการศึกษา องค์ความรู้เชิงวิชาการ ชี้ให้เห็นว่า การบริหารเครือข่ายควรมีระบบ เชื่อมโยงการสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน เกิดแนวคิดใหม่ “การบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมเชิงระบบ” ที่เน้นผู้นำเครือข่ายมีวิสัยทัศน์ แรงจูงใจ และทักษะบริหารการเปลี่ยนแปลง และองค์ความรู้เชิงวิชาชีพ เน้นการบริหารเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและตรวจสอบได้ ส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือ ผ่านกระบวนการ PLC สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และเสริมบทบาทผู้นำเครือข่ายเชิงนวัตกรรมและผู้นำเชิงพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ซึ่งพัฒนารายได้ ทฤษฎีระบบ (I-P-O-F) ควบคู่กับวงจร PDCA และกลไก CONNECT มีความเป็นไปได้สูงทั้งด้านความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความครอบคลุม และมีประสิทธิผลอย่างเด่นชัดเมื่อทดลองใช้ในสถานศึกษาเครือข่าย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง คือ ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา พัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ เกิดความร่วมมือในเครือข่าย เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา

ที่นำไปใช้จริง ผลกระทบระยะยาว คือ คุณภาพผู้เรียนยกระดับอย่างเป็นรูปธรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ การคิด และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสูงขึ้น ผู้เรียนมีทักษะนวัตกรรม การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น เกิดวัฒนธรรมคุณภาพในพื้นที่อย่างยั่งยืน สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งที่ดำรงอยู่ต่อเนื่อง และยั่งยืน แม้เปลี่ยนผู้บริหารหรือครู ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อยอด ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ Network to Network จัดระบบการแลกเปลี่ยน Best Practices ระหว่างเครือข่าย และระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับเผยแพร่นวัตกรรมและบทเรียนความสำเร็จ ขยายผลรูปแบบสู่เขตพื้นที่ การศึกษาอื่น เพิ่มงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน อย่างเพียงพอ เสริมกลไก กำกับ ติดตาม และประเมินผล อย่างเป็นระบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กำหนดนโยบาย “เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา” เป็นนโยบาย ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลักดันให้เครือข่ายเป็นโครงสร้าง สำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา จัดทำแนวทางการดำเนินงานเครือข่ายในทุกเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ บูรณาการงบประมาณ พัฒนาเครือข่ายเป็นหน่วยนวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาระบบ PDCA และ CONNECT เป็นมาตรฐานการบริหารงานของสถานศึกษาพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่าย จัดหลักสูตรการพัฒนาผู้นำด้าน นวัตกรรม สื่อดิจิทัล และการบริหารเครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

- จิรวัดน์ รักพ่วง และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบองค์รวมของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยุศาสตร์ การบริหารและการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ธีรวัฒน์ กายแก้ว. (2556). การสร้างเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษา นักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สพป.ขอนแก่น เขต 5. *วารสารรัตนบุศย์*, 6(1), 602-610.
- วลินดา รสชา. (2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรวรรณ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา. ใน *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิยะดา ธนสรวนิช. (2558). การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน. เรียกใช้เมื่อ 19 กันยายน 2566 จาก https://www.ubu.ac.th/web/files_up/27f2015090411325697.pdf
- ศักรินทร์ สมพิศนภา. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียน ประถมศึกษา ขนาดเล็ก ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 19 กันยายน 2566 จาก <http://www.tack-trainer.com/wp-content/uploads/2024/11/เครือข่ายนวัตกรรมคุณภาพสถานศึกษา.pdf>
- สุรเดช รอดจินดา. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนบน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัญชล ธิรพรพงษ์ศิริ. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียนโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบ โรงเรียนวัดสุทธิวราราม. ใน รายงานการวิจัย. โรงเรียนวัดสุทธิวราราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2.

กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด
พิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก*

STRATEGIES FOR PROMOTING CREATIVE TOURISM ACCORDING TO
THE PROVINCIAL TOURISM DEVELOPMENT PLAN PHITSANULOK CASE STUDY OF
BAN MUNG NOEN MAPRANG DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE

อดิศักดิ์ พรหมเมศ*, ศรชัย ท้าวมิตร, โชติ บดีรัฐ

Adisak Prommes*, Sonchai Taomitr, Chot Bodeerat

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: temporary_bunshee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านมุง จำนวน 378 คน จากประชากรจำนวน 6,857 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 35 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) 2) ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 5 ตัวแปร เรียงลำดับจากมากที่น้อยไปหาน้อย คือ ระบบสาธารณูปโภค วิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และ 3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก มีทั้งหมด 4 แนวทาง ได้แก่ การบริหารจัดการโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การส่งเสริม, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aimed to: 1) Examine the level of creative tourism promotion in accordance with the Phitsanulok Provincial Tourism Development Plan; 2) Investigate the factors influencing strategies for promoting creative tourism under the provincial tourism development plan; and 3) Propose strategic guidelines for promoting creative tourism in Phitsanulok province. A mixed-methods approach was employed. The quantitative component involved administering questionnaires to a sample of 378 residents of Ban Mung sub-district, draw from a population of 6,857 people. Data were analyzed using mean, standard deviation, and multiple linear regression analysis. The qualitative component involved in-depth interviews with 35 key informants selected through purposive sampling. The results revealed that: 1) The overall level of creative tourism promotion in accordance with the provincial tourism development plan was at a moderate level ($\bar{X} = 3.05$); 2) Five variables significantly influenced strategies for promoting creative tourism at the .05 level, ranked from highest to lowest: public utilities, the community's peaceful way of life, economic-social-political conditions, climate change, and the area's reputation and recognition; and 3) Four strategic guidelines were proposed to enhance creative community-based tourism: promoting participatory community management, developing effective creative tourism activities, enhancing public relations through digital technology, and improving infrastructure and facilities to support sustainable creative tourism.

Keywords: Strategies, Promotion, Creative Tourism

บทนำ

ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้มีการกำหนดแนวทางในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเน้นการยกระดับศักยภาพภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล อันจะนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชน พร้อมทั้งคำนึงถึงความมั่นคงและความยั่งยืนควบคู่กันไป ขณะเดียวกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพทางธุรกิจของภาคบริการ อีกทั้ง พันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4 มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงบทบาทของกรมพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากเพื่อความมั่นคง ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และสนับสนุนศักยภาพของชุมชนในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (Anansethakul, P. et al., 2025)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในยุคปัจจุบันมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องตามแนวโน้มของการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงระดับโลก ลักษณะนักท่องเที่ยวร่วมสมัยได้แสดงออกถึงความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยเห็นได้จากการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม รูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่นี้ส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการคัดสรรแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการปรับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ (เบญจรงค์ พินสอาด, 2565) การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่มีเป้าหมายเพื่อมอบความสุขควบคู่กับสร้างความเข้าใจในสังคม นำการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงผู้คน รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ชนิษฐา เปี่ยมคุ้ม และมณฑกานติ ชูบชูวงศ์, 2565) Creative Tourism หมายถึง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของประเทศไทย เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถต่อยอดได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์คุณค่าเหล่านี้ไปพร้อมกัน การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เน้นการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อชุมชน (จิตรกร วิจารณ์รงค์, 2565) การส่งเสริมประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนผ่านกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการสร้างคุณค่าทางการท่องเที่ยวและสร้างความทรงจำที่ดีแก่นักท่องเที่ยว การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งต้องพิจารณาถึงศักยภาพและทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อให้สามารถพัฒนาและนำเสนอการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม หากชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวจะเป็นช่องทางสร้างรายได้ที่ยั่งยืนต่อตัวชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว (สุวดี บุญมาจรินนท์ และคณะ, 2565)

ปัจจุบันแนวโน้มการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกได้ขยายตัวออกจากเขตเมืองและสถานที่สำคัญ มุ่งเน้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา หนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวคือ ชุมชนบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหลัก ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์เชิงลึกที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวยุคเดิม ซึ่งเน้นจำนวนมาก (Mass Tourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดโดยคนในชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล สำหรับการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ จำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมการนำเสนอและสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะนี้จึงได้รับความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบันจากหลายหน่วยงานของไทย (ฐิติภา บำรุงศิลป์ และคณะ, 2565) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยคาดหวังให้งานวิจัยนี้ได้เป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชน พื้นที่การวิจัยในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และคาดหวังให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวทั้งระบบต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามการวิจัย และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ 1) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลบ้านมุง ด้วยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน จากประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรในพื้นที่ตำบลบ้านมุง จำนวน 6,857 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567) 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีดังนี้ 2.1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามการวิจัย 2.2) วิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับงานวิจัย 2.3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยและนำแบบสอบถามเสนอและปรับแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ 2.4) นำเครื่องมือที่สร้างแล้วนำไปหาคุณภาพด้วยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาความถูกต้องและสมบูรณ์ของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวนทั้งสิ้น 5 ท่าน 2.5) นำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) โดยการเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลจากการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ผลที่ 0.951 ซึ่งเป็นผลที่ยอมรับได้ในทางสถิติและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยใช้สูตรคำนวณของ โรวินELLI และแฮมเบิลตัน (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977); (Turner, R. C. & Carlson, L. A., 2003) และ 2.6) ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามสูตรของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1970) แล้วนำมาทดสอบ (Try Out) กับประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองพิษณุโลกและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .995 แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย และ 3) การวิเคราะห์เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบคำถามที่กำหนดตัวเลือกคำตอบให้ผู้ตอบสามารถเลือกคำตอบที่ถูกต้อง (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว ด้านการสื่อสารและการตลาด และด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แบบสอบถามตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Best, J. W. & Kahn, J. V., 2006) ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพฤติกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวิถีชีวิตชุมชนที่เอื้ออำนวย ด้านการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ด้านระบบสาธารณูปโภค และด้านบุคลากรด้านการท่องเที่ยวชุมชน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านกระแสการท่องเที่ยวยั่งยืน ด้านความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และด้านการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยรอบ ตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Step Multiple Linear Regression Analysis) (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558) นำไปสู่การอภิปรายผล และหาข้อสรุปของการวิจัยต่อไป และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะตามแนวทางวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 35 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์คัดเลือก ประกอบด้วย 1.1) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพิษณุโลก จำนวน 1 คน 1.2) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก อำเภอเนินมะปราง จำนวน 1 คน 1.3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน 1.4) ผู้นำท้องที่ จำนวน 8 คน ได้แก่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลบ้านมุง จากทั้งหมด 8 หมู่บ้าน 1.5) ตัวแทนประชาชนในตำบลบ้านมุง จำนวน 8 คน 1.6) ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตำบลบ้านมุง จำนวน 8 คน และ 1.7) ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในตำบลบ้านมุง จำนวน 8 คน 2) เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ซึ่งได้มาจากการศึกษา สังเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยและตัวแปรที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้ตามคำแนะนำ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาในการวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษา



บ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน ด้วยการใช้คำถามปลายเปิดในข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออภิปรายผล และหาข้อสรุปผลการวิจัย (ชำนาญ ปาณาวงษ์, 2567)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก	n = 378		แปรผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.12	.97	ปานกลาง
ด้านความคิดสร้างสรรค์	2.96	.84	ปานกลาง
ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว	3.18	.94	ปานกลาง
ด้านการสื่อสารและการตลาด	2.83	.71	ปานกลาง
ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	3.16	.74	ปานกลาง
รวม	3.05	.74	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 3.12$) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.96$) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.18$) ด้านการสื่อสารและการตลาด ($\bar{X} = 2.83$) และด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.16$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

2.1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.965 ($R = .965$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) โดยมีค่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

2.2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 10 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.931 ($R^2 = .931$) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปรสามารถอธิบายประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกจังหวัดพิษณุโลก (y) ได้ร้อยละ 93.10

2.3. ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) มากที่สุด ได้แก่ ด้านระบบสาธารณูปโภค (X_4) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เปลี่ยนแปลงไป .558 หน่วย รองลงมา ได้แก่ ด้านวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย (x_2) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เปลี่ยนแปลงไป .323 หน่วย ด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (x_9) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เปลี่ยนแปลงไป .225 หน่วย ด้านความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (x_8) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เปลี่ยนแปลงไป .100 หน่วย และด้านการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก (x_3) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เปลี่ยนแปลงไป .088 หน่วย

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y)

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
a ค่าคงที่	.016	.053		.308	.759
X_1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	.222	.137	.262	1.620	.106
X_2 ด้านวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย	.305	.022	.323	13.933	.005
X_3 ด้านการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก	.098	.049	.088	2.001	.046

$R = .965$ $R^2 = .931$



ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
X ₄ ด้านระบบสาธารณูปโภค	.528	.063	.558	8.368	.001
X ₅ ด้านบุคลากรด้านการท่องเที่ยวชุมชน	.037	.059	.044	.626	.532
X ₆ ด้านนโยบายภาครัฐ	.246	.145	.287	1.696	.091
X ₇ ด้านกระแสการท่องเที่ยวยั่งยืน	.051	.221	.065	.229	.819
X ₈ ด้านความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	.108	.049	.100	2.206	.028
X ₉ ด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง	.205	.079	.225	2.578	.010
X ₁₀ ด้านการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยรอบ	.220	.234	.270	.937	.350

$R = .965$ $R^2 = .931$

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

2.1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.965 ($R = .965$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) โดยมีค่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

2.2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 10 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.931 ($R^2 = .931$) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปรสามารถอธิบายประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกจังหวัดพิษณุโลก (y) ได้ร้อยละ 93.10

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 5 ตัวแปร เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย คือ ระบบสาธารณูปโภค (X₄ Beta = .558) วิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย (X₂ Beta = .323) สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (X₉ Beta = .225) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (X₈ Beta = .100) และการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก (X₃ Beta = .088)

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 3.1) แนวทางการบริหารจัดการโดยการส่งเสริมมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในชุมชนมีความต้องการให้ชุมชนมีบทบาทมากขึ้นในทุกขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยว ตั้งแต่การร่วมวางแผน การออกแบบกิจกรรม ไปจนถึงการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่าง

เป็นธรรม 3.2) แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ ชุมชนต้องการให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แปลกใหม่ และเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น และยังเสนอให้มีการจัดอบรมคนในชุมชนให้เป็นวิทยากรท้องถิ่น (Local Guide) เพื่อยกระดับคุณภาพการนำเที่ยวและสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว 3.3) แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยส่งเสริมให้มียาวชนคนรุ่นใหม่หรือทีมสื่อออนไลน์ขึ้น เพื่อสร้างแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยเชื่อถือได้ นอกจากนี้ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อช่วยสนับสนุนเทคโนโลยีและอบรมการใช้งานสื่อดิจิทัลให้แก่คนในชุมชน และ 3.4) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยประชาชนจำนวนมากสะท้อนความต้องการให้มีการปรับปรุงถนน เส้นทางเข้าพื้นที่ ป้ายสัญลักษณ์นำทาง แผนที่ท่องเที่ยว และจุดจอดรถที่เพียงพอ เพื่อเพิ่มความสะดวกและปลอดภัย รวมถึงความต้องการพัฒนาห้องน้ำสาธารณะ จุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว และระบบจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปรายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบ้านมุงยังคงพึ่งพากลุ่มแกนนำในการจัดกิจกรรมเป็นหลัก ทำให้การมีส่วนร่วมไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ การประเมินอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่หลากหลายเพียงพอ แม้ว่าบ้านมุงจะมีจุดเด่นด้านภูเขาหินปูน วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม แต่ยังไม่ถูกพัฒนาต่อยอดเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่ ๆ เช่น การทำงานศิลปะท้องถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือการเล่าเรื่องราวเชิงมรดกภูมิปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว ผลอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าการจัดกิจกรรมยังคงเป็นลักษณะการนำเที่ยวระหว่างชุมชนกับผู้ชม มากกว่ากิจกรรมเชิงสัมผัสประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงสะท้อนว่าแม้การท่องเที่ยวจะได้รับความสนใจแต่ยังต้องพัฒนารูปแบบที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกของนักท่องเที่ยวมากขึ้น 4) ด้านการสื่อสารและการตลาด ผลอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าชุมชนยังใช้สื่อดิจิทัลไม่เต็มประสิทธิภาพ เช่น การประชาสัมพันธ์ทางเพจของชุมชน เว็บไซต์ หรือแพลตฟอร์มท่องเที่ยวต่าง ๆ และ 5) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ผลอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ป้ายบอกทาง จุดบริการนักท่องเที่ยว ระบบจัดการขยะ หรือสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกที่ยังไม่พร้อมเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีความตระหนักด้านอนุรักษ์ และมีระบบจัดการบางส่วนแล้ว เช่น การจัดโซนพื้นที่ท่องเที่ยวบางจุด หรือการปรับปรุงเส้นทางเดินป่า ซึ่งเป็นศักยภาพที่สามารถพัฒนาเชิงยั่งยืนได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเพ็ง สิทธิวิชา และสมปอง สุวรรณภุมมา ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเลย อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน ด้านการนำไปปฏิบัติและการประเมินผล ด้านภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม ตามลำดับ และ 3) ควรมีการสร้างกลยุทธ์ในการส่งเสริมที่พิกัดให้นักท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมที่สามารถดึงดูดด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เช่น วิทยุ แผ่นพับ โฆษณา อย่างครบวงจร ซึ่งมีแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยร่วมมือกับชุมชนและให้หน่วยงานรัฐเข้ามาส่งเสริมในการท่องเที่ยวพร้อมทั้งให้หน่วยงานท้องถิ่นส่งเสริมประชาสัมพันธ์ผ่านภาคีเครือข่าย จัดเจ้าหน้าที่ให้บริการประสานงานอย่างจริงจัง โดยการให้ความเอาใจใส่และความต้องการของนักท่องเที่ยวในการ บริการประสานงานด้านต่างๆ ให้คำแนะนำจากหน่วยภาครัฐอย่างจริงจัง (บุญเพ็ง สิทธิวิชา และสมปอง สุวรรณภุมมา, 2566)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทำให้เห็นความต้องการที่แท้จริง และมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในพื้นที่ สามารถอภิปรายโดยแยก ได้ดังนี้

1.2.1 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า ชุมชนบ้านมุงมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวอยู่ในระดับเริ่มต้นแต่ยังไม่เต็มศักยภาพ โดยกลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เห็นว่าบ้านมุงมีจุดแข็งด้านความเข้มแข็งของชุมชนและผู้นำ พร้อมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่การมีส่วนร่วมยังจำกัดอยู่ในกลุ่มแกนนำบางกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มธุรกิจที่พักหรือโฮมสเตย์ ส่วนผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่นให้ข้อมูลว่า มีการจัดเวทีประชาคม การประชุมหมู่บ้าน และการระดมความคิดเห็นเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่เป็นระบบต่อเนื่อง รวมทั้งเยาวชนและกลุ่มอาชีพบางกลุ่มยังไม่ได้เข้ามามีบทบาทเท่าที่ควร ประชาชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวสะท้อนว่า ชุมชนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมมากกว่านี้ หากมีช่องทางและกลไกที่ชัดเจน เช่น การตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นทางการและเป็นระบบ หรือการแบ่งบทบาทหน้าที่ในชุมชนให้ชัดเจน และตัวแทนนักท่องเที่ยวมองว่า การต้อนรับของชุมชนมีความเป็นกันเอง สร้างความประทับใจและอบอุ่น แต่ยังไม่เห็นบทบาทของคนในชุมชนอย่างหลากหลาย เช่น บทบาทของเยาวชน หรือกลุ่มแม่บ้านในกิจกรรมท่องเที่ยวเท่าที่ควร จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ยังไม่สมบูรณ์แม้จะมีศักยภาพด้านทุนมนุษย์และความสมัครใจของตนในพื้นที่ แต่ยังคงขาดระบบการจัดการการมีส่วนร่วมที่รองรับทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง

1.2.2 ด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ทุกภาคส่วนต่างเห็นความโดดเด่นของบ้านมุงในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่พร้อมด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ วิถีชีวิตเกษตร และวัฒนธรรมชนบทที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยว กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้ความเห็นว่า บ้านมุงมีทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่พร้อมต่อยอดสู่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไปได้ ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น

และผู้ประกอบการบางราย ระบุว่ามีการกิจกรรมบางอย่างเริ่มเกิดขึ้นแล้ว เช่น การนำเที่ยวภูเขาหินปูน จุดชมวิว การทำอาหารพื้นบ้านให้บริการนักท่องเที่ยว แต่ยอมรับว่ายังไม่ถูกออกแบบให้เป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ เช่น ยังไม่มีการจัดเป็นรูปแบบแพ็คเกจเพื่อสร้างแรงจูงใจในการมาท่องเที่ยว หรือไม่จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน ในส่วนของกลุ่มประชาชนในชุมชนหลายคนสะท้อนว่า มีภูมิปัญญาและวัตถุดิบในพื้นที่จำนวนมาก เช่น งานหัตถกรรม อาหารพื้นถิ่น เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชน แต่ยังขาดการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และตัวแทนนักท่องเที่ยว จึงชี้ให้เห็นได้ว่า ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านมุงมีอยู่สูง แต่ยังเป็นทุนที่ยังไม่ได้รับการออกแบบและจัดกระบวนการให้ชัดเจนในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาของจังหวัด

1.2.3 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา โดยกลุ่มของหน่วยงานภาครัฐ ชี้ให้เห็นว่าหากจะยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในความหมายเต็มรูปแบบ ต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวลงมือทำ และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนในชุมชนอย่างแท้จริง หรือกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการบางรายยอมรับว่า ปัจจุบันกิจกรรมส่วนใหญ่ยังเป็นในลักษณะ ชาวบ้านทำ นักท่องเที่ยวมารับบริการ มากกว่ากิจกรรมแบบเวิร์กช็อปหรือการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม มีผู้ประกอบการบางรายและประชาชนบางกลุ่มเสนอแนวคิดกิจกรรมที่สามารถพัฒนาได้ในอนาคต เช่น การสาธิตและให้นักท่องเที่ยวลงทำอาหารพื้นบ้าน การเก็บผลผลิตทางการเกษตร การทำงานหัตถกรรมง่าย ๆ หรือกิจกรรมเล่าเรื่องความมาของชุมชนร่วมกัน ส่วนกลุ่มตัวแทนนักท่องเที่ยวสะท้อนว่า มีความรู้สึกประทับใจในวิถีชีวิตและธรรมชาติ แต่หากมีการจัดกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับคนในพื้นที่มากขึ้น จะยิ่งเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวมากขึ้น ภาพรวมจึงชี้ว่า ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วม ยังอยู่ในระดับกำลังพัฒนาและมีช่องว่างในการออกแบบกิจกรรม ที่ตอบโจทย์หลักการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

1.2.4 ด้านการสื่อสารและการตลาด จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม เห็นพ้องว่า การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังมีข้อจำกัด แม้จะมีช่องทางออนไลน์มาเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ระบุว่า ชุมชนบ้านมุงเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพ แต่การสื่อสารยังไม่เด่นชัดเท่าพื้นที่อื่นในจังหวัด ทั้งในแง่ภาพลักษณ์ การเล่าเรื่อง และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์อย่างมืออาชีพ ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนสะท้อนว่า หน่วยงานท้องถิ่นได้พยายามสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ แต่ยังขาดบุคลากรด้านเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล รวมถึงงบประมาณส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้เฟซบุ๊กส่วนตัวหรือเพจเล็ก ๆ ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก การจัดทำคอนเทนต์ยังไม่สม่ำเสมอ และขาดการเชื่อมโยงเป็นภาพรวมเดียวกันของชุมชน และประชาชนบางส่วนรวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวให้ข้อมูลว่า ข้อมูลที่ค้นหาได้ในอินเทอร์เน็ตยังมีจำกัด ทั้งในเรื่องเส้นทาง รายละเอียดกิจกรรม ข้อมูลติดต่อจองที่พัก และรีวิวจากผู้เคยมาเยือน ในมุมมองดังกล่าวนี้ จึงพบว่า การสื่อสารและการตลาดของบ้านมุงอยู่ในระดับใช้ได้แต่ไม่โดดเด่น ต้องการการวางแผนภาพลักษณ์ร่วมกับชุมชน และการสร้างทีมสื่อสารดิจิทัลของคนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภายนอก

1.2.5 ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมุงมีทั้งจุดแข็งด้านความตั้งใจดูแลพื้นที่ และข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริหารจัดการ โดยกลุ่มหน่วยงานภาครัฐมองว่า ชุมชนบ้านมุงเป็นพื้นที่ที่มีความใส่ใจในการอนุรักษ์ทรัพยากร



ธรรมชาติ แต่ยังคงต้องปรับปรุงระบบรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง ศูนย์บริการข้อมูล ห้องน้ำสาธารณะ และระบบรักษาความปลอดภัย ส่วนผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และประชาชนในชุมชน ระบุว่ามีการร่วมกันดูแลเส้นทางท่องเที่ยว จุดชมวิว และสภาพสิ่งแวดล้อม แต่ติดขัดจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ทำให้การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทำได้เป็นลำดับขั้น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนระบุว่า แม้จะพยายามพัฒนาที่พักและบริการให้ได้มาตรฐานตามการเชื่อมโยงกับโครงสร้างพื้นฐานระดับพื้นที่ เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ป้ายบอกทางระยะทาง จุดจอดรถยังไม่สมบูรณ์ และตัวแทนนักท่องเที่ยวให้ข้อมูลว่า โดยรวมรู้สึกว่าการบริการเป็นธรรมชาติ และยังไม่แออัด แต่พบปัญหาบางประการ เช่น เส้นทางบางช่วงที่ไม่สะดวก ป้ายบอกทางไม่ชัด ห้องน้ำและจุดจอดรถยังไม่เพียงพอ จึงสามารถอธิบายได้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมุง มีฐานที่ดีจากความร่วมมือของชุมชนและผู้นำ แต่ต้องการการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริหารจัดการจากหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดและท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภณศกร ปุฒหน้อย และโชติ บดีรัฐ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทยทรงดำ ในเขตพื้นที่บ้านห้วยห้าง ตำบลหนองหลุม อำเภอชวบารมี จังหวัดพิจิตร จากการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทยทรงดำ ในเขตพื้นที่บ้านห้วยห้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) ปัญหา อุปสรรคการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทยทรงดำ พบว่า 2.1) ขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี 2.2) ผลิตรถยนต์ผ้าขายได้ยากเพราะมีราคาแพง 2.3) เยาวชนรุ่นใหม่ไม่ได้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำอย่างแท้จริง 2.4) นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมีน้อย 2.5) สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนมีไม่เพียงพอ และ 2.6) ขาดการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีแบบดั้งเดิม และ 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทยทรงดำ พบว่า ควรประยุกต์กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในการพัฒนา การท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online การจัดทำยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ (ภณศกร ปุฒหน้อย และโชติ บดีรัฐ, 2567)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด พิชญโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิจญญโลก

การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิจญญโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิจญญโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านระบบสาธารณูปโภค ข้อมูลจากการวิเคราะห์ชี้ว่า ประชาชนเห็นว่าการพัฒนาสาธารณูปโภคที่ดีจะช่วยให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เพิ่มความปลอดภัย ความสะดวก และคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว 2) ปัจจัยด้านวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย โดยเสน่ห์ของความเรียบง่ายเป็นจุดเด่นที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นแรงดึงดูดสำคัญ และเป็นแก่นของกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ประชาชนในชุมชนมองว่า สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีผลต่อการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งความสามารถในการลงทุน ความเสี่ยงจากสภาพเศรษฐกิจที่ผันผวน และการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

4) ปัจจัยด้านความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่มีผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวและความสวยงามของธรรมชาติที่เป็นจุดขายหลักในเชิงกลยุทธ์ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการความเสี่ยง การเฝ้าระวัง และการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถทำได้ในหลายฤดูกาล และ 5) ปัจจัยด้านการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ผลวิจัยชี้ว่าความมีชื่อเสียงช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดกลยุทธ์ด้านการประชาสัมพันธ์ และการทำการตลาดเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวีรญา พรหมประสิทธิ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา บ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านดึก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาต้นจั่นนั้น ประกอบด้วย 1) วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ 2) ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์ และการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 3) ความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติที่ตั้งอยู่บนกฎระเบียบ ข้อตกลง 4) ความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก และ 5) มีการดำเนินงานในลักษณะของ เครือข่าย สำหรับการประเมินความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยว พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านนาต้นจั่นมีความสำเร็จอยู่ในระดับดีเยี่ยมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3.92 คะแนน) ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (4 คะแนน) ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม (3.33 คะแนน) ด้านที่ 4 การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (3.60 คะแนน) และด้านที่ 5 คุณภาพ การบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3.56 คะแนน) อย่างไรก็ตาม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่นให้ยั่งยืน และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ภาครัฐควรพัฒนาแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก นอกจากนี้ควรมีโครงการพัฒนานักสื่อ ความหมายท้องถิ่น และทักษะ (Upskill) ให้กับกลุ่มวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะไอที เพื่อให้กลุ่มสามารถจัดการฐานข้อมูลออนไลน์ให้มีความทันสมัยด้วยตัวเอง และรัฐควรมีโครงการ อบรมการจัดทำวิสัยทัศน์เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดย ชุมชนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน (วีรญา พรหมประสิทธิ์, 2565)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2 จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านมุงเหนือ นั้น มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะการท่องเที่ยวแบบไปเช้า เย็นกลับ โดยมีลักษณะ คือให้นักท่องเที่ยวนำรถยนต์ส่วนตัวมาจอดในจุดที่ให้บริการรับฝากจอดรถ และมีรถนำเที่ยวซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพราะได้มีการนำรถที่ใช้ในการทำการเกษตรและขนส่งผลผลิตการเกษตรมาประยุกต์ใช้รับส่ง และพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่สำคัญและแหล่งธรรมชาติภายในชุมชน ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และ 2) ลักษณะการท่องเที่ยวแบบค้างคืน คือ เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจมานอนพักค้างคืนเพื่อสัมผัสบรรยากาศหนาว และบรรยากาศอันบริสุทธิ์ โดยเฉพาะช่วงหน้าหนาวจะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยมีบ้านพัก โฮมสเตย์ และลานกางเต็นท์รองรับความต้องการและเป็นตัวเลือกให้กับนักท่องเที่ยว ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแรงจูงใจ ความต้องการ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถอธิบายได้เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้



2.2.1 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนบ้านมุง ประกอบด้วย

1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า พื้นที่ชุมชนบ้านมุงมีภูเขาหินปูน โถงหินถ้ำ ที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์และเงียบสงบ เป็นจุดเด่นสำคัญที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ-ธรณีวิทยา การชมวิวแบบมีไกด์ท้องถิ่น หรือกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ 2) วิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ต่างชื่นชมเสน่ห์ของวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย อบอุ่น และเป็นกันเอง ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ความเรียบง่ายเป็นจุดขาย ได้แก่ เรียนรู้เกษตรพื้นบ้าน ทำอาหารแบบชุมชน หรือการสาธิตเชิงวัฒนธรรมชุมชน 3) การมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทั้งหน่วยงานภาครัฐจากภายนอกและกลุ่มนักท่องเที่ยว ต่างยืนยันว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านมุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยม ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การสร้างแบรนด์ (Branding) และศูนย์ข้อมูลออนไลน์เพื่อรองรับความนิยมที่เพิ่มขึ้น 4) ระบบสาธารณูปโภค ในส่วนของประชาชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และกลุ่มนักท่องเที่ยว ให้ข้อมูลว่า ระบบสาธารณูปโภคยังไม่สมบูรณ์ เช่น จุดจอดรถ ห้องน้ำ สาธารณะ และป้ายบอกทาง ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับการท่องเที่ยวกำลังพัฒนาต่อไป 5) บุคลากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมองว่าคนในพื้นที่มีศักยภาพสูงพอ แต่ยังขาดการอบรมด้านการบริการ ไกด์ท้องถิ่น และการจัดการนักท่องเที่ยว ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้เป็นผู้สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

2.2.2 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านมุง ประกอบด้วย

1) นโยบายภาครัฐ โดยกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ยืนยันว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านมุงมีศักยภาพเข้ากับนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายท่องเที่ยวชุมชน ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การบูรณาการแผนงานให้สอดคล้องกันทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน 2) กระแสการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เนื่องด้วยนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความต้องการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติเรียบง่าย และไม่ทำลายทรัพยากรในพื้นที่ ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การส่งเสริมการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ (Eco-Creative Tourism) 3) ความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีความกังวลเรื่องไฟป่า ภัยแล้ง น้ำท่วมเฉียบพลัน และอุณหภูมิที่สูงขึ้นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติในพื้นที่ ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การวางแผนจัดการความเสี่ยงในพื้นที่ การจัดตั้งอาสาสมัครเฝ้าระวัง รักษาความปลอดภัย และพัฒนาระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ 4) สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกลุ่มผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ชี้ว่า ความผันผวนของเศรษฐกิจมีผลต่อจำนวนผู้มาท่องเที่ยว และปัญหาทางสังคมและการเมืองมีผลต่อความเชื่อมั่นและบรรยากาศในการท่องเที่ยวพักผ่อน ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การกระจายรายได้ และการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากชุมชน และ 5) การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยรอบ ทั้งผู้นำชุมชนและหน่วยงานภายนอกเห็นพ้องว่าเป็นภัยคุกคามที่มีผลต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยรวม ผลเชิงกลยุทธ์ คือ การใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับผู้กระทำความผิด และสร้างกติกาชุมชน รวมถึงการใช้กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกับนักท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาธิตา รุ่งพิพัฒน์พงศ์ ศึกษาเรื่ององค์ประกอบของความยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษา ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร จากการศึกษาพบว่า ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร มีลักษณะที่แสดงถึงองค์ประกอบ

ของความยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 12 ด้าน โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการมีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งมาก ในขณะที่ชุมชนอัมพวายังมีทั้งลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งขององค์ประกอบในด้านการจ้างงานที่มีคุณภาพ ความร่ำรวยทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชีวภาพ ความสมบูรณ์ทางกายภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การเติมเต็มความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนอัมพวายังมีลักษณะที่เป็นอุปสรรคหรือไม่เพียงพอต่อองค์ประกอบความยั่งยืนในด้านความบริสุทธิ์ของสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมกันทางสังคม คุณภาพชีวิตที่ดี และกระบวนการควบคุมภายใน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบของความยั่งยืนในมิติอื่น และส่งผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และความยั่งยืนของชุมชนในอนาคต (สาธิตา รุ่งพิพัฒน์พงศ์, 2558)

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนการพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก
กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนการพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้าน ที่มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่สามารถนำมาอภิปรายร่วมกัน โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

3.1 การบริหารจัดการโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคณะกรรมการชุมชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวชุมชน จึงควรจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยตรง โดยดำเนินการบูรณาการร่วมกับคณะกรรมการชุมชนเดิม หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นระบบ

3.2 พัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมองค์ความรู้ในชุมชนควบคู่กับการสร้างความน่าสนใจ สามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั้งภายในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง โดยใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิต เช่น การจัดกิจกรรมสาธิตการทอผ้า/ย้อมผ้าจากวัสดุธรรมชาติ หรือการทำอาหารพื้นถิ่น ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวตลอดแนวเส้นทาง

3.3 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้วยการพัฒนาสื่อดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ เช่น การสร้างเพจ ช่องทางออนไลน์ หรือความร่วมมือกับแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์ ตลอดจนสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำคลิปสั้นหรือ Vlog เพื่อนำเสนอศักยภาพและความโดดเด่นของชุมชนในแง่มุมที่สร้างสรรค์ ทั้งนี้ อาจนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดทำ QR Code สำหรับแนะนำเส้นทางหรือนำเสนอข้อมูลสำคัญตามจุดต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมการปรับปรุงป้ายบอกทาง การติดตั้งสัญญาณไฟจราจร และกล้องวงจรปิดในพื้นที่ทางไกลเพื่อเพิ่มระดับความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาด้านสุขอนามัย เพื่อรองรับและสนับสนุนการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน



สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่การจัดการด้านการท่องเที่ยว หากยังรวมถึงการบริหารทรัพยากรโดยรวม การจัดสรรประโยชน์ และการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเน้นชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน จากการดำเนินงานวิจัย พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนบ้านมุงมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในหลายมิติ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชน การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และบทบาทของคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นกำลังสำคัญในการประสานงานกับเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกันตามบริบทของหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน และการกำหนดมาตรการการใช้และรักษาทรัพยากร เช่น การจัดการด้านขยะในจุดท่องเที่ยว การลดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านบ้านมุง จึงจำเป็นต้องเน้นการปรับตัวเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นควบคู่กับการรักษาทรัพยากรในพื้นที่อย่างยั่งยืน ดังนั้น การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมุงจำเป็นต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทั้งภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก ที่มุ่งเน้นการสร้างคุณภาพการท่องเที่ยวและยกระดับมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการพัฒนาต่อไปว่า ชุมชนบ้านมุงควรขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพและยั่งยืนบนฐานทุนชุมชนที่มีอยู่ พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้และบูรณาการการดำเนินงานให้เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมุงก้าวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา เปี่ยมคุ้ม และมณฑกานติ ชูชูวงศ์. (2565). วิเคราะห์ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบ้านแหลม จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), 28(2), 77-90.
- จิตรกร วิจารณ์รงค์. (2565). การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของบริษัทท่องเที่ยว. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(2), 394-404.
- ชำนาญ ปาณาวงษ์. (2567). ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ: จากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฐิติภา บำรุงศิลป์ และคณะ. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์ต่อวัฒนธรรมลาวครั้งบ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 18(1), 45-61.
- บุญเพ็ง สิทธิวงษา และสมปอง สุวรรณภุมมา. (2566). กลยุทธ์การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเลย. วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม, 3(1), 36-46.

- เบญจรงค์ พันสะอาด. (2565). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ภณธร ปืดน้อย และโชติ บดีรัฐ. (2567). การพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทยทรงดำ ในเขตพื้นที่บ้านห้วยห้าง ตำบลหนองหลุม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. *Journal of Modern Learning Development*, 9(3), 140-150.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยและการใช้สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทริปเพิล กรุ๊ป จำกัด.
- วีรญา พรหมประสิทธิ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สาธิตา รุ่งพิพัฒน์พงศ์. (2558). องค์ประกอบของความยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11(2), 115-140.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร(รายเดือน). เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2567 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php
- สุวดี บุญมาจรรินท์ และคณะ. (2565). การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 19(2), 84-92.
- Anansethakul, P. et al. (2025). Strategies for developing a Strong Network of Grassroots Community Economy of government Organization in Nan Province. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 5(3), 765-776.
- Best, J. W. & Kahn, J. V. (2006). *Research in education*. (10th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49-60.
- Turner, R. C. & Carlson, L. A. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional item. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.



การสื่อสารสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อและพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ของประชาชนตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี*

HEALTH COMMUNICATION, MEDIA LITERACY AND CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE PREVENTION BEHAVIOR AMONG PEOPLE IN THA CHANG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

กาญจนา สมพันธ์^{1*}, ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุบลรัตน์², ชลกันดาร นาคทิม³

Kanchana Somphuen^{1*}, Natthawut Sap-upatham², Chonlakanda Nakthim³

¹คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Communication Arts, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

³นักวิจัยอิสระ จันทบุรี ประเทศไทย

³Independent Researcher, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kanchana.s@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้ เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารสุขภาพ ระดับการรู้เท่าทันสื่อ ระดับพฤติกรรม การป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน และวิเคราะห์ผลของการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรม การป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัย เชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอายุ 30 - 69 ปี ในเขตตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.25 มีอายุ 60 - 69 ปี ร้อยละ 34.75 และสำเร็จ การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 39.25 สถานภาพสมรส ร้อยละ 59.75 อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 32.25 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท ร้อยละ 27.50 โรคประจำตัวที่พบมากที่สุด คือ ไขมัน ในเลือดสูง ร้อยละ 16.56 การได้รับข้อมูลการป้องกันโรคจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมากที่สุดร้อยละ 20.37 2) ระดับ การสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 และ 3.96 ตามลำดับ 3) พฤติกรรมป้องกัน โรคอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.77 และ 4) การวิเคราะห์ผลของการรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = .749, p < .001$) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่การสื่อสาร

สุขภาพยังไม่พบอิทธิพลต่อพฤติกรรม ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรค NCDs จึงควรได้รับการพัฒนาไปพร้อมกับการสื่อสารสุขภาพในชุมชน

คำสำคัญ: การสื่อสารสุขภาพ, การรู้เท่าทันสื่อ, พฤติกรรมการป้องกันโรค, โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

Abstract

The objectives of this research article were to investigate the levels of health communication, media literacy, and chronic non-communicable disease (NCD) prevention behavior among people, and to analyze the effects of health communication and media literacy on NCD prevention behavior among people in Tha Chang Subdistrict, Mueang District, Chanthaburi Province. This quantitative research employed a questionnaire that had been validated for validity and reliability. Data were collected from a sample of 400 people aged 30-69 years in Tha Chang Subdistrict, Mueang District, Chanthaburi Province. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, and the hypotheses were tested using multiple regression analysis. The research results revealed that 1) Regarding general information, the majority of respondents were female (76.25%), aged 60 - 69 years (34.75%), and had completed primary education (39.25%). Most were married (59.75%), worked in trading or private business (32.25%), and had an average monthly income of 5,001 - 10,000 baht (27.50%). The most common chronic disease reported was dyslipidemia (16.56%). The main source of disease prevention information was healthcare officers (20.37%). 2) The levels of health communication and media literacy were both high, with mean scores of 4.02 and 3.96, respectively. 3) The disease prevention behavior was at a frequent practice level, with a mean score of 3.77. and 4) The media literacy analysis found that media literacy ($\beta = .749, p < .001$) was significantly influenced the people's chronic non-communicable disease prevention behavior. In contrast, health communication was not found to have an influence on this behavior. Therefore, media literacy is a component that promotes NCD prevention behavior and should be developed alongside health communication in the community.

Keywords: Health Communication, Media Literacy, Disease Prevention Behavior, Chronic Non-Communicable Diseases

บทนำ

ในปัจจุบัน โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs) ได้กลายเป็นปัญหาสาธารณสุขระดับโลกที่ทวีความรุนแรงและสร้างภาระให้แก่ระบบสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยองค์การอนามัยโลก รายงานว่า ประชากรทั่วโลกเสียชีวิตจากโรค NCDs ถึง 41 ล้านคนต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 74 ของสาเหตุการเสียชีวิตทั้งหมด โดยกลุ่มโรคที่พบมาก ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง ซึ่ง

ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิตก่อนวัยอันควร (อายุ 30 - 69 ปี) ถึง 17 ล้านคน และส่วนใหญ่อยู่ในประเทศรายได้ปานกลางและต่ำ (World Health Organization, 2022) ซึ่งรวมถึงประเทศไทย ประเทศไทยมีสถานการณ์การเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สอดคล้องกับระดับโลก โดยจากข้อมูลของแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อ พ.ศ. 2566 - 2570 ระบุว่า คนไทยเสียชีวิตจากโรค NCDs สูงถึง 400,000 รายต่อปี หรือเฉลี่ยมากกว่า 1,000 รายต่อวัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 74-81 ของการเสียชีวิตทั้งหมดของประชากรไทย (สำนักงานเลขาธิการ การขับเคลื่อนแผนโรคไม่ติดต่อชาติ กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2560) ความสูญเสียเหล่านี้ไม่ได้ส่งผล เฉพาะด้านสุขภาพ แต่ยังสร้างภาระทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง โดยมีการประเมินว่าความสูญเสียทางเศรษฐกิจ จากโรค NCDs สูงถึง 1.6 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 9.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ซึ่ง ร้อยละ 91 เป็นค่าเสียโอกาสจากการขาดงาน การทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ และการสูญเสียแรงงานจากการเสียชีวิต ก่อนวัยอันควร สถานการณ์ในจังหวัดจันทบุรีก็สะท้อนภาพปัญหาโรคไม่ติดต่อที่น่าเป็นห่วงเช่นกัน โดยข้อมูลจาก แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ระบุว่า โรค NCDs ยังคงเป็นสาเหตุ การเสียชีวิตอันดับหนึ่ง จากข้อมูลปี 2559 พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีผู้ป่วย NCDs รวม 54,378 ราย และพบว่า อำเภอเมืองจันทบุรีที่มีจำนวนผู้ป่วยมากที่สุด (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2564)

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ข้อมูลสุขภาพ ถูกเผยแพร่ผ่านช่องทางหลากหลาย ทั้งที่เป็นข้อมูลทางวิชาการและข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ธนปณัฑ์ อัครวีรวัฒน์ และพรณี บัญชรหัตถกิจ ได้ระบุถึงการสื่อสารสุขภาพ (Health Communication) ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะ กลไกในการถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้อง สร้างความเข้าใจ และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม การสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพควรมีลักษณะที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับบริบทชุมชน มีการออกแบบเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง (ธนปณัฑ์ อัครวีรวัฒน์ และพรณี บัญชรหัตถกิจ, 2565) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญ คือ ประชาชนจำนวนมากยังขาดทักษะในการวิเคราะห์ และประเมินข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในยุคที่สื่อออนไลน์มีบทบาทอย่างสูง การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน หากขาดทักษะในการแยกแยะข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้อง ก็อาจตกเป็นเหยื่อของข่าวเท็จ โฆษณาชวนเชื่อ หรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม และเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดโรค NCDs องค์การอนามัยโลก เสนอไว้ในปี 1986 ถึงแนวทางการส่งเสริมสุขภาพ ตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter for Health Promotion) ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ 2) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 3) การเสริมสร้าง ความสามารถของชุมชน 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และ 5) การปรับปรุงระบบบริการสุขภาพให้เข้าถึงและ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (World Health Organization, 1986) ประเทศไทยได้นำ แนวทางดังกล่าวมาใช้ร่วมกับการกระจายอำนาจด้านสุขภาพให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริม สุขภาพตามบริบทของพื้นที่

จากเหตุผลที่ว่าโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs) เป็นสาเหตุหลักของการ เจ็บป่วยเรื้อรังและการเสียชีวิตของประชาชนไทย และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มประชากร วัยทำงานซึ่งมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การบริโภคอาหารหวาน มัน เค็ม การไม่ออกกำลังกาย และพฤติกรรมเนือยนิ่ง

จากบทความวิจัยของ คัทลียา วสุธาดา และคณะ อ้างถึงข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี รายงานว่า อำเภอเมืองจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีอัตราผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสูงที่สุดในจังหวัด โดยเฉพาะโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และโรคหัวใจ (คัทลียา วสุธาดา และคณะ, 2561) ตำบลท่าช้าง จากสถิติทางการทะเบียน ข้อมูลเดือน ธันวาคม 2567 เป็นตำบลที่มีประชากร 31,582 คน มากที่สุดในอำเภอเมือง และมีลักษณะเป็น “กึ่งชุมชนเมือง” ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากตำบลรอบข้าง เช่น ตำบลคลองนารายณ์ หรือตำบลบางกะจะ ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเกษตรกรรม และมีประชากรเบาบางกว่า เมื่อเปรียบเทียบกัน จะพบว่า พื้นที่ตำบลท่าช้างมีความเสี่ยงมากกว่าในด้านพฤติกรรม สุขภาพ เช่น การบริโภคอาหารสำเร็จรูป การใช้ชีวิตเร่งรีบ และกิจกรรมทางกายน้อย รวมถึงการรับข้อมูลข่าวสาร ผ่านโซเชียลมีเดียเป็นหลัก จึงเสี่ยงต่อการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพที่ผิดพลาดมากกว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับ Thai Health Watch ปี 2566 ยังพบว่า กลุ่ม ประชากรในเขตเมืองมีพฤติกรรมเสี่ยง NCDs สูงกว่าชุมชนชนบทถึง 1.8 เท่า โดยเฉพาะในด้าน การขาดกิจกรรม ทางกาย (Physical Inactivity) และการบริโภคเกินความจำเป็น รวมถึงการตกเป็นเหยื่อของข้อมูลสุขภาพ ผิดพลาด ซึ่งแพร่กระจายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การศึกษาการสื่อสารสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อ และพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ ประชาชนในตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จึงเป็นการวิจัยที่มีความจำเป็น เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ ด้านสุขภาพของประชาชนทั้งในมิติการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ การตีความและประเมินสื่อ ตลอดจนพฤติกรรม การป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้หน่วยงานสามารถออกแบบการสื่อสารสุขภาพและสื่อที่สอดคล้อง กับความต้องการของประชาชน และพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในระดับพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารสุขภาพของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
4. เพื่อวิเคราะห์ผลของการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ประชากรของการวิจัย คือ ประชาชนอายุ 30 - 69 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 16,896 คน (ข้อมูลปี 2567) ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อเรื้อรังตาม เกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณด้วยสูตรของ Yamane, T. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้อย่างน้อย 391 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจริง จำนวน 400 คน เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม (Yamane, T., 1967)

วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Method) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นตามเขตการปกครอง ได้แก่ เขตเทศบาลเมืองท่าช้างและเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง แล้วสุ่มอย่างง่ายภายในแต่ละชั้น โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากร คือ 213 คน และ 187 คน ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ การสื่อสารสุขภาพ และการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ประวัติโรคประจำตัว และแหล่งข้อมูลสุขภาพที่ได้รับ

ตอนที่ 2 การสื่อสารสุขภาพของประชาชนเพื่อป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เพื่อวัดการสื่อสารสุขภาพ แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ผลของการสื่อสาร และผลกระทบของการสื่อสาร รวม 30 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยคำตอบเป็นแบบเลือกตอบตามระดับความคิดเห็น แบ่งเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 การรู้เท่าทันสื่อเพื่อป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน เพื่อวัดการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การเปิดรับสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การเข้าใจสื่อ การประเมินค่าสื่อ และการใช้สื่อ ให้เกิดประโยชน์ รวม 25 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยคำตอบเป็นแบบเลือกตอบตามระดับความคิดเห็น แบ่งเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เพื่อวัดพฤติกรรมการป้องกันโรค NCDs ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง รวม 20 ข้อ ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ตั้งแต่ไม่เคยปฏิบัติถึงปฏิบัติเป็นประจำ

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามทุกตอนอ้างอิงหลักอันตรภาคชั้น (Interval Scale) โดยกำหนดช่วงคะแนนเท่ากับ 0.80 แบ่งเป็น $1.00 - 1.80 =$ น้อยที่สุด ไม่เคยปฏิบัติ $1.81 - 2.60 =$ น้อย ปฏิบัติน้อย $2.61 - 3.40 =$ ปานกลาง ปฏิบัติบางครั้ง $3.41 - 4.20 =$ มาก ปฏิบัติบ่อยครั้ง $4.21 - 5.00 =$ มากที่สุด ปฏิบัติเป็นประจำ โดยค่าบรรยายระดับคะแนนจะปรับให้เหมาะสมกับลักษณะตัวแปรที่ศึกษา

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามได้รับการประเมินความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) ซึ่งกำหนดค่ามาตรฐานไม่น้อยกว่า 0.50 ผลการประเมินพบว่า ค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.76 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.70 ผลการตรวจพบว่า ตอนที่ 2 มีค่า 0.97 ตอนที่ 3 มีค่า 0.94 และตอนที่ 4 มีค่า 0.93 อยู่ในเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือทั้งหมด



วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานและขออนุญาตจากหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยก่อนเก็บข้อมูลได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนพร้อมกับยืนยันการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ว.516/2568 ลงวันที่ 5 กันยายน 2568)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลตอนที่ 2 - 4 วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อสรุปประเด็นและการกระจายตัวของคะแนนในแต่ละตัวแปรศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยตรวจสอบความสามารถในการพยากรณ์พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนจากตัวแปรด้านการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสามารถของการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อในการพยากรณ์พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยเริ่มจากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Principal Component Analysis: PCA) กับแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 เพื่อประเมินโครงสร้างของแบบวัดและคัดเลือกตัวแปรที่มีความเหมาะสม จากนั้นนำปัจจัยที่ผ่านการคัดเลือกไปวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta), ค่ารวมของความแปรปรวน (R^2) และระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการสื่อสารสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อและพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่ (n = 400)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	95	23.75
หญิง	305	76.25
รวม	400	100.00
อายุ		
30 - 39 ปี	47	11.75
40 - 49 ปี	83	20.75
50 - 59 ปี	131	32.75

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่ (n = 400)	ร้อยละ
60 - 69 ปี	139	34.75
รวม	400	100.00
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	8	2.00
ประถมศึกษา	157	39.25
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	121	30.25
ปวช./ปวส.	46	11.50
ปริญญาตรี	66	16.50
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.50
รวม	400	100.00
สถานภาพสมรส		
โสด	74	18.50
สมรส	239	59.75
แยกกันอยู่	12	3.00
หม้าย/หย่า	75	18.75
รวม	400	100.00
อาชีพ		
เกษตรกร	48	12.00
รับจ้างทั่วไป	125	31.25
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	28	7.00
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	18	4.50
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	129	32.25
ว่างงาน/ไม่มีรายได้	21	5.25
อื่น ๆ	31	7.75
รวม	400	100.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	72	18.00
5,001 - 10,000 บาท	110	27.50
10,001 - 15,000 บาท	92	23.00
15,001 - 20,000 บาท	89	22.25
มากกว่า 20,000 บาท	37	9.25
รวม	400	100.00
ประวัติโรคประจำตัว (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีโรคประจำตัว	210	43.48
โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง	10	2.07
โรคเมะเร็งชนิดต่าง ๆ	12	2.48



ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่ (n = 400)	ร้อยละ
โรคหัวใจและหลอดเลือด	14	2.90
เบาหวาน	58	12.01
ความดันโลหิตสูง	72	14.91
ไขมันในเลือดสูง	80	16.56
อื่น ๆ	27	5.59
รวม	483	100.00
แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง		
(เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	349	20.37
ญาติ/พี่น้อง	118	6.89
เพื่อนบ้าน/เพื่อน	125	7.30
โทรทัศน์	173	10.10
วิทยุ	48	2.80
หนังสือ	37	2.16
หนังสือพิมพ์	23	1.34
นิตยสาร/วารสาร	29	1.69
แผ่นพับ, โบปลิว	114	6.65
โปสเตอร์	54	3.15
สื่อออนไลน์ เฟซบุ๊ก	215	12.55
สื่อออนไลน์ ดิจิตอล	86	5.02
สื่อออนไลน์ ยูทูบ	117	6.83
สื่อออนไลน์ ไลน์ (LINE)	127	7.41
สื่อออนไลน์ อินสตาแกรม	25	1.46
กูเกิล (Google)	60	3.50
อื่น ๆ	13	0.76
รวม	1,713	100.00

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.25 ส่วนเพศชายร้อยละ 23.75 อายุอยู่ในช่วง 60 - 69 ปี ร้อยละ 34.75 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ถัดมาช่วงอายุ 50 - 59 ปี ร้อยละ 32.75 และอายุ 40 - 49 ปี ร้อยละ 20.75 โดยกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด 30 - 39 ปี มีสัดส่วนน้อยที่สุด ร้อยละ 11.75 ด้านการศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 39.25 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 30.25 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 59.75 รองลงมา คือ หม้าย/หย่า ร้อยละ 18.75 อาชีพที่พบมากที่สุด คือ ค่าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 32.25 และรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 31.25 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท ร้อยละ 27.50 โรคประจำตัว ส่วนใหญ่ไม่มี



โรคประจำตัว ร้อยละ 43.48 สำหรับกลุ่มที่มีโรคประจำตัว โรคที่พบมากที่สุด คือ ไขมันในเลือดสูง ร้อยละ 16.56 รองลงมา คือ ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 14.91 และเบาหวาน ร้อยละ 12.01 แหล่งข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มากที่สุด ร้อยละ 20.37 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังคงเชื่อถือข้อมูลจากบุคลากรทางการแพทย์โดยตรง รองลงมา คือ สื่อออนไลน์เฟซบุ๊ก ร้อยละ 12.55 และโทรทัศน์ ร้อยละ 10.10 ทั้งนี้ข้อมูลจากนิตยสาร/วารสาร และหนังสือพิมพ์ มีสัดส่วนการได้รับข้อมูลที่น้อยที่สุด แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของสื่อออนไลน์ในฐานะช่องทางหลักในการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

1. ศึกษาาระดับการสื่อสารสุขภาพของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 2 ระดับการสื่อสารสุขภาพของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การสื่อสารสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
ด้านผู้ส่งสาร	4.09	0.57	มาก
ด้านเนื้อหาของสาร	4.03	0.49	มาก
ด้านช่องทางการสื่อสาร/สื่อ	3.97	0.52	มาก
ด้านผู้รับสาร	3.98	0.54	มาก
ด้านผลของการสื่อสาร	4.04	0.53	มาก
ด้านผลกระทบ	4.02	0.49	มาก
รวม	4.02	0.44	มาก

จากตารางที่ 2 ระดับการสื่อสารสุขภาพของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ภาพรวมมีระดับการสื่อสารสุขภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านทุกด้าน มีระดับการสื่อสารสุขภาพอยู่ในระดับมากเท่ากัน โดยเรียงลำดับ ดังนี้ 1) ด้านผู้ส่งสาร ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.57) 2) ด้านผลของการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.53) 3) ด้านเนื้อหาของสาร ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.49) 4) ด้านผลกระทบ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.49) 5) ด้านผู้รับสาร ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.54) และ 6) ด้านช่องทางการสื่อสาร/สื่อ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มที่ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.52) ผลจากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่รับรู้ว่าการสื่อสารสุขภาพที่ได้รับมีคุณภาพดีในทุกมิติ โดยเฉพาะในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ส่งสาร ที่ได้รับคะแนนสูงที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของบุคลากรด้านสุขภาพในพื้นที่

โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารสุขภาพของประชาชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่าระบบการสื่อสารสุขภาพในพื้นที่มีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านผู้ส่งสาร เนื้อหาและผลของการสื่อสาร ด้านผู้ส่งสาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงถึงความเชื่อมั่นของประชาชนต่อบุคลากรสาธารณสุขซึ่งทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลหลัก และเป็นที่ยอมรับในชุมชน ขณะที่ด้านช่องทางการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แม้อยู่ในระดับมาก แต่ก็สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาความหลากหลายและความเหมาะสมของช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลสุขภาพให้เข้าถึงประชาชนได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

ภาพรวมของผลลัพธ์ชี้ว่าประชาชนได้รับข้อมูลสุขภาพที่มีคุณภาพและมีผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างด้านผู้ส่งสารและด้านช่องทางการสื่อสารบ่งชี้ว่างานด้านสุขภาพในพื้นที่ยังสามารถเสริมประสิทธิภาพการสื่อสารผ่านสื่อที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพมีความทั่วถึงและตอบสนองต่อรูปแบบการรับสื่อของประชาชนแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น

2. ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 3 ระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การรู้เท่าทันสื่อ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับโรค NCDs	3.94	0.50	มาก
การวิเคราะห์สื่อด้านสุขภาพและโรค NCDs	3.80	0.63	มาก
การเข้าใจสื่อด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับโรค NCDs	3.97	0.49	มาก
การประเมินค่าสื่อเกี่ยวกับโรค NCDs	4.03	0.48	มาก
การใช้สื่ออย่างมีประโยชน์ในการป้องกันโรค NCDs	4.06	0.47	มาก
รวม	3.96	0.41	มาก

จากตารางที่ 3 ระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่าภาพรวมมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.41) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้สื่อสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านทุกด้านมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากเท่ากัน โดยเรียงลำดับ ดังนี้ 1) การใช้สื่ออย่างมีประโยชน์ในการป้องกันโรค NCDs ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.47) แสดงว่าประชาชนรู้สึกว่าจะตนเองสามารถนำข้อมูลจากสื่อไปใช้ประโยชน์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างแท้จริง 2) การประเมินค่าสื่อเกี่ยวกับโรค NCDs ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.48) บ่งชี้ว่าประชาชนมีความสามารถในการตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลสุขภาพได้ดี 3) การเข้าใจสื่อด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับโรค NCDs ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.49) 4) การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับโรค NCDs มีค่าเฉลี่ย 3.94 ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.50) และ 5) การวิเคราะห์สื่อด้านสุขภาพและโรค NCDs มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.63)

โดยสรุป ระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนมีศักยภาพในการรับรู้และจัดการข้อมูลด้านสุขภาพได้อย่างเหมาะสม ด้านการใช้สื่ออย่างมีประโยชน์มีคะแนนสูงที่สุด แสดงถึงความสามารถในการนำข้อมูลจากสื่อไปปรับใช้กับพฤติกรรมสุขภาพจริง ขณะที่การประเมินค่าสื่อก็อยู่ในระดับสูงสื่อให้เห็นว่าประชาชนสามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ดี

อย่างไรก็ตาม ด้านการวิเคราะห์สื่อแม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น สะท้อนถึงข้อจำกัดในการตีความเชิงลึกหรือการเชื่อมโยงเนื้อหาสุขภาพที่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในยุคที่ข้อมูลจำนวนมากอาจมีความคลาดเคลื่อนหรือปะปนกับข้อมูลผิดพลาด ภาพรวมจึงชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีความพร้อมด้านการรู้เท่าทันสื่อในระดับที่ดี แต่ยังคงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อให้การใช้ข้อมูลสุขภาพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น



3. ศีกระดับพฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 4 ระดับพฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

พฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
พฤติกรรมด้านโภชนาการ	3.91	0.71	ปฏิบัติบ่อยครั้ง
พฤติกรรมออกกำลังกาย	3.76	0.97	ปฏิบัติบ่อยครั้ง
พฤติกรรมตรวจสุขภาพ	3.79	0.93	ปฏิบัติบ่อยครั้ง
การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง	3.62	1.07	ปฏิบัติบ่อยครั้ง
รวม	3.77	0.73	ปฏิบัติบ่อยครั้ง

จากตารางที่ 4 ระดับพฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมป้องกันการโรคอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.73) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการป้องกันโรค NCDs เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ทุกด้านมีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง โดยเรียงลำดับ ดังนี้ 1) พฤติกรรมด้านโภชนาการ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.71) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดแสดงว่าประชาชนมีพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารเพื่อป้องกันโรค NCDs 2) พฤติกรรมตรวจสุขภาพ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.93) บ่งชี้ว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการตรวจสุขภาพเพื่อคัดกรองความเสี่ยง 3) พฤติกรรมออกกำลังกาย ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.97) 4) การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 1.07) ซึ่งอาจเป็นจุดที่ต้องมีการส่งเสริมเพิ่มเติมเนื่องจากค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับพฤติกรรมด้านอื่น

จากผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง โดยพฤติกรรมด้านโภชนาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความสามารถของประชาชนในการปฏิบัติตามคำแนะนำด้านอาหารเพื่อสุขภาพได้ดี ขณะที่พฤติกรรมตรวจสุขภาพและการออกกำลังกายอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นถึงความตระหนักด้านการดูแลสุขภาพและการติดตามความเสี่ยงของตนเอง แม้ยังมีความแตกต่างของความสม่ำเสมอระหว่างบุคคล

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด บ่งชี้ว่าการลดปัจจัยเสี่ยงบางประการ เช่น การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่หรือการจัดการความเครียด ยังเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม โดยภาพรวมผลลัพธ์สะท้อนว่าประชาชนมีพื้นฐานพฤติกรรมสุขภาพที่ดี แต่ยังมีความจำเป็นในการส่งเสริมพฤติกรรมด้านการออกกำลังกายและการลดพฤติกรรมเสี่ยงให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนมากขึ้น

4. วิเคราะห์ผลของการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี



ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน

Coefficients ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.310	.315		.987	.324
การสื่อสารสุขภาพ	.126	.094	.080	1.345	.179
รู้เท่าทันสื่อ	.749	.100	.443	7.478	.000

a. Dependent Variable: พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

จากตารางที่ 5 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย การสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อร่วมกันสามารถพยากรณ์พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า การรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = .749$, $t = 7.47$, $p\text{-value} = .001$) มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนการสื่อสารสุขภาพ ($\beta = .126$, $t = 1.34$, $p\text{-value} = .17$) ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผลการวิจัยขั้นนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การรู้เท่าทันสื่อ เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ในขณะที่การสื่อสารสุขภาพ ที่ศึกษาในครั้งนี้ยังไม่พบอิทธิพลที่ชัดเจน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นตัวแปรเดียวที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การสื่อสารสุขภาพ ไม่ปรากฏอิทธิพลเชิงพยากรณ์อย่างชัดเจน ผลดังกล่าวสะท้อนว่าพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนได้รับอิทธิพลจากความสามารถในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมินและเลือกใช้ข้อมูลสุขภาพมากกว่าปริมาณหรือรูปแบบการรับสารที่ได้รับเพียงอย่างเดียว

การที่การรู้เท่าทันสื่อมีอำนาจพยากรณ์สูงกว่า แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทักษะการประเมินข้อมูล ซึ่งเป็นกลไกภายในที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปฏิบัติด้านสุขภาพโดยตรง ในขณะที่ประสิทธิผลของการสื่อสารสุขภาพอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยร่วมอื่น เช่น ความเหมาะสมของเนื้อหาและช่องทางการสื่อสาร เมื่อพิจารณาโดยรวม ผลการวิเคราะห์ชี้ว่าการส่งเสริมทักษะรู้เท่าทันสื่อควบคู่กับการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพที่มีคุณภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนในพื้นที่

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ระดับการสื่อสารสุขภาพของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมแล้วประชาชนมีระดับการสื่อสารสุขภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, $S.D. = 0.44$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าทุกด้านมีระดับการสื่อสารสุขภาพอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ 1) ด้านผู้ส่งสาร ($\bar{X} = 4.09$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยิกา ชอว์ เรื่องการสื่อสารสุขภาพชุมชน กรณีศึกษาโรงพยาบาล



ส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดสุพรรณบุรี อุบลราชธานีและกาฬสินธุ์ ที่ระบุว่า การสื่อสารสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งพัฒนาบทบาทของบุคลากรสาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือ เข้าถึงง่ายและมีความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ ทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ (กันยิกา ซอว์, 2566) 2) ด้านผลของการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.04$) อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ สาสังข์ และคณะ เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ที่มีเนื้อหาว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเองอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งยืนยันได้ว่าการสื่อสารสุขภาพที่มีคุณภาพสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนได้จริง (อุไรวรรณ สาสังข์ และคณะ, 2565) 3) ด้านเนื้อหาของสาร ($\bar{X} = 4.03$) สอดคล้องผลการวิจัยของ กนกพงษ์ ม่วงศรี และคณะ ศึกษาเรื่องการสื่อสารสุขภาพทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อลดการบริโภคน้ำตาลในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในกลุ่มสตรีวัยทำงาน พบว่าการออกเนื้อหาควรกำหนดประเด็นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ วิถีชีวิตของสตรีวัยทำงาน ใช้ลีลาอารมณ์ ภาษาของสตรีที่เข้าใจง่าย เน้นใช้สัญลักษณ์ให้เกิดความจดจำ (กนกพงษ์ ม่วงศรี และคณะ, 2566) 4) ด้านผลกระทบ ($\bar{X} = 4.02$) 5) ด้านผู้รับสาร ($\bar{X} = 3.98$) และ 6) ด้านช่องทางการสื่อสาร/สื่อ ($\bar{X} = 3.97$) ผลจากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่รับรู้ว่าการสื่อสารสุขภาพที่ได้รับมีคุณภาพดีในทุกมิติ โดยเฉพาะในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ส่งสาร ที่ได้รับคะแนนสูงที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของบุคลากรด้านสุขภาพในพื้นที่

2. ระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมแล้วประชาชนมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.41) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์และใช้สื่อสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้ดังนี้ 1) การใช้สื่ออย่างมีประโยชน์ในการป้องกันโรค NCDs ($\bar{X} = 4.06$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงว่าประชาชนรู้สึกว่าจะตนเองสามารถนำข้อมูลจากสื่อไปใช้ประโยชน์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สมพิน และรัชนีชีวาท์ แซ่ตัน เรื่องการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีผู้สูงอายุจังหวัดจันทบุรี ที่มีเนื้อหาว่าการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผลการวิจัยของพวกเขายังพบว่าสตรีผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญกับการรู้เท่าทันสื่อในระดับมากเช่นกันและสามารถใช้ข้อมูลจากสื่อเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างแท้จริง (กาญจนา สมพิน และรัชนีชีวาท์ แซ่ตัน, 2564) 2) การประเมินค่าสื่อเกี่ยวกับโรค NCDs ($\bar{X} = 4.03$) ซึ่งบ่งชี้ว่าประชาชนมีความสามารถในการตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลสุขภาพได้ดี 3) การเข้าใจสื่อด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับโรค NCDs ($\bar{X} = 3.97$) 4) การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับ NCDs ($\bar{X} = 3.94$) และ 5) การวิเคราะห์สื่อด้านสุขภาพและโรค NCDs มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม ($\bar{X} = 3.80$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิชา วุฒิรังษี เรื่องการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึงความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงสื่อดิจิทัลและการทำความเข้าใจเนื้อหาของสื่อ แม้ผลการวิจัยจะครอบคลุมประชากรทั่วไป แต่ก็สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย หลายมิติและความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินเนื้อหาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง (อธิชา วุฒิรังษี, 2564)

3. ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.73) แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ในระดับที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พฤติกรรมด้านโภชนาการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ ($\bar{X} = 3.91$) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศนา บุญทอง และคณะ เรื่องสถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรังของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีเนื้อหาว่าโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่พบบ่อย 3 อันดับแรก คือ ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูงและเบาหวาน ซึ่งส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม การไม่ออกกำลังกายและภาวะน้ำหนักเกิน ผลการวิจัยสอดคล้องกับปัญหาที่พบในงานวิจัยดังกล่าวและยังแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่เริ่มมีพฤติกรรมด้านโภชนาการที่ดีขึ้นเพื่อป้องกันโรคเหล่านี้ (ทศนา บุญทอง และคณะ, 2567) ส่วนการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.62$) เป็นจุดที่ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมเพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่หรือการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งงานวิจัยของ ทศนา บุญทอง และคณะ พบว่า พฤติกรรมเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาในกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นการพัฒนาโครงการส่งเสริมสุขภาพควรเน้นการให้ข้อมูลและความรู้ในด้านนี้เป็นพิเศษเพื่อลดความเสี่ยงโดยรวมของประชาชน (ทศนา บุญทอง และคณะ, 2567)

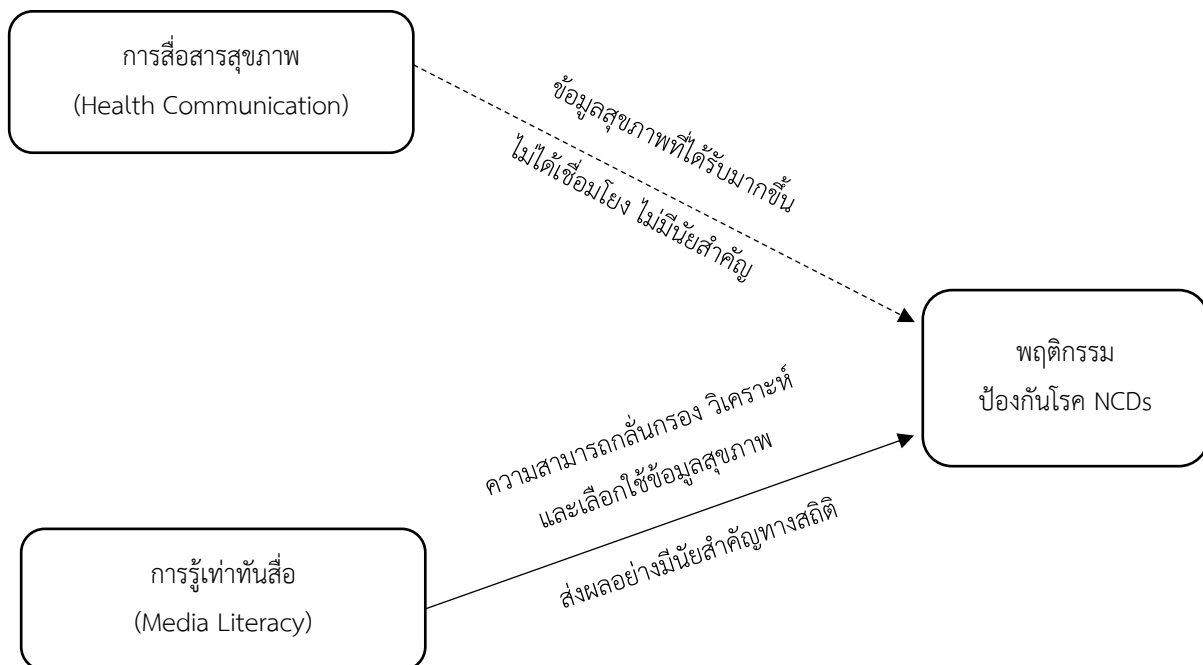
4. ผลของการสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = .749$, $t = 7.47$, $p\text{-value} = .001$) มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนการสื่อสารสุขภาพ ($\beta = .126$, $t = 1.34$, $p\text{-value} = .17$) ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การรู้เท่าทันสื่อเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนในตำบลท่าช้าง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สมพิน และรัชนีชีวาท์ แซ่ตัน เรื่อง การสื่อสารสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีผู้สูงอายุจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีเนื้อหาว่าการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่รู้เท่าทันสื่อสามารถนำข้อมูลจากสื่อไปใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างแท้จริง (กาญจนา สมพิน และรัชนีชีวาท์ แซ่ตัน, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ สาสังข์ และคณะ เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ที่ระบุว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคมีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดว่าการที่ประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึงและทำความเข้าใจข้อมูลสุขภาพจากสื่ออย่างถูกต้องจะส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของตนเอง (อุไรวรรณ สาสังข์ และคณะ, 2565) ส่วนการสื่อสารสุขภาพ ($\beta = .126$, $t = 1.34$, $p\text{-value} = .17$) ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ข้อจำกัดของการสื่อสารสุขภาพแม้ว่า ผลการวิจัยจะพบว่า การสื่อสารสุขภาพไม่มีอิทธิพลที่ชัดเจนต่อพฤติกรรม การป้องกันโรค NCDs แต่มีบทความวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดที่อาจส่งผลต่อการสื่อสาร ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาทิ การวิจัยของ นิยม ศิริ และวรยุทธ นาคอ้าย เรื่องการสื่อสารสุขภาพทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อลดการบริโภคน้ำตาล ที่ระบุว่าแม้จะมีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในการสื่อสารด้านสุขภาพ แต่ปัญหาที่พบ คือ อุปนิสัยการบริโภค NCDs และพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพของประชาชนไม่ได้ลดลงตามเป้าหมาย (นิยม ศิริ และวรยุทธ นาคอ้าย, 2565) และงานวิจัยของ ธนปณัฏ์ อัครวิวัฒน์ และพรณี บัญชรหัตถกิจ เรื่องการสื่อสาร



สุขภาพเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารสุขภาพต้องคำนึงถึงรูปแบบการสื่อสารให้เป็นไปตามบริบทของชุมชน ตามประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งหากการสื่อสารไม่ได้ถูกออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทเหล่านี้ ก็อาจส่งผลให้การสื่อสารนั้นไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (ธนปนนท์ อัครวีรวัฒน์ และพรณี บัญชรหัตถกิจ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ (New Insight) คือ การมีข้อมูลสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นไม่ใช่ตัวกำหนดพฤติกรรม แต่ความสามารถในการกลั่นกรองข้อมูล เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมสุขภาพ ดังนั้น ทักษะรู้เท่าทันสื่อมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าปริมาณการรับสารสุขภาพ



ภาพที่ 1 แผนภาพสรุปองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ขณะที่การสื่อสารสุขภาพยังมีข้อจำกัดบางประการในการสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระดับชุมชน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการสื่อสารสุขภาพให้มีความครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านช่องทาง เนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย การบูรณาการนโยบายการสื่อสารสุขภาพในระดับท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและขยายผลไปสู่การปฏิบัติได้จริง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย บูรณาการการสื่อสารสุขภาพในแผนงานท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนการสื่อสารสุขภาพเชิงกลยุทธ์ที่เฉพาะเจาะจง โดยผสมผสานการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์

เข้ากับหลักการนโยบาย และสร้างพันธมิตรจากหลายภาคส่วนมาร่วมกัน ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ใช้สื่อผสมผสานที่เข้าถึงง่าย ควรใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย (Mixed Media) ทั้งสื่อออนไลน์ (Facebook, LINE) ควบคู่ไปกับสื่อดั้งเดิม (หอกระจายข่าว, โทรทัศน์) และการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (สื่อบุคคล) เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้น้อย ส่วนข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกถึงเหตุผลที่ทำให้การสื่อสารสุขภาพที่ดำเนินการอยู่ยังไม่มียุทธวิธีที่ชัดเจนต่อพฤติกรรมของประชาชน โดยอาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจถึงอุปสรรคและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพงษ์ ม่วงศรี และคณะ. (2566). การสื่อสารสุขภาพทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อลดการบริโภคน้ำตาลในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในกลุ่มสตรีวัยทำงาน. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(6), 12-25.
- กันยิกา ขาว. (2566). การสื่อสารสุขภาพชุมชน กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดสุพรรณบุรี อุดรราชธานี และกาฬสินธุ์. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 15(2), 235-253.
- กาญจนา สมพิน และรัชนีชีวะดี แซ่ตัน. (2564). การสื่อสารสุขภาพ และการรู้เท่าทันสื่อเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีผู้สูงอายุจังหวัดจันทบุรี. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 4(3), 89-100.
- คัทลียา วสุธาดา และคณะ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 29(2), 47-59.
- ทัศนยา บุญทอง และคณะ. (2567). สถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรังของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสภาการพยาบาล, 39(2), 163-177.
- ธนปิ่นท์ อัครวิวัฒน์ และพรรณี บัญชรหัตถกิจ. (2565). การสื่อสารสุขภาพ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน. วารสารสาธารณสุขเพื่อการพัฒนา, 2(1), 78-89.
- นิยม ศิริ และวรุทธ นาคอ้าย. (2565). รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จังหวัดน่าน. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 31(2), 271-281.
- สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2568 จาก https://www.chanthaburi.go.th/files/com_news_devpro/2022-12_b87deded14ae58a.pdf
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2560). แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อของประเทศไทย (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2568 จาก <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/9564>.
- อริชา ภูมิจริงชี. (2564). การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ. วารสารสหศาสตร์, 21(1), 90-106.
- อุไรวรรณ สาสังข์ และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 15(1), 45-58.

World Health Organization. (2022). Noncommunicable diseases now “top killers globally” - UN health agency report. UN News. Retrieved April 21, 2025, from <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127211>.

_____. (1986). Ottawa Charter for Health Promotion First International Conference on Health Promotion. Geneva: WHO. Retrieved April 23, 2025, from https://www.afro.who.int/publications/ottawa-charter-health-promotion-first-international-conference-health-promotion?utm_source=chatgpt.com.

Yamane, T. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. (2nd ed.). New York: Harper & Row.

การเสริมพลังสมรรถนะบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา:
โครงร่างฐานข้อมูลสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประสบการณ์*
EMPOWERMENT OF FAITH-BASED TOURISM PERSONNEL COMPETENCY:
AN INTEGRATED FRAMEWORK FOR DRIVING THE EXPERIENCE ECONOMY

นราธิป ธีรณารัตน์^{1*}, ธนวัฒน์ บุรีรัตน์², ศิวพร ถาวรวงศ์¹, จาตุรนต์ ชุตินธพงษ์¹, พลอยชมพู สุขทร¹

Naratip Teeratanatorn^{1*}, Tanawat Bureerat², Siwaporn Thawornwongsa¹, Jaturon Chutitornpong¹, Ploychompoo Sukatorn¹

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Management Science, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

²Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: naratip_tee@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ และ 2) ประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา จำนวน 140 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะของบุคลากรและการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคการศึกษา สมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ โดยรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งด้านทัศนคติอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนถึงความศรัทธา ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และความมุ่งมั่นในการให้บริการอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ ยังพบช่องว่างสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการเล่าเรื่อง การสื่อสารภาษาต่างประเทศในบริบทศาสนา และการประยุกต์ใช้การตลาดดิจิทัล ผลการวิเคราะห์นำไปสู่การพัฒนา “โครงร่างฐานข้อมูลสมรรถนะเชิงบูรณาการ” ที่จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยเชื่อมโยงกับบทบาทของภาคีเครือข่ายทั้ง 4 กลุ่ม สามารถใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมเชิงเสริมพลังเพื่อยกระดับศักยภาพบุคลากรอย่างยั่งยืน จนเกิดเป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “Faith-Based Tourism Competency Empowerment Model” (FBT-CEM) ขยายความเข้าใจเรื่องการเสริมพลังสมรรถนะในการท่องเที่ยว



เชิงวัฒนธรรม และในทางปฏิบัติ ที่สามารถใช้พัฒนาทุนมนุษย์อย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา และขับเคลื่อนเศรษฐกิจประสพการณ์ในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเสริมพลัง, สมรรถนะบุคลากร, บุคลากรการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจประสพการณ์

Abstract

This study investigates the key stakeholders involved in enhancing the competencies of personnel engaged in faith-and belief-based tourism, and evaluates their competency levels in Nakhon Si Thammarat Province. A mixed-methods research design was employed. The quantitative phase involved 140 personnel in faith-based tourism, while the qualitative phase included key informants from government agencies, entrepreneurs, communities and educational institutions. Research instruments comprised a competency assessment form and in-depth interviews, with data analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation). Findings revealed that four main stakeholder groups-government, entrepreneurs, communities and education-play essential roles in developing personnel competencies. Overall, personnel demonstrated good competency levels, with attitudes rated at a very high level, reflecting strong faith, local pride and a commitment to quality service. Nonetheless, gaps were identified in storytelling skills, foreign language communication within religious contexts and the application of digital marketing. Based on the analysis, an Integrated Competency Database Framework was developed, encompassing three dimensions: knowledge, skills and attitudes, integrated with stakeholder roles. This framework underpins the design of empowerment-oriented training curricula aimed at sustainable capacity building. The study culminated in the Faith-Based Tourism Competency Empowerment Model (FBT-CEM), which advances understanding of competency empowerment in cultural tourism and provides practical implications for sustainable human capital development and local experience economy enhancement.

Keywords: Competency Empowerment, Personnel Competency, Tourism Personnel, Faith-Based Tourism, Driving the Experience Economy

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (Faith-based Tourism) เป็นมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเส้นทางศรัทธาที่โดดเด่นและเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลต่อการสร้างรายได้และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีนัยสำคัญ แม้จังหวัดจะมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2565 - 2570) ที่เน้น

การพัฒนาบุคลากรให้เป็น “เจ้าบ้านที่ดี” แต่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านความรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ และการขาดมาตรฐานการบริการที่สอดคล้องกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงหลังโควิด-19 และกระแสเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังทำให้บทบาทของบุคลากรมีความสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีคุณค่าและการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาศักยภาพและสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา เพื่อกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และเป้าหมาย SDGs เพื่อยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของจังหวัดในระยะยาว

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราชได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด (พ.ศ. 2565 - 2570) โดยเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีมาตรฐานและเป็น “เจ้าบ้านที่ดี” บนฐานของทรัพยากรและอัตลักษณ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม บุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว ทักษะภาษาต่างประเทศ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการขาดระบบการให้บริการตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดจึงต้องมุ่งใช้ฐานทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนเป็นแกนกลางของการออกแบบประสบการณ์ พร้อมผสานการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจฐานราก และลดผลกระทบต่อการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรควรมุ่งให้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมและศรัทธาท้องถิ่น ทักษะการสื่อสาร การเล่าเรื่อง การบริการ และทักษะดิจิทัลควบคู่กับทัศนคติที่ดีต่อการเป็นเจ้าบ้านที่มีจิตบริการ ซึ่งจะนำไปสู่การบริการที่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2570 พร้อมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวจังหวัดในระยะยาว (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

กระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในงานวิจัยนี้อยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สำคัญสามประการเพื่อสร้างความยั่งยืน ประการแรก คือ ทฤษฎีสมรรถนะ (Competency Theory) ซึ่งใช้ประกอบการในการกำหนดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จำเป็นสำหรับการสร้างผลงานที่โดดเด่นเหนือกว่ามาตรฐาน (Spencer, L. M. & Spencer, S. M., 1993) ประการที่สอง คือ แนวคิดการเสริมพลังซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจในการตัดสินใจให้กับบุคลากร และประการที่สาม คือ การจัดการความรู้ที่มีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้เชิงศรัทธาที่ซับซ้อนให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้เป็นรากฐานที่ช่วยให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงศรัทธา งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยว มักมุ่งเน้นในมิติการท่องเที่ยวทั่วไป การบริการ การโรงแรม หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ซึ่งแม้จะให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ แต่ยังไม่ครอบคลุมถึง ความเฉพาะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549); (ชูเกียรติ พลอยประไพ, 2566) ที่ต้องการสมรรถนะด้านความถูกต้องทางวัฒนธรรม ความอ่อนไหวทางศาสนา และการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้ง ยังพบว่า งานวิจัยที่มีอยู่ยังไม่ได้



วิเคราะห์เชิงลึกถึงสมรรถนะเฉพาะ เช่น ทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) การใช้ภาษาต่างประเทศเฉพาะด้านศาสนา และการประยุกต์ใช้การตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ไปสู่คุณค่าที่สูงขึ้น ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างทางวิชาการ (Literature Gap) ที่ยังขาดการพัฒนา “กรอบสมรรถนะเชิงบูรณาการ” (Integrated Competency Framework) ที่จำแนกตามองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (KSA) รวมถึงเชื่อมโยงกับบทบาทของภาคีเครือข่ายในพื้นที่

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา แต่ยังประสบปัญหาในการยกระดับคุณภาพบริการ เนื่องจากบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ การสื่อสารภาษาต่างประเทศ ทักษะการเล่าเรื่องเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการขาดระบบมาตรฐานบริการ และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคการศึกษา แม้จังหวัดจะมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมาก แต่การจัดการยังเป็นแบบกระจัดกระจาย ขาดข้อมูลสมรรถนะบุคลากรที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถแปลงศักยภาพท้องถิ่นเป็นรายได้ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจประสาทรังยังไม่เกิดผลอย่างยั่งยืน จากปัญหาเหล่านี้จึงนำไปสู่ความจำเป็นในการทำวิจัยเรื่อง “การเสริมพลังสมรรถนะบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา: โครงร่างฐานข้อมูลสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประสาทรัง” เพื่อศึกษาภาคีที่เกี่ยวข้อง ประเมินสมรรถนะบุคลากร และพัฒนาโครงร่างฐานข้อมูลสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่ตรงจุด โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน รวมถึงยกระดับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาของจังหวัดสู่ความยั่งยืน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับเชิงศรัทธาและความเชื่อ ประกอบด้วย 4 เส้นทางหลัก ดังนี้ 1) เส้นทางมหาเศรษฐี เช่น ไถ่ไข่ วัดเจดีย์ ตาพรานบุญ วัดยางใหญ่ ท้าวเวสสุวรรณ วัดสุชน 2) เส้นทางมหาเมตตามหานิยม เช่น ห้วยมะโม่ หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เกาะนุ้ย 3) เส้นทางมหาเกจิ เช่น พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ วัดธาตุน้อย พ่อท่านเขียว วัดทรงบน และ 4) เส้นทางมหามงคล เช่น วัดพระธาตุรวมหาวิหาร ศาลหลักเมือง การเลือกพื้นที่เส้นทางศรัทธาและความเชื่อเหล่านี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวและผู้มีศรัทธาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยครอบคลุมบุคลากรจาก 4 ภาควิชาหลัก ประกอบด้วย ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคการศึกษา ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ครอบคลุมผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา และ 2) กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 140 คน โดยพิจารณาจากโครงสร้างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเป็น 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคการศึกษา ทั้งนี้ ได้ใช้วิธีการกำหนดโควตาตามบทบาทและความสำคัญของแต่ละภาคส่วนในระบบการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยจัดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ ภาคชุมชน จำนวน 60 คน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 40 คน ภาครัฐ จำนวน 20 คน และภาคการศึกษา จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 140 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวถือว่าเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการเปรียบเทียบระหว่างภาคส่วน อีกทั้งยังสะท้อนมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้สร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสมรรถนะที่ต้องการประเมิน 2) สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินสมรรถนะฉบับร่างที่ครอบคลุมสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ การประเมินระดับสมรรถนะปัจจุบันด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 3) นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในสาขา จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective Congruence: IOC) จากการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้งสามชุด พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.50 จึงสรุปได้ว่า แบบสอบถาม ทั้ง 3 ฉบับ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเหมาะสม สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง 4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเนื้อหา ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และนำไปวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ของแบบประเมินสมรรถนะ



ของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้งฉบับ เท่ากับ 0.842 และ 5) จัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วเพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยตนเอง โดยการประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาภาคที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และระดับสมรรถนะปัจจุบันของบุคลากร โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปประเด็นสำคัญและเชื่อมโยงกับผลการประเมินเชิงปริมาณ และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยถอดเทปบทสัมภาษณ์ ลงรหัสจัดหมวดหมู่ตามประเด็น วิเคราะห์ความเชื่อมโยง ตีความแบบอุปนัย และนำเสนอผลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ภาคที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเชิงลึกของภาคที่เกี่ยวข้องและการสังเคราะห์บทบาทหน้าที่ ต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งแต่ละภาคมีบทบาทเฉพาะทางที่ส่งเสริมความสำเร็จของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานสำคัญออกเป็น 4 กลุ่มหลัก แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา

ภาคีเครือข่าย	บทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร	จุดเน้นของสมรรถนะที่ต้องการ
หน่วยงานภาครัฐ (ททท. ท่องเที่ยวและกีฬา อบจ. เทศบาล ตำรวจท่องเที่ยว)	กำหนดนโยบาย จัดอบรมมาตรฐาน สร้างเครือข่าย ดูแลความปลอดภัย และสร้างความโปร่งใส	การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การนำนโยบาย ไปปฏิบัติ การจัดการด้านความปลอดภัย การประสานเครือข่าย
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว (โรงแรม ร้านอาหาร บริษัททัวร์)	ยกระดับมาตรฐานบริการ การสร้าง ประสบการณ์ลูกค้า ฝึกอบรมภายในองค์กร การตลาดและประชาสัมพันธ์	ความเป็นเลิศด้านการบริการ การจัดการธุรกิจ การตลาดดิจิทัล ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ
ชุมชนและประชาชน (ผู้นำชุมชน ผู้ดูแลสถานที่ ร้านค้า)	เป็นเจ้าบ้านที่ดี การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม	การถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ความแท้จริง ทางวัฒนธรรม ทักษะพื้นฐานด้านธุรกิจ
ภาคการศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)	สร้างและจัดการองค์ความรู้ พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม สนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรม ท้องถิ่น	การพัฒนาหลักสูตร การออกแบบ ระบบการจัดการความรู้ ความลึกซึ้ง ทางทฤษฎี การวิจัยและนวัตกรรม

การวิเคราะห์บทบาทของภาคีเครือข่ายนี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรไม่ได้จำกัดอยู่แค่การพัฒนาทักษะด้านการบริการ (Soft Skills) แต่รวมถึงความสามารถในการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Management) โดยการที่ตำรวจท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช ถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งในภาคีเครือข่ายที่รับผิดชอบการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ชี้ให้เห็นว่ามิติของความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและรองรับการท่องเที่ยวคุณค่าสูง

2. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้สนับสนุนผลการประเมินเชิงปริมาณ โดยยืนยันว่าบุคลากรมีทัศนคติเชิงบวกและความศรัทธาต่อท้องถิ่น แต่ยังมีช่องว่างที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับมูลค่าประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ช่องว่างด้านทักษะที่สร้างความแตกต่าง ความต้องการพัฒนาที่โดดเด่นที่สุด คือ ทักษะการเล่าเรื่อง ไกด์นำเที่ยวและผู้ประกอบการภาคบริการ แสดงความต้องการให้มีการอบรมที่เน้นการเล่าเรื่องที่ดึงดูดใจ ไม่ใช่เพียงการบรรยายตามคู่มือ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ แม้พระสงฆ์และคนท้องถิ่นจะมีความรู้เชิงลึกด้านประวัติศาสตร์และตำนาน แต่ยังขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้นั้นไปสู่ประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป นอกจากนี้ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน/ญี่ปุ่น ยังคงเป็นความท้าทายหลักบุคลากรหลายกลุ่ม (เช่น คนขับรถบัส คนขายของหน้าวัด) สามารถสื่อสารได้เพียงประโยคพื้นฐานเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถอธิบายรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเชิงคุณค่าสูง ความต้องการพัฒนาที่โดดเด่นที่สุด คือ ทักษะการเล่าเรื่อง ไกด์นำเที่ยวและผู้ประกอบการภาคบริการแสดงความต้องการให้มีการอบรมที่เน้นการเล่าเรื่องที่ดึงดูดใจ ไม่ใช่เพียงการบรรยายตามคู่มือ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ แม้พระสงฆ์และคนท้องถิ่นจะมีความรู้เชิงลึกด้านประวัติศาสตร์และตำนาน ยังขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้นั้นไปสู่ประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และ 2) ความต้องการพัฒนาด้านการบริหารจัดการและการบูรณาการ ผู้ประกอบการขนาดเล็กและคนขายของหน้าวัดต้องการการอบรมด้านการตลาดดิจิทัล และการบริหารจัดการธุรกิจ เช่น การคำนวณราคาและการจัดการสต็อกสินค้า ในมิติของรูปแบบการอบรม ชุมชน และผู้ประกอบการร้านอาหาร ต้องการรูปแบบการอบรมที่สั้น กระชับ หรือการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่สามารถทำได้หลังเลิกงาน ในขณะที่พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่วัดต้องการการอบรมแบบออนไซต์ ที่จัดขึ้นในพื้นที่วัดหรือใกล้เคียง ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ต้องนำไปพิจารณาในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะทุกด้านอยู่ที่ 3.93 ซึ่งอยู่ในระดับ “ดี” เมื่อพิจารณาสมรรถนะตามองค์ประกอบความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (KSA) พบผลลัพธ์ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงสรุปผลการประเมินสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ

ด้านของสมรรถนะ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ระดับการประเมิน
ความรู้	3.86	ดี
ทักษะ	3.88	ดี
ทัศนคติ	4.03	ดีมาก
รวม	3.93	ดี



จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ สมรรถนะโดยรวมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.93$) โดยสมรรถนะที่โดดเด่นที่สุด คือ ทักษะคติ อยู่ในระดับ ดีมาก ($\bar{X} = 4.03$) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่น ความศรัทธา และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังมีช่องว่างด้านสมรรถนะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาต่างประเทศเฉพาะด้านศาสนาและการประยุกต์ใช้การตลาดดิจิทัล

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณที่ได้จากภาคีเครือข่ายและบุคลากรในพื้นที่ ได้พัฒนา “โครงสร้างฐานข้อมูลสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์และออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมในอนาคต โครงสร้างนี้ถูกจำแนกออกเป็น 3 ด้านหลัก (KSA) และปรับให้เข้ากับบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดสมรรถนะที่จำเพาะเจาะจงและตรงเป้าหมาย โครงสร้างนี้ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย โครงสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการที่พัฒนาขึ้นนี้ แสดงให้เห็น ความจำเป็นของสมรรถนะเฉพาะด้านในแต่ละกลุ่มภาคีเครือข่าย และชี้ให้เห็นจุดแข็ง คือ ทักษะคติที่ดีต่อท้องถิ่นและการท่องเที่ยวศรัทธา ขณะที่จุดอ่อนสำคัญ คือ ทักษะการเล่าเรื่อง การสื่อสารภาษาต่างประเทศ และการตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สร้างความแตกต่าง และจำเป็นต้องได้รับการเสริมพลัง ผ่านการฝึกอบรมที่ตรงประเด็น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 1) ข้อมูลเชิงลึกของภาคีที่เกี่ยวข้องและการสังเคราะห์บทบาทหน้าที่ ต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งแต่ละภาคีมีบทบาทเฉพาะทางที่ส่งเสริมความสำเร็จของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรไม่ได้จำกัดอยู่แค่การพัฒนาทักษะด้านการบริการ (Soft Skills) แต่รวมถึงความสามารถในการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Management) โดยการที่ตำรวจท่องเที่ยว นครศรีธรรมราช ถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งในภาคีเครือข่ายที่รับผิดชอบการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ชี้ให้เห็นว่า มิติของความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและรองรับการท่องเที่ยวคุณค่าสูง และ 2) บุคลากรมีทัศนคติเชิงบวกและความศรัทธาต่อท้องถิ่น แต่ยังมีช่องว่างที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับมูลค่าประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2.1) ช่องว่างด้านทักษะที่สร้างความแตกต่าง และ 2.2) ความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการและการบูรณาการ

ผลการประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสมรรถนะทุกด้านอยู่ที่ 3.93 ซึ่งอยู่ในระดับ “ดี” เมื่อพิจารณาสมรรถนะตามองค์ประกอบความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (KSA) โดยเฉพาะด้านทัศนคติที่สะท้อนถึงความศรัทธา ความภาคภูมิใจ และความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คุณลักษณะด้านความภาคภูมิใจในพื้นที่ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เป็นองค์ประกอบที่อยู่ภายใต้ผิวน้ำของแบบจำลองภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ของ Spencer, L. M. & Spencer, S. M., Conger, J. A. & Kanungo, R. N., Boyatzis, R. E. ที่ระบุว่า สมรรถนะ



ด้านทัศนคติและแรงจูงใจ เป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม การพบช่องว่างสมรรถนะในทักษะการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาต่างประเทศเฉพาะด้านศาสนา และการตลาดดิจิทัล แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวศรัทธาในพื้นที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ได้อย่างเต็มที่ (Spencer, L. M. & Spencer, S. M., 1993); (Conger, J. A. & Kanungo, R. N., 1988); (Boyatzis, R. E., 1982) เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า ประเทศอินโดนีเซียและประเทศมาเลเซียได้พัฒนาสมรรถนะด้านการท่องเที่ยวฮาลาลที่เน้นการสื่อสารภาษาต่างประเทศและการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แท้จริง และให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องในการเชื่อมโยงตำนาน ศาสนา และวัฒนธรรมเข้ากับการท่องเที่ยว ผลการวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังมีความท้าทายในการยกระดับสมรรถนะของบุคลากรให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะในประเด็นการตลาดดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ในเชิงทฤษฎี ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดตัวแบบภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ของ Spencer, L. M. & Spencer, S. M. ที่ระบุว่าสมรรถนะบางส่วน เช่น ความรู้และทักษะ อาจต้องพัฒนาเพิ่มเติม ในขณะที่ทัศนคติซึ่งเป็นองค์ประกอบลึกของบุคลิกภาพนั้นคงที่และเป็นจุดแข็งอยู่แล้ว นอกจากนี้ การค้นพบว่า “ทัศนคติเชิงบวก” เป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในบุคลากรท้องถิ่น (Spencer, L. M. & Spencer, S. M., 1993) ยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Zimmerman, M. A., 2000) ที่ชี้ว่าการเสริมพลังควรใช้ทุนที่มีอยู่ในการพัฒนาสมรรถนะใหม่ที่ขาดแคลน การมีแรงจูงใจและเจตคติเชิงบวกเช่นนี้เป็นรากฐานที่มั่นคงที่สุดสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากคุณลักษณะเหล่านี้ยากต่อการสร้างขึ้นใหม่ แต่กลับมีอยู่ในพื้นที่แล้ว ความท้าทายในการพัฒนาจึงไม่ใช่การ “สร้างแรงจูงใจ” แต่เป็นการ “สร้างโครงสร้างสนับสนุน” และมอบทักษะที่จำเป็น เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้พลังในการตัดสินใจและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ หากการฝึกอบรมในระยะต่อไปเน้นการให้ทักษะที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงและได้รับการตอบรับเชิงบวกบุคลากรที่มีทัศนคติที่ยอดเยี่ยมเหล่านี้จะสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณระบุว่า สมรรถนะด้านความรู้ ($\bar{X} = 3.86$) และทักษะ ($\bar{X} = 3.88$) อยู่ในระดับ “ดี” แต่ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพกลับเน้นย้ำถึงช่องว่างที่สำคัญในด้าน ทักษะการเล่าเรื่อง และทักษะภาษาเฉพาะทางศาสนา ความไม่สอดคล้องนี้บ่งชี้ว่าบุคลากรมีความรู้เพียงพอ แต่ยังขาดทักษะขั้นสูง ที่จะสามารถเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำได้

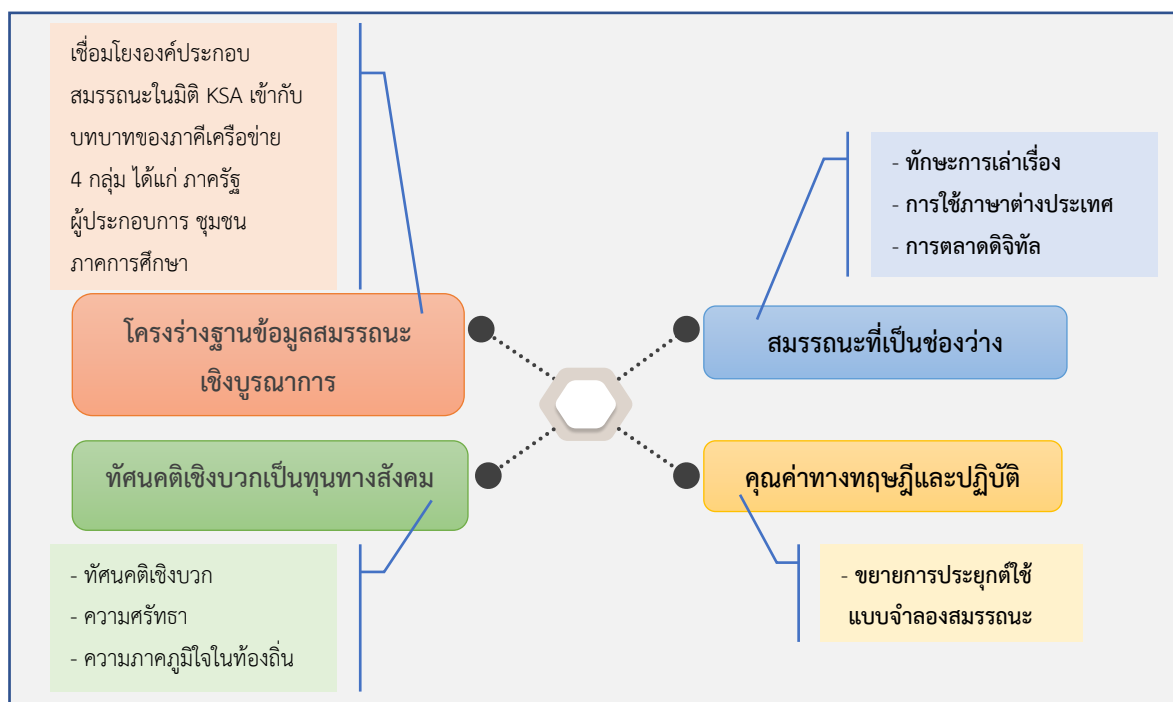
การท่องเที่ยวเชิงศรัทธาจัดอยู่ในมิติของเศรษฐกิจแห่งประสบการณ์ (Pine, B. J. & Gilmore, J. H., 1999) ซึ่งมูลค่าที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ ความรู้สึกลึกซึ้ง และเรื่องราวที่ถ่ายทอด การที่ไกด์นำเที่ยวไม่สามารถเปลี่ยนความรู้เชิงลึกของวัดและตำนานไปเป็นการเล่าเรื่องที่ดึงดูดใจได้ จึงทำให้จังหวัดยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวได้เต็มศักยภาพ การพัฒนาจึงต้องมุ่งเน้นการออกแบบโปรแกรมที่ช่วยให้บุคลากรสามารถจัดการความรู้ที่ซ่อนเร้นที่มีอยู่แล้วในชุมชนและพระสงฆ์ (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) ให้กลายเป็นทักษะการถ่ายทอดที่เข้าถึงง่ายและเคารพต่อความเชื่อที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากภาคีเครือข่าย คือ ความจำเป็นในการสร้างหน่วยงานกลางที่สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน และการแก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ป้ายบอกทางที่ชัดเจนและที่จอดรถบัสที่เพียงพอ ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายเชิงระบบที่นอกเหนือขอบเขตของสมรรถนะบุคคล ตามโมเดล

องค์ประกอบการท่องเที่ยว (6A's) ของ Pike, S. ความสามารถในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ขาดไม่ได้ การที่บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการให้บริการสูง แต่ระบบโครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้ออำนวย (เช่น ที่จอดรถไม่พอ) จะส่งผลให้ประสบการณ์โดยรวมของนักท่องเที่ยวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดี การบริการของบุคลากรก็จะไม่ได้รับผลตอบแทนเชิงบวกที่คาดหวังไว้ (Pike, S., 2008) ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของ Vroom, V. H. หากความเชื่อเกี่ยวกับผลลัพธ์หรือคุณค่าของรางวัลลดลง ย่อมส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการรักษามาตรฐานการบริการในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงและการอำนวยความสะดวกต้องดำเนินการควบคู่กันไป (Vroom, V. H., 1964)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและการวิจัยด้านสมรรถนะบุคลากร แสดงได้ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและการวิจัยด้านสมรรถนะบุคลากร

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและสมรรถนะบุคลากร ได้ดังนี้

1. โครงสร้างฐานข้อมูลสมรรถนะเชิงบูรณาการ เสนอกรอบแนวคิดเชื่อมโยงสมรรถนะในมิติ KSA กับบทบาทของภาคีเครือข่าย 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคีภาคี เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นไปตามบริบทจริงของแต่ละภาคี

2. สมรรถนะที่เป็นช่องว่างเชิงวิฤติ พบช่องว่างสำคัญในทักษะการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาต่างประเทศด้านศาสนา และการตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา
3. ทักษคติเชิงบวกเป็นทุนทางสังคม บุคลากรมีความศรัทธาและภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็น “ทุนทางสังคม” เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะใหม่ตามแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ
4. คุณค่าทางทฤษฎีและปฏิบัติ ขยายการประยุกต์ใช้ Iceberg Model สู่มิติการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา และพัฒนากรอบสมรรถนะเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายและต้นแบบหลักสูตรพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ภาวคิที่เกียวข้องในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 1) ข้อมูลเชิงลึกของภาวคิที่เกียวข้องและการสังเคราะห์บทบาทหน้าที่ ต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากหลายภาวคิส่วน ซึ่งแต่ละภาวคิมีบทบาทเฉพาะทางที่ส่งเสริมความสำเร็จของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรไม่ได้จำกัดอยู่แค่การพัฒนาทักษะด้านการบริการแต่รวมถึงความสามารถในการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัย และ 2) บุคลากรมีทัศนคติเชิงบวกและความศรัทธาต่อท้องถิ่น แต่ยังมีช่องว่างที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในมิติที่เกียวข้องกับการยกระดับมูลค่าประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ช่องว่างด้านทักษะที่สร้างความแตกต่าง และความต้อการพัฒนาด้านการบริหารจัดการและการบูรณาการ ผลการประเมินสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสมรรถนะทุกด้านอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะด้านทัศนคติที่สะท้อนถึงความศรัทธา ความภาคภูมิใจ และความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คุณลักษณะด้านความภาคภูมิใจในพื้นที่ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง บุคลากรมีจุดแข็งด้านทัศนคติอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสะท้อนทุนมนุษย์ที่ทรงคุณค่าและสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลัง อย่างไรก็ตามพบช่องว่างด้านทักษะที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การแปลงความรู้เชิงลึกสู่ประสบการณ์ที่น่าจดจำ การสื่อสารภาษาต่างประเทศ และการตลาดดิจิทัล การสังเคราะห์ผลดังกล่าวนำไปสู่การสร้าง “โครงสร้างฐานข้อมูลสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ” ที่จำแนกสมรรถนะตามองค์ประกอบ KSA และบทบาทของภาวคิเครือข่าย 4 กลุ่ม คือ ภาวคิรัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาวคิการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมและยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) จัดทำหลักสูตรพัฒนาบุคลากรตามกรอบสมรรถนะ โดยนำกรอบสมรรถนะที่ได้จากงานวิจัยมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมทักษะที่ยังมีช่องว่าง เช่น การเล่าเรื่องเชิงศรัทธา การสื่อสารภาษาต่างประเทศ การให้บริการนักท่องเที่ยว และการตลาดดิจิทัล โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ 2) จัดตั้งกลไกการจัดการความรู้ผ่านชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice: CoP) เพื่อรวบรวมและแปลงความรู้ท้องถิ่นเชิงลึกให้เป็นสื่อดิจิทัลและคู่มือที่เข้าถึงได้ง่าย 3) ยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบการวางแผนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ป้ายบอกทางหลายภาษา จุดจอดรถ พื้นที่บริการข้อมูล และระบบความปลอดภัยเพื่อยกระดับภาพลักษณ์และความสะดวกในการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา 4) สามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัด โดยอิงจากจุดแข็งและจุดอ่อนของบุคลากร พร้อมทั้งสนับสนุน

การขอรับงบประมาณเพื่อพัฒนาทักษะบุคลากรและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา 5) จัดทำแผนพัฒนารายบุคคล โดยหน่วยงานสามารถนำผลประโยชน์สมรรถนะไปใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรเป็นรายบุคคล เช่น การเสริมทักษะด้านภาษา การบริการ การตีความวัฒนธรรม หรือการบริหารจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีเป้าหมายและยั่งยืน และ 6) ส่งเสริมการสื่อสารและการตลาดออนไลน์เพื่อขยายผลการบอกต่อโดยนำผลการวิจัยที่ชี้ถึงความสำคัญของทักษะดิจิทัลไปใช้ในการสร้างเนื้อหาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาผ่านสื่อออนไลน์ โดยฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการบอกต่อเชิงบวก ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามกรอบสมรรถนะ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ และสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกันออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่อิงตามองค์ประกอบ KSA ของบุคลากร ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ทักษะการเล่าเรื่อง เพื่อถ่ายทอดคุณค่าศรัทธาให้เกิดประสบการณ์ที่น่าจดจำ 2) ออกแบบระบบการจัดการความรู้เชิงศรัทธาในรูปแบบดิจิทัล โดยจัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อรวบรวม ตำนานท้องถิ่น ภูมิปัญญาศาสนา เส้นทางท่องเที่ยวศรัทธา คู่มือการบริการนักท่องเที่ยว โดยฐานข้อมูลนี้ควรอยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น เว็บไซต์ ชุดสื่อดิจิทัล หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้บุคลากรสามารถนำไปใช้พัฒนาการให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง 3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา หน่วยงานท้องถิ่นควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น การติดตั้งป้ายบอกทางหลายภาษา พื้นที่จอดรถที่เหมาะสม จุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ระบบความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นและยกระดับประสบการณ์ผู้เยือนโดยรวม และ 4) สร้างกลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และสถาบันการศึกษาควรจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา เพื่อวางแผนพัฒนาบุคลากร ประสานบทบาทและความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน กลไกความร่วมมือนี้จะช่วยลดปัญหาการทำงานแบบแยกส่วนและเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ติดตามประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นจากกรอบสมรรถนะ โดยประเมินความเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะบุคลากรหลังฝึกอบรมในช่วง 6 - 12 เดือน เพื่อวัดผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการจริงในพื้นที่ 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบความต้องการสมรรถนะของบุคลากรระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวศรัทธา เช่น เส้นทางพระพุทธศาสนา เส้นทางศาสนาอิสลาม หรือเส้นทางความเชื่อท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแนวทางยกระดับสมรรถนะที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่มากยิ่งขึ้น 3) ศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ศึกษาว่าเทคโนโลยีใหม่มีผลต่อการเสริมสมรรถนะด้านการสื่อสาร การตีความแหล่งท่องเที่ยว และการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวอย่างไร เพื่อสร้างรูปแบบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในยุคดิจิทัล 4) ศึกษาความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยมีการวิจัยที่วิเคราะห์บทบาท เงื่อนไขความสำเร็จ และรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาโมเดลการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่ยั่งยืน และ 5) ขยายพื้นที่ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดหรือภูมิภาค จะช่วยให้เข้าใจความแตกต่างของศรัทธาวิถีชุมชน และรูปแบบบริการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามาตรฐานกลางของประเทศด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2568 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่อง กระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อจังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพมหานคร: กรมการท่องเที่ยว.
- ชูเกียรติ พลอยประไพ. (2566). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: บทบาทของภาคีเครือข่ายและการบริหารจัดการในท้องถิ่น. วารสารบริหารการท่องเที่ยว, 18(1), 120-135.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2565 - 2570. นครศรีธรรมราช: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด นครศรีธรรมราช.
- Boyatzis, R. E. (1982). The competent manager: A model for effective performance. New York: John Wiley & Sons.
- Conger, J. A. & Kanungo, R. N. (1988). The empowerment process: Integrating theory and practice. The Academy of Management Review, 13(3), 471-482.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press.
- Pike, S. (2008). Destination Marketing: An integrated marketing communication approach. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (1999). The experience economy: Work is theatre & every business a stage. Boston: Harvard Business School Press.
- Spencer, L. M. & Spencer, S. M. (1993). Competence at work: Models for superior performance. New York: Wiley.
- Vroom, V. H. (1964). Work and motivation. New York: Wiley.
- Zimmerman, M. A. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis. In Rappaport, J. & Seidman, E. (Eds.), Handbook of Community Psychology (pp. 53-79). New York: Plenum Publishers.



ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของของเด็กและเยาวชน ในจังหวัดอุดรธานี*

FACTORS INFLUENCING RECIDIVISM IN DRUG-RELATED OFFENSES AMONG JUVENILES IN UDON THANI PROVINCE

วันจักร น้อยจันทร์*, ทิพธิวา หงษ์เวียง

Wanchak Noichan*, Thipthiwa Hongwiang

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanchak.no@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับและลักษณะของการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเยาวชน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี และ 3) เสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำในระดับพื้นที่ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ เยาวชน จำนวน 87 คน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพมาจากเจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และผู้เกี่ยวข้องกันโยบาย รวม 12 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ย การสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีระดับการกระทำผิดซ้ำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 3.43) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การถูกตีตราทางสังคม ($\beta = 0.449$, $p < 0.001$) ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เยาวชนกลับเข้าสู่การกระทำผิดซ้ำ รองลงมา คือ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ($\beta = 0.343$) และการขาดการควบคุมตนเอง ($\beta = 0.313$) ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนว่า บริบทสังคมวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะทัศนคติของชุมชนต่อผู้เคยกระทำผิด ทำให้การตีตรามีผลรุนแรงกว่าปัจจัยด้านอื่น และความใกล้ชิดของชุมชนทำให้เยาวชนมีโอกาสถูกปฏิเสธสูง ข้อเสนอเชิงนโยบายชี้ให้เห็นว่าการป้องกันการกระทำผิดซ้ำควรมุ่งลดการตีตราสร้างระบบฟื้นฟูและติดตามหลังปล่อยตัว เพิ่มโอกาสทางอาชีพ และบูรณาการหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และครอบครัว เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การกระทำผิดซ้ำ, ยาเสพติด, เด็กและเยาวชน, นโยบายสาธารณะ

Abstract

This study aimed to: 1) examine the level of recidivism, 2) investigate the factors influencing recidivism in drug-related offenses among juveniles in the Juvenile Observation and Protection Center of Udon Thani Province, and 3) propose public policy guidelines for preventing and reducing juvenile recidivism in drug-related cases. A mixed-methods approach was employed. The quantitative sample consisted of 87 juveniles under the supervision of the center. The qualitative participants included 12 key informants-officers from the Juvenile Observation and Protection Center, social workers, psychologists, and representatives from agencies responsible for youth policy implementation. Research instruments included questionnaires and in-depth interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation, and multiple regression analysis, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings revealed that 1) the overall level of juvenile recidivism in drug-related offenses was high (Mean = 3.43); 2) the most significant factors influencing recidivism were social labeling ($\beta = 0.449$, $p < 0.001$), association with deviant peers ($\beta = 0.343$, $p < 0.001$), and low self-control ($\beta = 0.313$, $p < 0.001$); and 3) the proposed public policy guidelines emphasize rehabilitation over punishment through collaboration among government agencies, local authorities, communities, and families, focusing on systematic problem identification, vocational opportunities, post-release monitoring, and continuous policy evaluation to support sustainable reintegration of juveniles into society.

Keywords: Recidivism, Drug-Related Offenses, Juveniles, Public Policy

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญและมีความซับซ้อนในทุกมิติของประเทศไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่เปราะบาง และกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนา (อมร พิภูลงามโชติ และคณะ, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายขึ้นและมีแนวโน้มเข้าสู่วงจรอาชญากรรมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมที่ยากต่อการแก้ไข และเป็นภาระต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศ

เยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำนวนมากไม่ได้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยกำเนิด หากแต่เกิดจากปัจจัยแวดล้อมรอบตัว เช่น การเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น การอยู่ในชุมชนที่มีแหล่งอบายมุข หรือการได้รับอิทธิพลจากเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมผ่านการคบหากับบุคคลในสังคมที่มีแนวโน้มทางลบ ทำให้เยาวชนจำนวนหนึ่งเริ่มทดลองใช้ยาและขยายไปสู่การเสพติด ซึ่งสอดคล้องถึงกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Sutherland, E. H., 1939) ขณะเดียวกัน เยาวชนที่ขาดการควบคุมตนเองหรือไม่ได้รับการปลูกฝังวินัยจากครอบครัว ย่อมมีโอกาสสูงที่จะเข้าสู่การกระทำผิดเนื่องจาก

ขาดความสามารถในการยับยั้งชั่งใจ (Hirschi, T. & Gottfredson, M. R., 1990) ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่ยังสะท้อนถึงความเปราะบางของโครงสร้างทางสังคมและความล้มเหลวของระบบการดูแลป้องกันในระดับนโยบาย

การกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของกระบวนการฟื้นฟูและการคืนคนดีให้กลับคืนสู่สังคม แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะมีภารกิจในการฟื้นฟูพฤติกรรมและให้โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ แต่ยังคงพบว่า มีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่กลับมากระทำความผิดซ้ำหลังได้รับการปล่อยตัว (จรินทร์ สวนแก้ว และคณะ, 2568) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในกระบวนการกำหนดและนํานโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งตามแนวคิดของกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process) ประกอบด้วย ขั้นตอนการกำหนดปัญหา การกำหนดนโยบาย การนํานโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผล (Dye, T. R., 2013); (Anderson, J. E., 2015) หากขั้นตอนใดขาดความต่อเนื่องหรือไม่ตอบสนองต่อสภาพจริงในพื้นที่ ย่อมทำให้นโยบายไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การขาดฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน และการประเมินผลที่ไม่ต่อเนื่อง จึงเป็นอุปสรรคสำคัญของนโยบายด้านการป้องกันและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเยาวชนในประเทศไทย

ในมิติของนโยบายสังคม (Social Policy) การป้องกันและลดการกระทำความผิดซ้ำของเยาวชนต้องดำเนินไปในแนวทางที่ครอบคลุมทั้งการส่งเสริม การป้องกัน และการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง โดยต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ภาควิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ การสร้างระบบสนับสนุนทางสังคม เช่น การเข้าถึงการศึกษา การแนะแนวอาชีพ และการดูแลสุขภาพจิต สามารถช่วยให้เยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน (พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต (สุกันยา ฮาดภักดี) และคณะ, 2568) การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุดรธานีเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายสาธารณะและนโยบายสังคมที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำและการเสริมสร้างสังคมที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับและลักษณะของการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเยาวชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อการป้องกันและลดการกระทำความผิดซ้ำในระดับพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือ เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 87 คน ผู้วิจัยใช้วิธี Total Population Sampling เนื่องจากประชากรมีขนาดเล็กและเป็นกลุ่มเฉพาะที่เข้าถึงได้จำกัด โดยคัดเลือกเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด มีอายุ 13 - 18 ปี สามารถให้ข้อมูลได้ และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตรุนแรงหรือไม่สมัครใจถูกคัดออกจากการศึกษา

นอกจากนี้ เพื่อให้การเสนอแนวทางเชิงนโยบายสาธารณะมีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับสภาพจริง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและนำนโยบายด้านเยาวชนไปปฏิบัติ รวมจำนวน 12 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือสองประเภท ได้แก่ แบบสอบถามเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ

2.1 แบบสอบถาม สำหรับรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน (เพศ อายุ การศึกษา การอยู่อาศัยก่อนถูกดำเนินคดี และประเภทของยาเสพติดที่ใช้ก่อนถูกจับกุม) เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) รวม 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ การขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ใช้มาตราการวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert Scale, 1961) รวม 30 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับระดับการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติด รวม 5 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับมาตรการและนโยบายที่ใช้ในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แนวทางเชิงนโยบายและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเชิงระบบในระดับพื้นที่

3. วิธีการดำเนินวิจัย

3.1 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยศึกษาทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำของเยาวชน รวมถึงแนวคิดกระบวนการนโยบายสาธารณะ เพื่อให้โครงสร้างของแบบสอบถามครอบคลุมตัวแปรสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 ผู้วิจัยยื่นขออนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และขออนุญาตจากอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลในสถานพินิจฯ

3.3 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 87 คน ด้วยตนเอง ภายใต้ระเบียบของสถานพินิจอย่างเคร่งครัด

3.4 ภายหลังการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เหตุผลที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพต่อจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เนื่องจากต้องการตีความผลเชิงสถิติให้ลึกซึ้งอธิบายกลไกทางสังคม วัฒนธรรม และเชิงนโยบายที่อยู่เบื้องหลังปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ รวมถึงเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมในเชิงปฏิบัติ

3.5 ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามและข้อความสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลลงโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์เชิงปริมาณ และถอดเทปสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา



3.6 ผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบและนำไปใช้ได้จริง

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลัก ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เริ่มจากการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายพื้นฐานประชากรและแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ จากนั้นใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสำคัญ ได้แก่ การขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด สุดท้ายดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลเชิงสาเหตุของแต่ละปัจจัยต่อการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งผลลัพธ์จะใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสกัดประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุ กลไก และแนวทางการลดการกระทำผิดซ้ำ จากนั้นจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบกระบวนการนโยบายสาธารณะของ Dye, T. R. และ Anderson, J. E. ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ผลการวิเคราะห์ถูกบูรณาการร่วมกับผลเชิงปริมาณ เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดอุดรธานี สามารถนำไปใช้จริงในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน (Dye, T. R., 2013); (Anderson, J. E., 2015)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 94.25 ของทั้งหมด ขณะที่เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 5.75 โดยมีอายุระหว่าง 17 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.22 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 15 - 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.03 ด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 52.87 รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.53 ส่วนสภาพความเป็นอยู่ พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา คิดเป็นร้อยละ 39.08 รองลงมาเป็นผู้ที่อาศัยอยู่กับญาติ คิดเป็นร้อยละ 27.59 ของทั้งหมด โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. การขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดอุดรธานี



ตารางที่ 1 การขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดอุดรธานี

(n=87)

ปัจจัย	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
การขาดการควบคุมตนเอง	3.43	0.700	มาก
การถูกตีตราทางสังคม	2.98	0.856	ปานกลาง
การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน	3.12	0.598	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของการขาดการควบคุมตนเองเท่ากับ 3.43 (S.D. = 0.700) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีค่าเฉลี่ย 3.12 (S.D. = 0.598) และการถูกตีตราทางสังคม มีค่าเฉลี่ย 2.98 (S.D. = 0.856) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 การกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี

การกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติด	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
1. เคยถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมในคดียาเสพติดมาแล้ว	2.97	1.595	ปานกลาง
2. เคยเข้าสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติดมาแล้ว	3.46	1.500	มาก
3. เคยครอบครองสารเสพติดโดยไม่ได้ รับอนุญาต ที่ไม่ถูกดำเนินคดี	3.01	1.729	มาก
4. เคยขายหรือแจกจ่ายยาเสพติดให้ผู้อื่น ที่ไม่ถูกดำเนินคดี	3.23	1.245	มาก
5. เคยเสพยาเสพติดที่ห้ามตามกฎหมาย ที่ไม่ถูกดำเนินคดี	4.46	0.962	มากที่สุด
รวม	3.43	1.147	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดโดยภาพรวมเท่ากับ 3.43 (S.D. = 1.147) อยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “เคยเสพยาเสพติดที่ห้ามตามกฎหมายที่ไม่ถูกดำเนินคดี” มีค่าเฉลี่ย 4.46 (S.D. = 0.962) รองลงมา คือ “เคยเข้าสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติดมาแล้ว” มีค่าเฉลี่ย 3.46 (S.D. = 1.500) ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “เคยถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมในคดียาเสพติดมาแล้ว” มีค่าเฉลี่ย 2.97 (S.D. = 1.595) อยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุดรธานีผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการกระทำความผิดซ้ำ และใช้ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของแต่ละปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำ



ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กับการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี

การกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติด	r	Sig.
การขาดการควบคุมตนเอง	0.701**	0.000
การตีตราทางสังคม	0.734**	0.000
การคบสมาคมที่แตกต่าง	0.632**	0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรด้านการขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ การถูกตีตราทางสังคม ($r = 0.734$) รองลงมา คือ การขาดการควบคุมตนเอง ($r = 0.701$) และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ($r = 0.632$) ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวแปรทั้งสามมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันกับการกระทำความผิดซ้ำ กล่าวคือ เมื่อเด็กและเยาวชนมีระดับการถูกตีตราทางสังคม การขาดการควบคุมตนเอง หรือการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเพิ่มขึ้น ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปวิเคราะห์เชิงอิทธิพลต่อไปด้วยการถดถอยพหุคูณ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างการขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กับการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี

ปัจจัย	B	Std. Error	β	t	Sig.
1.การขาดการควบคุมตนเอง (X_1)	0.513	0.108	0.313	4.741	0.000
2.การถูกตีตราทางสังคม (X_2)	0.602	0.085	0.449	7.078	0.000
3.การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (X_3)	0.658	0.114	0.343	5.765	0.000
ค่าคงที่	-2.183	0.371		-5.882	0.000

$r = 0.875$, $r^2 = 0.766$, $r^2_{\text{Adjusted}} = 0.785$, $F = 90.623$, Sig. = 0.000

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างการขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตราทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กับการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุดรธานี พบว่า แบบจำลองการทำนายดังกล่าวมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รวม (r) เท่ากับ 0.875 และมีค่าสัมประสิทธิ์การอธิบายความแปรปรวน (R^2) เท่ากับ 0.766 โดยค่า

ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ 0.758 แสดงว่าแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของการกระทำ ความผิดซ้ำในคดียาเสพติดได้ร้อยละ 75.8 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 90.623, p < .001$)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ ความผิดซ้ำในคดียาเสพติดมากที่สุด คือ การถูกตีตราทางสังคม ($\beta = 0.449, p < .001$) รองลงมา คือ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบน ($\beta = 0.343, p < .001$) และ การขาดการควบคุมตนเอง ($\beta = 0.313, p < .001$) ตามลำดับ แสดงว่า ทั้งสามปัจจัยมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการกระทำ ความผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อเด็กและเยาวชนมีระดับการถูกตีตราทางสังคม การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และ การขาดการควบคุมตนเองในระดับสูง ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำ ความผิดซ้ำในคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นตามไปด้วย สามารถเขียนสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = -2.183 + 0.513 (X_1) + 0.602 (X_2) + 0.658 (X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$ZY = 0.313 (X_1) + 0.449 (X_2) + 0.343 (X_3)$$

3. แนวทางเชิงนโยบายสาธารณะในการป้องกันและลดการกระทำ ความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดี ยาเสพติด เพื่อให้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลในระดับพื้นที่

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า การถูกตีตราทางสังคม การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และการขาด การควบคุมตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติด โดยเฉพาะ “การถูกตีตราทางสังคม” ซึ่งมีอิทธิพลสูงที่สุด เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษาต่อในเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 12 คน เพื่อทำความเข้าใจกลไกของปัญหาอย่างรอบด้าน

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ร่วมกับกรอบกระบวนการนโยบายสาธารณะ ของ Dye และ Anderson สามารถสรุปแนวทางเชิงนโยบาย ได้ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา (Problem Identification) ควรมีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของการ กระทำผิดซ้ำอย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัดเพื่อใช้ในการติดตามเด็กและเยาวชนหลัง ผ่านกระบวนการในสถานพินิจ ทำให้การวางนโยบายมีความแม่นยำและตอบโจทย์ปัญหาจริงในพื้นที่

2. การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) นโยบายควรมุ่งเน้นการฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ด้วยการ บำบัดฟื้นฟูด้านจิตใจ การสร้างทักษะอาชีพ และการส่งเสริมการศึกษาหลังพ้นโทษ ควบคู่กับมาตรการลดการตีตรา ทางสังคมผ่านการรณรงค์สาธารณะ และการจัดตั้งเครือข่ายครอบครัวและชุมชนเพื่อสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด

3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ควรบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรม พินิจฯ หน่วยงานท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน จัดทำแผนปฏิบัติการร่วมในพื้นที่ ทั้งด้านการให้คำปรึกษา การสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ และการสนับสนุนด้านอาชีพ รวมถึงจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำ พื้นที่เพื่อติดตามเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องหลังปล่อยตัว

4. การประเมินผล (Policy Evaluation) ควรมีระบบประเมินผลนโยบายที่ชัดเจน โดยใช้ตัวชี้วัด เช่น อัตราการกระทำผิดซ้ำ การกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือการมีงานทำหลังพ้นโทษ พร้อมเปิดให้ภาคประชาชนและครอบครัวมีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อสะท้อนผลลัพธ์จริงในพื้นที่

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีระดับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมเสพและครอบครองยาเสพติดซ้ำ ซึ่งสะท้อนถึงการขาดกลไกการป้องกันและการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสถานพินิจ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม (Differential Association Theory) ของ Sutherland, E. H. ที่อธิบายว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการคบหากับบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เด็กและเยาวชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งเอื้อต่อการใช้ยาเสพติด หรือการคบเพื่อนผิดทาง จึงมีแนวโน้มสูงที่จะกลับเข้าสู่วงจรพฤติกรรมเดิมหลังการฟื้นฟู (Sutherland, E. H., 1939) ทั้งนี้ยัง สอดคล้องกับแนวคิด “เส้นทางอาชญากรรม” (Criminal Career Paradigm) ของ Piquero, A. R. et al. ที่ชี้ว่า การกระทำผิดซ้ำมักเกิดขึ้นในบริบทที่บุคคลยังคงเผชิญแรงจูงใจและเงื่อนไขทางสังคมเดิมโดยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง (Piquero, A. R. et al., 2003)

ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริลักษณ์ ปัญญา และเสาวลักษณ์ ทาแจ้ง ซึ่งระบุว่า เยาวชนที่เคยกระทำผิดมักเผชิญแรงกดดันจากสังคมและการขาดโอกาสทางการศึกษา ทำให้การกลับเข้าสู่สังคมเป็นไปได้ยาก (ศิริลักษณ์ ปัญญา และเสาวลักษณ์ ทาแจ้ง, 2563) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Shader, M. ที่พบว่า ปัจจัยเสี่ยงของเยาวชน เช่น การควบคุมตนเองต่ำ ความสัมพันธ์ครอบครัวที่ไม่มั่นคง และการคบเพื่อนเบี่ยงเบน ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการกระทำผิดซ้ำในอนาคต ดังนั้น การกระทำผิดซ้ำของเยาวชนจึงไม่ใช่ปัญหาเชิงพฤติกรรมเท่านั้น แต่เป็นผลสะท้อนจากปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่ซับซ้อน (Shader, M., 2003)

2. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การถูกตีตราทางสังคม การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และการขาดการควบคุมตนเอง โดยเฉพาะการถูกตีตราทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการกลับไปกระทำผิดซ้ำ ผลการวิจัยดังกล่าวสนับสนุนทฤษฎีการตีตรา (Labeling Theory) ของ Tannenbaum, F. ที่อธิบายว่าการที่สังคมมองบุคคลว่าเป็น “อาชญากร” ทำให้บุคคลนั้นยอมรับบทบาทดังกล่าวและมีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำ เพราะรู้สึกถูกผลักออกจากสังคมและขาดโอกาสในการปรับตัว (Tannenbaum, F., 1938) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bazemore, G. & Umbreit, M. ที่เสนอว่าการแก้ปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำควรใช้แนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการตีตราทางสังคม (Bazemore, G. & Umbreit, M., 1995)

ในส่วนของการขาดการควบคุมตนเอง ผลที่พบสอดคล้องกับแนวคิดของ Hirschi, T. & Gottfredson, M. R. ที่เสนอว่า บุคคลที่มีระดับการควบคุมตนเองต่ำมีแนวโน้มจะตอบสนองต่อแรงกระตุ้นทันทีโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ ทำให้มีโอกาสสูงที่จะเข้าร่วมพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้ยาเสพติดหรือการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Hirschi, T. & Gottfredson, M. R., 1990) ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับการวิเคราะห์เมตาของ Lipsey, M. W. ซึ่งชี้ว่าปัจจัยด้านจิตสังคม โดยเฉพาะการควบคุมตนเองและสภาพแวดล้อมทางสังคม มีอิทธิพลสำคัญต่ออัตรา



การกระทำผิดซ้ำของเยาวชน ทั้งนี้ โมเดลการถดถอยพหุคูณที่อธิบายความแปรปรวนของการกระทำผิดซ้ำได้ถึงร้อยละ 75.8 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ร่วมกันผลักดันให้เยาวชนกลับไปสู่พฤติกรรมผิดกฎหมาย หากขาดระบบฟื้นฟูและแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ (Lipsey, M. W., 2009)

3. จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า แนวทางเชิงนโยบายสาธารณะในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำควรอิงกระบวนการนโยบายสาธารณะของ Dye, T. R., Anderson, J. E. ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา (Problem Identification) โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางเพื่อติดตามสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในระดับจังหวัด 2) การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) มุ่งเน้นการฟื้นฟูและลดการตีตราทางสังคมผ่านโครงการรณรงค์และการสร้างเครือข่ายครอบครัว - ชุมชน 3) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) โดยบูรณาการหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น เอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูทางอาชีพและการศึกษา และ 4) การประเมินผล (Policy Evaluation) โดยใช้ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม เช่น อัตราการกระทำผิดซ้ำและการกลับคืนสู่สังคมของเยาวชน (Dye, T. R., 2013); (Anderson, J. E., 2015)

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ United Nations Office on Drugs and Crime ที่ให้ระบบการจัดการผู้กระทำผิดเยาวชนเน้นการฟื้นฟู การให้โอกาส และการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่าการลงโทษ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2018) ตลอดจนตรงกับแนวคิด คีนคนดีสู่สังคม ของ พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต และพระชินกร สุจิตโต ซึ่งเสนอว่านโยบายด้านเยาวชนควรมุ่งเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการปรับตัวของเยาวชนในระยะยาว (พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต และพระชินกร สุจิตโต, 2567) กล่าวโดยสรุป การลดการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนต้องดำเนินการเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันของรัฐ เพื่อให้เยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุดรธานี ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทั้งในด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เชิงนโยบาย โดยสามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. การบูรณาการแนวคิดอาชญาวิทยาและนโยบายสาธารณะเข้าด้วยกันในระดับพื้นที่

งานวิจัยนี้ได้เชื่อมโยงแนวคิดของทฤษฎีการขาดการควบคุมตนเอง (Self-Control Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้จากความสัมพันธ์แตกต่าง (Differential Association Theory) และทฤษฎีการตีตราทางสังคม (Labeling Theory) เข้ากับกรอบกระบวนการนโยบายสาธารณะของ Dye, T. R. และ Anderson, J. E. เพื่ออธิบายพลวัตของการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มเยาวชน ผลการวิจัยชี้ว่า ปัจจัยทางจิตสังคมและปัจจัยเชิงโครงสร้างในสังคมสามารถแปรสภาพเป็นข้อมูลเชิงนโยบายได้อย่างเป็นระบบ ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงจุลภาคและมหภาคเข้ากับกระบวนการนโยบายสาธารณะในระดับจังหวัด

2. การค้นพบลำดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติชี้ให้เห็นว่า การถูกตีตราทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน รองลงมา คือ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และการขาดการควบคุมตนเอง ซึ่งแตกต่าง



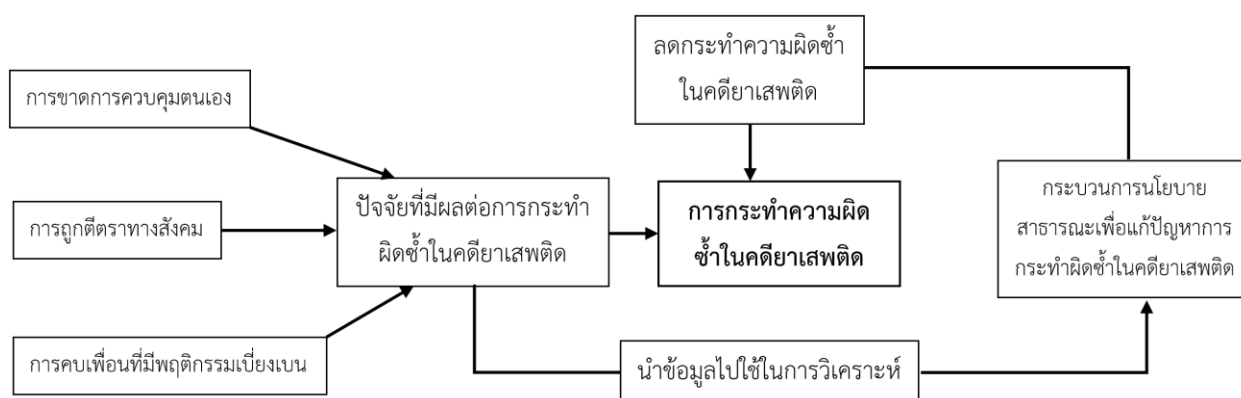
จากแนวโน้มการวิจัยในต่างประเทศที่มักชี้ว่าการขาดการควบคุมตนเองเป็นตัวแปรสำคัญที่สุด การค้นพบนี้จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนบริบททางสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่โครงสร้างครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสูงต่อการยอมรับหรือปฏิเสธเยาวชนที่เคยกระทำผิด การตีตราทางสังคมจึงกลายเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของการกระทำผิดซ้ำในบริบทนี้

3. การเสนอรูปแบบแนวทางเชิงนโยบายแบบบูรณาการเพื่อการฟื้นฟูเยาวชน

ผลจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ ทำให้เกิดแนวทางเชิงนโยบายที่มีลักษณะบูรณาการระหว่าง การป้องกัน และการฟื้นฟู ภายใต้กรอบกระบวนการนโยบายสาธารณะ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบนโยบายป้องกันการกระทำผิดซ้ำระดับจังหวัดได้จริง จุดเด่นขององค์ความรู้นี้อยู่ที่การเน้น “การคืนคนดีสู่สังคม” ผ่านการลดการตีตรา การสร้างเครือข่ายฟื้นฟูระหว่างครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นมิติใหม่ของนโยบายเยาวชนด้านการยุติธรรมในประเทศไทย

4. การสร้างกรอบวิเคราะห์ใหม่ในการวิจัยด้านเยาวชนและยาเสพติด

งานวิจัยนี้ได้พัฒนา กรอบแนวคิดการบูรณาการอาชญาวิทยา-นโยบายสาธารณะ (Criminology-Public Policy Integration Framework) ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาปัญหาอาชญากรรมในกลุ่มเยาวชน โดยไม่จำกัดเพียงการวิเคราะห์พฤติกรรม แต่ขยายไปถึงการออกแบบกลไกเชิงนโยบายเพื่อการป้องกันและฟื้นฟูในระดับพื้นที่ องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาปัญหาอาชญากรรมซ้ำรูปแบบอื่น เช่น ความรุนแรงในครอบครัว หรืออาชญากรรมไซเบอร์ของเยาวชนในอนาคต ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการบูรณาการอาชญาวิทยา-นโยบายสาธารณะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการกระทำผิดซ้ำ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ และเสนอแนวทางเชิงนโยบายสาธารณะในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนในคดียาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 17 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และอาศัยอยู่กับบิดามารดา โดยมีระดับการกระทำผิดซ้ำโดยรวมอยู่ในระดับมาก การวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์ พบว่า การขาดการควบคุมตนเอง การถูกตีตรา

ทางสังคม และการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ขณะที่ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า การถูกตีตราทางสังคมเป็นตัวทำนายที่มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมา คือ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการขาดการควบคุมตนเอง โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของการกระทำผิดซ้ำได้ร้อยละ 75.8 สะท้อนว่าการตีตราทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เยาวชนบางคนกลับเข้าสู่วงจรยาเสพติดซ้ำหลังการปล่อยตัว แม้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูแล้วก็ตาม ผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพเสนอว่า แนวทางเชิงนโยบายสาธารณะควรอิงกระบวนการนโยบายสาธารณะตามกรอบของ Dye, T. R. และ Anderson, J. E. โดยมุ่งเน้น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดปัญหาอย่างเป็นระบบ การกำหนดนโยบายที่เน้นการฟื้นฟูและลดการตีตรา การนำนโยบายไปปฏิบัติผ่านการบูรณาการของหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ครอบครัว และภาคเอกชน และการประเมินผล โดยใช้ตัวชี้วัดด้านอัตราการกระทำผิดซ้ำและระดับการคืนคนดีสู่สังคม ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางด้านเยาวชนผู้กระทำผิดซ้ำ พัฒนาระบบแนะแนวชีวิตและทักษะอาชีพในสถานพินิจ เสริมบทบาทครอบครัวและชุมชนในการติดตามหลังปล่อยตัว และปรับทิศทางนโยบายยาเสพติดจากการปราบปรามสู่การป้องกันและฟื้นฟูเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ควรขยายการวิจัยในอนาคตให้ครอบคลุมภูมิภาคอื่นและใช้ระเบียบวิธีเชิงผสม เพื่อพัฒนาแบบจำลองเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- จรินทร์ สวนแก้ว และคณะ. (2568). การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 14(2), 38-50.
- พระครูสังฆรักษ์ศิวัรี ปมุตโต และพระชินกร สุจิตโต. (2567). บทบาทของครอบครัวในสังคมเมืองต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน. วารสารกวีานพะเยา, 1(2), 51-59.
- พระราชพัฒน์วชิรบัณฑิต (สุกัญญา ฮาดถักดี) และคณะ. (2568). การสร้างเครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 25(2), 339-360.
- ศิริลักษณ์ ปัญญา และเสาวลักษณ์ ทาแจ้ง. (2563). การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยยุค 4.0. วารสารพยาบาลสาร, 47(2), 514-525.
- อมร พิภูลงามโชติ และคณะ. (2568). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 10(1), 159-174.
- Anderson, J. E. (2015). Public policymaking. (8th ed.). Boston: Cengage Learning.
- Bazemore, G. & Umbreit, M. (1995). Balanced and restorative justice for juveniles: A framework for juvenile justice in the 21st century. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Dye, T. R. (2013). Understanding public policy. (14th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
- Hirschi, T. & Gottfredson, M. R. (1990). A general theory of crime. Stanford, CA: Stanford University Press.

- Lipsey, M. W. (2009). The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders: A meta-analytic overview. *Victims & Offenders*, 4(2), 124-147. <https://doi.org/10.1080/15564880802612573>.
- Piquero, A. R. et al. (2003). The criminal career paradigm. In M. Tonry (Ed.), *Crime and justice: A review of research* (pp. 359-506). Chicago: University of Chicago Press.
- Shader, M. (2003). *Risk factors for delinquency: An overview*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of criminology*. (3rd ed.). Philadelphia: J. B. Lippincott.
- Tannenbaum, F. (1938). *Crime and the community*. New York: Columbia University Press.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2018). *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*. New York, NY: United Nations.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา*

FACTORS AFFECTING THE CONFIDENCE OF MEMBERS OF THEPA AGRICULTURAL COOPERATIVE LIMITED, SONGSKHLA PROVINCE

อรุณลักษณ์ อรชร, อรจันทร์ ศิริโชติ*, เฉษฐา นกน้อย

Arunluk Orachon, Orachan Sirichote*, Chetsada Noknoi

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Economic and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Quantitative Survey Research) มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาภาพลักษณ์องค์กรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกทั้งหมดของสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด ทั้งประเภทสมาชิกสามัญ และสมาชิกสมทบ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,275 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรของ Yamane ได้จำนวน 305 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลเบื้องต้น และใช้สมการถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพลักษณ์ของสหกรณ์ ไม่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ โดยส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการบริหารงานของสหกรณ์มากขึ้น เพื่อสร้างความผูกพันและความไว้วางใจต่อองค์กรในระยะยาว อันจะนำไปสู่การเพิ่มการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการสนับสนุนกิจกรรมของสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนากิจกรรมของสหกรณ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: อิทธิพล, ความเชื่อมั่น, ภาพลักษณ์, การมีส่วนร่วม, สหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด



Abstract

This research is a quantitative survey research with two main objectives are 1) To study the organizational image that influences the confidence of members of Thepa Agricultural Cooperative Limited, Songkhla Province, and 2) To study the member participation that influences the confidence of members of Thepa Agricultural Cooperative Limited, Songkhla Province. The population used in the study was all members of Thepa Agricultural Cooperative Limited, both regular members and associate members, totaling 1,275 people (Thepa Agricultural Cooperative Limited, 2024). The sample group was determined by Yamane's method of determining the sample size, with a total of 305 people. The instruments used for data collection included the questionnaire. Statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation for descriptive statistics and multiple regression equations to test the hypothesis. The results of the research found that 1) The image of the cooperative does not influence the confidence of members of Thepa Agricultural Cooperative Limited, Songkhla Province, with a statistically significant difference at the 0.05 level, and 2) Member participation has a statistically significant difference in the confidence of members of Thepa Agricultural Cooperative Limited, Songkhla Province. The results of this research can be used as a guideline to enhance the confidence of cooperative members. This is done by encouraging members to participate more actively in cooperative activities and administration, fostering long-term engagement and trust with the organization. This will lead to increased participation and continued support for cooperative activities. Furthermore, relevant agencies can use the research findings to inform policy formulation and activity development plans to more effectively meet member needs.

Keywords: Influence, Trust, Image, Participation, Thepha Agricultural Cooperative Limited

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ถึงอย่างนั้น เกษตรกรก็มักเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดแคลนเงินทุน ในการประกอบอาชีพต้องกู้ยืมจากนายทุนในอัตราดอกเบี้ยสูง และการขาดแคลนที่ดินทำกิน ทำให้หลายรายต้องเช่าที่ดินในราคาสูง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความรู้ด้านการผลิตที่ไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำและไม่ตรงตามความต้องการของตลาด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) โดยเฉพาะในด้านการตลาด เกษตรกรมักถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องการชั่ง ตวง วัด และไม่มีสถานที่เก็บรักษาผลผลิตที่เหมาะสม ทำให้ต้องขายผลผลิตในราคาต่ำกว่าที่ควร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) ปัญหาทางเศรษฐกิจเหล่านี้มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต และฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรทำให้มี

สภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนประกอบอาชีพอื่น และมีอิทธิพลต่อการเข้าถึงการศึกษา และการอนามัย (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร, 2563) จึงเห็นได้ว่า อาชีพเกษตรกรไม่เพียงแต่มีบทบาทในการผลิตอาหาร แต่ยังมี ความสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวด้วย

ในบริบทของการเกษตรกรรมในประเทศไทย องค์กรสหกรณ์การเกษตรนั้นเป็นการจัดตั้งสหกรณ์ของผู้มี อาชีพทางเกษตรในพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายและบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเกษตรกรแก้ไขความเดือดร้อน ในการ ประกอบอาชีพจากการร่วมมือกันของเหล่าสมาชิกภายในสหกรณ์ ความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์จึงเป็นปัจจัย ที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยภาพลักษณ์ขององค์กรสหกรณ์มีอิทธิพลต่อการสร้างความเชื่อมั่นในสมาชิกอย่าง ชัดเจน องค์กรที่มีภาพลักษณ์ดีและมีการสื่อสารที่ชัดเจนจะสามารถดึงดูดความสนใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กับสมาชิกได้ (กระทรวงพาณิชย์, 2564) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมและการตัดสินใจของสหกรณ์ ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความภาคภูมิใจในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา จึงมีความสำคัญ กับการพัฒนาองค์กรให้ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับคุณภาพชีวิต ของเกษตรกรในพื้นที่อย่างยั่งยืน

สำหรับสมาชิกของ สหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา นอกจากปัญหาทางเศรษฐกิจทั่วไปของ เกษตรกรไทย เช่น การขาดแคลนเงินทุนและที่ดินทำกิน ผลผลิตไม่ตรงตามมาตรฐาน และปัญหา การตลาดแล้ว สมาชิกยังเผชิญกับปัญหาเฉพาะพื้นที่ เช่น ขาดแหล่งน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร การเข้าถึงเทคโนโลยีและ ความรู้ด้านการผลิตยังมีจำกัด รวมถึงการขนส่งและการจัดเก็บผลผลิตไม่สะดวก ทำให้ต้องขายผลผลิตในราคา ต่ำกว่าที่ควร สภาพปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาชีพและคุณภาพชีวิตของสมาชิกอย่างชัดเจน (สหกรณ์ การเกษตรทพฯ จำกัด, 2567)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรทพฯ จำกัด โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา เพื่อนำ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย มาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนสนับสนุน และพัฒนาส่งเสริมการดำเนินงาน ของสหกรณ์ ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร พัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสร้างความเชื่อมั่น ต่อสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์องค์กรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีอิทธิพลความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรทพฯ จำกัด จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้เป็นเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Quantitative Survey Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด ทั้งประเภทสมาชิกสามัญ และสมาชิกสมทบ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,275 คน (สหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรของ Yamane, T. โดยใช้ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 305 คน (Yamane, T., 1973) สำหรับการเลือกตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรเทพาโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมาะสมและตอบโจทย์ต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง มีส่วนประกอบด้วยกัน 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ ประกอบด้วย คำถามในลักษณะเป็นคำถามปลายปิดตรวจสอบรายการ (Checklist) กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบเพียง 1 คำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางการเงิน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ (Likert, R., 1967)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ (Likert, R., 1967)

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถ ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความเป็นมิตร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ (Likert, R., 1967)

3.2 วิธีการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ

3.2.1 ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ภาพลักษณ์ของสหกรณ์ (ปิ่นณวิญญ์ พงศ์พิชานนท์, 2555) ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของสมาชิก (Cohen, M. & Up hoff Norman, T., 1980) และส่วนที่ 4 ความเชื่อมั่น (Sako, M., 1992)



3.2.2 นำร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบสอบถาม

3.2.3 ปรับปรุง แก้ไข ตามเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำ

3.2.4 นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจทานฉบับปรับปรุง แก้ไข ก่อนเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านเนื้อหา และหลักบริหารเป็นอย่างดี เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และพิจารณาความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยการประเมินจะใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Object Congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าระหว่าง 0.50 - 1.00 และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อไป (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2558)

3.2.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงจากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเสนอต่อประธานที่ปรึกษา เพื่อตรวจทานอีกครั้งก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของบาครอน ที่จะต้องมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) จึงจะสามารถเชื่อถือแบบสอบถามฉบับนี้ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.98 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์ที่กำหนด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยติดต่อไปยังสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา เพื่อขออนุญาต ในการใช้พื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัย

4.2 หากได้รับการอนุญาตจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงติดต่อไปยังบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานประกอบการนั้น ๆ ในการเก็บข้อมูล

4.3 ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถาม และตรวจสอบความถูกต้องในการตอบกลับ โดยเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 305 ชุด ด้วยตนเอง โดยอาสาสมัครมีอิสระที่จะปฏิเสธ หรือถอนตัวจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลใด ๆ หรือสูญเสียผลประโยชน์ใด ๆ

4.4 นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS ประมวลผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยสามารถรวบรวมแบบสอบถามที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ได้จำนวน 305 ชุด ตามที่ต้องการแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมาเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามที่มีความถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวเพื่อมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS ในการประมวลผลแล้วจึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS เพื่อตีความและประมวลผลโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยทบทวนมาเพื่อประกอบในการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่



5.2.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ผู้วิจัยใช้การบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยนำเสนอออกมาในรูปแบบของตารางแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

5.2.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ผู้วิจัยนำข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามมาใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร โดยนำผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาอ้างอิงถึงประชากรโดยรวมเพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวลักษณะของสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลาผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ปัจจัยภาวลักษณะองค์กรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์หาอิทธิพลของปัจจัยภาวลักษณะของสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	0.232	0.122		1.911	0.057
1. ภาวลักษณะองค์กรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา					
1.1 ความมั่นคงทางการเงิน (X_1)	0.113	0.042	0.112	2.664	0.008*
1.2 ผลผลิต (X_2)	-0.068	0.051	-0.067	-1.337	0.182
1.3 บุคลากร (X_3)	0.038	0.046	0.039	0.810	0.418
1.4 กำกับดูแลกิจการที่ดี (X_4)	0.026	0.050	0.029	0.519	0.604
1.5 ความรับผิดชอบต่อสังคม (X_5)	0.001	0.043	0.002	0.032	0.974
R = 0.89, R ² = 0.79, Adj R ² = 0.78, F = 127.481 *Sig ≤ 0.000					

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของภาวลักษณะของสหกรณ์ต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา พบว่า ภาวลักษณะของสหกรณ์ ที่มีอิทธิพลความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางการเงิน (B = 0.113)

2. ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ตามตารางที่ 2



ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์หาค่าอิทธิพลของปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	0.232	0.122		1.911	0.057
2. ภาพลักษณ์องค์กรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา					
2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_6)	0.178	0.050	0.195	3.560	0.000**
2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X_7)	0.127	0.048	0.142	2.667	0.008*
2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (X_8)	0.298	0.055	0.293	5.387	0.000**
2.4 การมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ (X_9)	0.218	0.047	0.250	4.603	0.000**
R = 0.89, R ² = 0.79, Adj R ² = 0.78, F = 127.481 *Sig ≤ 0.000					

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก ที่มีอิทธิพลความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($B = 0.178$) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($B = 0.127$) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($B = 0.298$) และด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ ($B = 0.218$)

เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา โดยพิจารณาจากค่า Beta พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($Beta = 0.293$) มีความสำคัญที่สุด รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ ($Beta = 0.250$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($Beta = 0.195$) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($Beta = 0.142$) และด้านความมั่นคงทางการเงิน ($Beta = 0.112$) ตามลำดับ

จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ 2 ด้าน ได้แก่ ตัวแปรอิสระภาพลักษณ์ของสหกรณ์ ด้านความมั่นคงทางการเงิน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงเส้นตรงที่ได้จากการวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เพื่อทำนายความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ได้ดังนี้

$Y_1 = 0.232 + (0.113) \text{ ด้านความมั่นคงทางการเงิน} + (-0.068) \text{ ด้านผลิตภัณฑ์} + (0.038) \text{ ด้านบุคลากร} + (0.026) \text{ ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี} + (0.001) \text{ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม} + (0.178) \text{ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ} + (0.127) \text{ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน} + (0.298) \text{ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์} + (0.218) \text{ ด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ}$



จากสมการเชิงเส้นตรงดังกล่าว จะเห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (X_8) เท่ากับ 0.298 มากที่สุด ตามด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ (X_9) เท่ากับ 0.218 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_6) เท่ากับ 0.178 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X_7) เท่ากับ 0.127 ด้านความมั่นคงทางการเงิน (X_1) เท่ากับ 0.113 ด้านบุคลากร (X_3) เท่ากับ 0.038 ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี (X_4) เท่ากับ 0.026 ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (X_5) เท่ากับ 0.001 และ ด้านผลิตภัณฑ์ (X_2) เท่ากับ -0.068 ตามลำดับ สามารถอธิบายได้ว่า หากเพิ่มปัจจัยตัวแปรอิสระ ภาพลักษณ์ของสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็น 1 หน่วย จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลาเพิ่มขึ้นตามค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

การทดสอบสมมติฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา แสดงสรุปผลตามปัจจัยแต่ละด้าน ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 1: ภาพลักษณ์ของสหกรณ์มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
1.1 ด้านความมั่นคงทางการเงิน (X_1)	ยอมรับสมมติฐาน
1.2 ด้านผลิตภัณฑ์ (X_2)	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
1.3 ด้านบุคลากร (X_3)	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
1.4 ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี (X_4)	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
1.5 ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (X_5)	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 2: การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา	ยอมรับสมมติฐาน
2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_6)	ยอมรับสมมติฐาน
2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X_7)	ยอมรับสมมติฐาน
2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (X_8)	ยอมรับสมมติฐาน
2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ ผลประโยชน์ (X_9)	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของสหกรณ์ที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางการเงิน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร ด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี และด้าน

ความรับผิดชอบต่อสังคม สรุปผลการวิเคราะห์ พบว่า ด้านความมั่นคงทางการเงิน มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิก สหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา กล่าวได้ว่าความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ยังคงผูกโยง อย่างยิ่งกับ ปัจจัยด้านการเงิน ซึ่งเป็นแกนหลักของการดำเนินงานสหกรณ์ โดยเฉพาะในสหกรณ์การเกษตรที่บทบาททางการเงิน มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพของสมาชิกมากกว่าปัจจัยด้านอื่น การรักษาความมั่นคงทางการเงินและการสื่อสาร ให้สมาชิกเห็นถึงเสถียรภาพของสหกรณ์ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่สุดในการสร้างความเชื่อมั่นอย่างยั่งยืน ขณะที่ด้านอื่น ๆ แม้จะมีความสำคัญ แต่มีบทบาทในลักษณะสนับสนุนมากกว่าการเป็นปัจจัยชี้ขาด ซึ่งผลสรุปดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วลลี คำสมนึก ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ สาธารณสุขภาพสินธุ์ จำกัด ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์องค์กร มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความ เชื่อมั่น ดังนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขภาพสินธุ์ จำกัด ควรให้ความสำคัญกับสร้างภาพลักษณ์องค์กร ที่ทำให้ สมาชิกเกิดการรับรู้ที่ดีจะส่งผลให้สมาชิกเกิดความไว้วางใจรวมถึงการใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และไม่ลาออกจากการ เป็นสมาชิกของสหกรณ์ อีกทั้งยังเป็นการบอกต่อสมาชิกรายใหม่ให้มาใช้บริการเพิ่มมากยิ่งขึ้น (วลลี คำสมนึก, 2564)

2. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบกิจการ สรุปผล การวิเคราะห์ พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบกิจการ มีอิทธิพลต่อ ความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกให้ความสำคัญ ต่อผลตอบแทน ความคุ้มค่า และสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของสหกรณ์ที่เน้น การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันและการปฏิบัติงานไปพร้อม ๆ กัน ส่วนการควบคุมตรวจสอบกิจการเป็นปัจจัยสำคัญ รองลงมา สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นเมื่อรู้สึกว่าจะสามารถตรวจสอบและติดตามการบริหารงาน ได้อย่างโปร่งใส

ผลการวิจัยจึงยืนยันว่าความมั่นคงทางการเงิน และระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญ ที่กำหนดความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด จังหวัดสงขลา ในขณะที่ภาพลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ บุคลากร และความรับผิดชอบต่อสังคมยังไม่ปรากฏอิทธิพลอย่างชัดเจนในบริบทของสหกรณ์แห่งนี้ ผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิตา สอนไว ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจ ของสมาชิก สหกรณ์การเกษตรเมืองนครราชสีมา จำกัด ผลการศึกษาพบว่า สำหรับการพิจารณาความสัมพันธ์ของ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับระดับการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กันเป็นทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับสูง (Pearson Correlation = 0.75) (วิสุทธิตา สอนไว, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการทดสอบสมมติฐานชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์มีอิทธิพลต่อความ เชื่อมั่นของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ บุคลากร การกำกับดูแล กิจการที่ดี และความรับผิดชอบต่อสังคมไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของสมาชิก

ในทุกด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการควบคุมตรวจสอบกิจการ ล้วนมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทั้งความมั่นคงทางการเงินและระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นที่สมาชิกมีต่อสหกรณ์โดยรวม ข้อเสนอแนะการวิจัย มีดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกต่อสหกรณ์ จึงสามารถต่อยอดเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการในระดับองค์กรรวม ได้ดังนี้ 1.1) นโยบายเสถียรภาพทางการเงินสหกรณ์ควรกำหนดมาตรฐานการบริหารความเสี่ยงและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินอย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มความเชื่อมั่นของสมาชิกในระยะยาว 1.2) นโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก สหกรณ์ควรพัฒนากลไกให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เช่น ช่องทางเสนอความคิดเห็นและการมีตัวแทนสมาชิกในคณะกรรมการ เพื่อเสริมความโปร่งใสและความรู้สึกเป็นเจ้าของ 1.3) นโยบายสื่อสารภาพลักษณ์เชิงรุก สหกรณ์ควรวางนโยบายประชาสัมพันธ์ที่เน้นคุณค่าหลักของสหกรณ์ และใช้สื่อหลายรูปแบบ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มการรับรู้ของสมาชิก และ 1.4) นโยบายติดตามความเชื่อมั่นของสมาชิก สหกรณ์ควรจัดระบบสำรวจและรับข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินแนวโน้มความเชื่อมั่นและใช้ประกอบการปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมทันต่อสถานการณ์ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้อย่างน้อย 2.1) การพัฒนาเสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์ สหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการบริหารการเงินให้มั่นคง โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากด้านความมั่นคงทางการเงินมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญ 2.2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกด้าน ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการตรวจสอบ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและเพิ่มความไว้วางใจต่อสหกรณ์ และ 2.3) การสื่อสารภาพลักษณ์ในด้านอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ภาพลักษณ์บางด้านไม่พบอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นอย่างมีนัยสำคัญ แต่สหกรณ์ควรประชาสัมพันธ์ด้านคุณภาพบริการ ความรับผิดชอบต่อสังคม และธรรมาภิบาล เพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างความเชื่อมั่นในวงกว้าง และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 3.1) การศึกษาปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาปัจจัยเพิ่มเติม เช่น ประสบการณ์ ความถี่ในการใช้บริการ หรือทัศนคติของสมาชิก เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นอย่างรอบด้าน และ 3.2) การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์เชิงลึก งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นในอนาคตควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับสมาชิก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติและประสบการณ์ที่มีต่อสหกรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). แนวทางการพัฒนาการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงพาณิชย์. (2564). รายงานการพัฒนาสหกรณ์การเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพาณิชย์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปณณวิชญ์ พงศ์พิชานนท์. (2555). ภาพลักษณ์องค์กรที่มีผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการของธนาคารธนชาติ ในกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลลี คำสมนึก. (2564). ภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขภาพสินธุ์ จำกัด. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิสุทธิตา สอนไว. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมื่อนครราชสีมา. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร. (2563). ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร.
- สหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด. (2567). ประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2567. สงขลา: สหกรณ์การเกษตรเทพา จำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์เกษตรกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2558). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC). เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>
- Cohen, M. & Up hoff Norman, T. (1980). Participation's Place in Rural Development: seeking Clarity though Specificity. World Development. New York: Mc Grew-Hill.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.
- Sako, M. (1992). Price Quality, And Trust: Inter-Firm Relations in Britain and Japan. Cambridge University Press: Cambridge.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.



การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์ อาหารชนชาติจีนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง*

DEVELOPMENT OF AN APPLICATION FOR LINKING TOURISM ROUTES AND PROMOTING THE IDENTITY OF CHINESE ETHNIC CUISINE IN NAKHON SI THAMMARAT AND TRANG PROVINCES

ศศิพัชร บุญขวัญ¹, นิภารัตน์ นักรัตน์พงศ์^{1*}, พลอยชมพู สุขทร¹, วิชิต สุขทร²

Sasipat Boonkwan¹, Niparat Nuktreepong^{1*}, Ploychompoo Sookkhathon¹, Wichit Sookkhathon²

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

²Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: niparat_nuk@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง 2) ประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น และ 3) ประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและการพัฒนา (R&D) ใช้หลักการพัฒนาระบบแบบ Agile ซึ่งมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การรวบรวมความต้องการ การออกแบบ การพัฒนา การทดสอบ และการปรับปรุงซ้ำ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น ด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ จำนวน 5 คน 2) ผู้ประกอบการอาหารและการท่องเที่ยว จำนวน 20 คน และ 3) นักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีฟังก์ชันหลัก ได้แก่ การแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยว การแนะนำเมนูอาหาร เรื่องเล่าอัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน และแผนที่เชิงโต้ตอบสำหรับนักท่องเที่ยวในการค้นหาแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงร้านอาหารและสถานที่สำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง โดยใช้สถาปัตยกรรมแบบ 3-Tier Architecture เพื่อให้ระบบมีความยืดหยุ่นรองรับการขยาย ผลการประเมินประสิทธิภาพจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.65, S.D. = 0.47) และความพึงพอใจของผู้ใช้อยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.58, S.D. = 0.52) นอกจากนี้ ผลการประเมินการยอมรับเทคโนโลยีตามกรอบ TAM พบว่า การรับรู้ประโยชน์ (PU) และการรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน (PEOU) อยู่ในระดับดีมาก และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติ (ATU) และความตั้งใจใช้งาน (BI) ของผู้ใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.60, S.D. = 0.50) แสดงให้เห็นว่าแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองการใช้งานจริง และผู้ใช้งานมีแนวโน้มยอมรับและตั้งใจใช้งานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การพัฒนาแอปพลิเคชัน, เส้นทางท่องเที่ยว, อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน, การยอมรับเทคโนโลยี, สถาปัตยกรรม 3 ชั้น

Abstract

This research aimed to 1) Develop a mobile application for linking tourism routes and promoting the identity of Chinese ethnic food in Nakhon Si Thammarat and Trang provinces, 2) Evaluate the efficiency of the developed application, and 3) Assess user satisfaction and technology acceptance (TAM). The study employed a Research and Development (R&D) approach based on the Agile methodology, emphasizing iterative processes including requirement gathering, design, development, testing, and refinement. The sample group was divided into 1) Five software development experts, 2) Twenty food and tourism entrepreneurs, and 3) Four hundred tourists. The results revealed that the developed application provided core functions such as tourism route recommendations, Chinese ethnic food menu recommendations, storytelling of food identity, and an interactive map for tourists to explore destinations linking restaurants and cultural attractions in both provinces. The system was designed using a 3-Tier Architecture to ensure scalability and flexibility. The evaluation of system efficiency by experts indicated a very high level (Mean = 4.65, S.D. = 0.47), while user satisfaction was also at a very high level (Mean = 4.58, S.D. = 0.52). In addition, the evaluation of technology acceptance based on the TAM framework showed that Perceived Usefulness (PU) and Perceived Ease of Use (PEOU) were rated at a very high level and had a positive influence on Attitude Toward Using (ATU) and Behavioral Intention to Use (BI). The overall mean score across all four dimensions was at a very high level (Mean = 4.60, S.D. = 0.50). These findings indicate that the developed application is practical, well-accepted by users, and demonstrates strong potential for continuous use.

Keywords: Application Development, Tourism Routes, Chinese National Food Identity, Technology Acceptance, 3-Tier Architecture

บทนำ

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomic Tourism) ซึ่งนักท่องเที่ยวในยุคใหม่มักมีความคาดหวังว่าจะได้รับประสบการณ์ที่ไม่เพียงแต่ได้ลิ้มรสอาหารท้องถิ่นแต่ยังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เรื่องเล่า และอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งงานวิจัยเรื่อง Exploring Thailand as a gastronomic tourism destination: A structural equation model approach (Cheng, J. & Jiang, S., 2024)

พบว่า ประสบการณ์ทางปัญญา (Cognitive) ทางอารมณ์ (Emotional) และทางวัฒนธรรม (Cultural Experiences) มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อภาพลักษณ์จิตใจและภาพลักษณ์ความเข้าใจของจุดหมายปลายทาง และส่งผลต่อเจตนาการเดินทางเพื่อประสบการณ์อาหารไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน

นอกจากนี้ แนวคิด Smart Tourism ที่ผสมผสานเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น แอปมือถือ แผนที่โต้ตอบ ระบบแนะนำ และการปรับประสบการณ์ตามผู้ใช้ (Personalization) ได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งงานวิจัยเรื่อง The Influence of Smart Tourism Technology on Use Intention (Wang, Z. Y. et al., 2025) แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของมูลค่าที่ผู้ใช้รับรู้ (Perceived Value) และ ผลประโยชน์สุทธิที่ได้รับ (Net Benefits) มีผลต่อความตั้งใจใช้งานเทคโนโลยีการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ ในองค์ประกอบของการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น งานวิจัยเรื่อง The Impact of Gastronomic Tourism on Thailand Economy (Piboonrungrroj, P. et al., 2023) ได้วิเคราะห์ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารสามารถสร้างรายได้และแรงงานในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและเมืองรองที่มีวัฒนธรรมอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ยังคงขาดกลไกดิจิทัลที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงของตลาดใหม่ ๆ และของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในขณะเดียวกัน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารจีนในย่านไชน่าทาวน์ของไทย (Juntao, H. et al., 2025) ซึ่งพบว่า ผู้ประกอบการอาหารและธุรกิจท่องเที่ยวใช้ช่องทางสื่อสังคม (Social Media) เป็นหลักในการส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารจีน ปรับเมนู การตกแต่งร้าน และบรรยากาศร้าน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดึงดูดทั้งนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น

ซึ่งจังหวัดนครศรีธรรมราชและตรังเป็นพื้นที่ ที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลมายาวนาน อาหารจีน เช่น โก๋ปี้ บะกุ๊ดเต๋ ขนมหีบ หมูย่าง ต้มยำ ฯลฯ ได้รับการปรับปรุงให้เข้ากับวัตถุดิบและรสชาติท้องถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ชัดเจน ในตรังโดยเฉพาะ มีชื่อเสียงในหมู่นักท่องเที่ยวและต้มยำที่เป็ดตั้งแต่เช้า และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น ส่วนในนครศรีธรรมราชมีร้านโก๋ปี้ ร้านโบราณ ตลาดท้องถิ่น และชุมชนที่ยังคงสืบทอดเมนูจีนดั้งเดิมอยู่ ทั้งสองจังหวัดมีศักยภาพสูงในการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาหารจีนที่เชื่อมโยงร้านอาหาร โบราณสถาน วัดจีน ตลาด และจุดท่องเที่ยววัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างมีระบบ แต่ปัจจุบันข้อมูลเกี่ยวกับร้านเหล่านี้ เรื่องเล่า ประวัติ และแผนที่เส้นทาง ยังกระจัดกระจาย และไม่มีแอปพลิเคชันที่จัดระบบข้อมูลดังกล่าวครบถ้วนและโต้ตอบได้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การเพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์ของอาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง ซึ่งแอปพลิเคชันนี้จะสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอาหารจีนในจังหวัดนครศรีธรรมราชและตรัง โดยอิงกับแนวโน้ม Smart Tourism เทคโนโลยีเชิงประสบการณ์ (Experience Technologies) และประเมินผลการใช้งานจริง ในการช่วยธำรงอัตลักษณ์ของชุมชนจีนในพื้นที่ทั้งสองจังหวัด ส่งเสริมความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม และรักษามรดกทางอาหาร แอปพลิเคชันนี้จะเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้กับผู้ประกอบการท้องถิ่น โดยเฉพาะร้านอาหารและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์และผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว

3. เพื่อประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง กระบวนการพัฒนาระบบใช้หลักการแบบ Agile Methodology ซึ่งมีลักษณะเป็นการพัฒนาเชิงวนรอบ (Iterative Development) เน้นการทำงานร่วมกับผู้ใช้และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่องจนได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการ ผสมผสานกับการประเมินการยอมรับเทคโนโลยีตามกรอบ Technology Acceptance Model (TAM) เพื่อให้ได้ทั้งนวัตกรรมเชิงระบบและข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการยอมรับของผู้ใช้จริง มี 6 ขั้นตอน คือ รวบรวมความต้องการ การออกแบบระบบ การพัฒนาแอปพลิเคชัน การทดสอบและปรับปรุงระบบ การประเมินผล และการประเมินการยอมรับเทคโนโลยี โดยใช้โมเดล TAM ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการ (Requirement Analysis) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวปฏิบัติการพัฒนาแอปพลิเคชันท่องเที่ยว เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ และผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว เพื่อระบุความต้องการหลักของระบบ และสังเคราะห์เป็นเอกสารความต้องการของระบบ (Software Requirement Specification: SRS)

2. การออกแบบระบบ (System Design) ได้แก่

2.1 กำหนดสถาปัตยกรรมระบบแบบ 3-Tier Architecture แบ่งเป็นชั้นการนำเสนอ (Presentation Layer) ชั้นตรรกะประมวลผล (Logic Layer) และชั้นฐานข้อมูล (Database Layer)

2.2 ออกแบบฟังก์ชันหลัก ได้แก่ การแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยว การแนะนำเมนูอาหารและเรื่องเล่า เกี่ยวกับอัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน และระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ (Interactive Map)

2.3 ใช้เครื่องมือออกแบบ UML (เช่น Use Case Diagram Activity Diagram ER Diagram)

3. การพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application Development)

3.1 พัฒนาระบบโดยใช้ ภาษา Dart และ TypeScript สำหรับส่วนติดต่อผู้ใช้ (Front-end) และ PostgreSQL สำหรับฐานข้อมูล

3.2 ใช้การพัฒนาแบบ Agile โดยแบ่งการทำงานเป็น Sprint แต่ละ Sprint จะมีวงจรการวางแผน (Planning) พัฒนา (Development) ทดสอบ (Testing) และปรับปรุง (Refinement)

3.3 ดำเนินการพัฒนาในสภาพแวดล้อมที่สามารถขยายระบบได้ (Scalable Environment)

4. การทดสอบและปรับปรุงระบบ (Testing and Refinement)

4.1 การทดสอบระบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ (Expert Review) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และเสถียรภาพของระบบ

4.2 การทดสอบการใช้งานจริงกับผู้ประกอบการอาหารและการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยว เพื่อเก็บข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะ

4.3 ปรับปรุงระบบซ้ำตามผลการทดสอบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเหมาะสมของการใช้งานจริง

5. การประเมินผล (Evaluation)

5.1 การประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันโดยผู้เชี่ยวชาญด้านซอฟต์แวร์ จำนวน 5 คน ใช้แบบประเมินมาตรฐาน 5 ระดับ (Likert Scale)

5.2 การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานจริง โดยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน และผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว จำนวน 20 คน

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. การประเมินการยอมรับเทคโนโลยี การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิด Technology Acceptance Model (TAM) ของ Davis, F. D. เพื่อประเมินการยอมรับแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้จริง ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ดังนี้

6.1 การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) ระดับที่ผู้ใช้เชื่อว่าการใช้งานแอปพลิเคชันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความสะดวก และคุณค่าต่อการท่องเที่ยวและการค้นหาข้อมูลอาหาร

6.2 การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) ระดับที่ผู้ใช้เชื่อว่าการใช้งานแอปพลิเคชันไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน และสามารถใช้งานได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามมาก

6.3 ทศนคติในการใช้งาน (Attitude Toward Using: ATU) ความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบของผู้ใช้ต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน

6.4 ความตั้งใจในการใช้งาน (Behavioral Intention to Use: BI) ความเต็มใจหรือความตั้งใจของผู้ใช้ที่จะใช้งานแอปพลิเคชันอย่างต่อเนื่องในอนาคต (Davis, F. D., 1989)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้พัฒนาซอฟต์แวร์ และนักวิชาการด้านวิศวกรรมซอฟต์แวร์ ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแอปพลิเคชันและสถาปัตยกรรมระบบสารสนเทศ 2) ผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว ได้แก่ เจ้าของร้านอาหาร อาหารจีนพื้นถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนและเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยว และ 3) นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง และเป็นผู้ใช้แอปพลิเคชันที่มีความต้องการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว อาหาร และเส้นทางวัฒนธรรม

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ได้แก่ มีประสบการณ์การพัฒนา

แอปพลิเคชันหรือซอฟต์แวร์อย่างน้อย 5 ปี และมีความรู้ด้านสถาปัตยกรรมระบบ และ 2) ผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว จำนวน 20 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เช่นเดียวกัน โดยเลือกจากผู้ประกอบการที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน และตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวที่กำหนด

การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่ม ตัวอย่าง (Samples) ได้แก่ นักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นประชากรที่ไม่สามารถระบุจำนวนได้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้การสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยเลือกพื้นที่เก็บข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแหล่งท่องเที่ยวและย่านวัฒนธรรมสำคัญในทั้งสองจังหวัด และคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) ตามเกณฑ์อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี และมีประสบการณ์ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อค้นหาข้อมูลท่องเที่ยว จำนวน 400 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช 200 คน และจังหวัดตรัง 200 คน ที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยอ้างอิงหลักเกณฑ์ของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ โดย จำนวน 400 คนถือว่าเพียงพอในการสะท้อนความคิดเห็นของประชากรนักท่องเที่ยวที่มีจำนวน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามการยอมรับเทคโนโลยี (TAM Questionnaire) ซึ่งพัฒนาโดยอ้างอิงจาก Davis, F. D. และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรับบริบทให้เหมาะสมกับแอปพลิเคชันด้านการท่องเที่ยวและอาหาร แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ การรับรู้ประโยชน์ (PU) การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน (PEOU) ทักษะคิดในการใช้งาน (ATU) ความตั้งใจในการใช้งาน (BI) ใช้การประเมินมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert Scale) (Davis, F. D., 1989) 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ (User Satisfaction Survey) และ 3) แบบสอบถามการประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Evaluation Form)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน และตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ความต้องการระบบ และ 2) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการ ดังนี้ 2.1) สถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายระดับการยอมรับในแต่ละด้านของ TAM รวมถึงการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจ และ 2.2) สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปร PU และ PEOU มีผลต่อ BI ผ่าน ATU หรือไม่ หรือ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร TAM ได้แก่ PU PEOU ATU และ BI

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง มีดังนี้

1. กระบวนการพัฒนา การพัฒนาแอปพลิเคชันดำเนินการตามกรอบการพัฒนาแบบ Agile Methodology โดยแบ่งการทำงานออกเป็นรอบการพัฒนา (Sprint) ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) Planning รวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญด้านซอฟต์แวร์

2) Design ออกแบบโครงสร้างระบบ สถาปัตยกรรม และหน้าจอผู้ใช้ (UI/UX) 3) Development พัฒนาแอปพลิเคชันตามฟังก์ชันที่ออกแบบ โดยเน้นการสร้างเวอร์ชันต้นแบบ (Prototype) และพัฒนาแบบเพิ่มพูน (Incremental) 4) Testing ทำการทดสอบระบบทั้งในระดับยูนิต (Unit Testing) การทดสอบการทำงานร่วมกัน (Integration Testing) และการทดสอบการใช้งานจริง (User Acceptance Testing) และ 5) Review & Feedback เก็บข้อเสนอแนะจากผู้ทดสอบและผู้ใช้จริง แล้วนำไปปรับปรุงในรอบถัดไป

2. สถาปัตยกรรมระบบ แอปพลิเคชันถูกพัฒนามาเป็นโครงสร้างแบบ 3-Tier Architecture ประกอบด้วย

1) Presentation Layer ส่วนติดต่อผู้ใช้ (UI) พัฒนาด้วย ภาษา Dart (Flutter Framework) รองรับการใช้งานทั้ง Android และ iOS 2) Logic Layer ส่วนการประมวลผล พัฒนาด้วย TypeScript (Node.js) สำหรับควบคุมตรรกะและการทำงานของระบบ เช่น การดึงข้อมูลจากฐานข้อมูล การประมวลผลคำค้นหา และการเชื่อมโยงแผนที่ และ 3) Data Layer ฐานข้อมูลแบบเชิงสัมพันธ์ PostgreSQL ใช้เก็บข้อมูลเมนูอาหาร เรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร และพิกัด GPS เพื่อสนับสนุนระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ

3. ฟังก์ชันการทำงานหลักของแอปพลิเคชัน ประกอบด้วย 1) ระบบแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route Recommendation) ผู้ใช้สามารถเลือกเส้นทางที่สนใจ เช่น เส้นทางอาหารจีนในเขตเมือง เส้นทางเชื่อมโยงวัดและอาหารจีนพื้นถิ่น หรือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งระบบจะเสนอเส้นทางที่เหมาะสม พร้อมระบุระยะเวลาและระยะทาง 2) ระบบแนะนำเมนูอาหารและเรื่องเล่าอัตลักษณ์ (Food & Storytelling) ผู้ใช้สามารถเลือกเมนูอาหารจีน เช่น บ๊วยจ่าง หมั่นโถว หมี่ซั่ว และได้รับข้อมูลด้านวัฒนธรรม เช่น ความหมาย ประวัติความเป็นมา และเทศกาลที่เกี่ยวข้อง และมีสื่อประกอบ เช่น ภาพถ่าย อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอ 3) ระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ (Interactive Map) ใช้ API ของ Google Maps เชื่อมโยงกับฐานข้อมูล PostgreSQL โดยผู้ใช้งานสามารถกดเลือกสถานที่ ร้านอาหาร หรือจุดท่องเที่ยวที่สนใจ และระบบจะแสดงข้อมูลพร้อมเส้นทางการเดินทาง 4) ระบบค้นหา (Search Function) ผู้ใช้สามารถค้นหาเมนูอาหาร ร้านค้า หรือสถานที่ได้ด้วยคีย์เวิร์ด และระบบรองรับการค้นหาด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ 5) ระบบจัดการข้อมูล (Back Office System) สำหรับผู้ดูแลระบบในการเพิ่มแก้ไข หรือลบข้อมูลเมนู อาหาร และแหล่งท่องเที่ยว

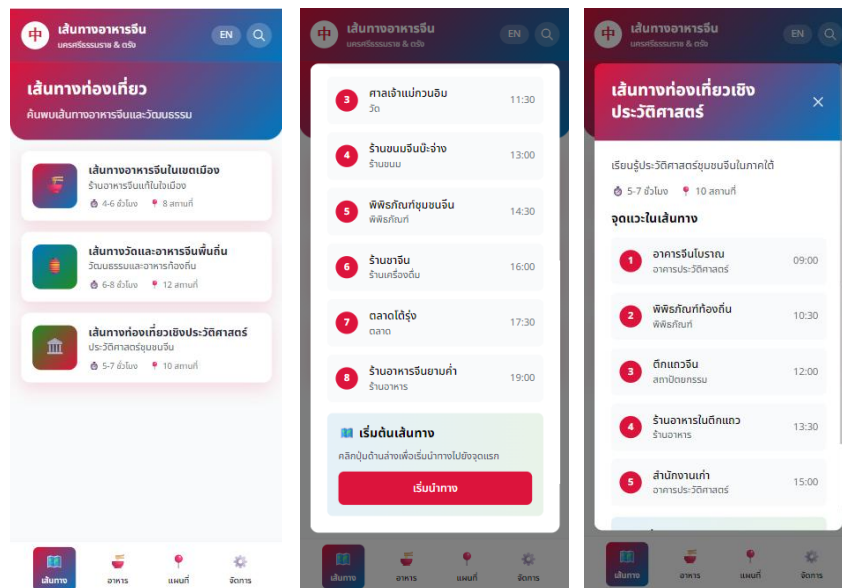
4. การออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX/UI Design) ใช้หลักการ User-Centered Design (UCD) โดยมีการทดสอบต้นแบบกับกลุ่มผู้ใช้งานจริงก่อนการพัฒนาเต็มรูปแบบ ใช้โทนสีของแอปพลิเคชันเน้นสีแดง สีทอง เพื่อสื่อถึงวัฒนธรรมจีน และสีฟ้า สีเขียว เพื่อสื่อถึงการท่องเที่ยวและความเป็นธรรมชาติ ซึ่งฟอนต์ที่เลือกใช้มีความอ่านง่ายและรองรับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และการจัดวางเมนูเป็นแบบ Bottom Navigation เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งานบนมือถือ

5. เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) ภาษา Dart (Flutter Framework) สำหรับการพัฒนา Mobile Application แบบ Cross-platform 2) TypeScript (Node.js) สำหรับการพัฒนา Business Logic และ API 3) PostgreSQL สำหรับฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ 4) Git & GitHub สำหรับการจัดการเวอร์ชันและการทำงานร่วมกันของทีมพัฒนา 5) Docker สำหรับการทดสอบระบบและ Deploy บน Server และ 6) SonarQube สำหรับการตรวจสอบคุณภาพซอร์สโค้ด

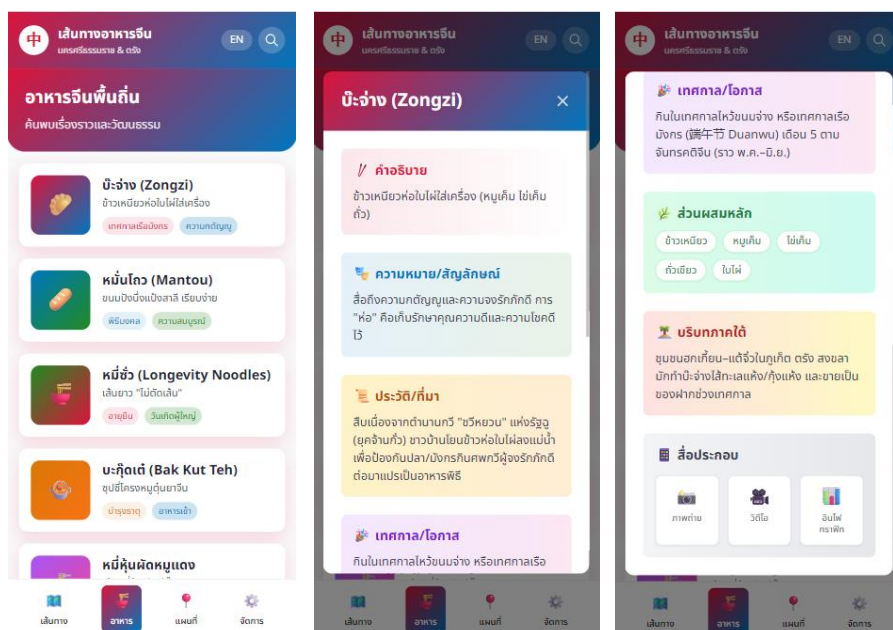
6. การทดสอบระบบ ประกอบด้วย 1) Unit Testing พบว่า ฟังก์ชันหลักทั้งหมดทำงานได้ถูกต้อง ครอบคลุมกว่า 95% ของโค้ด 2) Integration Testing ระบบสามารถเชื่อมโยงระหว่างโมดูล (เช่น การค้นหาข้อมูล ไปถึง

การแสดงผลในแผนที่) ได้อย่างราบรื่น และ 3) User Acceptance Testing (UAT) นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะว่า ระบบใช้งานง่าย เมนูไม่ซับซ้อน และข้อมูลอาหารมีความถูกต้อง

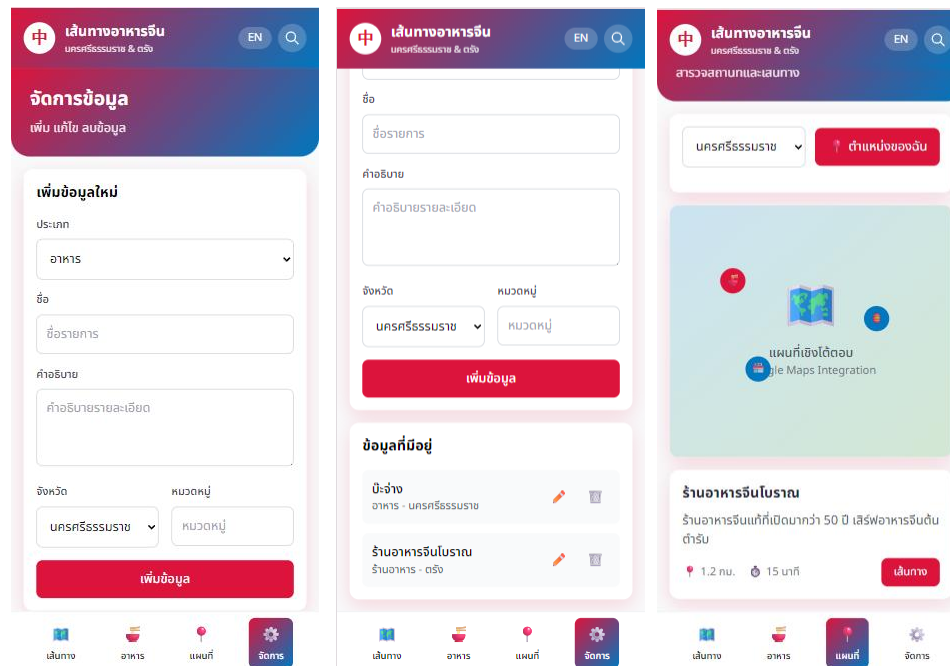
โดยสรุป แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทั้งในมิติ ข้อมูลด้านวัฒนธรรม และ ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการออกแบบที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง ทำให้ระบบมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมต่อการใช้งานจริง รวมทั้งสามารถพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคตเพื่อรองรับการขยายไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นได้ แสดงได้ดังภาพที่ 1 - 3



ภาพที่ 1 หน้าจอรระบบแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว



ภาพที่ 2 หน้าจอรระบบแนะนำเมนูอาหารและเรื่องเล่าอัตลักษณ์



ภาพที่ 3 หน้าจอจัดการข้อมูลในการเพิ่ม แก้ไข ลบข้อมูลเมนู อาหาร และหน้าจอระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ

ผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์และผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ 5 คน ด้วยแบบประเมินคุณภาพซอฟต์แวร์ ในมิติต่าง ๆ ตามมาตรฐาน ISO/IEC 25010 และแนวทางการประเมินคุณภาพซอฟต์แวร์ ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก ได้แก่ 1) มิติความถูกต้องของการทำงาน (Functionality) โดยประเมินความครบถ้วนตรงตามความต้องการ และความถูกต้องของผลลัพธ์ 2) มิติความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยประเมินความเสถียรความสามารถในการทำงานต่อเนื่อง และการป้องกันข้อผิดพลาด 3) มิติความง่ายต่อการใช้งาน (Usability) โดยประเมินความชัดเจนของอินเทอร์เฟซ ความง่ายต่อการเรียนรู้และใช้งาน 4) มิติประสิทธิภาพ (Performance Efficiency) โดยประเมินความรวดเร็วในการประมวลผลและตอบสนอง การใช้ทรัพยากรระบบอย่างเหมาะสม 5) มิติความสามารถในการบำรุงรักษาและขยายผล (Maintainability & Scalability) โดยประเมินความยืดหยุ่นในการแก้ไขปรับปรุง และการรองรับการใช้งานในอนาคต และ 6) มิติความปลอดภัยของข้อมูล (Security) โดยประเมินการจัดการสิทธิ์เข้าถึง และการรักษาข้อมูลผู้ใช้ ผลการประเมินแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.65 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47 ด้านที่ได้คะแนนสูงสุด คือ Usability (ความง่ายต่อการใช้งาน) มีค่าเฉลี่ย 4.80 แสดงว่าอินเทอร์เฟซเหมาะสม ใช้งานง่าย และตรงตามหลัก UX ด้านที่ได้คะแนนสูงรองลงมา คือ Functionality (ความถูกต้องและความครบถ้วน) และ Performance Efficiency (ประสิทธิภาพ) ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.70 ด้านที่ได้คะแนนต่ำสุด (แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ดีมาก) คือ Security (ความปลอดภัยของข้อมูล) มีค่าเฉลี่ย 4.40 เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่าควรมีการเข้ารหัสข้อมูลผู้ใช้และระบบการยืนยันตัวตนแบบสองชั้น (2FA) เพิ่มเติม ดังตารางที่ 1



จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม พบข้อคิดเห็น ดังนี้ อินเทอร์เฟซของแอปพลิเคชันมีความทันสมัย ใช้งานง่าย และรองรับทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ (Interactive Map) ถือเป็นจุดเด่นที่สร้างคุณค่าแก่ผู้ใช้ เนื่องจากสามารถค้นหาเส้นทาง ร้านอาหาร และสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน การออกแบบด้วยสถาปัตยกรรม 3-Tier Architecture ทำให้ระบบมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเพิ่มเติมฟังก์ชันใหม่ ๆ ได้ง่ายในอนาคต

โดยสรุป การประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันชี้ให้เห็นว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูงในทุกด้าน โดยเฉพาะ ความง่ายในการใช้งาน ความถูกต้อง และความรวดเร็วในการประมวลผล ซึ่งทำให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้งานจริงในเชิงการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ยังควรพัฒนาเรื่อง ความปลอดภัยของข้อมูลผู้ใช้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและรองรับการใช้งานในระยะยาว แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน		ข้อสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ
		มาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล	
ความถูกต้องของการทำงาน (Functionality)	4.70	0.45	ดีมาก	ฟังก์ชันตรงตามความต้องการ ใช้งาน ได้ครบถ้วน
ความเชื่อถือได้ (Reliability)	4.60	0.50	ดีมาก	ระบบเสถียร ไม่พบข้อผิดพลาดร้ายแรง
ความง่ายต่อการใช้งาน (Usability)	4.80	0.40	ดีมาก	อินเทอร์เฟซชัดเจน ใช้งานง่าย
ประสิทธิภาพ (Performance Efficiency)	4.70	0.42	ดีมาก	ประมวลผลรวดเร็ว ตอบสนองทันที
ความสามารถในการบำรุงรักษา และขยายผล (Maintainability & Scalability)	4.65	0.47	ดีมาก	รองรับการเพิ่มฟังก์ชันใหม่ในอนาคต ได้ง่าย
ความปลอดภัยของข้อมูล (Security)	4.40	0.52	ดีมาก	ควรเพิ่มระบบยืนยันตัวตนและ การเข้ารหัสข้อมูล
ค่าเฉลี่ยรวม	4.65	0.47	ดีมาก	แอปพลิเคชันมีคุณภาพสูง เหมาะสมต่อการใช้งานจริง

ผลการประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง มีดังนี้

1. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ (User Satisfaction) โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งครอบคลุมประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ความสะดวกในการใช้งาน (Ease of Use) โดยประเมินความง่ายในการเรียนรู้ การเข้าถึงเมนู และความไม่ซับซ้อนของอินเทอร์เฟซ 2) ความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล (Content Completeness & Accuracy) โดยประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลอาหาร เรื่องเล่า และเส้นทางการท่องเที่ยว 3) ความสวยงามและความน่าสนใจของการออกแบบ (Interface Design & Attractiveness) โดยประเมินความเหมาะสมของสี ฟอนต์ ไอคอน และการจัดวางองค์ประกอบ 4) ประโยชน์

ต่อการท่องเที่ยว (Usefulness for Tourism) โดยประเมินการช่วยเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยว การค้นหาเส้นทาง และการเรียนรู้วัฒนธรรม และ 5) ความคุ้มค่าและความตั้งใจใช้งานต่อไป (Value & Intention to Use) โดยประเมินความรู้สึกคุ้มค่าที่ได้ใช้งานและความตั้งใจในการใช้งานซ้ำ ผลการประเมินความพึงพอใจสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้าน ความสะดวกในการใช้งาน และความเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าแอปพลิเคชันช่วยเพิ่มคุณค่า และประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ด้านที่ควรปรับปรุง คือ การออกแบบอินเทอร์เฟซ เพื่อเพิ่มความโดดเด่นและความ น่าสนใจ ตลอดจนการเพิ่มฟังก์ชันเสริมเพื่อกระตุ้นการใช้งานซ้ำ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล	ข้อสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ
ความสะดวกในการใช้งาน (Ease of Use)	4.70	0.48	ดีมาก	เมนูเข้าใจง่าย อินเทอร์เฟซไม่ซับซ้อน
ความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล (Content Completeness & Accuracy)	4.55	0.53	ดีมาก	ข้อมูลอาหารและเรื่องเล่าชัดเจน น่าเชื่อถือ
ความสวยงามและความน่าสนใจของ การออกแบบ (Interface Design & Attractiveness)	4.45	0.56	ดีมาก	สีและไอคอนควรปรับปรุง ให้โดดเด่นขึ้น
ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว (Usefulness for Tourism)	4.65	0.49	ดีมาก	ช่วยเพิ่มประสบการณ์ท่องเที่ยว และเชื่อมโยงสถานที่ได้ดี
ความคุ้มค่าและความตั้งใจใช้งานต่อไป (Value & Intention to Use)	4.55	0.54	ดีมาก	ผู้ใช้ตั้งใจใช้งานซ้ำ และมองว่า คุ้มค่า
ค่าเฉลี่ยรวม	4.58	0.52	ดีมาก	แอปพลิเคชันตอบสนอง ความต้องการผู้ใช้ เหมาะสม กับการใช้งานจริง

ผลการประเมินความพึงพอใจสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความสะดวกในการใช้งาน และความเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าแอปพลิเคชันช่วยเพิ่มคุณค่าและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ด้านที่ควรปรับปรุง คือ การออกแบบอินเทอร์เฟซ เพื่อเพิ่มความโดดเด่นและความน่าสนใจ ตลอดจนการเพิ่มฟังก์ชันเสริมเพื่อกระตุ้นการใช้งานซ้ำ

2. ผลการประเมินการยอมรับเทคโนโลยี ของผู้ใช้งานอ้างอิงจากกรอบแนวคิด Technology Acceptance Model (TAM) โดยประเมิน 4 ด้านหลัก คือ 1) Perceived Usefulness (PU) การรับรู้ประโยชน์ โดยประเมินระดับที่ผู้ใช้เห็นว่าแอปพลิเคชันมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว เช่น ช่วยค้นหาเส้นทางและร้านอาหารได้สะดวก 2) Perceived Ease of Use (PEOU) การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน โดยประเมินระดับที่ผู้ใช้เห็นว่า แอปพลิเคชันใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน 3) Attitude Toward Using (ATU) ทศนคติในการใช้งาน โดยประเมินความรู้สึกเชิงบวกของผู้ใช้ต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน และ 4) Behavioral Intention to Use (BI) ความตั้งใจใช้งานต่อ โดยประเมินความเต็มใจและความตั้งใจที่จะใช้งานแอปพลิเคชันซ้ำในอนาคต ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามมาตราส่วน



ประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) กับนักท่องเที่ยวนานาชาติ 400 คน และผู้ประกอบการ 20 คน รวมทั้งสิ้น 420 คน ผลการประเมินผู้ใช้งานมีการยอมรับเทคโนโลยีในระดับดีมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ซึ่ง PU (การรับรู้ประโยชน์) ได้คะแนนสูงสุด มีค่าเฉลี่ย = 4.62 แสดงว่าผู้ใช้เห็นว่าแอปพลิเคชันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการท่องเที่ยว BI (ความตั้งใจใช้งาน) ได้คะแนนสูงใกล้เคียงกัน มีค่าเฉลี่ย = 4.61 แสดงว่าผู้ใช้มีแนวโน้มจะใช้งานซ้ำจริง ATU (ทัศนคติ) มีค่าเฉลี่ย = 4.59 แสดงว่าผู้ใช้มีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้งาน และ PEOU (การรับรู้ความง่าย) มีค่าเฉลี่ย = 4.57 ซึ่งยังอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ข้อคิดเห็นที่ได้จากผู้ใช้งานสะท้อนให้เห็นว่า แอปพลิเคชันช่วยให้การค้นหาแหล่งท่องเที่ยวและร้านอาหารในพื้นที่สะดวกขึ้นอย่างมาก (PU) มีอินเทอร์เฟซใช้งานง่าย แต่บางผู้ใช้งานแนะนำให้เพิ่ม “ปุ่มลัด” เพื่อเข้าถึงเมนูสำคัญได้เร็วขึ้น (PEOU) ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเชิงบวกและยินดีแนะนำให้ผู้อื่นใช้งาน (ATU) และผู้ประกอบการหลายรายระบุว่า ตั้งใจจะใช้งานและสนับสนุนให้ลูกค้าใช้แอปพลิเคชันนี้ต่อไป (BI) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินการยอมรับเทคโนโลยี (TAM)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล	ข้อสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ
Perceived Usefulness (PU) การรับรู้ประโยชน์	4.62	0.49	ดีมาก	ผู้ใช้เห็นว่าแอปช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และความสะดวก
Perceived Ease of Use (PEOU) การรับรู้ความง่าย	4.57	0.51	ดีมาก	อินเทอร์เฟซง่ายต่อการใช้งาน แต่ควรมีปุ่มลัดเพิ่ม
Attitude Toward Using (ATU) ทัศนคติในการใช้งาน	4.59	0.50	ดีมาก	ผู้ใช้มีทัศนคติเชิงบวกและอยากบอกต่อ
Behavioral Intention to Use (BI) ความตั้งใจใช้งานต่อ	4.61	0.52	ดีมาก	ผู้ใช้งานตั้งใจใช้งานต่อและสนับสนุนการใช้จริง
ค่าเฉลี่ยรวม	4.60	0.50	ดีมาก	ผู้ใช้งานยอมรับเทคโนโลยีและมีแนวโน้มใช้งานต่อเนื่อง

ในการวิเคราะห์ผลเชิงอนุมาน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปร PU และ PEOU มีผลต่อ BI ผ่าน ATU หรือไม่ และใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร TAM ได้แก่ PU PEOU ATU และ BI

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า PU และ PEOU มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ BI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) และค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) ของ PU = 0.38 และ PEOU = 0.32 แสดงว่า การรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลมากกว่าความง่าย

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า โมเดล TAM ที่ทดสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.874$, GFI = 0.928, CFI = 0.964, RMSEA = 0.045) และผลการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) พบว่า PEOU $\rightarrow$ PU ($\beta = 0.62$, $p < .001$), PU $\rightarrow$ ATU ($\beta = 0.41$, $p < .001$), PEOU $\rightarrow$ ATU

($\beta = 0.35$, $p < .001$), $PU \rightarrow BI$ ($\beta = 0.38$, $p < .001$) และ $ATU \rightarrow BI$ ($\beta = 0.44$, $p < .001$) สรุปได้ว่า ATU มีอิทธิพลสูงสุดต่อ BI รองลงมา คือ PU และ PEOU ตามลำดับ

ผลการประเมินการยอมรับเทคโนโลยีตามกรอบ TAM สะท้อนว่า ผู้ใช้งานมี การรับรู้ประโยชน์สูง (PU) และมีทัศนคติที่ดี (ATU) ซึ่งนำไปสู่ ความตั้งใจใช้งาน (BI) ในระดับสูงสุด การที่ระบบถูกออกแบบมาอย่างง่ายต่อการใช้งาน (PEOU) ช่วยสนับสนุนการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวม ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง คือ การเสริม ฟังก์ชันอำนวยความสะดวก และ การออกแบบ UX/UI เพื่อเพิ่มค่า PEOU ให้สูงขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน บนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง มีดังนี้ 1) กระบวนการพัฒนา 2) สถาปัตยกรรมระบบ 3) ฟังก์ชัน การทำงานหลักของแอปพลิเคชัน 4) การออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX/UI Design) ใช้หลักการ User-Centered Design (UCD) 5) เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ใช้ และ 6) การทดสอบระบบ แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทั้งในมิติ ข้อมูลด้านวัฒนธรรม และประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยการใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่และการออกแบบที่เน้นผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ทำให้ระบบมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพ และมีความ พร้อมต่อการใช้งานจริง รวมทั้งสามารถพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคตเพื่อรองรับการขยายไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในพื้นที่อื่นได้ การใช้กรอบ Agile และสถาปัตยกรรม 3-Tier เอื้อให้เกิดการพัฒนาเชิง วนรอบและการแยกหน้าที่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การบำรุงรักษาและการขยายระบบทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางมาตรฐานในวิศวกรรมซอฟต์แวร์ที่ชี้ว่าการแยกเลเยอร์ช่วยลดการพึ่งพาซึ่งกันและกันและเพิ่มคุณภาพ ระยะยาว (Pressman, R. S. & Maxim, B. R., 2015) นอกจากนี้ การผสม เนื้อหาเชิงวัฒนธรรม (Storytelling) กับแผนที่เชิงโต้ตอบ ตอบโจทย์ประสบการณ์ผู้ใช้งานด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้อง “รู้ - ไป - ทำ” ในการวางแผน และตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับวรรณกรรมด้านประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ขับเคลื่อนด้วยสารสนเทศ ที่เน้นการเชื่อมโยง เรื่องเล่ากับการนำทางเชิงพื้นที่เพื่อเพิ่มคุณค่าและความหมายของการเดินทาง (Richards, G., 2018)

ผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ และ ผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ 1) มิติความถูกต้องของการทำงาน 2) มิติความเชื่อถือได้ (Reliability) 3) มิติความง่ายต่อการใช้งาน (Usability) 4) มิติประสิทธิภาพ (Performance Efficiency) 5) มิติความสามารถในการบำรุงรักษาและขยายผล (Maintainability & Scalability) และ 6) มิติ ความปลอดภัยของ ข้อมูล (Security) โดยประเมินการจัดการสิทธิ์เข้าถึง และการรักษาข้อมูลผู้ใช้ ผลการประเมิน แอปพลิเคชันอยู่ใน ระดับดีมาก อินเทอร์เฟซของแอปพลิเคชันมีความทันสมัย ใช้งานง่าย และรองรับทั้งภาษาไทย และอังกฤษ ระบบแผนที่เชิงโต้ตอบ (Interactive Map) ถือเป็นจุดเด่นที่สร้างคุณค่าแก่ผู้ใช้ เนื่องจากสามารถ ค้นหาเส้นทาง ร้านอาหาร และ สถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน การออกแบบด้วยสถาปัตยกรรม 3-Tier Architecture ทำให้ระบบมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเพิ่มเติมฟังก์ชันใหม่ ๆ ได้ง่ายในอนาคต ซึ่งให้เห็นว่า ระบบ ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูงในทุกด้าน โดยเฉพาะความง่ายในการใช้งาน ความถูกต้อง และความรวดเร็วในการ

ประมวลผล ซึ่งทำให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้งานจริงในเชิงการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ยังควรพัฒนาเรื่อง ความปลอดภัยของข้อมูลผู้ใช้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและรองรับการใช้งานในระยะยาว สะท้อนคุณภาพตามกรอบ ISO/IEC 25010 ซึ่งให้ความสำคัญกับความสามารถของระบบในการทำงานตามหน้าที่ ความเชื่อถือได้ ประสิทธิภาพการทำงาน ความปลอดภัย และความสะดวกใช้ (International Organization for Standardization and International Electrotechnical Commission, 2024) แนวโน้มที่ Usability ได้คะแนนสูง สอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงอุตสาหกรรมและงานวิชาการว่าความง่ายต่อการเรียนรู้และใช้งาน (learnability/usefulness-in-use) มีผลต่อการยอมรับและการใช้งานจริงของระบบสารสนเทศ (Nielsen, J., 1994) ขณะที่ประเด็น Security แม้ได้ระดับดีมาก แต่เป็นจุดที่คะแนนต่ำสุด เทียบกับกรอบธรรมาภิบาลความปลอดภัยสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น แนวคิด family 27000 ที่ชี้ว่าการยกระดับกลไกการยืนยันตัวตน การเข้ารหัส และการควบคุมสิทธิ์ เป็นเงื่อนไขสำคัญเมื่อจะขยายการใช้งานในวงกว้าง (International Organization for Standardization and International Electrotechnical Commission, 2022)

ผลการประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้าน ความสะดวกในการใช้งาน และความเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าการใช้แอปพลิเคชันช่วยเพิ่มคุณค่าและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ด้านที่ควรปรับปรุง คือ การออกแบบอินเทอร์เฟซ เพื่อเพิ่มความโดดเด่นและความน่าสนใจ ตลอดจนการเพิ่มฟังก์ชันเสริมเพื่อกระตุ้นการใช้งานซ้ำ โดยมิติ Ease of Use และ Usefulness for Tourism สูงที่สุด สอดคล้องกับหลักการใช้งานเชิงเออร์โกโนมิกส์ ยูสเซอร์เอ็กซ์พีเรียนซ์ที่ระบุว่าความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจเป็นแกนกลางของนิยามความใช้ได้ (Usability) (International Organization for Standardization, 2018) และสอดคล้องกับข้อค้นพบในภาคการท่องเที่ยวที่ระบบซึ่งให้ข้อมูลเชิงบริบทและช่วยตัดสินใจได้ จะยกระดับการรับรู้คุณค่าและความพึงพอใจ (Richards, G., 2018) ผลวิเคราะห์ TAM ชี้ว่า เส้นทางการ PEOU → PU แข็งแรง เมื่อผู้ใช้รู้สึกว่าการใช้งานง่าย จึงเห็นประโยชน์ ได้ชัด (Davis, F. D., 1989); (Venkatesh, V. & Davis, F. D., 2000) และ PU → ATU และ PEOU → ATU การรับรู้ประโยชน์และความง่ายร่วมกันปรับโทนความรู้สึกให้เป็นบวกต่อระบบ และเส้นทาง ATU → BI สูงสุด ซึ่งทัศนคติบวกเป็นตัวหลัก สู่ความตั้งใจใช้งานต่อ (Venkatesh, V. et al., 2012) ดังนั้น อิทธิพลทางตรง (Direct) PU และ ATU ต่อ BI มีนัยสำคัญ โดย ATU สูงสุด เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อ BI รูปแบบนี้ตรงตาม โมเดลดั้งเดิมของ TAM (Davis, F. D., 1989) ซึ่งอิทธิพลทางอ้อม (Indirect) คือ 1) PEOU ส่งผลต่อ BI ผ่านสองสะพาน ได้แก่ PEOU → PU → BI และ PEOU → ATU → BI และ 2) PU ส่งผลต่อ BI ทั้งทางตรง (PU → BI) และทางอ้อมผ่าน PU → ATU → BI หากคำนวณผลรวม (Total Effect) เชิงแนวคิด PEOU มีผลต่อ BI มากกว่าที่เห็นจากทางตรงเพียงอย่างเดียว เพราะมีช่องทางผ่าน PU และ ATU (King, W. R. & He, J., 2006); (Schepers, J. & Wetzels, M., 2007) กล่าวคือ ความง่ายในการใช้งาน ช่วยให้ผู้ใช้มองเห็นประโยชน์ได้ชัดเจนขึ้น และเมื่อรับรู้ประโยชน์และมีทัศนคติบวก จึงนำไปสู่ความตั้งใจใช้งานในที่สุด

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง มีกระบวนการพัฒนาสถาปัตยกรรมระบบ ฟังก์ชันการทำงานหลักของแอปพลิเคชัน การออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX/UI Design) ใช้หลักการ User-Centered Design (UCD) เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ใช้ การทดสอบระบบแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนอง ความต้องการของผู้ใช้งานทั้งในมิติ ข้อมูลด้านวัฒนธรรม และประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการออกแบบที่เน้นผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ทำให้ระบบมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมต่อการใช้งานจริง รวมทั้งสามารถพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคตเพื่อรองรับการขยายไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นได้ การใช้กรอบ Agile และสถาปัตยกรรม 3-Tier เอื้อให้เกิดการพัฒนาเชิงวนรอบและการแยกหน้าที่อย่าง เป็นระบบ ส่งผลให้การบำรุงรักษาและการขยายระบบทำได้ง่ายขึ้น ผลการประเมินประสิทธิภาพของ แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์และผู้ประกอบการด้านอาหารและการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ ความถูกต้องของการทำงาน ความเชื่อถือได้ ความง่ายต่อการใช้งาน ประสิทธิภาพ ความสามารถในการ บำรุงรักษาและขยายผล และความปลอดภัยของข้อมูล ผลการประเมินแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนคุณภาพตามกรอบ ISO/IEC 25010 ซึ่งให้ความสำคัญกับความสามารถของระบบในการทำงานตามหน้าที่ ความเชื่อถือได้ ประสิทธิภาพการทำงาน ความปลอดภัย และความสะดวกใช้ ผลการประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีนบนเส้นทางจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความสะดวกในการใช้งาน และความเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าการพัฒนาแอปพลิเคชันช่วยเพิ่มคุณค่าและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ด้านที่ควรปรับปรุง คือ การออกแบบอินเทอร์เฟซ เพื่อเพิ่มความโดดเด่นและความน่าสนใจ ตลอดจนการเพิ่มฟังก์ชันเสริมเพื่อกระตุ้นการใช้งานซ้ำ โดยมีมิติ Ease of Use และ Usefulness for Tourism สูงที่สุด ผลวิเคราะห์ TAM ชี้ว่า เส้นทางของ PEOU → PU แข็งแรงเมื่อผู้ใช้รู้สึกว่าการใช้งานง่าย จึงเห็นประโยชน์ได้ชัด และ PU → ATU และ PEOU → ATU การรับรู้ประโยชน์และความง่ายร่วมกันปรับโทนความรู้สึก ให้เป็นบวกต่อระบบ และเส้นทาง ATU → BI สูงสุด ซึ่งทัศนคติบวกเป็นตัวหลัก สู่ความตั้งใจใช้งานต่อ ความง่ายในการใช้งาน ช่วยให้ผู้ใช้มองเห็นประโยชน์ได้ชัดเจนขึ้น และเมื่อรับรู้ประโยชน์และมีทัศนคติบวก จึงนำไปสู่ความตั้งใจใช้งานในที่สุด จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรพัฒนาเพิ่มเติมในด้านความปลอดภัยของข้อมูล เช่น ระบบยืนยันตัวตนสองชั้น (Two-Factor Authentication) เพิ่มฟังก์ชันรีวิวและให้คะแนน (User Review & Rating) และระบบแจ้งเตือนข่าวสารหรือกิจกรรม รวมทั้งต่อยอดด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะ (AI/Machine Learning) เพื่อแนะนำเส้นทางและเมนูอาหารเฉพาะบุคคล ซึ่งจะช่วยยกระดับแอปพลิเคชันสู่การเป็นแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอัจฉริยะ (Smart Cultural Tourism) ที่ยั่งยืนในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในการสนับสนุนทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ในการทำงานวิจัยให้สำเร็จไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Cheng, J. & Jiang, S. (2024). Exploring Thailand as a gastronomic tourism destination: A structural equation model approach. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(11), 8214. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i11.8214>.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- International Organization for Standardization. (2018). Ergonomics of human-system interaction-Part 11: Usability: Definitions and concepts (ISO Standard No. 9241-11:2018). Retrieved August 3, 2025, from <https://www.iso.org/standard/63500.html>
- International Organization for Standardization and International Electrotechnical Commission. (2022). Information security, cybersecurity and privacy protection-Information security management systems-Requirements (ISO/IEC Standard No. 27001:2022). Retrieved August 10, 2025, from <https://www.iso.org/standard/82875.html>
- _____. (2024). Systems and software engineering-Systems and software Quality Requirements and Evaluation (SQuaRE)-Quality model overview and usage (ISO/IEC Standard No. 25002:2024). Retrieved July 3, 2025, from <https://www.iso.org/standard/78175.html>
- Juntao, H. et al. (2025). Communication for Chinese culinary culture at Chinatown in Bangkok. *Journal of Dhamma for Life*, 31(2), 628-641.
- King, W. R. & He, J. (2006). A meta-analysis of the technology acceptance model. *Information & Management*, 43(6), 740-755.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Nielsen, J. (1994). Usability engineering. San Francisco, CA: Morgan Kaufmann.
- Piboonrunroj, P. et al. (2023). The impact of gastronomic tourism on Thailand economy: Under the situation of COVID-19 pandemic. *SAGE Open*, 13(1). <https://doi.org/10.1177/21582440231154803>.
- Pressman, R. S. & Maxim, B. R. (2015). Software engineering: A practitioner's approach. (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>.

- Schepers, J. & Wetzels, M. (2007). A meta-analysis of the technology acceptance model: Investigating subjective norm and moderation effects. *Information & Management*, 44(1), 90-103.
- Venkatesh, V. & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.
- Venkatesh, V. et al. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: Extending the unified theory (UTAUT2). *MIS Quarterly*, 36(1), 157-178.
- Wang, Z. Y. et al. (2025). The influence of smart tourism technology on use intention, perceived value, and tourists' net benefits. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2025.2488428>.

แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี*

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF INDIGO-DYEING ENTREPRENEURIAL GROUPS IN KUT CHAP SUBDISTRICT, KUT CHAP DISTRICT, UDON THANI PROVINCE

ประภาพร สุปัญญา

Prapaporn Supunya

วิทยาลัยนวัตกรรมแห่งบึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย

Buang Kan College of Innovation, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: supunya_1980@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า พัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า และยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุในตำบลกุดจับ จำนวน 50 ราย เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเชิงลึก และการจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการ 2 ครั้ง และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ตามกรอบทฤษฎีทุนของบูร์ดิเยอ ผลการวิจัยพบว่า สภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า มีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการย้อมผ้าคราม ซึ่งถือเป็นการส่งต่อภูมิปัญญาที่โดดเด่นของบรรพบุรุษให้ลูกหลานในชุมชน และมีทุนสังคมที่เกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในชุมชน ขณะที่ทุนเศรษฐกิจยังมีข้อจำกัดด้านเงินทุน เครื่องมือ และช่องทางตลาด ส่วนทุนสัญลักษณ์มีแนวโน้มเติบโตจากการสร้างแบรนด์และการได้รับการยอมรับในระดับท้องถิ่นและจังหวัด การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ตามแนวทางการบูรณาการทุนทั้ง 4 ด้าน ส่งผลให้กลุ่มเกิดการมีส่วนร่วม สามารถพึ่งตนเอง และการขยายตลาดผ่านสื่อออนไลน์ และยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า โดยมีข้อเสนอเชิงพัฒนาเน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรมและการใช้สื่อดิจิทัลในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมที่มั่นคงยั่งยืน

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม, ทุนทางเศรษฐกิจ, ทุนทางวัฒนธรรม, ทุนทางสังคม, ทุนทางสัญลักษณ์

Abstract

This research aimed to study the status of textile dyeing entrepreneurs, develop them, and enhance their distribution channels in Kut Chap Subdistrict, Kut Chap District, Udon Thani Province. This qualitative study was conducted using 50 purposive sampling methods. Key informants included members and stakeholders of the Phu Hin Chom That indigo-dyed textile entrepreneurs group in Kut Chap Subdistrict. The research instruments included in-depth semi-structured interviews, two training sessions for group members, and both participatory and non-participatory observation. Data were collected through in-depth interviews and descriptive analysis based on Bourdieu's theory of capital. The results revealed that textile dyeing entrepreneurs possess strong cultural capital derived from local wisdom regarding indigo dyeing, which represents the transmission of distinctive wisdom from ancestors to descendants in the community. They also possess social capital derived from community relationships. Economic capital remains limited by capital, tools, and marketing channels. Symbolic capital is expected to grow through branding and recognition at the local and provincial levels. Developing textile dyeing entrepreneurs, based on the integrated approach of four capital dimensions, has resulted in increased group participation, self-reliance, online market expansion, and enhanced distribution channels for textile dyeing entrepreneurs. The development proposal focuses on combining digital technology and government support policies with local wisdom, cultural capital, and the use of digital media to promote community products to enhance competitiveness and create a sustainable cultural economy.

Keywords: Indigo-Dyed Textile Entrepreneurs, Economic Capital, Cultural Capital, Social Capital, Symbolic Capital

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มุ่งยกระดับศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ผ่านแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ การสานต่อจากรากฐานเดิม โดยเน้นการพัฒนาบนฐานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การปรับปรุงผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม ดิจิทัล และวิทยาศาสตร์ และการก่อรูปคุณค่าใหม่ในอนาคต ที่เน้นการเพิ่มทักษะและสมรรถนะของผู้ประกอบการ ให้แข่งขันได้ในเศรษฐกิจยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) แนวทางดังกล่าว ช่วยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามที่ยังขาดศักยภาพด้านการผลิต การพัฒนาแบบ บรรจุมูลค่า และการตลาด รวมถึงเผชิญปัญหาการขาดแรงงานฝีมือผู้ทอผ้ารุ่นใหม่ (บุษบา หินเฑาะว์ และคณะ, 2566) การพัฒนาท้องถิ่นแบบ บูรณาการและนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการ OTOP และโครงการคัดสรรผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP Product Champion) ช่วยสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ผลิตผ้าย้อมครามทั่วประเทศ รวมทั้งผู้ประกอบการ

รายย่อยและวิสาหกิจชุมชน (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2568) พื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาอาชีพ OTOP ผ้าย้อมคราม โครงการโคกหนองนาโมเดล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูหินจอมธาตุ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีร่วมพัฒนาพื้นที่อย่างใกล้ชิด (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2566) อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ประกอบการยังประสบปัญหาหลักด้านการผลิตที่ใช้เวลานาน ผลิตไม่ทันตลาด ขาดทักษะด้านการออกแบบร่วมสมัย และขาดความรู้ด้านการตลาดออนไลน์ ส่งผลให้ไม่สามารถขยายช่องทางจำหน่ายตามแนวโน้มของผู้บริโภคได้อย่างเต็มศักยภาพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566)

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยภายใต้โครงการ “มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ” เลือกศึกษาพื้นที่ตำบลกุดจับ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มี ทุนวัฒนธรรมโดดเด่นด้านผ้าย้อมคราม แต่กำลังเผชิญความเสี่ยงหลายประการ ได้แก่ จำนวนผู้ทอผ้าลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ขาดแรงงานรุ่นใหม่ ขาดทักษะออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย การผลิตใช้เวลานานจนไม่ทันต่อความต้องการของตลาด และขาดความรู้ด้านการตลาดดิจิทัล จึงยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างเต็มที่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566); (ณัฐธิดา พลเยี่ยม, 2565) ขณะเดียวกัน พบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มยังพึ่งพาประธานกลุ่มเป็นหลัก ทำให้การตัดสินใจ การขายสินค้า และการวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ขาดความต่อเนื่องเมื่อผู้นำไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ (บุษบา หินเฑาะว์ และคณะ, 2566) การเลือกศึกษาพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงโครงสร้างและทุนทางสังคมของชุมชน โดยผู้วิจัยนำกรอบแนวคิด “ทุน 4 ประเภท” ของบูร์ดิเยอ ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสัญลักษณ์ (Bourdieu, P., 1986); (สุทธิวรรณ พงศ์วรรณ, 2563) มาใช้ประเมินความเข้มแข็งของชุมชนและหาแนวทางเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน ผลจากการศึกษาได้ช่วยพัฒนาศักยภาพกลุ่มทั้งด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างอัตลักษณ์ ส่งผลให้ชุมชนสามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติ “เศรษฐกิจฐานราก” อย่างยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ปัญหาของตำบลกุดจับก็เช่นเดียวกับพื้นที่อื่นแม้ภาครัฐจะผลักดันการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ และสนับสนุนการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งผ่านโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) การคัดสรร OTOP Product Champion รวมถึงการส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยหน่วยงานระดับพื้นที่ แต่กลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามในตำบลกุดจับยังคงประสบข้อจำกัดสำคัญหลายด้าน คล้ายคลึงกับที่พบในย่อหน้าแรก ทั้งในเรื่องจำนวนสมาชิกผู้ทอผ้าที่ลดลง เหลือเพียงผู้สูงอายุ ผลิตไม่ทันต่อความต้องการของตลาด และไม่สามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคได้นอกจากนี้ แม้จะมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น โครงการโคกหนองนาโมเดล การส่งเสริมอาชีพ OTOP ผ้าย้อมคราม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูหินจอมธาตุ รวมถึงการบูรณาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีในระดับพื้นที่ แต่การพัฒนาศักยภาพกลุ่มยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากสมาชิกขาดทักษะด้านการตลาด การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองตลาดยุคใหม่



นอกจากนี้ ตำบลกุดจับยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่าง “ผ้าฮ่อมคราม” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน มีความสำคัญทั้งเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม สามารถเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเชิงนิเวศในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (ณัฐธิดา พลเยี่ยม, 2565) ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาพื้นที่ ภายใต้โครงการ “มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ” ได้ลงพื้นที่ศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และพบปัญหาหลักของกลุ่มผ้าฮ่อมครามในด้านการผลิต การออกแบบ และการตลาด จึงมีแนวคิดที่จะต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้านนี้ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดทางสังคมวิทยาเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะกรอบแนวคิด “ทุน 4 ประเภท” ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนสัญลักษณ์ ของกลุ่มผู้ประกอบการ ตามแนวทางของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Bourdieu, P., 1986); (สุทธิวรรณ พงศ์วรรณ, 2563) จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการผ้าฮ่อมครามในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาสภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า พัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า และยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ส่งเสริมศักยภาพกลุ่มเป้าหมายให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่สร้างรายได้ พัฒนาตนเอง และยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการผ้าฮ่อมครามในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พื้นที่วิจัยอยู่ที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ 12 ซึ่งเป็นศูนย์รวมกลุ่มผู้ประกอบการผ้าฮ่อมครามที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดการปลูกคราม และการย้อมผ้าแบบธรรมชาติ โดยวิจัยเน้นวิเคราะห์ทุน 4 ประเภท ตามแนวคิดของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (สุทธิวรรณ พงศ์วรรณ, 2563) ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการเพิ่มช่องทางการผลิต การแปรรูป และจำหน่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรเป็นกลุ่มผู้ประกอบการผ้าฮ่อมครามภูหินจอมธาตุในตำบลกุดจับ สมาชิกกลุ่มย้อมครามที่เป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 1 ปี ครัวเรือนของสมาชิกกลุ่ม และชุมชนที่สมาชิกอาศัยอยู่ เพื่อให้เห็นภาพบริบทเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างครบถ้วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการผ้าฮ่อมครามภูหินจอมธาตุในตำบลกุดจับ แบ่งเป็น สมาชิกกลุ่ม 15 ราย ครัวเรือนสมาชิก 15 ราย และผู้ให้ข้อมูลระดับชุมชน 20 ราย ซึ่งรวมทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น จำนวน 50 ราย เลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ทั้งเชิงลึกและกลุ่ม การจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้ประกอบการ 2 ครั้ง และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยเน้นการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการและข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่วิจัยจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและแนวทางการพัฒนา ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ทั้งเชิงลึกและกลุ่ม การจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้ประกอบการ 2 ครั้ง และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยเน้นการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการและข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่วิจัยจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ผ่านการจัดระเบียบข้อมูล การแสดงข้อมูล และการตีความผล รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Check) และการใช้เอกสารทุติยภูมิประกอบการพิจารณาข้อมูลจากภาคสนาม ผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบบรรยาย พร้อมใช้แผนภาพประกอบ เพื่ออธิบายบริบทชุมชน คุณลักษณะทุน และแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม

ด้านจริยธรรมวิจัย ผู้วิจัยผ่านการอบรมหลักสูตรจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มีการขออนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรม และรักษาความลับข้อมูลผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และรับรองสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยทุกขั้นตอน โดยมีใบรับรองโครงการเลขที่ อว 0622.7/534 (เลขที่ยื่นโครงการ จย.มน.287/2567)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาสภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีรายละเอียด ดังนี้

1. บริบทชุมชน บริบททางกายภาพ มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามอย่างต่อเนื่อง โดยหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่ราบ มีการวางผังหมู่บ้านอย่างเป็นระบบตามแนวถนนสายหลักและสายรอง ซึ่งเชื่อมโยงทุกส่วนของชุมชนเข้าหากัน แผนที่หมู่บ้านแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของสิ่งปลูกสร้างสำคัญ ได้แก่ วัด โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และศูนย์รวมกิจกรรมชุมชนต่าง ๆ ทำให้การเข้าถึงการบริการสาธารณะเป็นไปอย่างสะดวก มีพื้นที่รายล้อมด้วยสวนและไร่นา ส่งผลให้กลุ่มสามารถปลูกต้นครามเพื่อใช้ในการผลิตได้เอง ลดการพึ่งพาภายนอก และสร้างความมั่นคงด้านวัตถุดิบ นอกจากนี้ สามารถขยายกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบของ “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” หรือ “บ้านตัวอย่าง” ได้ในอนาคต จากการศึกษาบริบททางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 พบว่า เศรษฐกิจของชุมชนยังคงมีลักษณะพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกถั่วลิสง มันสำปะหลัง ข้าว และอ้อย ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังประสบปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ การพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และขาดระบบจัดการหลังเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งยังเป็นปัญหาของภาคเกษตรในชุมชน อย่างไรก็ตามแม้ภาค

การเกษตรในชุมชนมีปัญหา แต่กลุ่มผู้ประกอบการค้าย่อมครามก็ได้มีการนำองค์ความรู้ด้านการเกษตรมาผนวกเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดสร้างอาชีพเสริม ผ่านกิจกรรมการผลิตค้าย่อมครามที่เริ่มขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่ม “ค้าย่อมครามภูหินจอมธาตุ” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือนในชุมชน จากแผนที่หมู่บ้าน พบว่า สมาชิกของผู้ประกอบการค้าย่อมครามกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ตามบ้านเลขที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายหลักของกลุ่ม การกระจายตัวเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการฝังตัวของอาชีพในครัวเรือน ดังภาพที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญมีส่วนร่วมในการผลิต บริโภค และจำหน่ายภายในระบบเศรษฐกิจของตนเอง จากการศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรม บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 เป็นชุมชนขนาดกลางที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแน่นแฟ้น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัวอย่างมีระเบียบ มีโครงสร้างชุมชนที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และเกิดความร่วมมือภายในกลุ่มสูง มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับคนรุ่นใหม่ และมีการจัดกิจกรรมกลุ่มค้าย่อมคราม เช่น งานบุญผ้าป่าครามหรือการเปิดบูธในงานบุญประจำปี ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการค้าย่อมครามมีโอกาสในการเผยแพร่ผลงานควบคู่กับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีวัฒนธรรมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลการศึกษาในระยะแรก แม้ว่าชุมชนบ้านธาตุสามัคคีแม้จะมีศักยภาพด้านทรัพยากร ภายภาพ และวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา กลุ่มผู้ประกอบการค้าย่อมคราม แต่ยังคงขาดโครงสร้างสนับสนุนที่เป็นระบบทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานการผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การถ่ายทอดองค์ความรู้คนรุ่นใหม่ การใช้เทคโนโลยี และกลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญต่อการยกระดับกลุ่มให้เติบโตอย่างยั่งยืน แสดงได้ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แผนที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

2. กระบวนการผลิต (ภายใต้แนวคิด “ทุน” ของปีแอร์ บูดีเยอร์) ได้แก่ (1) “ทุนทางเศรษฐกิจ” ในการศึกษากระบวนการผลิตของกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม บ้านธาตุสามัคคี แนวคิด “ทุน” ของปีแอร์ บูดีเยอร์ ซึ่งประกอบด้วย ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนเชิงสัญลักษณ์ ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการทำความเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนอย่างลึกซึ้ง แนวคิดนี้ช่วยให้การวิจัยมิได้มองเพียงกิจกรรมการผลิตเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังพิจารณาองค์ประกอบที่ซ่อนอยู่ในวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน การวิเคราะห์ภายใต้กรอบทุนทั้ง 4 ประเภท จึงเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ตรวจสอบว่า ชุมชนมีทุนใดเป็น “จุดแข็ง” ที่สามารถนำไปต่อยอดได้ และมีทุนใดเป็น “จุดอ่อน” ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้กระบวนการผลิตผ้าย้อมครามสามารถยกระดับคุณภาพ เพิ่มมูลค่า และตอบสนองตลาดสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน เมื่อผสานแนวคิดนี้ในการศึกษาภาคสนาม ผลการวิจัยที่ได้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร การปฏิบัติทางสังคม และการผลิตผ้าย้อมครามที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนอย่างเป็นระบบดังต่อไปนี้

2.1 “ทุนทางเศรษฐกิจ” การศึกษาเชิงลึกในชุมชนบ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามได้พัฒนา และใช้กระบวนการผลิตที่ตั้งอยู่บนฐาน “ทุนทางเศรษฐกิจ” อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างมูลค่า และรายได้ จากแผนที่บ้านธาตุสามัคคี พบว่า สมาชิกหลายหลังคาเรือนเป็นกำลังหลักของกลุ่ม ซึ่งภายในบ้านแต่ละหลังได้จัดพื้นที่เฉพาะสำหรับปลูกต้นคราม หมักคราม และย้อมผ้า ทำให้กลุ่มสามารถผลิตผ้าย้อมครามได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกทั้งหมด ส่งผลให้ลดต้นทุนการผลิต ดังคำตอบในการสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการต่อนึงเป็นภาษาอีสานว่า

“...เฮกะสามารถปลูกครามได้เองและย้อมผ้าเองได้เองครบทุกขั้นตอน กะเลยทำเฮ็ดให้บ่ต้องซื้อจากหม่องอื่น กะเลยซ้อยให้ประหยัดขึ้นและซ้อยลดค่าใช้จ่ายได้หลาย...” (ยุพา (นามสมมุติ), 2568)

นอกจากนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังใช้แรงงานภายในครอบครัวในการตัดเย็บและจำหน่าย เริ่มต้นจากการเพาะปลูกต้นคราม ซึ่งอาศัยแหล่งน้ำชุมชน มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และภูมิอากาศที่เอื้อต่อการเพาะปลูก ส่งผลให้สามารถควบคุมคุณภาพของใบครามและวัตถุดิบได้ด้วยตนเอง ต่อมาจะเข้าสู่กระบวนการหมักครามในโอ่งดินขนาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้ทักษะและเวลาในการควบคุมอุณหภูมิและความเข้มข้นของน้ำคราม ซึ่งเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวของช่างท้องถิ่น หลังจากนั้น ผ้าฝ้ายที่เตรียมไว้จะถูกนำมาย้อมในน้ำครามหลายครั้งจนได้สีตามต้องการ และนำไปตากในพื้นที่โล่งภายในบริเวณบ้าน เมื่อผ้าย้อมครามแห้งจึงนำมาตัดเย็บหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น เสื้อ กระเป๋า ผ้าพันคอ แล้วจึงจัดจำหน่ายผ่านช่องทาง ทั้งในและนอกพื้นที่ กลุ่มผู้ประกอบการยังมีการพัฒนาแบรนด์ของตนเอง และ ทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต. สำนักงานพัฒนาชุมชน ซึ่งทำให้กลุ่มสามารถขยายกำลังการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่อง แสดงได้ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 กระบวนการผลิตกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

2.2 “ทุนทางวัฒนธรรม” จากการศึกษาพื้นที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามมีการดำเนินกิจกรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ประกอบการ “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยครามธรรมชาติจากบรรพบุรุษมายาวนานกว่า 50 ปี จากการลงพื้นที่ พบว่า ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้ที่ยังคงใช้กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม ทุนทางวัฒนธรรมนี้ยังปรากฏในรูปของ “ทุนที่ได้ รับการยอมรับทางสังคม” กล่าวคือ ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านคราม มักได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำกลุ่มหรือเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้ ลวดลายบนผ้าครามที่กลุ่มพัฒนาขึ้นยังสะท้อนเอกลักษณ์วัฒนธรรม เช่น ลายคลื่นน้ำ ลายต้นคราม ลายเมล็ดข้าว การอนุรักษ์ลวดลายเหล่านี้และการประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยถือเป็นการรักษาและแปลงทุนวัฒนธรรมให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังคำตอบในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...เฮารู้ใจที่ได้สืบทอดภูมิปัญญาครามจากบรรพบุรุษ จะต้องรักษาวิธีการดั้งเดิมให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป คั้นบ่อรักษาไว้ลูกหลานผู้เกิดทีหลัง กะสืบอมีไผ่สานต่อ...” (สมใจ (นามสมมุติ), 2568)

2.3 “ทุนทางสังคม” จากการศึกษากระบวนการผลิตผ้าย้อมครามในพื้นที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 พบว่า “ทุนทางสังคม” มีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ประกอบการ การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการผ้าย้อมครามในชุมชนบ้านธาตุสามัคคีเกิดขึ้นบนฐานของความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน และความเชื่อมโยงกับสถาบันในชุมชน พบว่า โครงสร้างชุมชน มีการติดต่อประสานงานในการจัดกิจกรรมร่วมกันได้อย่างสะดวกและสม่ำเสมอ ทุนทางสังคมยังสะท้อนผ่านระบบการแบ่งปันและช่วยเหลือกันในกระบวนการผลิต เช่น การแบ่งปันวัตถุดิบคราม การยืมอุปกรณ์ย้อม และการช่วยกันทำตลาด ส่งผลให้ต้นทุนทางเศรษฐกิจลดลง ขณะที่ความเข้มแข็งของกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ กลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดจับ และสำนักงานพัฒนาชุมชน ซึ่งล้วนเป็นทุนเชิงสถาบันที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับกลุ่มในระยะยาว แสดงให้เห็นถึงการใช้ความสัมพันธ์ ความเชื่อใจ และเครือข่ายในชุมชนเป็นฐานทุนสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาและยกระดับกลุ่มผู้ประกอบการอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังคำตอบในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...ทุกคนก็มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นเหมือนครอบครัวเดียวกัน เพราะอยู่ด้วยกันมาหลายปี เวลาไปทำงาน ก็ไปด้วยกัน กินข้าวด้วยกัน มีอะไรติดไม้ติดมือก็เอามาฝากกันตามแต่โอกาส ก็ทำให้สนิทกันมากยิ่งขึ้นยิ่งเวลาที่ต้องเดินทางไปทำงานด้วยกันยิ่งทำให้รู้จักกันมากขึ้น...” (ทองสุข (นามสมมุติ), 2568)

2.4 “ทุนทางสัญลักษณ์” จากการศึกษาในพื้นที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 พบว่า กระบวนการผลิตผ้าย้อมครามของกลุ่ม “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” ไม่ได้มีเพียงคุณค่าทางเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างและใช้ “ทุนทางสัญลักษณ์” อย่างลึกซึ้ง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ได้รับการรับรองในระดับตำบลและอำเภอว่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นตัวแทนของภูมิปัญญาชาวภูจุกัด และมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของตำบลภูจุกัดในเวทีระดับจังหวัดและระดับประเทศ กลุ่มผู้ผลิตจึงไม่เพียงเป็น “ผู้ประกอบการ” เท่านั้น แต่ยังเป็น “ผู้แทนทางวัฒนธรรม” ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและองค์กรภายนอก เป็นจุดศูนย์กลางของการผลิตและจัดแสดงผ้าย้อมคราม มักเป็นสถานที่รองรับคณะศึกษาดูงาน หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการและเอกชน นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดนิทรรศการและต้อนรับแขกผู้มีเกียรติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างทุนทางสัญลักษณ์ให้กลุ่มผู้ผลิตในสายตาสังคมภายนอก อีกทั้งการที่ผ้าย้อมครามของกลุ่มนี้ปรากฏในงานมหกรรมระดับจังหวัด งาน OTOP หรืองานวิถีชุมชน ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้เป็นมากกว่าสินค้า กล่าวคือ กลายเป็นสัญลักษณ์ของความภาคภูมิใจ ความดั้งเดิม และความเป็นไทยจากท้องถิ่น ซึ่งผู้บริโภคมองว่าเป็นของดี มีคุณค่า และมี “เรื่องเล่า” ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ในระดับชุมชนเอง และได้รับความร่วมมือจากวัดและโรงเรียนในชุมชน ซึ่งสะท้อนความไว้วางใจและการยอมรับที่เกิดจากทุนทางสัญลักษณ์ที่สั่งสมมา ดังคำตอบในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...ผ้าย้อมครามของเราไม่ใช่แค่สินค้า แต่เป็นตัวแทนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนที่พวกเราทุกคนภูมิใจ...” (วิไล (นามสมมุติ), 2568)

การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลภูจุกัด อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี มีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเกษตรกรรม ชุมชนมีฐานเศรษฐกิจหลักจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ทั้งยังมีการปลูกพืช เช่น ต้นคราม ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตผ้าย้อมคราม กลายเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมชุมชน อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ การพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และขาดระบบจัดการหลังเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เศรษฐกิจเกษตรกรรมยังคงอยู่ในลักษณะ “เลี้ยงตัว” มากกว่าจะ “สร้างมูลค่าเพิ่ม” ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเกษตรกรรม จึงควรมุ่งเน้นไปที่การใช้ศักยภาพในพื้นที่ และการพัฒนาเชิงระบบ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานและเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ในชุมชนมีศักยภาพในการปลูกพืชหลากหลายชนิด เช่น คราม กล้วย มะม่วง และพืชสมุนไพร การส่งเสริมเกษตรผสมผสานและเกษตรอินทรีย์จะช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มรายได้ และสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน 2) เชื่อมโยงเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมพื้นบ้าน การปลูกต้นคราม เพื่อใช้ในกระบวนการย้อมครามควรถูกยกระดับเป็น “ระบบเกษตรพันธะสัญญาในชุมชน” โดยเชื่อมโยงเกษตรกรกับกลุ่มผู้ประกอบการ



ย้อมผ้า ให้มีแผนการผลิตที่ชัดเจน และมีตลาดรองรับแบบแน่นอน ลดความเสี่ยงจากการปลูกครามล้มตลาดหรือขาดแคลนวัตถุดิบ 3) พัฒนาคณะความรู้และนวัตกรรมการแปรรูป ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ครามหมักสำเร็จรูป ปุยชีวภาพจากคราม หรือสบูจากคราม เพื่อต่อยอดมูลค่า และสร้างสินค้าใหม่ในระดับชุมชน โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เกษตรชุมชน หรือความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ 4) จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ควรส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายผู้ผลิต เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน การอบรม เทคโนโลยี และตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านอุตสาหกรรม ชุมชนมีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมชุมชน ที่พัฒนาอยู่บนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมผ้าย้อมครามที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านการผลิตวัตถุดิบธรรมชาติ และเอกลักษณ์ของลวดลาย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัด และกำลังพัฒนาไปสู่ตลาดที่กว้างขึ้นในระดับประเทศ แม้อุตสาหกรรมในระดับครัวเรือนเหล่านี้จะมีพื้นฐานที่เข้มแข็ง แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านเครื่องมือ เครื่องจักร ความรู้ในการพัฒนาเทคโนโลยี รวมถึงขาดระบบการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านอุตสาหกรรมจึงสามารถกำหนดไว้ในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 1) ยกกระดับจากหัตถกรรมสู่กิ่งอุตสาหกรรม ควรสนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น เครื่องทอผ้ากึ่งอัตโนมัติ เครื่องรีด หรือระบบการจัดการสต็อกและออเดอร์แบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตโดยไม่ลดทอนคุณภาพ และลดภาระงานแรงงานด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ร่วมสมัย สินค้าจากผ้าย้อมครามควรได้รับการออกแบบให้ทันสมัย ตอบโจทย์ผู้บริโภครุ่นใหม่ เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า ของตกแต่งบ้าน พร้อมกับพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีมาตรฐานและสื่อสารเรื่องราวของสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ 3) พัฒนาอุตสาหกรรมบนฐาน “ทุนวัฒนธรรม” และ “ทุนสัญลักษณ์” อุตสาหกรรมผ้าย้อมครามควรเน้นการพัฒนาโดยคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การใช้ลายผ้าที่มีความหมายตามประเพณีท้องถิ่น การผลิตที่ยึดโยงกับพิธีกรรมหรือวิถีชีวิต เช่น การย้อมผ้าในฤดูเก็บใบคราม ซึ่งจะเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม และสร้างการจดจำในตลาด 4) สร้างศูนย์เรียนรู้และพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน ควรจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพด้านอุตสาหกรรมระดับชุมชน เพื่ออบรมเทคนิคการผลิต การควบคุมคุณภาพ การจัดการทางธุรกิจ และการตลาด โดยใช้ความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5) ผลักดันเข้าสู่ระบบการค้าดิจิทัล (Digital Commerce) ส่งเสริมให้กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชนเข้าสู่ระบบการขายออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มตลาดกลาง เช่น OTOP Online, Facebook, TikTok Shop และการใช้ QR Payment เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้นและลดช่องว่างทางตลาด 6) สร้างระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม พัฒนารูปแบบการบริหารกลุ่มอาชีพโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การตัดสินใจวางแผนผลิต การจัดสรรผลประโยชน์ ไปจนถึงการประเมินผลกิจกรรม เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเชื่อมั่นในกลุ่ม 7) เชื่อมโยงการมีส่วนร่วม กับการสร้างรายได้จริง ส่งเสริมให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้ เช่น การเปิดเวิร์กช็อปการย้อมผ้า การเป็นผู้ช่วยสาธิตผลิตภัณฑ์ หรือการเป็นตัวแทนจำหน่าย ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจำเป็นต้องใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อให้คนในชุมชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสในการมีรายได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมต่อกันและชุมชน อันจะส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน

การยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีรายละเอียด ดังนี้

1. การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดยการประชาสัมพันธ์ กลุ่มยังคงอาศัยช่องทาง การขายแบบดั้งเดิมเป็นหลัก เช่น การจำหน่ายที่บ้านของสมาชิก การออกบูธตามงานเทศกาล OTOP หรืองานวิถีชุมชน แต่การจำหน่ายผ่านช่องทางสื่อดิจิทัล หรือการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะ ความรู้ และทรัพยากร เช่น ขาดผู้ดูแลเพจอย่างต่อเนื่อง หรือขาดวัสดุประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการเพิ่มช่องทางการขายสามารถช่วยเพิ่มยอดขาย และขยายฐานลูกค้าได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย และกิจกรรมส่งเสริมการขายผ่านกลุ่มออนไลน์ของตำบล อำเภอ และจังหวัด แนวทางการพัฒนาที่กลุ่มได้ดำเนินการ และพบว่า ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) การจัดทำเพจ Facebook และ Line Official Group กลุ่มได้จัดทำเพจภายใต้ชื่อ “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” และเริ่มมีการลงภาพสินค้าอย่างต่อเนื่อง สื่อสารข้อมูลการผลิต การสั่งซื้อ และเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและเข้าถึงลูกค้าในวงกว้าง 2) สร้างเนื้อหาเชิงเรื่องราว (Storytelling) การประชาสัมพันธ์ที่เน้นเล่าเรื่องราวของผู้ผลิต แหล่งที่มาของวัตถุดิบ และขั้นตอนการย้อมผ้าแบบธรรมชาติ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าให้แตกต่างจากผ้าทั่วไป และเพิ่ม “ทุนทางสัญลักษณ์” ให้แก่ผลิตภัณฑ์ 3) จัดกิจกรรม Live สด และคลิปวิดีโอสั้น กลุ่มได้ทดลองจัดกิจกรรม Live สดผ่าน Facebook ซึ่งทำให้มีลูกค้าเข้ามาสอบถามและสั่งซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น รวมถึงมีการจัดทำวิดีโอสั้นแนะนำวิถี การย้อมผ้า การแต่งชุดพื้นเมือง และการใช้งานผลิตภัณฑ์ในชีวิตประจำวัน 4) เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายการค้า การเข้าร่วมกับหน่วยงาน อบต. กุดจับ พาณิชย์จังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชน ทำให้กลุ่มได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางของราชการ เช่น เว็บไซต์จังหวัด หรือกิจกรรมร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน และ 5) พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อย่างมืออาชีพ มีการออกแบบโปสเตอร์ ใบปลิว และแผ่นพับที่มีโลโก้กลุ่ม QR Code และเบอร์โทรศัพท์ รวมถึงจัดทำแพ็คเกจผลิตภัณฑ์ให้เหมาะกับการขายออนไลน์ เช่น การจัดกล่องแบบของฝากผลลัพธ์จากการดำเนินงานในระยะนี้ พบว่า ยอดขายของกลุ่มเพิ่มขึ้น 15-25% ภายในระยะเวลา 3 เดือน และมีจำนวนลูกค้าใหม่ที่เข้ามาทางออนไลน์คิดเป็นร้อยละ 30 ของลูกค้าทั้งหมด นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มยังเริ่มมีความมั่นใจในการสื่อสารกับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัลมากขึ้น และสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาดสมัยใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

2 การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดย Social Network จากการศึกษาภาคสนามในพื้นที่บ้านธาตุสามัคคี หมู่ที่ 12 ตำบลกุดจับ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามมีการพัฒนาแนวทางการตลาดผ่าน Social Network อย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 โดยเฉพาะการใช้ Facebook, Line และ TikTok เป็นช่องทางสื่อสารและขายสินค้า ทำให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้กว้างขวางขึ้น ทั้งในระดับจังหวัดและต่างจังหวัด การประยุกต์ใช้ Social Network เพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่าย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มผู้ผลิตที่เดิมพึ่งพาตลาดนัด งานแสดงสินค้า และการจำหน่ายหน้าบ้านเป็นหลัก เมื่อเริ่มใช้ Social Network พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมผู้บริโภค และช่องทางรายได้ คือ Facebook Page: “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” กลุ่มได้จัดทำเพจของตนเอง เพื่อแสดงภาพผลิตภัณฑ์ อัปเดตราคาสินค้า และเปิด inbox รับออร์เดอร์จากลูกค้าโดยตรง มีการจัดกิจกรรมไลฟ์สด สาธิตการย้อมผ้า และตอบคำถามลูกค้าแบบเรียลไทม์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและกระตุ้นยอดขายได้ทันที กลุ่ม Facebook Marketplace และกลุ่มจังหวัด การแชร์สินค้าไปยังกลุ่มขายสินค้าออนไลน์ในจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น และกลุ่ม

เสื้อผ้าพื้นเมือง ทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเฉพาะ เช่น ครู แม่บ้าน นักสะสมผ้าพื้นเมือง ซึ่งนิยมสินค้ามีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้ Line Official Group กลุ่มสร้างกลุ่มไลน์ของลูกค้าประจำ เพื่อส่งโปรโมชั่น แจ้งสินค้าใหม่ หรือให้ลูกค้าส่งจองล่วงหน้าได้สะดวก โดยมีแอดมินกลุ่มดูแลการตอบกลับ และบริหารคำสั่งซื้ออย่างเป็นระบบ TikTok และวิดีโอสั้น สมาชิกกลุ่มที่เป็นคนรุ่นใหม่เริ่มใช้ TikTok ในการผลิตวิดีโอสั้น เช่น คลิปย้อนกรรมแบบพื้นบ้าน การแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง หรือเบื้องหลังการทำงานจริงในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้สินค้าแตกต่างจากสินค้าเชิงพาณิชย์ทั่วไป การใช้ QR Code และระบบชำระเงินออนไลน์ การเชื่อมต่อกับระบบ Prompt Pay หรือบัญชีร้านค้าออนไลน์ผ่าน QR Code ช่วยอำนวยความสะดวกในการซื้อขาย และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับลูกค้าที่อยู่ไกล จากการประเมินผลพบว่า การใช้ Social Network มีผลให้ยอดขายรวมของกลุ่มเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ภายใน 3 เดือน โดยเฉพาะคำสั่งซื้อจากนอกพื้นที่จังหวัดอุดรธานี คิดเป็นร้อยละ 35 ของยอดขายทั้งหมด สมาชิกในกลุ่มมีความมั่นใจในการสื่อสารกับลูกค้าผ่านออนไลน์มากขึ้น และเริ่มเห็นความสำคัญของการมี “แอดมิน” ผู้รับผิดชอบด้านการตลาดดิจิทัลโดยเฉพาะ การเพิ่มช่องทางจำหน่ายผ่าน Social Network เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงและเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มอาชีพในชนบท เพราะใช้ต้นทุนต่ำแต่เข้าถึงตลาดกว้าง หากได้รับการสนับสนุนด้านอบรมทักษะดิจิทัลและพัฒนาคอนเทนต์อย่างต่อเนื่อง จะสามารถยกระดับรายได้และสร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีดังนี้ 1) บริบทชุมชน ได้แก่ 1.1) บริบททางกายภาพ มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่ม และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามอย่างต่อเนื่อง 1.2) บริบททางเศรษฐกิจ มีลักษณะพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก 1.3) บริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีโครงสร้างชุมชนที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และเกิดความร่วมมือภายในกลุ่มสูง มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับคนรุ่นใหม่ และมีการจัดกิจกรรมกลุ่มผ้าย้อมคราม ทำให้มีโอกาสในการเผยแพร่ผลงานควบคู่กับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีวัฒนธรรมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กระบวนการผลิต (ภายใต้แนวคิด “ทุน” ของปีแอร์ บูติเยอร์) ได้แก่ 2.1) “ทุนทางเศรษฐกิจ” กลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามได้พัฒนาและใช้กระบวนการผลิตที่ตั้งอยู่บนฐาน “ทุนทางเศรษฐกิจ” อย่างมีประสิทธิภาพ 2.2) “ทุนทางวัฒนธรรม” มีการดำเนินกิจกรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งอย่างชัดเจน 2.3) ทุนทางสังคม มีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งเกิดขึ้นบนฐานของความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน และความเชื่อมโยงกับสถาบันในชุมชน และ 2.4) ทุนทางสัญลักษณ์ กระบวนการผลิตผ้าย้อมครามของกลุ่ม “ผ้าย้อมครามภูหินจอมธาตุ” สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างและใช้ “ทุนทางสัญลักษณ์” อย่างลึกซึ้ง ได้รับการรับรองในระดับตำบลและอำเภอว่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นตัวแทนของภูมิปัญญาชาวกุดจับ และมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของตำบลกุดจับ ในเวทีระดับจังหวัดและระดับประเทศ การเชื่อมโยงกับแนวคิด “ทุน 4 ประเภท” ตามกรอบแนวคิดของ ปีแอร์ บูติเยอร์ พบว่า ชุมชนตำบลกุดจับสามารถใช้ทุนวัฒนธรรมและทุนสังคมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน

การพัฒนาท้องถิ่น ทนวัฒนธรรมที่สะสมผ่านภูมิปัญญาการย้อมผ้าคราม การปลูกต้นคราม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นทุนฝังตัวที่ถ่ายทอดมารุ่นต่อรุ่น ซึ่ง ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ ชี้ว่าทุนลักษณะนี้มีพลังสูงในการสร้างสถานะทางสังคม เมื่อถูกแปลงเป็นทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคมในกรณีศึกษานี้ปรากฏชัดผ่านความร่วมมือระหว่างกลุ่มสมาชิก การสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐ ซึ่งช่วยให้กลุ่มเข้าถึงโอกาสใหม่ ๆ และสร้างความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจ (Bourdieu, P., 1986) ในขณะที่ทุนสัญลักษณ์ เช่น การได้รับรางวัลหรือการมีชื่อเสียงในท้องถิ่น ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายตลาด และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน การวิเคราะห์ทุนเศรษฐกิจ พบว่า แม้จะยังไม่เข้มแข็งนัก แต่สามารถถูกเสริมด้วยการลงทุนจากภายนอก การอบรม และการรวมกลุ่มเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ กล่าวว่า ทุนทั้งหมดสามารถแปลงให้กันได้หากมีโครงสร้างทางสังคมที่สนับสนุน ซึ่งในกรณีนี้ เครือข่ายและจารีตท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการทำให้การแปลงทุนเกิดขึ้นจริง (Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D., 1992)

การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเกษตรกรรม ชุมชนมีฐานเศรษฐกิจหลักจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ทั้งยังมีการปลูกพืช 1.1) เชื่อมโยงเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมพื้นบ้าน การปลูกต้นคราม เพื่อใช้ในกลุ่มผ้าครามควรถูกยกระดับเป็น “ระบบเกษตรพันธะสัญญาในชุมชน” 1.2) พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการแปรรูป และ 1.3) จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร 2) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านอุตสาหกรรม สามารถกำหนดไว้ในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 2.1) ยกระดับจากหัตถกรรมสู่กิ่งอุตสาหกรรม 2.2) พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ร่วมสมัย 2.3) พัฒนาอุตสาหกรรมบนฐาน “ทุนวัฒนธรรม” และ “ทุนสัญลักษณ์” 2.4) สร้างศูนย์เรียนรู้และพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน 2.5) ผลักดันเข้าสู่ระบบการค้าดิจิทัล (Digital Commerce) เช่น OTOP Online, Facebook, TikTok Shop และการใช้ QR Payment 2.6) สร้างระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารกลุ่มอาชีพโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และ 2.7) เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมกับการสร้างรายได้จริง เพื่อให้คนในชุมชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสในการมีรายได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมต่อกลุ่มและชุมชน อันจะส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน แนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานสภาพัฒน์ฯ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ที่ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ทรัพยากรของตนเอง โดยเฉพาะภูมิปัญญาและวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น ต้นคราม น้ำหมักต่างฟาง หรือเครื่องมือทอพื้นบ้าน นำมาสร้างรายได้แบบพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาภายนอก และสร้างกลไกกระจายรายได้ภายในชุมชนอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิก เช่น การออกแบบลวดลายผ้าใหม่ การตั้งราคา การบริหารเพจออนไลน์ สะท้อนการเป็นเจ้าของร่วมของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสร้างความยั่งยืนมากกว่าการผลิตตามคำสั่ง การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การถ่ายทอดสดสินค้า หรือการใช้ QR code บนผลิตภัณฑ์ ล้วนแสดงถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ก้าวทันโลกยุคใหม่

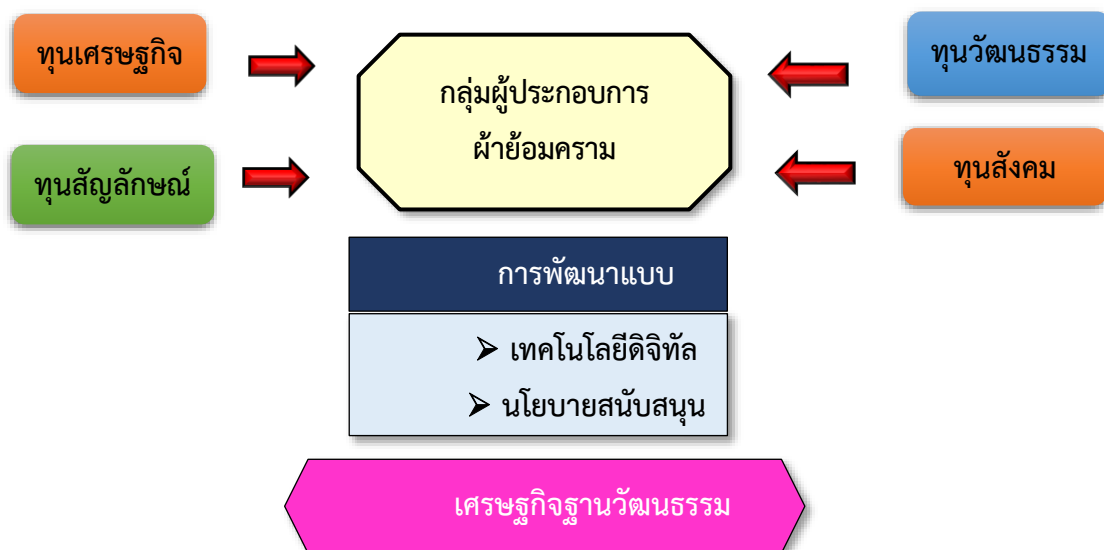
การยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีดังนี้ 1) การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดยการประชาสัมพันธ์ เชิงรุกและการเพิ่มช่องทางการขายสามารถช่วยเพิ่มยอดขาย และขยายฐานลูกค้าได้อย่างชัดเจน ได้แก่ 1.1) การจัดทำเพจ Facebook และ Line Official Group กลุ่มได้จัดทำเพจภายใต้ชื่อ “ผ้าครามภูหินจอมธาตุ” 1.2) สร้างเนื้อหาเชิงเรื่องเล่า (Storytelling) ช่วยสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าให้แตกต่างจากผ้าทั่วไป และเพิ่ม “ทุนทางสัญลักษณ์” ให้แก่ผลิตภัณฑ์ 1.3) จัดกิจกรรม



Live สด และคลิปวิดีโอสั้น 1.4) เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายการค้า ทำให้กลุ่มได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางของราชการ และ 1.5) พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อย่างมืออาชีพ ในการสื่อสารกับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัล และสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาดสมัยใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง 2) การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดย Social Network ทำให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้กว้างขวางขึ้น ทั้งในระดับจังหวัดและต่างจังหวัด การประยุกต์ใช้ Social Network เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มผู้ผลิตที่เดิมพึ่งพาตลาดนัด งานแสดงสินค้า และการจำหน่ายหน้าบ้านเป็นหลัก การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ของกลุ่มผ้าย้อมครามตำบลกุดจับสะท้อนการประยุกต์ใช้ทุนทั้ง 4 ประเภท ตามแนวคิดของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ (Bourdieu, P., 1986) อย่างเป็นระบบ โดยทุนวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกแปลงเป็นทุนสัญลักษณ์ผ่านการเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์ ขณะที่ทุนสังคมปรากฏผ่านความร่วมมือในกลุ่มและการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เช่น OTOP และหน่วยงานรัฐ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook, Shopee และการนำ QR Code มาใช้ สะท้อนถึงการพัฒนา ทุนเศรษฐกิจ ผ่านเทคโนโลยีและการตลาดดิจิทัล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการพึ่งพาทุนในพื้นที่และการเข้าถึงตลาดสมัยใหม่

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาทุนใน 4 ด้าน ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ตามกรอบแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Bourdieu) มาสร้างเป็นโมเดล “การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมครามด้วยทุน 4 ประเภท” แสดงได้ดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 โมเดลการพัฒนาผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

การพัฒนาผู้ประกอบการผ้าย้อมครามด้วยทุน 4 ประเภท ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมี “กลุ่มผ้าย้อมคราม” เป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการรวมตัวของผู้ผลิตในชุมชนที่สืบทอดความรู้และทักษะการย้อมครามมานานหลายชั่วอายุคน กลุ่มนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผลิตและ

จำหน่ายสินค้า แต่ยังเป็นผู้รักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งหัวใจของโมเดลอยู่ที่การประยุกต์ใช้ทุน 4 ประเภท ตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ คือ 1) ทุนเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินทุน วัตถุดิบ เครื่องมือ และช่องทางตลาด เพื่อสร้างรายได้และเพิ่มศักยภาพการผลิต 2) ทุนวัฒนธรรม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และลวดลายดั้งเดิมที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสามารถปรับประยุกต์ให้ร่วมสมัยเพื่อตอบโจทย์ตลาด 3) ทุนสังคม คือ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความไว้วางใจในชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเสริมการพัฒนา และ 4) ทุนสัญลักษณ์ ได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติภูมิ และการยอมรับจากสังคมที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งโมเดลนี้เน้น การพัฒนาแบบบูรณาการ โดยนำทุนทั้ง 4 ประเภทมาผสานกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์ผ่าน Facebook, TikTok, และแพลตฟอร์ม E-commerce ควบคู่กับการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐและเอกชน เช่น การอบรม การเข้าถึงแหล่งทุน และการสร้างเครือข่ายตลาด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ เศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ เสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น ขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในชุมชน ทั้งหมดนี้นำไปสู่ความภาคภูมิใจและการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในโลกยุคใหม่อย่างมั่นคง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีดังนี้ ชุมชนตำบลกุดจับ มีศักยภาพด้านทุนวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบของการย้อมผ้าคราม การปลูกต้นครามในครัวเรือน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นลวดลายเฉพาะชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงทุนวัฒนธรรมแบบฝังในตัวตน (Embodied Cultural Capital) อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีการสะสมทุนสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ผ่านรางวัล OTOP และการยอมรับในระดับท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อสินค้า ในด้านทุนสังคม (Social Capital) เครือข่ายของกลุ่มผู้ผลิต ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ขณะที่ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) ยังเป็นข้อจำกัดของกลุ่ม เนื่องจากขาดแคลนทุนหมุนเวียน เครื่องมือสมัยใหม่ และการเข้าถึงตลาดที่กว้างขวาง การพัฒนาผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ ได้ดำเนินภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก โดยเริ่มจากการสนับสนุนให้สมาชิกปลูกต้นครามในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งลดต้นทุน เพิ่มมูลค่าผลผลิต และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว การย้อมผ้าด้วยวิธีธรรมชาติและการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลวดลายร่วมสมัย ทำให้ผ้าครามกลายเป็นสินค้าแฟชั่นที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคใหม่ การรวมกลุ่มในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ยังมีผลต่อการเพิ่มอำนาจต่อรองและการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้สามารถพัฒนามาตรฐานสินค้า เช่น ได้รับการรับรอง มผช. หรือ GI ซึ่งเพิ่มทุนสัญลักษณ์ได้อีกระดับ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การผลิต ไปจนถึงการจำหน่าย สะท้อนถึงแนวทาง “ร่วมคิด-ร่วมทำ-ร่วมรับผลประโยชน์” อย่างแท้จริง การยกระดับเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้า ในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะการใช้ Facebook Page, TikTok, Instagram และ Line Official Account ซึ่งช่วยให้กลุ่มเข้าถึงลูกค้าใหม่ และลดต้นทุนการตลาดแบบเดิม ๆ ได้อย่างชัดเจน กลุ่มผู้ผลิตยังได้รับการอบรมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การถ่ายภาพสินค้า



การตั้งราคา การตอบลูกค้า และการจัดส่งสินค้า ซึ่งส่งผลต่อยอดขายที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ชุมชนบริหารจัดการทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสัญลักษณ์ร่วมกันด้วยการรวมกลุ่มผลิต การสร้างอัตลักษณ์สินค้า และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก 2) ควรมีการจัดอบรมทักษะการตลาด เช่น การขายออนไลน์ การใช้สื่อสังคม และเทคโนโลยีเพื่อขยายตลาดให้กับกลุ่มผ้าครามในระดับท้องถิ่นและประเทศต่อไป 3) ควรมีการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การย้อมครามสู่คนรุ่นใหม่ เช่น ผ่านโรงเรียนท้องถิ่น หรือผู้ที่สนใจทั่วไป เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาวต่อไป และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรมีการวิจัยต่อในเรื่อง Business Ecosystem ของผ้าครามในชุมชน ทั้งในแง่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การบริหารจัดการ การเงิน การตลาด และการขยายตัวเพื่อให้เกิดโมเดลธุรกิจ การผลิต การแปรรูป การจำหน่าย และการปรับตัวได้อย่างยั่งยืน รวมถึงให้เหมาะสมกับบริบทของตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี 2) ควรให้ทีมงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบเชิงลึกที่มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบทอดการย้อมคราม การออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหายไปจากวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนา (ยกระดับ) กลุ่มผู้ประกอบการย้อมผ้าครามในเขตพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ด้าน ววน.) ประเภท Fundamental Fund: FF ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในพื้นที่ตำบลกุดจับ อำเภอ กุดจับ จังหวัดอุดรธานี ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และได้เข้าร่วมในโครงการเพื่อพัฒนาในเชิงพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). นโยบายเกษตรกรรมเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณัฐธิดา พลเยี่ยม. (2565). การส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านผ้าครามตำบลกุดจับ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 18(3), 112-129.
- ทองสุข (นามสมมุติ). (18 มี.ค. 2568). การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการผ้าคราม บ้านธาตุสามัคคี. (นางอนงค์ วงศ์จวง, ผู้สัมภาษณ์)
- บุษบา หินเหว้ และคณะ. (2566). การศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้า กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอไทยร่วมใจบ้านกร่างท่าวีว ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 5(1), 61-77.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (2566). รายงานผลการดำเนินงานโครงการ “มหาวิทยาลัยสู่ตำบล”. อุดรธานี: ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- ยุพา (นามสมมุติ). (8 ก.พ. 2568). การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม บ้านธาตุสามัคคี. (นางนิโรบล นานองตุม, ผู้สัมภาษณ์)
- วิไล (นามสมมุติ). (25 มี.ค. 2568). การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม บ้านธาตุสามัคคี. (นางสุภาวดี ศิริวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สมใจ (นามสมมุติ). (14 มี.ค. 2568). การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการผ้าย้อมคราม บ้านธาตุสามัคคี. (นางบุญเตียง สุตตภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2568). คัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน.
- สุทธิวรรณ พงศ์วรรณ. (2563). แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu กับการพัฒนาท้องถิ่น. วารสารสังคมศาสตร์, 15(1), 75-94.
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. New York: Greenwood.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.



อิทธิพลของปัจจัยทางการแข่งขัน และการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัย
ด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า
ในพื้นที่ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี*

THE INFLUENCE OF COMPETITIVE FACTORS AND STRUCTURAL EQUATION
MODELING ANALYSIS OF LOGISTICS FACTORS ON THE SELECTION OF
FREIGHT PARKING SERVICES IN LAEM CHABANG YARD, CHONBURI PROVINCE

กฤษฎา มะแอ*, กิตปวีวรรณ บุนวายาวีร์, เสาวลักษณ์ ไจบาน

Kritsaya Maair*, Kitpaweewat Bunwayawee, Saowalak Jaiban

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนครเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Business, North-Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: gift_318@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหา 2) ปัจจัยการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการ และ 3) วิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ใช้บริการลานจอดรถ จำนวน 400 คน เลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการให้บริการลานจอดรถ ได้แก่ พื้นที่ไม่เพียงพอ การจัดการไม่เป็นระบบ ความปลอดภัยต่ำ และค่าบริการสูง 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด ได้แก่ ความสะดวกสบายในการเข้าใช้บริการ ความปลอดภัย ราคา และการให้บริการของพนักงาน โดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคลากรและกระบวนการบริการมีผลในเชิงบวกต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) ผลการวิเคราะห์ SEM แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก ($\chi^2/df = 1.241$, CFI = 0.985, TLI = 0.983, RMSEA = 0.031) โดยปัจจัยด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจใช้บริการลานจอดรถอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.782$, $p < 0.001$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจได้ถึง 61.2% ($R^2 = 0.782^2$) ทั้งนี้ โมเดลมีความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือในระดับดี จึงสามารถนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการให้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันมาใช้ในการจัดการที่จอดรถ และ พัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งพื้นที่

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการแข่งขัน, แบบจำลองโครงสร้าง, โลจิสติกส์, ลานจอดรถขนส่งสินค้า

Abstract

This research is a quantitative research. The objectives are to study 1) The current situation and problems, 2) The competitive factors that influence the decision-making process in choosing a service, and 3) Analyze the structural model of logistics factors that influence the choice of using a cargo parking lot service in the Laem Chabang parking lot area, Chonburi Province. The sample consisted of 400 parking lot users, selected purposively. A questionnaire was used to collect data and analyzed the data using descriptive statistics, multiple regression analysis, and structural equation modeling (SEM) analysis. The research results found that 1) The problems in providing parking services in Laem Chabang are insufficient space, unsystematic management, low safety, and high service fees. 2) Factors in service selection were convenience of access, safety, pricing, and staff service quality. Notably, personnel and service process factors had a statistically significant positive effect on customer satisfaction. These findings align with the context of Laem Chabang, a special economic zone with high logistics activity, highlighting the need for efficient, safe, and 3) Customer-responsive parking services. The SEM results indicated that the model demonstrated a good fit with empirical data ($\chi^2/df = 1.241$, CFI = 0.985, TLI = 0.983, RMSEA = 0.031). Logistics factors had a significant positive influence on service decision-making ($\beta = 0.782$, $p < 0.001$), explaining 61.2% of the variance in decision behavior ($R^2 = 0.782^2$). The model showed strong construct validity and reliability, suggesting its applicability for strategic planning to enhance freight parking services in the Laem Chabang area. Key recommendations include the use of technology and applications to manage parking spaces and the development of a security system with uniform standards throughout the area.

Keywords: Competitive Factors, Structural Models, Logistics, Freight Parking

บทนำ

ระบบโลจิสติกส์ เป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายวัสดุหรือสินค้า โดยเริ่มต้นจากการขนส่งเสบียงและยุทธปัจจัยในช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย ก่อนที่จะพัฒนาเป็นระบบโลจิสติกส์ที่ใช้ในทางธุรกิจในปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเคลื่อนย้ายสินค้าและทำให้กระบวนการดำเนินงานทั้งหมดมีความต่อเนื่อง (อราทิ ทสีโตมู, 2547) ในระบบโลจิสติกส์จะมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการลูกค้า การดำเนินการตามคำสั่งซื้อของลูกค้า การคาดการณ์ความต้องการ การบริหารสินค้าคงคลัง การขนส่ง การบริหารคลังสินค้า การจัดการสินค้าที่ส่งกลับ การจัดซื้อ การเตรียมอะไหล่และชิ้นส่วน การเลือกที่ตั้งของโรงงานและคลังสินค้า การเคลื่อนย้ายวัตถุดิบและสินค้า การบรรจุภัณฑ์ และการสื่อสารด้านโลจิสติกส์ (ฐาปนา บุญหล้า, 2555) ซึ่งระบบโลจิสติกส์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นกลไกหลักในการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ (โสดาภิษฐ์ วงศ์โกลมเชษฐ์, 2558)



แหลมฉบังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมาก เป็นที่ตั้งของท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งเป็นหนึ่งในท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดของประเทศไทย ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นท่าเทียบเรือที่มีอัตราการเติบโตของการให้บริการขนถ่ายสินค้าสูงสุดแห่งหนึ่งของโลก จากการจัดอันดับท่าเทียบเรือที่เป็น World Top Container Port โดยนิตยสารชั้นนำของโลก เช่น Loyd List เป็นต้น ท่าเรือแหลมฉบังได้ก้าวกระโดดจากลำดับที่ 23 ในช่วงปี 2541 - 2542 โดยเลื่อนขึ้นเป็นลำดับที่ 20 และ 18 ในปี 2545 และ 2546 ตามลำดับ (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567) และในปี 2567 อยู่ในลำดับที่ 11 (AEC Logistics, 2567) ท่าเรือแหลมฉบังมีปริมาณตู้สินค้าที่นำเข้าและส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2564 - 2566 มีจำนวนตู้สินค้านำเข้าและส่งออกจำนวน 8.5, 8.7 และ 8.9 ล้านที่อยู่ที่ตามลำดับ (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567) ปัจจุบันท่าเรือแหลมฉบังมีศักยภาพรองรับตู้สินค้าได้ 11 ล้านที่อยู่ที่ และการท่าเรือแห่งประเทศไทย อยู่ระหว่างการลงนามกับผู้ประกอบการเอกชนที่ผ่านการคัดเลือกโครงการท่าเรือแหลมฉบัง เฟส 3 หากดำเนินการได้ จะรองรับปริมาณตู้สินค้าได้ถึง 18 ล้านที่อยู่ที่ ปัจจุบันท่าเรือแหลมฉบังมีท่าเทียบเรือตู้คอนเทนเนอร์หลัก ๆ ดังนี้ คือ ท่าเทียบเรือ A0, A2, A3, B1, B2, B3, B4, B5, C1, C2, C3, D1, D2 และ D3 เป็นการทาสัญญาให้เอกชนร่วมลงทุนบริหารจัดการท่าเทียบเรือ กำกับดูแลโดยท่าเรือแหลมฉบัง (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) ความสำคัญเชิงเศรษฐกิจของท่าเรือแหลมฉบังประกอบด้วย 1) ศูนย์กลางการขนส่งสินค้า ท่าเรือแหลมฉบังรองรับการขนส่งสินค้าทั้งนำเข้าและส่งออก โดยเฉพาะสินค้าทางทะเลที่มีมูลค่าสูง เช่น รถยนต์และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งมีการขนส่งออกไปยังหลายประเทศทั่วโลก นอกจากนี้ ท่าเรือยังมีการเชื่อมโยงกับระบบขนส่งทางรถไฟและรถบรรทุกที่สำคัญ ทำให้เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการขนส่งสินค้าภายในประเทศ 2) การส่งเสริมเศรษฐกิจและการลงทุน: แหลมฉบังเป็นพื้นที่หนึ่งในโครงการ EEC ที่มีการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศอย่างมาก โดยรัฐบาลไทยมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน รถไฟ และสนามบิน เพื่อลดต้นทุนการขนส่งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และ 3) การจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ท่าเรือแหลมฉบังและกิจการที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญในภูมิภาค ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริการ การผลิต และการขนส่ง

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมา การตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดนำเข้า - ส่งออกสินค้าในพื้นที่ แหลมฉบังจึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากส่งผลกระทบต่อ การขนส่งสินค้าและประสิทธิภาพในการจัดการ โลจิสติกส์ในระดับประเทศ เพราะพื้นที่แหลมฉบังยังเป็นศูนย์กลางสำคัญของการขนส่งทางทะเลและทางบก โดยเฉพาะสำหรับสินค้านำเข้า - ส่งออกผ่านท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งเป็นท่าเรือที่มีขนาดใหญ่และเชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศ เหตุผลในการเลือกใช้ลานจอดรถที่มีประสิทธิภาพเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการจัดการขนส่งที่รวดเร็วและราบรื่น ซึ่งปัญหาที่พบในปัจจุบันที่ทำให้เกิดอุปสรรคแก่ผู้ประกอบการในการขนส่งสินค้าที่ใช้บริการลานจอดของพื้นที่แหลมฉบัง ได้แก่ 1) การขาดแคลนพื้นที่จอดรถ 2) การจัดการพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม และ 3) ผลกระทบต่อความสามารถในการขนส่ง (ฐานเศรษฐกิจ, 2567) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาและจัดการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบังจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การขนส่งสินค้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความล่าช้าและสร้างความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้บริการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางการแข่งขัน และการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากข้อมูลที่ได้จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการลานจอดรถให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยเพิ่มความสะดวกรวดสบาย ลดปัญหาการจราจร และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจของท่าเรือแหลมฉบังได้ในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่ แหลมฉบัง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดรถ ในพื้นที่ แหลมฉบัง
3. เพื่อวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจหรือผู้เข้ามาใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจหรือผู้เข้ามาใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง เนื่องจากไม่ทราบประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran, W. G. ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 คือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจหรือผู้เข้ามาใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Cochran, W. G., 1977)

การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอิทธิพลของปัจจัยทางการแข่งขัน และการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ลานจอดรถแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านโลจิสติกส์ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการตลาดบริการ 7Ps ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบเครื่องมือ

1. การตรวจสอบเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นเพื่อเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา และความสอดคล้องของแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และภาษา

ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแล้วนำมาปรับปรุง หลังจากนั้นจึงหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม โดยใช้ค่า IOC และนำตารางวิเคราะห์ IOC ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณดัชนี และสรุปเลือกหัวข้อแบบสอบถามตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าเท่ากับ 0.79 และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่จะทำการวิจัย จำนวน 30 ชุด (Try Out) และทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่า สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1970) ได้เท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน คือ 1) แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ 2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง 3) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ ซึ่งมีความสมบูรณ์ ทั้ง 400 ฉบับ และมีการจัดลำดับข้อมูลต่อไป และ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ รวมทั้งแบบสอบถามมาเป็นเครื่องมือ ได้แก่

1. ศึกษาขั้นตอนการบริหารจัดการพื้นที่ลานจอดในพื้นที่แหลมฉบัง
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ของปัญหาในปัจจุบันในพื้นที่ลานจอดรถแหลมฉบัง ด้วยแผนภูมิแกนต์
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเก็บข้อมูลแบบสอบถามครบ 400 ชุดแล้ว ตรวจสอบว่ามีจำนวนครบสมบูรณ์ ถูกต้องเรียบร้อย จึงมีการประมวลผลข้อมูลตามลำดับ ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูล (Editing) การลงรหัส (Coding) และ การประมวลผลข้อมูล (Processing)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย โดยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ t-test ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) F-test ระหว่างตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการ การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ภาพรวม และปัจจัยทางการตลาดบริการ 7Ps ต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดรถ และศึกษาทั้งอิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรในโมเดลที่พัฒนาขึ้น

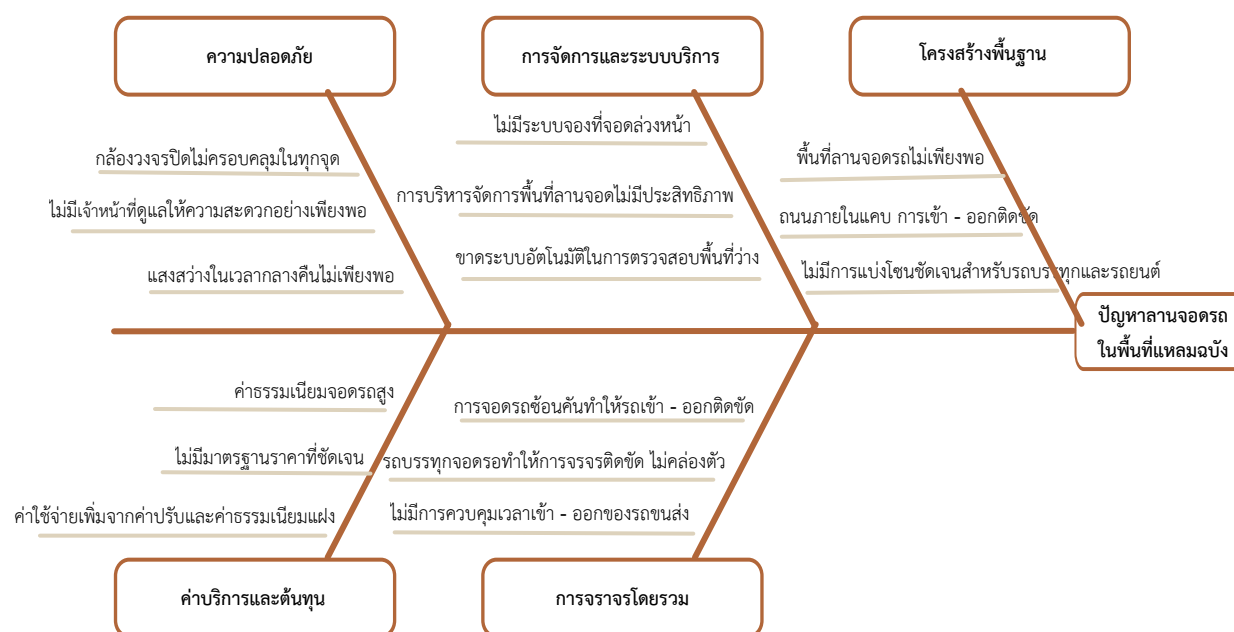
การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เป็นเทคนิคทางสถิติขั้นสูงที่ใช้ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งที่เป็นตัวแปรสังเกต (Observed Variables) และตัวแปรแฝง (Latent Variables) โดย SEM สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งโมเดลการวัด (Measurement Model) และโมเดลโครงสร้าง (Structural Model) พร้อมกันในครั้งเดียว โดยวิธีนี้ช่วยให้การทดสอบโมเดลมีความแม่นยำและเชื่อถือได้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Kline, R. B., Hair, J. F. et al. มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ SEM ซึ่งเน้นการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล เช่น CFI, TLI, RMSEA และการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรในโมเดล โดยสามารถแยกอิทธิพลที่เกิดขึ้นเป็น อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมได้อย่างชัดเจน (Kline, R. B., 2011); (Hair, J. F. et al., 2010)

การใช้ SEM ในการวิจัยครั้งนี้ ช่วยให้สามารถตรวจสอบโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางการแข่งขัน ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ และการเลือกใช้บริการลานจอดรถได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยหลายท่าน เช่น การศึกษาของ ชัชชล ทะสระระ ใช้การวิเคราะห์ SEM เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางการตลาดและเทคโนโลยีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค (ชัชชล ทะสระระ, 2563) ในขณะที่การศึกษาของ พัฒนิตา เหมือนบุญ และประสพชัย พสุนนท์ ใช้การวิเคราะห์ SEM และการถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลกับพฤติกรรมผู้บริโภค และพบว่า SEM สามารถอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ (พัฒนิตา เหมือนบุญ และประสพชัย พสุนนท์, 2566)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่ลานจอดรถแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถสรุปด้วยแผนก้างปลา (Fishbone Diagram) ดังนี้



ภาพที่ 1 แสดงแผนภูมิก้างปลาวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุหลักและสาเหตุย่อยของปัญหาลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง

จากการศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูล ทุติยภูมิ และใช้วิเคราะห์ด้วยแผนผังก้างปลา (Fishbone Diagram) พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ บริการลานจอดรถแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ด้านปริมาณรถขนส่งที่เพิ่มขึ้นและความต้องการพื้นที่จอด พบว่า พื้นที่แหลมฉบังถือเป็นศูนย์กลางด้าน โลจิสติกส์และการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ส่งผลให้มีปริมาณรถบรรทุก รถพ่วง และตู้คอนเทนเนอร์จำนวนมาก ต้องการใช้นานจอดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปริมาณการขนส่งที่สูงขึ้นกว่า 30% ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทำให้พื้นที่จอดรถ ไม่เพียงพอ รถจำนวนมากต้องจอดในบริเวณที่ไม่เหมาะสม เช่น ริมถนน ก่อให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยและ ความไม่สะดวก โดยเฉพาะในช่วงกลางคืนและวันหยุดสุดสัปดาห์ที่มีการใช้บริการสูงกว่าปกติ ปัจจัยหนึ่งมาจาก ข้อจำกัดด้านกฎหมายและเวลาการขนส่งที่กำหนดให้รถบางประเภทวิ่งได้เฉพาะช่วงเวลา อีกทั้งบางท่าเรือหรือ คลังสินค้ามีเวลาทำการไม่ครอบคลุม 24 ชั่วโมง ทำให้รถต้องรอคิว นอกจากนี้ วันหยุดสุดสัปดาห์ยังเป็นช่วงที่มี การเตรียมสินค้าจำนวนมากเพื่อจัดส่งในวันทำการ ส่งผลให้มีความต้องการจอดรถสูงขึ้น ขณะเดียวกัน กฎหมาย ที่บังคับให้ผู้ขับขี่พักตามชั่วโมงที่กำหนดยิ่งเพิ่มความจำเป็นในการหาพื้นที่จอด สุดท้าย โครงสร้างพื้นฐานด้าน ลานจอดมีจำนวนจำกัด ทำให้เกิดความแออัดและการจองคิวล่วงหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในเขตแหลมฉบัง

2. ด้านความแออัดและการจัดสรรพื้นที่จอดไม่เพียงพอ พบว่า พื้นที่รอบท่าเรือแหลมฉบังและศูนย์กระจาย สินค้ากำลังประสบปัญหาพื้นที่จอดรถบรรทุกไม่เพียงพอ เนื่องจากมีรถบรรทุกเข้าออกมากกว่า 6 ล้านคันต่อปี ส่งผล ให้รถพ่วงบางคันต้องรอพื้นที่จอดนานกว่า 2 - 3 ชั่วโมง สร้างความล่าช้าในการขนส่ง อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานของลาน จอดหลายแห่งยังไม่รองรับปริมาณรถที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความแออัดและความล่าช้าอย่างต่อเนื่อง ความขาดแคลน พื้นที่ยังทำให้ผู้ขับขี่บางรายเลือกจอดซ้อนคันหรือจอดในที่ห้ามจอด ส่งผลต่อการจราจรบนถนนสายหลัก เช่น ถนน สุขุมวิทและถนนมอเตอร์เวย์ที่มักเกิดปัญหารถติดหนักในบางช่วงเวลา การจอดซ้อนคันยังทำให้การเข้าออกของรถที่มี คิวล่าช้าและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้ การที่ยังไม่มีการแบ่งโซนระหว่างรถบรรทุก รถพ่วง และรถทั่วไป อย่างชัดเจน ทำให้การจัดการพื้นที่เกิดความสับสน บางพื้นที่ไม่มีระบบกำกับดูแลที่เป็นระบบ ส่งผลให้รถทุกประเภท ใช้พื้นที่ร่วมกันและก่อให้เกิดความติดขัดภายในลานจอด รวมถึงสร้างความล่าช้าในการขนถ่ายสินค้าอย่างมีนัยสำคัญ

3. ด้านการจัดการระบบเข้า - ออกลานจอด พบว่า การขาดระบบจัดการคิวรถที่มีประสิทธิภาพเป็นปัญหา สำคัญของลานจอดรถบรรทุกในเขตแหลมฉบัง โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนที่มีปริมาณรถหนาแน่น การไม่มี ระบบจองคิวที่ทันสมัยและการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม ทำให้รถต้องรอคิวนาน ส่งผลกระทบต่อผลการจราจร โดยรวมและก่อให้เกิดความแออัดบริเวณทางเข้า นอกจากนี้ ลานจอดหลายแห่งยังคงใช้ระบบบัตรกระดาษและขาด ระบบอัตโนมัติ ส่งผลให้ต้องตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแมนนวลซึ่งใช้เวลานาน ลานจอดขนาดใหญ่บางแห่งต้องอาศัย เจ้าหน้าที่ควบคุมการจราจรด้วยตนเอง ทำให้การปล่อยรถเข้าออกล่าช้าและลดทอนประสิทธิภาพในการจัดการ โดยรวม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารจัดการคิวและการควบคุมจราจรที่ทันสมัย เพื่อรองรับการเติบโตของปริมาณรถบรรทุกในอนาคต

4. ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกในลานจอดรถบรรทุกเขตแหลมฉบังยังคงเป็นข้อท้าทายสำคัญ หลายพื้นที่ขาดกล้องวงจรปิดและ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพียงพอ ทำให้เกิดการโจรกรรมสินค้าและอุปกรณ์จากรถบรรทุก ขณะเดียวกัน

การขาดไฟส่องสว่างในเวลากลางคืนยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุ ไม่พึงประสงค์ แม้บางแห่งจะมีมาตรการรักษาความปลอดภัย แต่ยังมีรายงานการขโมยเกิดขึ้น เนื่องจากระบบตรวจสอบไม่เข้มงวดและจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ยังไม่ครอบคลุมความต้องการของผู้ขับขี่ เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร หรือจุดพักผ่อน ส่งผลให้ผู้ขับขี่ต้องออกไปหาที่พักนอนกรงริมถนน ซึ่งอาจกระทบทั้งความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพขนส่ง ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ

5. ด้านระบบการคิดค่าบริการที่ไม่เป็นมาตรฐาน พบว่า บางลานจอดมีการกำหนดอัตราค่าบริการที่แตกต่างกัน โดยไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน เช่น บางแห่งคิดค่าบริการเป็นรายชั่วโมง ขณะที่บางแห่งคิดค่าบริการแบบเหมาจ่าย ส่งผลให้ผู้ขับขี่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่แน่นอน ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อการบริหารต้นทุนของผู้ประกอบการขนส่ง และอาจนำไปสู่ปัญหาการจราจกรจากการที่ผู้ขับขี่พยายามหาลานจอดที่มีราคาถูกกว่า

6. ด้านผลกระทบต่อการจราจรโดยรวมในพื้นที่แหลมฉบัง พบว่า ปัญหาการรอคิวเข้าใช้ลานจอดรถบรรทุกในพื้นที่แหลมฉบังส่งผลโดยตรงต่อสภาพการจราจรโดยรอบ โดยเฉพาะถนนสายหลักอย่างสุขุมวิทและมอเตอร์เวย์ ที่มักเกิดการติดขัดจากการที่รถบรรทุกต้องจอดรอเป็นแถวยาว การรอกิวดังกล่าวไม่เพียงสร้างความล่าช้าแก่การสัญจรทั่วไป แต่ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้ เมื่อพื้นที่ลานจอดไม่เพียงพอ รถบรรทุกบางคันจำเป็นต้องจอดริมถนนแทน ซึ่งก่อให้เกิดการกีดขวางเส้นทางจราจรและทำให้รถทั่วไปสัญจรได้ลำบาก การจอดริมถนนโดยไม่มีมาตรการควบคุมที่เหมาะสมยิ่งซ้ำเติมปัญหาความปลอดภัยและทำให้สภาพการจราจรในพื้นที่รอบท่าเรือแหลมฉบังทวีความซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทั้งผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยทางการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดรถ ในพื้นที่ลานจอดรถแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี พบว่า

2.1 ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) และ ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

ปัจจัยด้านโลจิสติกส์	n = 400		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ค่าบริการจอดรถมีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับบริการที่ได้รับ	3.52	.609	มาก
2. มาตรการรักษาความปลอดภัยของสินค้าในพื้นที่จอดรถมีความน่าเชื่อถือ	3.95	.643	มาก
3. การให้บริการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้า (เช่น การตอบคำถาม หรือแก้ปัญหา) มีประสิทธิภาพ	3.15	.447	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่ให้บริการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้าอย่างสุภาพและพร้อมช่วยเหลือ	3.14	.458	ปานกลาง
5. การจัดการจราจรภายในลานจอดช่วยให้รถบรรทุกขนส่งสินค้าของ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้าได้สะดวกและปลอดภัย	3.61	.627	มาก
6. การใช้เทคโนโลยี เช่น กล้องวงจรปิด หรือระบบตรวจสอบทะเบียนรถ มีความทันสมัย	3.17	.464	ปานกลาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี (ต่อ)

ปัจจัยด้านโลจิสติกส์	n = 400		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
7. ระยะเวลาการเข้า - ออกลานจอดรถเป็นไปอย่างรวดเร็ว และไม่ล่าช้า	3.41	.541	ปานกลาง
8. การบริการภายในลานจอดช่วยลดระยะเวลาการรอคอยในการขนถ่ายสินค้า ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้า	2.95	.384	ปานกลาง
รวม	3.36	.236	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) โดย มาตรการรักษาความปลอดภัยของสินค้าในพื้นที่จอดรถมีความน่าเชื่อถือ มีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 3.95$) ส่วนการบริการภายในลานจอดช่วยลดระยะเวลาการรอคอยในการขนถ่ายสินค้า ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้า มีค่าน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.95$)

2.2 ปัจจัยด้านการตลาดบริการ (7Ps) ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง มีค่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) และ ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านการตลาดบริการ (7Ps) ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

ปัจจัยด้านการตลาดบริการ (7Ps)	n = 400		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	3.10	.243	ปานกลาง
2. ด้านราคา (Price)	3.03	.243	ปานกลาง
3. ด้านสถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.09	.310	ปานกลาง
4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion)	2.74	.368	ปานกลาง
5. ด้านบุคลากร (People)	3.19	.321	ปานกลาง
6. ด้านกระบวนการ (Process)	3.48	.682	ปานกลาง
7. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)	3.28	.363	ปานกลาง
รวม	3.13	.361	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดบริการ (7Ps) ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) โดย ด้านกระบวนการ (Process) มีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 3.48$) ส่วนด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) มีค่าน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.74$)

จากผลการศึกษาตามที่ปรากฏ พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดบริการ (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ด้านที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ และด้านการส่งเสริมการขาย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี



3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้า ในพื้นที่ลานจอดรถแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า โมเดลมีความพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก ($\chi^2/df = 1.241$, CFI = 0.985, TLI = 0.983, RMSEA = 0.031) ปัจจัยด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการลานจอดรถอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ($\beta = 0.782$, $p < 0.001$) โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 61.2 ($R^2 = 0.782^2$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ตัวแปรปัจจัยด้านการแข่งขันมีผลกระทบโดยตรงต่อการเลือกใช้บริการลานจอดรถขนส่งสินค้าในพื้นที่ลานจอดแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของการเลือกใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบในการให้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการจัดการและระบบบริการ ด้านความปลอดภัย ด้านการจราจรโดยรอบ และด้านค่าบริการและต้นทุน และพบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการลานจอดรถแหลมฉบัง ได้แก่ 1) ปริมาณรถขนส่งที่เพิ่มขึ้นและความต้องการพื้นที่จอด 2) ความแออัดและการจัดสรรพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ 3) การจัดการระบบเข้า - ออกลานจอดรถ 4) ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก 5) ระบบการคิดค่าบริการที่ไม่เป็นมาตรฐาน และ 6) การจราจรโดยรวมของพื้นที่ลานจอดรถ ซึ่งสาเหตุที่ส่งผลให้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบัง เพราะแหลมฉบังเป็นท่าเรือที่มีความสำคัญต่อระบบโลจิสติกส์ของไทย นอกจากนี้ยังเป็นจุดเชื่อมต่อการค้าหลักของประเทศ เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ระดับภูมิภาค สนับสนุนนโยบายระเบียงเศรษฐกิจพิเศษตะวันออก เป็นพื้นที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการส่งออกสินค้า และ ยังเป็นพื้นที่ช่วยกระตุ้นการลงทุนและการจ้างงาน (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานของ สุนทร ผจญ ที่ได้กล่าวว่า ปริมาณรถตู้สินค้านำเข้าและส่งออกผ่านท่าเรือแหลมฉบังที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงประสบปัญหาการจราจรหนาแน่น โดยเฉพาะรถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ที่เข้ามาใช้บริการรับและส่งตู้สินค้าในช่วงเวลาเดียวกัน รวมถึง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการรับส่งตู้คอนเทนเนอร์ในท่าเรือยังไม่มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการ จึงส่งผลให้มีการเลือกใช้บริการลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบังมากขึ้น (สุนทร ผจญ, 2562) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นี้ จากการศึกษาของ กมลศักดิ์ พรหมประยูร ได้อธิบายว่า การท่าเรือแห่งประเทศไทย มีแผนในการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบโดยมีการขยายความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนและนำ e-Logistics Platform ที่เป็นมาตรฐานสากลเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างครบวงจร (กมลศักดิ์ พรหมประยูร, 2562)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้าน บริการ 7Ps ได้แก่ Product, Price, Place, Promotion, People, Physical Evidence และ Process มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะ People และ Process ซึ่งเป็นปัจจัยที่แสดงถึงคุณภาพของบริการในสายตาผู้บริโภคซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Booms, B. H. & Bitner, M. J. ในการบริหารจัดการธุรกิจบริการ (Booms, B. H. & Bitner, M. J., 1981) นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และความสะดวกในการเข้า - ออกลานจอดรถ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นของระบบการจัดการที่ทันสมัยและมีมาตรฐาน สอดคล้องกับ ทฤษฎีการตัดสินใจของ Engel, J. F. et al.

ที่ชี้ว่าปัจจัยแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในระดับลึก (Engel, J. F. et al., 1995) เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ จะพบว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานของ สุจิตรา พัฒนศิริ ที่กล่าวถึงความสำคัญของการออกแบบสถานที่ให้บริการให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้บริโภค (สุจิตรา พัฒนศิริ, 2560) อีกทั้งยังตรงกับข้อมูลจากการทำเรือแห่งประเทศไทย ที่ชี้ว่าพื้นที่แหลมฉบังมีปริมาณการจราจรสูง ทำให้เกิดความแออัดในระบบจราจรและระบบโลจิสติกส์ ซึ่งทำให้ความต้องการลานจอดรถที่มีประสิทธิภาพยิ่งเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยยังสอดคล้องกับนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่ต้องการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ในพื้นที่แหลมฉบัง หากลานจอดรถมีประสิทธิภาพต่ำ อาจส่งผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์โดยรวมของประเทศอีกด้วย (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านโลจิสติกส์ เช่น ความเหมาะสมของค่าบริการ ความรวดเร็วในการเข้าออก และประสิทธิภาพในการให้บริการ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดรถอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่เน้นความพึงพอใจของลูกค้า การที่โมเดลสามารถอธิบายพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการได้มากกว่า 60% แสดงถึงความแม่นยำและความเหมาะสมในการนำไปใช้วางแผนกลยุทธ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยพบว่า ลานจอดรถในพื้นที่แหลมฉบังประสบปัญหาพื้นที่ไม่เพียงพอ ระบบบริหารจัดการล่าช้า ความปลอดภัยต่ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกิดความแออัดและกระทบต่อการจราจรโดยรอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการขนส่งหนาแน่น ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ เช่น ความปลอดภัย การจัดการจราจร และราคาค่าบริการที่เหมาะสม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการลานจอดอย่างมีนัยสำคัญ แบบจำลองที่ใช้สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้ให้บริการได้อย่างแม่นยำ สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาลานจอดรถให้สอดคล้องกับการเติบโตของภาคขนส่งในพื้นที่ โดยมีข้อเสนอแนะ 1) ควรพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการที่จอดรถ (Smart Parking) โดยการพัฒนาแอปพลิเคชันที่สามารถแสดงจำนวนที่จอดว่าง จองล่วงหน้า และชำระเงินออนไลน์ จะช่วยเพิ่มความสะดวกและลดความแออัดในพื้นที่ 2) ควรกำหนดราคายืดหยุ่น (Dynamic Pricing) โดยการกำหนดราคาตามช่วงเวลา เช่น ค่าบริการถูกลงในช่วงเวลาว่าง หรือแพงขึ้นในช่วงพีค จะช่วยกระจายความต้องการและลดความแออัด 3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน โดยการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมพัฒนาลานจอดรถ โดยมีมาตรฐานด้านบริการและความปลอดภัย จะส่งผลดีต่อผู้บริโภคในระยะยาว 4) ควรส่งเสริมให้มีการนำนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การลดหย่อนภาษี หรือสนับสนุนเงินอุดหนุนเบี้ยต่ำให้ผู้ประกอบการที่พัฒนาลานจอดรถให้สอดคล้องกับมาตรฐานโลจิสติกส์ จะช่วยเร่งการลงทุนภาคบริการในพื้นที่ 5) ควรเร่งลงทุนขยายพื้นที่จอดและพัฒนาระบบจองคิวออนไลน์ จัดระเบียบการเข้า - ออก พร้อมบังคับใช้กฎหมายจราจรอย่างเข้มงวด และ 6) ควรพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัย, เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก และกำหนดอัตราค่าบริการให้มีมาตรฐานทั่วทั้งพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กมลศักดิ์ พรหมประยูร. (2562). เปิดโมเดลพัฒนาท่าเรือแสนล้าน. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.livinginsider.com/news/5971/Pier-Development-Model.html>
- การทำเรือแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในพื้นที่แหลมฉบัง. กรุงเทพมหานคร: การท่าเรือแห่งประเทศไทย.
- ซัชชล ทะสระระ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมทางธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2567). “คมนาคม” เร่งแผนสร้าง “ท่าเรือแหลมฉบัง” เฟส 3. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.thansettakij.com/business/economy/592310>
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). ผ่านทางตัน ท่าเทียบเรือแหลมฉบัง กับปัญหาจราจร. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.blockdit.com/posts/61fa2f2b849c1dad9d8745d7>
- ฐาปนา บุญหล้า. (2555). การจัดการโลจิสติกส์: มิติซัพพลายเชน. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พัฒนา เหมือนบุญ และประสพชัย พสุนนท์. (2566). กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันช้อปปิ้ง. วารสารสุขุทัยธรรมาธิราช, 36(1), 94-107.
- สุจิตรา พัฒนศิริ. (2560). การจัดการที่จอดรถในพื้นที่ชุมชนเมือง: กรณีศึกษาเขตปทุมวัน. วารสารวิชาการการจัดการ, 9(2), 13-24.
- สุนทร ผจญ. (2562). ประสิทธิภาพการบริหารการรับส่งตู้คอนเทนเนอร์เปล่า ณ ลานตู้คอนเทนเนอร์. วารสารสมาคมวิจัย, 29(2), 123-134.
- โสdakitti วงศ์โกมลเชษฐ์. (2558). ระเบียบเศรษฐกิจอาเซียน การคมนาคมขนส่งและอุตสาหกรรมโลจิสติกส์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สภาพรblick.
- อรากิ ทสึโม. (2547). Supply Chain & Logistics: ทฤษฎีและปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย - ญี่ปุ่น).
- AEC Logistics. (2567). อันดับท่าเรือ 2024: ท่าเรือ 20 อันดับแรกของโลกที่คุณควรรู้จัก. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://aec-logistics.com/อันดับท่าเรือ-2024>.
- Booms, B. H. & Bitner, M. J. (1981). Deregulation and the future of the US travel agent industry. Journal of Travel Research, 20(2), 2-7.
- Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological test. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Engel, J. F. et al. (1995). Consumer Behavior. (6th ed.). New York: Dryden Press.
- Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. (7th ed.). New York: Pearson.
- Kline, R. B. (2011). Principles and Practice of Structural Equation Modeling. New York: Guilford Press.



รูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่
แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์
สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย*

MODEL AND INNOVATION FOR DEVELOPMENT OF COMMUNITY MODEL ON
ENHANCEMENT OF BUDDHISM-INTEGRATED NEW NORMAL LIFE QUALITY FOR
SPIRITUAL HAPPINESS AND FRIENDLY SOCIETY CREATION FOR ELDERLY IN
ANCIENT LOEI RIVER COMMUNITIES

พิมพอร์ สดเอี่ยม*, ชิชณพงศ์ ศรีจันทร์, กรรณิกา ไวโสภา, จักรพล ป้องศิริ

Pim-on Sod-ium*, Chissanapong Sonchan, Kunnika Vaisopha, Jakkrapol Pongsiri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: pimonsod@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุ 2) พัฒนารูปแบบและนวัตกรรมของชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย และ 3) ประเมินรูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม 95 คน 2) ผู้ให้สัมภาษณ์ 9 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญยืนยันร่างรูปแบบและนวัตกรรม 9 คน 4) ผู้ร่วมทดลอง 30 คน และ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ 9 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับดี เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจและด้านร่างกายตามลำดับ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ ปัจจัยภายในครอบครัว ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา กระบวนการนำรูปแบบไปใช้และเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีการออกแบบและกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตัวแปรและกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมี 3 ชนิด ได้แก่ หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับและโปสเตอร์ และ



3) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, รูปแบบและนวัตกรรม, คุณภาพชีวิตวิถีใหม่, ความผาสุกทางจิตวิญญาณ, สังคมกัลยาณมิตร

Abstract

This research and development (R&D) study, utilized a multi-phase mixed-methods approach, incorporating both quantitative and qualitative methods. The research pursued three main objectives: 1) To study the current situation and conducive factors for enhancing the new normal quality of life of the elderly, 2) To develop a model and innovation for a prototype community, integratively enhancing the new normal quality of life based on Buddhist principles for spiritual well-being and the creation of a Kalyanamitta society for the elderly in the ancient community of the Loei River Basin, and 3) To evaluate the developed model and innovation. The informants comprised five groups: 1) Ninety-five elderly respondents (questionnaires), 2) Nine key informants (interviews), 3) Nine experts (model validation), 4) Thirty participants (experiment), and 5) Nine esteemed experts (model evaluation). The tools used were questionnaires, interviews, focus group discussions, and connoisseurship. The data analysis involved frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The results of the research revealed the following: 1) The current new normal quality of life of the elderly in all four aspects was found to be at a good level. The aspects were ranked by mean value from highest to lowest as follows: social relationships, environment, mental health, and physical health, respectively. The factors that were found to be conducive to enhancing the new normal quality of life included factors within the family, factors within the community, and support factors from both government and private sectors. 2) The developed model was comprised of four components: an introduction, content, a process for model implementation, and conditions for success. The developed model has a research design and process that are consistent and appropriate for the variables and target population being studied. The innovation that was developed was comprised of three types: a booklet, a pamphlet, and a poster. and 3) The developed model and innovation were assessed to have the highest level of suitability, consistency, feasibility, and utility in all aspects.

Keywords: Elderly, Models and Innovations, New Normal Life Quality, Spiritual Happiness, Friendly Society

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และมีแนวโน้มว่าภายในปี พ.ศ. 2583 ประเทศส่วนใหญ่จะเปลี่ยนเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งถือเป็น Mega Trend ที่ส่งผลกระทบต่อบริบททางเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรุนแรง ประเทศที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงจำเป็นต้องมีนโยบายและการวางแผนรองรับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) มุ่งเน้นการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสเพื่อสร้างการเติบโตที่มีคุณภาพและยั่งยืน ต้องพลิกโฉมประเทศสู่การเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทโลกใหม่ สามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ให้คนไทยมีลักษณะเป็นคนที่สมบูรณ์ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีและมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ผู้สูงอายุเป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจและสังคม เกิดการสูญเสียการทำงานของอวัยวะสำคัญอย่างค่อยเป็นค่อยไป ร่างกายทรุดโทรม กำลังกายเสื่อมถอย ความแข็งแรงทั้งทางกาย สติปัญญาและการประกอบอาชีพลดลง มีการเจ็บป่วยด้วยโรคภัยต่าง ๆ (Niazi, M. et al., 2022) ผู้สูงอายุจำนวนมากมีสมาชิกในครอบครัว บุตรหลานหรือญาติแวดล้อมเกื้อหนุนดูแลอย่างใกล้ชิดและตระหนักในคุณค่าที่ผู้สูงอายุทุ่มเททรากตรำทำงานหนักมาตลอดชีวิตจนลูกหลานเติบโตใหญ่มีหน้าที่การงานและความมั่นคงในชีวิต แต่ผู้สูงอายุบางคนไม่ได้รับการเหลียวแลและเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ทำให้รู้สึกวิตกกังวล โดดเดี่ยว เหงา และซึมเศร้า ดังนั้น คนใกล้ชิดจึงต้องมีความรู้ มีความเข้าใจและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและอย่างให้คุณค่าและผู้สูงอายุเองก็ต้องเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจตัวเอง พร้อมทั้งจะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ (Eileen, M. & Haley, R., 2022)

ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบโดยมีการคาดการณ์ว่า สัดส่วนผู้สูงอายุในช่วง 60 ปีขึ้นไปมีถึง 20 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรทั้งหมดหรือไม่ต่ำกว่า 13 ล้านคน และคาดการณ์ว่าอีก 20 ปีข้างหน้าหรือปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุ 20 ล้านคนหรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้บันทึกสถิติไว้ว่า เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2565 จากจำนวนประชากรทั้งประเทศ 66,090,475 เป็นผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 12,698,362 คน หรือคิดเป็น 19.21% ของประชากรทั้งหมด ในจำนวนผู้สูงอายุดังกล่าว พบว่า เป็นผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) กลุ่มที่มากที่สุดประมาณครึ่งหนึ่ง คือ กลุ่มอายุ 60 - 69 ปี และสิ้นเดือนมีนาคม 2566 พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไปมีจำนวนเพิ่มขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

ความผาสุกทางจิตวิญญาณหรือสุขภาวะทางปัญญา (Spiritual Well-being) เป็นความพึงพอใจของบุคคลที่สามารถบรรลุถึงความสำเร็จของช่วงชีวิต (Life-span) รู้ถึงความหมายของชีวิต มีเป้าหมายชีวิต รับรู้ตนเองและโลกในเชิงบวก เป็นการค้นหาความหวังในชีวิต ดังนั้น ความผาสุกทางจิตวิญญาณจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม สอดคล้องกับ อติญาณ์ ศรเกษตรริน และคณะ เสนอว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมวิถีไทยที่ขึ้นอยู่กับศาสนา วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมด้วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ที่ดีและทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันได้ในลักษณะสังคมแห่งกัลยาณมิตร

(อติญาณ ศรีเกษตริน และคณะ, 2564) จะเห็นได้ว่า ศาสนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่เพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณของตนเองจึงต้องประพฤติปฏิบัติ ตามหลักศาสนา ซึ่งหลักธรรมไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มุ่งให้พัฒนาตนเองด้วยตัวเอง จึงเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในครั้งนี้ หลักธรรมไตรสิกขาทั้ง 3 ประการ มีดังนี้ 1) ศีล คือ การประพฤติปฏิบัติทั้งกายและวาจา ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีวะ เรียกว่า ศีลสิกขา 2) สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต การทำจิตใจให้แน่วแน่ เรียกว่า จิตตสิกขา และ 3) ปัญญา คือ การทำให้ตนเองรู้แจ้ง เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เรียกว่า ปัญญาสิกขา เมื่อผู้สูงอายุฝึกตัวเองให้ทำสิ่งใด ๆ โดยยึดมั่นตามหลักพุทธบูรณาการด้วยหลักธรรมไตรสิกขา ย่อมก่อให้เกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณ

แม้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น แต่การดำเนินการดังกล่าวยังคงมีปัญหา ซึ่งปัญหาและความท้าทายของการเป็นสังคมผู้สูงอายุมีหลากหลายมิติ โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพกายและด้านสุขภาพจิตที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาศักยภาพ ระบบการดูแลและจัดสวัสดิการให้ได้อย่างต่อเนื่องซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง กระทั่งต่อระบบการเงินของประเทศ ผู้สูงอายุบางคนถูกทอดทิ้งมีปัญหาการเงินขาดรายได้ บางคนเจ็บป่วยเป็นภาระต่อครอบครัว บางคนบอบบาทในสังคมลดลง อยู่ในภาวะโดดเดี่ยว เหงา ซึมเศร้ารู้สึกว่าตนเองไร้ค่าส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นท้าทายทั้งของครอบครัว สังคมและประเทศชาติรวมทั้งตัวผู้สูงอายุเอง Sharmila, P. et al. เสนอแนวทางแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศกำลังพัฒนา ดังนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายด้วยการให้ความรู้การดูแลสุขภาพกาย 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการจัดชมรม การสร้างเครือข่ายการปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจ และกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยด้วยการจัดให้มีอากาศถ่ายเทดี และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชนด้วยการจัดสวัสดิการของชุมชนเอง (Sharmila, P. et al., 2024) เช่น การจัดสวัสดิการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ (ชัยพัฒน์ พุดซ้อน และกันตพัฒน์ พรศิริวรสิน, 2561)

ชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลยที่เป็นพื้นที่วิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนชนเมืองที่มีสภาพเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท มีแม่น้ำเลยไหลผ่าน มีต้นกำเนิดจากป่าภูหลวงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อำเภอภูหลวง ไหลผ่านพื้นที่บ้านโนนพัฒนา บ้านเลยตาด ตำบลเลยวังไสย์ ไหลผ่านอำเภอวังสะพุง อำเภอเมืองเลย ไหลผ่านตำบลเมืองและไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านคกมด ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ความยาว 231 กิโลเมตร ชุมชนโบราณแห่งนี้มีภูเขา มีป่า มีลำห้วยหลายสาย มีพื้นที่เกษตรกรรม มีสภาพธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และเป็นชุมชนที่มีบริบทหลากหลายมิติ คือ เคยเป็นดินแดนประวัติศาสตร์ที่รุ่งเรือง มีมรดกทางอารยธรรมหลายอย่าง เช่น มีแหล่งโบราณคดี มีสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พระพุทธรูป วัดเก่า ศิลาจารึก เครื่องมือหิน ขวานหิน สร้อยข้อมือ ภาชนะดินเผา ฯลฯ ในชุมชนโบราณนี้มีสถานศึกษาทุกระดับทั้งของรัฐและเอกชนทำให้คนในชุมชนมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี ด้านสาธารณสุข พบว่า มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 2 แห่ง มีบุคลากรทางการแพทย์เพียงพอ ด้านสวัสดิการ มีร้านสะดวกซื้อ มีปั้มน้ำมัน มีโรงแรมและที่พัก มีน้ำ มีไฟฟ้า มีเส้นทางคมนาคม สะดวก มีวัด และมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน ด้านศิลปวัฒนธรรม มีจารีตประเพณีตามวิถีชีวิตของชาวอีสานที่เป็นอัตลักษณ์สองคอนสิบสี่ ฯลฯ จะเห็นว่า บริบทโดยรวมของชุมชนโบราณแห่งนี้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม



การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข สวัสดิการ และศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งชุมชนโบราณแห่งนี้ ประกอบด้วย หมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 7,826 คน จำแนกเป็นผู้สูงอายุ 1,133 คน คิดเป็นร้อยละ 24.27 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ปัญหาของผู้สูงอายุที่ตามมา คือ ความเสื่อมถอยของสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ แม้ชุมชนโบราณแห่งนี้จะมีบริบทที่ดีทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ ที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ แต่การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 จึงเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างของประชากรที่กระทบต่อครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากสถานการณ์ดังกล่าว นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เกี่ยวข้อง ผู้สนใจและผู้สูงอายุเองจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาสังคมผู้สูงอายุและสังคมองค์รวมให้ดำเนินต่อไปด้วยดี

จากสภาพ ความสำคัญและปัญหาของผู้สูงอายุดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบและนวัตกรรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณ และสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย ข้อค้นพบทำให้ได้รูปแบบและ นวัตกรรมของชุมชนต้นแบบที่ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตวิถีใหม่ได้อย่างปกติสุขและอย่างมีคุณภาพ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมอันจะทำให้สังคมของผู้สูงอายุดำเนินไปได้อย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย
3. เพื่อประเมินรูปแบบและนวัตกรรมของชุมชนต้นแบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการนำไปปรับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Method Research) ประกอบด้วย วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และศึกษาข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดและรอบด้าน รวมทั้งมีหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสอบถาม มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 13 หมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนโบราณในเขตตำบลเมือง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในปี พ.ศ. 2565 จำนวนทั้งสิ้น 1,913 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) แบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) โดยกำหนดร้อยละ 5 ของจำนวนประชากรได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 95 คน สุ่มหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูล 30% จากทั้งหมด 13 หมู่บ้านได้หมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้าน จากนั้นใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงความพร้อมทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตโดยพิจารณาจากเกณฑ์ประเมิน คือ เกณฑ์การคัดกรองภาวะสุขภาพที่แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (Barthel Activities of Daily Living: ADL) ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มติดสังคม (กลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองได้ทั้งหมด) กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้าน (กลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองได้บางส่วน) และกลุ่มที่ 3 กลุ่มติดเตียง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุสำหรับการวิจัยครั้งนี้เลือกเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มติดสังคม

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มี 12 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “แบบวัดคุณภาพชีวิต” ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2004) ชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) มี 26 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ให้คะแนนการตอบเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 มีข้อคำถามเชิงลบ 3 ข้อ คือ ข้อ 2, 9 และ 11 ให้คะแนนกลับกัน

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามรายข้อด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00 สรุปว่า ข้อคำถามมีคุณภาพใช้ได้

2. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยการหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.88 สรุปว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ด้วยการหาค่าความถี่และร้อยละ แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

3.34 - 5.00 หมายความว่า มีคุณภาพชีวิตดี

1.67 - 3.33 หมายความว่า มีคุณภาพชีวิตปานกลาง

0.00 - 1.66 หมายความว่า มีคุณภาพชีวิตไม่ดี

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า คุณภาพใช้ได้

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ มุ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่สำหรับผู้สูงอายุ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 9 ท่าน ที่ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปผลเป็นความเรียง

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่ได้ทั้งจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์มาสรุปเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการร่างและพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบและนวัตกรรม ดำเนินการ 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่างรูปแบบและนวัตกรรม โดยคณะผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาระยะที่ 1 และผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการร่างรูปแบบและนวัตกรรม ดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ สรุปได้ 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ส่วนที่ 3 กระบวนการนำรูปแบบและนวัตกรรมไปใช้ และส่วนที่ 4 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

1.2 กำหนดกิจกรรมการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย เป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “วงล้อคุณภาพชีวิต 7 วงล้อ” ดังนี้

1.2.1 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 1 การดำเนินชีวิตวิถีใหม่ ใช้การอบรม เวลา 3 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมที่ยึดหลัก 5 อ.แบบบูรณาการกับหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ได้แก่ 1) ออกกำลังกาย 2) อาหาร 3) อารมณ์ 4) อากาศ และ 5) ที่อยู่อาศัย เป็นการสอนแนะให้ผู้สูงอายุดูแลที่อยู่อาศัยให้สะอาด สะดวก เหมาะกับสุขภาวะและถูกสุขลักษณะ สร้างสภาพแวดล้อมที่ใช้คุณค่าจากธรรมชาติ

1.2.2 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 2 การเข้าใจความสุขในยุคดิจิทัล ใช้การอบรม เวลา 3 ชั่วโมง เพื่อให้มีความรู้ มีความเข้าใจ สามารถปรับตัวให้เท่าทันสื่อยุคดิจิทัล เรียนรู้วิธีดำเนินชีวิตวิถีใหม่ยุคดิจิทัล และสามารถใช้สื่อ social ที่เหมาะสมกับวัย

1.2.3 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 3 สร้างผลิตภัณฑ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์เพื่อใช้เอง ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ใช้เวลาอบรม 1 วัน กิจกรรม ได้แก่ 1) ทำยากันยุงสมุนไพร 2) ผลิตสบู่กลิ่นสมุนไพร และ 3) ทำน้ำดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ

1.2.4 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 4 การเป็นศิลปินสุนทรียะ ได้แก่ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุ ฟ้อนรำ ร้องเพลง ตีกลองยาว และร่วมกิจกรรมชุมชนที่เสริมสร้างความสุข กิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการต่อเนื่องตลอดช่วงการทดลองใช้รูปแบบ

1.2.5 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 5 การปฏิบัติตามธรรมะพระพุทธรองค์ เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุแต่ละคนพัฒนาตนเอง ปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น สวดมนต์ไหว้พระ ก่อนนอน นั่งสมาธิ ทำบุญตักบาตร ทำบุญเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ

1.2.6 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 6 การดำรงสืบสานประเพณี เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ประเพณีแห่ประสาธน์ เป็นต้น

1.2.7 วงล้อคุณภาพชีวิตที่ 7 การมีสายใยรักแห่งครอบครัว ใช้การอบรม เวลา 3 ชั่วโมง มุ่งให้ผู้สูงอายุเรียนรู้การปรับตัว ปรับอารมณ์ ปรับความคิด มีความเข้าใจวิถีชีวิตลูกหลานสมัยใหม่ ในครอบครัว ส่งเสริมให้รักและผูกพัน เอื้ออาทรกันในครอบครัว

1.3 พัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อใช้ประกอบกับกิจกรรมวงล้อคุณภาพชีวิต ทั้ง 7 วงล้อ ใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ มีลักษณะเป็นเอกสารที่ให้ความรู้ และสร้างเสริมความสุขความสงบทางจิตตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หนังสือเล่มเล็ก เนื้อหาสาระเป็นหลักธรรมให้คติสอนใจให้ เป็นสุข 2) แผ่นพับ เนื้อหาให้ข้อคิดให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และ 3) โปสเตอร์ มีสาระให้เรียนรู้คุณค่า ของตัวเอง

ขั้นที่ 2 การพัฒนารูปแบบและนวัตกรรม ดำเนินการ ดังนี้

2.1 นำองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ กิจกรรมวงล้อคุณภาพชีวิต 7 วงล้อ และสื่อสร้างสรรค์ 3 ชนิด และหลักธรรมไตรสิกขา 3 ประการ มาจัดทำเป็น (ร่าง) รูปแบบก่อนนำไปทดลองใช้

2.2 ตรวจสอบและยืนยัน (ร่าง) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน นำข้อเสนอจากการสนทนากลุ่มไปปรับ (ร่าง) รูปแบบและนวัตกรรมให้พร้อมนำไปทดลองใช้

2.3 ทดลองใช้ (ร่าง) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ในการทดลองใช้ (ร่าง) รูปแบบ และนวัตกรรม กลุ่มผู้ร่วมทดลองเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเมือง เป็นอาสาสมัคร จำนวน 30 คน ที่มีความยินดี ยินยอมและเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ด้วยการมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนเดือนละ 2 ครั้ง คือ วันที่ 9 และวันที่ 19 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต การทดลองใช้ (ร่าง) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) โดยร่วมกันกำหนดการทดลองเป็น 2 วงรอบ ๆ ละ 3 เดือน รวมระยะเวลา 6 เดือน มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

วงรอบที่ 1 ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน (Planning: P) เริ่มด้วยประชุมเตรียมการ (Preparation) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจในกิจกรรมแล้วร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการการนำ (ร่าง) รูปแบบและนวัตกรรมไปทดลองใช้ซึ่งในแผนปฏิบัติการมีการระบุกิจกรรม วัน เวลา สถานที่ วิธีดำเนินการ และผู้เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ (Acting: A) เป็นกระบวนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 การสังเกต (Observing: O) เป็นการร่วมกันสังเกตหรือประเมินผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่และอย่างไร และขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflecting: R) เป็นกระบวนการร่วมกันสะท้อนผลที่เกิดขึ้นหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) ตามเป้าหมายที่กำหนด และ



เน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกันและต้องเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมตลอด เมื่อสิ้นสุดการทดลองวงรอบที่ 1 มีการประชุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันประเมินและสรุปผลที่เกิดขึ้น เมื่อมีกระบวนการปฏิบัติหรือมีประเด็นที่ต้องปรับแก้ ได้ร่วมกันปรับรูปแบบเพื่อให้การทดลองใช้ในวงรอบที่ 2 มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ในการดำเนินการวงรอบที่ 2 ใช้กระบวนการ PAOR เช่นเดิม

2.4 การประเมินผลการทดลองใช้ เมื่อดำเนินการทดลองใช้(ร่าง)รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น 2 วงรอบเป็นระยะเวลา 6 เดือน จึงดำเนินการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อสรุปผลการทดลอง คณะผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ทำการปรับรูปแบบตามข้อเสนอของผู้ร่วมทดลองได้ จากนั้นคณะผู้วิจัยทำการสรุปรูปแบบและนวัตกรรมเพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญในการประเมินรูปแบบต่อไป

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

คณะผู้วิจัยจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 9 ท่าน ประกอบด้วย 1) นักวิชาการด้านสาธารณสุขที่เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 2) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3) นักพัฒนาสังคมจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ 4) นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ทำวิจัยและมีความรอบรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ 5) ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ 6) พระสงฆ์ 7) ผู้สูงอายุ 8) ผู้นำชุมชน และ 9) บุตรผู้สูงอายุ ร่วมกันประเมินรูปแบบและนวัตกรรม จากนั้นได้นำข้อเสนอมาสรุปและปรับรูปแบบและนวัตกรรมและทำการวิเคราะห์แบบประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเสนอผลในรูปแบบตาราง

ผลการวิจัย

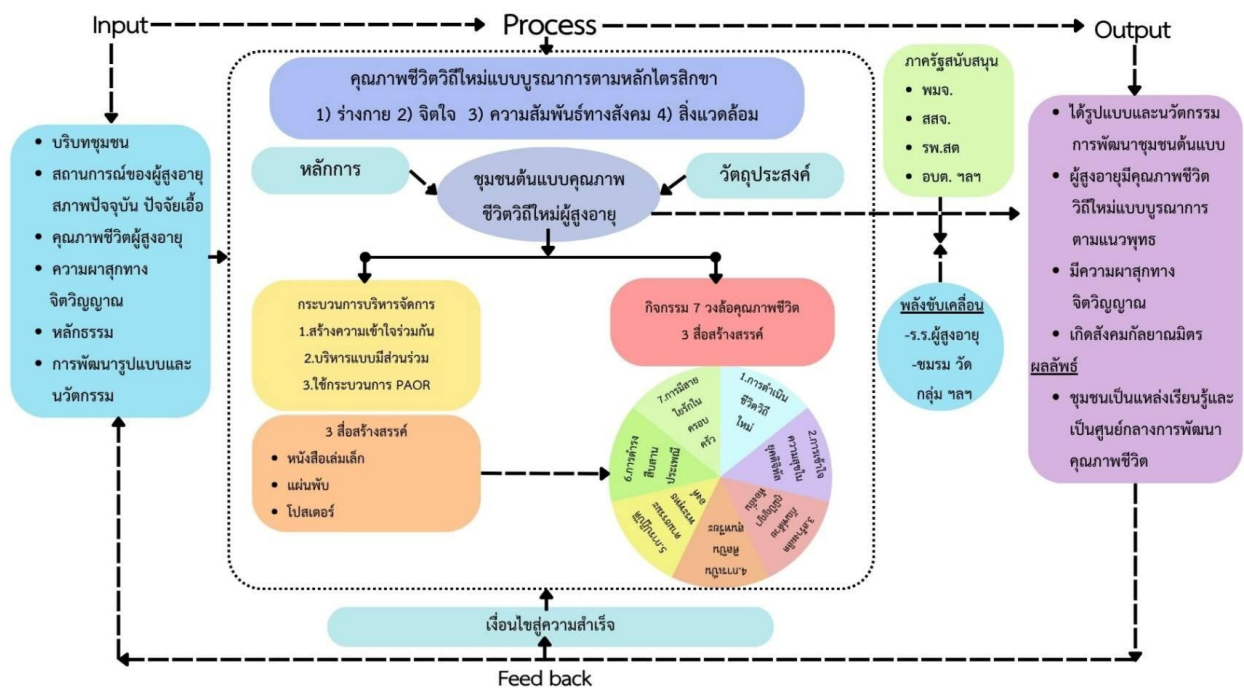
จากการศึกษารูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลยพบว่า คุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม รองลงมา คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านร่างกาย ตามลำดับ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ทั้ง 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากอยู่กับลูกหลาน ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย พอเพียงและพอประมาณ ได้รับการส่งเสริมให้รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ได้รับการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มกัน และนับถือศาสนาพุทธเป็นที่พึงพอใจ 2) ปัจจัยภายในชุมชน พบว่า ชุมชนมีส่วนเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข จัดสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้ ในชุมชนมีวัด มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ มีสถานศึกษาทุกระดับ มีหน่วยงานราชการ มีตลาดชุมชน มีเส้นทางคมนาคมสะดวก และชุมชนให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ และ 3) ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุระดับจังหวัดหลายหน่วยงานให้การส่งเสริมและ

สนับสนุน เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และระดับพื้นที่สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ มหาวิทยาลัย และเครือข่ายอื่น ๆ ล้วนให้การส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุในระดับดีมาก

2. การพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย พบว่า ภายหลังการทดลองใช้รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ผู้ร่วมทดลองมีความคิดเห็น ดังนี้ 1) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก 2) ผู้ร่วมทดลองมีความผาสุกทางจิตวิญญาณเพิ่มมากขึ้น 3) เกิดสังคมกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้น และ 4) รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นต้นแบบได้

3. ประเมินรูปแบบและนวัตกรรมของชุมชนต้นแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนต้นแบบได้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบและจัดทำเป็น Model สุดท้าย ดังนี้



ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย



อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย

สภาพปัจจุบันคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุในเขตชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดี เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในกลุ่มติดสังคมที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จึงมีความพร้อม มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เป็นไปตามธรรมชาติ มีการยึดหลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจทำให้เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยเหตุผลตามหลักธรรม มีการเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีและเข้าวัดทำบุญ จึงสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผันของสังคมและสามารถรับมือกับรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ที่ต่างจากเดิมได้ ผู้สูงอายุจึงมีคุณภาพชีวิตทั้งสี่ด้านในระดับดี เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในยุคนี้ มีความสามารถในการปรับตัว ฉลาดในการเรียนรู้เพื่อให้อยู่ในสังคมยุคใหม่ได้ เป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจโลกเข้าใจชีวิต มีบทบาทในสังคมทั้งเป็นผู้ให้และผู้รับ จึงสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อังคณา วังทอง และคณะ ที่พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีมีค่าเฉลี่ยด้านจิตใจสูงสุด ส่วนด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและอยู่ในระดับปานกลาง (อังคณา วังทอง และคณะ, 2562) เป็นเพราะบริบทพื้นที่วิจัยที่แตกต่างกัน

ปัจจัยภายในครอบครัวเอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย ทั้งนี้ เพราะสมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจว่าผู้สูงอายุทุกเท อุติศทนทำงานอย่างหนักเพื่อให้ทุก ๆ คนในครอบครัวมีความสุขสบาย ดังนั้น เมื่อถึงช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปและเสื่อมถอยทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่เป็นไปตามวัยและตามธรรมชาติ ลูกหลานจึงช่วยกันดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันและเข้าใจว่าการดำเนินชีวิตในทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิมอย่างมาก เช่น ใหัรับรู้ว่าจะสามารถใช้โทรศัพท์มือถือทำธุรกรรมการเงินได้โดยไม่ต้องใช้เงินสดหรือให้ผู้สูงอายุได้เห็นว่าคุณที่อยู่ห่างไกลกันก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยง่ายและรวดเร็ว ทำให้ผู้สูงอายุต้องปรับตัวให้รู้เท่าทันโลกและเทคโนโลยี มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมมากขึ้นเพื่อเรียนรู้โลกไปด้วยกัน จึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตวิถีใหม่ได้ด้วยความเข้าใจ สอดคล้องกับ Ali, M. A. et al. ที่แสดงทัศนะว่า ผลกระทบจากโรคระบาดโควิด-19 ทำให้รูปแบบการติดต่อสื่อสาร การกินการอยู่ต่างจากเดิมซึ่งผู้สูงอายุจำเป็นต้องปรับตัวและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีให้ได้ (Ali, M. A. et al., 2024)

ปัจจัยภายในชุมชนเอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย เป็นเพราะชุมชนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุที่ทำให้คนรุ่นหลังสามารถดำเนินชีวิตได้ เยาวชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เพราะมีสถานศึกษาใกล้บ้าน ลดความเสี่ยงในการเดินทาง สามารถใช้เวลาที่ต้องใช้ไปกับการเดินทางมาช่วยทำงานให้ผู้ปกครองได้ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดูแลสุขภาพกายของผู้สูงอายุและพระสงฆ์ในวัดยังช่วยรักษาสุขภาพจิตใจให้กับผู้สูงอายุด้วย

ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุ เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตระหนักและรับรู้คุณค่าของผู้สูงอายุและมีความรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ ส่วนภาคเอกชนก็มีความตระหนักและรับรู้คุณค่าของผู้สูงอายุเช่นกัน จึงร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของผู้สูงอายุด้วย

2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย เนื้อหา 4 ประเด็น ดังนี้ 2.1) คุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม 2.2) หลักธรรมไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา 2.3) ความผาสุกทางจิตวิญญาณ 6 ด้าน 2.4) สังคมกัลยาณมิตร 3 องค์ประกอบ และ 2.5) นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ 3 ชนิด 3) ส่วนกระบวนการนำรูปแบบไปใช้ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนรูปแบบด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ PAOR และ 4) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ จะเห็นว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการพัฒนาหลายขั้นตอน ทั้งกระบวนการสร้างและกระบวนการตรวจสอบยืนยันโดยการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและเป็นรูปแบบที่นักวิจัยนิยมใช้ชุดความคิดนี้ ดังนั้น เมื่อนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไปทดลองใช้จึงส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณหทัย เทียมทอง และคณะ ที่พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบเหมือนกัน (ณหทัย เทียมทอง และคณะ, 2561)

เมื่อประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 1) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นทำให้ผู้ร่วมทดลองมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เนื่องจากได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามกระบวนการของการวิจัยด้วยกิจกรรมวงล้อคุณภาพชีวิตทั้ง 7 วงล้อ รวมทั้งมีความผาสุกทางจิตวิญญาณมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Eileen, M. & Haley, R. ที่พบว่า การเข้าร่วมศิลปะบำบัดเพิ่มความสำคัญและมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะศิลปะบำบัดมีศักยภาพในการส่งเสริมการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดีให้แก่ผู้สูงอายุ (Eileen, M. & Haley, R., 2022) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kim, B. R. & Hwang, H. H. ที่พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการกับชุมชนส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเกาหลีดีขึ้น (Kim, B. R. & Hwang, H. H., 2022)

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ตามหลักไตรสิกขาทำให้ผู้สูงอายุมีความผาสุกทางจิตวิญญาณ ซึ่งตรงกับกิจกรรมวงล้อชีวิตที่ 5 การปฏิบัติตามธรรมะพระพุทธองค์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุณฺณันธ) และคณะ ที่พบว่า ผู้สูงอายุสามารถนำหลักธรรมไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงได้ (พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุณฺณันธ) และคณะ, 2560) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมงคลธรรมวิธาน และประสิทธิ์ สระทอง ที่พบว่า การได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมก่อให้เกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณ (พระมงคลธรรมวิธาน และประสิทธิ์ สระทอง, 2560)

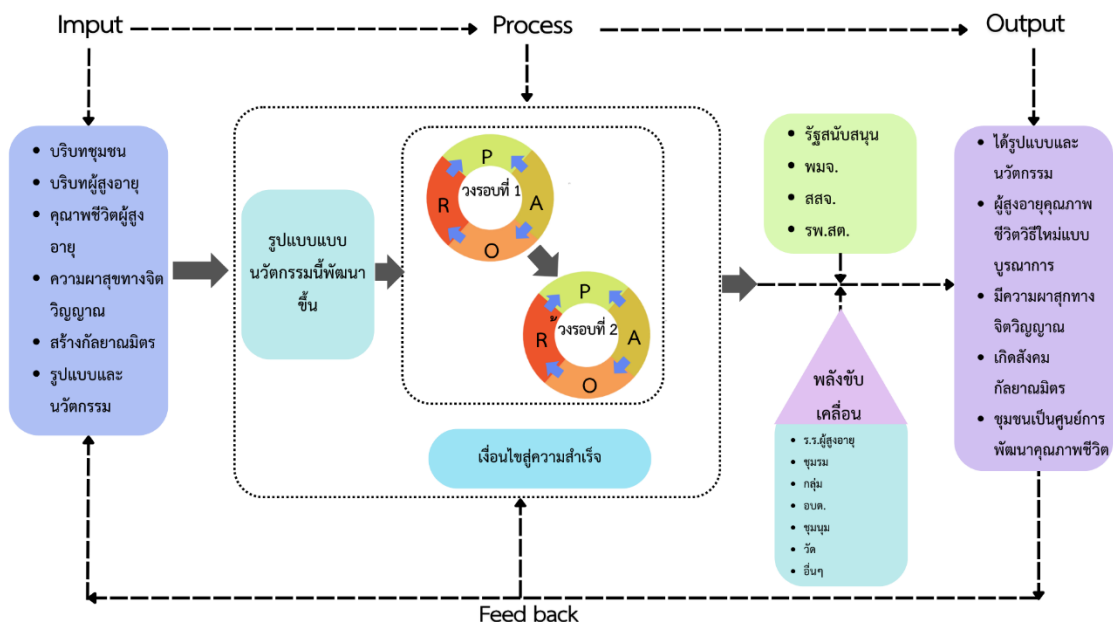
3. ผลการประเมินรูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น พบว่า รูปแบบและนวัตกรรมมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เป็นเพราะรูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา กิจกรรมการพัฒนาเหมาะกับพฤติกรรมและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีหลักธรรมไตรสิกขาเข้ามาร่วมเป็นองค์ประกอบของโมเดล ทำให้รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด



องค์ความรู้ใหม่

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. ด้วยการออกแบบการวิจัย (Research Design) และกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตัวแปรและกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา โดยใช้การวิจัย R&D แบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ประกอบด้วย PAOR จำนวน 2 วงรอบ โดยผนวกหลักกรรมทางศาสนาในเนื้อหาด้วยและผู้วิจัยมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และรู้สึกในสิ่งที่ศึกษา กระบวนการวิจัยสมเหตุสมผล เมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจ หลายแง่มุมและมีคุณค่า จึงสรุปเป็นรูปแบบและนวัตกรรมการเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุวิถีใหม่ ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 รูปแบบและนวัตกรรมการชุมชนต้นแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีใหม่แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อความผาสุกทางจิตวิญญาณและสร้างสรรค์สังคมแห่งกลยามมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำเลย

2. ได้รับรู้ความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุมีไม่มากและไม่ซับซ้อน เพราะความต้องการของผู้สูงอายุที่ชัดเจน คือ ผู้สูงอายุต้องการความเข้าใจ การยอมรับและการเห็นคุณค่า

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้จริงและที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาเป็นแก่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งและสามารถทำได้โดยตัวผู้สูงอายุเองและโดยความร่วมมือกันในรูปแบบพหุภาคี สิ่งที่น่าเรียนรู้ น่าสนใจและท้าทายประการหนึ่งสำหรับการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ด้วยการใช้ศาสตร์แห่งศิลปะบำบัด (Art

Therapy) ในรูปแบบที่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การเล่นเกม การร้องเพลง การฟ้อนรำ การวาดรูป หรือการใช้ศิลปะแขนงอื่น ฯลฯ โดยให้เป็นการพัฒนาด้วยตัวผู้สูงอายุเอง ส่วนภาคีอื่น ๆ ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ผลจากการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะสำคัญ ดังนี้ 1) การให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุโดยรวมพลักรังสร้างสรรคกิจกรรมที่มีธรรมชาติเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิตให้ผู้สูงอายุเกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง และ 2) การใช้ครอบครัวและทรัพยากรบุคคลในพื้นที่ให้เป็นกลยุทธ์ที่ร่วมเป็นพลังบวกขับเคลื่อนที่สำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีศีล มีสมาธิ และมีปัญญา คุณค่าของการวิจัยที่ได้อารูปแบบและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้ ถือเป็นรูปแบบและนวัตกรรมใหม่ที่ทำหายสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเองด้วยการบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลายร่วมกับหลักธรรมทางศาสนาตามแนวทางของศาสตร์แห่งการใช้ศิลปะบำบัด ทำให้ผู้สูงอายุพร้อมเผชิญชีวิตในโลกใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างมีความสุขและในท่ามกลางสังคมแห่งกัลยาณมิตร ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย มีดังนี้ 1) ควรศึกษาหลักธรรมอื่นที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถปรับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด และ 2) ควรทำวิจัยเชิงนโยบายทั้งระดับประเทศและระดับพื้นที่เพื่อนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาเป็นนโยบายระดับชาติที่นำไปสู่การพัฒนาาระบบใหญ่ระดับประเทศและในพื้นที่เฉพาะที่สามารถแก้ปัญหาผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถิติผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.dop.go.th/th/ know/side/1/1/2387>
- ชัยพัฒน์ พุดซ้อน และกัณตพัฒน์ พรศิริวัชรสิน. (2561). แนวทางการแก้ไขปัญหาดังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(1), 25-36.
- ณทัย เทียมทอง และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 15(2), 321-330.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). 13 เมษายน วันผู้สูงอายุแห่งชาติ 2566 อัปเดตคนไทยอายุเกิน 100 ปีเพิ่มขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 13 เมษายน 2566 จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/lifestyle45plus/2678730>
- พระมงคลธรรมวิธาน และประสิทธิ์ สระทอง. (2560). ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(3), 1849-1864.
- พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุ่นจันทร์) และคณะ. (2560). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(2), 47-96.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562. เรียกใช้เมื่อ 24 เมษายน 2565 จาก <https://thaitgri.org/?p=39457>
- อติญาณ ศรีเกษตริน และคณะ. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านสุขภาพตามแนววิถีไทย. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี, 4(2), 1-12.

- อังคณา วังทอง และคณะ. (2562). คุณภาพชีวิตของประชากรในอำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี. PCFM, 2(2), 50-57.
- Ali, M. A. et al. (2024). Recent issues of elderly intergenerational instructional strategies: a scoping review. *Journal of Education and Learning*, 18(3), 1066-1077.
- Eileen, M. & Haley, R. (2022). Art Therapy Impact on Aging Adults' Quality of Life: Leisure and Learning. *Journal of the American Art Therapy Association*, 39(4), 211-218.
- Kim, B. R. & Hwang, H. H. (2022). Analysis of Major Factors Affecting the Quality of Life of the Elderly in Korea in Preparation for a Super-Aged Society. *International Journal of Environment Research Public Health*, 19(15), 2-14.
- Niazi, M. et al. (2022). Physical Activity and Quality of Life of the Elderly. *Iranian Journal of Culture and Health Promotion*, 6(3), 457-463.
- Sharmila, P. et al. (2024). Quality of life and its associated factors among the elderly population living in their own homes. *Journal Gandaki Medical College-Nepal*, 17(1), 40-46.
- World Health Organization. (2004). Active ageing: A policy framework. Geneva: World Health Organization. Retrieved September 22, 2022, from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/67215>

รูปแบบการพลิกโฉมมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยใช้เทคนิคการทำนาย และหวังผลแบบเปลี่ยนรูปในสองมิติ*

THE TRANSFORMATION MODEL OF PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY BY USING TWO-DIMENSIONAL PREDICTION AND HOPE FOR RESULTS

พรรณี คอนจจอหอ¹, พิชิต สุดตา^{2*}, ธนัทเมศร์ Wacharapibulwong³, วสิน อินคัพฒนากุล⁴

Panee Khonchoho¹, Pichit Sudta^{2*}, Thanatmet Wacharapibulwong³, Wasin Inkapatanakul⁴

¹คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Information Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

²Division of Chemistry, Faculty of Science and Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

³Business Administration Major Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

⁴อนุกรรมการด้านหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

⁴Curriculum Development Subcommittee, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: pichitsud@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาเอกสารวิจัยและสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสองมิติ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการทำนายทิศทางหลักสูตรในอนาคตและหวังผลแบบเปลี่ยนรูปในสองมิติ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) จากแหล่งข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานวิชาชีพ และงานวิจัย จากนั้นผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและรองรับสมรรถนะอนาคต ผลการวิจัยพบว่า กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 2 มิติ มิติที่ 1 หลักสูตรปริญญาตรีมีแผนการเรียนสองรูปแบบ ได้แก่ แผนที่ 1 การเรียนในชั้นเรียนมีกำหนดระยะเวลา 15 สัปดาห์ และแผนที่ 2 การเรียนแบบไฮบริด รูปแบบการเรียนแบบบล็อกคอร์ส (Block Course) ควบคู่การเทียบโอนประสบการณ์ (RPL) แต่ละแผนกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (PLOs) สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ศูนย์สอบที่ได้รับการรับรองเป็นกลไกควบคุมการประเมินผล มิติที่ 2 คือ แพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศบูรณาการสมรรถนะรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปออกแบบรายวิชาและหลักสูตรอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการออกแบบย้อนกลับ (Backward Design) ประกอบด้วย 4 ฟังก์ชัน ได้แก่ 1) สมรรถนะ 2) ผลลัพธ์การเรียนรู้ 3) รายวิชา 4) การเชื่อมโยงสมรรถนะกับรายวิชา ทดสอบรูปแบบด้วยวิธี Test Case ผลวิจัยพบว่า



รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบสองมิติมีความถูกต้องตามฟังก์ชันการทำงาน ความจำเป็นในยุค VUCA และ BANI ที่มีความผันผวนและไม่แน่นอน หลักสูตรแบบเดิมพัฒนาทักษะใหม่ให้บัณฑิตได้ไม่ทัน ทำให้สูญเสียความสามารถการแข่งขัน รูปแบบสองมิติจึงเป็นกลไกสำคัญที่เพิ่มความยืดหยุ่นและศักยภาพการปรับตัวของระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี

คำสำคัญ: หลักสูตรสองแผน, สมรรถนะ, การเทียบโอนประสบการณ์, ความผันผวน

Abstract

This study aimed 1) To review relevant documents and research in order to construct a two-dimensional conceptual framework for curriculum development, and 2) To develop a transformative model for predicting future curriculum directions in two dimensions. A Mixed Methods Research approach was employed, drawing on key sources including the National Education Act B.E. 2542, the 20-Year National Strategy for Education, the National Education Plan, higher education curriculum standards, professional standards, and prior research. The researcher synthesized this body of knowledge to propose systematic directions for transforming the education system in alignment with current contexts and emerging future competencies. The findings revealed that the two-dimensional curriculum development model comprises two major dimensions. Dimension 1 involves a bachelor's degree curriculum offering two learning pathway options: Plan 1-a 15-week classroom-based program, and Plan 2-a hybrid program integrating block-course learning with Recognition of Prior Learning (RPL). Each pathway defines Program Learning Outcomes (PLOs) aligned with learning activities and uses certified national examination centers as a quality control mechanism for assessment. Dimension 2 involves an information-technology platform that identifies individual competencies and utilizes such data to design courses and curricula systematically through a Backward Design process consisting of four core functions: 1) competencies, 2) learning outcomes, 3) courses, and 4) competency-course alignment. The model was verified through Test Case procedures and found to be conceptually valid.

Keywords: Dual-Track Curriculum, Competency, Recognition of Prior Learning (RPL), VUCA

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีจำเป็นต้องพลิกโฉมการบริหารหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบสองมิติเพื่อสอดคล้องกับนโยบายการพลิกโฉมมหาวิทยาลัย (Re-inventing University) ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนรองรับการเปลี่ยนผ่านของระบบการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ รวมถึง พฤติกรรมผู้เรียนมีความซับซ้อน อ่อนไหว หลักสูตรแบบเดิมที่ออกแบบระบบการศึกษาแบบแผนเดียว ไม่สามารถตอบสนองต่อความยืดหยุ่นและความคาดหวังของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างเพียงพอ



การเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 และพลวัตด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่ต้องเผชิญกับบริบท VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) และ BANI (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) ทำให้หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสมรรถนะอนาคต และตอบสนองผู้เรียนอย่างแท้จริง (KornFerry, 2020) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและคุณภาพชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 กำหนดให้หลักสูตรมีผลลัพธ์การเรียนรู้ (PLOs) นโยบายมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 และมาตรฐานวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

การจัดการศึกษาจำเป็นต้องใช้รูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเรียนแบบชั้นเรียน การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid) การเรียนแบบบล็อกคอส (Block Course) และการเทียบโอนประสบการณ์ (RPL) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือกำหนดสมรรถนะ ออกแบบรายวิชา และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ภายใต้แนวคิด Backward Design และการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Wiggins, G. & McTighe, J., 2005); (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) ผู้วิจัยจึงออกแบบการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีสองแผน และแพลตฟอร์มระบบสมรรถนะรายบุคคลเชื่อมโยงไปสู่การออกแบบรายวิชาและหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด Lifelong Learning ที่สถาบันการศึกษาควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO, 2016)

รวมถึง รายงานของ World Economic Forum ระบุว่าสถานประกอบการให้ความสำคัญกับสมรรถนะสำคัญ เช่น การคิดเชิงการใช้ดิจิทัล และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (World Economic Forum, 2023) สะท้อนว่าหลักสูตรต้องประเมินสมรรถนะรายบุคคลและเชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสถานการณ์โควิด-19 ยังเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียนให้คุ้นชินกับ Online Learning และ On-Demand Learning (OECD, 2022) สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องปรับหลักสูตรและระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้รูปแบบที่ทันสมัยของกลุ่มผู้เรียนยุคใหม่ สำหรับแผนการเรียนรู้แบบไฮบริด (แผนที่ 2) ซึ่งใช้ Block Course และ RPL รวมถึงกำหนดระบบประเมินที่ยืดหยุ่น มีศูนย์สอบมาตรฐานในภูมิภาคนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกผู้เรียน และเปิดโอกาสให้สถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์เป็นผู้ประเมินสมรรถนะเฉพาะด้านในลักษณะ Authentic Assessment ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ วิภาวี จงรักษ์ ที่ชี้ว่าความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม คือ กลไกสำคัญในการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (วิภาวี จงรักษ์, 2566)

จากพลวัตของระบบการศึกษาในยุคดิจิทัล ตลอดจนแนวโน้มนโยบายการพลิกโฉมมหาวิทยาลัย (Re-inventing University) ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ของผู้เรียน และตลาดแรงงานดิจิทัลที่มีความซับซ้อน ต้องการความยืดหยุ่นสูงและรองรับกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย ส่งผลให้รูปแบบหลักสูตรแบบแผนเดียวไม่สามารถรองรับความยืดหยุ่นและบริบทการเรียนรู้ร่วมสมัยได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบสองมิติเพื่อเสริมศักยภาพการแข่งขันของมหาวิทยาลัย สร้างระบบการศึกษาแนวทางใหม่ที่ตอบสนองกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย รวมถึงออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับทักษะใหม่ในอนาคต



วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสองมิติ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการทำนายทิศทางการหลักสูตรในอนาคตและหวังผลแบบเปลี่ยนรูปในสองมิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่บูรณาการระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการวิจัยบนฐานประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงาน (Practitioner-Based Research) โดยมุ่งสังเคราะห์นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ร่วมกับการสะท้อนประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยในการออกแบบและบริหารจัดการหลักสูตรระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของการจัดการศึกษายุคใหม่ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Review)

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเอกสารในงานวิจัยนี้ ดังนี้ คัดเลือกเอกสารแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการศึกษา กฎหมาย มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานวิชาชีพ และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เอกสารทั้งหมดถูกคัดเลือกจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น หน่วยงานราชการ ฐานข้อมูลวิชาการสากล และรายงานจากสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้การสังเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงนโยบายและบริบทอุดมศึกษาไทยในโลกอนาคตและการเปลี่ยนผ่านระบบการศึกษาในมิติของระบบดิจิทัลที่ทันสมัย เพื่อวิจัยและวิเคราะห์กรอบแนวคิด ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการศึกษา
2. แผนการศึกษาแห่งชาติ
3. มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
4. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา
5. มาตรฐานวิชาชีพ และงานวิจัยในและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์บริบทและประสบการณ์การปฏิบัติงานของผู้วิจัย (Practitioner Reflection)

ผู้วิจัยใช้ประสบการณ์เชิงปฏิบัติการการเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ผู้บริหารด้านวิชาการ กรรมการสภาวิชาการ กรรมการวิพากษ์หลักสูตร ผู้ประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (IQA) แนวทางการประกันคุณภาพตามเกณฑ์ AUN-QA และกรรมการพัฒนาเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร คณะ และมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นฐานร่วมการออกแบบและบริหารจัดการหลักสูตรในระดับมหาวิทยาลัยผ่านการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ (Reflective Practice) เชื่อมโยงแนวทางจากเอกสารวิชาการ ดังนี้

1. การทบทวนประสบการณ์ (Recall) ผู้วิจัยทบทวนประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตรในหลากหลายบทบาท ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร การบริหารวิชาการ การประเมินคุณภาพการศึกษา และการเข้าร่วมกลไกสภาวิชาการ ผู้วิจัยใช้กระบวนการทบทวนอย่างมีระบบเพื่อจำแนกสถานการณ์ ประเด็นสำคัญ ความท้าทาย และบทเรียนจากประสบการณ์เฉพาะหน้า อันเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นก่อนนำไปสู่การพิจารณาเชิงลึก

2. การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้วิจัยพิจารณาเปรียบเทียบประสบการณ์จริงกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดความเหมือน ความต่าง ความสอดคล้อง หรือประเด็นที่ยังเป็นช่องว่าง การวิเคราะห์นี้ ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจปัจจัยเชิงโครงสร้างและเชิงระบบที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงระบุปัญหาและโอกาสที่ซ่อนอยู่ภายใต้ข้อมูลเชิงประสบการณ์

3. การสังเคราะห์ (Synthesis) ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งจากประสบการณ์และเอกสารวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือมุมมองที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับช่องว่าง ปัญหา แนวโน้ม และทิศทางที่ควรให้ความสำคัญ การสังเคราะห์ช่วยให้เกิด “ภาพรวมเชิงยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแนวทางพัฒนาหลักสูตรที่มีความครอบคลุมและเป็นระบบมากขึ้น

4. การเชื่อมโยงเชิงระบบ (Integration) เป็นการผสมผสานข้อมูลเชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงประสบการณ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดหรือแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางวิชาการและบริบทของการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัย การเชื่อมโยงเชิงระบบช่วยให้กรอบแนวคิดที่ได้มีเหตุผลรองรับ มีความสมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้จริงในระดับนโยบายหรือการออกแบบหลักสูตรสอดคล้องกับนโยบายระดับ ประเทศ

5. การสรุปทบทวน (Critical Reflection) ผู้วิจัยประเมินผลจากการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ สรุปบทเรียนสำคัญที่ได้จากกระบวนการทั้งหมด เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนา ออกแบบ หรือปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของอุดมศึกษา กระบวนการนี้ยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสร้างระบบคิดที่เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านหลักสูตรที่แตกต่างได้

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย

การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและถอดความรู้จากประสบการณ์แล้วนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการทำวิจัย ได้แก่

1. กรอบแนวคิดการออกแบบโครงสร้างหลักสูตร 2 แผน (เรียนในระบบชั้นเรียนปกติและระบบไฮบริด + Block Course + RPL)

2. กรอบแนวคิดการออกแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อกำหนดสมรรถนะรายบุคคลและออกแบบรายวิชาแบบย้อนกลับ (Backward Design) เพื่อจัดทำหลักสูตรแบบอิงสมรรถนะ

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารูปแบบหลักสูตรและต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางเลือกการเรียนรู้ 2 แผน ได้แก่ แบบชั้นเรียนและแบบไฮบริด ร่วมกับ Block Course และ RPL เพื่อรองรับกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย พร้อมทั้งพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 4 ฟังก์ชัน ได้แก่ สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา และการเชื่อมโยงผลลัพธ์กับรายวิชา ใช้แนวทาง Backward Design และทดสอบความถูกต้องด้วย Test Case เพื่อรองรับการใช้จริงในบริบทอุดมศึกษา

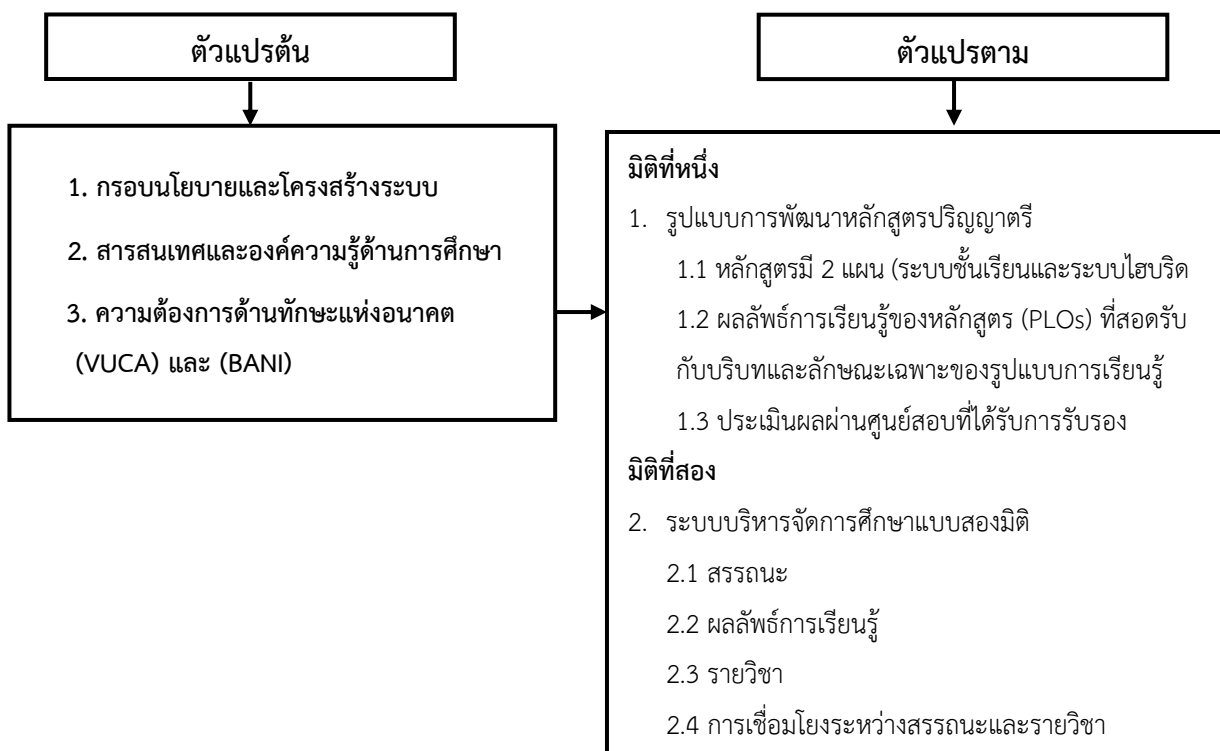
ขั้นตอนที่ 5 การทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มด้วยวิธี Test Case

หลังจากผู้วิจัยพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 4 ฟังก์ชัน ได้แก่ สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา และการเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้กับรายวิชาแล้ว จากนั้นดำเนินการทดสอบความถูกต้องของระบบต้นแบบด้วยวิธี Test Case ซึ่งเป็นกระบวนการมาตรฐานที่ใช้ในอุตสาหกรรมพัฒนาซอฟต์แวร์ (Lawanna, A., 2012) โดยมุ่งประเมินว่า แต่ละฟังก์ชันของระบบสามารถประมวลผลข้อมูลได้ตรงตามเงื่อนไข



ที่ออกแบบไว้หรือไม่ กระบวนการทดสอบดำเนินการใน 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การทดสอบเชิงระบบ (Functional Testing) ผู้วิจัยออกแบบ Test Case สำหรับแต่ละฟังก์ชันหลัก โดยจำลองสถานการณ์การใช้งานจริง เช่น การป้อนสมรรถนะของผู้เรียน การเลือกผลลัพธ์การเรียนรู้ การจับคู่รายวิชากับสมรรถนะ และการตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ เพื่อยืนยันว่าระบบสามารถตอบสนองต่อข้อมูลที่ป้อนเข้าได้อย่างถูกต้อง (ResearchGate, 2017) การทดสอบด้วยตนเอง (Self Verification) ผู้วิจัยทดลองใช้งานระบบในฐานะผู้ใช้ปลายทาง โดยป้อนข้อมูลจำลองในแพลตฟอร์ม และตรวจสอบผลลัพธ์ว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ตรงตามที่ออกแบบไว้หรือไม่ และสามารถย้อนกลับมาตรวจสอบได้ (ScienceDirect, 2022) ผลการทดสอบเบื้องต้นชี้ว่า ระบบต้นแบบสามารถทำงานได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในทุกฟังก์ชัน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสมรรถนะและรายวิชา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ การออกแบบหลักสูตรแบบ Backward Design (Wiggins, G. & McTighe, J., 2005)

กรอบแนวคิดในการวิจัย



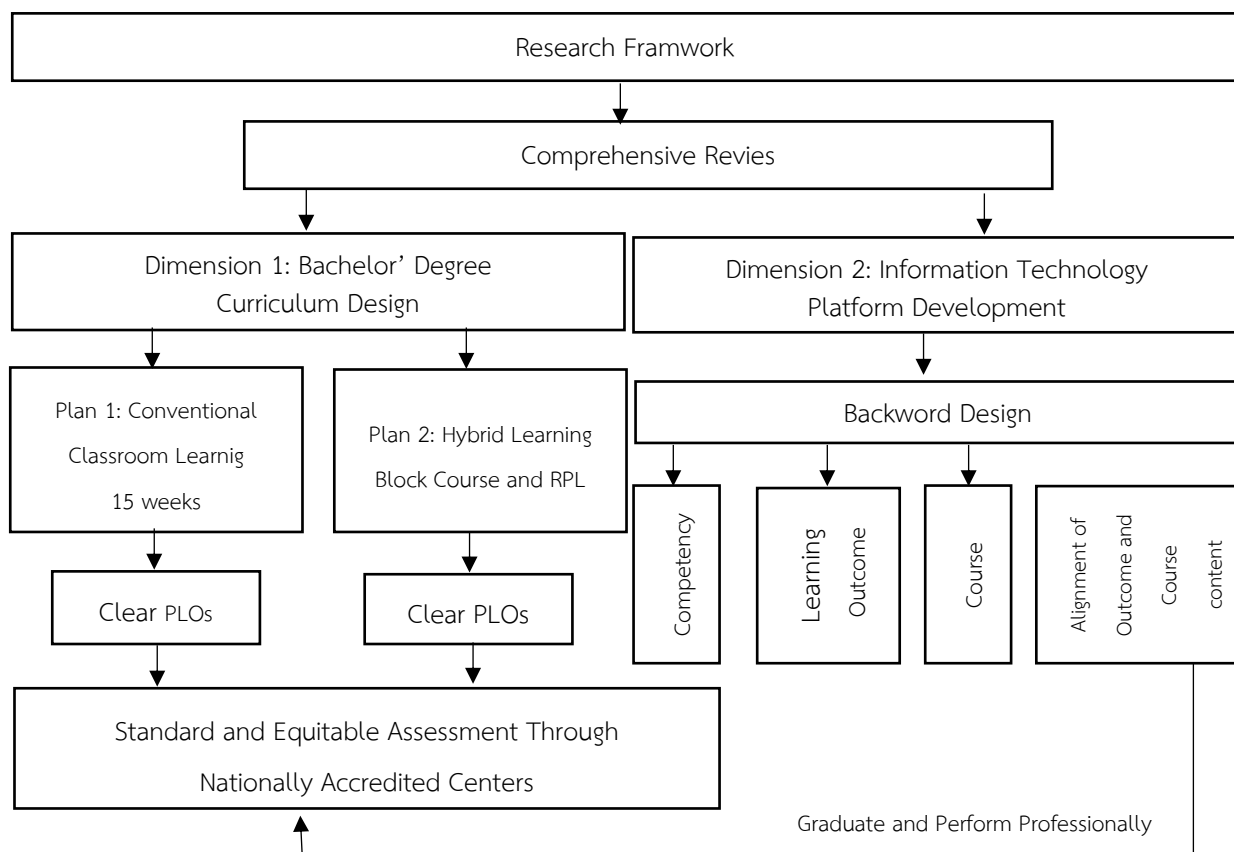
ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

จากภาพที่ 1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างระบบการศึกษา ฐานข้อมูลและแนวทางการจัดการความรู้ด้านหลักสูตร และความต้องการสมรรถนะในอนาคตภายใต้บริบทโลก VUCA และ BANI ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการหลักสูตรปริญญาตรีในมิติต่าง ๆ ตัวแปรตามแบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่

มิติที่หนึ่ง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรี ประกอบด้วย 2 แผน ได้แก่ แผนการเรียนรู้แบบชั้นเรียนและแบบไฮบริด กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรทั้งสองแผน (PLOs) ที่ชัดเจนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่แตกต่างตามกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับสมรรถนะที่รายวิชากำหนด



มิติที่สอง ต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา และความสอดคล้องระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้กับเนื้อหาหลักสูตร เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลที่แตกต่างอย่างเป็นระบบ



ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีทางเลือกสองแผน และต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างสมรรถนะรายบุคคลเชื่อมโยงไปสู่รายวิชา และการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

มิติที่หนึ่ง คือ การออกแบบหลักสูตรปริญญาตรีแบ่งเป็น 2 แผนการเรียนรู้ในหลักสูตรเดียวกัน โดยใช้กระบวนการบริหารหลักสูตรที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ได้แก่

แผนที่ 1 จัดการเรียนรู้แบบชั้นเรียนปกติระยะเวลา 15 สัปดาห์ มี PLOs แผนหนึ่ง

แผนที่ 2 จัดการเรียนรู้แบบไฮบริด ร่วมกับ Block Course และการเทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ (RPL) มี PLOs แผนสอง

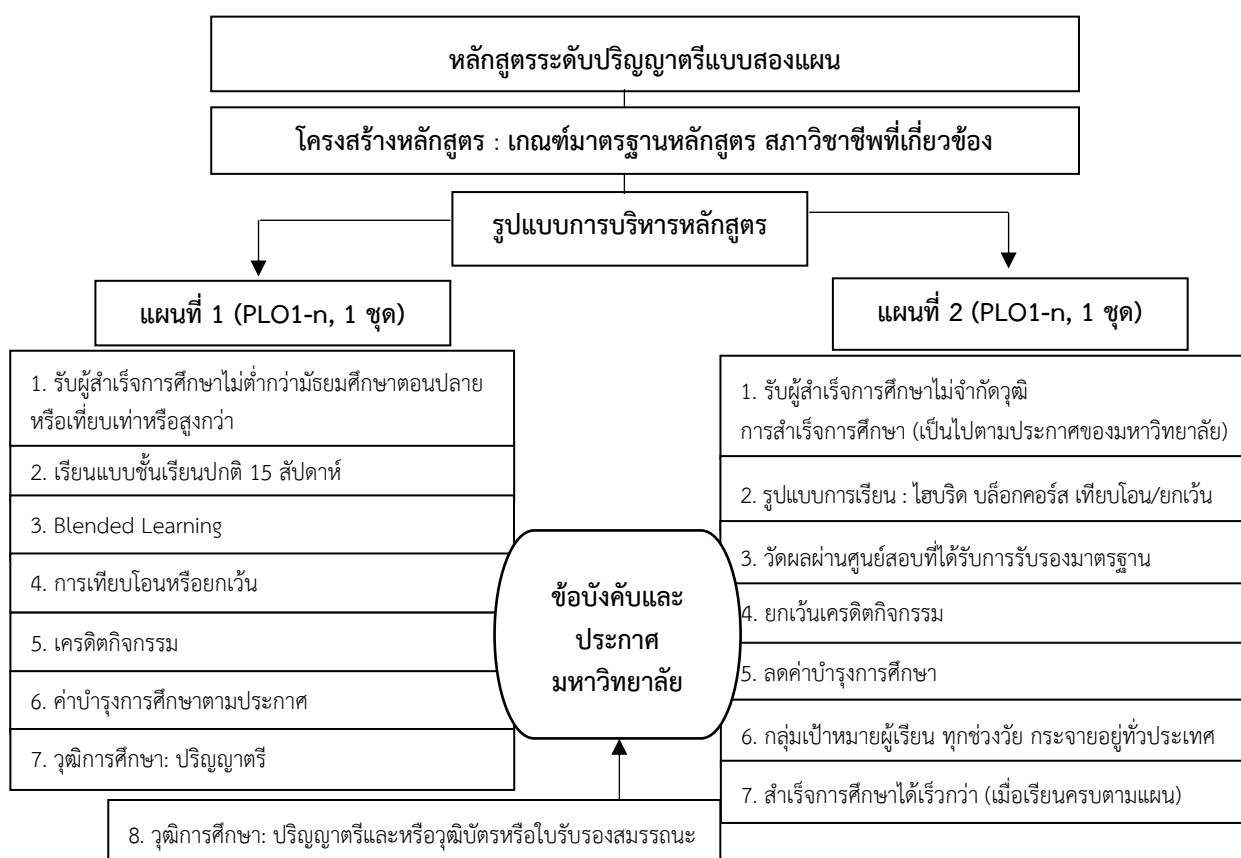
ทั้งสองแผน กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร (PLOs) ที่ต่างกันอย่างเป็นระบบ มีระบบประเมินผลที่มีมาตรฐานและทวนสอบระบบการวัดและการประเมินผลอย่างถูกต้อง ใช้ศูนย์สอบที่มีระบบ AI-assisted Human Proctoring ที่ได้รับการรับรองระดับประเทศ



มิติที่สอง คือ ต้นแบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนกระบวนการออกแบบหลักสูตร โดยใช้แนวคิด Backward Design เชื่อมโยงข้อมูล 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะ (Competency) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) รายวิชา (Courses) และความสอดคล้องระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้กับเนื้อหาวิชา (Alignment) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถบรรลุสมรรถนะตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด พร้อมเข้าสู่งานปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพในโลกยุคใหม่

ผลการวิจัย

1. ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบสองมิติได้อย่างเป็นรูปธรรม มิติที่หนึ่ง คือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีแบบทางเลือกสองแผน มีโครงสร้างหลักสูตรแบบเดิมและแบบยืดหยุ่นตอบสนองกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย มิติที่สอง คือ ระบบบริหารจัดการศึกษาที่กำหนดสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา การเชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะและรายวิชาอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบหลักสูตรสมรรถนะ สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษา ดังนี้

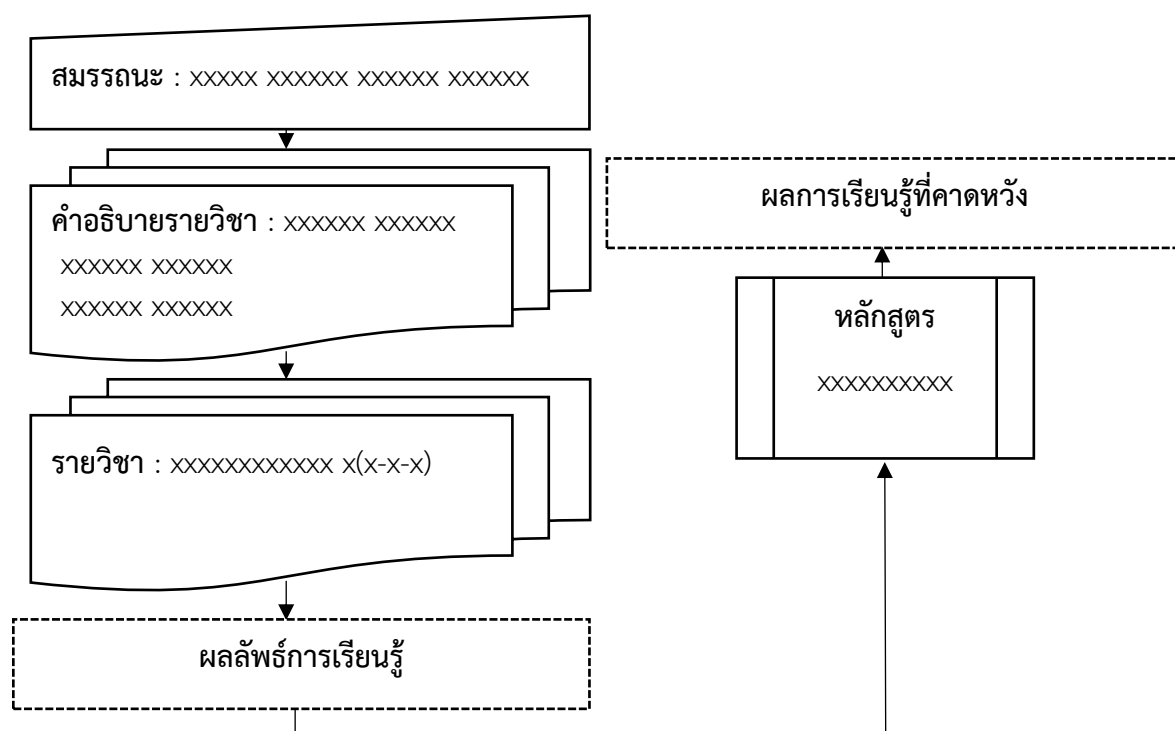


ภาพที่ 3 ผลการวิจัยข้อ 1



จากภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบสองแผน พัฒนาภายใต้กรอบมาตรฐานหลักสูตร และข้อกำหนดของสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง มีระบบบริหารจัดการหลักสูตรแตกต่างกัน คือ แผนที่ 1 ซึ่งใช้ผลลัพธ์การเรียนรู้หนึ่งชุด (PLO1-n) ใช้รูปแบบการเรียนในชั้นเรียน 15 สัปดาห์ต่อภาคการศึกษา การจัดการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) การเทียบโอนหรือยกเว้นรายวิชา กิจกรรมเครดิต ชำระค่าบำรุงการศึกษาตามประกาศ ได้รับวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วน แผนที่ 2 จัดการศึกษาแก่ผู้เรียนที่หลากหลายทุกช่วงวัย ใช้รูปแบบการเรียนแบบไฮบริดและบล็อกคอร์สควบคู่การเทียบโอนประสบการณ์ (RPL) ทั้งนี้ แผนที่ 2 ใช้ศูนย์สอบบริหารจัดการการวัดและการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ที่แตกต่างจากแผนที่ 1 แต่มาตรฐานเดียวกัน ชำระค่าบำรุงการศึกษาที่ถูกกว่า เนื่องจากไม่ได้ใช้ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัย ยกเว้นการร่วมจัดกิจกรรมเพื่อผ่านเครดิต ข้อแตกต่างที่ชัดเจน คือ สำเร็จการศึกษาได้เร็วกว่าแผนที่ 1 และได้รับวุฒิปริญญาตรีและหรือวุฒิปดหรือใบรับรองสมรรถนะเมื่อสำเร็จการศึกษา

2. ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการทำนายทิศทางหลักสูตรในอนาคตแบบสองมิติผ่านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำหน้าที่กำหนดสมรรถนะรายบุคคล ออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับรายวิชาตามแนวทาง Backward Design เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาสอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคต บริบทโลกยุคดิจิทัล และ VUCA-BANI ดังนี้



ภาพที่ 4 ผลการวิจัยข้อ 2



จากภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ และรายวิชา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรแบบสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) โดยเริ่มจากสมรรถนะซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ผู้เรียนควรมีเมื่อสำเร็จการศึกษา สมรรถนะนี้ถูกถ่ายทอดสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (PLOs) เพื่อกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องสามารถปฏิบัติได้ในภาพรวมของหลักสูตร

อภิปรายผล

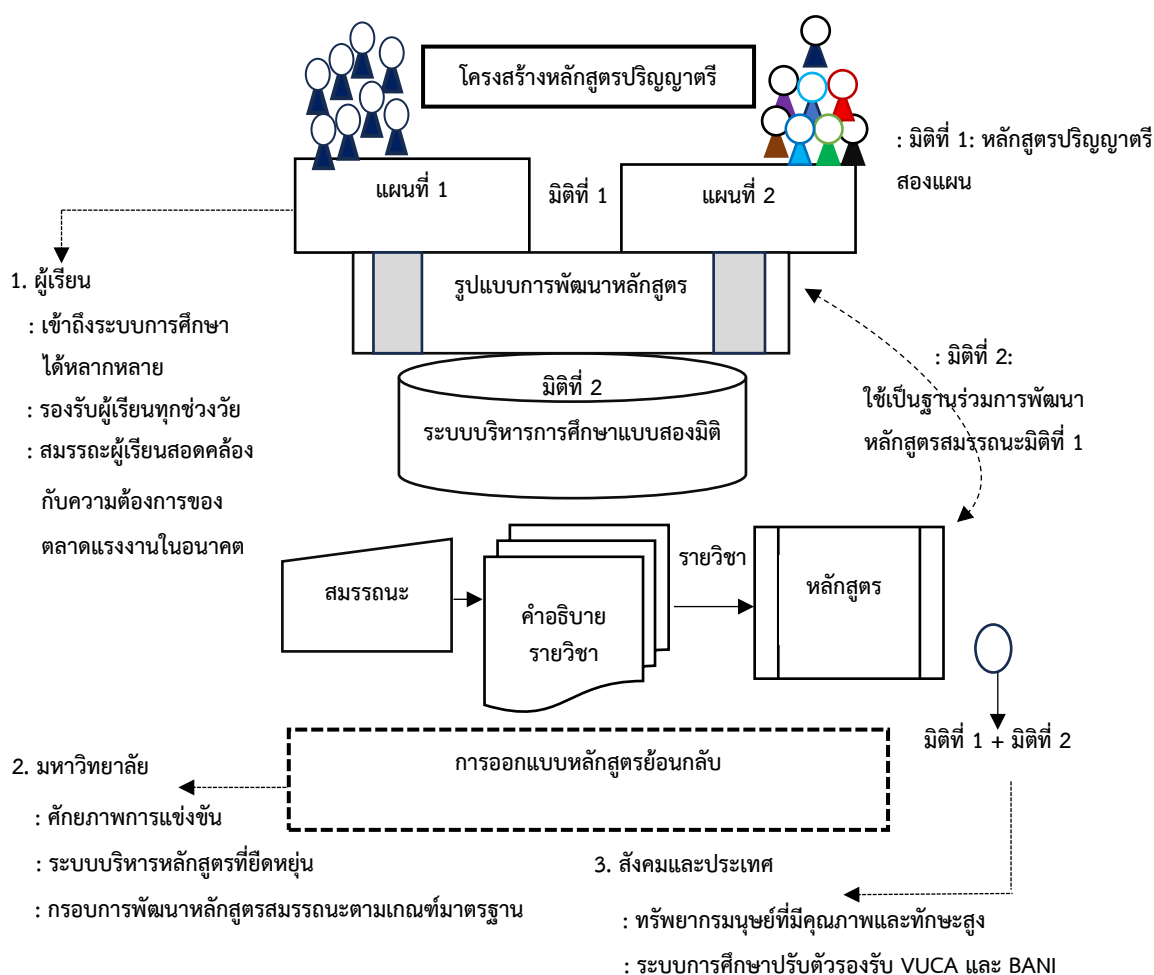
1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สามารถสังเคราะห์กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบสองมิติได้อย่างเป็นระบบ มีมิติของรูปแบบหลักสูตรที่ผสมผสานโครงสร้างแบบเดิมกับความยืดหยุ่นเพื่อรองรับกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย และมิติของระบบบริหารจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ และรายวิชาเพื่อเป็นฐานการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับปัจจัยด้านเทคโนโลยี ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และพฤติกรรมผู้เรียน (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ และคณะ, 2562); (World Economic Forum, 2023) ตลอดจนสอดคล้องกับพลวัตทางสังคมวัฒนธรรม (จุลณี เทียนไทย, 2563) ปัจจัยเศรษฐกิจที่กำหนดโอกาสทางการศึกษา (วิศรุตฯ ทองแกมแก้ว และคณะ, 2564) รวมถึงนโยบายรัฐ (วาสนา จักรแก้ว และคณะ, 2561) และบทบาทนวัตกรรมและงานวิจัย (วันทนา งามเนตร และวรรณรี ปานศิริม, 2565) ที่ล้วนเป็นตัวแปรเชิงโครงสร้างที่กำหนดทิศทางการออกแบบหลักสูตรยุคใหม่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพฤติกรรมและแรงจูงใจผู้เรียนยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน (ไฉวรรณ วัชรวิชานันท์ และภิมศักดิ์ เอ็งฉ้วน, 2561)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบทำนายทิศทางการหลักสูตรแบบสองมิติผ่านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ผสมผสานการกำหนดสมรรถนะรายบุคคล การออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ และการเชื่อมโยงรายวิชาตามแนวทาง Backward Design มีความสอดคล้องกับฐานแนวคิดและปัจจัยเชิงโครงสร้างเดียวกันกับที่สนับสนุนผลวิจัยข้อที่ 1 คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์ม (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ และคณะ, 2562); (ประเสริฐ เกิดมงคล และคณะ, 2565) เน้นย้ำว่าเป็นกลไกกำหนดทิศทางการศึกษาปัจจุบัน ได้ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาระบบทำนายทิศทางการหลักสูตรในข้อที่ 2 เช่นเดียวกับพลวัตทางสังคมวัฒนธรรม (จุลณี เทียนไทย, 2563) และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (ศศิวิทย์ วงษ์มณฑา, 2564) ที่ผลักดันให้หลักสูตรจำเป็นต้องมีระบบคาดการณ์เพื่อออกแบบทางเลือกการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน ทั้งยังสอดคล้องกับบทบาทของนโยบายและกฎหมาย (วาสนา จักรแก้ว และคณะ, 2561) และนวัตกรรมและงานวิจัย (วันทนา งามเนตร และวรรณรี ปานศิริม, 2565) ที่ผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพหลักสูตรและรองรับทักษะแห่งอนาคตที่โลกปัจจุบันกำลังเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผ่านกรอบแนวคิด VUCA ได้แก่ ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความกำกวม (Ambiguity) ที่สะท้อนสภาพแวดล้อมการบริหารและการศึกษายุคใหม่ (Bennett, N. & Lemoine, G. J., 2014) อย่างไรก็ตาม โลกหลังปี 2020 มีลักษณะเปลี่ยนแปลงรุนแรงกว่าเดิม ทำให้เกิดกรอบ BANI ซึ่งประกอบด้วย ความเปราะบาง (Brittle) ความวิตกกังวล (Anxious) ความไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) และความยากต่อการเข้าใจ (Incomprehensible) เพื่ออธิบายสภาวะ

สังคมมนุษย์ที่ซ้อนทับกัน (Cascio, W. F., 2014) เมื่อพิจารณาร่วมกัน พบว่า VUCA อธิบายสภาพแวดล้อมภายนอก ขณะที่ BANI อธิบายผลกระทบต่อระบบ องค์กร และจิตใจมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการออกแบบกลยุทธ์และพัฒนาสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 (World Economic Forum, 2023) ดังนั้น ปัจจัยที่ยืนยันผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จึงทำหน้าที่เป็น “ฐานทฤษฎีร่วม” ที่รองรับผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้วย โดยชี้ให้เห็นว่าการออกแบบหลักสูตรยุคใหม่ต้องพัฒนาเป็นระบบสองมิติที่มีทั้งโครงสร้างยืดหยุ่นและกลไกเทคโนโลยีที่สามารถวิเคราะห์ คาดการณ์ ปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงในระดับย่อยและระดับภาพรวม เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองทักษะแห่งอนาคตและแนวโน้มการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากงานวิจัย ดังนี้



ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 5 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย คือ มหาวิทยาลัยได้กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีแบบสองมิติ มิติที่หนึ่ง ใช้โครงสร้างหลักสูตรเดียวกันแบ่งออกเป็นสองแผน คือ แผนที่ 1 รูปแบบชั้นเรียน

และแผนที่ 2 รูปแบบไฮบริด เพื่อตอบสนองความหลากหลายของกลุ่มผู้เรียนตามลักษณะเฉพาะของแต่ละแผน แผนที่ 2 ได้รับการออกแบบให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ส่วน มิติที่สอง มุ่งเน้นการใช้ระบบดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดและออกแบบสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา และการเชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะกับรายวิชาเพื่อเป็นฐานการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาศัยหลักการออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ (Backward Design) เพื่อบ่งชี้ว่าผู้เรียนจะมีทักษะหรือสมรรถนะ และวัดได้เชิงประจักษ์ ตลอดจนมั่นใจต่อกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจะบรรลุผลลัพธ์ที่คาดหวังของหลักสูตรอย่างแท้จริง พร้อมรองรับการเปลี่ยนผ่านระบบการศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะในอนาคตของสังคมยุคใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบสองมิติได้อย่างเป็นรูปธรรม มิติที่หนึ่ง คือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีแบบทางเลือกสองแผนที่มีโครงสร้างแบบเดิมและแบบยืดหยุ่นตอบสนองกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย และมิติที่สอง คือ ระบบบริหารจัดการศึกษาที่กำหนดสมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ รายวิชา การเชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะและรายวิชาเพื่อเป็นฐานการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะอย่างเป็นระบบ สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษา ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการทำนายทิศทางหลักสูตรในอนาคตแบบสองมิติ ผ่านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำหน้าที่กำหนดสมรรถนะรายบุคคลออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับรายวิชาตามแนวทาง Backward Design เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบหลักสูตรสมรรถนะ สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษา สอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคตและบริบทโลกยุคดิจิทัล VUCA-BANI และข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

- 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานด้านการศึกษาควรนำรูปแบบหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นตามที่วิจัยนี้พัฒนาไปเป็นต้นแบบในการออกแบบหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบสองแผนนอกเหนือจากหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเปิดทางเลือกการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย สอดคล้องกับนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับชาติ
- 2) ข้อเสนอแนะเชิงระบบ มหาวิทยาลัยควรพัฒนาและประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงสมรรถนะรายบุคคลกับผลลัพธ์การเรียนรู้และรายวิชาให้เป็นระบบสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยใช้แนวคิด Backward Design
- 3) ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ ควรส่งเสริมให้อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในกระบวนการออกแบบหลักสูตรสมรรถนะ และการประเมินผลที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ พร้อมจัดอบรมการใช้แพลตฟอร์มเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และ
- 4) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการนำรูปแบบหลักสูตรและแพลตฟอร์มไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน การวัดสมรรถนะ และการปรับตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- จุลณี เทียนไทย. (2563). อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อพฤติวิถีชีวิตและการนำเสนอตนเองของผู้หญิง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ เกิดมงคล และคณะ. (2565). พฤติกรรมการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาในช่วงสถานการณ์โควิด-19. วารสารการศึกษาและสังคม, 15(2), 45-60.
- พิมพ์พล ปงศกรรังศิลป์ และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มในธุรกิจบริการเพื่อการสื่อสารออนไลน์. วารสารเทคโนโลยีและนวัตกรรม, 7(1), 88-101.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามสมรรถนะ. นครปฐม: สถาบันพัฒนาคุณภาพ.
- ไฉวรรณ วัชรวิชานันท์ และกัมศักดิ์ เอ่งฉ้วน. (2561). พฤติกรรมการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาในยุคสื่อผสม. วารสารภาษาและการอ่าน, 6(2), 33-47.
- วันทนา งามเนตร และวรรณรี ปานศิริม. (2565). ปัจจัยเชิงองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 13(3), 72-85.
- วาสนา จักรแก้ว และคณะ. (2561). นโยบายการสนับสนุนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทย. วารสารนโยบายการศึกษา, 9(1), 15-29.
- วิภาวี จงรักษ์. (2566). การมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอุดมศึกษา. วารสารวิชาการการอุดมศึกษา, 21(2), 45-60.
- วิศรุตฯ ทองแกมแก้ว และคณะ. (2564). รายได้ของครัวเรือนและผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา. วารสารเศรษฐศาสตร์สังคม, 22(4), 101-118.
- ศศิวิทย์ วงษ์มณฑา. (2564). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: פרקיהן กราฟฟิค.
- Bennett, N. & Lemoine, G. J. (2014). What a difference a word makes: Understanding threats to performance in a VUCA world. *Business Horizons*, 57(3), 311-317.
- Cascio, W. F. (2014). *Managing human resources: Productivity, quality of work life, profits*. (10th ed.). usa: McGraw-Hill Education.
- KornFerry. (2020). The Future of Work in a VUCA World. Retrieved March 10, 2025, from <https://www.kornferry.com/insights/featured-topics/future-of-work>
- Lawanna, A. (2012). The theory of software testing. *Journal of Technology*, 16(1), 35-40.
- OECD. (2022). *Education in the Digital Age: Healthy and Resilient Learning Systems*. Paris: OECD Publishing.

- ResearchGate. (2017). Test Case Review Processes in Software Testing. Retrieved March 10, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/322410007>
- ScienceDirect. (2022). A Systematic Literature Review on prioritizing software test cases. Retrieved March 25, 2025, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0950584922000623>
- UNESCO. (2016). Learning to Be: A Holistic and Integrated Approach to Values Education for Human Development. Paris: UNESCO Publishing.
- Wiggins, G. & McTighe, J. (2005). Understanding by Design. (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD.
- World Economic Forum. (2023). The Future of Jobs Report. Geneva: World Economic Forum

แนวทางการพัฒนาโมเดลธุรกิจฟาร์มเมล่อนตามมาตรฐาน GAP:

กรณีศึกษา ฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา*

GUIDELINES FOR DEVELOPING A GOOD AGRICULTURAL PRACTICE MELON FARM BUSINESS MODEL: A CASE STUDY OF BE FRUITS FARM, SONGKHLA PROVINCE

ปานไพลิน เทพช่วย, เจษฎา นกน้อย*

Parnpailin Thepchaay, Chetsada Noknoi*

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Economics and Business Administration Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: chetsada@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาโมเดลธุรกิจฟาร์มเมล่อนตามมาตรฐาน GAP ของฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ประกอบธุรกิจเกษตรเมล่อนตามมาตรฐาน GAP ฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา และกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ต้องเป็นผู้บริโภคที่เคยซื้อเมล่อนและมีการกลับมาซื้อซ้ำ รวมจำนวน 15 คน ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่า จุดแข็งสำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐาน GAP สร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัย การสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรพรีเมียม จุดอ่อน คือ ต้นทุนการผลิตสูงและผลผลิตไม่ต่อเนื่องทำให้ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการตลาด ส่วนโอกาส คือ กระแสความนิยมของผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ขณะที่อุปสรรคคือ คู่แข่งขันทางการตลาด และอำนาจต่อรองของผู้บริโภค จากการวิเคราะห์โมเดลธุรกิจ พบว่า ฟาร์มให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการคุณภาพของผลผลิตตามมาตรฐาน GAP การสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรที่สะท้อนถึงความปลอดภัยและเอกลักษณ์เฉพาะ และการพัฒนาช่องทางการตลาด กลยุทธ์เหล่านี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความภักดีของลูกค้า แนวทางพัฒนาที่ได้จากการวิจัย คือ การใช้เทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่เพื่อลดต้นทุน การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อขยายช่องทางการตลาด และการต่อยอดสู่ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาธุรกิจเกษตรมูลค่าสูงในประเทศไทย ทั้งนี้ ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรสำหรับผู้ประกอบการรายอื่นต่อไป

คำสำคัญ: การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค, แบบจำลองธุรกิจแคนวาส, มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี, มาตรฐานจีเอพี, ธุรกิจเกษตรฟาร์มเมล่อน

Abstract

This research aims to 1) Analyze to SWOT analysis of the Good Agricultural Practice (GAP) melon business and 2) Explore guidelines for development of Business Model Canvas: BMC for Good Agricultural Practice (GAP) at Be Fruits Farm, Songkhla Province. The key informants consisted of the owner of Be Fruits Farm and consumers who had previously purchased and repurchased melons, total 15 participants. This research was qualitative research using a semi-structured interview as the research instrument. Data were analyzed through content analysis. The results of the research found that the main strengths of the farm include effective quality control of produce certified by Good Agricultural Practice (GAP), which ensures consumer confidence in quality and safety, and the establishment of a premium agricultural brand. Weaknesses include high production costs and inconsistent yields, resulting in an insufficient supply to meet market demand. Opportunities arise from the growing trend of health-conscious consumers, while threats stem from market competition and increased consumer bargaining power. The business model analysis indicated that the farm emphasizes quality management based on Good Agricultural Practice (GAP) and brand development that reflects premiumness and uniqueness, and developing marketing channels. The proposed development guidelines include adopting modern agricultural technologies to reduce production costs, building business alliances to expand marketing channels, and extending the business into agricultural tourism to generate additional income and economic value. These findings can serve as a prototype for developing high-value agricultural business models in Thailand and as a guideline for other agricultural entrepreneurs.

Keywords: SWOT Analysis, Business Model Canvas (BMC), Good Agricultural Practices (GAP), GAP Standards, Melon Farm Agribusiness

บทนำ

ธุรกิจเกษตรในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มในการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่เกษตรมูลค่าสูง (High-Value Agriculture) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และยั่งยืน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยของอาหารเป็นหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567) ภาครัฐได้ส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) หรือแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การผลิตมีคุณภาพปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ผลผลิตมีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐาน ลดการปนเปื้อนสารเคมีและคำนึงถึงความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิต คุ่มค่าการลงทุน และสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565)

ขณะเดียวกันเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างธุรกิจการเกษตรมากขึ้น ซึ่ง ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดผู้ประกอบการมาใช้ เพื่อยกระดับการผลิต การจัดการ และการตลาดให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย มุ่งสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการให้ความสนใจเกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจทางเลือกมากขึ้น โดยเฉพาะพืชที่สามารถสร้างรายได้สูงและสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

ผลผลิตเมล่อน ถือเป็นหนึ่งในพืชเกษตรมูลค่าสูงและเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกใหม่ที่มีมูลค่าทางด้านโภชนาการ เนื่องจากคุณภาพด้านรสชาติ กลิ่นหอมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น และประโยชน์ที่ได้จากการบริโภค (จุฑามาศ ภิญโญศรี, 2566) เช่น ลดความดันโลหิตสูง บำรุงกระดูก เสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกัน บำรุงดวงตา เป็นต้น จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น จากข้อมูลการผลิตเมล่อนในประเทศไทย ปริมาณผลผลิตของเมล่อน และผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัมของเมล่อนเป็นไป ในทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นอาจมีแนวโน้มมาจากการเพาะปลูกเมล่อนเพิ่มขึ้นจึงคาดการณ์ได้ว่าเมล่อนเริ่มเป็นที่ต้องการของตลาด (หนึ่งฤทัย คูหาศักดิ์ และระพีพร ศรีจำปา, 2561) อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมทางการตลาดสำหรับธุรกิจเมล่อนมาตรฐาน GAP มีแนวโน้มการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น รวมถึงข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิตสูง จากการใช้เทคโนโลยีควบคุมการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยตามมาตรฐานที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด อีกทั้งข้อจำกัดด้านผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอจากสภาพอากาศและโรคพืชที่ไม่สามารถควบคุมได้ และหากผู้ประกอบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและรายได้ของธุรกิจได้เช่นกัน

ธุรกิจฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา ถือเป็นแบบธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ที่ได้ปรับตัวจากเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบธุรกิจเกษตรครบวงจร โดยฟาร์มดำเนินการผลิตเมล่อนตาม มาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่เน้นความปลอดภัยของผลผลิตและปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง ประกอบกับเจ้าของฟาร์มเป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer ที่ส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในการทำเกษตร ซึ่งทำให้ฟาร์ม Be Fruits เป็นที่รู้จักในพื้นที่จังหวัดสงขลาและได้รับการยอมรับในฐานะฟาร์มต้นแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการผลิตและปัจจัยการตลาดของสินค้าเกษตร แต่ยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงการวิเคราะห์ SWOT กับการออกแบบโมเดลธุรกิจ (Business Model Canvas) ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการศึกษาโมเดลธุรกิจเกษตรดังกล่าว ยังมีช่องว่างโดยเฉพาะในบริบทของฟาร์มเมล่อนเชิงพาณิชย์ เพื่อพัฒนาแนวทางโมเดลธุรกิจที่เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้ได้จริง

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา ผ่านการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) เพื่อให้เกิดความเข้าใจปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ พร้อมทั้งออกแบบโมเดลธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (Business Model Canvas: BMC) เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสม ยั่งยืน และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาและขยายศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการเมล่อนในจังหวัดสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรมไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของเมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรของเมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีกลุ่มประชากร คือ ผู้ประกอบธุรกิจเกษตรเมล่อนมาตรฐาน GAP และกลุ่มผู้บริโภคของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้ประกอบธุรกิจเกษตรเมล่อนมาตรฐาน GAP ซึ่งเป็นเจ้าของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา และกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ต้องเป็นผู้บริโภคที่เคยซื้อเมล่อนมากกว่า 1 ครั้ง และได้มีการกลับมาซื้อซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน ซึ่งพบว่า ข้อมูลมีการอึดตัว คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการให้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกัน (บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์, 2561)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการกำหนดประเด็นและขอบเขตในการเก็บข้อมูล สำหรับการพูดคุยสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และแนวทางการดำเนินธุรกิจของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลากับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และเก็บข้อมูลจากเอกสาร โดยสมุดจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงใช้สำหรับบันทึกข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตร และได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อคำถามมีคะแนน IOC อยู่ในช่วง 0.67 - 1.00 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรงและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไป มีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2568 ถึง 25 กันยายน 2568
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง บทความและงานวิจัย รวมถึงข่าวสารและเว็บไซต์ต่างๆที่เกี่ยวกับโมเดลธุรกิจเกษตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ได้รับการสัมภาษณ์ มาถอดบทแบบคำต่อคำ (Word by Word) และอ่านบทสัมภาษณ์หลาย ๆ ครั้งเพื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ จากนั้นใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูลด้วยการจำแนกประเภทข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยอิงทฤษฎี เพื่อให้มองเห็นภาพของข้อมูลได้ชัดเจนขึ้นและเพื่อป้องกันข้อมูลตกหล่นระหว่างจัดกลุ่มข้อมูล และใช้การจำแนกโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยคำนึงถึงความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล โดยไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้วิจัย หรือสรุปตามความเห็นแก่ข้อมูลซ้ำ ๆ จนกระทั่งได้ข้อมูลอิมตัวจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์สรุปผล และการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบจากหลายแหล่งหรือหลายแนวคิด โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและลดอคติของผู้วิจัย (Bhandari, P., 2023) และตรวจสอบว่าเมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและจัดประเด็นจากการตีความแล้ว ได้ข้อมูลที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยมีความต่างไปจากเดิมเล็กน้อยเพียงใด และนำเสนอเป็นผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของเมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา

ฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา สถานที่ตั้ง หมู่ 7 ตำบลลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ปัจจุบันปลูกเมล่อน จำนวน 3 โรงเรือน รวม 400 ต้น โดยประมาณ มีสูตรปุ๋ยเฉพาะของทางฟาร์ม มีผลผลิตตลอดทั้งปี มีช่องทางการจำหน่ายทั้งออฟไลน์และออนไลน์

ผู้วิจัยได้ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา ด้วยการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ประกอบกับนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์ ในรูปแบบตาราง สรุป ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT Analysis ฟาร์ม Be Fruits เมล่อนจังหวัดสงขลา

S - จุดแข็ง (Strengths)	W - จุดอ่อน (Weaknesses)
S1 ผลิตเมล่อนมีคุณภาพที่สม่ำเสมอ รสชาติหวาน มีกลิ่นหอมเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น	W1 ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากเมล่อนเป็นพืชที่ต้องปลูกในโรงเรือน ใช้ระบบน้ำหยด ปุ๋ย และเทคโนโลยี
S2 มีการสร้างแบรนด์ Be Fruits สะท้อนถึงคุณภาพ และภาพลักษณ์พรีเมียม	W2 ผลิตต่อรอบมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด
S3 เจ้าของฟาร์มมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคนิคการปลูกและใส่ใจในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน	W3 ช่องทางการจัดจำหน่ายค่อนข้างจำกัด
S4 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices)	W4 ทำเลที่ตั้งฟาร์มอยู่พื้นที่ห่างไกล
S5 เมล่อนสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี	
S6 มีสูตรปุ๋ยเฉพาะของฟาร์ม	



ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT Analysis ฟาร์ม Be Fruits เมล่อนจังหวัดสงขลา (ต่อ)

O - โอกาส (Opportunities)	T - อุปสรรค (Threats)
O1 กระแสความนิยมสินค้าเกษตรพรีเมียมและปลอดภัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรักสุขภาพ	T1 คู่แข่งขันทางการตลาด
O2 แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เปิดโอกาสให้ฟาร์มสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการขายผลผลิต	T2 ความผันผวนของสภาพอากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือโรคพืชส่งผลกระทบต่อผลผลิต ไม่สามารถตอบสนองความต้องการตลาดได้ตลอดปี
O3 การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การส่งเสริม GAP, OTOP และสินค้าเกษตรปลอดภัย	T3 อำนาจการต่อรองของผู้บริโภคสูง ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อเมล่อนจากหลายแหล่ง ทำให้ผู้ผลิตต้องแข่งขันเรื่องราคา
O4 ตลาดออนไลน์และ E-commerce เปิดโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภควงกว้างและสร้างการรับรู้แบรนด์ได้ง่ายขึ้น	T4 ผลิตภัณฑ์ทดแทน เช่น ผลไม้นำเข้า หรือผลไม้ท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ราคาถูกกว่าและหาซื้อได้ง่ายกว่า

จากการวิเคราะห์ SWOT ตามตารางที่ 1 พบว่า ฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา มีจุดแข็งสำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพผลผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ ปลูกได้ตลอดทั้งปี โดยใช้ระบบโรงเรือน ระบบน้ำหยดและสูตรปุ๋ยเฉพาะของฟาร์ม รวมถึงได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จากกรมวิชาการเกษตร ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค อีกทั้งการสร้างแบรนด์ Be Fruits ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าเกษตรพรีเมียม และสร้างการจดจำต่อลูกค้า และเจ้าของฟาร์มยังมีความรู้และประสบการณ์ในการปลูกเมล่อนเป็นอย่างดี ใส่ใจในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต แต่ยังเผชิญกับจุดอ่อนด้านต้นทุนการผลิตที่สูงและปัญหาผลผลิตไม่ต่อเนื่องจากโรคพืชในช่วงฤดูฝน ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการตลาด และสถานที่ตั้งฟาร์มอยู่ห่างไกลส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านขนส่งและการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่

ขณะเดียวกันด้านโอกาส พบว่า ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยและมาตรฐาน GAP กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มผู้บริโภครักสุขภาพ อีกทั้งนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐและแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถเปิดช่องทางให้ฟาร์มพัฒนาต่อยอดธุรกิจได้ในอนาคต รวมถึงช่องทางการตลาดออนไลน์และ E-commerce ที่ช่วยขยายฐานลูกค้าได้อย่างกว้างขวาง ขณะที่อุปสรรคสำคัญ ได้แก่ คู่แข่งทางการตลาด ความผันผวนของสภาพอากาศ และอำนาจการต่อรองของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นจากการมีสินค้าทดแทน ซึ่งเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของฟาร์มในระยะยาว

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถจำแนกประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงมุมมองต่อคุณภาพสินค้า บริการ และความพึงพอใจ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพสินค้า

1.1 เมล่อนมีคุณภาพผลผลิตดี รสชาติหวานหอม เทียบเท่าผลไม้ในห้างสรรพสินค้าชั้นนำ มีราคาเหมาะสมและเข้าถึงได้ง่าย และมีบริการหลังการขายที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและการซื้อซ้ำ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C1, 2568)

1.2 เมล่อนมีรสชาติหวาน กรอบ มีความสดใหม่ และมีการควบคุมคุณภาพสม่ำเสมอ รวมถึงบริการรับประกัน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C2, 2568)

1.3 จุดเด่นของเมล่อนฟาร์ม Be Fruits คือ ปลอดภัยจากสารเคมี ได้คุณภาพ ได้มาตรฐาน GAP มีรสชาติหวานหอม และไว้วางใจในผู้ประกอบการว่าจะส่งมอบผลผลิตที่ดีให้กับลูกค้า (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C8, 2568)

2. ด้านบริการ

2.1 รู้จักฟาร์ม Be Fruits จากการแนะนำของคนรู้จักและรู้สึกประทับใจตั้งแต่ครั้งแรก เมล่อนมีรสชาติหวานฉ่ำ กลิ่นหอม สดใหม่ และมีมาตรฐานการรับรอง GAP ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อด้วย อีกทั้งเจ้าของฟาร์มมีความใส่ใจลูกค้าและมีการติดตามสอบถามความพึงพอใจหลังการขาย ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและซื้อซ้ำ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C4, 2568)

2.2 ฟาร์มมีบริการดี เมล่อนรสชาติสดอร่อย หอมหวาน มีบริการจัดส่งถึงที่ รู้สึกประทับใจ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C12, 2568)

3. ด้านความพึงพอใจ

3.1 รู้สึกประทับใจหลังได้ลองทานเมล่อนจากฟาร์ม Be Fruits เนื่องจากมีความหวานฉ่ำ สดใหม่ และมั่นใจในมาตรฐาน GAP ที่ปลอดภัยจากสารตกค้าง...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C11, 2568)

3.2 เคยสั่งเพื่อเป็นของฝากให้แก่ผู้ใหญ่ เมื่อได้รับแล้วเกิดความประทับใจ เพราะว่าการปลูกเมล่อนจำเป็นต้องใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง เนื่องจากศัตรูพืชเยอะทั้งแมลงและโรคพืชต่าง ๆ การเลือกเมล่อนที่ได้มาตรฐาน GAP ทำให้มั่นใจได้ว่าปลอดภัยกับผู้บริโภค...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C6, 2568)

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวถึงข้อจำกัดด้านผลผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ พร้อมเสนอให้ฟาร์มประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิธีการปลูกและระยะเวลาเก็บเกี่ยวเมล่อน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตเมล่อน และเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมการขาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C1, 2568); (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C4, 2568); (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C11, 2568)

จะเห็นได้ว่า ฟาร์มเมล่อน Be Fruits มีจุดแข็งด้านคุณภาพตามมาตรฐาน GAP ที่สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและบริการที่สร้างความพึงพอใจ อย่างไรก็ตามฟาร์มยังเผชิญข้อจำกัดด้านต้นทุนสูง ผลผลิตไม่ต่อเนื่อง และช่องทางจำหน่ายจำกัด จึงควรเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการขยายช่องทางจำหน่ายเพื่อรองรับความต้องการของลูกค้าและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของฟาร์มในอนาคต

ส่วนที่ 2 แนวทางพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรของผลิตภัณฑ์เมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยได้ออกแบบโมเดลธุรกิจของฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา ด้วย Business Model Canvas (BMC) จากข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 9 องค์ประกอบดังนี้



Key Partners (KP)	Key Activities (KA)	Value Propositions (VP)	Customer Relationships (CR)	Customer Segments (CS)
- ภาครัฐ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร, สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต (สวพ. เขต 8) สงขลา - Logistic partners ได้แก่ ไปรษณีย์ไทย - ลูกค้าประจำที่รีวิวลินค้าและบอกต่อ	- การปลูกและขายเมล่อนเน้นคุณภาพและควบคุมผลผลิตมาตรฐาน GAP - การสร้างการรับรู้ แบนด์และการตลาดออนไลน์ - การจัดการโลจิสติกส์และบริการจัดส่ง	- เมล่อนคุณภาพที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP ที่มีรสชาติหวานฉ่ำ ปลอดภัยไร้สารตกค้าง จากกรมวิชาการเกษตร - การสร้างแบรนด์ Be Fruits สะท้อนภาพลักษณ์ผลไม้เกรดพรีเมียม	- การให้ความรู้ผ่าน Social Media เกี่ยวกับฟาร์ม วิธีการปลูก การผ่าเมล่อน การเก็บรักษาเมล่อน - การทำ Content Marketing เช่น คลิปสั้น รีวิวจากลูกค้า - บริการหลังการขาย รับประกันความสดใหม่ รับเปลี่ยนสินค้าเมื่อพบความเสียหาย	- ผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ - กลุ่มครอบครัว - กลุ่มคนวัยทำงาน
	Key Resources (KR)		Channels (CH)	
	- โรงเรือนปลูกเมล่อนที่ได้มาตรฐาน GAP - ความรู้ ความเชี่ยวชาญของเจ้าของฟาร์ม - เทคโนโลยีด้านการปลูก (ระบบน้ำหยด)		- ขายตรงที่ฟาร์ม - ออนไลน์: Facebook, TikTok, Shopee, Lazada	
Cost Structure (CS)			Revenue Streams (RS)	
- ต้นทุนด้านการปลูก ได้แก่ โรงเรือน ระบบน้ำ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ และวัสดุการเกษตร - ค่าแรงงาน • ค่าใช้จ่ายด้านบรรจุภัณฑ์ • ค่าขนส่ง			- รายได้หลัก: การขายเมล่อนสดเกรดพรีเมียม - รายได้จากการขายออนไลน์และการสั่งจองล่วงหน้า (Pre-order)	

ภาพที่ 1 โมเดลธุรกิจ Business Model Canvas (BMC) ของฟาร์ม Be Fruits เมล่อนจังหวัดสงขลา

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ออกแบบโมเดลธุรกิจ Business Model Canvas (BMC) ของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา สามารถสรุป ได้ดังนี้

- คุณค่าของผลิตภัณฑ์ (Value Proposition) ทางฟาร์มมีเมล่อนคุณภาพที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP ที่มีรสชาติหวานฉ่ำ ปลอดภัยไร้สารตกค้าง จากกรมวิชาการเกษตร และการสร้างแบรนด์ Be Fruits สะท้อนภาพลักษณ์สินค้าเกษตรพรีเมียม
- กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Customer Segment) คือ กลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ กลุ่มครอบครัว และกลุ่มคนวัยทำงาน ที่ให้ความสำคัญกับการบริโภคอาหารปลอดภัยตามหลักโภชนาการ และคุณภาพดี
- กิจกรรมหลักของธุรกิจ (Key Activities) การปลูกและขายเมล่อนที่เน้นคุณภาพและควบคุมมาตรฐาน GAP การสร้างแบรนด์ และการตลาดออนไลน์ การจัดการโลจิสติกส์และบริการจัดส่ง
- ช่องทางการขาย (Channels) มี 2 ช่องทาง ได้แก่ ขายตรงที่หน้าฟาร์มและขายออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์ม เช่น Facebook และ Line Official
- รูปแบบของรายได้ (Revenue Streams) รายได้หลักเป็นการขายเมล่อนสดเกรดพรีเมียม ทั้งจากการขายออนไลน์และการสั่งจองล่วงหน้า (Pre-order)
- ความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationship) การให้ความรู้ผ่าน Social Media เกี่ยวกับฟาร์ม วิธีการปลูก การผ่าเมล่อน การเก็บรักษาเมล่อน มีบริการหลังการขายรับประกันความสดใหม่ และการทำ Content Marketing เช่น คลิปสั้น รีวิวจากลูกค้า
- ทรัพยากรหลัก (Key Resource) โรงเรือนปลูกเมล่อนที่ได้มาตรฐาน GAP ระบบเทคโนโลยีควบคุมการผลิต เช่น ระบบน้ำหยด รวมถึงความรู้และความเชี่ยวชาญของเจ้าของฟาร์มที่มีประสบการณ์สูง

8. พันธมิตรหลัก (Key Partner) ได้แก่ ภาครัฐกรมวิชาการเกษตรสนับสนุนมาตรฐาน GAP Logistic Partners ไปรษณีย์ไทยจัดส่งสินค้า และลูกค้าประจำที่ช่วยวิวิธสร้างการรับรู้แบรนด์ผ่านสื่อออนไลน์

9. ต้นทุน (Cost Structure) ประกอบด้วย ต้นทุนด้านการปลูก ได้แก่ โรงเรือน ระบบน้ำ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ และวัสดุการเกษตร ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายด้านบรรจุภัณฑ์ ค่าขนส่ง

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นเจ้าของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการดำเนินการ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ F15, 2568) ซึ่งเป็นเจ้าของฟาร์ม Be Fruits กล่าวว่า ฟาร์มให้ความสำคัญกับการส่งมอบประสบการณ์เมล่อนที่ดีที่สุดให้กับผู้บริโภค ใส่ใจทุกขั้นตอนการผลิตตามหลักมาตรฐานของ GAP ที่กรมวิชาการเกษตรได้กำหนด ตลอดจนถึงการจัดส่งถึงมือลูกค้า เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้กับลูกค้า กลุ่มลูกค้าหลักเป็นกลุ่มลูกค้าทำงาน office ซึ่งรับประทานในครอบครัวที่มีทั้งกลุ่มผู้สูงวัยหรือกลุ่มเด็กเล็กที่ชื่นชอบผลไม้ ทางฟาร์มมีการขอยื่นส่งตรวจมาตรฐานการผลิต GAP เป็นประจำทุกปี โดยมีสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต (สวพ.เขต 8 สงขลา) เข้ามาตรวจดูแล ทางฟาร์มมุ่งเน้นการขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งทาง Facebook และ Line Official เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและขยายฐานลูกค้า และมีบริการหลังการขาย เช่น การรับประกันความสดหรือเปลี่ยนสินค้าหากได้รับความเสียหาย พันธมิตรหลักของฟาร์ม คือ ลูกค้าประจำที่ซื้อซ้ำ และมีการบอกต่อ ทำให้ขยายฐานลูกค้าได้รวดเร็วและเป็นที่รู้จักมากขึ้น ต้นทุนหลักของฟาร์มแบ่งเป็น Fixed Cost คือ โรงเรือน ระบบน้ำ และ Variable Cost คือ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ วัสดุการเกษตร ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายด้านบรรจุภัณฑ์ และค่าขนส่ง ส่วนด้านการตลาดการโฆษณายังไม่มี เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าประจำจากการซื้อซ้ำและบอกต่อ ปัจจุบันฟาร์มมีรายได้หลักมาจากการขายเมล่อนสดเพียงช่องทางเดียว ผลผลิตตามรอบระยะเวลาเก็บเกี่ยว 3 เดือนต่อโรงเรือน ปัจจุบันมี 3 โรงเรือน สลับหมุนเวียนการเก็บเกี่ยวทุกเดือน

จะเห็นได้ว่าฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา มีจุดเด่นด้านคุณภาพสินค้าและให้ความสำคัญกับการส่งมอบประสบการณ์เมล่อนที่ดีที่สุดให้กับผู้บริโภค ใส่ใจทุกขั้นตอนการผลิต ตลอดจนถึงกระบวนการจัดส่งถึงมือลูกค้า มีช่องทางออนไลน์เป็นกลยุทธ์หลักในการขยายฐานลูกค้า และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภคผ่านการสื่อสารโดยตรงและบริการหลังการขายอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามฟาร์มยังสามารถพัฒนาและขยายตลาดเพิ่มเติม เช่น การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาดและการขนส่ง และการเพิ่มผลิตภัณฑ์ต่อยอดผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความยั่งยืนของธุรกิจในอนาคต

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการพัฒนาโมเดลธุรกิจฟาร์มเมล่อนตามมาตรฐาน GAP: กรณีศึกษา ฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา สามารถสรุปและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์ธุรกิจจากการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา

ธุรกิจของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) มีการควบคุมคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐาน GAP ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยและ

คุณภาพสินค้าแก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิทิศา ไทยานันท์ พบว่า ปัจจัยด้านคุณค่าการใช้งาน การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าเกษตรเมื่อสินค้าถูกผลิตอย่างดี มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและมีความสม่ำเสมอ (วิทิศา ไทยานันท์, 2566) อย่างไรก็ตามการรับรองมาตรฐานเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ จึงทำให้การสร้างแบรนด์ฟาร์ม Be Fruits มีความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์สินค้าที่สะท้อนถึงความพรีเมียมและเอกลักษณ์เฉพาะของสินค้า ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มคุณค่ารับรู้ของสินค้าและสร้างความภักดีของลูกค้าได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, P. & Keller, K. L. กล่าวว่า การสร้างคุณค่าของแบรนด์ผ่านคุณภาพและประสบการณ์ของผู้บริโภค เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดสินค้าเกษตร (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) สำหรับด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ฟาร์มใช้ช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นช่องทางหลัก เช่น Facebook และ Line Official เพื่อสร้างการรับรู้แบรนด์และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง ผ่านการบอกเล่าเรื่องราว การปลูกเมล่อน การให้ความรู้และคำแนะนำสำหรับการเลือกซื้อ การบอกวิธีเก็บรักษาเมล่อน การรีวิวสินค้าจากผู้บริโภคจริง การประชาสัมพันธ์รอบเก็บเกี่ยวเมล่อน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมข้างต้นอาจจะเป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทิพวรรณ สะท้อน และคณะ กล่าวว่าเกษตรกรหรือผู้ประกอบการควรจำหน่ายสินค้าเกษตรออนไลน์ผ่าน Facebook เนื่องจากเป็นช่องทางที่มีคนซื้อสินค้าจำนวนมาก โดยเน้นการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์สินค้าตามช่วงเวลาและควรลงรายละเอียดสินค้า เช่น ราคาหรือวิธีการส่งสินค้าให้ถูกต้องชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจในการซื้อสินค้าเกษตรออนไลน์ให้กับผู้บริโภค (ทิพวรรณ สะท้อน และคณะ, 2564) ซึ่งเป็นการสื่อว่าการสื่อสารเรื่องราวของฟาร์ม สามารถช่วยสร้างคุณค่าทางอารมณ์ของลูกค้าได้

อย่างไรก็ตามสถานที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ส่งผลต่อต้นทุนค่าขนส่งและมีความเสี่ยงต่อความเสียหายของสินค้าเกษตร ฟาร์มจึงควรมีแหล่งกระจายสินค้าโดยขยายกลุ่มลูกค้าในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพชรายุทธ แซ่หลี่ และเจษฎา โพธิ์จันทร์ พบว่า สวนที่ตั้งอยู่ไกลจากแหล่งจำหน่ายหลัก เป็นข้อเสียเปรียบในการแข่งขันที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงในการขนส่งและมีความเสี่ยงที่ผลผลิตอาจเสียหาย โดยเฉพาะในช่วงที่มีผลผลิตออกมามาก หากกระบายผลผลิตไม่ทัน ดังนั้น ทางสวนควรหาแหล่งตลาดใหม่เพิ่มเติมที่อยู่ใกล้สวน เพื่อให้สามารถรองรับผลผลิตที่ออกมามากในบางช่วง เพื่อลดความเสี่ยงจากผลผลิตเน่าเสียและลดการขนส่งในระยะทางไกลโดยไม่จำเป็น (เพชรายุทธ แซ่หลี่ และเจษฎา โพธิ์จันทร์, 2564) และสอดคล้องกับการผลการศึกษาของ ณัฐธิดา คำชาย และคณะ กล่าวว่าแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสินค้าเกษตร คือ การเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ทุกช่องทาง เน้นการตลาดออนไลน์มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ง่าย ๆ และจัดส่งรวดเร็ว (ณัฐธิดา คำชาย และคณะ, 2563) แต่ถึงอย่างไรก็ตามฟาร์มยังมีข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิตและปริมาณผลผลิตต่อรอบ ซึ่งควรจัดให้มีการบริหารจัดการต้นทุนอาจจะโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการปลูกเพื่อลดต้นทุนต่อหน่วย และด้านโอกาสทางธุรกิจฟาร์มสามารถต่อยอดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บัณฑิต สุวัฒนวงศ์ชัย กล่าวว่า ควรเพิ่มรูปแบบธุรกิจเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบญี่ปุ่นโดยเน้นเสนอบรรยากาศฟาร์มแบบญี่ปุ่น เปิดให้ลูกค้าได้เข้าชมฟาร์มตั้งแต่กระบวนการผลิตจนกระทั่งกระบวนการเก็บเกี่ยว ซึ่งลูกค้าจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ภายในฟาร์ม เช่น เก็บผลไม้จากต้น ทดลองการปลูก เป็นต้น (บัณฑิต สุวัฒนวงศ์ชัย, 2562)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านคุณภาพ การสร้างแบรนด์ และการใช้สื่อออนไลน์ เป็นจุดแข็งและโอกาสเชิงกลยุทธ์ของฟาร์ม Be Fruits สามารถเพิ่มศักยภาพผ่านรูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของผู้บริโภครุ่นใหม่ที่มีความสำคัญกับสินค้าเกษตรปลอดภัย แต่ขณะเดียวกันค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนและการขนส่ง ยังคงเป็นจุดอ่อนและอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ควรมีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาความยั่งยืนและขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

2. แนวทางพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรของเมล่อนมาตรฐาน GAP ฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา

โมเดลธุรกิจ (Business Model Canvas: BMC) ของฟาร์มเมล่อน Be Fruits จังหวัดสงขลา มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับทฤษฎีของ Osterwalder, A. & Pigneur, Y. มุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการเข้าใจโครงสร้างธุรกิจอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของคุณค่าที่ส่งมอบให้ลูกค้า ทรัพยากรหลัก และกลยุทธ์สร้างรายได้ (Osterwalder, A. & Pigneur, Y., 2010) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการออกแบบธุรกิจที่ยั่งยืนในภาคเกษตรยุคใหม่ ประกอบไปด้วยด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ฟาร์มให้ความสำคัญกับการผลิตเมล่อนคุณภาพสูงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การรับรองมาตรฐาน GAP และมุ่งเน้นการส่งมอบประสบการณ์การบริโภคผลไม้คุณภาพและปลอดภัยแก่ผู้บริโภค อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายเกษตรมูลค่าสูง (High-Value Agriculture) ของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า แนวโน้มการทำเกษตรในยุคปัจจุบันกำลังเปลี่ยนผ่านสู่เกษตรมูลค่าสูงที่เน้นคุณภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคยุคใหม่ที่ใส่ใจสุขภาพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567) ด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ครอบครัวและผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ ฟาร์มสามารถสร้างฐานลูกค้าประจำได้จากการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์และบริการหลังการขายที่ใกล้ชิด ส่วนด้านกิจกรรมหลักดำเนินการปลูกเมล่อนตามมาตรฐาน GAP ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีด้านเกษตร เช่น ระบบน้ำหยดและการควบคุมสภาพแวดล้อมการปลูก เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพสม่ำเสมอ และด้านช่องทางการขาย ใช้ช่องทางหลัก คือ การขายตรงที่หน้าฟาร์มและช่องทางออนไลน์ มุ่งเน้นการใช้สื่อออนไลน์สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เช่น Facebook และ Line Official สามารถช่วยให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น และการขยายตลาดผ่านการสื่อสารออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness) เช่น ให้ความรู้เรื่องการปลูก การเก็บรักษาและคุณค่าของเมล่อน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้าและการรับประกันสินค้า ซึ่งเป็นกลยุทธ์สร้างความภักดีในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กาญจนา ปลั่งอ่อน และคณะ กล่าวว่าแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนธุรกิจ ผู้ประกอบการสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาประยุกต์ใช้ในการสร้างและขยายช่องทางการตลาด จะช่วยเพิ่มยอดขายและรายได้ให้กับธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (กาญจนา ปลั่งอ่อน และคณะ, 2568) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภาคินี อิกุล และสุณีพร สุวรรณณีนพวงศ์ กล่าวว่า การตลาดเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ ซึ่งเป็นการขยายโอกาสที่สามารถขายสินค้าได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ด้านต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งเป็นต้นทุนหลักจากค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย และค่าแรงงานที่ขาดไม่ได้ในการผลิตเมล่อนให้ได้คุณภาพ และข้อจำกัดด้านการกระจายสินค้า จำเป็นต้องอาศัยพันธมิตรทางธุรกิจทั้งด้านการตลาดและด้านโลจิสติกส์ รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐ (สุภาคินี อิกุล และสุณีพร สุวรรณณีนพวงศ์, 2563)



สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บัณฑิต สุวัฒนวงศ์ชัย กล่าวว่าหากในอนาคตเมื่อยอดขายเติบโตสูงขึ้นจะมีการขยายพื้นที่ปลูกในการเพิ่มกำลังผลิตให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการส่งสินค้าเข้า Modern Trade เนื่องจากลูกค้ากลุ่มนี้ให้ราคาซื้อที่สูงและมีจำนวนการสั่งซื้อจำนวนมากในระยะยาว (บัณฑิต สุวัฒนวงศ์ชัย, 2562)

กล่าวโดยสรุป โมเดลธุรกิจของฟาร์ม Be Fruits แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่างแนวคิด BMC มาตรฐาน GAP และแนวคิดเกษตรมูลค่าสูง เป็นการวิเคราะห์ธุรกิจเกษตรยุคใหม่ ทั้งด้านการสร้างคุณค่าแบรนด์ การใช้เทคโนโลยี และการขยายตลาด ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบการพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาธุรกิจเกษตรมูลค่าสูงในประเทศไทยต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจฟาร์มเมล่อนตามมาตรฐาน GAP ของฟาร์ม Be Fruits จังหวัดสงขลา มีจุดแข็งสำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐาน GAP สร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัย การสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรพรีเมียม จุดอ่อน คือ ต้นทุนการผลิตสูงและผลผลิตไม่ต่อเนื่องทำให้ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการตลาด ส่วนโอกาส คือ กระแสความนิยมของผู้บริโภคที่รักสุขภาพมากขึ้น ขณะที่อุปสรรคคือ คู่แข่งขันทางการตลาด และอำนาจต่อรองของผู้บริโภคที่สูงขึ้น และจากการวิเคราะห์โมเดลธุรกิจ พบว่า ฟาร์มให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการคุณภาพของผลผลิตตามมาตรฐาน GAP และการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรที่สะท้อนถึงความพรีเมียมและเอกลักษณ์เฉพาะ การพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้และความภักดีของผู้บริโภค จะเห็นได้ว่าฟาร์มให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการคุณภาพของผลผลิตตามมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) หรือแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่มุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืนในกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือของสินค้าเกษตรในตลาดสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ที่สำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยของสินค้าเป็นหลัก แนวทางพัฒนาที่ได้จากการวิจัย คือ การใช้เทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่เพื่อลดต้นทุน การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อขยายช่องทางการตลาด และการต่อยอดสู่ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้บริโภค อันจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาโมเดลธุรกิจเกษตรมูลค่าสูงในประเทศไทย จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ สำหรับด้านวิชาการ ควรขยายการศึกษาไปสู่การประเมินความยั่งยืนของโมเดลธุรกิจมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เข้าใจผลกระทบจากการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ในระยะยาว และควรศึกษาการเปรียบเทียบฟาร์มเมล่อนหลายแห่ง เพื่อให้เห็นความแตกต่างด้านการจัดการ การตลาด และบริบทพื้นที่ ซึ่งจะช่วยสังเคราะห์รูปแบบพัฒนาธุรกิจเมล่อนของประเทศไทยได้แม่นยำยิ่งขึ้น อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจเกษตรแก่เกษตรกรในท้องถิ่นเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับสินค้าเกษตรอื่น สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการ ควรมีการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ เช่น ระบบ IoT และระบบควบคุมอัตโนมัติ มาใช้เพื่อลดต้นทุนแรงงานและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายควรสร้างพันธมิตรกับร้านค้าท้องถิ่น

ตลาดเกษตร และร้านอาหารสุขภาพ เพื่อเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้า และควรวางแผนพัฒนาธุรกิจโดยเฉพาะด้านความรู้ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาธุรกิจเกษตรอย่างยั่งยืนและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจเกษตรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567). เกษตรมูลค่าสูง ทาง(รอด)เลือก สู่อนาคตที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.matichon.co.th/weekly/advertorial/article_766218
- กาญจนา ปลั่งอ่อน และคณะ. (2568). การดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(7), 1-13.
- จุฑามาศ ภิญโญศรี. (2566). เมล่อนกับ 7 ประโยชน์ที่ได้มากกว่าอร่อยและหวานฉ่ำ. MSU Magazine. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก <https://news.msu.ac.th/msumagaz/smain/readpost.php?mid=485>
- ณัฐธิดา คำชาย และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดของผู้ประกอบการเมล่อน อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 286-302.
- ทิพวรรณ สะท้าน และคณะ. (2564). การตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าเกษตรออนไลน์. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 52(1), 11-19.
- บัณฑิต สุวัฒนวงศ์ชัย. (2562). แผนธุรกิจฟาร์ม ME MELON. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุษกร เชี่ยวจินดาگانต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 13(25), 103-118.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C1. (4 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C11. (25 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C12. (25 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C2. (4 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C4. (4 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C6. (11 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C8. (11 ส.ค. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมล่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ F15. (8 ก.ย. 2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบธุรกิจเกษตร สำหรับเมื่อนมาตรฐาน GAP. (ปานไพลิน เทพช่วย, ผู้สัมภาษณ์)
- เพชรยุทธ แซ่หลี่ และเจษฎา โพธิ์จันทร์. (2564). การจัดการโซ่อุปทานเมล็ด: กรณีศึกษา สวนเมล็ดไฮโดรกรีนฟาร์ม. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและวิศวกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 3(2), 182-197.
- วิจิตา ไทยานันท์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าภาคการเกษตรจากกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise). ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.opsmoac.go.th/yasothon-article_prov-files-431691791798
- สุภาคินี ธิกุล และสุณีพร สุวรรณมณีพงศ์. (2563). กลยุทธ์การตลาดและโมเดลธุรกิจสำหรับฟาร์มเมล็ดอินทรีย์ กรณีธุรกิจฟาร์มสุขปลูกอินทรีย์ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 58 (หน้า 494-501). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- หนึ่งฤทัย คุหาศักดิ์ และระพีพร ศรีจำปา. (2561). รูปแบบการจัดการธุรกิจเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farm Business) ที่เหมาะสมสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจเมล็ดขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “Graduate School Mini-Conference 2018” (หน้า 1214-1222). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- Bhandari, P. (2023). Triangulation in research | Guide, types, examples. Scribbr. Retrieved July 22, 2025, from <https://www.scribbr.com/methodology/triangulation>
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). Marketing management. (15th ed.). Boston: Pearson Education.
- Osterwalder, A. & Pigneur, Y. (2010). Business model generation - A handbook for visionaries, game changers and challengers. Hoboken, New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.

การพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่า
สร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี*

THE RESEARCH ON DEVELOPING THE COMPETENCY OF LOCAL WISDOM FOOD
ENTREPRENEURS TO INCREASE VALUE AND GENERATE INCOME FOR
SMALL ENTREPRENEURS AND ENTERPRISE GROUPS IN PHETCHABURI PROVINCE

เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล, พันธ์ ชัยรัมย์, ดารณ พรหมณแก้ว, ดร.ณิ ทิพย์ปลูก, ฐิติมา สุวรรณชาติ, เกศรินทร์ คงเหมียน*

Saowalak Wiboonkarn, Panas Chairum, Daran Phramkaew, Darunee Thippluk, Thitima Suwannachat, Ketsarin Kongmaian*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: bbee_kong09@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ สภาพของผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีตปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี ความต้องการของกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ยอมรับต่อผู้บริโภคท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี และพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น การศึกษาวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม เลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วย ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม เลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมพบว่า 1) สภาพของผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนพอเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง กลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่นมีคาดหวัง คือ ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ต้องการมีรายได้เพิ่ม 2) ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่น ต้องการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติม เพื่อการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 3) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น พบว่า 3.1) สมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ภาพรวมอยู่ในระดับดี และ 3.2) ความต้องการและข้อเสนอแนะ คือ การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้เพิ่มเติมสมรรถนะในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพของสมาชิก ด้านการใช้วัสดุในพื้นที่ และให้มีการสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง การกำจัดขยะ หรืออื่น ๆ และการสนับสนุนการติดตั้งโซล่าเซลล์เพื่อลดภาระการจ่ายค่าไฟฟ้าและต้นทุนการผลิตให้กลุ่มกิจกรรม การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนากลุ่ม

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ, กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย, อาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา, สร้างรายได้, กลุ่มวิสาหกิจ

Abstract

The research objectives are the situation of small entrepreneurs and local food enterprise groups, past and present in Phetchaburi Province, and the needs of small entrepreneurs and the local food enterprise group as a source of products that are accepted by consumers and tourists in Phetchaburi Province and developing a model for enhancing the capacity of local food entrepreneurs. The mixed research method study used a quantitative tool as a questionnaire. The sample group of 60 people was specifically selected and analyzed with percentages and means. The qualitative tool used in-depth interviews and focus group discussions. Selected specifically, key informants were divided into 2 groups: local food group, community enterprise group. Content data analysis and overall summary. The research results found that: 1) The condition of the entrepreneurs: Most of them have a monthly income that is sufficient to support themselves. The local food enterprise group has the expectation that they want to use their time productively and want to have additional income. 2) The needs and expectations of entrepreneurs and local food enterprises want to meet, talk, and exchange opinions, and gain additional knowledge for product development and expansion. and 3) Development of a model for enhancing the capacity of local food entrepreneurs found that 3.1) The overall capacity of local food entrepreneurs is at a good level. and 3.2) The needs and suggestions are: Supporting lecturers to provide additional knowledge and skills in various areas such as packaging, marketing, public relations, members' personalities to have the heart of a good merchant, and the use of local materials. and to support the village to be a model village in the area of sufficiency economy, waste disposal, etc. and to support the installation of solar cells to reduce the burden of paying for electricity and production costs for activity groups, and to organize training for group development.

Keywords: Competency Development, Entrepreneurial Groups, Local Wisdom Food, Income Generation, Enterprise Groups

บทนำ

การเพิ่มคุณค่าและมูลค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จะหนุนเสริมให้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพที่มีมาต่อยอดการใช้ประโยชน์ทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร ได้ให้ความสำคัญในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร โดยเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตในภาคเกษตรไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง โดยการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และผลงานวิจัยมาใช้ในการแปรรูป ทั้งในสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อนำไปสู่ การสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกร เน้นการรวมกลุ่ม การบริหารจัดการ และการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม

อีกทั้งในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ในหมวดหมู่ที่ 7 SMEs วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมเติบโตอย่างต่อเนื่องยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นในการนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่เศรษฐกิจเติบโต สังคมก้าวหน้า ควบคู่ไปกับการรักษาสีงแวดล้อมอย่างสมดุลในระยะยาว ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า แผนฯ 13 มีเป้าหมายหลักของการพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนรวม 5 เป้าหมาย ได้แก่ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลง ภายใต้บริบทโลกใหม่ และเพื่อถ่ายทอดเป้าหมายหลักไปสู่ภาพของการขับเคลื่อนที่ชัดเจนในลักษณะของวาระการพัฒนา (Agenda) ที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วนในการผลักดันการพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม แผนฯ 13 จึงได้กำหนดหมวดหมู่การพัฒนา จำนวน 13 ประการ โดยแบ่งเป็น 4 มิติ ซึ่งมิติที่เกี่ยวข้อง คือ มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย ประกอบด้วย หมวดหมู่ที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง หมวดหมู่ที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน หมวดหมู่ที่ 3 ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก หมวดหมู่ที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง หมวดหมู่ที่ 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค หมวดหมู่ที่ 6 ไทยเป็นศูนย์กลางด้านดิจิทัลและอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะของอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับจังหวัดเพชรบุรีที่มีวิสัยทัศน์จังหวัดเพชรบุรี “เมืองเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและเมืองน่าอยู่ น่ากิน น่าเที่ยวระดับประเทศ” และมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่อง 1) การพัฒนาความมั่นคงด้านเศรษฐกิจจากฐานการท่องเที่ยว การค้าบริการ และการเกษตรแบบครบวงจร 2) การเสริมสร้างความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และสังคมคุณภาพที่พึ่งตนเองได้ด้วยศาสตร์พระราชา และ 3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

อาหารพื้นบ้านเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำเอาองค์ความรู้ มาบูรณาการ กับทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างหลากหลายในพื้นที่ มาเป็นปัจจัยในการหล่อเลี้ยงชีวิต โดยเฉพาะชาวบ้านที่ต้องพึ่งพิงจาก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในชุมชน เป็นแหล่งดำรงชีพ เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดมายังคนรุ่นหลัง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแต่ละแห่งมาอย่างยาวนาน ซึ่งอาหารพื้นบ้านไทยได้แสดงถึงภูมิปัญญาของคนไทย ในแต่ละภูมิภาคที่รู้จักปรับตัว ในการดำรงชีวิต ตามสภาพทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่ แตกต่างกันผ่านการคิดค้น นำเอาทรัพยากรที่มีคุณค่า มีสรรพคุณทางด้านอาหารและยามาเป็น อาหารพื้นบ้านได้อย่างเรียบง่าย สอดคล้องกับความเป็นอยู่ในแต่ละ (ยิ่งยง ไพสุขานติวัฒนา, 2556) สินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์สามารถดึงดูดความสนใจทำให้สินค้าชุมชนเกิดการพัฒนาลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ การศึกษาของ วงศ์ธีรรา สุวรรณิน พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเป็นแนวทางการพัฒนาในลักษณะคู่ขนานที่เริ่มจากฐานคิดภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา มีผลเป็นเชิงรูปธรรม คือ สินค้ามีฐานจากภูมิปัญญาและมีการผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างลงตัว (วงศ์ธีรรา สุวรรณิน, 2563) และ วริศรา สมเกียรติกุล และกมล เรืองเดช เรื่อง มีการศึกษาเพิ่มเติมว่าการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ผนวกกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิตเพื่อแปรรูป



ให้เป็นผลผลิตใหม่ ๆ เป็นทางเลือกในการเพิ่มโอกาสช่องทางการตลาด การปรับตัวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับยุคสมัยและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ การศึกษาวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เช่น การผลิต การบริโภค กฎเกณฑ์ของชุมชน เอกลักษณ์ของชุมชน ถือเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สร้างระบบความหมายของชุมชนท้องถิ่นนั้น การทำความเข้าใจประเพณีดั้งเดิมเพื่อให้ชุมชนหรือท้องถิ่นปรับเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรม โดยการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมและวิถีชีวิตในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้มีส่วนร่วมในการปรับและฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรมต่อไป (วิศิรา สมเกียรติกุล และกมล เรืองเดช, 2564)

จังหวัดเพชรบุรีมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีความหลากหลาย สามารถส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนนำวัตถุดิบ ได้แก่ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยของวิสาหกิจชุมชน โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตรด้านพืชและสมุนไพร ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูป การพัฒนาสินค้าเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐาน เกษตรกรรม และฐานทรัพยากรชีวภาพ มีการยกระดับให้วิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจการเกษตร ขนาดกลางและเล็ก บนฐานทรัพยากรชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรฐานชีวภาพต่อยอดไปสู่สินค้า เกษตรฐานชีวภาพที่มีมูลค่าสูง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้น โดยการวิเคราะห์ศักยภาพ พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนา กิจกรรมและแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อนของกิจการ และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ร่วมกับวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ พร้อมทั้งพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพต้นแบบที่มีลักษณะแตกต่างจาก ผลิตภัณฑ์เดิมของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนตามแนวคิด BCG Model พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดและยกระดับให้มีคุณภาพเพื่อขอรับการรับรองมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถแข่งขัน ในตลาดที่สูงขึ้นได้ อีกทั้งก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้แก่ ชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึง ปัญหาและความสำคัญดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอาหารของชุมชนไทยสู่ความยั่งยืนหรือเศรษฐกิจฐานราก และเพิ่มมูลค่าอาหารในการบริโภคอาหารของพื้นถิ่นแสดงให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างมูลค่าวิธีการทำอาหารและพัฒนาองค์ความรู้ของอาหารของพื้นถิ่น การสร้างตราสินค้า และการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านอาหาร ให้เป็นที่รู้จัก และสามารถต่อยอดเชิงพาณิชย์ ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เข้ามาร่วมพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาต่อยอดไปยังสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน และกระจายไปยัง ตลาดในระดับที่สูงขึ้นในเชิงพาณิชย์และสาธารณะ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน บนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ยอมรับต่อผู้บริโภคนักท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยใช้การเก็บข้อมูลแบบวิธีผสมผสาน (Mixed Methods) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักและการวิจัยเชิงปริมาณเป็นองค์ประกอบ กลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาหารพื้นบ้าน จำนวน 60 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลตัวเลขร้อยละเป็นการหาสมรรถนะของกลุ่มที่เหมาะสมชัดเจน และประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทราบบริบทชนิดและประเภทอาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อการพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัด

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทราบบริบทชนิดและประเภทอาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อการพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี จะครอบคลุมประเด็นในการศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 การค้นหาอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ที่มีความโดดเด่นมีเรื่องราว (Story) ที่น่าสนใจตลอดจนวิธีการทำ ลงพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล

ขั้นที่ 2 ออกแบบชนิดและประเภทอาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

ขั้นที่ 3 กิจกรรมฝึกทำอาหารพื้นถิ่นที่ได้ออกแบบชนิดและประเภทอาหาร เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ทดลองชิมและหาข้อสรุปอาหารพื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์ของในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี โดยกลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ที่เป็นตัวแทน ทั้ง 3 ตำบล

ขั้นที่ 4 สร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นและกลไกการเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี การมีส่วนร่วม เพื่อดึงดูดความสนใจ

1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Interview Guide) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นในด้านรสชาติ คุณภาพรูปลักษณ์ชนิดและประเภท เป็นต้น เพื่อนำมากำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี



2. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups) คือ ผู้นำหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชนทั้ง 3 ตำบล กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และ ราษฎรชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านอาหาร โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับกำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นเพื่อนำมากำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ ได้แก่ กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตัวแทนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ตัวแทนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี จากตำบล 3 แห่ง ได้แก่ นายก อบต. ปลัด อบต. นักพัฒนาชุมชน กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน จากตำบล 3 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวม จำนวน 60 คน

1.1 ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ ดังนี้

1.1.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือสมาชิกมีความสนใจกิจกรรมสร้างอาชีพ รายได้เพื่อการพึ่งตนเอง และเพิ่มคุณค่าให้แก่สังคม

1.1.2 สมาชิกมีความรัก ความสามัคคี มีจิตอาสาและสามารถเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

1.1.3 สมาชิกมีจิตแบ่งปันกระจายผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพในกลุ่มของตนเองไปช่วยเหลือกลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอื่น ๆ

1.1.4 สมาชิกในกลุ่มสมัครใจที่จะเข้าร่วมการวิจัยจนเสร็จสิ้นโครงการ

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งคณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะกลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในชุมชนได้ จากตัวแทนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี จากตำบล 3 แห่ง ได้แก่ นายก อบต. จำนวน 3 คน ปลัด อบต. จำนวน 3 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน กลุ่มอาหารพื้นบ้าน จำนวน 30 คน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 คน กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 คน จากตำบล 3 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งหมด 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสำรวจใช้ในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อ ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

2. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

3. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรีที่ได้รับมอบหมาย

4. ประเด็นคำถาม ใช้ในการสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี

การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการ ดังนี้ 1) การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น 2) สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และประเด็นคำถาม ใช้ในการสนทนากลุ่ม ข้อเสนอแนะอื่น ๆ และ 3) นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้คำแนะนำ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมา กำหนดแบบสอบถาม 2) สร้างแบบสอบถาม 3) นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบ การหาความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง ความแม่นยำของเครื่องมือในการวัดสิ่งที่ต้องการจะวัด สามารถบอกถึงสภาพที่แท้จริงของตัวแปรที่ศึกษา โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ของคำถามในแต่ละข้อ ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.956 และ 4) ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสำรวจพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีเพื่อทราบบริบทด้านชนิดและประเภทอาหารพื้นถิ่นโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ทั้ง 3 ตำบล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะนักวิจัยจะเป็นผู้ป้อนคำถามให้แก่ที่ประชุมกลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และ ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 60 คน ที่ได้รับเชิญมาเพื่อประชุมระดมความคิดเห็นและร่วมกันอภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และประมวลผลข้อมูลโดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก คือ สร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่น ด้านรสชาติ คุณภาพ รูปลักษณ์ ชนิดและประเภท เป็นต้น โดยการใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครั้งนี้โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วย

หลักการตรวจสอบสามเส้า และในส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับความต้องการอาหารพื้นถิ่น สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยการนำผลการศึกษาทั้งวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานข้อมูลทั้งสองส่วนเพื่อหาอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีที่แท้จริงและ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัด เพชรบุรี

ผลการวิจัย

1. สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 สภาพของผู้ประกอบการ พบว่า สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี สมาชิกกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง 3 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 และเพศชาย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 รวมทั้งสิ้น 60 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 เนื่องจากในครอบครัวไทยแต่ดั้งเดิมมาผู้หญิง คือ แม่บ้านผู้ดูแลบ้านเรือนอาหารการกินของครอบครัวและ ได้ถ่ายทอดการทำอาหารหวานคาวให้กับลูกสาวในรุ่นต่อ ๆ มาตามวัฒนธรรมไทย และกลุ่มประกอบการอาหาร พื้นบ้าน ก็คือ กลุ่มสตรีที่มีความชำนาญในการทำอาหาร ทั้งอาหารหวาน อาหารคาวคาว ที่สามารถทำเพื่อ จำหน่ายได้ และมารวมกลุ่มเพื่อประกอบการอาหารพื้นบ้าน ด้านอายุของสมาชิกในการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง 3 ตำบล พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 66 ปี ขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 รองลงมา คือ อายุ 56 - 60 ปี มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.67 ช่วงอายุ 51 - 55 ปี มี 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 16.67 อายุ ต่ำกว่า 45 ปี มี 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ เป็นแม่บ้านหรือในวัยแม่ศรีเรือน ถึงวัยผู้สูงอายุที่ยังมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ด้านการศึกษาของสมาชิกกลุ่ม ในการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง 3 ตำบล พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถม และมัธยมเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม กลุ่ม มีระดับปริญญา ร่วมกลุ่มจำนวนน้อยแต่ได้ช่วยเหลือกลุ่มด้านเอกสาร ด้านอาชีพของสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่ มีอาชีพ ทำไร่ ทำสวน ทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของสังคมไทย มีอาชีพรับจ้าง ทำธุรกิจส่วนตัว และเป็นข้าราชการ เกษียณ อดีตพนักงาน ที่เป็นผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อพบปะสังสรรค์ ร่วมกับสมาชิกกลุ่ม ด้านรายได้ และหนี้สินของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนพอเลี้ยงชีพอย่าง พอเพียง ตามวิถีชุมชนและต้องการมีรายได้เพิ่มเพื่อใช้จ่ายในยุคสินค้ามีราคาแพงขึ้น และด้านหนี้สินของสมาชิก กลุ่ม มีจำนวนผู้มีหนี้สินไม่มากทั้งจำนวนคนและจำนวนเงินส่วนมากเป็นหนี้สินในระบบเพื่อการเกษตร

ส่วนที่ 2 สภาพกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น การดำเนินงานกลุ่มและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มด้วยการสมัคร ด้วยตนเอง มีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับการชักชวนจากเจ้าหน้าที่ ด้านบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็น สมาชิกทั่วไป และมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มตามรูปแบบโดยสมาชิกมีการคาดหวังในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่ คือ ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ต้องการมีรายได้เพิ่ม และต้องการได้รับการยอมรับจากสมาชิก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้งของสมาชิกส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง แต่มีสมาชิกที่เข้าร่วม

กิจกรรมเป็นบางครั้ง เนื่องจากปัญหาสุขภาพเพราะเป็นผู้สูงวัย และมีภารกิจในครอบครัว กิจกรรมของกลุ่มที่สมาชิกได้เข้าร่วมแต่ละขั้นตอนส่วนใหญ่มีการร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน และบางส่วนร่วมกิจกรรมบางขั้นตอนตามความชำนาญและการจัดแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของกลุ่มส่วนใหญ่ สมาชิกได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด แต่มีสมาชิกที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบในบางครั้ง เช่น ระเบียบการร่วมประชุมกลุ่ม ร่วมกิจกรรมกลุ่ม ที่สมาชิกมีปัญหาทางสุขภาพและภารกิจจำเป็น

ส่วนที่ 3 สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น รูปแบบของอาหารพื้นถิ่น การประกอบอาหารพื้นถิ่นกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญาจาก 3 ตำบลใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี เป็นการประกอบอาหารคาว และอาหารหวาน คือ



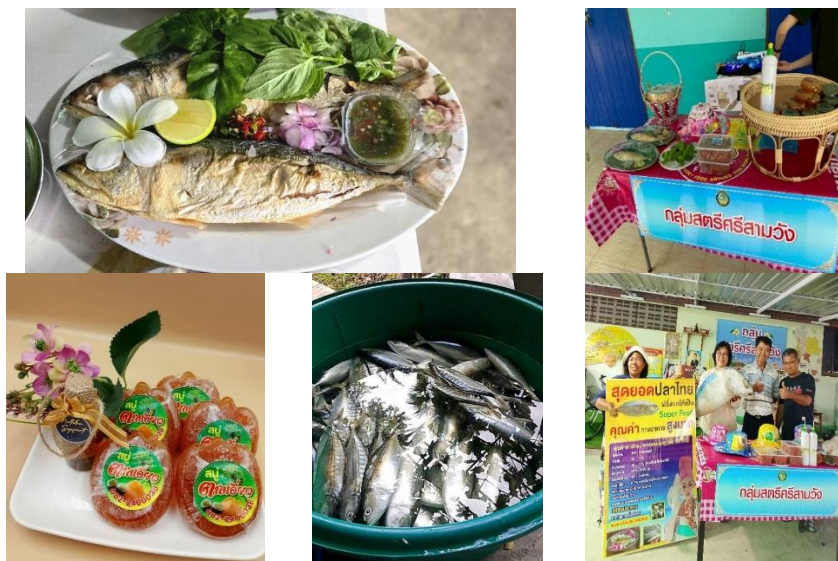
ภาพที่ 1 กลุ่มขนมหวานบ้านระหารน้อย เป็นกลุ่มประกอบการอาหารประเภทขนมหวานที่มีวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม หรือ”สูตรโบราณ” และมีวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น น้ำตาลโตนด มะพร้าว เป็นกลุ่มประกอบการอาหารประเภทขนมหวานที่มีวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น น้ำตาลโตนด มีวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม หรือ”สูตรโบราณ”

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำบ้านท่าลิงลม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นกลุ่มประกอบการประเภทยานอาหารคาว ที่มีทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่เป็นฤดูกาลทุกปี จากเขื่อนแก่งกระจาน เป็นปลาน้ำจืดหลากหลายชนิด เช่น ปลากะมังขาว ปลากะมังแดง ปลาดุกเพียน ปลากด ปลาคัง นำมาแปรรูป ได้แก่ ปลาแดดเดียว ทอดมันปลาเขื่อน ปลาสามดิบ ปลาสามทรงเครื่อง (สุก) ปลาร้า



ภาพที่ 2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำบ้านท่าลิงลม เป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาว ที่นำมาแปรรูป ได้แก่ ปลาแดดเดียว ทอดมันปลาเขื่อน ปลาสัมดิบ ปลาสัมทรงเครื่อง (สุก) ปลาร้า

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาวที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ประเภทพืชผักสมุนไพรและปลาในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาวที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นพวกพืช ผัก สมุนไพรและปลาทะเลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปลาหมึกหอมใบเตย (หมักมะกรูด ดอกดอกเกลือและใบเตย) น้ำพริกแกง แกงเผ็ด แกงส้ม ปลาทุงฉี่น้ำพริกแกง ทอดมันมะละกอ (น้ำพริกแกง) ทอดมันปลาสุก (ปลาทะเล) ขาววงตาล



ภาพที่ 3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว ปลาหมึกหอมใบเตย (หมักมะกรูด ดอกดอกเกลือและใบเตย) น้ำพริกแกง แกงเผ็ด แกงส้ม ปลาทุงฉี่น้ำพริกแกง ทอดมันมะละกอ (น้ำพริกแกง) ทอดมันปลาสุก (ปลาทะเล) ขาววงตาล

2. ความต้องการของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ยอมรับต่อผู้บริโภคนักท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นจาก 3 กลุ่ม ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มขนมหวานบ้านระหารน้อย ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้มีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ ต้องการให้กลุ่มมีการผลิตได้มากขึ้นเท่าที่มีผู้ต้องการ และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำบ้านท่าลิงลม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คือ ต้องการให้กลุ่มมีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ กลุ่มมีการพัฒนาเติบโต มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ มีการสนทนากัน มีความสามัคคี ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรมจากหน่วยราชการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้มีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ ต้องการให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรม

ส่วนที่ 2 ความต้องการและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่ม ของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นจาก 3 กลุ่ม ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มขนมหวาน บ้านระหารน้อย ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาดจังหวัดเพชรบุรี คือ ให้มีการโปรโมท ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ให้มีการจัดหาร้านค้าที่รับสินค้าของกลุ่มเป็นร้านประจำ ต้องการเพิ่มอุปกรณ์ในการทำขนม เช่น เตาอบขนาดใหญ่ ควรมีวิทยากรให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบรรจุภัณฑ์ ด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาด ต้องการทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีคุณภาพที่ดีสม่ำเสมอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำท่าลิงลม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คือ ต้องการเพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัยมากขึ้น สะดวกในการทำงาน ต้องการขยายโรงเรือนในการทำกิจกรรมเพราะพื้นที่คับแคบ ต้องการจัดหาตลาดที่รับสินค้าเพิ่มขึ้น ต้องการมีวิทยากรให้ความรู้ใหม่ ๆ ต้องการให้มีหน่วยงานสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ต้องการให้มีการทำงานทุกวัน สม่ำเสมอเพื่อพัฒนา และขับเคลื่อนกลุ่มต่อไป กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี คือ ให้มีการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างความต่อเนื่อง กลุ่มต้องมีความเข้มแข็งเพื่อพัฒนาให้กลุ่มมีผลงานเป็นที่ยอมรับและสร้างชื่อเสียง ให้มีการทำบัญชี รายรับ รายจ่าย ให้มีการจัดประชุมกลุ่มทุกเดือน ต้องการการสนับสนุนอุปกรณ์ในการบรรจุน้ำพริกแกง ต้องการการสนับสนุนเรื่องปึกหมุดและทำแผนที่ยั่งยืน ซึ่งความต้องการของกลุ่มมีสาเหตุมาจากการเกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ การไม่มีร้านค้าส่งประจำขาดการประชาสัมพันธ์ การขาดวัตถุดิบในบางช่วง วัตถุดิบมีราคาแพงในบางช่วง ปัญหาที่สมาชิกมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การไม่มีหน่วยงานให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ปัญหาการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม่ได้ในบางช่วง ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอเนื่องจากบางกลุ่มเป็นกลุ่มเพิ่งมีการจัดตั้ง ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสร้างชื่อเสียง เช่น การประกวด การรับรองความสำเร็จ

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจ ในจังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 สมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ใน 5 ด้าน คือ มีความรู้ มีทักษะ มีทัศนคติ มีคุณลักษณะเฉพาะและมีแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ในระดับต่าง ๆ 3 ระดับ คือ พอใช้ ดี และดีมาก โดยการประเมินตนเอง พบว่า ด้านความรู้ (Knowledge) กลุ่มมีความรู้ในการประกอบการอาหารพื้นถิ่นอยู่ในระดับดีมาก ดี และพอใช้ จำนวนเท่ากัน มีความรู้ในจัดหาและคัดเลือกวัสดุในการประกอบการอาหารพื้นถิ่น ในระดับพอใช้ ถึงดีมีความรู้ในการบรรจุผลผลิตจากการประกอบการอาหารพื้นถิ่น ในระดับพอใช้ถึงดี ด้านทักษะ (Skill) มีความชำนาญในการประกอบการอาหารพื้นถิ่นในระดับ พอใช้ ถึงดี มีความชำนาญในการจัดหาคัดเลือกวัสดุในการประกอบการอาหารพื้นถิ่นในระดับดี มีความชำนาญในการบรรจุผลผลิตจากการประกอบการอาหารพื้นถิ่นในระดับดี ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) มีความรักในการประกอบ การอาหารพื้นถิ่น ในระดับดี มีความเชื่อมั่นในการประกอบการอาหารพื้นถิ่นให้มีมาตรฐานมีคุณภาพในระดับดี มีความคาดหวังในการประกอบ การอาหารพื้นถิ่นให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นในระดับดี ด้านคุณลักษณะเฉพาะ (Traits) มีความสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่เพิ่มเติมอยู่เสมอ ในระดับดี มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ มีคุณธรรมในการทำงาน ในระดับดีมีความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมว่าสามารถพัฒนาผู้ประกอบการอาหาร พื้นถิ่นในระดับดี ด้านแรงจูงใจ เจตคติ (Motives/Attitude) การเข้าร่วมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น เพราะต้องการมีรายได้ในระดับดี การเข้าร่วมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นเพื่อต้องการพัฒนาตนเองในระดับดี การเข้าร่วมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น เพราะต้องการร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น ในระดับดี

ส่วนที่ 2 ความต้องการและข้อเสนอแนะในการเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มประกอบการอาหารพื้นถิ่นในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ยอมรับต่อผู้บริโภคนักท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มชนมหวานบ้านระหารน้อย ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด คือ การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้เพิ่มเติมและเพิ่มสมรรถนะในด้านต่าง ๆ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในด้านบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยเป็นที่ต้องการของลูกค้า การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในด้านการตลาด การมีร้านส่งประจำ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในด้านการประชาสัมพันธ์ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในด้านการใช้วัสดุในพื้นที่แปรรูปขนมหวานชนิดอื่น ๆ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำท่าลิงลม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คือ การสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างจริงจัง การให้มีการจัดอบรมเพิ่มเติมความรู้ที่ทันสมัย การส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ การให้มีการอบรมพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกให้มีหัวใจของแม่ค้าที่ดี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวัง บ้านวังยาว ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี คือ ให้มีการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ชัดเจน เช่น การตรวจเยี่ยมและสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง การกำจัดขยะ หรืออื่น ๆ และมีการรับรองกิจกรรมของกลุ่มจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับ การสนับสนุนการติดตั้งโซล่าเซลล์เพื่อลดภาระการจ่ายค่าไฟฟ้าและต้นทุนการผลิตให้กลุ่มกิจกรรม การสนับสนุนอุปกรณ์ในการเก็บปลาทุผลผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาของกลุ่ม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งหมด 3 ข้อ ดังนี้

สภาพของผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี

1. สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย รายละเอียด 3 ส่วน คือ 1) สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น อดีต ปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรี สมาชิกกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง 3 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุส่วนมากเป็นผู้มีอายุมาก การศึกษาอยู่ในระดับประถม อาชีพ ทำไร่ ทำสวน ทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของสังคมไทย ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนพอเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง ตามวิถีชุมชนและต้องการมีรายได้เพิ่มเพื่อใช้จ่ายในยุคสินค้ามีราคาแพงขึ้น และด้านหนี้สิน มีจำนวนผู้มีหนี้สินไม่มากทั้งจำนวนคนและจำนวนเงินส่วนมากเป็นหนี้สินในระบบเพื่อการเกษตร ด้านที่พักอาศัยของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกส่วนมากถึงเกือบทั้งหมดมีที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน 2) สภาพกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มด้วยการสมัครด้วยตนเอง เป็นสมาชิกทั่วไป คาดหวังในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ คือ ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ต้องการมีรายได้เพิ่ม เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เข้าร่วมแต่ละขั้นตอนส่วนใหญ่ ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และ 3) สภาพของผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจอาหารพื้นถิ่น รูปแบบของอาหารพื้นถิ่น การประกอบอาหารพื้นถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญาจาก 3 ตำบล ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี เป็นการประกอบอาหารคาว และอาหารหวาน คือ กลุ่มขนมหวานบ้านระหารน้อย เป็นกลุ่มประกอบการอาหารประเภทขนมหวานที่มีวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม หรือ “สูตรโบราณ” และมีวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น น้ำตาลโตนด มะพร้าว เป็นกลุ่มประกอบการอาหารประเภทขนมหวานที่มีวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น น้ำตาลโตนด มีวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม หรือ “สูตรโบราณ” ได้แก่ ขนมหม้อแกง ขนมบ้าบิ่น ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด ลูกตาลสด จาวตาลเชื่อม ลูกตาลทอด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรารวรรณ สุขเกิด พบว่า การทำอาหารหรือขนม อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึง การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ มีความเหนียวแน่นช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดความสามัคคี มีการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมและพัฒนาชุมชน และการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าอาหารมอญ พบว่า การคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่าให้ใช้โทนสีแดงและส้ม ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ จะได้รับความสนใจ ทั้งรูปแบบผลิตภัณฑ์และรสชาติ 3.2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำบ้านท่าลิงลม เป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาว ที่มีทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่เป็นฤดูกาลทุกปีจากเขื่อนแก่งกระจาน เป็นปลาน้ำจืดหลากหลายชนิด เช่น ปลากระมังขาว ปลากระมังแดง ปลาดตะเพียน ปลากด ปลาคัง นำมาแปรรูป ได้แก่ ปลาแดดเดียว ทอดมันปลาเขื่อน ปลาสามัคคี ปลาสามทรงเครื่อง (สุก) ปลาร้า 3.3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว เป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาวที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ประเภทพืชผัก สมุนไพรและปลาในจังหวัดเพชรบุรีเป็นกลุ่มประกอบการประเภทอาหารคาวที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นพวกพืช ผัก สมุนไพรและปลาทะเลในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ปลาหมึกหมอบเตย (หมึกมะกูด ดอกเกลือและใบเตย) น้ำพริกแกง แกงเผ็ด แกงส้ม ปลาทุงฉี่ น้ำพริกแกง ทอดมันมะละกอ (น้ำพริกแกง) ทอดมันปลาสิğun (ปลาทะเล) ขางวงตาล จากรูปแบบของอาหารพื้นถิ่น การประกอบอาหารพื้นถิ่นกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา



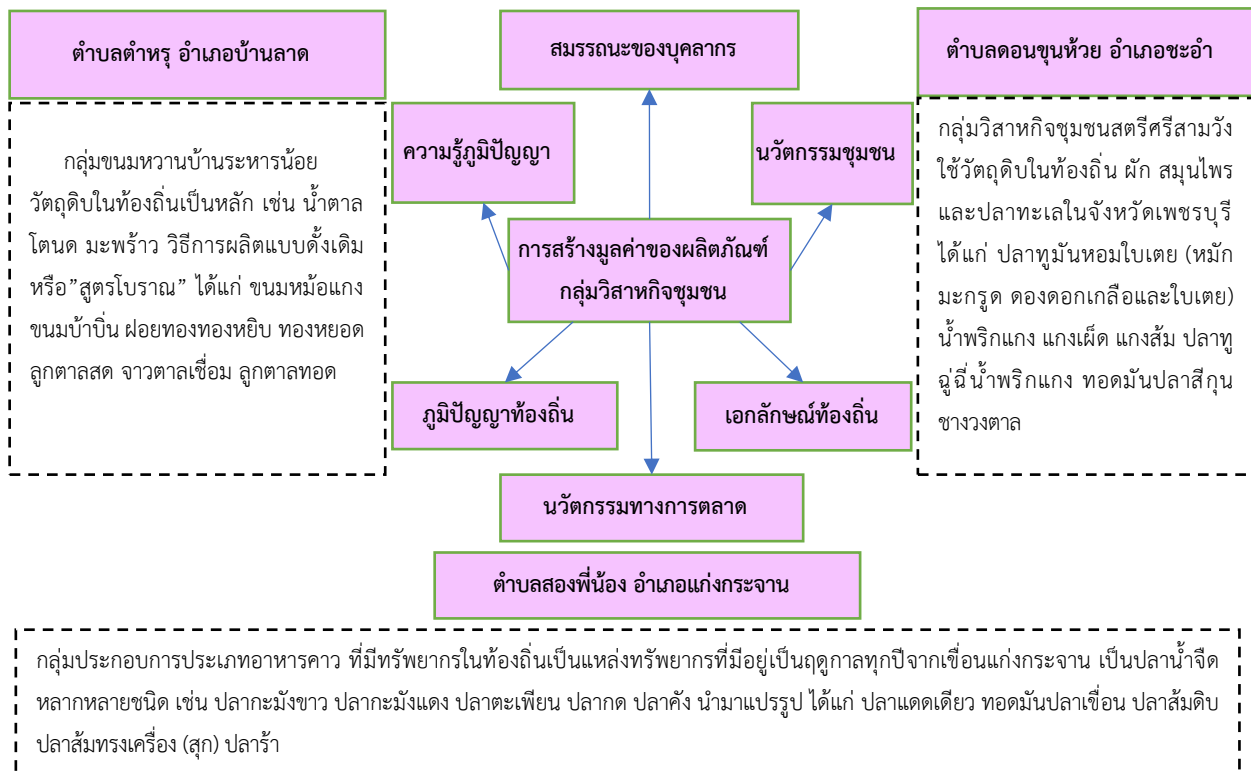
จาก 3 ตำบลใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี เป็นการประกอบอาหารคาว และอาหารหวานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์ ของตนเองในแต่ละท้องถิ่น (อัจฉราวรรณ สุขเกิด, 2565) สอดคล้องกับการวิจัยของ ปรีชา มุณีศรี และคณะ เรื่องการสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นและกลไกส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์เชิงอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ด้านอาหารที่สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วย (ปรีชา มุณีศรี และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจย์ เรื่องการพัฒนาการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นที่มุ่งเน้น ด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ คุณค่าทางโภชนาการและความเหมาะสมกับราคา (พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2561)

2. ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบอาหารพื้นถิ่นจาก 3 กลุ่ม ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี 1) ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มขนมหวานบ้านระหารน้อย คือ การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้มีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ต้องการให้กลุ่มมีการผลิตได้มากขึ้นเท่าที่มีผู้ต้องการ และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรม ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่ม คือ ให้มีการโปรโมท ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ให้มีการจัดหาร้านค้าที่รับสินค้าของกลุ่มเป็นร้านประจำ ต้องการเพิ่มอุปกรณ์ในการทำขนม เช่น เตาอบขนาดใหญ่ ควรมีวิทยากรให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบรรจุภัณฑ์ ด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาด ต้องการทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีคุณภาพที่ดีสม่ำเสมอ 2) ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำบ้านท่าลิงลม คือ ต้องการให้กลุ่มมีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ กลุ่มมีการพัฒนาเติบโต มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ มีการสนทนากัน มีความสามัคคี ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรมจากหน่วยราชการ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่ม คือ ต้องการเพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัยมากขึ้น สะดวกในการทำงาน ต้องการขยายโรงเรือนในการทำกิจกรรม เพราะพื้นที่คับแคบ ต้องการจัดหาตลาดที่รับสินค้าเพิ่มขึ้น ต้องการมีวิทยากรให้ความรู้ใหม่ ๆ ต้องการให้มีหน่วยงานสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ต้องการให้มีการทำงานทุกวัน สม่ำเสมอเพื่อพัฒนา และขับเคลื่อนกลุ่มต่อไป และ 3) ความต้องการและการคาดหวังของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวังบ้านวังยาว การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้มีรายได้เสริม เพิ่มรายได้ ต้องการให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรม ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่ม คือ ให้มีการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มต้องมีความเข้มแข็งเพื่อพัฒนาให้กลุ่มมีผลงานเป็นที่ยอมรับและสร้างชื่อเสียง ให้มีการทำบัญชี รายรับ รายจ่าย ให้มีการจัดประชุมกลุ่มทุกเดือน ต้องการการสนับสนุนอุปกรณ์ในการบรรจุน้ำพริกแกง ต้องการการสนับสนุนเรื่องปึกหมุดและทำแผนที่ดูงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาคริต อ่องทุน และพิทักษ์ ศิริวงศ์ พบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารยังไม่มีความพร้อมและยังขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่ ภาครัฐและผู้เชี่ยวชาญจึงมี บทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพของสมาชิกให้มีความใส่ใจของแม่ค้าที่ดี ด้านการใช้วัสดุในพื้นที่ (ชาคริต อ่องทุน และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2560)

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) ส่วนที่ 1 สมรรถนะของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ใน 5 ด้าน คือ มีความรู้ มีทักษะ มีทัศนคติ มีคุณลักษณะเฉพาะและมีแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ในระดับต่าง ๆ 3 ระดับ โดยการประเมินตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ด้านคุณลักษณะเฉพาะ และด้านแรงจูงใจ เจตคติ ส่วนที่อยู่ในระดับดีมาก คือ ด้านความรู้ 2) ส่วนที่ 2 ความต้องการและข้อเสนอแนะในการเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ยอมรับต่อผู้บริโภคนักท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี 2.1) กลุ่มขนมหวานบ้านระหารน้อย คือ การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้เพิ่มเติมและเพิ่มสมรรถนะในด้านต่าง ๆ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในด้านบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยเป็นที่ต้องการของลูกค้า การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในการการตลาด การมีร้านส่งประจำ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในการประชาสัมพันธ์ การเพิ่มสมรรถนะของสมาชิกและกลุ่มในการใช้วัสดุในพื้นที่แปรรูปขนมหวานชนิดอื่น ๆ สอดคล้องกับ ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ พบว่า ตราสินค้าสั้นกะทัดรัด อ่านง่าย จดจำได้ สามารถสร้างคุณค่าการใช้ให้แก่ลูกค้าผ่านการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ได้ดี (ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับ กุลชลี พวงเพชร และคณะ พบว่า ด้านตราสินค้า ลูกคามีความคาดหวังในด้านตราสินค้าในระดับมาก การพัฒนาตราสินค้าต้องเป็นที่สนใจและง่ายต่อการจดจำ และมีโลแกนเพื่อให้ผู้บริโภคประทับใจ สำหรับบรรจุภัณฑ์ควรเปิด - ปิด ง่ายและสะดวกในการใช้งาน 2.2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสัตว์น้ำท่าลิงลม คือ การสนับสนุนช่วยเหลือ จากภาครัฐอย่างจริงจัง การให้มีการจัดอบรมเพิ่มเติมความรู้ที่ทันสมัย การส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ การให้มีการอบรมพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกให้มีหัวใจของแม่ค้าที่ดี (กุลชลี พวงเพชร และคณะ, 2564) 2.3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีศรีสามวัง คือ ให้มีการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ชัดเจน เช่น การตรวจเยี่ยมและสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง การกำจัดขยะ หรืออื่น ๆ และมีการรับรองกิจกรรมของกลุ่มจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับ การสนับสนุนการติดตั้งโซล่าเซลล์เพื่อลดภาระการจ่ายค่าไฟฟ้าและต้นทุนการผลิตให้กลุ่มกิจกรรม การสนับสนุนอุปกรณ์ในการเก็บปลาทุผลผลิตของกลุ่ม การจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนากลุ่ม ประมุข ศรีชัยวงษ์ การศึกษาแนวทางการต่อยอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากผักพื้นบ้านเป็นผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหารชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลือกเฉพาะผักพื้นบ้านที่มีความเหมาะสมมาต่อยอดในการแปรรูป ได้แก่ ย่านาง หม่อน ส้มป่อย เตย และหน่อไม้ (ประมุข ศรีชัยวงษ์, 2555)



องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 4 การพัฒนาสมรรถนะกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา
เพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ต่อผู้ประกอบการรายย่อยและกลุ่มวิสาหกิจในจังหวัดเพชรบุรี
การสร้างเครือข่าย และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

กลุ่มวิสาหกิจต้องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและต้องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าในการสร้างตรา
สินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผู้บริโภคได้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น และที่สำคัญควรได้รับ
การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายภาคสังคม ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
เพื่อนำเงินทุนมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่ม การรวบรวม ผลผลิตในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง
เพื่อใช้วัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการขยายกิจการด้านการสร้างแบรนด์สินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูป
หลากหลายประเภท ของกลุ่ม เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตให้มากขึ้น สร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อตอบสนอง
ต่อความต้องการของผู้บริโภคทุกกลุ่ม เพื่อสร้างรายได้แก่ สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และสร้างความ
เข้มแข็งให้แก่ กิจการและสมาชิกทุกคนในกลุ่มต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย สภาพของผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนพอเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง ตามวิถี
ชุมชนและต้องการมีรายได้เพิ่มเพื่อใช้จ่ายในยุคลินค้ามีราคาแพงขึ้น กลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจรูปแบบ

อาหารพื้นถิ่น ต้องการมีรายได้เพิ่ม ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในการอบรมจากหน่วยราชการ เพื่อการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ สาเหตุมาจากการเกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ การไม่มีร้านค้าส่งประจำ ขาดการประชาสัมพันธ์ การขาดวัตถุดิบในบางช่วง วัตถุดิบมีราคาแพงในบางช่วง ปัญหาที่สมาชิกมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การไม่มีหน่วยงานให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ปัญหาการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม่ได้ในบางช่วง ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอเนื่องจากบางกลุ่มเป็นกลุ่มเพิ่งมีการจัดตั้ง ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสร้างชื่อเสียง เช่น การประกวด การรับรองความสำเร็จ ส่วนการคาดหวังในการดำเนินงานกลุ่ม มีส่งเสริมการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มมากยิ่งขึ้น มีการจัดหาร้านค้าที่รับสินค้าของกลุ่มเป็นร้านประจำ ควรเพิ่มอุปกรณ์ในที่ทันสมัยมากขึ้น สะดวกในการทำงาน ควรให้มีการทำบัญชี รายรับรายจ่าย ให้มีการจัดประชุมกลุ่มทุกเดือน ควรมีการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบรรจุภัณฑ์ ด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาด ต้องการทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีคุณภาพที่ดีสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) มีการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความมั่นคงให้วิสาหกิจชุมชน โดยลดความเสี่ยง และสร้างความเข้มแข็งทางการเงิน เพื่อเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการองค์กร ให้เกิดความเข้มแข็ง ให้สมาชิกมีรายได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน
- 2) มีการกำหนดนโยบายการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ
- 3) ควรมีการกำหนดนโยบายการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนวิสาหกิจชุมชนที่มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นที่มีปัจจัยพื้นฐานเป็นจุดเด่นอยู่แล้วให้มีการพัฒนาก้าวหน้าต่อไป 2) ควรนำผลการวิจัยไปนำเสนอให้หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เข้ามาร่วมให้โอกาสในการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นที่มีปัจจัยพื้นฐานเป็นจุดเด่นอยู่แล้วได้มีความเข้มแข็ง และ 3) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในทางวิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาข้อด้อยหรือข้อบกพร่องของกลุ่มผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่นที่มีความมุ่งมั่นในการดำเนินกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้เพิ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี พวงเพชร และคณะ. (2564). การพัฒนาตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลาก ผลิตภัณฑ์ ซอสกระเทียมแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านจิวราย อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 22(2), 211-228.
- ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ. (2564). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวฮางอกโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 8(2), 63-75.
- ชาคริต อ่องทุน และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). ศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริม ทางบนถนนเยาวราช. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, 6(1), 129-137.
- ประมุข ศรีชัยวงศ์. (2555). การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารพื้นบ้านเป็นผลิตภัณฑ์ ของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดชัยภูมิ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20(ฉบับพิเศษ), 255-268.

- ปรีชา มณีศร และคณะ. (2563). การสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นและกลไกส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี. วารสารการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 14(1), 152-167.
- ยิ่งยง ไผ่สุขตานติวัฒนา. (2556). ผักพื้นบ้านภูมิปัญญา และมรดกที่คนไทยหลงลืม เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการและอุทยานผักพื้นบ้านในวิถีไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน. (2563). แนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชนบนรากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบในจังหวัดหนองคาย. วารสาร BU ACADEMIC REVIEW มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 19(1), 109-127.
- วิศรา สมเกียรติกุล และกมล เรืองเดช. (2564). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวหอมไชยาพันธุ์พื้นเมืองในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 16(56), 31-42.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัจฉราวรรณ สุขเกิด. (2565). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดผ่านระบบสารสนเทศของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมไทย หมู่ที่ 6 ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 24(1), 65-76.

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน*

THE COMPONENTS OF CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS

คณินิต บุพศิริ*, วาโร เพ็งสวัสดิ์, วันเพ็ญ นันทะศรี

Kanuengnit Bupasiri*, Waro Phengsawat, Wanpen Nantasi

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kaika.kakai2526@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน วิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง เพื่อนำมาสังเคราะห์และคัดเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่ปรากฏซ้ำและมีค่าความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาองค์ประกอบให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบที่ผ่านการสังเคราะห์และปรับปรุงไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม เพื่อยืนยันความถูกต้องและความครบถ้วนขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีจินตนาการ 3) การมีความยืดหยุ่น 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม ผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารโรงเรียน, องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The purpose of this research is to identify the fundamental components of creative leadership within school administrators. A mixed-methods design was employed and implemented in three stages. In the first stage, relevant concepts, theories, and research studies from ten sources were reviewed and synthesized. Components that appeared repeatedly and reached a frequency of at least 50 percent were selected as preliminary components. In the second stage, five experts in educational administration and leadership, selected through purposive sampling, were interviewed using a semi-structured format. Their insights were analyzed to refine and strengthen the initial components. In the third stage, the revised set of components was evaluated for appropriateness by another group of five experts to confirm their relevance and suitability. A document synthesis form, a semi-structured interview guide, and a five-point rating scale questionnaire were used for the data collection. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation were used for analysis. The analysis found that there are five core elements for creative leadership namely, 1) vision, 2) imagination, 3) flexibility, 4) creativity, and 5) teamwork. Expert evaluation indicated that the overall appropriateness of these components was rated at the highest level, confirming their suitability as essential dimensions of creative leadership in the school context.

Keywords: Creative Leadership, School Administrators, Components of Creative Leadership

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างสังคมและยกระดับประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 ที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ จากการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยังส่งผลต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งศึกษา และพัฒนารูปแบบแนวทางและมาตรการในการจัดการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะสามารถคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง มองเห็นโอกาสใหม่ ๆ และกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่แตกต่าง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสามารถบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยืดหยุ่น มีระบบการตัดสินใจที่โปร่งใส และใช้ข้อมูลในการพัฒนานโยบายอย่างมีกลยุทธ์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นี้ยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงของโลก

ในปัจจุบันส่งผลให้โรงเรียนต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งในด้านความต้องการของผู้เรียนและปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่ยังขาดประสิทธิภาพ การมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งจำเป็น (วรัญญา ยินดี, 2565) นอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา การส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานเชิงสร้างสรรค์ และการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ (ฐานิย์ กาญจนสกุล, 2564) ในทิศทางเดียวกันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ช่วยยกระดับความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมในโรงเรียน โดยผู้นำที่มีความยืดหยุ่นทางความคิดและกลยุทธ์สามารถปรับตัวต่อความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ritter, S. M. & Mostert, N., 2022)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพปัญหาด้านการบริหารภายในโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารจำนวนหนึ่งยังคงใช้รูปแบบการบริหารแบบเดิม ขาดทักษะด้านเทคโนโลยี การคิดสร้างสรรค์และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ รวมทั้งยังยึดรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ทำให้การจัดการทรัพยากรและการพัฒนาองค์กรยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งที่บริบทการศึกษาในปัจจุบันต้องการผู้นำที่พร้อมปรับตัวและสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่หลายฉบับ แต่ยังคงขาดการสังเคราะห์องค์ประกอบที่เป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทของผู้บริหารโรงเรียนไทยโดยเฉพาะ ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบพัฒนาศักยภาพผู้บริหารให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารให้สามารถนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

แหล่งข้อมูล การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถเป็นข้อมูลในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง เพื่อสังเคราะห์และสรุปสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์มาจัดระเบียบข้อมูล หลังจากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้และสร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิง



ปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ขององค์ประกอบ การสังเคราะห์องค์ประกอบจากแหล่งที่ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ รูปแบบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่และสรุปผลโดยใช้ความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารโรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาจากโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 1 คน ขนาดกลาง จำนวน 2 คน และขนาดใหญ่ จำนวน 2 คน มีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทหรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนไม่น้อยกว่า 10 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งออกแบบขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างให้ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

1. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยมีการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อชี้แจงแนะนำเบื้องต้น กำหนดนัดหมายและสถานที่ก่อนที่ผู้วิจัยจะไปสัมภาษณ์ พร้อมทั้งจัดส่งเอกสารโครงร่างการวิจัยและแบบสัมภาษณ์ล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า 5 วัน

3. ดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่ได้นัดหมายไว้ มีการจดบันทึกและบันทึกเสียงสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงและชี้แจงว่าจะทำลายการบันทึกเสียงสัมภาษณ์นั้นทิ้งเมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ โดยเริ่มจากการถอดการบันทึกเสียงสัมภาษณ์แล้วทำการจัดระเบียบข้อมูล ซึ่งกำหนดจากคำสำคัญในคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ หลังจากการจัดระเบียบข้อมูลแล้วได้สร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและมีประสบการณ์ตรงกับการบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1. อาจารย์ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งจะต้องมีประสบการณ์ในด้านสายงานไม่น้อยกว่า 10 ปี และจะต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือต้องมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 2 คน

2. ผู้บริหารการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือได้รับวิทยฐานะเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

3. ผู้อำนวยการโรงเรียน มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในโรงเรียน โดยแบบสอบถามดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สภาพภาพการดำรงตำแหน่ง ลักษณะเป็นแนวตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยกำหนดรูปแบบคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวทางของเรนซิสลิเคิร์ต (Rensis Likert) พร้อมทั้งอธิบายความหมายและค่าน้ำหนักของแต่ละระดับ ดังนี้

5 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนก่อนหน้านี้ มาจัดทำร่างแบบสอบถามสำหรับประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน จากนั้นผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามเสนอให้ประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบด้านความถูกต้องของเนื้อหา ด้านการใช้ภาษา และความครบถ้วนของเนื้อหาสาระ ก่อนปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความสมบูรณ์จัดพิมพ์แบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามสำหรับประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้



1. ดำเนินการขอหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อใช้เป็นเอกสารทางราชการประกอบการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามดังกล่าวด้วยตนเอง

3. เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบกลับให้ครบถ้วน เพื่อนำข้อมูลไปดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น มาวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมตั้งแต่มากขึ้นไป หรือมีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จากนั้นสรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงองค์ประกอบให้มีความ ครบถ้วนและเหมาะสม เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังแสดง ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

นักวิชาการ	การศึกษาจากเอกสาร									การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ									
	องค์ประกอบผู้นำเชิงสร้างสรรค์	(กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562)	(พิมพ์ศนิดา จิงสุทธีรังษ, 2563)	(ธีระพงษ์ นุ่นสะพาน, 2564)	(อรุณชัย แนวเงินดี, 2564)	(จินตนา ดิดวงพันธ์, 2565)	(ชุดิมา สิริอด, 2565)	(อภิวัฒน์ เลิศสงคราม, 2567)	(Ubben, G. C. et al., 2010)	(Zacko-Smith, J. D., 2010)	(Hirak, R. et al., 2012)	ความถี่	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การมีวิสัยทัศน์		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			8	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
2. การมีจินตนาการ			✓	✓	✓	✓	✓	✓				6	✓		✓	✓	✓	4	✓

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

นักวิชาการ	การศึกษาจากเอกสาร									การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ									
	องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	(กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562)	(พิมพ์นิตา จิงสุทธิวงศ์, 2563)	(ธีระพงษ์ นุ่นสะพาน, 2564)	(อรุณชัย แนวเงินดี, 2564)	(จินตนา ตีดวงพันธ์, 2565)	(ชุดิมา สิริอด, 2565)	(อภิวัฒน์ เลิศสงคราม, 2567)	(Ubben, G. C. et al., 2010)	(Zacko-Smith, J. D., 2010)	(Hirak, R. et al., 2012)	ความถี่	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
3. การมีความยืดหยุ่น		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓			7	✓	✓	✓		✓	4	✓
4. การมีความคิดสร้างสรรค์		✓		✓		✓	✓	✓	✓			6					✓	1	✓
5. การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์				✓						✓		2			✓			1	
6. ด้านการมุ่งความสำเร็จ			✓									1			✓			1	
7. ด้านความน่าเชื่อถือ			✓									1			✓			1	
8. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล		✓			✓	✓		✓				4							
9. การทำงานเป็นทีม		✓				✓	✓	✓		✓		5	✓	✓		✓	✓	4	✓
10. คิดต่าง									✓			1							
11. มีแนวคิดใหม่									✓			1							
12. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง									✓	✓		2							
13. กล้าคิด									✓			1							



ตารางที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

นักวิชาการ	การศึกษาจากเอกสาร										การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ					
	(กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562)	(พิมพ์ศุภินดา จิงสุธิวงษ์, 2563)	(ธีระพงษ์ นุ่นสะพาน, 2564)	(อรุณชัย แนวเงินดี, 2564)	(จินตนา ตีตรงพันธ์, 2565)	(ชุติมา สิริอด, 2565)	(อภิวัฒน์ เลิศสงคราม, 2567)	(Ubben, G. C. et al., 2010)	(Zacko-Smith, J. D., 2010)	(Hirak, R. et al., 2012)	ความถี่	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5
องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์																
14. การสร้างแรงบันดาลใจ										✓	1					
15. วัฒนธรรมเชิงบวก								✓			1					
16. การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์										✓	1					
17. การบริหารจัดการ								✓			1					
18. ปฏิสัมพันธ์								✓			1					
รวม	5	5	5	3	6	5	6	4	6	5		4	3	6	3	5

จากตารางที่ 1 จากการสังเคราะห์เอกสาร จำนวน 10 แหล่ง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีทั้งหมด 18 องค์ประกอบ ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป จะได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีจินตนาการ 3) การมีความยืดหยุ่น 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม

2. นำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ มาจัดทำเป็นนิยามปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ พฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การมีวิสัยทัศน์	ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ในการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย	1. ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมาย ในอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน



ตารางที่ 2 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ พฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
2. การมีจินตนาการ	ในอนาคตของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มีความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น วางแผน เชิงกลยุทธ์เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย และสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจและร่วม ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ให้เป็นจริง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ในการสร้างภาพในความคิด การมองเห็น ความเป็นไปได้ใหม่ ๆ และการคิดนอก กรอบอย่างมีเหตุผลจากสิ่งที่เป็นอยู่ โดยอาศัยประสบการณ์ ความเชื่อและ ความคาดหวังมาประมวลเป็นความคิด ที่แปลกใหม่ แตกต่างไปจากความคิดเดิม นำไปสู่การสร้างสรรค์วิธีการหรือ แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่เป็นไปได้ ในอนาคต	2. ผู้บริหารสามารถคาดการณ์แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ 3. ผู้บริหารสามารถวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อนำองค์กร ไปสู่เป้าหมาย 4. ผู้บริหารสามารถสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจและ ร่วมขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ให้เป็นจริง 1. ผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างภาพ ในความคิดมองเห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ 2. ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดนอกกรอบ อย่างมีเหตุผล 3. ผู้บริหารมีความสามารถในการการใช้ประสบการณ์ ความเชื่อความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาโรงเรียน 4. ผู้บริหารมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมี ประสิทธิภาพ 5. ผู้บริหารพัฒนาโรงเรียนในอนาคตอย่างสร้างสรรค์
3. การมีความยืดหยุ่น	ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการ ปรับตัว ปรับความคิดและวิธีการทำงาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานด้วยวิธีที่หลากหลาย เปิดโอกาสและยอมรับฟังความคิดเห็น	1. ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัว ปรับความคิด และวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ 2. ผู้บริหารมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานด้วยวิธีที่หลากหลาย 3. ผู้บริหารเปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง 4. ผู้บริหารมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ขององค์กร
4. การมีความคิด สร้างสรรค์	ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ การมองเห็นโอกาส ในการพัฒนา การคิดนอกกรอบเพื่อ แก้ปัญหาและการสร้างนวัตกรรมในการ บริหารจัดการโรงเรียน สนับสนุน ส่งเสริม และกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิด สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง อันจะก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทางสร้างสรรค์และ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	1. ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ 2. ผู้บริหารมีความสามารถในการมองเห็นโอกาสใน การพัฒนา 3. ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดนอกกรอบเพื่อ แก้ปัญหาและสร้างนวัตกรรมในการบริหาร 4. ผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคลากร เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง 5. ผู้บริหารสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม



ตารางที่ 2 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ พฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
5. การทำงานเป็นทีม	ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูและบุคลากรมีกระบวนการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานประสานงานในการปฏิบัติงานที่ดีต่อกัน เสริมสร้างความร่วมมือกัน ความสามัคคีในการปฏิบัติงานในหน้าที่ สนับสนุนช่วยเหลือให้ใช้ทักษะประสบการณ์ร่วมกันและสามารถพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1. ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการทำงานเป็นทีม 2. ผู้บริหารส่งเสริมการประสานงานที่ดี 3. ผู้บริหารเสริมสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในการปฏิบัติงานในหน้าที่ 4. ผู้บริหารส่งเสริมการใช้ทักษะและประสบการณ์ร่วมกัน 5. ผู้บริหารพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบหลัก ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ขอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำในสถานศึกษา การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบดังกล่าว แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละองค์ประกอบ แสดงดังตารางที่ 3

3. ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่	ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การมีวิสัยทัศน์	4.90	0.14	มากที่สุด
2	การมีจินตนาการ	4.72	0.23	มากที่สุด
3	การมีความยืดหยุ่น	4.60	0.34	มากที่สุด
4	การมีความคิดสร้างสรรค์	4.80	0.20	มากที่สุด
5	การทำงานเป็นทีม	4.84	0.17	มากที่สุด
รวม		4.77	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.14) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน โดยการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การมี

วิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.14) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.17) การมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.20) การมีจินตนาการ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.23) และการมีความยืดหยุ่น ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.34)

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีจินตนาการ 3) การมีความยืดหยุ่น 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พบว่า มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารควรมี ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารโรงเรียนให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในครั้งนี้ ได้อาศัยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบดังกล่าวจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความครบถ้วนและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ เมื่อทำการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การทำงานเป็นทีม 3) การมีความคิดสร้างสรรค์ 4) การมีจินตนาการ และ 5) การมีความยืดหยุ่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การที่ผู้นำมีวิสัยทัศน์จะเป็นแรงบันดาลใจให้สมาชิกในองค์กรเกิดพลังและความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน (Northouse, P. G., 2019) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในบริบทของการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญของการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจน สามารถทำให้บุคลากรมองภาพความสำเร็จของโรงเรียนได้ ทำให้เกิดการบริหารงานอย่างมีจุดหมาย ในขณะเดียวกัน การทำงานเป็นทีม เป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างกระบวนการทำงานเป็นทีม เพื่อนำทีมงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง (Johnson, D. W. & Johnson, R. T., 2005) อีกทั้ง การมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถเปลี่ยนปัญหาหรือข้อจำกัดให้กลายเป็นโอกาสในการพัฒนา และส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในองค์กร (Zhou, J. & George, J. M., 2001) นอกจากนี้ การมีจินตนาการ ยังเป็นอีกองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่จะแสดงให้เห็นว่า เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างแนวคิดใหม่จากประสบการณ์เดิมและคาดการณ์แนวทางพัฒนาโรงเรียนในอนาคต (Vygotsky, L. S., 2004) ส่วนการมีความยืดหยุ่นเป็นอีกองค์ประกอบที่ใช้ให้เห็นว่า ในบริบทของการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์แบบไม่คาดคิด เช่น COVID-19 โดยใช้กลยุทธ์ใหม่ในการบริหารจัดการโรงเรียน (McLeod, S. & Dulsky, S., 2021)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ (Puccio, G. J. et al., 2011) ที่มองว่า ความคิดสร้างสรรค์ของผู้นำ เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและพัฒนาองค์กรให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด (Northouse, P. G., 2022) เน้นว่าการเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต้องใช้ทั้งความคิดเชิงนวัตกรรมและการสร้างอิทธิพลทางบวกต่อผู้ตาม (ธีระนันต์ โมธรรม, 2566) ยืนยันว่า การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่บริหารงานอย่างยั่งยืน สามารถทำให้บุคลากรมองเห็นภาพความสำเร็จของโรงเรียนได้ จะเห็นว่าผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ องค์ประกอบดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีจินตนาการ 3) การมีความยืดหยุ่น 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารควรมี เพราะจะช่วยให้การบริหารจัดการภายในสถานศึกษาเกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถสรุปได้ตามภาพประกอบต่อไปนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีจินตนาการ 3) การมีความยืดหยุ่น 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม และจากการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบดังกล่าวมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือแนวทางในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งยังมีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในปัจจุบัน องค์ประกอบดังกล่าวจึงสามารถ

นำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการบริหาร การพัฒนาทักษะผู้นำ การสร้างบรรยากาศในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ และการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในภาพรวม นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายังสามารถนำองค์ประกอบที่ได้รับจากผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยบรรจุองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ ในกระบวนการพัฒนาผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายทางการศึกษา ทำให้การพัฒนาผู้บริหารเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรดำเนินการทดลองใช้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่สังเคราะห์ได้เพื่อสร้างเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบที่ได้ นอกจากนี้ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมหลายจังหวัดหรือหลายเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงและยืนยันความถูกต้องของผลการวิจัยในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น ตลอดจนควรพิจารณาศึกษาปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบทโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร หรือรูปแบบการบริหารที่อาจส่งผลต่อการแสดงออกของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 11(2), 1-18.
- จินตนา ดีดวงพันธ์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 20(91), 74-87.
- ชุติมา สิริอด. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วารสารสถาบันวิจัยพินิจธรรม, 9(3), 105-120.
- ฐานิย์ กาญจนสกุล. (2564). บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมวินัยธรรม การจัดการเรียนรู้. วารสารวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 5(1), 120-134.
- ธีระนันต์ โมธรรม. (2566). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธีระพงษ์ นุ่นสะพาน. (2564). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 17(1), 3-16.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พิมพ์ศนิตา จิงสุทวิงษ์. (2563). โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักวิชาการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- วรัญญา ยินดี. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวอร์มัล. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 5(4), 245-259.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อภิวัฒน์ เลิศสงคราม. (2567). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร. วารสาร มจร.ทริภุญชัยปริทรรศน์, 8(2), 265-280.
- อรรถชัย แนวเงินดี. (2564). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน, 2(1), 13-21.
- Hirak, R. et al. (2012). Linking leader inclusiveness to work unit performance: The importance of psychological safety and learning from failures. *The Leadership Quarterly*, 23(1), 107-117.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2005). *Joining together: Group theory and group skills*. (9th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.
- McLeod, S. & Dulsky, S. (2021). Resilience, reorientation, and reinvention: School leadership during the early months of the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Education*, 6. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.637075>.
- Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and practice*. (8th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- _____. (2022). *Leadership: Theory and practice*. (9th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Puccio, G. J. et al. (2011). *Creative Leadership: Skills that Drive change*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Ritter, S. M. & Mostert, N. (2022). Creativity and leadership in education: How creative leadership fosters innovation. *Journal of Creative Behavior*, 56(3), 745-760.
- Ubben, G. C. et al. (2010). *The principal: Creative leadership For excellence in schools*. (6th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.
- Zacko-Smith, J. D. (2010). Creative Leadership: Welcome to the 21st Century. *Academic Exchange Quarterly*, 14(4), 8-9.
- Zhou, J. & George, J. M. . (2001). When job dissatisfaction leads to creative: Encouraging the expression of voice. *Academy of Management Journal*, 44(4), 682-696.

การพัฒนาทฤษฎีฐานรากในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย*

DEVELOPING A GROUNDED THEORY OF PARENTAL DECISION-MAKING IN
SCHOOL CHOICE AMONG THAI PARENTS FOR THEIR CHILDRENจรรยา เกิดแก้ว^{1*}, ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม², องอาจ นัยพัฒน์³Janya Kirdkaew^{1*}, Donsak Tsaillexthim², Ong-art Naiyapatana³¹หลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹Doctor of Education Program, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand³สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย³The office for National Education Standards and Quality Assessment, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: janya.kirdkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย โดยสืบเสาะหาความหมาย ลักษณะ เงื่อนไข กระบวนการเกิดขึ้นและผลที่ติดตามมา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเทคนิคการเลือกโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน (Theoretical Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผู้ปกครองใช้ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และความเชื่อส่วนบุคคลในการประเมินทางเลือกโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อพัฒนาการ ความสำเร็จและคุณภาพชีวิตของบุตรหลานในระยะยาว โดยมีเงื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ประกอบด้วย 1.1) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง 1.2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน 1.3) ชื่อเสียงของสถานศึกษา และ 1.4) คุณภาพของสถานศึกษา 2) กระบวนการ ประกอบด้วย 2.1) การแสวงหาข้อมูล 2.2) การรับรู้และประเมินทางเลือก 2.3) การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทรอบครัว และ 2.4) การตัดสินใจเลือกสถานศึกษา และ 3) ผลที่ติดตามมา ประกอบด้วย 3.1) ผลต่อบุตรหลานที่จะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ 3.2) ผลต่อระบบการศึกษาที่ก่อให้เกิดการแข่งขันและการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นทางเลือกของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ

คำสำคัญ: ทฤษฎีฐานราก, การตัดสินใจของผู้ปกครอง, การเลือกสถานศึกษา, ผู้ปกครองไทย

Abstract

This study was a qualitative research that aimed to explore the phenomenon of school choice among Thai parents by examining its meanings, characteristics, conditions, processes, and consequences. Data were collected through in-depth interviews with 20 parents whose children were enrolled in secondary schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office in the academic year 2025. Participants were selected using purposive sampling combined with the theoretical sampling technique. The research instrument was a semi-structured interview. The findings revealed that parental school choice is a decision-making process in which parents apply their knowledge, experiences, values, and personal beliefs to evaluate educational alternatives. Parents consider multiple factors to select the school that they perceive will best promote their children's development, success, and long-term quality of life. The study identified three major components of the school choice phenomenon: 1) Determinant factors influencing parental school choice, including 1.1) parents' socio economic status, 1.2) children' achievement motivation, 1.3) school reputation, 1.4) school quality; 2) Decision-making process, consisting of four stages: 2.1) information search, 2.2) perception and evaluation of alternatives, 2.3) assessment of contextual fit within the family, and 2.4) final decision and school selection; and 3) Consequences of parental school choice, encompassing 3.1) positive outcomes for children, who receive education suited to their potential and social environment, and 3.2) systemic effects on the educational sector, fostering competition and continuous improvement of schools as desirable options for parents.

Keywords: Grounded Theory, Parental Decision-Making, School Choice, Thai Parents

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จากผลของการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) และการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) รวมถึงการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่เพิ่มการแข่งขันด้านคุณภาพการศึกษาและความต้องการกำลังคนที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ขณะเดียวกัน ประเทศไทยเผชิญแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่สังคมสูงวัย ปัญหาการขาดแคลนเด็ก และแนวโน้มการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้เท่าทัน โดยเฉพาะการลดลงของจำนวนนักเรียนและจำนวนโรงเรียนที่สะท้อนข้อจำกัดของระบบบริหารจัดการศึกษาของไทย ซึ่งยังขาดความยืดหยุ่นและความคล่องตัว เนื่องจากยังคงยึดติดกับการบริหารตามกฎระเบียบ

(Rule-Driven Management) มากกว่าการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Management-Driven Approach) ส่งผลให้เกิดความสูญเปล่าและลดทอนประสิทธิภาพของระบบการศึกษา ดังปรากฏใน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้นแม้จำนวนนักเรียนวัยเรียนลดลง อีกทั้งยังพบอัตราส่วนนักเรียนต่อครูและจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการให้บริการทางการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาประสบปัญหาหลายประการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วิถีชีวิตและความต้องการของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาทำให้สถานศึกษาต้องปรับตัวและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการสื่อสารกับผู้ปกครองและนักเรียน ด้วยวิถีชีวิตของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไปทำให้มีความคาดหวังที่สูงขึ้นเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานศึกษาควรมี การบริหารจัดการสถานศึกษาในบริบทที่ผู้ปกครองมีความต้องการและค่านิยมที่แตกต่างกันจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญ สถานศึกษายังต้องรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งสร้างแรงกดดันให้สถานศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบริการเพื่อให้เป็นทางเลือกแก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ (พิมพงา เพ็งนาเรนทร์, 2553); (ภูวษา รักษาภักดี, 2556); (อานนท์ เลี้ยงพรม, 2564) ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการตัดสินใจเลือก “สถานศึกษาที่ดีที่สุด” ตามตามศักยภาพของตนเองเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุตรหลาน กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองจึงต้องใช้ความคิด วิเคราะห์พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รอบด้าน รวบรวมทางเลือกจากข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจ เช่น คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพครู อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงค่าใช้จ่าย ฯลฯ เพื่อเลือกสถานศึกษาที่เหมาะสมให้แก่บุตรหลานของตนเอง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า “สถานศึกษาที่ดีที่สุด” ตามทัศนะของผู้ปกครองไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร หลังจากการเผชิญวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการเข้าสู่ยุคดิจิทัล 4.0 ที่อาจส่งผลต่อมุมมองความคาดหวังที่มีต่อสถานศึกษา รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา อันประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าบุตรหลานไทยจะได้รับโอกาสทางการศึกษาและผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

แม้ว่าตลอดทศวรรษที่ผ่านมา จะมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาของผู้ปกครองอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ แต่ในบริบทของประเทศไทยยังมีงานวิจัยในประเด็นนี้จำกัด โดยเฉพาะเมื่อสังคมไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองต้องปรับตัวเข้าสู่บริบทการศึกษายุคดิจิทัล (Digital Era) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวส่งผลให้พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้ปกครองมีความซับซ้อนและมีมิติใหม่ที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านค่านิยมทางการศึกษา การรับรู้คุณภาพของโรงเรียน และความคาดหวังต่อสมรรถนะของบุตร แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจ กระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดที่ทันสมัยและสอดคล้องกับพลวัตของสังคมปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้ปกครองในยุคดิจิทัล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของบริบทการเรียนรู้และการบริหารการศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Bosetti, L. & Van Pelt, D., 2020); (Luna-Nevarez, C. & McGovern, E., 2020) การศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจความหมายของสถานศึกษาที่ดี รวมถึงกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครองไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสภาพ



สังคมและระบบการศึกษาของไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างลุ่มลึกและรอบด้านจะช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้ปกครองไทยในการเลือกโรงเรียนให้บุตรหลาน อันจะนำไปสู่การสร้างแนวคิดและกรอบทฤษฎีที่สะท้อนความเป็นจริงในบริบทสังคมไทยได้อย่างถูกต้องและทันสมัย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกเพื่อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกสถานศึกษาในบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเน้นการค้นหาคำถามวิจัย ลักษณะเงื่อนไข กระบวนการและผลที่ตามมาของการเลือกสถานศึกษาในมุมมองของผู้ปกครอง นำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างครอบคลุม ผลการศึกษายังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายและวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครอง ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ช่วยให้ผู้ปกครองเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย โดยสืบเสาะหาความหมาย ลักษณะ เงื่อนไข กระบวนการเกิดขึ้น ตลอดจนผลที่ติดตัวมาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และนำมาซึ่งแนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยในยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **พื้นที่ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ปกครองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเทคนิคการเลือกโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน (Theoretical Sampling (Creswell, J. W., 2007) เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเอื้อต่อการสืบค้นปรากฏการณ์การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองในบริบทจริง ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างประชากรมีความแตกต่างกันทั้งในด้านอาชีพ รายได้ และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความหลากหลายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางสังคมที่ซับซ้อนและเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือก มีดังนี้ 1) เป็นผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในปีการศึกษา 2568 และ 2) เป็นผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ที่แตกต่างกัน รวมจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 20 คน

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารทางราชการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลภาคสนาม และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้แก่บุตรหลาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแบบคงที่ (Constant Comparative Method) ตามแนวทางของ Creswell, J. W. ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเปิดรหัส (Open Coding) คือ การจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลโดยการให้รหัสตามประเด็นหรือแนวคิดที่ปรากฏจากข้อมูลดิบเพื่อค้นหาหมวดหมู่ (Categories) และแนวโน้มเบื้องต้น 2) การหาแก่นของรหัส (Axial Coding) เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ย่อยเข้ากับหมวดหมู่หลักเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงโครงสร้างของข้อมูล 3) การเลือกรหัส (Selective Coding) คือ การเลือกแก่นรหัสสำคัญ (Core Category) ที่สะท้อนแนวคิดหลักของการวิจัย รวมถึงใช้เทคนิค Storyline ในการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างหมวดหมู่ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น และ 4) การพัฒนาทฤษฎี (Development of Theory) เป็นขั้นตอนสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดเพื่อสร้างแบบจำลองหรือกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Substantive Theory) ที่อธิบายปรากฏการณ์การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยอย่างเป็นระบบ (Creswell, J. W., 2007) ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม ATLAS.ti (Student Version) เป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเป็นระบบและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยผลการวิเคราะห์จะนำเสนอในรูปแบบ การบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสะท้อนความหมาย มิติ และความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างลุ่มลึกและสมบูรณ์

4. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลจากหลายมิติ โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนามกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นได้เปรียบเทียบข้อมูลที่รวบรวมจากหลายแหล่ง ทั้งจากการสัมภาษณ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแนวคิดที่เกิดขึ้น และผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายมุมมอง เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อสรุป ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุม และสะท้อนปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างแท้จริง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

5.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ศึกษาปรากฏการณ์ในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง

5.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยจากผู้ปกครอง

5.3. แบบบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการบันทึกผลการสังเกต (Observation and Field-note) และการศึกษาเอกสาร (Document Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาภาคสนาม ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะ เจเนอรัล ตัวแปร ปัจจัยและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง สรุป ได้ดังนี้



1. ความหมายของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง

การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานไว้ในมุมมองต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ผู้ปกครองให้ความหมายของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผู้ปกครองใช้ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และความเชื่อส่วนบุคคลในการประเมินตัวเลือกของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาการ ความสำเร็จและคุณภาพชีวิตของบุตรหลานในระยะยาว

“การเลือกโรงเรียน คือ การหาที่ให้ลูกได้เรียนและเหมาะกับเขาที่สุดนั่นแหละ มันต้องคิดหน่อย กว่าจะตัดสินใจได้ เราก็กึ่งเคยเป็นพ่อเป็นแม่ก็อยากให้เขาได้สิ่งที่ดีที่สุด ไม่อยากมาลองผิดลองถูกแล้วต้องเปลี่ยนโรงเรียนให้ลูกทีหลัง ปัญหามันจะตามมาเยอะนะพี่ว่า เคยเห็นคนรู้จักเลือกแล้วมาเปลี่ยนให้ลูกทีหลัง โอ้โหลูกเขาต้องปรับตัวใหม่ ดูไม่มีความสุขเลย พี่เลยตั้งใจไม่อยากให้เป็นแบบนี้กับบ้านเรา” (ผู้ปกครอง 1, 2568)

นอกจากนี้ การเลือกสถานศึกษายัง หมายถึง การเลือกอนาคต เพราะการเลือกสถานศึกษาสำหรับบุตรหลานไม่เพียงแต่เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ยังเป็นทางเลือกเส้นทางชีวิตในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสถานศึกษาในการกำหนดอนาคตทั้งในด้านของการศึกษาและการพัฒนาตัวตนของบุตรหลาน รวมทั้งยังเป็นการเลือกสังคมให้บุตรหลานอีกด้วยเป็นการสร้างโอกาสที่มีผลต่อการเติบโตทางสังคมและการสร้างเครือข่ายของบุตรหลานในอนาคต

“ก็มันก็สำคัญมากเลยนะเนาะ อยากให้ลูกมีการศึกษาที่ดี มีเพื่อน มีสังคมที่ดี อยู่โรงเรียนที่สามารถคาดหวังได้เลือกโรงเรียนเหมือนเลือกอนาคตครับ เพราะเด็กต้องอยู่ในโรงเรียนนั่นตั้ง 6 ปี ถ้าเทียบอย่างที่ผมอยากให้ลูกเรียน ม.1 - ม.6 กับที่นี่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสังคม การเจอเพื่อนหรืออะไร ต่าง ๆ มันก็เหมือนกับเลือกชีวิตให้เขาไปแล้วครึ่งทาง” (ผู้ปกครอง 2, 2568)

2. ลักษณะของสถานศึกษาที่ดี

จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองทุกกลุ่มมีจุดร่วมสำคัญ คือ ความต้องการให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งการดูแลและเติบโตของบุตรหลานอย่างรอบด้าน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่

2.1 มิติด้านจิตใจ ผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อ “ครู” ในฐานะผู้ดูแลและเป็นที่พึ่งทางใจของบุตรหลาน สถานศึกษาจึงควรมีครูที่มีเมตตา เอาใจใส่ เข้าใจธรรมชาติของเด็ก และพร้อมให้คำปรึกษาในทุกมิติ การเอาใจใส่เชิงอารมณ์ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัยและกล้าแสดงออกทางความคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มิติด้านจิตใจจึงเน้นให้สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ ที่ส่งเสริมความสุข ความมั่นใจในตนเอง และแรงจูงใจในการเรียนรู้ของบุตรหลานอย่างยั่งยืน

2.2 มิติด้านวิชาการ ผู้ปกครองคาดหวังให้สถานศึกษามีระบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะทางปัญญาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตลอดชีวิต สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเป็นมากกว่าการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ที่ปลูกฝังวิถีคิดและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน

2.3 มิติด้านสังคม ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคนดีไม่ใช่เพียงคนเก่งสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู มีวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก

3. เจื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

3.1 เจื่อนไขในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองซึ่งอยู่ในกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน พบว่า มีเจื่อนไขสำคัญ 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ได้แก่ เจื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง เจื่อนไขด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน เจื่อนไขด้านชื่อเสียงของสถานศึกษาและเจื่อนไขด้านคุณภาพของสถานศึกษา โดยสรุปรายละเอียดการวิเคราะห์ในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

3.1.1 เจื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดกรอบการเลือกสถานศึกษา ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยลำดับแรก เนื่องจากการส่งบุตรหลานเข้าเรียนมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน โดยผู้ปกครองที่มีรายได้โดยรวมไม่สูงมักเลือกโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนใกล้บ้านเพื่อลดค่าใช้จ่าย และให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายรายเดือนที่อาจเกิดขึ้นต่อเนื่อง สะท้อนว่าฐานะทางการเงินเป็นเจื่อนไขที่จำกัดขอบเขตการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีศักยภาพทางการเงินสูงกว่ามีแนวโน้มมองการเลือกสถานศึกษาให้ของบุตรหลานในเชิงการลงทุนระยะยาว เพราะเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมและโอกาสทางอาชีพในอนาคตของบุตรหลานจึงพร้อมที่จะจ่ายค่าเล่าเรียนที่สูงกว่า หากมั่นใจว่าโรงเรียนมีคุณภาพ

“เรื่องเงินเลย ค่าเทอม ค่าชุด ค่าเดินทาง ค่ากิน ถ้าไม่ไหวก็ต้องตัดใจ เราเป็นแม่ค้า รายได้ไม่แน่นอน ต้องดูว่าไหวไหมในระยะยาว ไม่ใช่แค่ค่าเทอมอย่างเดียว ยังมีค่าใช้จ่ายรายวัน ค่าหนังสือ ค่ากิจกรรม แล้วก็ต้องดูว่าโรงเรียนอยู่ไกลไหม เดินทางสะดวกหรือเปล่า คือ ถ้ามันไกลมากก็ต้องเสียค่ารถประจำเพิ่ม บอกตรง ๆ พี่หาเช่ากินค่ารายได้นั้นไม่แน่นอน ค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้ามันหลายอย่างมันก็เยอะนะ” (ผู้ปกครอง 3, 2568)

3.1.2 เจื่อนไขด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลานส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองมองเห็นความตั้งใจ ความพยายามและความคาดหวังของบุตรหลานเป็นแรงขับเคลื่อนในการกำหนดทิศทางการศึกษา ความมุ่งมั่นของบุตรหลานทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเลือกสถานศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการและพัฒนาศักยภาพของบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม สะท้อนออกมาใน 3 มิติที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความสามารถในการควบคุมตัวเองและการมองเห็นตัวเองในอนาคตของบุตรหลาน



“เขาก็ขยันขึ้นพิศพิศตาเลย บางวันเลิกเรียนแล้วแทนที่จะไปเล่นเกม เขาก็มานั่งทบทวนหนังสือหรือดูพวกยูทูปสรุปความรู้อะไรอย่างเงี้ย เราก็แอบภูมิใจนะ เด็กตัวแค่นี้ พอเห็นว่าเขามีวินัย แบบนี้มันทำให้ลุ้นได้เหมือนกันนะว่าเขาจะสอบติด” (ผู้ปกครอง 4, 2568)

3.1.3 เจื่อนไขด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา

ชื่อเสียงของสถานศึกษาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ การยอมรับในสังคม ชื่อเสียงของสถานศึกษาทำให้ผู้ปกครองสามารถประเมินคุณภาพการเรียนการสอนและความเหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของบุตรหลานได้อย่างมั่นใจ เจื่อนไขดังกล่าวสะท้อนออกมาใน 3 มิติ ได้แก่ การยอมรับของสังคม รางวัลและการรับรองคุณภาพและความสำเร็จของศิษย์เก่า ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความน่าเชื่อถือและผลลัพธ์เชิงคุณภาพของโรงเรียนที่ผู้ปกครองใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา

“สิ่งแรกที่ผมจะเลือกเลย คือ ชื่อเสียงของโรงเรียนครับ เพราะแต่ละคน คือ ก็ให้ความเชื่อมั่นกับชื่อเสียงที่สั่งสมมา อย่างในอยุธยา ถ้าเป็นผู้ชายก็ต้องไปโรงเรียน ก. ถ้าเป็นผู้หญิงก็โรงเรียน ข. อย่างลูกผมเป็นผู้หญิง ผมก็ตั้งใจแต่แรกเลยจะให้เขา ม.1 ที่โรงเรียน ก. โอโหชื่อเสียงเขายาวนาน ตั้งแต่รุ่นแม่ผม ตอนนี้เขาก็ยังมีชื่อเสียง” (ผู้ปกครอง 5, 2568)

3.1.4 เจื่อนไขด้านคุณภาพของสถานศึกษา

คุณภาพของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนของผู้ปกครองไทย โดยผู้ปกครองให้ความสำคัญกับคุณภาพด้านวิชาการของสถานศึกษาที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียน ขณะเดียวกันครูก็ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้ปกครองใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน โดยครูที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตวิญญาณความเป็นครู เอาใจใส่และเป็นแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรม ย่อมสร้างความไว้วางใจได้มากกว่า ส่วนสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อการเลือก สถานศึกษาที่มีบรรยากาศการเรียนรู้ปลอดภัย สะอาด ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน เจื่อนไขดังกล่าวสะท้อนออกมาใน 3 มิติ ได้แก่ วิชาการ คุณภาพครูและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของสถานศึกษา

“เราคาดหวังว่าโรงเรียนจะเป็นที่ที่ลูกได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและการใช้ชีวิตค่ะ อยากให้ครูเข้าใจเด็ก ใส่ใจ ไม่กดดัน อยากให้ลูกได้เรียนรู้แบบที่เขาไม่กลัว ไม่เบื่อ ไม่เกลียดการเรียน แล้วก็ขอให้โรงเรียนมีระบบที่ดี ปลอดภัย มีพื้นที่ให้เด็กเล่น ให้คิด ให้ลองผิดลองถูก อยากให้เขาได้เติบโตอย่างมั่นใจ ไม่ใช่เรียนไปแบบท่องจำอย่างเดียว” (ผู้ปกครอง 1, 2568)

3.2 กระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับต่อเนื่อง โดยสะท้อนถึงวิถีคิด การรับรู้และการประเมินทางเลือกของผู้ปกครองภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและค่านิยมของครอบครัว สามารถจำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การแสวงหาข้อมูล (Information Search Stage)

ผู้ปกครองแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากประสบการณ์ตรงและทางอ้อม เช่น การพูดคุยกับผู้ปกครองรายอื่น ญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่มีบุตรหลานเคยเรียนในสถานศึกษาที่สนใจ การเยี่ยมชมสถานศึกษาด้วยตนเองเพื่อรับรู้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมจริง รวมถึงการค้นหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ของโรงเรียนหรือสื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลที่ได้รับจากหลายแหล่งนี้ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของโรงเรียนต่าง ๆ และสามารถกำหนดกรอบของทางเลือกที่ตนจะพิจารณาได้อย่างมีทิศทาง

ขั้นตอนที่ 2: การรับรู้และประเมินทางเลือก (Perception and Evaluation of Alternatives)

เมื่อผู้ปกครองมีข้อมูลมากพอจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการเปรียบเทียบทางเลือกของสถานศึกษา โดยพิจารณาคูณลักษณะ จุดเด่น จุดด้อยและความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษาตามปัจจัยที่สอดคล้องกับค่านิยมของครอบครัว เช่น คุณภาพทางวิชาการและการจัดการเรียนการสอน ความปลอดภัยของสถานศึกษา วินัยของนักเรียน ความสะดวกในการเดินทาง ระยะทางจากบ้าน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษา เพื่อคัดกรองทางเลือกให้แคบลงจนเหลือเฉพาะสถานศึกษาที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3: การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทครอบครัว (Contextual Fit Evaluation)

ผู้ปกครองจะพิจารณาว่าสถานศึกษาที่อยู่ในกลุ่มทางเลือกนั้น มีความเหมาะสมกับบริบทของครอบครัวเพียงใด โดยนำปัจจัยเฉพาะของครอบครัวเข้ามาเป็นกรอบในการประเมิน เช่น ระดับรายได้ของครอบครัว ความเชื่อและค่านิยมทางการศึกษา สภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะเฉพาะของบุตรหลาน เช่น ความถนัด ความสนใจหรือบุคลิกภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าสถานศึกษาที่เลือกจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของบุตรหลานและสอดคล้องกับศักยภาพของครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4: การตัดสินใจเลือกสถานศึกษา (Decision and Selection Stage)

ผู้ปกครองจะเข้าสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับบุตรหลานและสอดคล้องกับคุณค่าของครอบครัว การตัดสินใจนี้เกิดขึ้นจากการประมวลข้อมูล ประสบการณ์และความเชื่อของผู้ปกครอง โดยมุ่งหวังให้บุตรหลานได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดีที่สุด ทั้งในด้านคุณภาพการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในอนาคต

4. ผลที่ติดตามมา

กระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยส่งผลต่อเนื่องในสองระดับหลัก ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับบุตรหลาน (Individual-Level Consequences) และผลที่เกิดขึ้นกับระบบการศึกษา (System-Level Consequences) ซึ่งทั้งสองระดับมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพของทั้งผู้เรียน ครอบครัวและสถานศึกษา ดังนี้

4.1 ผลต่อบุตรหลาน (Consequences for Children)

การเลือกสถานศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของบุตรหลาน ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการของบุตรหลานทั้งในด้านการเรียนรู้และการเติบโตทางอารมณ์และสังคม ผู้ที่ได้รับโอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของตน จะมีแนวโน้มแสดงออกทางการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพมากขึ้น มีแรงจูงใจในการเรียนสูงขึ้นและเกิดความสุขในการเรียนรู้ในระยะยาว สถานศึกษาที่ตอบสนองต่อศักยภาพอย่างเหมาะสมยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารและการปรับตัวในสังคมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งในด้านสังคม เพื่อน ครู และบรรยากาศการเรียนรู้ ยังมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมเชิงบวก เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และการเคารพผู้อื่น

4.2 ผลต่อระบบการศึกษา (Consequences for the Educational System)

กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองไม่ได้ส่งผลเฉพาะในระดับครอบครัว แต่ยังสะท้อนแรงกระตุ้นสำคัญต่อระบบการศึกษาโดยรวม เมื่อผู้ปกครองมีการพิจารณา เปรียบเทียบและเลือกสถานศึกษาด้วยเหตุผลที่หลากหลาย จะเกิดแรงขับเคลื่อนให้สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองความคาดหวังของผู้ปกครองและสังคมได้ดียิ่งขึ้น ผลที่ตามมา คือ เกิดการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างสถานศึกษา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมทางการศึกษา และการบริการทางการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น สถานศึกษาแต่ละแห่งจึงต้องสร้างอัตลักษณ์และจุดเด่นเฉพาะตัว เพื่อสร้างความแตกต่างและดึงดูดความสนใจของผู้ปกครอง นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการตระหนักรู้ร่วมในระดับนโยบายและการบริหารจัดการ เช่น การกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม การยกระดับมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน และการพัฒนากลไกตรวจสอบคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่

อภิปรายผล

การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยมิได้เป็นเพียงการตัดสินใจเชิงบริหารครอบครัว หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ซับซ้อนซึ่งหล่อหลอมด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณค่าทางการศึกษา กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องการเลือกสถานศึกษา (School Choice) ของ Friedman, M. ที่กล่าวว่าผู้ปกครองเป็นผู้บริโภคทางการศึกษา ที่มีสิทธิเลือกโรงเรียนให้บุตรหลานโดยอิงกับความคาดหวังและทรัพยากรที่มีอยู่ (Friedman, M., 1962) โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในมิติของเงื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ได้ดังนี้

1. เงื่อนไขในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ประกอบไปด้วยเงื่อนไขสำคัญ 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ได้แก่ 1) เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory) ของ Bourdieu, P. ที่อธิบายว่า ครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมสูงจะสะสมทุนทางวัฒนธรรม เช่น ความรู้ ค่านิยม และทักษะที่ส่งต่อให้กับบุตรหลาน ส่งผลให้เด็กมีความพร้อมทางวิชาการและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จทางการศึกษามากกว่าเด็กจากครอบครัวที่มีสถานะเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Bourdieu, P., 1990) และยังสอดคล้องกับแนวคิดการลงทุนของครอบครัว (Family Investment Model)

ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจสูงจะสามารถลงทุนในพฤติกรรมการเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพกว่า (Matthews, K. A. & Gallo, L. C., 2011) 2) เจื่อนไขด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษา ผู้ปกครองมักพิจารณาความเหมาะสมของโรงเรียนกับศักยภาพและเป้าหมายของบุตร เช่น สถานศึกษาที่มีหลักสูตรเข้มข้น โรงเรียนสองภาษาหรือโรงเรียนที่เน้นกิจกรรมพัฒนาเฉพาะทาง (Eccles, J. S. & Wigfield, A., 2002) ครอบครัวที่ตระหนักว่าบุตรมีแรงจูงใจสูงจะมองหาโรงเรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการทางวิชาการและพัฒนาศักยภาพสูงสุดให้บุตรหลานได้ ในทางตรงกันข้าม หากบุตรมีแรงจูงใจต่ำ ผู้ปกครองอาจเลือกโรงเรียนที่มีระบบดูแลรายบุคคลมากกว่า (Schunk, D. H. et al., 2014) 3) เจื่อนไขด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Coleman, J. S. ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ เครือข่าย และความไว้วางใจในสังคมเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยให้บุคคลหรือองค์กรบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สะสมและส่งต่อจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง (Coleman, J. S., 1988) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชื่อเสียงของสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียน ทุนทางสังคมปรากฏผ่านความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน โรงเรียนที่มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งมักได้รับการสนับสนุนทางสังคมและงบประมาณ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใส และได้รับการยอมรับในฐานะสถาบันคุณภาพ ผลลัพธ์ คือ การเกิดชื่อเสียงของสถานศึกษาในเชิงบวก และ 4) เจื่อนไขด้านคุณภาพของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Glatter, R., Cantu, D. ที่พบว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับคุณภาพของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยด้านระยะทางหรือค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะด้านมาตรฐานครู หลักสูตร และบรรยากาศทางการเรียนรู้ (Glatter, R., 2012); (Cantu, D., 2021) ในขณะที่โรงเรียนที่มีคุณภาพสูงมักมีความโดดเด่นในด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและชื่อเสียงในชุมชน ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแรงดึงดูดให้ผู้ปกครองเลือกส่งบุตรหลานเข้าเรียน คุณภาพของสถานศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับชื่อเสียงและภาพลักษณ์ โดยสถานศึกษาที่มีคุณภาพดีจะสร้างวงจรคุณภาพเชิงบวก (Reputation Quality Cycle) ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษาในระยะยาว (Nguyen, N. & LeBlanc, G., 2001); (Han, J. & Baek, H., 2021)

2. กระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

กระบวนการตัดสินใจเลือกของผู้ปกครองมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การแสวงหาข้อมูล 2) การประเมินทางเลือก 3) การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทครอบครัว และ 4) การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision-Making Process) ที่มองว่าผู้บริโภคจะผ่านกระบวนการรับรู้ ประเมิน ตัดสินใจตามข้อมูลและประสบการณ์ที่ผ่านมา (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) ในขั้นที่ 1 การแสวงหาข้อมูล ผู้ปกครองใช้ทั้งประสบการณ์ตรงและข้อมูลจากสังคมออนไลน์ สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคทางการศึกษาในยุคดิจิทัลสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล (Luna-Nevarez, C. & McGovern, E., 2020) ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์และการแสดงความคิดเห็นออนไลน์เป็นตัวกำหนดการรับรู้ความน่าเชื่อถือของชื่อเสียงหรือสถาบันการศึกษา การใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์จึงไม่เพียงเป็น เครื่องมือในการค้นหาแต่ยังเป็นพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง ส่วนในขั้นที่ 2 การประเมินทางเลือกแสดงให้เห็นถึงการใช้เหตุผล

เชิงเปรียบเทียบสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory: RCT) ซึ่งอธิบายว่าบุคคลจะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ให้ผลประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรและข้อมูลที่มีอยู่ (Becker, G. S., 1976) ผู้ปกครองทำหน้าที่เหมือนผู้ตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่เปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ของแต่ละทางเลือกอย่างรอบคอบ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายแฝงต่าง ๆ และในมิติทางคุณภาพ เช่น ศักยภาพของสถานศึกษา ครู สิ่งแวดล้อมและโอกาสในการพัฒนาบุตรหลานในระยะยาว ในขั้นที่ 3 การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทรอบคอบ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการเลือกสถานศึกษา (School Choice Framework) ของ Schneider, M. & Buckley, J. ที่กล่าวว่าการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเป็นกระบวนการประเมินความพอเหมาะของครอบครัวกับสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง ระดับความสอดคล้องระหว่างคุณค่า ความเชื่อและความคาดหวังของครอบครัวกับคุณลักษณะ วัฒนธรรมและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา (Schneider, M. & Buckley, J., 2002) และในขั้นที่ 4 การตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน สะท้อนถึงการใช้เหตุผลเชิงค่านิยมและความเชื่อภายใต้กรอบอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรมและความคาดหวังของครอบครัว ผู้ปกครองมิได้ตัดสินใจจากข้อมูลเชิงเหตุผลเท่านั้น แต่ยังอาศัยการรับรู้คุณค่าทางสังคม การรับรู้ความเหมาะสมเชิงบรรทัดฐาน และความเชื่อในศักยภาพของสถานศึกษาต่อการพัฒนาบุตรหลาน การมองการตัดสินใจเช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่า ความเชื่อและบรรทัดฐานของ Stern, P. C. ที่อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยชุดของค่านิยม ความเชื่อและบรรทัดฐานที่ยึดถือ ซึ่งส่งผลต่อการเลือกปฏิบัติในเรื่องที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของตน (Stern, P. C., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการพัฒนาทฤษฎีฐานรากในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย พบว่า การเลือกสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครองใช้เหตุผล ความเชื่อและค่านิยมร่วมกันในการพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับศักยภาพและความต้องการของบุตรหลาน ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว อีกทั้งเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน การวิจัยพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน ด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา และด้านคุณภาพของสถานศึกษา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเลือกสถานศึกษามีผลต่อทั้งบุตรหลานและระบบการศึกษาในภาพรวม กล่าวคือ ระดับบุตรหลานได้รับโอกาสทางการศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการพัฒนา ขณะที่ระดับระบบการศึกษาก่อให้เกิดการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างสถานศึกษาและส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว พัฒนา และยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและสังคมโดยรวม ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายและการบริหาร โดยสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์คุณภาพการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างระบบข้อมูลที่เปิดเผย โปร่งใส และเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และในอนาคตควรมีการศึกษาขยายผลเพื่อสำรวจแนวโน้มการเลือกสถานศึกษาในพื้นที่อื่น รวมทั้งศึกษาผลกระทบระยะยาวของการตัดสินใจดังกล่าวต่อพัฒนาการของบุตรหลานและคุณภาพของระบบการศึกษาไทยโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ผู้ปกครอง 1. (29 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 2. (25 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 3. (31 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 4. (28 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 5. (22 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์. (2553). กระบวนการนโยบายในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ภูษา รักษาภักดี. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วารสาร OJED, 10(3), 28-40.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อานนท์ เลียงพรม. (2564). ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนให้นักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(12), 256-268.
- Becker, G. S. (1976). The economic approach to human behavior. Chicago, Illinois: University of Chicago Press.
- Bosetti, L. & Van Pelt, D. (2020). Choosing schools: Parental decision-making and school choice dynamics. Education Policy Analysis Archives, 28(53), 1-18.
- Bourdieu, P. (1990). The logic of practice. Stanford. California: Stanford University Press.
- Cantu, D. (2021). Quality assurance in education: The role of school leadership and organizational culture in sustaining excellence. Journal of Educational Management, 35(2), 114-128.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(1), S95-S120.
- Creswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Eccles, J. S. & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. Annual Review of Psychology, 53(1), 109-132.
- Friedman, M. (1962). The Role of Government in Education. In Capitalism and Freedom. Chicago: University of Chicago Press.
- Glatter, R. (2012). Leadership and management in education: Cultures, change and context. Maidenhead, England: Open University Press.

- Han, J. & Baek, H. (2021). The impact of school reputation on parental choice and student outcomes: A structural equation modeling approach. *Educational Studies*, 47(5), 654-671.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing management*. (15th ed.). Harlow, England: Pearson Education.
- Luna-Nevarez, C. & McGovern, E. (2020). Consumer behavior in the digital age: A review and future directions. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 28(1), 75-94.
- Matthews, K. A. & Gallo, L. C. (2011). Psychological perspectives on pathways linking socioeconomic status and physical health. *Annual Review of Psychology*, 62, 501-530. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.031809.130711>.
- Nguyen, N. & LeBlanc, G. (2001). Corporate image and corporate reputation in customers' retention decisions in services. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 8(4), 227-236.
- Schneider, M. & Buckley, J. (2002). What do parents want from schools? Evidence from the Internet. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 24(2), 133-144.
- Schunk, D. H. et al. (2014). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. (4th ed.). Boston: Pearson Higher Ed.
- Stern, P. C. (2020). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 76(1), 6-27.

การจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริม
การท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี*

MANAGEMENT OF GASTRONOMY AND RELIGIOUS CULTURAL TOURISM UNDER
THE TOURISM PROMOTION POLICY IN PHETCHABURI PROVINCE

ดาร์ณ พรหมณ์แก้ว*, เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล, ดรุณี ทิพย์ปลูก

Daran Phramkaew*, Saowalak Wiboonkarn, Darunee Thippluk

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: bbee_kong09@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนา สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวฯ พัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ และขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่และนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน สุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จำนวน 36 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของนักท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนา ส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัว ประมาณ ปีละ 2 ครั้ง ในวันเสาร์ - อาทิตย์ อาหารที่ชอบทาน ได้แก่ อาหารทะเล เช่น กุ้ง ปู ฯ อาหารท้องถิ่น เช่น แกงคั่วหัวตาล ฯ ขนมหวาน เช่น ขนมหม้อแกง ฯ ผลไม้เมืองเพชร เช่น ลูกตาล ฯ คนในชุมชนมีความต้องการการจัดการการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวฯ มีจำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางชุมชนคลองกระแซงไหว้พระศักดิ์สิทธิ์วัดพลับพลายชัย 2) เส้นทางชุมชนบ้านระหารน้อยอยากชิมขนมหม้อแกงแสนละมุน และ 3) เส้นทางชุมชนบางตะบูน ไหว้กวนอิมศักดิ์สิทธิ์ วัดเพชรสุพรรณ พัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ แบบ “กิน - ไหว้ - เรียนรู้” จุดเด่นเรื่องราว และ ส่งเสริมเอกลักษณ์อาหารเพชรบุรีให้เป็น “Soft Power” จัดทำ “เทศกาลขนมหวานและอาหารพื้นบ้านเมืองเพชร” ผลักดันการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ จัดทำสื่อในรูปแบบ และขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ โดยจัดทำแผนแม่บทท่องเที่ยววัฒนธรรมร่วมกัน สนับสนุนงบประมาณ การอบรม การตลาด

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรม, เชิงอาหารและศาสนา, นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว, จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

Objectives: To develop the current situation of food and religious cultural tourism, to create food and religious cultural tourism routes, and to develop guidelines for managing food and religious cultural tourism and drive the management of cultural tourism in food and religion. The research methodology is a mixed method. The sample group is local people and tourists, 400 people, simple random sampling. Key informants included 36 people from the government, private, and public sectors. The tools used were questionnaires and interviews. Data analysis included percentages and content synthesis. Research results: Most tourists travel with their families. Approximately 2 times a year, Saturday - Sunday. The food that tourists usually like to eat is seafood such as shrimp, crab, fish, etc. Local food such as palm sugar curry, Khao Chae, etc., Phetchaburi desserts such as Khanom Mor Kaeng, Foi Thong, etc. Fruits of Phetchaburi such as rose apples, sugar palms, etc., food and religious aspects. In the community, there is a high demand for overall tourism management. Three food and religious cultural tourism routes. 1) Khlong Krachang community route to worship the sacred Buddha image at Wat Phlap Phla Chai; 2) Ban Rahan Noi community route to taste the delicious Khanom Mor Kaeng; and 3) Bang Tabun community route to worship the sacred Kuan Im at Wat Phet Suwan. Should create a tourism route of “Eat - Worship - Learn”, highlighting the highlights of the stories and promoting the uniqueness of Phetchaburi food as “Soft Power”, organizing a “Phetchaburi Dessert and Local Food Festival”, promoting the registration of local wisdom, using technology and Online media for public relations, creating media in the form of and driving the management guidelines for cultural tourism in terms of food and religion, creating a master plan for cultural tourism together, supporting the budget, training, marketing.

Keywords: Tourism Management, Food Tourism and Religious Tourism, Tourism Promotion Policy, Phetchaburi Province

บทนำ

การผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอาหารในประเทศไทย เกิดจากการกำหนดขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) การท่องเที่ยวเชิงอาหารอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าด้วยการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อเพิ่มทักษะการแข่งขัน โดยให้มีความร่วมมือกันทุกภาคส่วนระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ในระดับภูมิภาคให้ผู้ประกอบการธุรกิจ การค้าบริการและการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ สามารถแข่งขันเชิงธุรกิจให้เติบโตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งเสริมอำนวยความสะดวกให้นักลงทุนไทยและต่างชาติลงทุน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ได้แก่ การท่องเที่ยว และการค้าชายแดนได้การส่งเสริมวิถีความเป็นไทยจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างความเชื่อมั่นให้

นักท่องเที่ยวจากการนำต้นทุนทางวัฒนธรรม มาต่อยอดเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพิ่มความได้เปรียบของแต่ละภูมิภาค และการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมการสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้ประโยชน์สร้างการรับรู้ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ตาม เป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีกิจกรรมให้เลือกสรรอย่างมากมายเพื่อส่งเสริมหรือเป็นทางเลือกเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดประเภทของการท่องเที่ยวไว้หลากหลายประเภทแบ่งออกเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด น้ำตก ถ้ำ เกาะแก่ง ต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวดังที่กล่าวมานั้นสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สามารถเลือกกิจกรรมที่ชื่นชอบเป็นพิเศษตามที่สนใจ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยที่ผ่านมารายได้จากการท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักของประเทศ ทั้งนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้สรุปสถิติ ปี พ.ศ. 2567 ระบุว่า มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้เดินทางเข้าประเทศไทยรวม 35.54 ล้านคน สร้างรายได้ 1.67 ล้านล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทย 198.69 ล้านคนต่อครั้ง สร้างรายได้ 9.5 แสนล้านบาท หนูนรายได้รวมตลาดในและต่างประเทศ 2.62 ล้านล้านบาท ซึ่งจากสถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยตลอดปี 2567 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2567 - 31 ธันวาคม 2567 พบว่า มีจำนวนรวม 35.54 ล้านคน เพิ่มขึ้น 26.27% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2566 สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติถึง 1.67 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้น 34% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2566 โดย 10 อันดับแรกของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยสูงสุดตลอดปี 2567 ได้แก่ จีน (6,733,162 คน) มาเลเซีย (4,952,078 คน) อินเดีย (2,129,149 คน) เกาหลีใต้ (1,868,945 คน) รัสเซีย (1,745,327 คน) ลาว (1,124,202 คน) ไต้หวัน (1,089,910 คน) ญี่ปุ่น (1,050,904 คน) สหรัฐอเมริกา (1,030,733 คน) และสิงคโปร์ (1,009,640 คน) อย่างไรก็ตามสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยหันมาใช้อัตลักษณ์ของประเทศให้เป็นประโยชน์เสริมสร้างการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ให้มีคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะเลือกท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความหมายทางจิตใจ งดงาม อีกทั้งยังเชื่อมโยงไปกับศาสตร์แขนงต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ การแต่งกาย การทอผ้า โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศาสนา อาหาร เป็นต้น

จังหวัดเพชรบุรีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง มีความได้เปรียบทางด้านกายภาพ เพราะเป็นเมืองที่มีทั้งภูเขาที่สวยงาม มีทะเลที่มีชื่อเสียง อีกทั้งเป็นเมืองที่มีพระราชวังของพระมหากษัตริย์สามพระองค์ เป็นเมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมที่ล้ำค่า ได้ชื่อว่า เป็นอยุธยาที่ยังคงมีชีวิต มีวัดวาอารามที่ศักดิ์สิทธิ์และสวยงาม โดดเด่นด้วยอัตลักษณ์ประจำถิ่น มีแม่น้ำเพชรบุรีที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นแม่น้ำ ที่มีความพิเศษเนื่องจากเป็นแม่น้ำที่ไหลจากทิศใต้ขึ้นไปยังทิศเหนือ และถูกใช้เป็น 1 ใน 5 น้ำศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ เสมอมา ทั้งนี้ จากสถิติการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยปี พ.ศ. 2567 จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัด 1 ใน 5 ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศ

ตลอดปี พ.ศ. 2567 มีจำนวนรวม 198.69 ล้านคนต่อครั้ง เพิ่มขึ้น 7.02% เทียบกับปี พ.ศ. 2566 สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวไทย 9.5 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้น 12.03% เทียบกับปีที่ พ.ศ. 2566 โดย 5 อันดับแรกของจุดหมายปลายทางในไทย ที่นักท่องเที่ยวไทยเดินทางไปสูงสุด ได้แก่ กรุงเทพฯ (30.80 ล้านคน) ชลบุรี (15.51 ล้านคน) กาญจนบุรี (14.70 ล้านคน) ประจวบคีรีขันธ์ (10.83 ล้านคน) และเพชรบุรี (10.72 ล้านคน) อีกทั้งองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้ประกาศให้จังหวัด “เพชรบุรี” เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์โลกด้านอาหาร ประจำปี 2564 (City of Gastronomy) หรือ UNESCO Creative Cities Network-UCCN โดยเป็น 1 ใน 49 เมืองจากทั่วโลกที่ได้รับประกาศเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในปี 2564 นับเป็นเมืองที่ 5 ของประเทศไทยที่ได้รับการประกาศยกย่อง จึงกล่าวได้ว่า จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และเป็นกลุ่มจังหวัดที่เป็นพื้นที่หลักตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2564 - 2565 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ทำให้เพชรบุรีมีนักท่องเที่ยวมาเยือนจำนวนไม่น้อย แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ตามธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา เท่านั้น ทั้งที่จังหวัดเพชรบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน วัด แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ตลอดจนอาหารพื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของเพชรบุรีซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของทุกคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวว่ามีรสชาติที่อร่อยและเป็นที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอีกสิ่งหนึ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวต้องเดินทางมาท่องเที่ยวที่เพชรบุรี ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้จะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนในด้านการสร้างรายได้แก่ผู้คนในชุมชนและเศรษฐกิจโดยรวมในจังหวัดเพชรบุรี อีกทั้งนักท่องเที่ยวก็จะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ประทับใจและแปลกใหม่จากการมาเยือน ตามคำเชิญชวนของ ททท. เพชรบุรีที่ว่า “เที่ยวเพชรบุรีประสบการณ์ ใหม่ไม่รู้ลืม” ทั้งนี้การที่นักท่องเที่ยวเลือกสถานที่ท่องเที่ยวและร้านอาหารนั้น ส่วนใหญ่จะเลือกตามกระแสการประชาสัมพันธ์ทางช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย ซึ่งบางครั้งแหล่งท่องเที่ยวทางอาหารและศาสนาที่เป็นอัตลักษณ์ของเพชรบุรีโดยเนื้อแท้แล้วยังไม่เป็นที่รู้จักกันในวงการการท่องเที่ยว

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่ร้อยเรียงคุณค่าของวัฒนธรรมด้านอาหารและวัดที่ศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดเพชรบุรี พร้อมทั้งเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำข้อมูลไปสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาที่เหมาะสมภายใต้โยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีโดยชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้พื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรีที่มีความโดดเด่นทั้งเรื่องศาสนาและอาหารพื้นถิ่นเป็นพื้นที่ของการวิจัย จำนวน 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบ้านลาด อำเภอบ้านแหลม อำเภอเมือง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบ้านลาด อำเภอบ้านแหลม อำเภอเมือง รวม 400 คน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 400 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารภาคเอกชน ประชาชนในชุมชน จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ดำเนินการวิจัยโดยการสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปเป็นความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม สังเคราะห์มาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ คือ 1.1) แบบสอบถามสำหรับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปและความต้องการของคนในชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ตัวเลือก ตามตามทฤษฎีการสร้างเครื่องมือของ Likert และส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 1.2) แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัด เพชรบุรี โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ตัวเลือก ตามตามทฤษฎีการสร้างเครื่องมือของ Likert ส่วนที่ 3 สภาพทั่วไปและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ตัวเลือก ตามตามทฤษฎีการสร้างเครื่องมือของ Likert ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การหาความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง ความแม่นยำของเครื่องมือในการวัดสิ่งที่ต้องการจะวัด สามารถบอกถึงสภาพที่แท้จริงของตัวแปรที่ศึกษา โดยผู้ได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ของคำถามในแต่ละข้อ ได้ค่าความเที่ยงตรงเนื้อหาของแบบสอบถามสำหรับประชาชน เท่ากับ 0.929 และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว เท่ากับ 0.928 2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้นำแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Try - Out) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับประชากรและไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาสัมประสิทธิ์ที่แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ดังนี้ แบบสอบถามสำหรับประชาชนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.979 และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852 และ 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารภาคเอกชน ประชาชนในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี และได้สัมภาษณ์สัมภาษณ์ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารภาคเอกชน ประชาชนในชุมชน ใน 3 อำเภอของจังหวัดเพชรบุรี

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตรวจสอบความถูกต้องและคัดเลือกเอาแบบสอบถามและเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของจังหวัดเพชรบุรี และสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติดังต่อไปนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการแจกแจงและลักษณะโดยทั่วไปของข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ร้อยละ ในการอธิบายข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี ตามเกณฑ์ที่กำหนดการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) และได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของจังหวัดเพชรบุรี นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์ เช่น พักผ่อนหย่อนใจ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ปฏิบัติศาสนกิจ ด้านศาสนา รับประทานอาหารของจังหวัดเพชรบุรี เยี่ยมญาติ โดยส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัว ประมาณปีละ 2 ครั้ง ในวันวันเสาร์ - อาทิตย์ ในส่วนของอาหารที่นักท่องเที่ยวมักนิยมทานเมื่อมาเมืองเพชรบุรี คือ อาหารทะเล เช่น กุ้ง ปู ปลาฯ อาหารพื้นถิ่น เช่น แกงคั่วหัวตาล ข้าวแช่ ฯ ขนมหวานเมืองเพชร เช่น ขนมหม้อแกง ฝอยทอง ฯ ผลไม้เมืองเพชร เช่น ชมพู่ ลูกตาล วนคนในชุมชน มีความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าวัฒนธรรมชุมชนของตนเองมีความเข้มแข็งและมีมุมมองว่าการมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะเป็นผลดีกับชุมชน โดยต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนมากขึ้น แต่ยังเห็นว่าชุมชนของตนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่น้อย โดยชุมชนคาดหวังการสร้างรายได้ การพัฒนาสาธารณูปโภค การมีงานทำ ชุมชนมีชื่อเสียง และต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน จากการจัดการการท่องเที่ยว

การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี มีจำนวน 3 เส้นทาง ตามความหลากหลายของพื้นที่และวัฒนธรรมด้านอาหาร ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

คือ ไหว้พระศักดิ์สิทธิ์วัดพลับพลาชัย เยี่ยมชมมรดกวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่ ชิมข้าวแช่ (แม่อร) แลแม่น้ำเพชรบุรี 2) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนบ้านระหารน้อย อำเภอ บ้านลาด จังหวัด เพชรบุรี คือ อายากชิมขนมหม้อแกงแสนละมุน หรือแวะกราบพระทำบุญขอโชคลาภ เชิญเที่ยวตำหฺรดินแดนแห่ง ศรัทธา ทั้งหวาน ทั้งสงบ ครบในวันเดียว และ 3) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชน บางตะบูนออก อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี คือ ไหว้กวนอิมศักดิ์สิทธิ์ ณ วัดเพชรสุพรรณ ชิมขนมไข่แมงดา รสชาบ้านพื้นถิ่น ชวนลิ้มลอง ล่องเรือชมคลองมองฟ้าครามใส วิถีไทยประมงเก่า ชิมซีฟู้ดหอยปู ณ ครั้วบาง ตะบูน (ลูงญา) ครั้วชุมชน ซีฟู้ดสด รสชาติจัดจ้าน

การพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาที่เหมาะสมภายใต้นโยบาย ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี มีการมุ่งเน้น ดังนี้ 1) บูรณาการจุดแข็งของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีทุนทาง วัฒนธรรมที่หลากหลาย, เอกลักษณะด้านอาหารและขนมหวาน, และ วัดวาอารามเก่าแก่ ให้สอดคล้องกับแนวทาง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อ ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่กับการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาและคุณค่า ทางศาสนา 2) บูรณาการวัฒนธรรม อาหาร และศาสนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน สร้างเส้นทางท่องเที่ยวแบบ “กิน-ไหว้-เรียนรู้” พัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยว ในหมู่บ้าน ชุมชนด้านอาหารและวัดในท้องถิ่น ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอเรื่องราว ถ่ายทอดประสบการณ์ และดูแล การจัดการด้วยตนเอง 3) ส่งเสริมเอกลักษณ์อาหารเพชรบุรีให้เป็น “Soft Power” ยกระดับ อาหารพื้นบ้านและ ขนมหวานเพชรบุรี ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด จัดทำ “เทศกาลขนมหวานและอาหารพื้นบ้านเมืองเพชร” ผลักดันการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา 4) ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ จัดทำสื่อในรูปแบบ “เพชรบุรี Cultural Tourism Platform” ที่รวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว วัด ร้านอาหาร ขนม และกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ ดิจิทัล เช่น คลิปแนะนำเส้นทาง จัดทำ QR Code บริเวณวัด ร้านอาหาร หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลแก่ ผู้เยี่ยมชม ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) และ 5) ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน ในพื้นที่วัดหรือชุมชน จัดการขยะจากกิจกรรมการกิน/การทำอาหารอย่างเป็นระบบ สร้างจิตสำนึกในนักท่องเที่ยว ให้เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแต่งกายสุภาพเมื่อเข้าวัด สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน การขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีโดยชุมชน ได้แก่ 1) จัดทำแผนแม่บทท่องเที่ยววัฒนธรรมร่วมกัน สนับสนุนงบประมาณ การอบรม การตลาด และโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับศักยภาพในแต่ละพื้นที่ 2) สร้างความร่วมมือของภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 3) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการกำหนด นโยบายและยุทธศาสตร์ โดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวระดับจังหวัด วางแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมให้สอดคล้องกับ SDGs และแนวทางเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO สนับสนุนงบประมาณและโครงสร้าง พื้นฐาน พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว วัด ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวก จัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับจังหวัด เพื่อเป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายและติดตามผลการดำเนินงาน 4) หน่วยงานภาคเอกชน พัฒนา และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เช่น เมนูอาหารพื้นถิ่น กิจกรรมเชิงศาสนา หรือแพ็คเกจท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมหรือเทศกาลทางวัฒนธรรม และสร้างแบรนด์ร่วมกับท้องถิ่น ลงทุนด้านการตลาด หรือระบบขนส่งท่องเที่ยว รวมถึงประชาสัมพันธ์เรื่องราวของอาหาร วัด และวิถีชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และ

5) ภาคประชาสังคมและชุมชน มีการถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่น อาหาร และความเชื่อทางศาสนาที่น่าสนใจ ดึงดูด ทำหน้าที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่นถ่ายทอดเรื่องราวด้วยภาษาท้องถิ่น ออกแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่ เชื่อมโยงศาสนสถานกับอาหารพื้นถิ่น ผลิตอาหารพื้นถิ่นในรูปแบบที่ปลอดภัย มีคุณภาพ และต่อยอดเชิงพาณิชย์ สร้างเครือข่ายเยาวชนและกลุ่มสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในการสื่อสารและพัฒนาเมือง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของจังหวัดเพชรบุรี นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์ เช่น พักผ่อนหย่อนใจ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนา รับประทานอาหารของจังหวัดเพชรบุรี เยี่ยมญาติ โดยส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัว ประมาณ ปีละ 2 ครั้ง ในวันวันเสาร์ - อาทิตย์ ในส่วนของอาหารที่นักท่องเที่ยวมักนิยมทานเมื่อมาเมืองเพชรบุรี คือ อาหารทะเล เช่น กุ้ง ปู ปลาฯ อาหารพื้นถิ่น เช่น แกงคั่วหัวตาล ข้าวแช่ ฯ ขนมหวานเมืองเพชร เช่น ขนมหม้อแกง ฝอยทอง ฯ ผลไม้เมืองเพชร เช่น ชมพู ลูกตาล ฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิमित ชื่นสัน ที่ได้ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางมาถนวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ถนวัฒนธรรม หลาดใหญ่ จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบย่อยของแรงจูงใจถึง ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ “ความเป็นท้องถิ่น” และ “สิ่งอำนวยความสะดวก” ส่วนองค์ประกอบย่อยของแรงจูงใจผลัก ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ “การเติมเต็มความต้องการส่วนตัว” “การแสวงหาสิ่งแปลกใหม่” และ “การหลีกเลี่ยงความจำเจ” ซึ่งผลจากการวิจัยในพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรี เนื่องจากกระยะทางไม่ไกลจากเมืองหลวง และเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อเรื่องอาหาร ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบที่สดใหม่ หรือฝีมือของคนเมืองเพชรที่มีชื่อเสียง (นิमित ชื่นสัน, 2562) ส่วนคนในชุมชน มีความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าวัฒนธรรม ชุมชนของตนเองมีความเข้มแข็งและมีมุมมองว่าการมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะเป็นผลดีกับชุมชน โดยต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนมากขึ้น แต่ยังเห็นว่าชุมชนของตนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาคเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่น้อย โดยชุมชนคาดหวังการสร้างรายได้ การพัฒนาสาธารณูปโภค การมีงานทำ ชุมชนมีชื่อเสียง และต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน จากการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งในส่วนนี้ สามารถส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวได้จากการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์จุดเด่นที่ผู้วิจัย ได้พัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาที่เหมาะสมต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ ที่ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตทุ่งครุ โดยเฉพาะการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบครึ่งวันและแบบเต็มวันให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบในวัฒนธรรมดังนั้นการทบทวน วรรณกรรมในครั้งนี้จึงสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกและประเมินเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ทุ่งมะพร้าว จังหวัดพังงา ด้วยการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวตามฐานทรัพยากรเป็นแกนหลักเพื่อนำเสนอให้แก่ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดี (ศิริพันธ์ นันสุนานนท์, 2563)

การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี มีจำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี คือ ไหว้พระศักดิ์สิทธิ์วัดพลับพลาชัย เยี่ยมชมมรดกวัฒนธรรมหนังใหญ่ ชิมข้าวแช่ (เมื่อก่อน) แลแม่น้ำเพชรบุรี 2) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนบ้านระหารน้อย อำเภอ บ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี คือ อยากรับชมขนมหม้อแกงแสนละมุน หรือแวะกราบพระทำบุญขอโชครามา เชิญเที่ยวตำหรับดินแดนแห่งศรัทธา ทั้งหวาน ทั้งสงบ ครบในวันเดียว และ 3) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนบางตะบูนออก อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี คือ ไหว้กวนอิมศักดิ์สิทธิ์ ณ วัดเพชรสุพรรณ ชิมขนมไข่แมงดา รสชาบ้านพื้นถิ่น ชวนลิ้มลอง ล่องเรือชมคลองมองฟ้าครามใส่วิถีไทยประมงเก่า ชิมซีฟู้ดหอยปู ณ ครัวบางตะบูน (ลุ่มญา) ครัวชุมชน ซีฟู้ดสด รสชาติจัดจ้าน สอดคล้องกับพิมพ์พระวี โรจน์รุ่งสัจย์ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณค่าทางโภชนาการ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ด้านการกลับมาซื้อซ้ำ ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์และความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการปกป้องภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์ และผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวด้านความเชื่อมั่น ได้แก่ ความเหมาะสมของราคาและความเป็นเอกลักษณ์ โดยรวมแล้วแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรี ควรมุ่งเน้นด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ คุณค่าด้านโภชนาการและความเหมาะสมของราคาตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเพชรบุรีเป็นเมืองแห่งศาสนาและมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านอาหาร หากนำข้อเด่นทั้งสองประเด็นนี้มาบูรณาการกันโดยการมีเส้นทางที่เชื่อมโยงกันแล้วนั้นจะสามารถสร้างความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวขึ้นได้ (พิมพ์พระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2561)

การพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาที่เหมาะสมภายใต้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี มีการมุ่งเน้น ดังนี้ 1) บูรณาการจุดแข็งของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย, เอกลักษณ์ด้านอาหารและขนมหวาน, และ วัดวาอารามเก่าแก่ ให้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อ ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและคุณค่าทางศาสนา สอดคล้องกับ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว ที่ศึกษาเรื่องศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้เคี่ยม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาตนเองมุ่งเน้นระบบสื่อความหมายเพื่อสร้างความรู้ ความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในพื้นที่คำนึงถึงการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง และจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับฤดูกาล (เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ, 2562) 2) บูรณาการวัฒนธรรม อาหารและศาสนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน สร้างเส้นทางท่องเที่ยวแบบ “กิน-ไหว้-เรียนรู้” พัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชูจุดเด่นด้านอาหารและวัดในท้องถิ่น ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอเรื่องราว ถ่ายทอดประสบการณ์ และดูแลการจัดการด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร ศรีหะริญ ในงานวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างความหมายวัฒนธรรมการ บริโภคอาหารท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้แนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมกันที่กล่าวว่า การสื่อสารทางการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว



จำเป็นต้องมีการสร้างความหมายของอาหารท้องถิ่นจนกลายเป็นภาพจำ ของนักท่องเที่ยว สามารถทำได้โดยการ สร้างพื้นที่ทางสังคม การกระตุ้นความทรงจำ การกระตุ้น การตีความ การสร้างตำนาน การใช้วัตถุในท้องถิ่น และการบริโภควิถีท้องถิ่น (ปาริฉัตร ศรีหะรัญ, 2561) 3) ส่งเสริมเอกลักษณ์อาหารเพชรบุรีให้เป็น “Soft Power” ยกระดับ อาหารพื้นบ้านและขนมหวานเพชรบุรี ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด จัดทำ “เทศกาลขนมหวาน และอาหารพื้นบ้านเมืองเพชร” ผลักดันการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา สอดคล้องกับ พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจย์ ที่ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา จังหวัดเพชรบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่น ของจังหวัดเพชรบุรี ควรมุ่งเน้นด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ คุณค่าด้านโภชนาการและความเหมาะสมของราคา ตามลำดับ (พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2561) 4) ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ จัดทำสื่อในรูปแบบ “เพชรบุรี Cultural Tourism Platform” ที่รวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว วัด ร้านอาหาร ขนม และกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ดิจิทัล เช่น คลิปแนะนำเส้นทาง จัดทำ QR Code บริเวณวัด ร้านอาหาร หรือพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้เยี่ยมชม ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) และ 5) ควบคุม จำนวนนักท่องเที่ยวต่อวันในพื้นที่วัดหรือชุมชน จัดการขยะจากกิจกรรมการกิน/การทำอาหารอย่างเป็นระบบ สร้างจิตสำนึกในนักท่องเที่ยวให้เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแต่งกายสุภาพเมื่อเข้าวัด สร้างความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน

การขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาภายใต้นโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีโดยชุมชน ได้แก่ 1) จัดทำแผนแม่บทท่องเที่ยววัฒนธรรมร่วมกัน สนับสนุน งบประมาณ การอบรม การตลาด และโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับศักยภาพในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ นธิ เหมมันต์ ผู้ส่งสาร คือ ผู้จัดการตลาดใต้โหนด ผู้ประกอบการในตลาดใต้โหนด ชาวบ้านในชุมชน ดอนทรายและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประชาชน คือ รูปภาพอาหารท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ข้อความที่สะท้อน วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น และป้ายโฆษณาที่เขียนด้วยมือ ช่องทางการสื่อสารวัฒนธรรมอาหาร ท้องถิ่น คือ สื่อ สังคมออนไลน์และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยว ผู้รับสาร คือ ผู้ใช้สื่อสังคม ออนไลน์และนักท่องเที่ยว 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มี 2 ลักษณะ คือ การส่งเสริม ภาคประชาชน และการส่งเสริมโดยภาครัฐ และเอกชน (นธิ เหมมันต์, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของจังหวัด เพชรบุรี นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์พักผ่อนหย่อนใจ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนา รับประทานอาหาร เยี่ยมญาติ ส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัว ประมาณ ปีละ 2 ครั้ง ในวันวันเสาร์ - อาทิตย์ อาหารที่นักท่องเที่ยวชอบทาน คือ อาหารทะเล อาหารท้องถิ่น ขนมหวานเมืองเพชร ผลไม้ เมืองเพชร คนในชุมชนมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหารและศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวฯ มีจำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี 2) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม

เชิงอาหารและศาสนาของชุมชนบ้านระหารน้อย อำเภอบ้านลาด และ 3) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอาหารและศาสนาของชุมชนบางตะบูนออก อำเภอบ้านแหลม การพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ มีการมุ่งเน้นดังนี้ 1) บูรณาการจุดแข็งของจังหวัดเพชรบุรี 2) บูรณาการวัฒนธรรม อาหาร และศาสนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันสร้างเส้นทางท่องเที่ยวแบบ “กิน - ไหว้ - เรียนรู้” 3) ส่งเสริมเอกลักษณ์อาหารเพชรบุรีให้เป็น “Soft Power” 4) ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ จัดทำสื่อในรูปแบบ “เพชรบุรี Cultural Tourism Platform” และ 5) ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว จัดการขยะ ทำอาหารอย่างเป็นระบบ สร้างจิตสำนึกให้เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น การขับเคลื่อนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวฯ โดยชุมชน ได้แก่ 1) จัดทำแผนแม่บทท่องเที่ยววัฒนธรรมร่วมกัน สนับสนุนงบประมาณ การอบรม การตลาด และโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับศักยภาพในแต่ละพื้นที่ 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มี 2 ลักษณะ คือ การส่งเสริม ภาคประชาชน และการส่งเสริมโดยภาครัฐและเอกชน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการสร้างกลไกเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยว โดยชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปในอนาคต 2) ชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มีบทบาทในการบริหารกิจกรรม การให้บริการ และการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในชุมชนเป็นผู้นำเสนอและถ่ายทอดถึงอาหารพื้นถิ่น วัฒนธรรมและกิจกรรมเชิงศาสนาของชุมชน 3) ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำขนมและอาหารพื้นบ้าน การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่ผ่านอาหาร วัฒนธรรม และศาสนา เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงประสบการณ์ (Experiential Tourism) ให้แก่นักท่องเที่ยว 4) ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ป้ายข้อมูล, QR Code, คลิปวิดีโอ, Infographic, เว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว ร้านอาหาร วัด กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยควรมีการจัดทำหลายภาษาเพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ 5) ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมหรือเทศกาลประจำปีที่มีการนำอาหารและแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนามาเป็นจุดเด่น เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีวัฒนธรรมของชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาและสนับสนุนกิจกรรมอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). รายงานสถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศไทยตลอดปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2567 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/business/business/1160350>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 11 กรกฎาคม 2567 จาก <http://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>
- นธิ เหมมันต. (2567). การสื่อสารวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดใต้โหนด ตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. ใน การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 15 (หน้า 1266-1278). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.



- นิมิต ชื่นสั้น. (2562). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนของชุมชนทุ่งมะพร้าว จังหวัดพังงา. วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการปีที่ 4(2), 326-340.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน.
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ. (2562). การท่องเที่ยวเชิงอาหารตลาดใต้เคี่ยม จังหวัดชุมพร. ใน การประชุม ชาติใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10 (หน้า 553-568). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ปาริฉัตร ศรีหะริญ. (2561). กระบวนการสร้างความหมายวัฒนธรรมการบริโภคอาหารท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้แนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมกัน. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง. วารสารวิชาการ การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 14(1), 152-167.
- ศิริพันธ์ นันสุนานนท์. (2563). แผนที่ชุมชนและการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร. วารสารสถาบันศิลปวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(2), 83-93.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงาน คณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว*

DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL FOR LEARNING MANAGEMENT AT KHAO CHAKAN WITTAYAKHOM SCHOOL UNDER THE SA KAEO PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

รัชศักดิ์ นาคินชาติ

Ratchasak Nakinchat

โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สระแก้ว ประเทศไทย

Khao Chakan Wittayakhom School, Sa Kaeo, Thailand

Corresponding author E-mail: raksak.kh@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว 2) สร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว 3) ทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว และ 4) ประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู จำนวน 56 คน และผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ผ่านการวิเคราะห์เอกสาร การประเมินความต้องการ การพัฒนารูปแบบ และการทดลองใช้ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบที่สังเคราะห์ได้มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการนิเทศ และผลความสำเร็จ โดยกระบวนการนิเทศ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การกำหนดโครงสร้างองค์กร การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผล 2) การสร้างรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการนิเทศ ผลความสำเร็จ และบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า การประเมินองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จครั้งที่ 1 อยู่ในระดับดี และครั้งที่ 2 อยู่ในระดับดีมาก และ 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า คุณภาพการสอนของครูหลังการนิเทศ มีพัฒนาการสูงขึ้น และความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

* Received 7 November 2025; Revised 22 November 2025; Accepted 25 November 2025

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, รูปแบบการนิเทศการเรียนรู้, การประเมินรูปแบบการนิเทศ, โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยา, องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

Abstract

This research aimed to 1) Study the needs and guidelines for instructional supervision at Khao Chakan Wittayakhom School under the Sa Kaeo Provincial Administrative Organization. 2) Develop a model for instructional supervision at Khao Chakan Wittayakhom School under the Sa Kaeo Provincial Administrative Organization. 3) Experiment with the developed instructional supervision model at Khao Chakan Wittayakhom School under the Sa Kaeo Provincial Administrative Organization; and 4) Evaluate the developed instructional supervision model. The research was conducted using a mixed-methods approach by data were collected from 56 teachers and 7 experts through document analysis, needs assessment, model development, and field try-out. The findings revealed that, 1) The overall need for instructional supervision among teachers was at the highest level. The synthesized model comprised four main components: principles, objectives, supervision process, and outcomes. The supervision process consisted of four steps-Planning, Organizing, Doing, and Evaluating. 2) The developed instructional supervision model consisted of five elements: principles, objectives, supervision process, outcomes, and roles and responsibilities of stakeholders. The appropriateness assessment of both the model and its manual was rated at the highest level. 3) The experimental results showed that the first evaluation of the outcome component was at a good level, while the second was at a very good level. and 4) The evaluation of the model revealed that teachers' teaching quality improved after the supervision, and their satisfaction with the model was at a high level. These results indicate that the developed instructional supervision model is effective, appropriate, and can be practically applied to enhance instructional management in educational institutions.

Keywords: Model Development, A Supervision Model for Learning Management, A Supervision Format Must be Developed, Khao Chakan Wittayakhom, Sa Kaeo Provincial Administrative Organization

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปทุกด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาประเทศนั้นต้องอาศัยคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ ในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 8 และ มาตรา 9 มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีความสามารถ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมี

ประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องยึดเงื่อนไขและหลักการปฏิรูปการศึกษา คือ กำหนดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกำกับดูแลใช้การกระจายอำนาจของสถานศึกษา ในการบริหารจัดการงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) การจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะเกิดคุณภาพได้นั้นต้องประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการนิเทศการศึกษาเป็นการชี้แจง การแนะนำ และเป็นภารกิจที่จำเป็นต่อการศึกษา เป็นเรื่องละเอียดอ่อนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังจะเห็นจากความจำเป็นหลายประการ คือ ประการแรก ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษา จำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและพัฒนางาน ให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประการที่สอง ในหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน คือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหารกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศเพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน การนิเทศการศึกษา จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอน มีคุณภาพถึงระดับที่พึงประสงค์และประการสุดท้ายมาตรฐานการศึกษาของประเทศ จำเป็นต้องมีการรักษาและควบคุมคุณภาพให้ได้ มาตรฐานและกระบวนการนิเทศการศึกษาก็มีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการควบคุมมาตรฐานการศึกษาโดยตรง ดังจะเห็นว่าการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษา ในสถานศึกษาให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการเรียนการสอนและปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เราจะละเลย ไม่มีการนิเทศการศึกษาได้อย่างไร (อารี บัวแฝง, 2563)

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาที่จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) งานนิเทศเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการบริหารและเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องนิเทศการสอนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในภาวะปัจจุบันการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การนิเทศการสอนภายในโรงเรียน ถือว่าเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการนิเทศครูผู้สอน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้และสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สร้างขวัญและกำลังใจแก่ครู การที่ผู้บริหารได้เข้ามามีบทบาทใกล้ชิดกับครู ได้ปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำช่วยเหลือร่วมมือกันแก้ปัญหาจะช่วยให้ครูเกิดความอบอุ่น มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น และกิจกรรมในกระบวนการนิเทศการสอน ผู้บริหารกับครูต้องร่วมกันทำงานเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและพัฒนาวิชาชีพครู ร่วมมือกันวางแผนปรับปรุงระบบบริหารวิชาการต่าง ๆ เช่น วางแผนปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้ครูมีโอกาสเสนอความคิดเห็นและทางเลือกในการแก้ปัญหา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2559)

โรงเรียนเขตรกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว จัดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จากการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการพัฒนางานด้านการจัดการสอน การศึกษาเอกสาร และข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน และประชุมสัมมนาครูทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนหลายด้าน ประการแรก ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครบทุกรายวิชา บางรายวิชาหรือบางระดับชั้นไม่มีการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบ ครูจำนวนหนึ่งยังใช้แผนการสอนจากที่อื่นโดยไม่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในโรงเรียน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนจริง นอกจากนี้ ยังพบว่า แผนการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเพื่อการตรวจสอบตามระบบมีมากกว่าแผนที่นำไปใช้จริง ทำให้การจัดการเรียนรู้ขาดคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนด ประการที่สอง ด้านสื่อการเรียนการสอน โรงเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ผลิตสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้เองในชั้นเรียนมีจำนวนน้อย สื่อจำนวนมากเป็นสื่อสำเร็จรูปหรือสื่อที่ล้าสมัย ไม่ตอบโจทย์ผู้เรียนยุคดิจิทัล ครูขาดทักษะในการออกแบบและพัฒนาสื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อดิจิทัล สื่อโสตทัศนูปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสเรียนรู้ผ่านสื่อที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ประการที่สาม ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ครูผู้สอนจำนวนมากยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว ยังคงยึดรูปแบบการสอนแบบเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้เชิงบรรยายเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับข้อมูล ไม่ได้มีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นว่าครูยังขาดความรู้ด้านการออกแบบกิจกรรม Active Learning การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้แบบหลากหลายที่สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียน ประการที่สี่ ด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน พบว่า ครูจำนวนมากยังขาดความสามารถในการใช้คำถามกระตุ้นความคิด การออกแบบสถานการณ์ปัญหา การวิเคราะห์แหล่งข้อมูล และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผล ประกอบกับเนื้อหาสาระจำนวนมากทำให้ครูกังวลว่าเวลาไม่เพียงพอ จึงมุ่งสอนเนื้อหาให้ครบถ้วนแทนการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ต่ำกว่ามาตรฐานที่คาดหวัง ประการที่ห้า ด้านระบบนิเทศการสอนภายในโรงเรียน แม้ว่าฝ่ายบริหารงานวิชาการได้กำหนดให้มีการนิเทศการสอนภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่กระบวนการนิเทศยังไม่เข้มแข็ง ผู้ทำหน้าที่นิเทศบางส่วนยังขาดความรู้ด้านเทคนิคการสอนและการนิเทศ ไม่มีคู่มือหรือเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานรองรับ ส่งผลให้การนิเทศไม่ต่อเนื่อง ไม่เป็นระบบ และไม่สามารถให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์จริงยังพบ ปัญหาเชิงประจักษ์ เพิ่มเติม ได้แก่ ผู้เรียนบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางกลุ่มสาระต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยระดับจังหวัด สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้อย่างไม่ตอบสนองความต้องการรายบุคคล การเข้าเรียนของผู้เรียนมีปัญหาซึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบการสอนที่ไม่น่าสนใจและไม่สร้างแรงจูงใจ ครูบางรายมีภาระงานนอกเหนือการสอนจำนวนมาก ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการพัฒนาการสอน การจัดทำสื่อ หรือการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ ผลการประเมินคุณภาพภายในบางตัวชี้วัดยังอยู่ในระดับ “ต้องปรับปรุง” ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยืนยันถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบและทักษะของครูอย่างเร่งด่วน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเขตรกรรจวิทยาฯ



จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านทักษะครู ระบบนิเทศภายใน สื่อการสอน และการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ของศตวรรษที่ 21 (โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต, 2567)

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่รับผิดชอบฝ่ายบริหารงานวิชาการ มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารจัดการเรียนการสอนของครูภายในสถานศึกษา มีความเห็นว่าเป็นโอกาส อันดีที่จะนำปัญหานี้มาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศการสอนภายในสถานศึกษา ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จึงได้ ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสระแก้วขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ในการนำไปวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการจัดการนิเทศในโรงเรียนให้ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดสระแก้ว
4. เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด สระแก้ว โดยวิธีแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาดรจรวิทย์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. สังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบ การนิเทศการจัดการเรียนรู้
2. ศึกษาความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยการสอบถามครู
3. หาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ และ 4) ผลความสำเร็จ



กลุ่มเป้าหมาย

1. ครู โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้ครูทั้งหมดในการตอบแบบสอบถาม

2. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าครูเชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน ครูที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าครูเชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอน เรื่อง ความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท จำนวน 30 ข้อ ใน 4 ด้าน ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning) ขั้นกำหนดโครงสร้างองค์กร (Organizing) ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing) และขั้นประเมินผล (Evaluating)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล กับครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ โดยแจกในช่วงเข้าตอนเช้าแถว และนำรับตอนเช้าของวันต่อมา

3. ได้รับแบบสอบถามคืนจากครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ จำนวน 56 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดคะแนนตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การร่างและตรวจสอบรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ใน 4 ด้าน คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ และ 4) ผลความสำเร็จ

2. การสร้างและตรวจสอบคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอกด้านการทดสอบ การวัดผล การวิจัย หรือการประเมินผลการศึกษา ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในด้านการวัด และประเมินผลการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน และผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านการนิเทศ หรือด้านการจัดการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดของมาตรฐานการประเมินของคณะกรรมการร่วมว่าด้วยเรื่องมาตรฐานสำหรับการประเมิน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สั่งเคราะห์เนื้อหาสาระจากการสัมภาษณ์ และการสั่งเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ ในการทำหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

3. ประสานผู้เชี่ยวชาญเพื่อส่งแบบสอบถามไปยังผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งนัดหมายวันเวลาในการรับเอกสารคืน โดยได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 5 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการสร้างข้อสรุป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) โดยเกณฑ์การตัดสินพิจารณา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 (รัตนะ บัวสนธ์, 2552, หน้า 71) แสดงว่า รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม

3. การวิเคราะห์แบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยมี 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ และ 4) ผลความสำเร็จ โดยประเมินผลความสำเร็จ 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการวิจัยในชั้นเรียน



กลุ่มทดลอง กลุ่มทดลอง ได้แก่ ครู โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทุกคนยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล โดยโรงเรียนมีครู 56 คน ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว
2. แบบประเมินผลองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์กับผู้อำนวยการโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ เพื่อขออนุญาตทำการนิเทศการสอนของครูในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567
2. ออกคำสั่งนิเทศการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 และดำเนินการนิเทศการสอนกับครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ จำนวน 56 คน ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ก่อนการพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอน มีผู้ดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 คน
3. ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์กับผู้อำนวยการโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ เพื่อขออนุญาตทำการนิเทศการสอนกับครูในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 และนำรูปแบบไปใช้กับครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ จำนวน 56 คน ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 โดยทำการนิเทศภาคเรียน 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2 ครั้ง
4. ออกคำสั่งนิเทศการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยผู้วิจัยมีการจัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คู่มือในการนิเทศ สมุดบันทึกข้อมูล อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง
5. ดำเนินการนิเทศโดยใช้รูปแบบ ตามแผนที่วางไว้ ตามที่ปรากฏในคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้
6. เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์นิเทศการสอน ตามแบบสังเกตการสอนเพื่อประเมินผลความสำเร็จของการนิเทศการสอน โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยผู้นิเทศเป็นผู้ประเมินตามแบบสังเกตการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน และการร่วมกันสะท้อนผลของการนิเทศการสอน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสังเกตการสอนเพื่อประเมินผลความสำเร็จ ของการนิเทศ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย โดยกำหนดคะแนนตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยประเมินจาก 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียน 2) ร้อยละของผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ระดับดีเยี่ยม) 3) ร้อยละของผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียน (ระดับดีเยี่ยม) และ 4) ร้อยละของผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ผ่าน)

2. การศึกษาความพึงพอใจของครู ในการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านหลักการ 1) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านกระบวนการนิเทศ และ 4) ด้านผลความสำเร็จ

กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทุกคนยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล โดยโรงเรียนมีครู 56 คน ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตารางการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียน และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานงานกับงานวัดผล ฝ่ายบริหารงานวิชาการในการขอข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียน และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียนและผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยการวิเคราะห์ ร้อยละ และการเปรียบเทียบผลต่าง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ผลการศึกษาความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยการสอบถามความคิดเห็นของครู โรงเรียนเขานกรรจวิทยาฯ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน ได้ผล ดังนี้



ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมรายด้าน

ความต้องการในการนิเทศ	n = 56		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning)	4.62	.21	มากที่สุด
2. ขั้นกำหนดโครงสร้างองค์กร (Organizing)	4.56	.24	มากที่สุด
3. ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing)	4.62	.20	มากที่สุด
4. ขั้นประเมินผล (Evaluating)	4.63	.22	มากที่สุด
รวมรายด้าน	4.61	.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ของครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = .13) โดย เรียงลำดับ ความต้องการในการนิเทศรายข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ขั้นประเมินผล (Evaluating) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .22) รองลงมา มีเท่ากันอยู่ 2 ข้อ เป็น ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning) ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .21) และ ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing) ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .20) ลำดับสุดท้ายเป็น ขั้นกำหนดโครงสร้าง องค์กร (Organizing) ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = .24) ตามลำดับ

ในส่วนของ แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม พบว่า จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เพื่อหาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลการสอบถามในขั้นตอนก่อนหน้า พบว่า แนวทางการนิเทศสามารถจำแนกออกเป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบด้านหลักการ องค์ประกอบด้านวัตถุประสงค์ องค์ประกอบด้านกระบวนการ นิเทศ และองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ ในด้านหลักการ การนิเทศการศึกษาควรเคารพความแตกต่างระหว่าง บุคคล เป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือร่วมใจ ใช้ความรู้และความสามารถในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การนิเทศควรมุ่งให้ครูรู้จักคิดค้นและพัฒนาตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง และต้องยึดหลักวิชาการ อย่างถูกต้อง มีระบบแบบแผน สามารถตรวจสอบและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้ สำหรับองค์ประกอบ ด้านวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาการในการ แก้ปัญหาในชั้นเรียน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีรวมถึงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในกระบวนการนิเทศ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การดำเนินการ และการประเมินผล 2) การสร้างรูปแบบ การนิเทศที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการนิเทศ ผลความสำเร็จ และ บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า การประเมินองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จครั้งที่ 1 อยู่ในระดับดี และ ครั้งที่ 2 อยู่ในระดับดีมาก และ 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า คุณภาพการสอนของครูหลังการนิเทศมีพัฒนาการ สูงขึ้น และความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมี ประสิทธิภาพ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม องค์ประกอบสุดท้าย คือ ด้านผลความสำเร็จ พบว่า การนิเทศที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการ

จัดการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการสอน การวัดและประเมินผล และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของกระบวนการนิเทศที่สามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างรอบด้าน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมรายด้าน

ความเหมาะสมของร่างรูปแบบ	n = 5		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D.	
1. ด้านหลักการ	4.60	.51	มากที่สุด
2. ด้านวัตถุประสงค์	4.60	.50	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการนิเทศ	4.53	.51	มากที่สุด
4. ด้านผลความสำเร็จ	5.00	.00	มากที่สุด
รวมรายด้าน	4.69	.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = .47) โดย เรียงลำดับรายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลความสำเร็จ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = .00) รองลงมา มีเท่ากันอยู่ 2 ด้าน เป็น ด้านหลักการ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .51) และ ด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .50) ลำดับสุดท้ายเป็น ด้านกระบวนการนิเทศ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = .51) ตามลำดับ

โดยผู้ศึกษามีการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 บทนำ และตอนที่ 2 ขั้นตอน ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต พบว่า ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = .48) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 6 ข้อแรก ได้แก่ ความเป็นมาในการนิเทศ คุณสมบัติของผู้นิเทศ ภารกิจของหน่วยงานที่จะรับการนิเทศ ตัวชี้วัดและพฤติกรรมตามองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ ลำดับเนื้อหาในคู่มือการนิเทศมีความเหมาะสม และรูปแบบของคู่มือมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = .45)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

ผลการทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ไปใช้ในสถานการณ์จริงกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูในโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน พบว่า รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดผลอย่างเป็น



รูปธรรม โดยแบ่งผลการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การกำหนดโครงสร้างองค์กร (Organizing) การดำเนินการนิเทศ (Doing) และการประเมินผล (Evaluating)

ใน 1) ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning) มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้บริหารและคณะครูเพื่อกำหนดปัญหา ความต้องการ และแนวทางการดำเนินงานนิเทศ โดยจัดอบรมพัฒนาความรู้ให้ครูในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล การทำสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์และ AI การทำวิจัยในชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ครูมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศมากขึ้น อีกทั้งฝ่ายบริหารได้จัดเตรียมงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเอกสารทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างครบถ้วน 2) ขั้นการกำหนดโครงสร้างองค์กร (Organizing) ได้มีการจัดทำคำสั่งปฏิบัติการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยระบุบทบาท หน้าที่ของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอย่างชัดเจน พร้อมจัดทำปฏิทินการนิเทศที่ระบุวัน เวลา สถานที่ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การนิเทศดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีการสื่อสารที่ชัดเจน และเกิดความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริหาร ผู้นิเทศ และคณะครูอย่างใกล้ชิด 3) ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing) พบว่า การนิเทศเป็นไปด้วยบรรยากาศแห่งความร่วมมือและมิตรภาพ ผู้นิเทศมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้วิธีนิเทศแบบกัลยาณมิตร สามารถให้คำแนะนำ เสริมแรง และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้รับการนิเทศ ครูผู้รับการนิเทศมีความตั้งใจและปฏิบัติงานตามแนวทางที่กำหนด ทั้งในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร การผลิตสื่อการสอน การวัดและประเมินผล และการทำวิจัยในชั้นเรียน แม้จะมีอุปสรรคบางประการ เช่น ภาระกิจของครูหรือผู้นิเทศที่อาจทับซ้อน แต่สามารถแก้ไขได้โดยการนัดหมายใหม่อย่างยืดหยุ่น ทำให้การนิเทศดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และ 4) ขั้นการประเมินผล (Evaluating) พบว่า ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีความตระหนักและร่วมมือกันอย่างดี ครูมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การสร้างสื่อ การวัดผล และการวิจัยในชั้นเรียน อีกทั้งมีการประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดทีมงานที่เข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ฝ่ายบริหารยังได้จัดกิจกรรมยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่นในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ส่งผลให้ครูมีพัฒนาการทางวิชาชีพและมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวมของโรงเรียนเขตรกรรจิตวิทยาคมอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขตรกรรจิตวิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

จากผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขตรกรรจิตวิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว พบว่า

1. ผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ผลการเปรียบเทียบคุณภาพนักเรียนระหว่างภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยสูงขึ้นจาก $\bar{X} = 2.85$ เป็น $\bar{X} = 3.04$ เพิ่มขึ้น 0.19 คะแนน ส่วน ร้อยละของผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ระดับดีเยี่ยม) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 96.00 เป็นร้อยละ 100.00 ส่วน ร้อยละของผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน (ระดับดีเยี่ยม) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.42

เป็นร้อยละ 86.05 และร้อยละของผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ผ่าน) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 98.00 เป็นร้อยละ 100.00 แสดงให้เห็นว่าหลังการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ คุณภาพของนักเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นในทุกด้าน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การคิดวิเคราะห์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ จากการประเมินความพึงพอใจของครู จำนวน 56 คน พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม $\bar{X} = 4.38$, S.D. = .15) โดยสามารถสรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมและรายข้อ

ความเหมาะสมของร่างรูปแบบ	n = 56		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. องค์ประกอบด้านหลักการ	4.38	.29	มาก
2. องค์ประกอบด้านวัตถุประสงค์	4.38	.26	มาก
3. องค์ประกอบด้านกระบวนการนิเทศ	4.39	.27	มาก
4. องค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ	4.39	.25	มาก
รวมรายด้าน	4.38	.15	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า

2.1 องค์ประกอบด้านหลักการ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) = 4.38 (S.D. = .29) อยู่ในระดับมาก โดยครูมีความพึงพอใจมากที่สุดในระดับนี้ ผู้นิเทศเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคลในโรงเรียน รองลงมา คือ การนิเทศดำเนินการภายในบรรยากาศแห่งประชาธิปไตย และครูที่ได้รับการนิเทศสามารถสร้างองค์ความรู้และเจตคติที่ดีต่อการนิเทศ

2.2 องค์ประกอบด้านวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) = 4.38 (S.D. = .26) อยู่ในระดับมาก โดยครูมีความพึงพอใจสูงสุดในระดับนี้ การดำเนินการนิเทศมีความสร้างสรรค์ สนับสนุนและให้กำลังใจแก่บุคลากร รองลงมา คือ การนิเทศเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมความร่วมมือของครู และผู้รับการนิเทศมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง

2.3 องค์ประกอบด้านกระบวนการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) = 4.39 (S.D. = .27) อยู่ในระดับมาก โดยครูมีความพึงพอใจสูงสุดในระดับนี้ การประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้องก่อน ระหว่าง และหลังการนิเทศ รองลงมา คือ การรายงานผลการนิเทศมีความน่าเชื่อถือ และการวางแผนและกำหนดตารางการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2.4 องค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) = 4.39 (S.D. = .25) อยู่ในระดับมาก โดยครูมีความพึงพอใจสูงสุดในระดับนี้ ครูปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยในชั้นเรียน รองลงมา คือ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และครูกำหนดหลักสูตรและเนื้อหาเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน



สรุปได้ว่า การใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม มีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และได้รับความพึงพอใจในระดับมากจากครูผู้สอนในทุกองค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ จากการสังเคราะห์เอกสาร มี 4 องค์ประกอบ คือ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) กระบวนการนิเทศ และ 1.4) ผลความสำเร็จ 2) ความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ของครูโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มี 4 องค์ประกอบ คือ 3.1) หลักการ 3.2) วัตถุประสงค์ 3.3) กระบวนการนิเทศ และ 3.4) ผลความสำเร็จ องค์ประกอบด้านกระบวนการนิเทศ มี 4 ขั้น คือ ขั้นการวางแผนการนิเทศ ขั้นกำหนดโครงสร้างองค์กร ขั้นการดำเนินการนิเทศ และขั้นประเมินผล ส่วนองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ มี 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการวิจัยในชั้นเรียน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบในการพัฒนารูปแบบด้วยกระบวนการออกแบบเชิงระบบเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบาย เป้าหมาย ความต้องการ และสภาพบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศ มีการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ จนได้รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพมีความสอดคล้องกับทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีความสอดคล้องกับหลักวิชาการของการนิเทศ สอดคล้องกับบริบท ความต้องการและความพร้อมของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของแต่ละขั้นตอนในกระบวนการนิเทศ สอดคล้องกับ Nadler, L. ที่กล่าวว่า รูปแบบ คือ การนำทฤษฎี แนวทาง และกรอบแนวคิดมาพัฒนา เพื่อให้ง่ายต่อการแปลความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ (Nadler, L., 1990) สอดคล้องกับ อุทุมพร จามรมาน ที่กล่าวว่า รูปแบบ คือ สิ่งแสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ (อุทุมพร จามรมาน, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัญญา วุฒินิชย์ ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการด้านกระบวนการนิเทศ ด้านการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด (ธนัญญา วุฒินิชย์, 2563) ผลลัพธ์นี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับ แนวคิด Clinical Supervision ของ Goldhammer, R. et al. ที่เน้นกระบวนการนิเทศแบบเป็นระบบ โดยมีทั้งการสังเกต การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการพัฒนาครู รวมทั้งเน้นความร่วมมือระหว่างนิเทศก์และครูแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ” ไม่ใช้การตรวจสอบแบบควบคุม ซึ่งอธิบายได้ว่าทำไมครูจึงมีความต้องการและยอมรับแนวทางการนิเทศในระดับสูง เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวตอบสนองลักษณะงานที่เน้นการพัฒนาตนเองและการแก้ปัญหาในการสอนจริง (Goldhammer, R. et al., 1980)

2. ผลการสร้างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาเขต สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มี 4 องค์ประกอบ คือ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) กระบวนการนิเทศ และ 1.4) ผลความสำเร็จ องค์ประกอบด้านกระบวนการนิเทศ มี 4 ขั้น คือ ขั้นการวางแผนการนิเทศ ขั้นกำหนดโครงสร้างองค์กร ขั้นการดำเนินการนิเทศ และขั้นประเมินผล ส่วนองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ มี 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการวิจัยในชั้นเรียน ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ ได้สอบถามครูและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ มีการปรับปรุงพัฒนาจนได้รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพมีความสอดคล้องกับทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีความสอดคล้องกับหลักการนิเทศ รูปแบบการนิเทศจึงมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทความต้องการและความพร้อมของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของแต่ละขั้นตอนในกระบวนการนิเทศด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับ Joyce, B. R. & Weil, M. ที่กล่าวว่า รูปแบบ คือ การนำแนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และทฤษฎีการสอนมาจัดระบบ (Joyce, B. R. & Weil, M., 2009) สอดคล้องกับ Willer, D. ที่กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างความคิดรวบยอดของปรากฏการณ์ด้วยวิธีการของเหตุผล ที่มีจุดหมายในการสร้างความกระจ่างชัดในนิยามที่แสดงถึงความสัมพันธ์และข้อเสนอของระบบรูปนัยที่เกี่ยวข้อง (Willer, D., 1996) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย อ้ายม่าน ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการศึกษา 4.0 ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เอกชัย อ้ายม่าน, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัญญา วุฒินิชย์ ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะท้อน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ธนัญญา วุฒินิชย์, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะธิดา ช่างประเสริฐ ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินคุณภาพของรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ปิยะธิดา ช่างประเสริฐ, 2565) การที่รูปแบบมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Goldhammer, R. et al., Glickman, C. D. et al. ที่สรุปว่าการทำให้รูปแบบมีความสมบูรณ์ในเชิงวิชาการและปฏิบัติ เช่น การนิเทศตามขั้นตอนแบบคลินิก (สังเกต - สะท้อนคิด - ปรับปรุง) การพัฒนาครูตามระดับความสามารถ (Goldhammer, R. et al., 1980); (Glickman, C. D. et al., 2014)

ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, B. R. & Weil, M. ที่มองว่า “รูปแบบ” เป็นการจักระบบทฤษฎีการสอนให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติที่นำไปใช้ได้จริง (Joyce, B. R. & Weil, M., 2009) และแนวคิดของ Willer, D. ที่มองว่า รูปแบบคือ เครื่องมือช่วยสร้างความกระจ่างในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบ (Willer, D., 1996) ผลการสร้างรูปแบบยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย อ้ายม่าน, ธัญญา วุฒิวิณชัย, และบรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง ที่พบว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบและปรับให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน จะได้รับการประเมินว่าเหมาะสมในระดับสูงเช่นกัน (เอกชัย อ้ายม่าน, 2562); (ธัญญา วุฒิวิณชัย, 2563); (บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง, 2563)

3. ผลการทดลองรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว พบว่า การประเมินผลองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ หลังการใช้รูปแบบครั้งที่ 1 มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับดี และครั้งที่ 2 มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน ได้แก่ ครูผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศการสอน ครูกลุ่มงานวิชาการ เช่น หัวหน้าวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทในการส่งเสริมการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ ทบทวนสภาพบริบท ข้อมูล ความพร้อมด้านต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดปฏิทินการดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการนิเทศ สะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกันสังเคราะห์ผลจากการประเมินผลการนิเทศ เพื่อนำไปวางแผนการนิเทศครั้งต่อไป รวมถึงกำหนดจำนวนครั้งในการนิเทศ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน จากการนิเทศการสอนในชั้นเรียนพบว่า ครูจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือค้นคว้าความรู้และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน ตลอดจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้า มีการทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน มีความสามารถในการแสดงออกและมีเหตุผล ครูจึงมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้การประเมินผลองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จ หลังการใช้รูปแบบครั้งที่ 2 มีผลการประเมิน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับ วัชรรา เล่าเรียนดี ที่กล่าวว่า การนิเทศการสอน คือ การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครู ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจ (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2556) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวว่า การนิเทศการสอน มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาทุกด้านเต็มตามศักยภาพ ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องช่วยพัฒนาครูให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ตรงตามความต้องการพัฒนาของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศรินทร์ ใจวังโลก ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้สำหรับครูผลการวิจัยพบว่า ครูมีความสามารถการจัดการเรียนรู้อหลังการใช้รูปแบบนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดอยู่ในระดับดีมาก (บุศรินทร์ ใจวังโลก, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anello, F. R. ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและทัศนคติของครูและครูใหญ่ที่มีต่อประสิทธิภาพการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารรับรู้ว่าคุณภาพการนิเทศการสอนของตนเองได้เป็นอย่างดี ส่วนครูที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังมากขึ้นในการนิเทศการสอน ครูพอใจในการนิเทศการสอนที่ครูได้รับ (Anello, F. R., 2017) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Musaazi, J. C. S. ที่ทำการวิจัยเรื่อง การนิเทศการสอนนามิเบีย กรณีศึกษาครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาและการยอมรับผู้นิเทศ ผลการวิจัยพบว่า

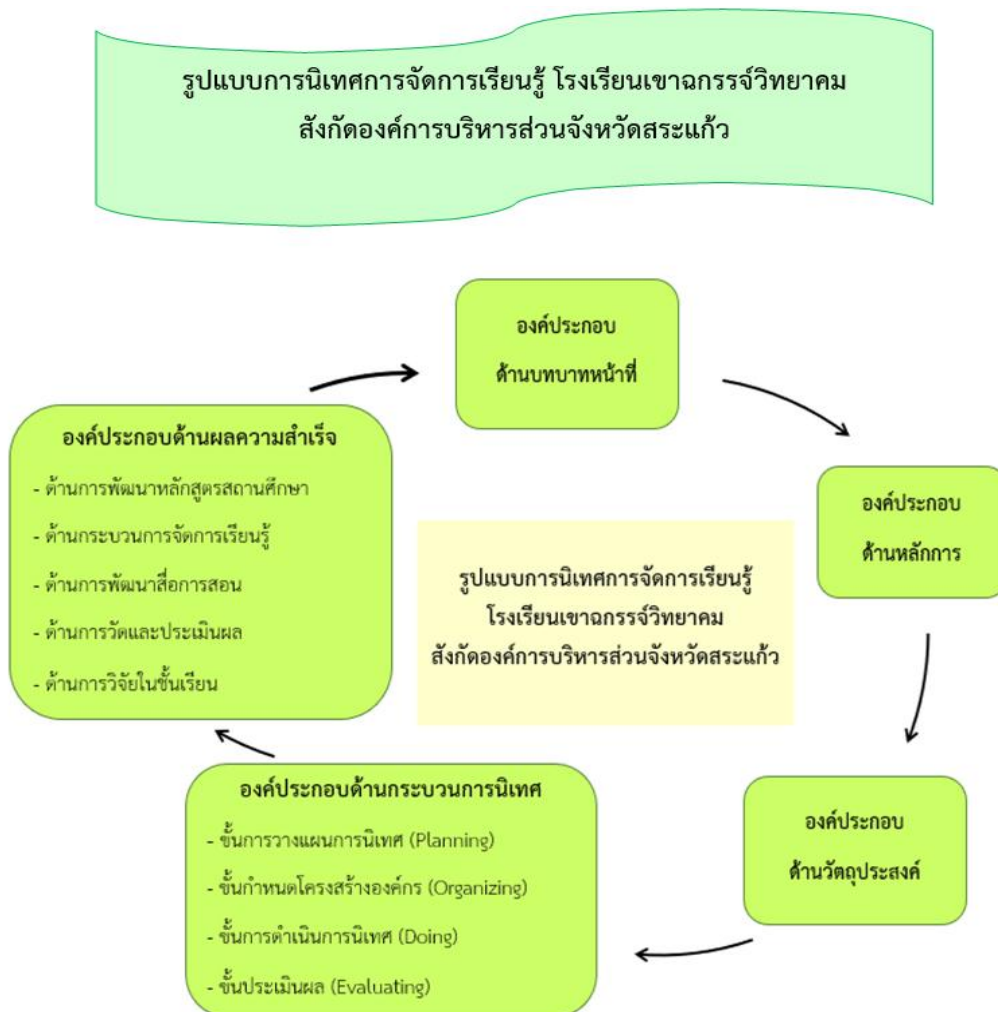


จุดหมายหลักสำคัญที่สุดในการนิเทศสำหรับครู คือ การได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ครูและผู้นิเทศรู้สึกว่าการนิเทศมีความจำเป็น แนวคิดในการศึกษาและบทบาทในการนิเทศทำให้ครูมีการยอมรับในการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพครู การนิเทศจะเป็นส่วนช่วยปรับปรุงการสอน ผู้นิเทศเป็นผู้คอยแนะนำเสนอแนวคิดใหม่ รวมทั้งประเมินผลการทำงานของครูด้วย (Musaazi, J. C. S., 2018)

4. ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) ผลการพัฒนาคุณภาพการสอน พบว่า หลังการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มีผลการพัฒนาคุณภาพการสอนสูงขึ้น และ 2) การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผลความสำเร็จของรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียน มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและผู้นิเทศทุกคนให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรที่ตั้งใจจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการนิเทศการสอน อำนวยความสะดวกแก่ครูอย่างเต็มที่ให้การสนับสนุนโดยมีการสร้างความเชื่อมั่น ให้กำลังใจรวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ทั้งผู้วิจัยคอยประสานให้คนทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน และทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยมีการให้ความรู้แก่ครู ทำให้ครูมีองค์ความรู้ที่ชัดเจนใน 5 ด้าน คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการวิจัยในชั้นเรียน ครูจึงมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนสามารถพัฒนานักเรียนได้เต็มศักยภาพและมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ผลการพัฒนาคุณภาพการสอน หลังการใช้รูปแบบสูงขึ้น และครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอน เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถเฉพาะตัว และเปิดโอกาสให้แสดงออกได้อย่างอิสระในทุกด้านเกี่ยวกับการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน คือ มุ่งพัฒนาคน พัฒนางาน ประสานสัมพันธ์ และสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) สอดคล้องกับ บันลือ พลกษะวัน ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอน เพื่อช่วยเหลือครู ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร ให้ครูมีความสนใจในอุปกรณ์การสอน ช่วยครูในการทำความเข้าใจกับเด็กให้ดีขึ้นและช่วยให้ครูประสบความสำเร็จ มีความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ (บันลือ พลกษะวัน, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก (บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง, 2563)



องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนเขานกรรจวิทยา
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า

1. องค์ความรู้ใหม่ด้านโครงสร้างรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ งานวิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ โครงสร้างรูปแบบการนิเทศ ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ และ 4) ผลความสำเร็จของการนิเทศ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่เกิดจากการสังเคราะห์ทั้งข้อมูลเชิงทฤษฎี งานวิจัยเดิม และสภาพจริงของโรงเรียน ทำให้ได้แบบจำลองการนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนขนาดกลางสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน และผลความสำเร็จ 5 ด้านที่ชัดเจน สามารถประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นได้อย่างเป็นระบบ

2. องค์ความรู้ใหม่ด้าน “กระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน” ที่สอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียน จากงานวิจัยพบว่า “กระบวนการนิเทศที่เหมาะสมกับโรงเรียนเขานกรรจวิทยา” ควรประกอบด้วย 4 ขั้นตอนเชิงปฏิบัติ ได้แก่



1) ขั้นตอนวางแผนการนิเทศ 2) ขั้นตอนกำหนดโครงสร้างองค์กรนิเทศ 3) ขั้นตอนดำเนินการนิเทศ และ 4) ขั้นตอนประเมินผลและสะท้อนคิด องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงว่า การนิเทศที่ประสบความสำเร็จควรมีความต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Cycle of Supervision) และมีความเชื่อมโยงระหว่างบทบาทของครู หัวหน้ากลุ่มสาระ และผู้บริหารอย่างเป็นระบบ

3. องค์ความรู้ใหม่ด้าน “ผลความสำเร็จ 5 ประการของการนิเทศที่มีประสิทธิผล งานวิจัยได้สร้างชุดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้จริง ได้แก่ 1) คุณภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) คุณภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ประสิทธิภาพการพัฒนาสื่อและนวัตกรรม 4) คุณภาพการวัดและประเมินผล และ 5) ความสามารถทางวิจัยในชั้นเรียนของครู ซึ่งองค์ความรู้ชุดนี้ช่วยยืนยันว่า การนิเทศไม่ใช่เพียงการติดตามแต่เป็นกลไกเสริมสมรรถนะครูแบบรอบด้าน

สรุปองค์ความรู้ใหม่เชิงภาพรวมงานวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ รูปแบบการนิเทศที่ผสมผสานความเป็นระบบ ความร่วมมือ และการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนทั้งในด้านคุณภาพการสอนสมรรถนะครู และความพึงพอใจของครู ตลอดจนเกิดแนวคิดใหม่ในการออกแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคม ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการนิเทศ และผลความสำเร็จ โดยกระบวนการนิเทศมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning) ขั้นการกำหนดโครงสร้างองค์กร (Organizing) ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing) และขั้นการประเมินผล (Evaluating) ส่วนองค์ประกอบด้านผลความสำเร็จมี 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการสอน การวัดและประเมินผล และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา จากผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการนิเทศพบว่า ครูในโรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคมมีความต้องการในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพของผู้สอน ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านโครงสร้าง เนื้อหา และแนวทางการปฏิบัติ รวมทั้งคู่มือการใช้รูปแบบก็ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้จริง ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ พบว่า การประเมินผลในครั้งที่ 1 มีค่าผลการประเมินอยู่ในระดับดี และครั้งที่ 2 มีค่าผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการนิเทศและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการประเมินคุณภาพการสอนหลังการใช้รูปแบบ พบว่า คุณภาพการสอนของครูมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการวางแผนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียน ในส่วนของผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.85 เป็น ($\bar{X}$) = 3.04 ร้อยละของผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับดีเยี่ยมเพิ่มจากร้อยละ 96.00 เป็น



ร้อยละ 100.00 และร้อยละของการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียนระดับดีเยี่ยมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.42 เป็นร้อยละ 86.05 ขณะที่ผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับผ่านร้อยละ 100.00 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้สามารถส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.38, S.D. = .15 โดยมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านการนิเทศที่เกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศแห่งประชาธิปไตย การให้ความร่วมมือและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล การให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการรายงานผลการนิเทศที่มีความน่าเชื่อถือ โดยสรุป การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาครู ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเขาฉกรรจ์วิทยาคมจึงสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการนิเทศภายในอย่างมีระบบและต่อยอดสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป ในส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ผู้นิเทศควรศึกษาคู่่มือการใช้รูปแบบให้เข้าใจ เพื่อให้การดำเนินการนิเทศดำเนินการอย่างเป็นระบบและสามารถดำเนินการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรให้ความสำคัญและตระหนักในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ตลอดจนการติดตามประเมินผลการนำรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ไปใช้อย่างต่อเนื่อง 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายในการสนับสนุนการใช้สื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลในการแสวงหาความรู้และการจัดการเรียนการสอนของครูสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้โดยอุปกรณ์และสื่อที่ทันสมัย และ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้สนใจโดยจัดกิจกรรมนำเสนอแบบนิทรรศการและบนเวทีเพื่อรับการวิพากษ์ และเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาผลงานวิจัยให้สมบูรณ์และเกิดคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

- ธนัญญา วุฒิวนิชย์. (2563). รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิผลต่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 15(2), 302-314.
- บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อง. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- บันลือ พุกกะวัน. (2557). แนวพัฒนาการ อ่านเร็ว - คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- บุศรินทร์ ใจวังโลก. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้สำหรับครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- ปิยะธิดา ช่างประเสริฐ. (2565). การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 17(1), 98-106.
- โรงเรียนเขตรกรรจวิทยา. (2567). รายงานการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (Self-Assessment Report) ปีการศึกษา 2566. สระแก้ว: โรงเรียนเขตรกรรจวิทยา.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2556). ศาสตร์การนิเทศการสอน และการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). การวิจัยเชิงปริมาณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). คู่มือการปฏิบัติงานสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2555). แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: เอส พี เค เปเปอร์ แอนด์ ฟอรั่ม.
- อารี บัวแฝง. (2563). การนิเทศการศึกษามีความสำคัญอย่างไร. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2559). การวิจัยด้านการจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน, 3(1), 2-6.
- อุทุมพร จามรมาน. (2554). โมเดลคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย อ้ายม่าน. (2562). รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการศึกษา 4.0. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Anello, F. R. (2017). Behaviors and Attitudes of Teachers and Principals Concerning Effective Supervision. In Doctoral dissertation of Education. University of Massachusetts Amherst.
- Glickman, C. D. et al. (2014). SuperVision and instructional leadership: A developmental approach. (9th ed.). New York: Pearson.
- Goldhammer, R. et al. (1980). Clinical supervision: Special methods for the supervision of teachers. (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Joyce, B. R. & Weil, M. (2009). Model of Teaching. Upper Saddle River. New Jersey: Pearson Education.
- Musaazi, J. C. S. (2018). The theory and practice of educational administration. London: Macmillan.
- Nadler, L. (1990). Corporate human resource development. New York: Van, Nostrand Reinhold.
- Willer, D. (1996). Scientific sociology: Theory and method. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice-Hall.



ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์
กลุ่มสื่อสารของผู้บริโภค ในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน*
FACTORS INFLUENCING BRAND LOYALTY IN CONSUMER ELECTRONICS OF
COMPUTER DEVICES IN CHENGDU, SICHUAN PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

เจ้อ หวัง^{1*}, ธนกร สิริสุคนธา¹, สุรัชชัย กังวล²

Zhe Wang^{1*}, Thanakorn Sirisugandha¹, Surachai Kungwon²

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง ประเทศไทย

¹Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand

²คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ ประเทศไทย

²Faculty of Economics, Maejo University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: wangzhe_joshua@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่มีต่อปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ และความภักดีในตราสินค้าของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด และความน่าเชื่อถือที่มีผลต่อความภักดีในตราสินค้าของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้บริโภคในพื้นที่ดังกล่าว การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณได้จากผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู จำนวน 400 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการทำแบบสอบถามออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสมการโครงสร้าง ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากผู้บริโภค จำนวน 20 ราย ด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2567 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่ศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้ามากที่สุด คือ “ความมั่นใจในสินค้า” รองลงมา คือ “ความน่าเชื่อถือของแบรนด์” และ “ความประทับใจในสินค้า” และ 3) แนวทางการพัฒนาตลาด ได้แก่ 3.1) พัฒนาความมั่นใจในสินค้า (CO) 3.2) ส่งเสริมความประทับใจในสินค้า (IM) 3.3) สนับสนุนข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล (IA), ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (CRE) 3.4) พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย (CS), ราคา (PP) และ 3.5) ส่งเสริมความตั้งใจซื้อ (PI), ความพึงพอใจ (SA)

คำสำคัญ: ความตั้งใจซื้อ, ส่วนประสมทางการตลาด, ความน่าเชื่อถือ, ความภักดีในตราสินค้า

Abstract

This research aimed to 1) Study the level of consumer opinion on information and accessibility, purchase intention, marketing mix, credibility, and brand loyalty of electronic products in the communication computer category. 2) Study the influence of information and accessibility, purchase intention, marketing mix, and credibility on brand loyalty of electronic products in the communication computer category among consumers in Chengdu, Sichuan Province, China. and 3) To propose a guideline for developing the market for electronic products in the communication computer category that meets the needs and expectations of consumers in the said area. The research used a mixed methods method. The quantitative research collected data from 400 consumers using an online questionnaire. Quantitative data were collected from 400 consumers in Chengdu using purposive sampling, while qualitative data were obtained from semi-structured interviews with 20 consumers. The results showed that 1) The level of consumer opinion on the studied factors was at a high level. 2) The factor with the highest relationship to brand loyalty was Product confidence, followed by product credibility and product impression, and 3) Market development approaches, including 3.1) Developing product confidence (CO), 3.2) The results indicated that product confidence had the strongest relationship with brand loyalty, followed by product credibility and product impression, 3.3) Supporting information and access to information (IA) and information reliability (CRE), 3.4) Developing distribution channels (CS) and price (PP), and 3.5) Promoting purchase intention (PI) and satisfaction (SA).

Keywords: Purchase Intention, Marketing Mix, Trust, Brand Loyalty

บทนำ

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีการขยายตัวอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของการปฏิวัติวัฒนธรรมในช่วงทศวรรษ 1970 โดยได้รับแรงสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐและการลงทุนจากทั้งภายในและต่างประเทศ ส่งผลให้จีนสามารถยกระดับสู่การเป็นผู้ผลิตรายสำคัญในระดับโลก ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา จีนครองสถานะผู้ผลิตอิเล็กทรอนิกส์ลำดับที่สองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา และยังคงรักษาอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีมากกว่าร้อยละ 30 ผลิตภัณฑ์สำคัญ ประกอบด้วย เซมิคอนดักเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า นอกจากนี้ จีนยังครองตำแหน่งประเทศผู้นำเข้าแผงวงจรไฟฟ้าและโทรศัพท์เคลื่อนที่มากที่สุดในโลก (Thailand Board of Investment, 2011); (Jeenthainews, 2567) โดยในปี พ.ศ. 2567 มูลค่าเพิ่มทางอุตสาหกรรมของวิสาหกิจหลักขยายตัวร้อยละ 13.1 การผลิตโทรศัพท์เคลื่อนที่มีปริมาณสูงถึง 1,015 ล้านเครื่อง และการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าวขยายตัวร้อยละ 14.2 แสดงให้เห็นถึงทิศทางการเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Jeenthainews, 2567) แม้ตลาดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารในจีนจะมีอัตรา

การเติบโตสูง แต่ยังพบปัญหาในด้านการรับรู้ข้อมูลสินค้า โดยเฉพาะการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูลออนไลน์ก่อนตัดสินใจซื้อ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความมั่นใจ และความภักดีในตราสินค้า ผู้บริโภคจึงมีความต้องการข้อมูลที่โปร่งใสและมีที่มาที่เชื่อถือได้ก่อนเลือกซื้อสินค้า

ในมิติของตลาดอิเล็กทรอนิกส์ จีนมีบทบาทในฐานะตลาดที่มีความสำคัญยิ่งในระดับสากล ตามข้อมูลสถิติอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ประเทศจีน (Statista, 2023) ระบุว่าตลาดผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีดิจิทัล มีมูลค่าเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากการพัฒนาอีคอมเมิร์ซและพฤติกรรมผู้บริโภคที่พึ่งพาข้อมูลออนไลน์มากขึ้น การขยายตัวดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายเชิงโครงสร้างที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลและนวัตกรรม อาทิ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี Cloud Computing, Big Data, ปัญญาประดิษฐ์ (AI), Internet of Things (IoT) และ Blockchain (Chineseinfo, 2023); (Thaibizchina, 2021) อีกทั้งยังมีปัจจัยสนับสนุนจากรายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัลซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการบริโภคและการลงทุน (National Bureau of Statistics of China, 2023); (Salika, 2021)

ในด้านเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค มีปัจจัยที่เอื้อต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญ จากรายงานของ China Internet Network Information Center (China Internet Network Information Center, 2022) พบว่า ผู้บริโภคจีนกว่า 75% ใช้ข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเปรียบเทียบสินค้า โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการความเชื่อถือ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคสู่ระบบออนไลน์มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดส่งสินค้าและการชำระเงินแบบดิจิทัล เช่น Alipay และ WeChat Pay (Bognone, 2564) นอกจากนี้ เมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจฝั่งตะวันตกและมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งผลิตและกระจายสินค้าด้านอิเล็กทรอนิกส์ โดยรูปแบบการค้าผ่าน Live Streaming E-commerce (Statista, 2023) และแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น เช่น TikTok สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายพันล้านหยวนต่อปี และยังช่วยกระตุ้นการจ้างงานในท้องถิ่น (Thaibizchina, 2021); (Royal Thai Consulate-General in Chengdu, 2023)

สำหรับมิติของพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อในตลาดอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ความภักดีในตราสินค้า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล (Kotler, P. & Armstrong, G., 2010) และส่วนประสมทางการตลาด (Keller, K. L., 1993); (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) ทั้งนี้ ข้อมูลจาก Thaibizchina ระบุว่า ผู้บริโภคกว่า 67% ในเมืองเฉิงตูตัดสินใจซื้อสินค้าจากการรับชมวิดีโอสั้นมากกว่าการรับชมสื่อโฆษณาในรูปแบบดั้งเดิม (Thaibizchina, 2022) อีกทั้งงานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจของผู้บริโภคส่งผลโดยตรงต่อความภักดีและการซื้อซ้ำ (Fornell, C. et al., 1996); (Honthon, S., 2012) และความน่าเชื่อถือของข้อมูลออนไลน์จากผู้เชี่ยวชาญมีผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ (Metzger, M. J., 2007); (Lyu, W. & Eksiri, P., 2019); (Rusdiana, R. & Suroso, A., 2022) ดังนั้น การสร้างและรักษาความภักดีในตราสินค้าจึงถือเป็นปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในตลาดที่มีการแข่งขันสูง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน โดยมุ่งเน้นศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ปัจจัยความตั้งใจซื้อ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัย

ความน่าเชื่อถือ เพื่อค้นหาอิทธิพลเชิงสาเหตุและสร้างสารสนเทศที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่มีต่อปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ และความภักดีในตราสินค้า ของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ ที่มีผลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบของการวิจัย** เป็นรูปแบบการวิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed-Methods) ดำเนินการแบบคู่ขนาน เริ่มจากวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์พีซี แล็ปท็อป สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน จากนั้นใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นำผลการศึกษาของทั้งสองวิธีมาเปรียบเทียบและเปรียบเทียบ แล้วนำข้อมูลทั้งสองแนวทางมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อยืนยันตรวจสอบความตรงของผลการวิจัยและอธิบายปรากฏการณ์ ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม พ.ศ. 2567

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่ซื้อผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์พีซี แล็ปท็อป สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่ซื้อผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์พีซี แล็ปท็อป สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Infinite Population) ทราบแต่ว่ามีจำนวนมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Cochran, W. G. แบบที่ไม่ทราบจำนวนประชากร (Cochran, W. G., 1977) โดยกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเก็บจากผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นการวิจัยที่ศึกษาจากกลุ่มที่เฉพาะเจาะจงหรือมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับประเด็นหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)



จากกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร อย่างน้อย 2 ครั้ง ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา โดยใช้คำถามคัดกรอง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริโภค ในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร อย่างน้อย 2 ครั้ง ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา จำนวน 20 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกตามสภาพบริบทของสังคมไม่มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ชัดเจน ผู้วิจัยสามารถตัดสินใจได้ว่ามีขนาดมากน้อยเพียงใด โดยสามารถพิจารณาได้จาก 1) ความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามของงานวิจัยได้ครบถ้วน 2) ความเพียงพอของข้อมูลหรือที่เรียกกันว่าข้อมูลอิ่มตัว (Morse, J. M. & Field, P. A., 1996) โดยปกติจำนวนของกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ มีจำนวน 15 - 30 ตัวอย่าง แต่ในกรณีตัวอย่างหายาก สามารถใช้น้อยกว่าได้แต่ควรมีจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ (Creswell, J. W., 2013) เพื่อให้การเก็บข้อมูลครบถ้วนและมีความอิ่มตัว โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลจนครบตามที่ได้กำหนดไว้

3. เครื่องมือการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย แบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การซื้อผลิตภัณฑ์ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมาสาเหตุในการซื้อ ราคาสินค้าหรือยี่ห้อที่ซื้อ ความตั้งใจซื้อ และ ผลิตภัณฑ์ที่ตั้งใจจะซื้อ/คาดว่าจะซื้อ ในระยะ 6 -12 เดือน ลักษณะของคำถามจะให้เลือกคำตอบคำตอบเดียว จำนวนข้อคำถามรวม 9 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นมาตรวัดเครื่องมือที่เป็นตัวแปรเชิงนามธรรม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดัดแปลง (Adaptation) มาตรวัดของนักวิจัยและนักวิชาการแต่ละท่านที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรมมา โดยทำการปรับให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายมากขึ้น และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นข้อคำถามที่ใช้มาตรวัดแบบลิเกิร์ต 5 ระดับ (5-point Likert Scale) (Likert, 1970) เพื่อต้องการวัดเนื้อหาที่มีความละเอียดและความแม่นยำในการวัดมากขึ้น และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ ตัวแปรข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ตัวแปรความตั้งใจซื้อ ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด ตัวแปรความน่าเชื่อถือ และตัวแปรความภักดีในตราสินค้า ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์พีซี แล็ปท็อป สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือวิจัย การออกแบบข้อคำถามสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมตัวแปร 5 ตัวแปร ตัวแปรข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ตัวแปรความตั้งใจซื้อ ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด ตัวแปรความน่าเชื่อถือ และตัวแปรความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ประกอบด้วย คำถาม 8 ส่วน ซึ่งได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรอง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 คำถาม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสารและการเข้าถึงข่าวสาร จำนวน 3 คำถาม

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ จำนวน 2 คำถาม

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด จำนวน 4 คำถาม

ส่วนที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ จำนวน 2 คำถาม

ส่วนที่ 7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความภักดีต่อตราสินค้า จำนวน 2 คำถาม

ส่วนที่ 8 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณทำโดยผ่านแบบสอบถามออนไลน์เป็นหลัก ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลดิจิทัลโดยการตอบแบบสอบถามออนไลน์ โดยวิธีนี้สามารถให้ตัวบ่งชี้เชิงปริมาณและวัดผลได้สำหรับการวิจัย และช่วยให้เข้าใจทัศนคติและความคิดเห็นความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตูที่ซื้อผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร

4.2 การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก การสัมภาษณ์ดำเนินการแบบเห็นหน้ากันหรือทางออนไลน์จากระยะไกล วิธีนี้ช่วยให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ได้อย่างอิสระมากขึ้นผ่านคำถามปลายเปิด การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพมุ่งเน้นไปที่การสำรวจความรู้สึก ทัศนคติ และความคิดเห็นเชิงอัตนัย เพื่อปรับปรุงการตีความผลลัพธ์ของข้อมูลเชิงปริมาณ และให้ข้อมูลที่มีรายละเอียดและครอบคลุมมากขึ้น การดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานนี้ เพื่อให้มั่นใจถึงความครอบคลุมในการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น/ระดับความสำคัญ ตัวแปรข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ตัวแปรความตั้งใจซื้อ ตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด ตัวแปรความน่าเชื่อถือ และตัวแปรความภักดีในตราสินค้า ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดในโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุ เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปร สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factors Analysis) ใช้สถิติสหสัมพันธ์ ประกอบด้วยค่าไอเกน (eigenvalues) ตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป ส่วนจำนวนองค์ประกอบพิจารณาจากน้ำหนัก (factor loading) ของตัวแปรตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ถือว่าเป็นข้อมูลที่เหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Hair, J. F. et al., 2010)



5.1.3 การวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุ ใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistic) และโปรแกรมสำเร็จรูป Amos วิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และวิเคราะห์หาเส้นทางความสัมพันธ์ตามตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model : SEM) โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) วิเคราะห์ว่าข้อมูลเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยหรือไม่ KMO ที่มากกว่า 0.6 ตรงตามข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัย ซึ่งบ่งชี้ว่าข้อมูลสามารถใช้สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยได้ การทดสอบความเป็นทรงกลมของ Bartlett ($p < 0.05$) บ่งชี้ถึงความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยการวิเคราะห์ข้อมูล (Hair, J. F. et al., 2010)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.2.1 การตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล คัดกรอง แยกประเภทข้อมูล และจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล

5.2.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การเชื่อมโยงเชิงตรรก (Logic) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของข้อมูล และตีความข้อมูล (Interpret)

5.2.3 ข้อมูลที่ได้จากการสรุปตีความ (Interpret) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Conclusion)

ผลการวิจัย

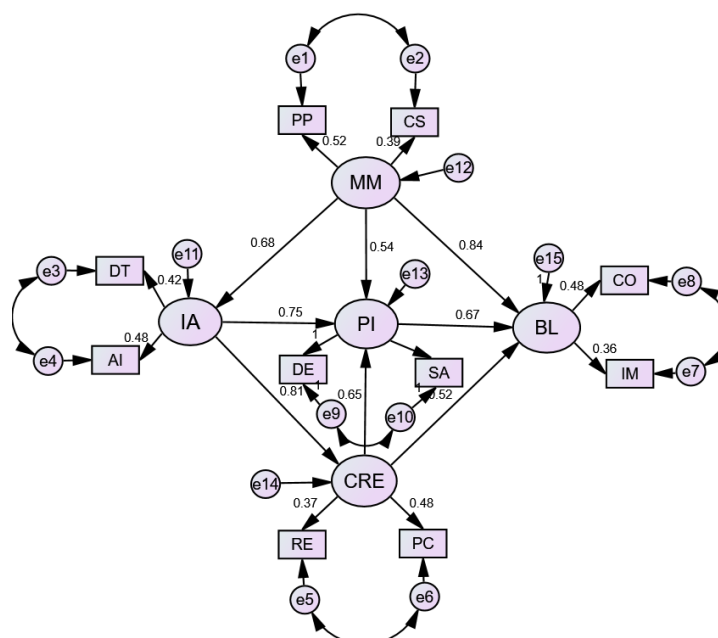
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่มีต่อปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ และความภักดีในตราสินค้า ของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน ที่มีต่อปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ และความภักดีในตราสินค้า ของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.47) เมื่อพิจารณาแยกรายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ส่วนประสมทางการตลาด (ค่าเฉลี่ย = 4.68) ส่วนองค์ประกอบที่เหลือ 4 องค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากที่สุด คือ ความน่าเชื่อถือ ความตั้งใจซื้อ ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล และความภักดีในตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.57, 4.43, 4.41 และ 4.27 ตามลำดับ) รายละเอียดดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ศึกษา

ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล	4.41	0.57	มากที่สุด
2. ความตั้งใจซื้อ	4.43	0.65	มากที่สุด
3. ส่วนประสมทางการตลาด	4.68	0.40	มากที่สุด
4. ความน่าเชื่อถือ	4.57	0.51	มากที่สุด
5. ความภักดีในตราสินค้า	4.27	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.47	0.52	มากที่สุด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล ความตั้งใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด ความน่าเชื่อถือ ที่มีผลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ กลุ่มสื่อสาร ของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบแบบจำลองตามสมมติฐาน ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ว่ามีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ซึ่งผลการตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลองตามสมมติฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) พบว่า แบบจำลองตามสมมติฐาน ยังไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.057$) $\chi^2 = 7.657$, $df = 5$, ค่า Probability level = 0.182, χ^2/df (CMIN/DF) = 1.352, แสดงว่าแบบจำลองการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index : GFI) = 0.992, และดัชนีวัดความกลมกลืน ที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI = 0.965) ซึ่งค่า GFI และ AGFI มีค่ามากกว่า .90 โดยทั้งสองค่านี้ยังมีค่าใกล้ 1 แสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับดัชนี บอกค่าความคลาดเคลื่อนของโมเดล คือ ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.054 จึงสรุปได้ว่าแบบจำลองปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รายละเอียดดังภาพ 1 ดังนี้



$\chi^2 = 7.657$, $df = 5$, ค่า Probability level = 0.182, χ^2/df (CMIN/DF) = 1.352,
ค่า Goodness of fit index (GFI) = 0.992, ค่า AGFI = 0.965, ค่า RMSEA = 0.054)

ภาพ 1 แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ



ผลการทดสอบสมมติฐานในการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปร สามารถสรุปผลและรายละเอียดดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	Path Coefficients (Beta)	t-value	ผลการทดสอบ
H.1 ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล มีผลต่อความตั้งใจซื้อ	0.682	2.316**	สนับสนุน
H.2 ส่วนประสมทางการตลาด มีผลต่อข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล	0.371	3.358**	สนับสนุน
H.3 ส่วนประสมทางการตลาด มีผลต่อความตั้งใจซื้อ	0.239	2.354	สนับสนุน
H.4 ส่วนประสมทางการตลาด มีผลต่อความภักดีในตราสินค้า	0.485	1.623**	สนับสนุน
H.5 ความตั้งใจซื้อ มีผลต่อความภักดีในตราสินค้า	0.519	2.592**	สนับสนุน
H.6 ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล มีผลต่อความน่าเชื่อถือ	0.853	9.340**	สนับสนุน
H.7 ความน่าเชื่อถือ มีผลต่อความตั้งใจซื้อ	0.7240	2.638*	สนับสนุน
H.8 ความน่าเชื่อถือ มีผลต่อความภักดีในตราสินค้า	0.536	10.527*	สนับสนุน

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญ 0.05, ** ระดับนัยสำคัญ 0.01

ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความภักดีในตราสินค้า คือ H.6 ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลมีผลต่อความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน

แนวทางในการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเฉิงตู มี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) พัฒนาความมั่นใจในสินค้า (CO) เสริมสร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูล 2) ส่งเสริมความประทับใจในสินค้า (IM) พัฒนาความประทับใจในผลิตภัณฑ์สื่อสารความทันสมัยโดยใช้สื่อออนไลน์ที่เน้นการมีส่วนร่วม 3) สนับสนุนข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล (IA) และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (CRE) ยกกระดับคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูล 4) พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย (CS) และราคา (PP) ปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และ 5) ส่งเสริมความตั้งใจซื้อ (PI) และความพึงพอใจ (SA) ส่งเสริมความเชื่อมั่นในคุณค่าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับหลังการซื้อ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่พบว่า ความมั่นใจในสินค้าและความน่าเชื่อถือมีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้าสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินใจซื้ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จากคุณสมบัติด้านราคาเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่โปร่งใสและการตรวจสอบได้ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการตัดสินใจซื้อสินค้าเทคโนโลยีที่มีมูลค่าสูง และสร้างความผูกพันกับแบรนด์ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เฉิง เฉิง ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนแบรนด์จีนของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญ (เฉิง เฉิง, 2565) รวมถึงผลการศึกษาของ ปาริฉัตร ชนเศรษฐบุรณ์ ที่พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้บริโภคเห็นด้วยมากที่สุดในการตัดสินใจซื้อสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ผ่านช่องทางออนไลน์ (ปาริฉัตร ชนเศรษฐบุรณ์, 2566)



อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุพร ตั้งพัฒน์กิจ ที่พบว่า ความน่าเชื่อถือส่งผลต่อการตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ ที่มีความเกี่ยวพันสูง ผ่านการรับรู้คุณค่าด้านเงินที่จ่ายไปและด้านคุณภาพ และชื่อเสียงของแบรนด์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวพันสูง ผ่านการรับรู้คุณค่าด้านเงินที่จ่ายไปในบทบาทของตัวแปรคั่นกลางแบบบางส่วน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ความตั้งใจซื้อและการเข้าถึงข้อมูล มีค่าเฉลี่ยในระดับสูงเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลผลิตภัณฑ์ได้อย่างสะดวก และมีความตั้งใจในการซื้อ มีผลต่อความภักดีในตราสินค้า (จารุพร ตั้งพัฒน์กิจ, 2567)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความภักดีในตราสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ คือ ความมั่นใจในสินค้า รองลงมา คือ ความน่าเชื่อถือของสินค้า และ ความประทับใจในสินค้า ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริโภคจะภักดีต่อแบรนด์เมื่อพวกเขามีประสบการณ์ที่ดี และเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้า การสร้างความประทับใจและการรักษาความน่าเชื่อถือของสินค้าเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความภักดีในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, P., & Keller, K. L. ที่ระบุว่าความเชื่อถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างคุณค่าแบรนด์ และส่งผลต่อความตั้งใจซื้อและความภักดีของผู้บริโภค (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Na, M. et al. ที่ศึกษาความตั้งใจในการซื้อสมาร์ทโฟนในประเทศจีน พบว่า ผู้คนที่ไว้วางใจแบรนด์ มีแนวโน้มที่จะซื้อในอนาคตอันใกล้หรือเพื่อแสดงพฤติกรรมความภักดีต่อยี่ห้อ ความไว้วางใจเกี่ยวพันแนบแน่นกับทัศนคติด้านความภักดีเนื่องจากความสามารถในการตอบสนองเชิงบวกทางอารมณ์ การรับรู้ความเสี่ยง การแนะนำแบบปากต่อปาก การสร้างความรู้สึกของตัวตน และการแบ่งปันคำนิยม ทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะยังคงภักดีต่อสินค้าที่ทำให้พวกเขารู้สึกดีและไว้วางใจ ความภักดีนี้ส่งเสริมการซื้อซ้ำ ปลุกฝังความรู้สึกของความน่าเชื่อถือ เพิ่มมูลค่าสินค้าและสร้างคำพูดปากต่อปากในเชิงบวก ความรู้สึกของความน่าเชื่อถือดังกล่าวสนับสนุนให้ผู้บริโภคกลับมาที่แบรนด์อีกครั้ง และแสดงพฤติกรรมความภักดี แม้มีคู่แข่งเข้าสู่ตลาดหรือเสนอผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกันหรือราคาต่ำกว่า (Na, M. et al., 2023) ในทางกลับกัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด คือ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เผยแพร่ (BL) ซึ่งมีค่าน้ำหนัก (β) เพียง 0.10 และค่าอิทธิพล (R) 0.18 แสดงว่าข้อมูลที่เผยแพร่เกี่ยวกับสินค้าอาจไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีต่อสินค้า เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Shin, S. et al. ที่ศึกษาผู้ใช้สมาร์ทโฟนในประเทศเกาหลีใต้ ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่าความไว้วางใจในสินค้าและความมุ่งมั่นของสินค้า มีอิทธิพลในเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญต่อความภักดีต่อสินค้า การศึกษายังพบว่า ความไว้วางใจของสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญกับความมุ่งมั่นของสินค้า ในขณะที่หลังเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจต่อสินค้าและความภักดีต่อสินค้า การศึกษาพบว่า การสนับสนุนบทบาทการกลั่นกรองชื่อเสียงของสินค้าในความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจของสินค้าและความมุ่งมั่นของสินค้า การศึกษานี้ให้ความกระจ่างด้านการจัดการและทฤษฎีในการทำความเข้าใจความไว้วางใจในสินค้าความมุ่งมั่นของสินค้าชื่อเสียงของสินค้าและความภักดีต่อสินค้า (Shin, S. et al., 2019) ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานของ Yulianti, E. & Keni, K. ซึ่งพบว่า ความมั่นใจจากข้อมูลที่ตรวจสอบได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ (Yulianti, E. & Keni, K., 2021)

แนวทางในการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร 1) พัฒนาความมั่นใจในสินค้า (CO) 2) ส่งเสริมความประทับใจในสินค้า (IM) 3) สนับสนุนข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูล (IA) และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (CRE) 4) พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย (CS) และราคา (PP) และ 5) ส่งเสริมความตั้งใจซื้อ (PI) และความพึงพอใจ (SA) ในคุณค่าผลิตภัณฑ์ ซึ่งการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในตลาดอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสาร (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) สอดคล้องกับแนวคิดความตั้งใจซื้อและความภักดีต่อแบรนด์ (Zhang, X. et al., 2023); (Yulianti, E. & Keni, K., 2021) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การตลาดที่มีประสิทธิภาพและข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ เช่น รีวิวจากผู้ใช้งานจริง และการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในกระบวนการซื้อสินค้าสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับแบรนด์ (Soomro, Y. A. et al., 2024); (Mahima, S. & Dipendra, R., 2022) และส่งผลให้ผู้บริโภคมีความภักดีต่อสินค้าในระยะยาว (Cuong, D., 2020)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า การเผยแพร่ข้อมูลที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะภักดีในตราสินค้า หากข้อมูลที่ได้รับมีความชัดเจนและสามารถเข้าถึงได้ง่าย การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับลูกค้า โดยเฉพาะในตลาดที่มีการแข่งขันสูง เช่น ตลาดผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ การสร้างกลยุทธ์การตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายจะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อและเพิ่มโอกาสในการสร้างความภักดีต่อแบรนด์ การส่งเสริมความโปร่งใสในการให้ข้อมูลสินค้าและบริการหลังการขาย เช่น การรับประกันสินค้า การคืนสินค้า และการบริการลูกค้าที่ยึดมั่นในคุณภาพยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตราสินค้า ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้าของแบรนด์เดิมต่อไป นอกจากนี้ การกำกับดูแลการโฆษณาสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และการส่งเสริมมาตรฐานบริการหลังการขายจากภาครัฐมีความสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและความโปร่งใสในตลาด ซึ่งจะช่วยลดปัญหาจากการโฆษณาที่ไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริง และส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้บริโภค โดยองค์ความรู้ใหม่จากข้อเสนอแนะนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและโปร่งใส การปรับปรุงบริการหลังการขาย และการพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างความภักดีและความเชื่อมั่นในตราสินค้าในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านความมั่นใจในสินค้าและความน่าเชื่อถือมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความภักดีในตราสินค้าของผลิตภัณฑ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์กลุ่มสื่อสารในเมืองเฉิงตู ซึ่งสะท้อนว่าผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินใจซื้อจากข้อมูลราคาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการข้อมูลที่ตรวจสอบได้จริง มีความโปร่งใส และลดความเสี่ยงในการใช้สินค้าเทคโนโลยีที่มีราคาสูง จึงนำไปสู่การซื้อซ้ำและผูกพันกับตราสินค้า ได้แก่ ความมั่นใจในสินค้า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และความพึงพอใจในคุณค่าผลิตภัณฑ์ โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง โปร่งใส และสามารถ

เข้าถึงได้ง่าย มีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความภักดีของผู้บริโภค นอกจากนี้ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการเสริมสร้างบริการหลังการขายที่มีคุณภาพ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มความพึงพอใจและกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อซ้ำจากผู้บริโภค อีกทั้งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายยังได้เน้นความสำคัญของการกำกับดูแลด้านการโฆษณา และการส่งเสริมมาตรฐานบริการหลังการขาย เพื่อสร้างตลาดที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรม ดังนั้น การสร้างความภักดีในตราสินค้าของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์จะเกิดขึ้นได้จากการให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค และการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้บริโภค ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรฐานในการโฆษณาและเผยแพร่ข้อมูลผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ให้มีความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมระบบรับรองคุณภาพสินค้าและบริการหลังการขาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อแบรนด์สินค้า 2) ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ทางการตลาด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์อย่างโปร่งใส โดยนำเสนอข้อมูลเชิงเทคนิคที่ตรวจสอบได้จริง เช่น การรับรองคุณภาพ การแสดงผลการทดสอบสินค้า รวมถึงการใช้รีวิวจากผู้ใช้งานจริง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นก่อนการตัดสินใจซื้อ และเพิ่มโอกาสในการสร้างความภักดีในระยะยาว และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพิจารณาปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูลผู้บริโภค (Data Privacy Trust) และอิทธิพลของแพลตฟอร์มออนไลน์ต่อความเชื่อถือของผู้บริโภค อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นใจและความภักดีต่อสินค้าเทคโนโลยีในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จารุพร ตั้งพัฒนกิจ. (2567). ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้บริโภค Generation Y ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ต่อตรา MG. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 11(1), 86-102.
- เจิง เจิง. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนแบรนด์จีนของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปาริฉัตร ธนเศรษฐบำรุง. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้ากลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ในช่องทางออนไลน์. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขานวัตกรรมทางธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Blognone. (2564). ทีมงานแอฟหมอชนะแฉ ไม่ใช้ Apple/Google API เพราะอยากได้พิกัด GPS, เก็บข้อมูลบนเซิร์ฟเวอร์ตลอดเวลา. เรียกใช้เมื่อ 21 กันยายน 2568 จาก <https://www.blognone.com/node/126365>
- China Internet Network Information Center. (2022). Internet development report. Retrieved September 11, 2025, from <https://shorturl.asia/EYJ9m>
- Chineseinfo. (2023). Digital economy and industrial development reports. Retrieved September 17, 2025, from <https://chineseinfo.com.cn>
- Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Cuong, D. (2020). The impact of customer satisfaction, brand image on brand love and brand loyalty. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(6), 3151-3159.
- Fornell, C. et al. (1996). The American customer satisfaction index: Nature, purpose, and findings. *Journal of Marketing*, 60(4), 7-18.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Cluster analysis. Multivariate data analysis*. (7th ed.). London: Pearson Education.
- Honthong, S. (2012). Consumer satisfaction and brand loyalty in online purchasing. In Master's thesis. Chulalongkorn University.
- Jeenthainews. (2567). อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของจีนรักษาการเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ [Video]. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3BhiEhZIWZo>
- Keller, K. L. (1993). *Marketing management*. London: Pearson Education.
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2010). *Principles of marketing*. (13th ed.). London: Pearson Education.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing management*. (15th ed.). London: Pearson Education.
- Lyu, W. & Eksiri, P. (2019). Research on the impact of the credibility of live broadcast marketing's reputation on consumers' purchase intention. *Journal of Roi Kaensarn Academic*, 6(9), 366-378.
- Mahima, S. & Dipendra, R. (2022). Brand loyalty among mobile users. *NCC Journal*, 7(1), 1-14.
- Metzger, M. J. (2007). Making sense of credibility on the web: Models for evaluating online information and recommendations for future research. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2078-2091.
- Morse, J. M. & Field, P. A. (1996). *The application of qualitative approaches*. (2nd ed.). London: Chapman & Hall.
- Na, M. et al. (2023). The mediating role of brand trust and brand love between brand experience and loyalty: A study on smartphones in China. *Behavioral Science*, 13(6), 502. <https://doi.org/10.3390/bs13060502>.
- National Bureau of Statistics of China. (2023). *Statistical data and reports*. Retrieved September 20, 2025, from <https://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2023/indexeh.htm>
- Royal Thai Consulate-General in Chengdu. (2023). *Chengdu Economic Report*. Retrieved September 20, 2025, from <https://shorturl.asia/DMEP9>
- Rusdiana, R. & Suroso, A. (2022). The effect of e-WOM source credibility on purchase intentions with consumer involvement as a moderating variable. *International Conference on Rural Development and Entrepreneurship*, 5(1), 1-7.

- Salika. (2021). Digital-China. [Online]. Retrieved February 5, 2024, from <https://www.salika.co/2021/09/13/digital-china-mission-for-digital-economy-era/>
- Shin, S. et al. (2019). Brand trust and brand loyalty: A moderation and mediation perspective. *Current Journal of Applied Science and Technology*, 38(4), 1-17.
- Soomro, Y. A. et al. (2024). Shaping brand loyalty through social media influencers: The mediating role of follower engagement and social attractiveness. *SAGE Open: Newcastle*.
- Statista. (2023). Consumer electronics market in China. Retrieved September 20, 2025, from <https://shorturl.asia/xzpO6>
- Thaibizchina. (2021). Chengdu's digital economy and live-streaming business growth. Royal. Retrieved September 15, 2025, from <https://shorturl.asia/AWTwJ>
- Thaibizchina. (2022). Online trading trends and consumer behavior in China. Royal Thai. Retrieved September 17, 2025, from <https://shorturl.asia/AWTwJ>
- Thailand Board of Investment. (2011). Electronics Industry in the People's Republic of China. Thailand Board of Investment. Retrieved September 25, 2025, from https://www.boi.go.th/upload/content/BOI-Sep-2010_44865.pdf
- Yulianti, E. & Keni, K. (2021). Source credibility, perceived quality, and attitude towards brand as predictor on purchase intention of local beauty products. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 216, 487-492. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.220501.074>
- Zhang, X. et al. (2023). Understanding the factors that influence consumers' purchasing decisions in the packaged dairy products industry. *Journal of Value Chain Management and Business Strategy*, 2(1), 42-53.



ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก*

EFFICIENCY IN PERFORMING DUTIES AND THE ROLE OF THE VILLAGE HEADMEN IN THE POLICY OF STRENGTHENING THE COMMUNITY IN MUEANG PHITSANULOK DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE

อนุชิต โมลา*, ศรชัย ท้าวมิตร, โชติ บดีรัฐ

Anuchit Mola*, Sonchai Taomitr, Chot Bodeerat

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: flow168_999@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากประชากร จำนวน 204,040 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) 2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ตัวแปร เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย คือ 2.1) การติดต่อสื่อสาร 2.2) แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ 2.3) ค่าตอบแทน และ 2.4) ลักษณะงานที่ทำ และ 3) แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน มีทั้งหมด 3 แนวทาง ประกอบด้วย 3.1) แนวทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 3.2) แนวทางด้านการตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการของชุมชน และ 3.3) แนวทางด้านการสร้างเครือข่ายของชุมชน

คำสำคัญ: การปฏิบัติหน้าที่และบทบาท, กำนันผู้ใหญ่บ้าน, นโยบายความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the level of efficiency in performing duties and the roles of village headmen in relation to the policy of strengthening communities in Mueang Phitsanulok District, Phitsanulok Province; .2) To examine the factors affecting the efficiency and roles of village headmen in implementing the community-strengthening policy; and 3) To propose guidelines for promoting the efficiency and roles of village headmen in supporting the policy of strengthening communities in Mueang Phitsanulok District. The research employed a mixed-methods approach. Quantitative data were collected through questionnaires from a sample of 400 respondents drawn from a total population of 204,040 people. Data analysis was conducted using mean, standard deviation, and multiple linear regression analysis, Qualitative data were gathered through in-depth interviews with 32 key informants selected by purposive sampling. The results revealed that: 1) The overall efficiency and roles of village headmen in implementing the policy of strengthening communities were at a high level ($\bar{x} = 3.80$); 2) There were four variables that significantly affected the efficiency and roles of village headmen at the .05 level of statistical significance, ranked from the most to the least influential as follows: 2.1) Communication, 2.2) Operational guidelines, 2.3) Remuneration, and 2.4) Job characteristics; and 3) The guidelines for promoting the efficiency and roles of village headmen in supporting the policy of strengthening communities consisted of three main approaches: 3.1) Enhancing public participation, 3.2) Responding to community expectations and needs, and 3.3.) Developing community networks.

Keywords: Duties and Roles, Village Headmen, Strengthening Policy

บทนำ

กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกลไกสำคัญของรัฐในระดับพื้นที่ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งมีบทบาททั้งด้านการบริหารราชการ การบังคับใช้กฎหมาย และการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ อันสอดคล้องกับหลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และฉบับอื่น ๆ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทกำหนดโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาค และได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและแนวนโยบายการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะในฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ที่ขยายบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำเชิงพัฒนาที่มีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน และเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของประชาชน (กรมการปกครอง, 2565); (อนัญญา ศุภจรรย์วงศ์, 2563) บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบันได้ขยายจากการเป็น “ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ” ไปสู่การเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน” ที่ต้องมีภาวะผู้นำ การจัดการเครือข่าย และทักษะในการสื่อสารกับประชาชน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (นิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, 2564) จากข้อมูลทางสถิติของ กรมการปกครอง พบว่า

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนกำนันและผู้ใหญ่บ้านกว่า 70,000 คน ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในระดับพื้นที่ (กรมการปกครอง, 2565) โดยเฉพาะนโยบาย “การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน” ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่เน้นการพัฒนา “ชุมชนเข้มแข็ง ฐานรากมั่นคง” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าบางพื้นที่ยังขาดความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย เนื่องจากประสิทธิภาพการบริหารจัดการและบทบาทเชิงรุกของกำนันผู้ใหญ่บ้านยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายชุมชนและองค์กร ท้องถิ่น (พงษ์พัทธ์ วัฒนพงษ์ศิริ, 2567)

แนวคิดการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันนั้นได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Community Strength) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนสามารถรวมกลุ่มในการเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือกันพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน สำหรับการพัฒนาชุมชนในยุคใหม่เน้นความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะของการรวมพลัง การเรียนรู้ร่วม และการจัดการตนเองอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งใกล้ชิดกับทุนทางสังคม และการสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในพื้นที่ (จันทนา อินทนิม, 2562) ซึ่งในบริบทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นกลไกเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับฐานราก ทั้งในฐานะตัวแทนรัฐตามกฎหมายและในฐานะผู้นำชุมชนที่ระดมภาคีเครือข่ายและขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2562) จึงกล่าวได้ว่าบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงไม่เพียงทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความเป็นธรรมในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำทางสังคมและผู้นำการพัฒนา (Developmental Leaders) ที่ต้องสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัฏ วทณโน, 2561) การเสริมสร้างประสิทธิภาพและบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้นโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของภาครัฐสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แม้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายของรัฐลงสู่พื้นที่ แต่การปฏิบัติหน้าที่ในบริบทปัจจุบันยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านศักยภาพบุคลากร งบประมาณ และความคาดหวังของประชาชนที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคมสมัยใหม่ รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่สามารถรับรู้ได้ถึงความตั้งใจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการบริการและรักษาความสงบเรียบร้อย แต่ยังเห็นว่าการสื่อสารนโยบายและการประสานงานกับหน่วยงานอื่นยังขาดความต่อเนื่องโดยเฉพาะการส่งเสริมเศรษฐกิจและสวัสดิการของชุมชน (ปฏิภัทร รอดลันดา, 2565) นอกจากนี้ การดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนเข้มแข็งในหลายพื้นที่ยังมีความเหลื่อมล้ำด้วยศักยภาพของผู้นำชุมชน ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายเกิดผลที่แตกต่างกันไปในแต่ละอำเภอ (กรมการปกครอง, 2565) สำหรับอำเภอเมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัด มีความหลากหลายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างชุมชนเมืองขนาดใหญ่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและชุมชนเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก ตลอดจนชุมชนที่มีวิถีชนบท ที่ต้องอาศัยผู้นำชุมชนในการดูแลความสงบเรียบร้อยและการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะของที่ตั้งของชุมชน จึงต้องการรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนผ่านการปฏิบัติ

หน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีความยืดหยุ่น มีทักษะการประสานงานข้ามภาคส่วน และมีภาวะผู้นำเชิงพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาลอย่างแท้จริง (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2562)

จากแนวคิดและสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายของรัฐกับการพัฒนาชุมชน แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีข้อจำกัดทั้งด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนความพร้อมด้านศักยภาพผู้นำในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในหลายพื้นที่ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ซึ่งมีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคมสูง จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามตัวแปรที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ (พุทธสรณ์ สุธธิไชยเมธี, 2566)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

- 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก (ยกเว้นตำบลในเมืองในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก) จำนวน 204,040 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567) วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) สำหรับ Likert Scale โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Yamane, T., 1973) จำนวน 400 คน จากจำนวนประชากรในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก (ยกเว้นตำบลในเมือง ในเขตพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก) (N) จำนวน 204,040 คน เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างที่



เหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชาชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ทั้ง 19 ตำบล ยกเว้นตำบลในเมือง ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อนำมากำหนดเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2.1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2.2) วิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับงานวิจัย 2.3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยและนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการปรับแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ และ 2.4) นำเครื่องมือที่สร้างไปหาคุณภาพด้วยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องและสมบูรณ์ของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวนทั้งสิ้น 5 ท่าน และนำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) โดยการเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 1 ผลจากการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ได้ผลที่ 0.945 ซึ่งเป็นผลที่ยอมรับได้ในทางสถิติ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977); (พิศิษฐ์ ตันทวนิช และพนา จินดาศรี, 2561) ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แบบครอนบาคอัลฟา (Cronbach, L. J., 1970); (โชติบติรัฐ, 2561) แล้วนำมาทดสอบ (Try Out) กับประชาชนในพื้นที่อำเภอบางระกำ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .997 แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย และ 3) การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มี 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบคำถามที่กำหนดตัวเลือกคำตอบให้ผู้ตอบสามารถเลือกได้มากกว่าหนึ่งตัวเลือก (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ ด้านลักษณะงานที่ทำ ด้านคำตอบแทน ด้านการนิเทศหรือการฝึกอบรม และด้านการติดต่อสื่อสาร แบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 3 ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Step Multiple Linear Regression Analysis) (พุทธสรณ์ สุธธิไชยเมธี, 2563) เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผล

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 32 คน ซึ่งมีเกณฑ์



การคัดเลือก (Criteria) ประกอบด้วย 1.1) นายอำเภอ 1 คน 1.2) ปลัดอำเภอ 1 คน 1.3) ตัวแทนผู้นำท้องที่ 10 คน 1.4) ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น 10 คน และ 1.5) ตัวแทนประชาชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ยกเว้นตำบลในเมือง เขตเทศบาลนครพิษณุโลก 10 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ซึ่งได้มาจากการศึกษา สังเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยและตัวแปรที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้ตามคำแนะนำ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาในการวิจัย และ 3) การเก็บรวบรวม และการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก และตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 คน ด้วยการใช้คำถามปลายเปิดในข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออภิปรายผล และหาข้อสรุปผลการวิจัย (จุมพล หนิมพานิช และชมพูนุช หุ่นนาค, 2567)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	n = 400		แปลผล
	$\bar{x}$	S.D.	
1. ด้านสังคม	3.94	.59	มาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	3.61	.83	มาก
3. ด้านการเมือง	3.71	.72	มาก
4. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต	3.92	.69	มาก
รวม	3.80	.59	มาก



จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.94$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการเมือง ($\bar{X} = 3.71$) และด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ($\bar{X} = 3.92$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา จำนวน 5 ด้าน ที่คาดว่าจะมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก และนำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) และสร้างสมการทำนายพยากรณ์ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จากตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรพยากรณ์ 5 ตัว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) X_1 ด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ 2) X_2 ด้านลักษณะงานที่ทำ 3) X_3 ด้านคำตอบแทน 4) X_4 ด้านการนิเทศงานหรือการฝึกอบรม และ 5) X_5 ด้านการติดต่อสื่อสาร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y)

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
a ค่าคงที่	3.211	.137		23.449	.000
X_1 ด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่	.629	.108	.926	5.842	.002
X_2 ด้านลักษณะงานที่ทำ	.237	.107	.418	2.221	.027
X_3 ด้านคำตอบแทน	.470	.166	.702	2.826	.005
X_4 ด้านการนิเทศงานหรือการฝึกอบรม	.131	.070	.197	1.865	.063
X_5 ด้านการติดต่อสื่อสาร	.794	.097	1.223	8.173	.001

$R = .965$ $R^2 = .945$

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

2.1 ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 5 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.965 ($R = .965$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y) โดยมีค่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

2.2 ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 5 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y) เท่ากับ 0.945 ($R^2 = .945$) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรสามารถอธิบายประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y) ได้ร้อยละ 94.50

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ตัวแปร เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการติดต่อสื่อสาร (X_5 Beta = 1.223) ลำดับที่ 2 ด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ (X_1 Beta = .926) ลำดับที่ 3 ด้านค่าตอบแทน (X_3 Beta = .702) และลำดับที่ 4 ด้านลักษณะงานที่ทำ (X_2 Beta = .418)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปรายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.94$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการเมือง ($\bar{X} = 3.71$) และด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ($\bar{X} = 3.92$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศุภิสรา ธารประเสริฐ ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) (ศุภิสรา ธารประเสริฐ, 2563)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ ปัจจัยด้านค่าตอบแทน และปัจจัยด้านลักษณะงานที่ทำ อันเนื่องมาจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ช่วยเสริมสร้างการรับรู้และเข้าใจนโยบายต่าง ๆ ได้ทั่วถึง กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังให้ความสำคัญกับการรับฟังข้อเสนอแนะ เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ ภายในชุมชน อีกทั้งยังสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สร้างความสามัคคี และบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด มีผลต่อประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจริง พร้อมทั้งดำรงคุณธรรม ความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล จนได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นผ่านภาวะผู้นำ มุมมอง ทักษะคติเชิงบวก รวมถึงค่าตอบแทนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ตลอดจนการเลื่อนขั้นเงินเดือนและการประเมินผลการปฏิบัติงาน ล้วนมีผลต่อแรงจูงใจและประสิทธิภาพของหน้าที่ ทั้งนี้ อัตราค่าตอบแทนและสวัสดิการที่กำหนดไว้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยฉบับปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ในยุคใหม่ เช่นเดียวกับ การแต่งตั้งทีมงานสนับสนุนที่มีความรู้ความสามารถ และเสียสละ เพื่อเสริมสร้างความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ การทำงานเป็นทีม (Teamwork) การประสานงานกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชน รวมถึงความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทราภรณ์ ทองปาน และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากหาน้อย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ ด้านการเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ด้านการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้านการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ และด้านการเกิดผลสัมฤทธิ์ของภารกิจของรัฐ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2) วิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาล ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานปัจจัย จำนวน 6 ตัว คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความคุ้มค่า ด้านนิติธรรม และด้านความโปร่งใส ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองลพบุรี ได้ร้อยละ 75.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ตั้งคณะกรรมการควบคุมการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ 2) ยึดระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน 3) ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และ 4) นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ (ทราภรณ์ ทองปาน และคณะ, 2566)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 เป็นไปอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อผู้บังคับบัญชาและได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ สำหรับบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน พบว่า มีเพียงบางส่วนที่แสดงภาวะผู้นำ โดยเน้นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีความมั่นคง และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน นอกเหนือจากหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น การดูแลความสงบเรียบร้อย การช่วยเหลือด้านอาชญากรรม การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และงานทะเบียนราษฎรแล้ว กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังต้องขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้วยการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความสามัคคีและปลอดภัย ด้านเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมอาชีพ รวมกลุ่มวิสาหกิจ และท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนให้ความรู้ในการออมเงิน ด้านการเมือง กระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างความเป็นกลางทางการเมือง และด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ด้วยการสืบสานประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบันทึกประวัติชุมชนให้คนรุ่นหลังนำไปศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านสังคม การดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีความสำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อนนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ด้วยการปฏิบัติงานที่มุ่งมั่นและจริงจังอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุข ดูแลรักษาความสงบ ป้องกันอาชญากรรม หรือช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังดูแลผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง รวมทั้งสนับสนุนงานสาธารณะต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกลไกหลักที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ทำหน้าที่เป็นตัวแทนสำคัญของภาครัฐและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านเศรษฐกิจ กำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ร่วมผลักดันการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการส่งเสริมอาชีพและรายได้โดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น พวกเขามีส่วนช่วยในการพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยว และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชน

1.3 ด้านการเมือง ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะพัฒนามากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องอาศัยกำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นผู้นำชุมชน ต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้ความรู้ในด้านความสำคัญของการเมือง ตลอดจนปฏิบัติตนให้เป็นที่มีความเป็นกลางทางการเมือง และไม่มีอิทธิพลหรือสร้างปัญหาทางการเมืองให้เกิดขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับนับถือ ความไว้วางใจ และความเชื่อใจต่อประชาชนทางด้านการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และต้องเป็นผู้นำของชุมชนและประชาชนในการป้องกันการทุจริต ซื่อสัตย์ ขาดเสียในการเลือกตั้งทุกระดับอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ตลอดจนการทุจริตคอร์รัปชันอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน



1.4 ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในสังคมทั้งเมืองและชนบท อันเป็นผลจากความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน ทำให้บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้นำท้องถิ่นมีความแตกต่างจากอดีต โดยเดิมเคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางและผู้นำชุมชน ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเน้นการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ รวมถึงการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในชุมชน การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งต้องพัฒนาความรู้และศักยภาพให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอยู่เสมอ สอดคล้องกับ วสันต์ ทองกวอด และคณะ ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอด่านซ้าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน และ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอด่านซ้าย พบว่า 1) ปัญหา อุปสรรค คือ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ขาดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่องทางการติดต่อสื่อสารไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร และขาดองค์ความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และ 2) ข้อเสนอแนะ คือ ควรจะจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ ข้อกฎหมาย และส่งเสริมให้แสวงหาความรู้ ศึกษาเพิ่มเติม และจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เพียงพอ (วสันต์ ทองกวอด และคณะ, 2567)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้น เป็นผู้ช่วยนายอำเภอและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงภายใน รวมถึงการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมวิถีชีวิตในชุมชน โดยมีลักษณะที่เป็นผู้นำของชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด เมื่อเวลาเกิดเหตุร้ายแรงหรือในสถานการณ์ฉุกเฉิน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังเป็นผู้ประสานขอรับการช่วยเหลือประชาชนและนำปัญหาของประชาชนไปสู่หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งจากการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันนั้น มีองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ ด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง การบังคับบัญชา ตามขอบข่ายที่กฎหมายกำหนดขึ้น ด้านลักษณะของงานที่ทำ ที่มีลักษณะของการเป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ในการดูแลประชาชน และประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ด้านค่าตอบแทน หรือเงินเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับตามที่กฎหมายกำหนด การนิเทศงาน หรือการฝึกอบรม ที่เป็นกระบวนการเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และด้านการติดต่อสื่อสาร ที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์และการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ยึดตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 ซึ่งระบุอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ไม่ทับซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินงานโดยยึดหลักกฎหมายบ้านเมือง และปฏิบัติตามข้อร้องขอจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง บทบาทดังกล่าวสะท้อนถึงการเป็นตัวแทนของหน่วยงานรัฐทุกระดับในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้าน

2.2 ปัจจัยด้านลักษณะงานที่ทำ จากลักษณะงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงและดูแลประชาชนในทุกมิติ พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการขับเคลื่อนนโยบายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ตามภารกิจหลักในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องประสานงานกับหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายปกครองในพื้นที่ เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ตลอดจนเครือข่ายชุมชน อาทิ อสม. และอปพร. รวมถึงต้องร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมีสถานะเป็นทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน

2.3 ปัจจัยด้านค่าตอบแทน สำหรับกำนันผู้ใหญ่บ้าน และฝ่ายปกครองในระดับตำบลและหมู่บ้าน ประกอบด้วย การจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่งและรายได้อื่น ๆ ซึ่งมีการปรับปรุงล่าสุดเมื่อปี 2566 นอกจากนี้ ยังมีกรมอบรางวัล “แหวนทองคำ” ให้แก่บุคลากรดังกล่าวในวันที่ 10 สิงหาคมของทุกปี เพื่อสนับสนุนและสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งนี้ ผลจากมาตรการดังกล่าวส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประชาชนโดยรวมอีกด้วย

2.4 ปัจจัยด้านนิเทศงานหรือการฝึกอบรม เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านทักษะ ความรู้ สมรรถนะ และทัศนคติที่เหมาะสมกับสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต การเพิ่มประสบการณ์ทางการศึกษา เช่น ฝึกอบรมระยะสั้นจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือศึกษาต่อในระดับสูง เป็นการต่อยอดศักยภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การเปิดรับความรู้ใหม่และเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังช่วยนำไปปรับใช้กับชุมชน ประชาชน และตอบสนองต่อนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.5 ปัจจัยด้านการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยให้หน่วยงานราชการสามารถสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การติดต่อระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชน เช่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จึงมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่เพียงแต่ส่งต่อข้อมูล แต่ยังเปิดโอกาสให้รับฟังความคิดเห็น รับเรื่องร้องทุกข์ หรือแจ้งเหตุได้สะดวกยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้นำกับประชาชน และควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกด้าน สอดคล้องกับนิยาม พัฒนศิริ และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดนครปฐม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้เปิดเผยข้อเท็จจริง ดังนี้ 1) บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบล ซึ่งเคยเป็นภารกิจสำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตามกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังมีบทบาทและปฏิบัติงานร่วมกับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่น การประสานนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องถิ่นและท้องถิ่นของแต่ละอำเภอ ในจังหวัดนครปฐม และ 2) ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ จากบทบาทการบริหารของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านเองนั้นมองบทบาทการทำงานของตนเองในแง่ดีมากกว่าชาวบ้านทั้งด้านบทบาทการทำงานจริง และความคาดหวังที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทในทุกด้านแล้ว ทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน ต่างเห็นว่าภาวะความเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับการเป็นผู้นำชุมชน แต่ในในด้านตรงกันข้ามการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและบริบททางสังคมในจังหวัดนครปฐม และการเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการรุกเข้ามาของชุมชนสมัยใหม่ กลุ่มอาชีพ และทางสังคมใหม่ ระบบการผลิต และระบบตลาด ความเป็นทุนนิยม ทำให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างภายในชุมชนชนบทไปสู่ความเป็นชุมชนเมือง ที่ประชาชนไม่ต้องพึ่งพาผู้นำชุมชนมากนัก ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับตัว และแสวงหาบทบาทและความชอบธรรมต่อการดำรงอยู่ของตนมากขึ้น (นิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, 2564)

3. แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

3.1 แนวทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน ควรยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งกระบวนการคิด วางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชนมากขึ้น ซึ่งในพื้นที่อำเภอเมืองพิษณุโลกมีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม ในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อรับฟังปัญหาแบบต่อเนื่อง การอาศัยเครื่องมือโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ เช่น Line group หรือ Facebook Community เพื่อเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร และส่งเสริมให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของการพัฒนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein, S. R. พัฒนาชุมชนให้มีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) ที่เน้นความร่วมมือเชิงรุกมากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ หรือประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเพียงในเชิงพิธีกรรม (symbolic) กำนันผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงอำนวยความสะดวก (Facilitator Leadership) ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตรวจสอบ ในโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การจัดการภัยพิบัติ หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก เป็นต้น (Arnstein, S. R., 1969)

3.2 แนวทางด้านการตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการของชุมชน ในสังคมปัจจุบันประชาชนคาดหวังให้ผู้นำชุมชนแสดงบทบาทที่ไม่เพียงแต่ตอบสนอง แต่ต้องตอบสนองอย่างน่าเชื่อถือ กล่าวคือผู้นำต้องมีคุณลักษณะที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และมีธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความไว้วางใจ (trust) ระหว่างประชาชนกับผู้นำชุมชน รวมถึงการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนผ่านกระบวนการที่มีส่วนร่วมทั้งการเปิดเวทีรับฟังปัญหา (Listening forums) ที่เน้นให้ประชาชนมีโอกาสดูแล แสดงความคิดเห็นและเรียกร้องความต้องการได้อย่างเสรี การใช้วิธีการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงกลไกตรวจสอบย้อนกลับ (Feedback loops) เช่น การส่งสารให้ประชาชนได้รับทราบปัญหาหรือข้อเสนอของตน

ได้รับการตอบสนอง เพื่อช่วยลดความรู้สึกถูกเพิกเฉย และยังเป็นการแสดงออกถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานที่เปิดเผย พร้อมให้มีกลไกตรวจสอบผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือองค์กรภาคประชาสังคม ตามหลักของผู้นำที่ยึดหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับแนวคิด Fox, J. เสนอว่า ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องสร้างและรักษาความไว้วางใจระหว่างตัวผู้นำกับประชาชนในชุมชน โดยยึดหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะต้องมีกลไกการรับผิดชอบ (Accountability Mechanisms) เช่น การรายงานผลต่อประชาชนชุมชน ประชาพิจารณ์ผลการดำเนินงาน และหาแนวทางแก้ไข หากเกิดความบกพร่องหรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และต้องส่งเสริมบทบาทชุมชนเป็นผู้ตรวจสอบ (Community Watchdogs) หรือให้มีคณะกรรมการติดตาม ประเมินผลโครงการของชุมชน โดยมีสมาชิกมาจากประชาชน ซึ่งมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและประสิทธิผลของโครงการ (Fox, J., 2007)

3.3 แนวทางด้านการสร้างเครือข่ายของชุมชน ถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน การสร้างและบริหารเครือข่ายชุมชน (Community network Management) ให้เข้มแข็งและยั่งยืน กำนันผู้ใหญ่บ้านควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายทางสังคมที่ประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี เยาวชน อาสาสมัคร และองค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงการประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเป็นเครื่องมือในกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความร่วมมือ เพื่อประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็งทั้งในเชิงสังคมและเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดของ Mergel, I. et al. เสนอว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เครือข่ายชุมชนออนไลน์ (Digital Community Network) หรือการประชุมแบบผสมผสาน (Hybrid Meeting) สามารถช่วยให้การสื่อสาร การบริหารจัดการข้อมูล และการประสานงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการเครือข่ายที่หลากหลายและสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีพลัง จะทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เกิดเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (Mergel, I. et al., 2019)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเป็นที่ประจักษ์ต่อทั้งผู้บังคับบัญชาและประชาชนในพื้นที่ และมุ่งเน้นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความมั่นคง และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน ที่นอกเหนือจากขอบเขตหน้าที่ตามกฎหมายเพียงเท่านั้น และเพื่อให้การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องปรับแนวทางการทำงานให้ตอบโจทย์ทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมผู้นำ โดยเน้น 3 แนวทางหลักที่สัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน คือ ประการแรก กำนันผู้ใหญ่บ้านควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย โดยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การตัดสินใจ ไปจนถึงการติดตามผล เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและสามารถขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประการที่สอง ต้องพัฒนาการตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการ



ของประชาชน บนพื้นฐานของ ธรรมชาติ ความโปร่งใส และความวางใจ โดยใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ และสร้างกลไกการสื่อสารสองทางระหว่างรัฐกับประชาชนให้มีความต่อเนื่องและตรวจสอบได้ และประการสุดท้าย กำนันผู้ใหญ่บ้านควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายทางสังคม ในการเชื่อมโยงหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรในการพัฒนา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือเสริมในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่าง หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายความเข้มแข็งของชุมชนยั่งยืนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยสรุปกำนันผู้ใหญ่บ้านควรพัฒนาไปสู่บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ (Transformative Local Leadership) ที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เป็นแบบอย่างของผู้นำภาครัฐ ระดับฐานรากที่บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส และไว้วางใจได้ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ ดังนั้น ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง พิชญ์โลก จังหวัดพิชญ์โลก โดยเฉพาะหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งกรมการปกครอง สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดพิชญ์โลก ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 9 อำเภอ จังหวัดพิชญ์โลก สามารถนำงานวิจัยนี้ไปใช้การประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และส่งเสริมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีขีดความสามารถและทักษะในการเป็นผู้นำท้องถิ่นให้สอดคล้องสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงสามารถตอบสนองต่อนโยบายภาครัฐและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชุมชนฐานราก และสร้างระบบการติดตามผลที่โปร่งใส พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกำนันผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่ ที่เน้นทักษะการบริหารเชิงข้อมูล การสื่อสารเชิงสาธารณะ และธรรมาภิบาล เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกำนันผู้ใหญ่บ้านควรพัฒนาการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์หรือกลุ่มสื่อสารชุมชน เพื่อเปิดช่องทางให้ประชาชนแจ้งปัญหา ติดตามผลการดำเนินงานได้ตลอดเวลา และสร้างคณะกรรมการติดตามและประเมินผลภาคประชาชน เพื่อเสริมความโปร่งใสและความไว้วางใจในทุกขั้นตอนของการดำเนินนโยบาย และสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ในการนำมาส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อนโยบายการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดพิชญ์โลกอย่างทั่วถึงและครอบคลุมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2565). พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษา ปรัชธรรม มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 527-538.
- จันทนา อินทนิม. (2562). การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตตำบล บางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 13(2), 26-44.
- จุมพล หนิมพานิช และชมพูนุช หนูนาค. (2567). การวิจัยเชิงคุณภาพทางประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- โชติ บดีรัฐ. (2561). วิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทราภรณ์ ทองปาน และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 8(3), 222-233.
- นิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (2564). บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัด นครปฐม. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 119-130.
- ปฏิภัทร รอดลันดา. (2565). ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 13 ตำบลช่องสาธิต อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. วารสารไตรศาสตร์, 8(1), 32-50.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2562). ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 3(1), 45-56.
- พงษ์พัทธ์ วัฒนพงษ์ศิริ. (2567). ภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในทศวรรษหน้า. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(6), 212-227.
- พฤตสรรค์ สุทธิไชยเมธี. (2563). สถิติขั้นสูงเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- _____. (2566). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงผสมทางสังคมศาสตร์ ฉบับเทคนิคภาคปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- พิศิษฐ์ ตันทวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24(2), 3-12.
- วสันต์ ทองกวอด และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 7(2), 221-234.
- ศุภิสรา ธารประเสริฐ. (2563). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2567 จาก https://bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByAgeMonth.php
- อนัญญา ศุภจรรยา. (2563). บทบาทของกำนันผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในอนาคต. วารสารศิลปะการจัดการ, 4(3), 733-746.
- Arnstein, S. R. (1969). "A Ladder of Participation in the USA". Journal of the American Planning Association, 35(4), 216-224.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of Psychological Test. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Fox, J. (2007). The uncertain relationship between transparency and accountability. Development in Practice, 17(4-5), 663-671.

- Mergel, I. et al. (2019). Defining digital transformation: Results from expert interviews. *Government Information Quarterly*, 36(4), 1-16.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion- referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49-60.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.

การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย*

DEVELOPMENT OF A FACTOR-BASED MODEL OF CULTURAL TOURISM MANAGEMENT IN THAILAND

กัญญพัต บุลล่ำ^{1*}, มนตรี โสคติยานุรักษ์²

Kanyaphat Bunlum^{1*}, Montree Socratayanurak²

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Department of Public Administration, National Institute of Development, Bangkok, Thailand

²คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty Public Administration, National Institute of Development, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: kunkung1984@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย และ 2) พัฒนาและเสนอแนะตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากการเป็นตัวแทนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทศิลปะการแสดงประจำถิ่นใน 5 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ตรัง อยุธยา และอุบลราชธานี เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussions) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Descriptive Writing) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึก (In-depth Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ตัวแบบเชิงปัจจัยสำคัญ ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย 1) ผู้นำ (Leadership) 2) การตระหนัก (Awareness) 3) การมีส่วนร่วม (Participation) 4) ความไว้วางใจ (Trust) 5) การประสานและความร่วมมือ (Coordination and Cooperation) และ 6) การสนับสนุนของรัฐ (Support of government) ปัจจัยทั้ง 6 ประการนี้ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและนำไปสู่การพัฒนาในด้านการอนุรักษ์และสืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์เศรษฐกิจในชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐ ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทาง การสร้างแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางดิจิทัล (Digital Participation Platform) ของชุมชนและ “บูรณาการข้อมูลทางวัฒนธรรม” (Integration of Cultural Data) ระหว่างหน่วยงานและชุมชน

คำสำคัญ: ตัวแบบเชิงปัจจัย, การบริหารจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to 1) Examine and analyze the key factor models influencing the success of cultural tourism management in Thailand, and 2) Develop and propose a factor model for cultural tourism management in the country. Employing a qualitative research methodology, data were collected from 25 key informants possessing expertise in specific fields, representing cultural tourism areas within the local performing arts sector across five provinces: Bangkok, Chiang Mai, Trang, Ayutthaya, and Ubon Ratchathani. The research instruments included in-depth interviews, focus group discussions, descriptive writing, and comprehensive content analysis. The findings revealed six key factor models that significantly impact the success of cultural tourism management in Thailand: 1) Leadership, 2) Awareness, 3) Participation, 4) Trust, 5) Coordination and Cooperation, and 6) Government Support. These factors are crucial in fostering development in cultural heritage conservation, community economic enhancement, and the strengthening of community resilience. Active participation and collaboration among various sectors are facilitated by government support. Recommendations include the establishment of specialized training programs, the development of a community digital participation platform, and the integration of cultural data among agencies and communities.

Keywords: Factor-Based Model, Management, Cultural Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอย่างมากและมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจทั่วโลกเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ที่มีมูลค่ามหาศาลส่งผลให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง องค์การการท่องเที่ยวโลกได้พยากรณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวนานาชาติทั่วโลกประมาณ 1,800 ล้านคน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยกำลังก้าวกระโดดและสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุดของโลกถึง 57,000 ล้านเหรียญ (World Tourism Organization, 2021) ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมของชาตินับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าและเป็นที่ยกย่องว่ามีศักยภาพและสามารถเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศส่งผลต่อเศรษฐกิจและที่เป็นเครื่องมือการตลาดที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ จากการจัดอันดับ Global Soft Power Index 2022 โดยBrand Finance ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 35 จาก 120 ประเทศทั่วโลกได้ 40.2 คะแนนโดยเพิ่มขึ้นจาก 38.7 คะแนนในปี 2021 อยู่อันดับที่ 6 ในเอเชีย ในปี 2561 สถานการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีจำนวน 38 ล้านคน ขยายตัวมากขึ้น 7.54% ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 2 ล้านล้านบาท (วีระศักดิ์ โควสุรัตน์, 2566)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม, ประวัติศาสตร์, ศิลปวัฒนธรรมโดยการสัมผัสประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายผ่าน การเข้าชม, ศึกษา และเรียนรู้สถานที่ทางประวัติศาสตร์ และประเพณีรวมถึงศิลปการแสดงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดประเด็นคำถามว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทรงพลังที่สามารถนำไปการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมได้จริงหรือไม่ หรือการที่ชุมชนรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวการสำคัญที่นำรายได้จำนวนมากเข้ามาและก่อให้เกิดการจ้างงานในระดับต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญล้วนเป็นตัวอย่างของผลในเชิงบวกที่ส่งผลดีต่อการพัฒนามาตรฐานการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนให้เป็นไปทิศทางที่ดีขึ้นได้จริงหรืออย่างไรก็ตาม อาจไม่สามารถชี้ชัดลงไปในการปรากฏการณ์ทางสังคมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวว่าจะเป็นการพัฒนาที่เชิงบวกหรือผลที่พึงประสงค์ไปเสียทั้งหมด เช่นเดียวกับที่เราอาจไม่สามารถสรุปได้ว่า การที่ชาวบ้านในชุมชนได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริงเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาในลักษณะการสูญเสียของระบบการแลกเปลี่ยนแบบดั้งเดิมของชุมชนหรือวิถีชีวิตชาวบ้านการท่องเที่ยวต้องนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ในการตอบสนองต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นจนเกิดภาวะความเสื่อมโทรมนำมาสู่ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวในหลาย ๆ ด้าน (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2561) การดำเนินการในการแก้ปัญหาของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ผ่านมามีลักษณะต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำไม่สอดคล้องกับการเป็นวงจรการท่องเที่ยวและไม่ได้มองจุดมุ่งหมายในระดับชาติเป็นหลักหรือแม้แต่ท้องถิ่นก็ยังพบปัญหาในด้านการบริหารจัดการและการมองเห็นถึงศักยภาพที่เป็นทุนเดิมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ของตนเอง

แม้ว่านโยบายระดับชาติจะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในฐานะเครื่องมือทางเศรษฐกิจ แต่การบริหารจัดการในระดับปฏิบัติการยังคงเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างวิสัยทัศน์ที่ยิ่งใหญ่กับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ องค์ความรู้ในปัจจุบัน ขาดการศึกษาที่มุ่งพัฒนา “ตัวแบบเชิงปัจจัย” ที่ครอบคลุมและบูรณาการอย่างเป็นระบบ งานวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นงานศึกษาที่มุ่งเน้นเฉพาะพื้นที่และประชากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ แม้ว่าการศึกษานี้จะมีคุณค่าในการให้ข้อมูลเชิงลึกในบริบทเฉพาะ แต่ผลลัพธ์ที่ได้ไม่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมของประเทศได้ ยังมีความขัดแย้งที่ชัดเจนระหว่างมุมมองเชิงนโยบายระดับชาติที่เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นที่ยังคงเป็นแบบ “ปัจเจกชน” หรือขาดการบูรณาการกับภาครัฐและภาคเอกชน แม้นโยบายจะสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัติ พบว่า ยังมีความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานและชุมชน ความไม่สอดคล้องนี้เป็นรากฐานของปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนซึ่งเป็นภัยเงียบที่บั่นทอนความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษางานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณในรูปแบบของการสำรวจความพึงพอใจหรือการรับรู้ หรือการวิจัยเชิงคุณภาพเฉพาะกรณี การศึกษานี้สามารถอธิบาย “สิ่งที่เกิดขึ้น” ได้ แต่ไม่สามารถอธิบาย “เหตุผลว่าทำไม” ดังนั้นการสร้าง “ตัวแบบเชิงปัจจัย” จะช่วยให้ นักวิจัยสามารถระบุได้ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลโดยตรงและปัจจัยใดมีอิทธิพลโดยอ้อมต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่แม่นยำและเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยมุ่งศึกษาและวิเคราะห์อย่างเจาะลึก การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการอุดช่องว่างนี้ด้วยการพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำนายผลและวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย และพัฒนาและเสนอแนะตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคมและนำไปสู่การวิจัยจะช่วยให้เกิดความ สอดคล้อง (Alignment) ระหว่างนโยบายระดับชาติที่ยิ่งใหญ่กับการบริหารจัดการในระดับปฏิบัติการที่เผชิญกับข้อจำกัด ด้วย “ตัวแบบเชิงปัจจัย” (Factorial Model) จะที่ช่วยให้สามารถระบุได้ว่าตัวแบบใดมีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการซึ่งนำไปสู่การวางแผนและปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพที่สามารถนำไปสู่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่แม่นยำและเป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จและนำข้อค้นพบที่สามารถพัฒนาพื้นที่ให้มีศักยภาพตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย
2. พัฒนาและเสนอแนะตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยตามลำดับ

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจาก กรุงเทพมหานคร ตรัง เชียงใหม่ อุบลราชธานี พระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร ศูนย์กลางอารยธรรมและเศรษฐกิจ การบริหารจัดการที่ซับซ้อนในเขตเมือง การปรับตัวของวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมร่วมสมัย เชียงใหม่ตัวแทนภาคเหนือและศูนย์กลางอำนาจการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นที่มีชื่อเสียงระดับโลก และประเด็นการจัดการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก,พระนครศรีอยุธยาตัวแทนภาคกลางการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ชาติและมรดกโลก อุบลราชธานีตัวแทนภาคอีสานที่มีอัตลักษณ์เข้มแข็งการบริหารจัดการที่เน้นวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่เข้มแข็ง และศักยภาพในการพัฒนาวัฒนธรรมร่วมสมัย,ตรังตัวแทนภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมการบริหารจัดการที่เกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (พหุวัฒนธรรม) จีน มาเลย์ และวิถีชีวิตชาวใต้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) จากผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว (ททท., องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านมรดกทางวัฒนธรรม และผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้มุมมองและปัจจัยที่แท้จริงด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก คือ การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ คือ เป็นบุคลากรภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และประชาชนที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด ขั้นตอนที่สองผู้วิจัยได้ขอให้ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อ ๆ ไปเรื่อย ๆ เรียกว่าวิธี snowball (Patton, M. Q., 1990) จนกระทั่งไม่มีข้อมูลใหม่ ๆ เข้ามาอีกซึ่งแสดงถึงความอิ่มตัวของข้อมูลตามที่ (Glaser, B. G. & Strauss, A. L., 1967); (Guba, E. G., 1987)

เครื่องมือการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือการวิจัยในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guideline) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) เครื่องมือหลัก โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อธิบายและเล่าประสบการณ์อย่างละเอียด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Profile) เพื่อระบุบริบท

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามหลักสำหรับการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาตัวแบบเชิงปัจจัย

ตอนที่ 3 ประเด็นคำถามหลักสำหรับการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนา/เสนอแนะตัวแบบ

ตอนที่ 4 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือหลัก (Primary Instrument) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guideline) คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ยืดหยุ่นและใบยินยอมเข้าร่วมวิจัย (Informed Consent Form) และเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล (เครื่องบันทึกเสียง/วิดีโอ)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน จากเครื่องบันทึกเสียง/วิดีโอด้วยการ แปลงไฟล์เสียง, วิดีโอที่บันทึกจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อยให้เป็นข้อความ (Textual Data) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความที่ถอดความโดยส่งให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ (Member Checking) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึก (In-depth Content Analysis) และ การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อค้นหาตัวแบบ

การตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้สัมภาษณ์ในองค์กรหน่วยงานเดียวกัน ข้อมูลจะมีลักษณะเหมือนกันหรือไม่ 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยใช้วิธีเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บ จากผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้จะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ และ 3) การตรวจสอบด้านวิธีการ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์เปรียบเทียบกับข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความที่ถอดความโดยส่งให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ (Member Checking) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึก (In-depth Content Analysis) และ การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยสรุป ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบเชิงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยุธยา เชียงใหม่ ตรัง อุบลราชธานี ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การมีส่วนในการดำเนินการ และการสนับสนุนของภาครัฐ เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญส่งผลให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ ผู้นำ” ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์



แก้ไขปัญหา มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้นำในด้านความเชื่อและการกระทำ โดยดึงศักยภาพของผู้อื่นให้ร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผน เชิงปฏิบัติการจริง (Action Research) เพื่อแก้ปัญหาโดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล “ผู้นำเป็น เครื่องมือ” ที่จะเพิ่มพลัง (Empower) ในชุมชน ส่งผลต่อความไว้วางใจใจนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ และเป็นผู้สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีผู้นำที่มีจิตวิญญาณที่โดดเด่น มีวิสัยทัศน์ เสียสละ และได้รับการยอมรับอย่างสูง เรียกว่า “ครู” โดยภาวะผู้นำดังกล่าวนี้มีบทบาทในการเชื่อมโยงชาวบ้าน เยาวชน และภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เขามาร่วมขับเคลื่อนในแง่ของการ สืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด สิ่งดีงามให้กลับมาเป็นที่สนใจ และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ ความสำเร็จของการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าปัจจัยอื่น ๆ ตลอดจนความกระตือรือร้นของผู้นำซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จผู้นำที่เข้มแข็งเป็นหนึ่งในคุณสมบัติที่สำคัญของการที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีชื่อเสียง

“ในฐานะผู้นำชุมชน เราคิดว่าตัวแบบสำคัญที่สุดที่ทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของที่นี่ประสบความสำเร็จ “หัวใจสำคัญ คือ ‘ผู้นำ’ หรือคนที่มีจิตวิญญาณของผู้นำที่มองเห็นถึงความตระหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ‘การที่ผู้นำตระหนักให้ทุกคนมีส่วนร่วมในชุมชน’ ตระหนักในการรักษาสืบดีงามที่ต้องถักด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่ามาเป็นจุดขาย และทุกคนต้องรู้สึกเป็นเจ้าของไม่ใช่แค่ผู้ให้บริการ เราไม่ได้มองว่าการท่องเที่ยว คือ ธุรกิจ แต่คือ เครื่องมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเราให้คงอยู่” (นวรรตน์ แวพลอยงาม, 2567)

การตระหนัก ความตระหนักในการเป็นเจ้าของทรัพยากร เป็นการริเริ่มในช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จในระยะยาว จึงทำให้เกิด “ตระหนัก” นำไปสู่การบริหารจัดการที่เกิดการสร้างสรรค์เศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่ผู้คนส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งนี้รากฐานของความสำเร็จอยู่ที่จิตวิญญาณในความตระหนักที่จะหวงแหนสิ่งล้ำค่าจากการแสดงที่เป็นจิตวิญญาณที่สืบทอดกันมานาน ตระหนักถึงทุนวัฒนธรรมที่ล้ำค่าที่กำลังจะสูญหายไปด้วยกาลเวลา ชาวบ้านเกิดความตระหนักว่าสิ่งดีงามกำลังจะสูญหายจึงเกิดความวิตกกังวลและต้องการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีไปยังลูกหลานในรุ่นต่อไปให้ได้เรียนรู้ ทั้งด้านการแสดงหรือแม้แต่การประยุกต์สิ่งล้ำค่าที่มีออกมาเป็นสินค้าของฝากของที่ระลึกต่างๆ ความตระหนักในหมู่ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อกระบวนการส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือองค์กรเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของของชุมชน ความรู้สึกหวงแหนและรู้สึกถึงความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

“เราตระหนักเหลือเกินถึงการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ส่งผลให้การดำเนินการที่เปลี่ยนไปด้วยระบบงานการบริหารจัดการในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา คือ คนที่มาเป็นผู้กำกับแสดงไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นจริงแต่ต้องทำเพราะรักษาตำแหน่ง “สมัยก่อนครูอาจารย์ให้ความรู้แบบตัวต่อตัว ปัจจุบันมีเรื่องของเทคโนโลยี เช่น ยูทูบ บ้างครั้งเด็กก็จะหาดู แบบนี้มากกว่า แต่ถ้าเป็นเมื่อก่อนเราก็จะได้เกร็ดความรู้ที่เป็นแก่นแท้ แต่เด็ก

ปัจจุบันจะได้จากสื่อ บางครั้งเขาก็จะเก็บรายละเอียดได้ไม่ดีพอ นี่คือ สิ่งสำคัญในการถ่ายทอดและการแสดงบทเวที ด้วยเพราะเราตระหนักว่าจะไม่มีความละเอียดอ่อน โดยส่วนตัวมองว่าการรำได้กับรำเป็นไม่เหมือนกัน การถ่ายทอดหากพื้นฐานไม่แน่นความลุ่มลึกก็ไม่มีวัฒนธรรมเดิมก็จะหายไป ตามกาลเวลา” (นงนุช งามเหลือ, 2567)

ความไว้วางใจ ความไว้วางใจจากทุกฝ่ายถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้พื้นที่บรรลุผลสำเร็จ ได้ความไว้วางใจเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของความไว้วางใจในหมู่ผู้นำ และผู้นำก็เป็นต้นแบบในการดำเนินการให้แก่คนอื่นได้ อีกทั้งความไว้วางใจในการดำเนินการ ร่วมรับรู้ และรับผิดชอบร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ส่งผลให้การดำเนินการและประสานงานโครงการริเริ่มต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ความเชื่อใจส่งผลให้การประสานงานจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อมีความไว้วางใจร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรและการบริหารจัดการที่ดีขึ้น

“ความไว้วางใจกันและกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงค่าตอบแทนแก่ศิลปิน ไม่ใช่แค่เงินจ้าง” “ค่าครองชีพแต่การเชื่อใจกันแม้ได้เงินน้อยเราก็กิน รักที่จะทำรักที่จะเป็นเพราะเราทำงานมาตั้ง 16 ปี เบียดเบียนให้กับผู้แสดงตั้งแต่สมัยก่อน ก็จะได้ทีละประมาณ 200 - 500 บาท มาสมัยนี้ได้เป็น 1,000-10,000 บาท หรือหลายหมื่น งานใหญ่หลายวันหลักแสนเราก็เคยได้ ได้มาเท่าไรก็แบ่งกันไปตามหน้าที่รับผิดชอบ อยู่ร่วมกันมานานเราก็กินช่วยเหลือนกัน ถือว่าลงเรือลำเดียวกันไปจนตลอด ด้วยความไว้วางใจกันเราจึงช่วยกันตลอด” (จรัญ พูลลาภ, 2567)

การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ในกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน นำไปสู่การลงมือปฏิบัติ และการแบ่งปันผลประโยชน์ จนนำไปสู่การประเมินผลร่วมกันว่าดีหรือไม่อย่างไร อันนำไปสู่การสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อก่อตั้งและดำเนินการให้มี พื้นที่ที่อำนวยความสะดวกในการสืบสานรักษาและพัฒนาต่อยอดและยังจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรุ่นเก่าให้มาเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เดิมผ่านแนวคิดและกระบวนการที่เรียกว่า “เรียนรู้สู่การพัฒนา” เริ่มจากการก่อตัวของการดำเนินการ ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น โดยมีการร่วมกันแบบสามเส้า หรือองค์คาบยบของประชาชน ชุมชน ร่วมดำเนินการรักษาวัฒนธรรม ภายใต้การจัดโครงการของภาครัฐ เช่น อบต วัฒนธรรมจังหวัด ททท และหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งมีเครือข่ายภาคธุรกิจเอกชนดำเนินการภายใต้ความร่วมมือในฐานะการสนับสนุน และช่วยเหลือหรือที่เรียกว่าการทำ CSR ในรูปแบบของความร่วมมือในการผลิต การค้าขาย การประสานผลประโยชน์ และการรวมพลังเพื่อพัฒนาสังคมผ่านเครือข่ายผ่านกิจกรรม ฐานอาชีพ และกระบวนการเชื่อมโยง เช่น เครือข่ายชุมชน เครือข่ายอุตสาหกรรมชุมชน เครือข่ายวิทย์ชุมชน เป็นต้นองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนเหล่านี้ มีกิจกรรมและความต่อเนื่องบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง และการเข้าร่วมเป็นภาคประชาสังคมในระดับกระบวนการเครือข่ายภาคประชาชนนี้ นับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนา มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ จัดทำ Local Study โดยการศึกษาค้นคว้าภูมิหลัง ตลอดจนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่อย่างละเอียดผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมแบบบูรณาการทุกภาคส่วน



“การมีส่วนร่วมของชุมชนชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้พวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นักท่องเที่ยวจะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นกันเองจากคนในชุมชน ซึ่งจะสร้างความประทับใจและประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว มีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ คนในชุมชนจะแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเองแก่นักท่องเที่ยวอย่างเต็มใจการนำเสนอวัฒนธรรมอย่างแท้จริง นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมมาเที่ยวบ้านเรา เราพาเขาการเยี่ยมชมบ้าน การพูดคุยกับคนในชุมชน และการร่วมกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ทุกวันนี้การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินการวางแผน” (กลัยานี สุทธิวัตต์, 2567)

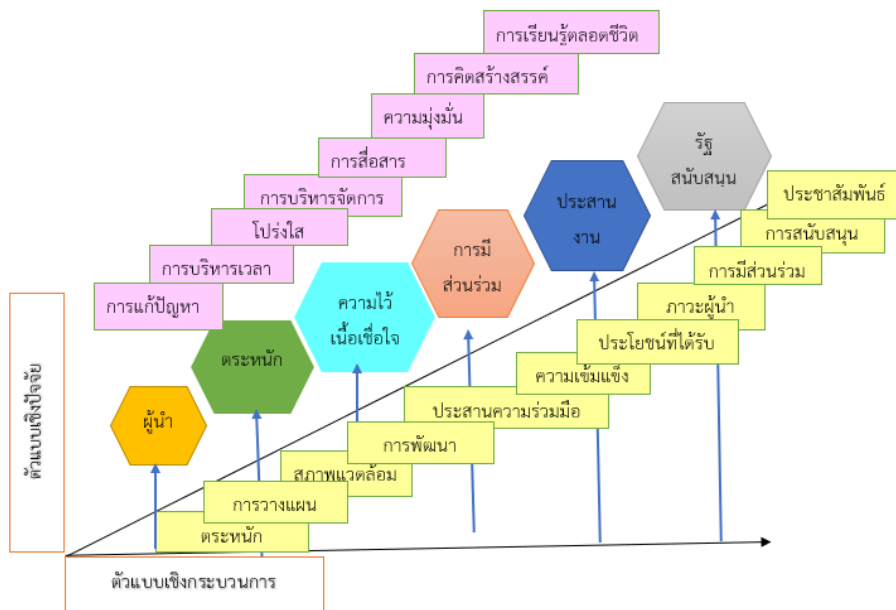
การประสานความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่ทุกภาคส่วนต่างๆ ทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและเป็นระบบส่งผลให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน การประสานงานที่ดีช่วยลดความซ้ำซ้อน ขจัดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร การไหลเวียนของข้อมูลและทรัพยากรระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ สถาบันวิชาการโรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานวิจัย และกองทุนสนับสนุนต่าง ๆ ททท วัฒนธรรมประจำจังหวัด ผ่านการมีเวทีสาธารณะ ขบวนการประชาสังคม เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน ได้อย่างราบรื่นการประสานงานและความร่วมมือ เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนำไปสู่ความสำเร็จผลสำเร็จได้ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การบริหารจัดการเป็นสิ่งสำคัญยิ่งจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายที่เป็นกระบวนการที่จะทำให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้แม้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้มีการแข่งขันสูงมากแต่การสร้างเครือข่ายด้วยการประสานความร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จที่วางไว้ได้ง่ายขึ้น

“ในฐานะ คนในพื้นที่ที่เป็นคนประสานความร่วมมือ การดำเนินการให้แก่ชาวบ้านที่ร่วมด้วยช่วยกันลงแขก มาร่วมกันทำแบบฉบับร่วมใจร่วมดำเนินการกับภาคีภาครัฐหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและด้านวิชาการสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBTI) จะสนับสนุนในด้านความรู้วิชาการ ส่วนเทศบาลสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด และอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาคีภาคเอกชนทุกปีจะมีหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามาทำ CSR ร่วมกับชาวบ้านและยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ กับองค์กรการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคและธุรกิจ” (ปิติชา เลหาประภานนท์, 2567)

การสนับสนุนของรัฐบาลการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับและนโยบาย รวมถึงการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยประสบความสำเร็จ คือ การมีนโยบายท่องเที่ยวที่ชัดเจนและการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมมือกับเอกชน ภาครัฐเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา แต่ด้วยระบบที่มีมาอย่างยาวนานนั้นได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการรวม เช่นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่ม เป็นเครือข่ายและมีการดำเนินการในลักษณะของงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้ให้แนวคิดและสนับสนุนกระบวนการทำงาน

และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชน และการส่งเสริมความเป็นเครือข่าย กับสถาบัน การศึกษา เครือข่ายกระทรวงวัฒนธรรม เครือข่ายการท่องเที่ยว พมจ. สภาวัฒนธรรมประจำจังหวัด สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) กองทุนเพื่อสังคม (SIF) หรือแม้กระทั่งกองทุนหมู่บ้าน ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์มากขึ้น เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จเชิงนโยบายทั้งในระดับภูมิภาคและมหภาค

“หน่วยงานภาครัฐได้ให้การสนับสนุนเพิ่มเติมทุนทางปัญญาด้วยการจัดกิจกรรมและโครงการโดยการดึงพวกเราไปร่วมงาน ศิลปินจึงมีการปรับมุมมอง คือ มองเห็นทั้งสองด้าน ทั้งด้านที่เป็นข้อจำกัดและด้านที่เป็นศักยภาพ ศิลปินเริ่มตระหนักถึงอำนาจและศักยภาพ “แม้ว่าภาครัฐ หรือภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือ แต่หากให้ทำในสิ่งที่ถนัดแล้วความเป็นวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมพวกเราก็ก็นำมาทำ ความท้าทาย คือ การเปลี่ยนจาก “เรื่องเล่าความสำเร็จ” (Success Stories) ให้เป็น “ตัวชี้วัดที่ใช้ได้จริง” (Measurable Indicators) และ “กลไกการกำกับดูแล” (Governance Mechanism) ในระดับชาติ เราต้องตอบคำถามให้ได้ว่า หากรัฐลงทุนงบประมาณก้อนใหญ่ จะมีหลักประกันอะไรว่าชุมชนอื่นจะสามารถสร้างปัจจัยแห่งความสำเร็จแบบเดียวกันได้ “การมีส่วนร่วม” การสนับสนุนของรัฐ เป็นสิ่งที่ดี แต่ในระดับนโยบายต้องกำหนดวิธีการ “วัดระดับการมีส่วนร่วม” ที่เป็นมาตรฐานและเป็นธรรมสำหรับทุกพื้นที่” (ธมลวรรณ รักษ์สังข์, 2567)



ภาพที่ 1 โมเดลตัวแบบเชิงปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย

จากแผนภาพชี้ให้เห็นถึงตัวแบบเชิงปัจจัยหลักที่สำคัญ 6 ตัวแบบ ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การประสานงานความร่วมมือ การสนับสนุนของรัฐบาลภายใต้การจัดการจัดการด้วยตัวแบบเชิงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้แนวคิดทฤษฎีตัวแบบเชิงปัจจัยแห่งความสำเร็จ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจนนำมาสู่ตัวแบบเชิงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย



ส่วนที่ 2 เสนอแนะตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย จากตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญทั้ง 6 ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การมีส่วนในการดำเนินการและการสนับสนุนของภาครัฐ ที่เป็นตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่นำมาสู่การพัฒนาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยุธยา เชียงใหม่ ตรัง อุบลราชธานี พบว่า แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างสูงแต่ในด้านการบริหารจัดการ ด้วยตัวแบบเชิงปัจจัยข้างต้นส่งผลให้แนวทางในการบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ ในด้านโครงสร้างพื้นฐานมีการพัฒนาโดยมุ่งพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และการร่วมมือกับภาครัฐในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน ร่วมกับประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ให้ดีขึ้น และมีความพร้อมมากขึ้นเพื่อต้อนรับและส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ แต่ละพื้นที่มีรายได้จากการละเล่นรับงาน และทำการแสดงในงานเทศกาลต่างๆ และการมีรายได้จากการขายของฝากของที่ระลึกที่สามารถขายได้ในงานวันแสดงจริงและขายบนโลกออนไลน์ หรือแม้แต่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนด้วยสินค้า มีปราชญ์หรือครูผู้สร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้เกิดการแสดงที่เป็นวิถีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่านี้ไว้ มีลูกหลานเยาวชนรุ่นหลังสนใจและเข้าร่วมดำเนินการ สังคมดีขึ้นเยาวชนไม่เอาเวลาไปมั่วสุมอบายมุข และยังส่งเสริมให้เกิดช่องทางในการสร้างรายได้และหาเลี้ยงชีพที่ดึงมาจากการแสดง และการขายของฝากของที่ระลึก มีรายได้ขึ้นต่ำตั้งแต่หลักพันไปจนถึงหลักแสนด้านสังคมวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ได้เข้าร่วมประชุมในการอนุรักษ์ศิลปะแห่งความเป็นต้นฉบับเดิมอย่างจริงจัง โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการคัดสรร ค้นหา รักษาต่อยอดการแสดงที่ล้ำค่าโดยได้รับการส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม และการแสดงในทุกเทศกาลและงานประเพณี จนสามารถฟื้นฟูและเป็นที่สนใจของคนทุกช่วงวัย นอกจากนี้ พบว่า ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ยังเป็นเสมือนหน่วยงานย่อยในการดูแลและสานต่อไปยังผู้ที่สนใจ มีการจัดตั้ง ชมรมอนุรักษ์ มีการจัดตั้งพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจ โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่เรียกว่าครู และมีชาวบ้านเป็นหน่วยเสริมในการที่จะสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน แทนที่พื้นที่แห่งการเรียนรู้ในระดับประเทศ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ส่วน ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ตัวแบบเชิงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย

ผู้นำ ผู้นำชุมชนของทั้งห้าพื้นที่มีคุณสมบัติการเป็นผู้นำที่ดีมีความรู้มีความสามารถในการวิเคราะห์แก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ที่ สนใจสิ่งรอบตัว นำความรู้มาประยุกต์ใช้และปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีความมุ่งมั่นและทำทนาย เป็นผู้สร้างพลังให้ชุมชน (Empower) ที่เป็ นแรงจูงใจทำทนายที่ไม่หยุดนิ่งในทุกการทำงานด้วยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติ และรับผิดชอบ นอกจากนั้น ยังหมั่นแสวงหาความรู้และวิธีการพัฒนาชุมชน และถ่ายทอดต่อ ยังผู้อื่นได้เป็นอย่างดีสามารถชักจูงและกำหนดพฤติกรรม ความเชื่อ และทัศนคติ รวมทั้งค่านิยมของบุคคลอื่นเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ให้ได้ประสบผลสำเร็จ ผู้นำที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้นำทั้งในด้านความเชื่อและ การกระทำที่ส่งผลให้ผู้อื่นได้เห็นและยอมรับพร้อมทั้งยินดีทำตามสอดคล้องกับแนวคิด วิธวิธีพัฒนา ปันนิตามัย ผู้นำที่ดี

ต้องมีเป้าหมายเพื่อผู้อื่น มีเจตนาที่จะทำให้สิ่งต่าง ๆ ดีขึ้นจึงมีอุดมการณ์ที่ชี้นำที่แน่วแน่มั่นคง ภาวะผู้นำเกี่ยวกับการชี้นำอาจอิทธิพลไปในทางที่ชอบธรรมและอย่างมีจิตสำนึกสาธารณะมีกุศลเจตนาภาวะผู้นำที่ดีจะต้องมีเจตนาที่เข้าถึงความเป็นจริง เผชิญหน้ากับความเป็นจริงอยู่กับความจริงอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์ จากการวิจัยพบว่าผู้นำที่มีจิตวิญญาณที่โดดเด่น มีวิสัยทัศน์ เสียสละ และได้รับการยอมรับอย่างสูง เรียกว่า “ครู” โดยภาวะผู้นำดังกล่าวนี้ มีบทบาทในการเชื่อมโยงชาวบ้าน เยาวชน และภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เขามาร่วมขับเคลื่อน ในแง่ของการ สืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด สิ่งดีงามให้กลับมาเป็นที่สนใจ และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2564) สอดคล้องกับแนวคิดของ Utami, D. D. et al. พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าปัจจัยอื่น ๆ ตลอดจนความกระตือรือร้นของผู้นำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ และมีประโยชน์ต่อกระบวนการกำหนดกลยุทธ์และการตัดสินใจวางแผนเชิงนโยบาย (Utami, D. D. et al., 2023B)

“ตระหนัก” ความตระหนักในการเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมเดิมที่สืบทอดกันมายาวนานจะหายไปตามกาลเวลา นำไปสู่การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่มี ให้เกิดการสร้างสรรค์และคงอยู่และสร้างรายได้ให้แก่ผู้คนที่ขึ้นรากฐานของความสำเร็จอยู่ที่จิตวิญญาณในความตระหนักที่จะหวงแหนสิ่งล้ำค่าจากการแสดงที่เป็นจิตวิญญาณที่สืบทอดกันมานานกำลังจะสูญหายไปด้วยกาลเวลา ชาวบ้านเกิดความกังวลว่าสิ่งดีงามกำลังจะสูญหายจึงเกิดความวิตกกังวลและต้องการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีไปยังลูกหลานในรุ่นต่อไปให้ได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wang, S. et al. ซึ่งงานวิจัยพบว่า ความตระหนักในหมู่ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาการ ได้แก่ ความตระหนักในการสืบสานรักษา และพัฒนาต่อยอด (Wang, S. et al., 2011) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Trong Quyen, V. พบว่า ความตระหนักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อแผนปฏิบัติการเพื่ออนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมที่ทรุดโทรมให้มีความแข็งแรงและสวยงาม จนประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Trong Quyen, V., 2021)

ความไว้วางใจ การอยู่ร่วมกันของชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยไว้วางใจในการอยู่ร่วมกันจนเกิดความไว้วางใจ มีความไว้วางใจกันภายในชุมชนมีกิจกรรมร่วมมือกันอยู่เป็นประจำ ทำให้ชาวบ้านต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกันและเข้าใจ รู้จักกันเป็นอย่างดีจึงเกิดการไว้วางใจกัน สามัญสำนึกในการรักท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจที่มีต่อบ้านเกิดต่อวัฒนธรรมการแสดงที่สืบทอดกันมายาวนาน ได้สร้างระบบคุณค่า ค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทรและมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกันดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพจนนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกันสอดคล้องกับแนวคิด Thokaew, N. พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้รับการสนับสนุนอย่างมาก เนื่องจาก ทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันมีความไว้วางใจกันและกันจนนำมาสู่ความสำเร็จร่วมกัน (Thokaew, N., 2024)

การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนจากการเรียนรู้สู่การพัฒนา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจนำไปสู่การสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อก่อตั้งและดำเนินการพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกในการสืบสานรักษาและพัฒนาต่อยอดและยังจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ให้มาเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เดิมผ่านแนวคิดและกระบวนการที่เรียกว่า “เรียนรู้สู่การปฏิบัติและพัฒนาพร้อม” สอดคล้องกับแนวคิดของ พลอย สืบวิเศษ การมีส่วนร่วมบนฐานวัฒนธรรมของทุนทางสังคม

เจตคติร่วม ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน ความปรารถนาดีต่อกัน ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานแบบกว้าง (พลอย สืบวิเศษ, 2561)

การประสานงานและความร่วมมือ เป็นสิ่งสำคัญในการระดมการประสานความร่วมมือให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานกับเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศเพื่อเรียนรู้และขับเคลื่อนกระบวนการการทำงานที่สร้างสรรค์โดยมีการร่วมมือกับสถาบันวิชาการโรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานวิจัย และกองทุนสนับสนุนต่าง ๆ , ททท วัฒนธรรมประจำจังหวัด ผ่านการมีเวทีสาธารณะ ขบวนการประชาสังคม เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชนดำเนินการภายใต้ความร่วมมือในฐานะการสนับสนุนและช่วยเหลือหรือ ที่เรียกว่า การทำ CSR ในรูปแบบของความร่วมมือในการผลิต การค้าขาย การประสานผลประโยชน์สอดคล้องกับแนวคิดของ Styliadis, D. & Terzidou, M. ที่พบว่า การบริหารจัดการและพันธมิตรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความไว้วางใจและการประสานงาน การพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันข้อมูลแก้ปัญหาและนำมาซึ่งความยั่งยืน (Styliadis, D. & Terzidou, M., 2024) สอดคล้องกับแนวคิด Tingga, J. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เกิดจากการประสานงานและความร่วมมืออย่างบูรณาการระหว่างผู้ประกอบการชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว (Tingga, J., 2023)

การสนับสนุนของภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการโครงการในพื้นที่ พร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะจากชุมชนไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่สู่นโยบายหลักของชาติ หน่วยงานภาครัฐเปรียบเสมือนกระบอกเสียงในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ การสื่อสารด้วยกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการข้อมูลให้เป็นที่รับทราบในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ประกอบการ ชุมชน และนักท่องเที่ยวภาครัฐได้มีแนวทางในการขับเคลื่อนสังคมร่วมกับภาคประชาชนให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์มากขึ้นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จเชิงนโยบาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ฤดี แสงเดือนฉาย และคณะ พบว่า การการบริหารจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาครัฐจะให้ความสำคัญกับการวางแผนและการดำเนินการอย่างชัดเจนทั้งภายในและภายนอกเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ลดความขัดแย้งและนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี (ฤดี แสงเดือนฉาย และคณะ, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ จุมพล หนิมพานิช พบว่า การให้ความสำคัญกับ E-government ในฐานะที่จะทำให้อาณานิยมทางการบริหารของการบริหารจัดการภาครัฐใหม่สัมฤทธิ์ผลมากขึ้น (จุมพล หนิมพานิช, 2562)

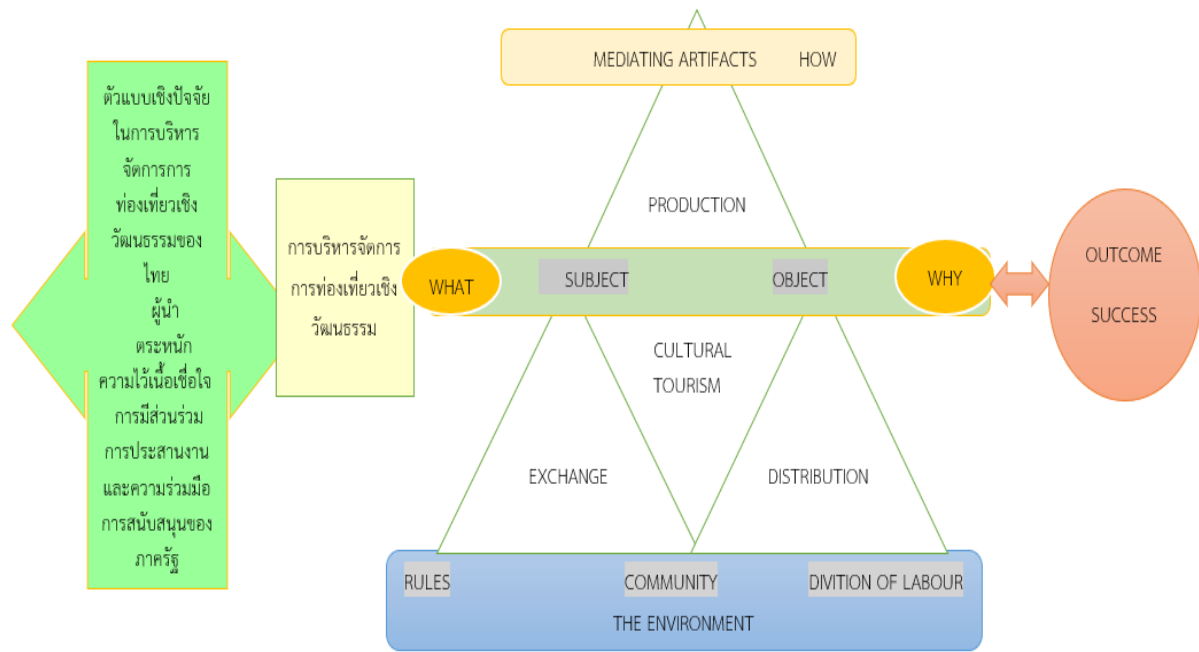
2. พัฒนาและเสนอแนะตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย จากตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญทั้ง 6 ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการสนับสนุนของภาครัฐ ที่เป็นตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่นำมาสู่การพัฒนาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อการพัฒนา 3 ด้านดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทุกคนสามารถเข้าถึงและสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกันการพัฒนาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน ด้านเศรษฐกิจในการมีรายได้จากจัดงานเพื่อการแสดงและละเล่นโดยเฉพาะในช่วงต่าง ๆ เติบโตสายทำการแสดงการสร้างอาชีพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการเรียนรู้และสืบทอดของเครือข่ายผ่านกิจกรรมจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้จัดทำ Local Study โดยการศึกษาค้นคว้าภูมิหลัง ตลอดจนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่อย่างละเอียด ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Utami, D. D. et al. พบว่า ตัวแบบ



ความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวการพัฒนาสิ่งสำคัญที่เรียกว่าโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Utami, D. D. et al., 2023A) 2) การบริหารจัดการ ตั้งแต่กระบวนการการจัดตั้ง ผ่านเรื่องเล่าและดำเนินการที่ยาวนานด้วยการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารจัดการการบริหารจัดการคนในพื้นที่ให้มีความรู้หรือแม้แต่การไปศึกษาเรียนรู้กระบวนการดำเนินการที่สำเร็จจากที่อื่น ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานในพื้นที่ของตนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ด้วยการวางแผน การจัดการคน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการจัดการเงินอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ นันทวดี ดีพร้อม และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์ ได้ศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก พบว่า การบริหารจัดการที่ดีส่งผลต่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การพัฒนา และการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว การแบ่งปันแลกเปลี่ยน การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเป็นระบบล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมและก่อให้เกิดความสำเร็จและรับผลประโยชน์ร่วมกัน (นันทวดี ดีพร้อม และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์, 2564) และ 3) ความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้อุญหายตามกาลเวลาของปูย่าตายายสู่ลูกหลานและผู้มาเยือน ด้านปริมาณนักท่องเที่ยวรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมถึงการกลับมาเที่ยวซ้ำ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยด้วยตัวแบบสำคัญ 6 ตัวแบบ โดยการทดสอบความถูกต้องของโมเดล (Model Validity Testing) การทดสอบนี้มุ่งเน้นไปที่การยืนยันว่า “ตัวแบบเชิงปัจจัย” ที่สร้างขึ้นนั้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์และผลลัพธ์ได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การมีส่วนในการดำเนินการ และการสนับสนุนของภาครัฐ ที่เป็นตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่นำมาสู่การพัฒนาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จภายใต้ทุนทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ด้วยการบริหารจัดการ แบบองค์คาพยบ (ภูเขาสามด้าน) ส่งผลให้เกิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ (Creative Space) เป็นการนำความคิดเชิงสร้างสรรค์ ให้มีบรรยากาศของสังคมแห่งการเรียนรู้สร้างสรรค์ด้วยการจัดให้มีพื้นที่และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Spectacles) ที่นำไปสู่ความเข้าใจและความรักความหวงแหนวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง “พื้นที่” (Space) มีการกระจายการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการ (Creative Cluster) ทั้งภายในและภายนอกภายใต้การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ร่วมกันทั้งสามด้านที่ด้วยกฎในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในการสนับสนุนและเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ภายใต้ความสำเร็จร่วมกันอย่างยั่งยืนจนได้รับรางวัลในระดับประเทศและนานาชาติ เช่น ยูเนสโก



ภาพที่ 2 โมเดลตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมของไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตัวแบบเชิงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมของไทยที่สำคัญทั้ง 6 ได้แก่ ผู้นำ ตระหนัก ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การมีส่วนในการดำเนินการ และการสนับสนุนของภาครัฐ ตัวแบบเชิงปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่นำมาสู่การพัฒนาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมส่งผลต่อการพัฒนา 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม 2) การบริหารจัดการ ด้วยหลักการวางแผน การจัดการคน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการจัดการเงินอย่างเป็นระบบ และ 3) ความสำเร็จ ในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและปริมาณรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ข้อเสนอแนะ 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน หน่วยงานควรร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทาง ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการและการตีความคุณค่าทางวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรท้องถิ่นและผู้ประกอบการโดยเน้นทักษะด้านการเล่าเรื่อง (Storytelling) และการบริหารจัดการความยั่งยืน เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ส่งมอบประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพและเป็นเจ้าของกิจการได้อย่างแท้จริง 2) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน/สังคม สร้างแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางดิจิทัล (Digital Participation Platform) ของชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่นกลุ่มออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันต่างๆ เพื่อให้สมาชิกชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ตรวจสอบความโปร่งใส ของกิจกรรมท่องเที่ยว และวางแผนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรส่งเสริมการ “บูรณาการข้อมูลทางวัฒนธรรม” (Integration of Cultural Data) รัฐควรพัฒนาระบบที่อนุญาตให้ ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม ข้อมูล การท่องเที่ยว และข้อมูล เศรษฐกิจชุมชน สามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนกันได้ระหว่างหน่วยงานและชุมชน เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและการวางแผนบริหารจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูล



(Data-driven Policy Making) 4) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาต่อยอดโดยการ พัฒนาเครื่องมือเชิงปริมาณ (Questionnaires) ตามปัจจัยที่ได้จากตัวแบบเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ เพื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติ (Statistical Testing) ของตัวแบบกับกลุ่มตัวอย่างที่ใหญ่ขึ้น (เช่น ใช้เทคนิค Structural Equation Modeling - SEM) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นสากลของตัวแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กัลยานี สุทธิวัฒน์. (20 เม.ย. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- จรัญ พูลลาภ. (20 ธ.ค. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- จุฬพล หนีพานิช. (2562). ตัวแบบกระบวนการทัศน์ รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2561). ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารองค์การ: แนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- ธมลวรรณ รักษ์สังข์. (12 ธ.ค. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- นงนุช งามเหลือ. (2 ธ.ค. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- นวรรตน์ แวพลอยงาม. (20 ส.ค. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- นันทวดี ดีพร้อม และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์. (2564). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา จังหวัดนครนายก. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 1-14.
- ปิตินา เลหาประภานนท์. (10 ต.ค. 2567). การพัฒนาตัวแบบเชิงปัจจัยของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย. (กัญญพัตส บุญล้ำ, ผู้สัมภาษณ์)
- พลอย สืบวิเศษ. (2561). จริยธรรมทางการบริหารงานในภาครัฐ: สำหรับนักบริหารในภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหากำไร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: รัตนไตร.
- ฤดี แสงเดือนฉาย และคณะ. (2562). แนวทางการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านชาวพุทธต้นแบบอย่างยั่งยืน. วารสารศิลปการจัดการ, 3(2), 91-104.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2564). การพัฒนาภาวะผู้นำ: ภาวะย้อนแย้งและหลักปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: รัตนไตร.
- วีระศักดิ์ ไควสุรัตน์. (2566). การท่องเที่ยวยั่งยืน: ในความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967). The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. New York: Routledge.
- Guba, E. G. (1987). What is this thing called quality: An appraisal of emerging criteria for assessing the rigor of qualitative research. Studies in Educational Evaluation, 13(1), 23-37.

- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (2nd ed.). Thousand Oaks: sage publications.
- Stylidis, D. & Terzidou, M. (2024). Why individuals do not visit a destination? The role of familiarity and novelty seeking in shaping non-visitors' destination image. *Journal of Travel Research*, 65(1). <https://doi.org/10.1177/00472875241284619>.
- Thokaew, N. (2024). Curry culture: the thai way. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 2(8), 1-10.
- Tingga, J. (2023). Digital Transformation in the Tourism Sector. *Journal of Tourism Management*, 15(2), 125-140.
- Trong Quyen, V. (2021). Detection of co-infection and recombination: cases with Omicron and local Delta variants of SARS-CoV-2 in Vietnam. *Infection and drug resistance*, 61-69. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-64898-5>.
- Utami, D. D. et al. (2023A). Rural tourism entrepreneurship success factors for sustainable tourism village: Evidence from Indonesia. *Cogent Business & Management*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2180845>.
- _____. (2023B). Rural Tourism Entrepreneurship: A Systematic Literature Review on Resources and Challenges. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 12(4), 1322-1344.
- Wang, S. et al. (2011). The extraction and application of knowledge based on case-based reasoning and improved genetic algorithm. *Knowledge-Based Systems*, 24(8), 1184-1191.
- World Tourism Organization. (2021). COVID-19 and the transformation of tourism: UNWTO/UNCTAD report. *World Tourism Organization*, 1(22), 89-135.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นคว้าอุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโธ (เจ้าอาวาส) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทธาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//ชื่อผู้สัมภาษณ์

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ สิริศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ้อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตวรรษ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลั้งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

**ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)**

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

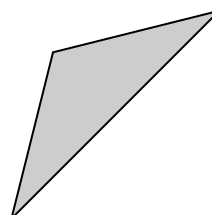
(16 pt)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....(16 pt).....



สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

